

Strategia Zintegrowanych
Inwestycji Terytorialnych

Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego

na lata
2014-2020

(wersja 3)

Fundusze
Europejskie
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020 (wersja 3)

Spis treści

Słownik skrótów.....	4
1. Wprowadzenie	6
2. Podstawa prawna Strategii ZIT BOF	7
3. Syntetyczna diagnoza społeczno-gospodarcza Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego	12
3.1. Białostocki Obszar Funkcjonalny – podstawowe informacje	12
3.1.1. Położenie	12
3.1.2. Potencjał ludnościowy.....	15
3.2. Gospodarka i rynek pracy.....	23
3.2.1. Potencjał gospodarczy	23
3.2.2. Atrakcyjność inwestycyjna	37
3.2.3. Rynek pracy	45
3.3. Dostępność komunikacyjna	52
3.4. Gospodarka niskoemisyjna	61
3.4.1. Jakość powietrza	61
3.4.2. Transport zbiorowy	67
3.4.3. Transport rowerowy	88
3.4.4. Efektywność energetyczna	92
3.5. Ochrona wód i gleb	103
3.6. Edukacja i wychowanie	114
3.6.1. Wychowanie przedszkolne	114
3.6.2. Szkolnictwo podstawowe, gimnazjalne i ponadgimnazjalne (zawodowe).....	117
3.7. Kultura	128
3.8. Pomoc społeczna.....	132
4. Analiza SWOT, analiza TOWS/SWOT.....	151
5. Wymiar terytorialny wsparcia	159
6. Misja, wizja, cele rozwojowe i działania Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego.....	166
7. Tryb i kryteria wyboru projektów przewidzianych do realizacji w ramach ZIT BOF	241
7.1. Tryb pozakonkursowy	243
7.2. Tryb konkursowy.....	247
7.3. Propozycje kryteriów wyboru projektów	250
8. Spójność Strategii ZIT BOF z dokumentami strategicznymi i planistycznymi	252
9. Monitoring i system wdrażania Strategii ZIT BOF.....	258
10. Konsultacje społeczne i zaangażowanie partnerów z BOF w przygotowanie i wdrażanie Strategii ZIT BOF	269
11. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	274
12. Informacje o sytuacji finansowej gmin BOF w latach 2011-2013	275
13. Załączniki	282
13.1. Lista projektów zgłoszonych do dofinansowania w ramach instrumentu ZIT w trybie pozakonkursowym	282
13.2. Lokalizacja projektów planowanych do realizacji w formule ZIT	285
13.3. Lista projektów komplementarnych zgłoszonych do dofinansowania w ramach POIiŚ 2014-2020 oraz POPW 2014-2020 w trybie pozakonkursowym.....	286
13.4. Lista projektów przewidzianych do udziału w konkursach w ramach RPOWP 2014-2020 (spoza ZIT), programów krajowych POIiŚ 2014-2020 oraz POPW 2014-2020 oraz innych środków 300	
13.5. Plan finansowy działań i poddziałań realizowanych w ramach ZIT	302

13.6. Matryca logiczna strategii inwestycyjnej Strategii ZIT BOF oraz korespondujących działań i poddziałań ZIT BOF w ramach RPOWP 2014-2020.....	305
13.7. Matryca Problemy/Potencjały–Działania–Projekty (JASPERS)	307
13.8. Kryteria i parametry wstępnej selekcji projektów służącej opracowaniu listy projektów strategicznych zgłoszonych do IZ RPOWP	310
13.9. Kryteria oceny projektów w trybie pozakonkursowym	315
13.9.1. Kryteria zgodności ze Strategią ZIT BOF do oceny formalno-merytorycznej projektów pozakonkursowych ubiegających się o dofinansowanie w ramach RPOWP 2014-2020 (dotyczą Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego).....	315
13.9.2. Kryteria wyboru projektów – priorytet inwestycyjny 3a (tryb pozakonkursowy w ramach ZIT) –stworzenie trenów inwestycyjnych	316
13.9.3. Kryteria wyboru projektów – priorytet inwestycyjny 4e (tryb pozakonkursowe w ramach ZIT) - zrównoważona mobilność miejska	318
13.9.4. Kryteria wyboru projektów – priorytet inwestycyjny 4e (tryb pozakonkursowe w ramach ZIT) - montaż/instalacja efektywnego energetycznie oświetlenia.....	321
13.9.5. Kryteria wyboru projektów – priorytet inwestycyjny 4e (tryb pozakonkursowe w ramach ZIT) - modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej.....	323
13.9.6. Propozycje kryteriów wyboru projektów – priorytet inwestycyjny 10a (tryb pozakonkursowe w ramach ZIT) - infrastruktura instytucji popularyzujących naukę i innowacje	325
13.10. Propozycje kryteriów oceny projektów w trybie konkursowym (projekty zintegrowane)	327
13.10.1. Propozycje kryteriów oceny zgodności ze Strategią ZIT BOF do oceny formalno-merytorycznej projektów ubiegających się o dofinansowanie w ramach RPOWP 2014-2020	327
13.10.2. Propozycje kryteriów wyboru projektów zintegrowanych –priorytet inwestycyjny 9iv (tryb konkursowy w ramach ZIT) oraz priorytet inwestycyjny 9a (tryb konkursowy w ramach ZIT).....	328
13.10.3. Propozycje kryteriów wyboru projektów zintegrowanych –priorytet inwestycyjny 9iv (tryb konkursowy w ramach ZIT) oraz priorytet inwestycyjny 9a (tryb konkursowy w ramach ZIT).....	333
13.10.4. Propozycje kryteriów wyboru projektów zintegrowanych – priorytet inwestycyjny 10i (tryb konkursowy w ramach ZIT) oraz priorytet inwestycyjny 10a (tryb konkursowy w ramach ZIT).....	338
13.10.5. Propozycje kryteriów wyboru projektów zintegrowanych – priorytet inwestycyjny 10iv (tryb konkursowy poza ZIT) oraz priorytet inwestycyjny 10a (tryb konkursowy w ramach ZIT).....	342
13.11. Kryteria oceny projektów w trybie konkursowym	346
13.11.1. Kryteria wyboru projektów – priorytet inwestycyjny 10iv (tryb konkursowy w ramach ZIT).....	346
13.11.2. Propozycje kryteriów wyboru projektów –priorytet inwestycyjny 9iv (tryb konkursowy w ramach ZIT).....	349
13.12. Metryki projektowych wskaźników produktu.....	357
14. Spis map	365
15. Spis tabel	366
16. Spis rysunków	369

Słownik skrótów

BKM	–	Urząd Miejski w Białymstoku, Zarząd Białostockiej Komunikacji Miejskiej
B+R	–	Badania + Rozwój
BOF	–	Białostocki Obszar Funkcjonalny
BOI	–	Biuro Obsługi Inwestora
CT	–	Cel Tematyczny
EDU	–	Urząd Miejski w Białymstoku, Departament Edukacji
EFRR	–	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS	–	Europejski Fundusz Społeczny
EU 2020	–	Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu
FS	–	Fundusz Spójności
GUS	–	Główny Urząd Statystyczny
ICT	–	Information and Communication Technologies
IOB	–	Institucja Otoczenia Biznesu
IP ZIT BOF	–	Institucja Pośrednicząca Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego
ITI	–	Integrated Territorial Investment
IZ RPOWP	–	Institucja Zarządzająca Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020
JST	–	Jednostka Samorządu Terytorialnego
KE	–	Komisja Europejska
KM RPOWP	–	Komitet Monitorujący Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020
KPOŚK	–	Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych
KPZK	–	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
KSRR	–	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie
MOF	–	Miejski Obszar Funkcjonalny
NGO	–	Non Government Organisations
OP	–	Oś Priorytetowa
OKE	–	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna
OZE	–	Odnawialne Źródła Energii
PAiiIZ	–	Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych
PI	–	Priorytet Inwestycyjny
PO	–	Program Operacyjny
POKL	–	Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013
POPW	–	Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020
POiiŚ	–	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020
POIR	–	Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014-2020
POPT	–	Program Operacyjny Pomoc Techniczna 2014-2020
PO WER	–	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020
RIS3	–	Program Rozwoju Inteligentnych Specjalizacji i Przedsiębiorczości w Województwie Podlaskim na lata 2015-2020+
RLM	–	Równoważna Liczba Mieszkańców
ROPS	–	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
RPOWP	–	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020
SL 2014	–	Krajowy system informatyczny monitoringu i kontroli finansowej funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w okresie 2014-2020

SRMB	–	Strategia Rozwoju Miasta Białegostoku na lata 2011-2020 plus
SRSG PW	–	Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej
SRWP	–	Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020
SSSE	–	Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna
Stowarzyszenie BOF	–	Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego
Strategia ZIT BOF	–	Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020
SWOT	–	Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats (mocne strony, słabe strony, szanse, zagrożenia)
SZOOP RPOWP	–	Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020
TIK	–	Technologie Informacyjno-Komunikacyjne
UE	–	Unia Europejska
WE	–	Wspólnota Europejska
WLWK	–	Wspólna Lista Wskaźników Kluczowych
WSPS	–	Wojewódzka Strategia Polityki Społecznej
ZIT	–	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

1. Wprowadzenie

Białystok i jego obszar funkcjonalny został uznany jako pierwszy, za tak zwany „Obszar Strategicznej Interwencji” w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 i wyróżniony jako najsilniejszy biegun wzrostu, który oddziałuje na cały region (s. 53, SRWP)¹. Podkreślono, iż ważnym wymiarem rozwoju tego obszaru jest współpraca Białegostoku z gminami otoczenia.

Jednocześnie *Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020* (SRWP) stwierdza, iż: „Niewątpliwie w interesie całego regionu jest wsparcie rozwoju funkcji metropolitalnych stolicy województwa, w tym w szczególności funkcji o charakterze gospodarczym, naukowym, społecznym oraz tych dotyczących dostępu do usług publicznych wyższego rzędu, w tym kulturalnych, a także turystycznych i symbolicznych”. Wskazano ponadto na potencjał naukowy koncentrujący się w stolicy województwa oraz walory bezpośredniego otoczenia ośrodka aglomeracyjnego, które łącznie mogą być naturalnym miejscem do rozwoju usług zorientowanych na wschodnich sąsiadów oraz „srebrną gospodarke”.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego przyjęty uchwałą IX/80/03 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 27 czerwca 2003 roku, określa Białystok jako najważniejsze ogniwo struktury przestrzennej województwa. Jego rola nadal będzie polegała na rozwijaniu funkcji metropolitalnych oraz na obsłudze mieszkańców regionu.

Możliwość realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 (RPOWP 2014-2020) tworzy niepowtarzalną szansę dla Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego (BOF), pozwalającą w procesie rozwojowym wykorzystać naturalne atuty tego obszaru i zapewnić silne oddziaływanie jako bieguna wzrostu w kontekście całego województwa podlaskiego.

W celu sprostania temu wyzwaniu niezbędne jest przyjęcie Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego (Strategii ZIT BOF), która byłaby nie tylko podstawą wydatkowania środków w ramach ZIT, ale wskazywałaby długofalową ścieżkę wzrostu obszaru metropolitalnego uwzględniającą różnorodne szanse, jak i różnorodne możliwości finansowania wykraczające poza instrument ZIT. Wyzwaniem Strategii ZIT BOF jest stworzenie warunków do prowadzenia zintegrowanych i komplementarnych działań na obszarze BOF, łączących tak zwane interwencje „twarde” i „miękkie”, finansowane w szczególności z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), jak i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS).

¹ *Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020*, Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, Białystok 2013, s. 53.

2. Podstawa prawna Strategii ZIT BOF

Podstawę prawną opracowania Strategii ZIT BOF na poziomie europejskim stanowią rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE):

- ❖ Nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006, w którym widnieją zapisy dotyczące ZIT: „W ramach zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich za konieczne uznaje się wspieranie zintegrowanych działań służących rozwiązywaniu problemów gospodarczych, środowiskowych, klimatycznych, demograficznych i społecznych, przed jakimi stoją obszary miejskie, w tym miejskie obszary funkcjonalne, oraz wspieranie powiązań między obszarami miejskimi i wiejskimi. Zasady wyboru obszarów miejskich, na których mają być realizowane zintegrowane działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich, oraz szacunkowe kwoty przeznaczone na te działania należy określić w umowie partnerstwa, przeznaczając na ten cel na szczeblu krajowym, co najmniej 5% środków z EFRR. O zakresie uprawnień przekazanych władzom miejskim powinna decydować instytucja zarządzająca w wyniku konsultacji z władzami miejskimi” (punkt 19) oraz „EFRR wspiera, w ramach programów operacyjnych, zrównoważony rozwój obszarów miejskich poprzez strategie określające zintegrowane działania służące rozwiązywaniu problemów gospodarczych, środowiskowych, klimatycznych, demograficznych i społecznych, jakich doświadczają obszary miejskie, z uwzględnieniem potrzeby wspierania powiązań między obszarami miejskimi i wiejskimi” (art. 7 ust. 1);
- ❖ Nr 1303/2013 z 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006: „W przypadku gdy strategia rozwoju obszarów miejskich bądź strategie lub pakiety terytorialne, o których mowa w art. 12 ust. 1 rozporządzenia EFS wymagają zintegrowanego podejścia obejmującego inwestycje ze środków EFS, EFRR lub Funduszu Spójności w ramach więcej niż jednej osi priorytetowej jednego lub kilku programów operacyjnych, działania mogą być przeprowadzane w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych („ZIT”)” (art. 36 ust. 1);
- ❖ Nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006: w uzupełnieniu interwencji EFRR, o których mowa w art. 7 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1301/2013, EFS może wspierać zrównoważony rozwój obszarów miejskich przez strategie określające zintegrowane działania służące rozwiązywaniu problemów gospodarczych, środowiskowych i społecznych występujących na obszarach miejskich, przy czym decyzje w sprawie określenia tych problemów podejmują państwa członkowskie na podstawie zasad określonych w ich odpowiednich umowach partnerstwa (art. 12 ust. 2).

Dokumentem krajowym służącym stosowaniu powyższych rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej jest ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020. Zgodnie z nim warunkiem realizacji ZIT jest „opracowanie przez podmioty, o których mowa w ust. 4, strategii ZIT, o której mowa w art. 7 rozporządzenia EFRR i art. 12 rozporządzenia EFS, oraz jej pozytywne zaopiniowanie w terminie 60 dni od dnia jej otrzymania przez:

- ❖ instytucję zarządzającą regionalnym programem operacyjnym – w zakresie możliwości finansowania ZIT w ramach tego programu,
- ❖ ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego wykonującego zadania państwa członkowskiego – w zakresie zgodności z umową partnerstwa oraz możliwości finansowania projektów, o których mowa w ust. 7, z krajowych programów operacyjnych, jeżeli strategia ZIT to przewiduje” (art. 30 ust. 5, pkt.2).

Wymóg strategii ZIT określono również bezpośrednio w Umowie Partnerstwa, w punkcie 3.3.2. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne: „Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) to nowe narzędzie służące realizacji strategii terytorialnych” oraz „Podstawowym dokumentem w zakresie udzielenia wsparcia z działań/priorytetów realizowanych w formule ZIT w ramach RPO jest Strategia ZIT”.² Podstawę opracowania Strategii ZIT BOF na poziomie krajowym stanowią *Założenia Krajowej Polityki Miejskiej do 2020 r.*, które definiują Zintegrowane Inwestycje Terytorialne – ZIT (ang. *Integrated Territorial Investment* – skrót ITI) jako „instrument proponowany w ramach pakietu rozporządzeń polityki spójności po roku 2014, przeznaczony na rozwój miast, ale i innych obszarów, gdzie istnieje konieczność zaangażowania wsparcia z więcej niż jednego priorytetu, z jednego lub kilku programów operacyjnych (w ramach EFRR i ESF lub Funduszu Spójności). Przewiduje on możliwość delegowania zarządzania i wdrażania ITI na niższy poziom, np. do władz miejskich czy instytucji rozwoju regionalnego”.

Założenia Krajowej Polityki Miejskiej do 2020 r. przyjęte przez Radę Ministrów na posiedzeniu w dniu 16 lipca 2013 r. przewidują, że „realizacja działań związanych ze zrównoważonym rozwojem miast, wspieranych środkami polityki spójności za pośrednictwem ZIT, będzie zależna od spełnienia odpowiednich warunków przez funkcjonalne ośrodki miejskie. Dla zwiększenia jakości tych działań niezbędne jest wprowadzenie obowiązku przygotowania strategii rozwojowych obejmujących jednostki administracyjne wchodzące w skład obszaru funkcjonalnego lub/i przygotowanie odpowiednich planów zagospodarowania przestrzennego, co oznacza z kolei konieczność uprzedniego dokonania delimitacji obszarów funkcjonalnych”.

W dniu 20 października 2015 roku Rada Ministrów przyjęła *Krajową Politykę Miejską 2023*. W myśl tegoż dokumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne stanowią instrument, który „powinien silnie przyczynić się do budowania trwałej platformy zarządzania obszarem funkcjonalnym. Jednym z ważniejszych celów realizacji ZIT jest promowanie partnerskiego modelu współpracy różnych jednostek administracyjnych obszaru funkcjonalnego poprzez realizację wspólnych i zintegrowanych przedsięwzięć, które odpowiadają w sposób kompleksowy na potrzeby i problemy miast i obsza-

² *Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Umowa Partnerstwa*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2014, s. 213, 215.

rów powiązanych z nimi funkcjonalnie. To nowe rozwiązanie należy traktować nie tylko jako element polityki spójności, ale jako swego rodzaju znaczący pilotaż budowy efektywnej, zinstytucjonalizowanej współpracy w obszarach funkcjonalnych”.

Ponadto, zgodnie z zapisami Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020, „działania na rzecz poprawy spójności społecznej na terenie Miasta Białystok i jego obszaru funkcjonalnego będą wdrażane przede wszystkim za pomocą zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT)”.

Z tych powodów konieczne było opracowanie *Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020*.

Zgodnie z dokumentem z lipca 2013 r. *Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce (Planowanie perspektywy finansowej na lata 2014-2020)* w skład Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Białegostoku zaliczono następujące gminy: Białystok – rdzeń MOF OW oraz Choroszcz, Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Supraśl, Turośń Kościelna, Wasilków i Zabłudów – strefa zewnętrzna MOF OW. Podstawą do wyznaczania obszarów realizacji „ZIT wojewódzkich” był dokument Ministerstwa Rozwoju Regionalnego *Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich (MOF OF)* z lutego 2013 r. Zgodnie z definicją obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego, jako spójnej pod względem przestrzennym strefy oddziaływania miasta, charakteryzującej się istnieniem powiązań funkcjonalnych oraz zaawansowaniem procesów urbanizacyjnych, wyróżniającej się z otoczenia i upodabniającej się pod pewnymi względami do głównego miasta, przyjęto siedem wskaźników delimitacji:

- ❖ F1 – liczba wyjeżdżających do pracy najmniej do rdzenia MOF na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym powyżej 50,
- ❖ F2 – liczba zameldowań z rdzenia MOF na 1000 mieszkańców powyżej 3,
- ❖ S1w – udział pracujących w zawodach pozarolniczych jako stosunek do średniej wojewódzkiej powyżej 75%,
- ❖ S2w – liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców jako stosunek do średniej wojewódzkiej powyżej 75%,
- ❖ S3r – udział podmiotów gospodarczych w usługach wyższego rzędu (sekcja J-R) jako stosunek do analogicznego wskaźnika obliczonego dla rdzenia MOF powyżej 50%,
- ❖ M1w – gęstość zaludnienia (bez lasów i wód) w stosunku do średniej wojewódzkiej powyżej 50%,
- ❖ M2w – liczba mieszkań oddanych do użytku na 1000 mieszkańców w latach 2002-2011 w stosunku do średniej wojewódzkiej powyżej 75%.

W trakcie konsultacji nad dokumentem *Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich (MOF OF)* Podlaskie Biuro Planowania Przestrzennego w Białymstoku w piśmie PBPP.AF.071-3/2013 do Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego wnioskowało o włączenie do zestawu 8 gmin tworzących strefę zewnętrzną obszaru funkcjonalnego Białegostoku gminy Łapy. W uzasadnieniu wskazano, że gmina Łapy spełnia 6 kryteriów delimitacji, a informacje zamieszczono w tabeli:

Główne miasto	Nazwa Gminy	Typ		Powierzchnia (2011) km ²	Liczba mieszkańców (20110)	Wartość wskaźnika							L	
		A	B			F1	F2	S1w	S2w	S3r	M1w	M2w		
Białystok	Łapy	SZ	mw	128,00	22720	74,9	1,1	101,5	91,6	80,1	334,0	130,7	6	
						50	3	75%	75%	50%	50%	75%		
Wartości minimalne kryteriów jw.														

Gmina Łapy ma silne związki funkcjonalne z miastem Białystok, jak i z gminami tworzącymi strefę zewnętrzną. Szczególnie silne powiązania dotyczą aspektów komunikacyjnych i ekonomicznych. Miasto Łapy położone jest w odległości ok. 23 km od Białegostoku przy magistralnej linii kolejowej Nr E75 (przejazd pociągiem Łapy – Białystok zajmuje ok. 20 min) oraz drodze wojewódzkiej nr 678. Dostępne szlaki komunikacyjne umożliwiają duży przepływ osób między miastem i gminą Łapy a miastem Białystok. Wielu mieszkańców miasta i gminy Łapy wykonuje pracę zawodową w Białymstoku, co jest związane z problemami rynku pracy w Łapach spowodowanymi upadkiem dwóch największych zakładów przemysłowych. Należy także podkreślić, że młodzi mieszkańcy Łap kontynuują edukację w szkołach ponadgimnazjalnych, a także na uczelniach wyższych w Białymstoku. Miasto Łapy charakteryzuje się stosunkowo dużym potencjałem usług ponadlokalnych publicznych świadczonych na rzecz mieszkańców powiatu białostockiego (gmina Łapy i 8 gmin strefy zewnętrznej BOF są gminami powiatu białostockiego).

Przygotowywane przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju *Rozporządzenie w sprawie szczególnych warunków określenia obszarów funkcjonalnych i ich granic* w projekcie z listopada 2014 r., jak również w projekcie z czerwca 2015 r. wskazuje nowy zestaw siedmiu warunków (gminy należące do miejskiego obszaru funkcjonalnego powinny spełniać co najmniej sześć). Delimitacja obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich nie została zatem zakończona.

Zgodnie z dokumentem *Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Umowa Partnerstwa* obszar realizacji ZIT jest niezależny od wyników prac nad delimitacją miejskich obszarów funkcjonalnych oraz ostateczny ich zakres wyznacza samorząd województwa. Jednocześnie, w celu realizacji ZIT na terenie miast wojewódzkich i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie, w skład terytoriów objętych „ZIT wojewódzkim” muszą wchodzić: miasto wojewódzkie, wszystkie miasta z rdzenia obszaru funkcjonalnego oraz inne gminy obszaru funkcjonalnego – łącznie przynajmniej połowa gmin wyznaczonych w oparciu o dokument *Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich (MOFOF) z lutego 2013 r.* Obszar realizacji „ZIT wojewódzkiego” wyznaczany jest uchwałą zarządu województwa, mając na względzie powyższe oraz uzgodnienia z JST zainteresowanymi współpracą.³

Zgodnie z uchwałą nr 29/250/2015 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 17 marca 2015 r. w sprawie wyznaczenia obszaru realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 obszar realizacji Strategii ZIT BOF obejmuje następujące gminy: Białystok, Choroszcz, Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Łapy, Supraśl, Turkoń Kościelna, Wasilków i Zabłudów.

³ *Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Umowa Partnerstwa, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, 23 maja 2014 r., s. 213.*

Utworzenie Stowarzyszenia BOF

W okresie wrzesień-październik 2013 roku wszystkie gminy BOF podjęły uchwały w sprawie wyrażenia zgody na utworzenie stowarzyszenia pod nazwą *Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego* (Stowarzyszenie BOF). W dniu 6 grudnia 2013 roku odbyło się spotkanie założycielskie Stowarzyszenia BOF. W dniu 19 grudnia 2013 roku w Krajowym Rejestrze Sądowym został złożony wniosek o rejestrację Stowarzyszenia BOF. Stowarzyszenie BOF zostało zarejestrowane 13 stycznia 2014 roku.

Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na mocy *Porozumienia w sprawie powierzenia Instytucji Pośredniczącej zadań dotyczących realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 (RPOWP 2014-2020) oraz wdrażania Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020* pełni rolę Instytucji Pośredniczącej w odniesieniu do zadań związanych z realizacją Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych oraz wdrażania Strategii ZIT BOF.

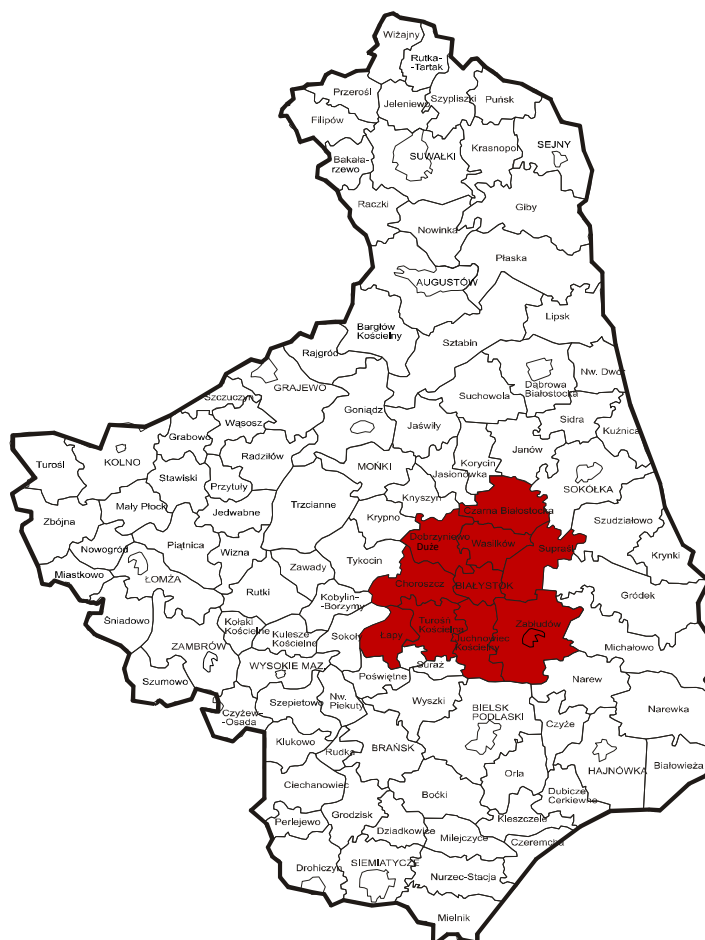
3. Syntetyczna diagnoza społeczno-gospodarcza Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego

3.1. Białostocki Obszar Funkcjonalny – podstawowe informacje

3.1.1. Położenie

Białostocki Obszar Funkcjonalny tworzą: stolica województwa podlaskiego – miasto Białystok oraz 9 gmin należących do powiatu białostockiego, w tym gminy miejsko-wiejskie: Choroszcz, Czarna Białostocka, Łapy, Supraśl, Wasilków, Zabłudów oraz gminy wiejskie: Dobryńwiewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Turośń Kościelna. Białostocki Obszar Funkcjonalny zlokalizowany jest w centralnej części województwa podlaskiego i graniczy z powiatami: sokólskim, monieckim, wysokomazowieckim, bielskim i hajnowskim.

Mapa 1. Białostocki Obszar Funkcjonalny

Źródło: Opracowanie własne.

Białostocki Obszar Funkcjonalny zajmuje obszar 1 728,15 km², co stanowi 8,6% powierzchni województwa podlaskiego. Największą pod względem powierzchni gminą BOF jest gmina Zabłudów – 339,74 km², a najmniejszą miasto Białystok – 102,13 km². Powierzchnia gminy Czarna Białostocka wynosi 206,36 km², cztery gminy: Supraśl, Juchnowiec Kościelny, Choroszcz i Dobrzyniewo Duże zajmują obszar od 150 do 200 km², a trzy: Turośń Kościelna, Łapy i Wasilków – od 125 do 150 km².

Tabela 1. Powierzchnia BOF w 2012 roku

Jednostka terytorialna	Powierzchnia	
	w km ²	w odsetkach (w %)
Białystok	102,13	5,91
Choroszcz	163,79	9,48
Czarna Białostocka	206,36	11,94
Dobrzyniewo Duże	161,13	9,32
Juchnowiec Kościelny	171,77	9,94
Łapy	127,65	7,39
Supraśl	188,56	10,91
Turośń Kościelna	139,90	8,10
Wasilków	127,12	7,36
Zabłudów	339,74	19,66
BOF	1 728,15	100,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, październik 2013 r.

Atutem położenia obszaru BOF jest jego strategiczna lokalizacja przy wschodniej granicy Unii Europejskiej oraz strefy Schengen. W regionie znajduje się 7 przejść granicznych. Granica z Białorusią oddalona jest o 50 km, najbliższe przejścia graniczne znajdują się w Bobrownikach (drogowe) i Kuźnicy Białostockiej (drogowe i kolejowe). W dalszej odległości znajdują się przejścia kolejowe w Siemianówce i Czeremsze oraz drogowe w Połowcach. Białostocki Obszar Funkcjonalny jest położony przy wschodniej granicy Unii Europejskiej, w ciągu korytarza transportowego pomiędzy Europą Zachodnią i Wschodnią. Przez obszar BOF przebiega trasa Rail Baltica, która stanowi element transeuropejskiego korytarza transportowego łączącego Warszawę, Kowno, Rygę, Tallin i Helsinki, a także planowany szlak Via Carpatia, pokrywający się na Podlasiu częściowo z trasą S-19 i S-8, łączący kraje Europy Południowej ze Skandynawią. Przez obszar BOF przebiega również droga krajowa nr 65, którą można dojechać do przejścia granicznego z Białorusią (Bobrowniki-Bierestowica). Takie położenie geograficzne blisko rynków wschodnich – Litwy, Białorusi i Republiki Rosji sprawia, że BOF jest atrakcyjną lokalizacją dla biznesu.

Mapa 2. Położenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w regionie

Źródło: Opracowanie Zespołu ds. Systemu Informacji Przestrzennej Departament Informatyki Urzędu Miejskiego w Białymstoku, marzec 2014.

Ważne znaczenie z punktu widzenia możliwości rozwojowych BOF ma także jego położenie w niedalekiej odległości od Warszawy, która jest liderem rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i skupia kluczowe centra finansowe, biznesowe i instytucje naukowo-badawcze. Białostocki Obszar Funkcjonalny jest położony w następujących odległościach od pozostałych miast Polski Wschodniej: Lublin – 256 km, Olsztyn – 237 km, Rzeszów – 431 km, Kielce – 367 km. Odległość BOF od lotniska międzynarodowego Warszawa-Okęcie wynosi 190 km, natomiast najbliższe lotniska regionalne to: Port lotniczy Lublin, Port lotniczy Warszawa-Modlin, Port lotniczy Rzeszów-Jasionka. BOF (miasto Białystok) posiada bezpośrednie połączenia kolejowe między innymi z: Warszawą, Olsztynem, Bydgoszczą, Gdańskiem, Poznaniem. Rozwinięty jest również międzymiastowy transport autobusowy.

3.1.2. Potencjał ludnościowy

Białostocki Obszar Funkcjonalny w 2012 roku zamieszkiwało 411 531 osób, co stanowiło 34,3% potencjału ludnościowego województwa podlaskiego. 71,66% ludności BOF skupia się w Białymstoku. Jedynie w dwóch gminach (Łapy i Juchnowiec Kościelny) liczba ludności przekracza 15 tys. Gminy te skupiają łącznie 37 728 mieszkańców, co stanowi 9,17% wszystkich mieszkańców BOF. W gminach: Choroszcz, Czarna Białostocka, Supraśl oraz Wasilków liczba ludności kształtuje się w przedziale od 10 tys. do 15 tys. Najmniejsze pod względem liczby ludności gminy obszaru BOF to: Turośl Kościelna, Dobrzyniewo Duże i Zabłudów, o liczbie mieszkańców poniżej 10 tys.

Tabela 2. Ludność BOF w 2012 roku

Jednostka terytorialna	Ludność			
	w osobach	w odsetkach (w %)	zmiana w stosunku do 2005 r. (w %)	zmiana w stosunku do 2006 r. (w %)
Białystok	294 921	71,66	+1,06	+0,03
Choroszcz	14 303	3,48	+11,05	+9,60
Czarna Białostocka	11 817	2,87	+1,03	+1,00
Dobrzyniewo Duże	8 618	2,09	+9,19	+8,18
Juchnowiec Kościelny	15 048	3,66	+13,21	+11,01
Łapy	22 680	5,51	-2,17	-1,30
Supraśl	14 151	3,44	+11,68	+9,62
Turośl Kościelna	5 892	1,43	+10,54	+9,29
Wasilków	14 943	3,63	+17,86	+15,30
Zabłudów	9 158	2,23	-23,24	+8,40
BOF	411 531	100,00	+2,02	+1,92

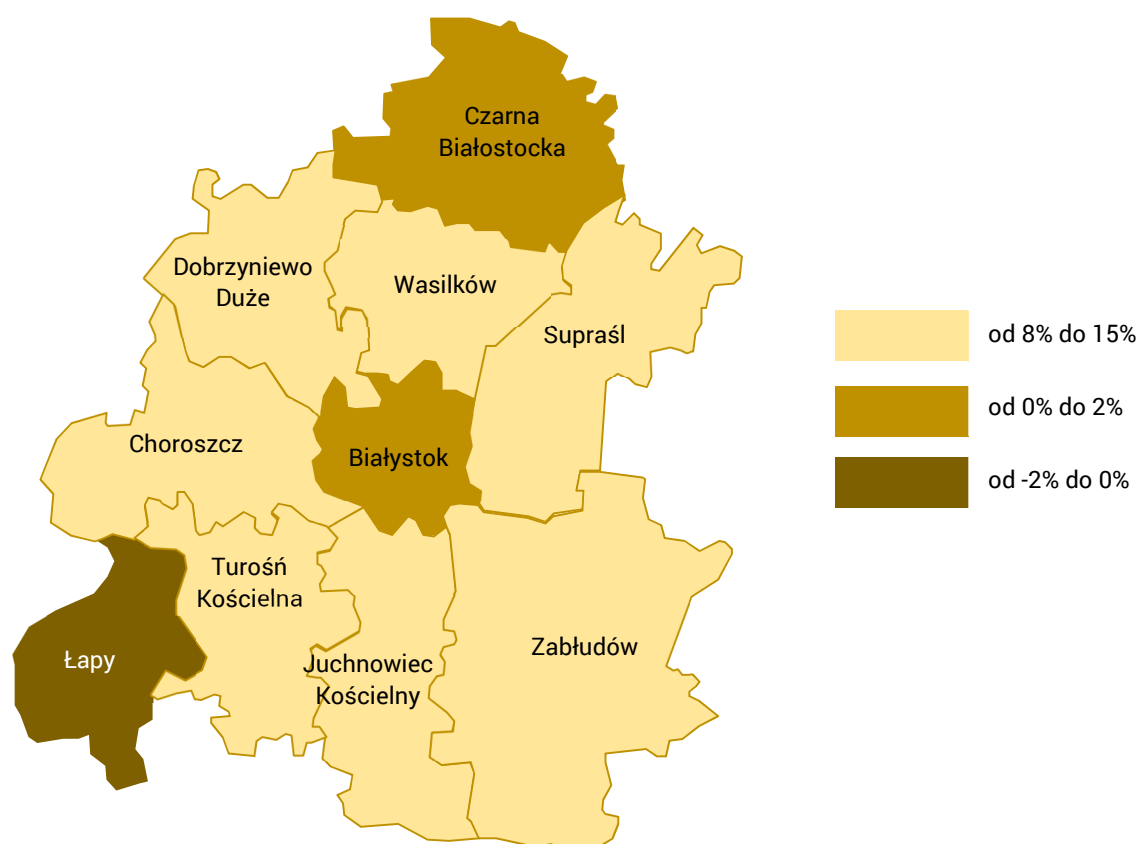
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, październik 2014 r.

W roku 2012, w stosunku do roku 2005, liczba ludności BOF wzrosła o 2,02%. W tym okresie liczba ludności w województwie podlaskim zmniejszyła się o 0,08%, a w Polsce wzrosła o 0,99%. Zróżnicowanie wewnętrzne liczby ludności BOF wskazuje na wzrost liczby ludności w Białymstoku oraz w 7 gminach strefy zewnętrznej, a spadek w 2 gminach tej strefy. Największy – 17,86% przyrost ludności wystąpił w gminie Wasilków, a największy – 23,24% spadek liczby ludności w gminie Zabłudów, który w głównej mierze wynikał z włączenia w 2006 roku części obszaru gminy w granice

administracyjne Białegostoku. Do porównań przyjęto również rok 2006, by w analizie nie uwzględniać zmiany liczby ludności wynikającej jedynie ze zmiany granic administracyjnych. W 2012 roku w stosunku do 2006 roku we wszystkich gminach BOF, poza Łapami, nastąpił wzrost liczby ludności. Najwyższy wzrost (powyżej 8%) nastąpił w badanym okresie w gminach bezpośrednio graniczących z miastem Białystok.

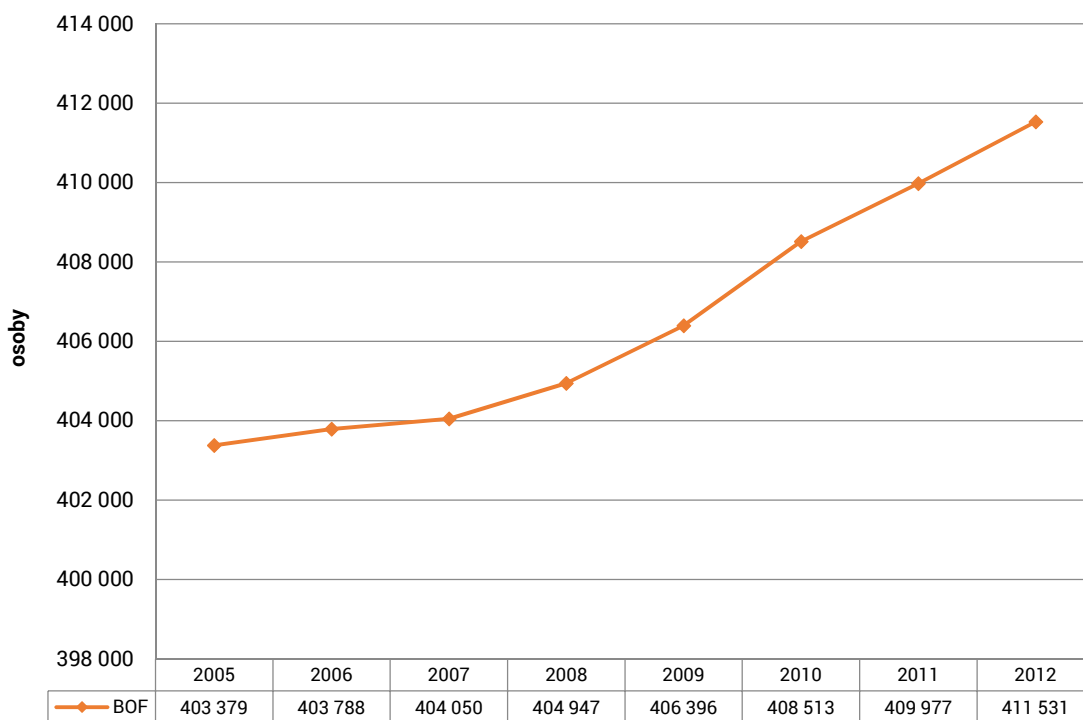
Można zatem zauważyć postępujący proces suburbanizacji dla miasta Białegostoku. Zjawisko to należy rozumieć jako proces urbanizacji przedmieść i stref podmiejskich, wiążący się z relokacją miejsc zamieszkania, pracy czy funkcji usługowych. Jest on naturalną konsekwencją rozwoju dużych ośrodków miejskich, związaną ze zmianą ekonomicznej sytuacji mieszkańców oraz chęcią poprawy jakości życia (najczęściej wynikającą z przeprowadzki z mieszkania do domu jednorodzinnego). Proces suburbanizacji w skrajnej postaci jest zjawiskiem negatywnym, prowadzącym do wyludnienia ośrodków centralnych. Jednak w przypadku Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego jego przebieg przynosi konsekwencje pozytywne dla rozwoju, a umiejętne współdziałanie gmin BOF w tym zakresie może go dodatkowo zdynamizować. Konieczna jest zatem aktywna współpraca samorządów w ramach BOF. Powinny one dążyć do zapewnienia maksymalnej spójności ich studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, szczególnie pod kątem zadbania o to, aby bilans trendów demograficznych i zapotrzebowania na nowe tereny do zabudowy był rozpatrywany i realistycznie uwzględniany w skali całego obszaru funkcjonalnego.

Mapa 3. Zmiana liczby ludności w gminach BOF w 2012 roku w stosunku do 2006 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, październik 2014 r.

Rysunek 1. Ludność BOF w latach 2005-2012

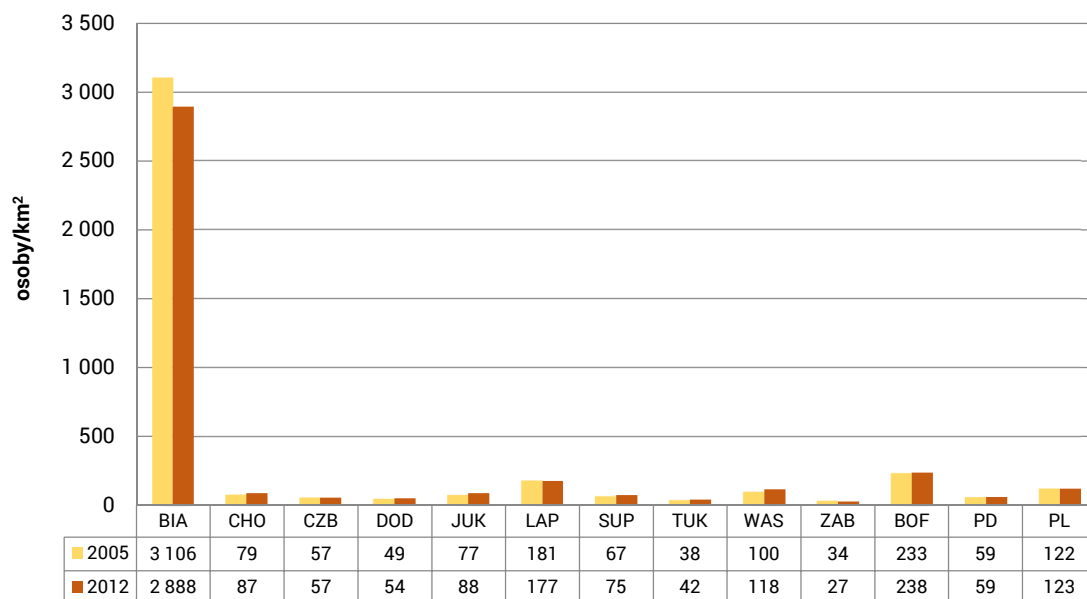

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, październik 2013 r.

Prognozy przygotowane przez GUS na lata 2015, 2020, 2025 i 2030 w odniesieniu do miasta Białystok, powiatu białostockiego, województwa podlaskiego i Polski wykazują, że liczba ludności będzie powoli, systematycznie malała. Niekorzystne zmiany demograficzne prawdopodobnie obejmą też Białostocki Obszar Funkcjonalny. Uwzględniając strukturę wiekową mieszkańców województwa podlaskiego i powiatu białostockiego należy zauważyć, że w 2020 roku 15% ogółu mieszkańców stanowić będzie ludność do 15 lat, 74% stanowić będzie ludność w przedziale od 15 do 70 lat, a pozostałe 11% ludność w wieku powyżej 70. roku życia.

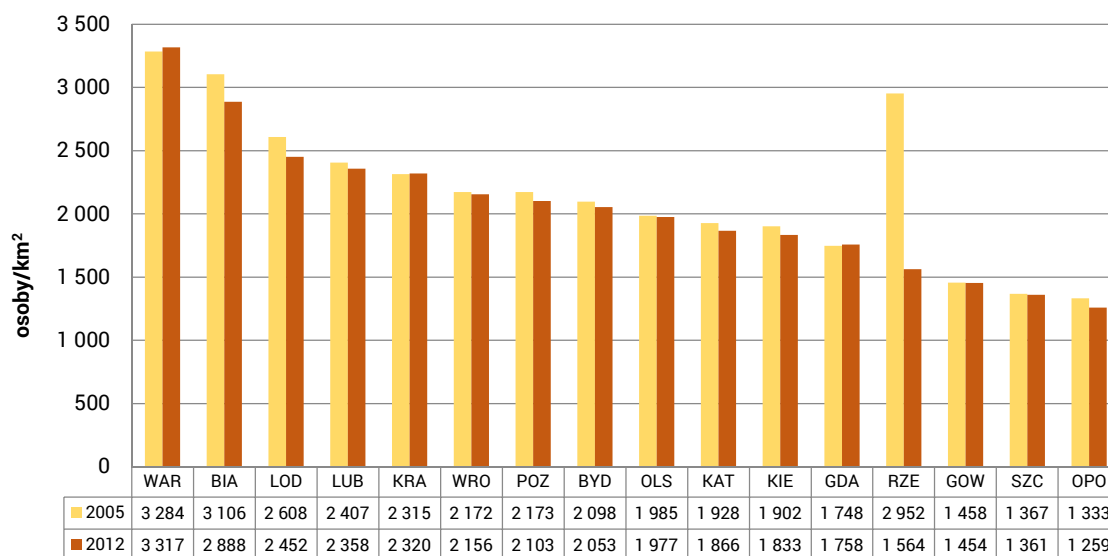
W 2012 roku średnia gęstość zaludnienia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego wynosiła 238 osób/km² i w porównaniu do 2005 roku nieznacznie wzrosła. W analogicznym okresie gęstość zaludnienia województwa podlaskiego, jak i Polski nie zmieniała się znacząco i wynosiła w 2012 roku odpowiednio 59 os./km² i 123 os./km². Dość dużą gęstością zaludnienia, w porównaniu do pozostałych gmin BOF, odznaczają się gmina Łapy (177 os./km²) i gmina Wasilków (118 os./km²). Białystok – rdzeń BOF – charakteryzuje się największą gęstością zaludnienia (2 888 osób/km²), a na tle innych miast wojewódzkich zajmuje pod tym względem 2. miejsce w kraju (po Warszawie). Duża gęstość zaludnienia jest jednym z elementów świadczących o tym, że Białystok jest miastem zwartym terytorialnie.

Rysunek 2. Gęstość zaludnienia w Polsce, województwie podlaskim, w gminach BOF i w BOF w 2005 i 2012 roku (osoby/km²)⁴

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, październik 2013 r.

Rysunek 3. Gęstość zaludnienia w miastach wojewódzkich w Polsce w 2005 i 2012 roku (osoby/km²)⁵

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, październik 2013 r.

⁴ Symbole podane na rysunku oznaczają: BIA – Białystok, CHO – Choroszcz, CZB – Czarna Białostocka, DOD – Dobrzyniewo Duże, JUK – Juchnowiec Kościelny, LAP – Łapy, SUP – Supraśl, TUK – Turośń Kościelna, WAS – Wasilków, ZAB – Zabłudów, BOF – Białostocki Obszar Funkcjonalny, PD – województwo podlaskie, PL – Polska.

⁵ Symbole podane na rysunku oznaczają: WAR – Warszawa, BIA – Białystok, LOD – Łódź, LUB – Lublin, KRA – Kraków, WRO – Wrocław, POZ – Poznań, BYD – Bydgoszcz, OLS – Olsztyn, KAT – Katowice, KIE – Kielce, GDA – Gdańsk, RZE – Rzeszów, GOW – Gorzów Wielkopolski, SZC – Szczecin, OPO – Opole.

Białostocki Obszar Funkcjonalny ma wysoki potencjał ludnościowy, z relatywnie korzystną na tle kraju strukturą ekonomiczną ludności. W 2012 roku w BOF dominowała grupa osób w wieku produkcyjnym (kobiety: 15-59 lat, mężczyźni: 15-64 lat), która stanowiła 65,4% ogółu mieszkańców BOF. W latach 2005-2012 na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego prawie nie zmieniła się liczba ludności w wieku produkcyjnym, przy jednoczesnym ponad 4% spadku ludności w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej) i prawie 18% wzroście liczby ludności w wieku poprodukcyjnym. Takie zmiany w strukturze ludności BOF potwierdzają występowanie globalnego problemu dotyczącego starzenia się społeczeństwa. Jednak na obszarze BOF widoczne jest spowolnienie tego niekorzystnego zjawiska w porównaniu do zmian zachodzących w Polsce i w województwie podlaskim.

Tabela 3. Struktura mieszkańców BOF, województwa podlaskiego oraz Polski według ekonomicznych grup wieku w 2012 roku

Liczba ludności	BOF		Województwo podlaskie		Polska	
	w osobach	w %	w osobach	w %	w osobach	w %
Ogółem	411 531	100,0	1 198 690	100,0	38 533 299	100
w tym w wieku:						
przedprodukcyjnym	71 659	17,4	218 452	18,2	7 066 768	18,3
produkcyjnym	269 127	65,4	763 271	63,7	24 605 558	63,9
poprodukcyjnym	70 745	17,2	216 967	18,1	6 860 973	17,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, październik 2013 r.

Tabela 4. Dynamika liczby mieszkańców BOF, województwa podlaskiego oraz Polski według ekonomicznych grup wieku w 2012 roku, w stosunku do 2005 roku

Dynamika liczby ludności	BOF	Województwo podlaskie	Polska
	rok 2005=100		
Ogółem	102,02	99,92	100,99
w tym w wieku:			
przedprodukcyjnym	95,68	87,04	93,66
produkcyjnym	100,06	100,97	99,22
poprodukcyjnym	117,71	108,73	116,52

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, październik 2013 r.

Czynnikami, które hamują starzenie się społeczeństwa BOF, są: dodatni przyrost naturalny i dodatnie saldo migracji. W latach 2005-2012 w BOF występował dodatni przyrost naturalny o dynamice podobnej, jak w kraju i w województwie podlaskim. Na obszarze BOF przyrost naturalny w latach 2005-2010 miał tendencję rosnącą, zaś w latach 2011-2012 nastąpił jego spadek. Wskaźnik przyro-

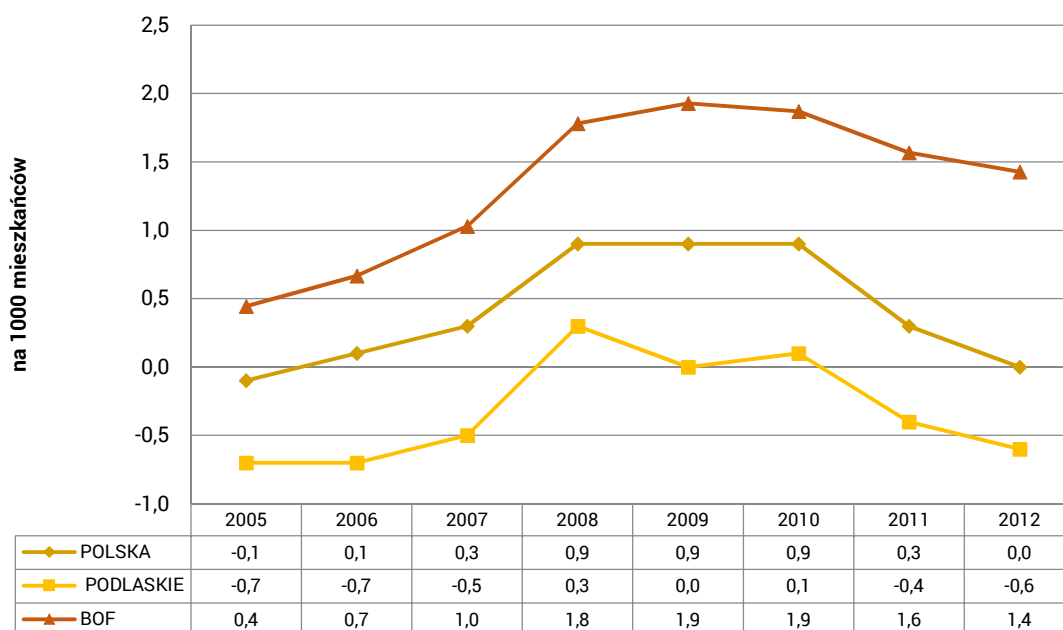
stu naturalnego w BOF jest wyższy niż w Polsce oraz województwie podlaskim, w którym w ostatnich latach był on ujemny. Należy podkreślić, że przyrost naturalny jest zróżnicowany w gminach Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego. W 2012 roku większość gmin (5 gmin i miasto Białystok) osiągnęło dodatni przyrost naturalny, w tym największy – gmina Wasilków. W 4 gminach: Zabłudów, Czarna Białostocka, Turośń Kościelna i Choroszcz, liczba urodzeń żywych była mniejsza od liczby zgonów (ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego).

Tabela 5. Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w gminach BOF w latach 2005-2012

Gmina	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Białystok	1,1	1,4	1,7	2,2	2,7	2,4	1,9	1,8
Choroszcz	-2,9	-1,3	-2,2	0,8	-0,9	0,7	0,9	-0,9
Czarna Białostocka	-2,0	-2,0	0,2	1,0	-1,5	2,1	-2,2	-2,1
Dobrzyniewo Duże	-1,8	-3,1	-2,4	0,2	0,1	1,5	1,1	1,4
Juchnowiec Kościelny	0,8	-0,7	-0,1	1,7	1,4	1,3	2,7	0,6
Łapy	-1,2	-1,8	-1,8	-0,9	-2,6	-1,2	-0,9	0,9
Supraśl	-0,3	-0,2	1,0	1,7	1,1	0,9	0,5	1,6
Turośń Kościelna	-1,5	-1,3	-0,5	-1,4	-2,1	1,4	2,1	-1,5
Wasilków	-0,3	0,9	2,3	4,7	4,8	2,1	4,9	3,3
Zabłudów	-3,4	-2,8	-4,3	-2,9	-1,5	-2,7	-2,1	-2,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, październik 2013 r.

Rysunek 4. Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w BOF, województwie podlaskim i Polsce w latach 2005-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, październik 2013 r.

W latach 2005-2012 w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym występowało dodatnie saldo migracji ogółem, wykazujące od 2007 roku tendencję rosnącą, co oznacza zwiększony napływ ludności do BOF w odniesieniu do roku 2005. Jest to sytuacja korzystna na tle województwa i Polski, gdzie obserwuje się ujemne ogólne saldo migracji. W analizowanym okresie ujemne saldo zaobserwowano w Białymstoku (poza rokiem 2012), gminie Łapy oraz w ostatnich latach w gminie Czarna Białostocka. W 2012 roku największy napływ ludności wystąpił w gminach: Wasilków (240 osób), Supraśl (195 osób) i Choroszcz (180 osób). Białystok zajmował w 2012 roku wysoką – 6. pozycję w kraju wśród miast wojewódzkich pod względem wysokości salda migracji i zamykał grupę miast o dodatnim saldzie migracji.

Rysunek 5. Saldo migracji w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców w Polsce, województwie podlaskim i gminach BOF w 2005 i 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, październik 2013 r.

Tabela 6. Migracje ludności BOF w latach 2005-2012

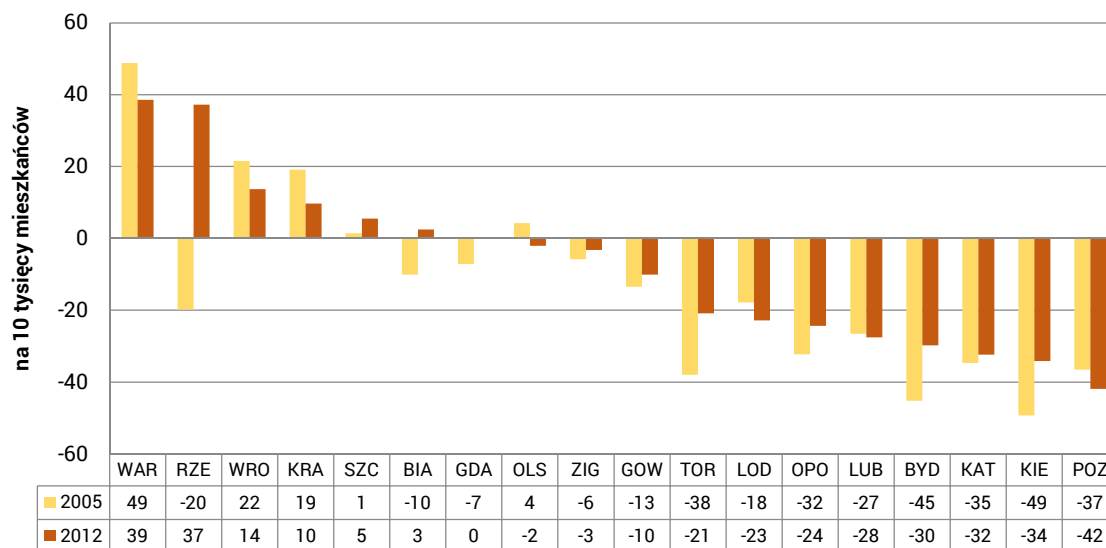
Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Zameldowania								
Zameldowania ogółem	4 959	5 705	5 383	4 482	4 433	5 096	5 244	5 068
z miast	2 994	3 275	3 262	2 876	2 796	3 091	3 148	3 042
ze wsi	1 720	2 279	1 960	1 460	1 467	1 682	1 794	1 794
z zagranicy	245	151	161	146	170	323	302	232
Wymeldowania								
Wymeldowania ogółem	4 303	5 333	4 977	3 996	3 837	4 282	4 423	4 203
do miast	2 075	2 837	2 415	1 903	1 915	2 067	2 150	2 094
na wieś	2 042	2 158	2 346	1 907	1 789	2 057	2 011	1 896
za granicę	186	338	216	186	133	158	262	213
Saldo								

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Saldo migracji	656	372	406	486	596	814	821	865
miasta	919	438	847	973	881	1 024	998	948
wieś	-322	121	-386	-447	-322	-375	-217	-102
zagranica	59	-187	-55	-40	37	165	40	19

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, październik 2013 r.

W 2012 roku w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym zameldowało się 5 068 osób, w tym 232 z zagranicy, a wymeldowały się 4 203 osoby, w tym 213 za granicę. Analiza struktury zameldowań w latach 2005-2012 wskazuje, że dominowały zameldowania z miast (średnio ok. 60% wszystkich zameldowań). Podobna sytuacja występowała w odniesieniu do wymeldowań, gdzie wymeldowania do miast stanowiły średnio ok. 49%.

Rysunek 6. Saldo migracji w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców w miastach wojewódzkich w Polsce w 2005 i 2012 roku

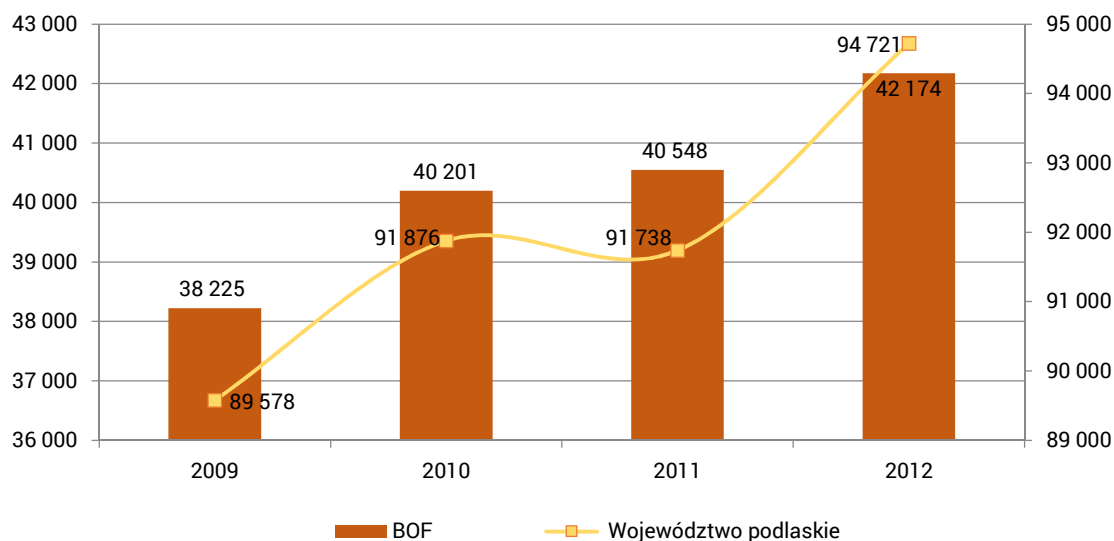
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, październik 2013 r.

3.2. Gospodarka i rynek pracy

3.2.1. Potencjał gospodarczy

W 2012 roku w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym w bazie REGON zarejestrowanych było ponad 42 tys. podmiotów gospodarki narodowej, co stanowiło 44,5% podmiotów zarejestrowanych w województwie podlaskim, ale tylko 1,06% ogółu podmiotów zarejestrowanych w kraju.

Rysunek 7. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w BOF i województwie podlaskim w latach 2009-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, październik 2013 r.

W 2012 roku w BOF dominowała branża usługowa. Podmioty specjalizowały się w następujących sekcjach: handel i naprawy (11 482 podmioty, stanowiące 27% ogółu jednostek), budownictwo (4 888 – 11,6%) oraz działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (4 246 – 10%). Podobna tendencja występowała w odniesieniu do województwa i kraju, gdzie dominowały branże: handel i naprawy, stanowiące ok. 27% udział w ogóle podmiotów, budownictwo z udziałem odpowiednio ok. 12% oraz (odmiennie niż w BOF) przetwórstwo przemysłowe z 8% udziałem w województwie i 9% udziałem w Polsce.

Tabela 7. Struktura podmiotów gospodarczych według sekcji w BOF, województwie podlaskim i Polsce w 2012 roku

Sektora PKD 2007 ⁶	BOF			Województwo podlaskie			Polska		
	Liczba podmiotów według systemu REGON	Udział w %	Dynamika 2009=100	Liczba podmiotów według systemu REGON	Udział w %	Dynamika 2009=100	Liczba podmiotów według systemu REGON	Udział w %	Dynamika 2009=100
A	487	1,2	104	3 686	3,9	101	91 363	2,3	104
B	34	0,1	106	132	0,1	133	4 152	0,1	142
C	3 211	7,6	110	7 895	8,3	104	361 497	9,1	105
D	44	0,1	157	142	0,1	141	6 378	0,2	172
E	125	0,3	139	272	0,3	123	13 021	0,3	121
F	4 888	11,6	112	11 741	12,4	108	471 474	11,9	106
G	11 482	27,2	103	25 417	26,8	98	1 065 781	26,8	99
H	3 312	7,9	100	6 867	7,2	97	253 086	6,4	96
I	828	2,0	116	2 159	2,3	107	124 765	3,1	71
J	1 115	2,6	137	1 808	1,9	129	108 392	2,7	129
K	1 514	3,6	98	3 144	3,3	96	128 643	3,2	98
L	1 379	3,3	124	2 610	2,8	122	210 584	5,3	114
M	4 246	10,1	118	7 500	7,9	113	352 023	8,9	113
N	923	2,2	126	1 920	2,0	121	102 011	2,6	118
O	154	0,4	103	1 092	1,2	101	27 047	0,7	101
P	1 417	3,4	137	3 536	3,7	130	139 334	3,5	127
Q	3 225	7,6	117	6 001	6,3	115	203 106	5,1	117
R	671	1,6	107	1 730	1,8	106	68 864	1,7	106
S i T	3 117	7,4	112	7 066	7,5	110	243 598	6,1	110
U	2	0,0	100	3	0,0	150	215	0,0	167
Razem	42 174	100,0	110	94 721	100,0	106	3 975 334	100,0	106

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, październik 2013 r.

W latach 2009-2012 w BOF i województwie podlaskim liczba podmiotów gospodarki narodowej systematycznie wzrastała. W 2012 roku najwięcej podmiotów było zlokalizowanych w Białymstoku (32 410) oraz w gminach: Łapy (1 672), Supraśl (1 515), Juchnowiec Kościelny (1 452), Wasilków (1 429) i Choroszcz (1 169). Analizując dynamikę należy stwierdzić, że największy, 27% przyrost liczby podmiotów gospodarki wystąpił w gminie Supraśl, 25% przyrost – w gminach Wasilków i Turzeń Kościelna, a 22% – w gminach Juchnowiec Kościelny i Dobrzyniewo Duże.

⁶ Sekcja: A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, B – Górnictwo i wydobywanie, C – Przetwórstwo przemysłowe, D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, E – Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją, F – Budownictwo, G – Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, H – Transport i gospodarka magazynowa, I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, J – Informacja i komunikacja, K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, O – Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, P – Edukacja, Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, S – Pozostała działalność usługowa, T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby, U – Organizacje i zespoły eksterytorialne.

Na obszarze BOF w latach 2009-2012 największy przyrost przedsiębiorstw nastąpił w sekcjach PKD z najmniejszą ogólną liczbą podmiotów, tj.: w ramach sekcji D zajmującej się wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, w sekcji E – dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją, w sekcji J – informacja i komunikacja, a także w sekcji P – edukacja. Widoczna jest w związku z tym umiejętność racjonalnego wykorzystania istniejących w BOF zasobów przyrodniczych, które są wykorzystywane w prowadzonej w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju działalności gospodarczej.

Tabela 8. Struktura dominujących podmiotów gospodarczych BOF w 2012 roku

Jednostka terytorialna	Liczba podmiotów według systemu REGON						
	Ogółem	Sekcja					
		C	F	G	H	M	S i T
		Przetwórstwo przemysłowe	Budownictwo	Handel hurtowy i detaliczny. Naprawa pojazdów samochodowych	Transport i gospodarka magazynowa	Działalność profesjonalna naukowa i techniczna	Pozostała działalność usługowa. Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników i produkujące wyroby na własne potrzeby
	w % ogółem						
Białystok	32 410	6,7	10,5	27,1	7,9	11,0	7,4
Choroszcz	1 169	10,3	15,5	26,8	7,4	9,2	6,4
Czarna Białostocka	761	14,5	13,1	30,1	4,7	4,2	9,5
Dobrzyniewo Duże	733	9,5	21,1	25,1	9,7	5,9	7,1
Juchnowiec Kościelny	1 452	10,0	12,1	30,3	8,8	8,1	6,7
Łapy	1 672	8,1	16,4	28,3	6,9	6,0	9,0
Supraśl	1 515	10,5	13,7	26,5	8,5	8,0	6,7
Turośl Kościelna	480	10,6	16,0	24,0	8,8	7,7	4,8
Wasilków	1 429	10,8	13,4	30,4	6,9	7,3	5,9
Zabłudów	553	14,3	19,3	21,9	6,0	5,1	9,6
BOF	42 174	7,6	11,6	27,2	7,9	10,1	7,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, październik 2013 r.

Kluczowe branże BOF w latach 2009-2012 to: działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (wzrost o 18%), budownictwo (wzrost o 12%) oraz handel hurtowy i detaliczny, naprawy pojazdów samochodowych (wzrost o 3%).

W 2012 roku w poszczególnych gminach tworzących BOF dominowały trzy sekcje: G, F i C, a wśród nich największy udział miała związana z handlem hurtowym i detalicznym oraz naprawą pojazdów samochodowych (sekcja G). W większości gmin BOF drugą co do wielkości grupą były podmioty działające w sferze budownictwa (sekcja F), natomiast trzecią znaczącą grupę stanowiły podmioty zajmujące się przetwórstwem przemysłowym (sekcja C). W Białymstoku natomiast drugą dominującą grupę stanowiły podmioty gospodarcze zajmujące się działalnością profesjonalną, naukową

i techniczną (sekcja M), a trzecią – budownictwem (sekcja F). Do branż, w których funkcjonowała duża liczba podmiotów (w przedziale od 5% do 10%) w poszczególnych gminach BOF, zaliczyć można: działalność profesjonalną naukową i techniczną (sekcja M), transport i gospodarkę magazynową (sekcja H) oraz pozostałą działalność usługową, a także gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników i produkujące wyroby na własne potrzeby (sekcje S i T).

W odniesieniu do całego obszaru BOF podmioty gospodarcze zajmujące się handlem hurtowym i detalicznym oraz naprawą pojazdów samochodowych (sekcja G) stanowiły 27,2% wszystkich podmiotów gospodarczych na tym obszarze i były grupą dominującą. Drugą dominującą grupę Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego stanowiły podmioty gospodarcze zajmujące się budownictwem (sekcja F) – 11,6%, a trzecią – działalnością profesjonalną, naukową i techniczną (sekcja M) – 10,1%. Dodatkowo na podstawie badań rozwoju struktur klastrowych w województwie podlaskim można wnioskować, iż w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym rozwijają się sektory, które mogą stać się inteligentnymi specjalizacjami gospodarczymi BOF, tj. usługi medyczne, przemysł sprzętu medycznego, jak też przemysły: spożywczy, maszynowy i bieliźniarski⁷.

Aktywność gospodarczą i przedsiębiorczość mieszkańców odzwierciedla wskaźnik prezentujący liczbę podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. ludności, którego wartość w roku 2012 dla BOF była wyższa od analogicznego wskaźnika dla województwa podlaskiego o ok. 30%, natomiast niższa o 0,6% w stosunku do średniej krajowej. Ośrodkiem dominującym w BOF pod względem rozwoju przedsiębiorczości jest Białystok, w którym w 2012 roku funkcjonowało 1 099 podmiotów na 10 tys. mieszkańców. W Turośni Kościelnej, Choroszczu, Dobrzyniewie Dużym, Wasilkowie, Juchnowcu Kościelnym, Supraślu i Białymstoku wskaźnik przedsiębiorczości był wyższy niż w regionie, natomiast w Supraślu i Białymstoku był wyższy niż w BOF, w województwie podlaskim i w kraju.

W Białymstoku i w większości gmin tworzących BOF w latach 2009-2012 liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. ludności wzrastała. Podobna tendencja miała miejsce również w odniesieniu do całego obszaru funkcjonalnego, województwa podlaskiego oraz kraju. W BOF wskaźnik przedsiębiorczości wzrastał dynamiczniej – o 9%, niż w województwie podlaskim i w kraju – średnio o 5%. Najwyższy wzrost wystąpił w gminach: Supraśl (21%), Turośl Kościelna (19%) i Dobrzyniewo Duże (18%).

Tabela 9. Liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w BOF, województwie podlaskim i w Polsce w latach 2009-2012

Jednostka terytorialna	Liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności				
	2009	2010	2011	2012	Dynamika 2009=100
Białystok	1 018	1 063	1 065	1 099	108
Choroszcz	740	789	772	817	110
Czarna Białostocka	599	632	629	644	108
Dobrzyniewo Duże	724	760	810	851	118
Juchnowiec Kościelny	840	905	923	965	115

⁷ Badanie Rozwoju Struktur Klastrowych w Województwie Podlaskim (2013 r.), przeprowadzone na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego w ramach prac Grupy Roboczej ds. Polityki Klastrowej pod kierunkiem B. Pławgo (materiał niepublikowany).

Jednostka terytorialna	Liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności				
	2009	2010	2011	2012	Dynamika 2009=100
Łapy	655	689	700	737	113
Supraśl	888	969	1 006	1 071	121
Turośl Kościelna	686	750	766	815	119
Wasilków	828	887	910	956	115
Zabłudów	612	590	584	604	99
BOF	941	984	989	1 025	109
Województwo podlaskie	753	763	764	790	105
Polska	981	1 015	1 004	1 032	105

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, październik 2013 r.

Analiza podmiotów gospodarczych według klas wielkości, zarejestrowanych w rejestrze REGON, pozwala stwierdzić, że w 2012 roku w BOF funkcjonowały:

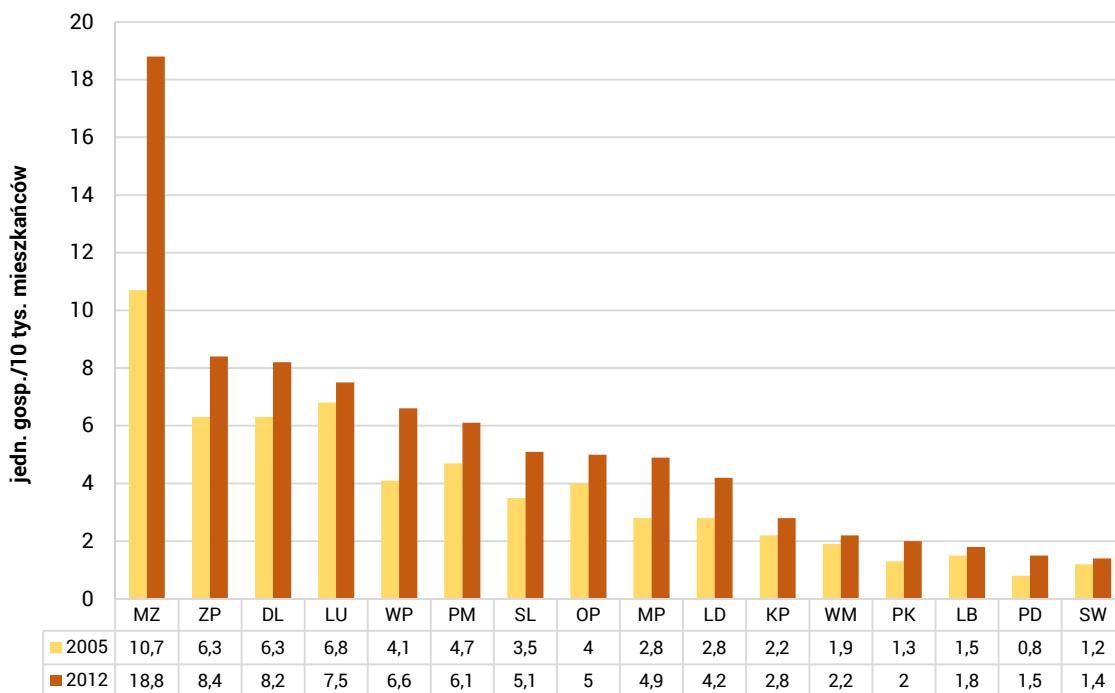
- ❖ mikroprzedsiębiorstwa (zatrudniające od 0 do 9 osób) – stanowiące 95,9% ogółu podmiotów zarejestrowanych w BOF,
- ❖ małe przedsiębiorstwa (10-49) – stanowiące 3,1% ogółu,
- ❖ średnie przedsiębiorstwa (50-249) – stanowiące 0,8% ogółu,
- ❖ duże przedsiębiorstwa (> 249) – stanowiące 0,1% ogółu.

We wszystkich gminach BOF dominowały mikropodmioty. Ich udział był zdecydowanie najwyższy w Białymstoku (31 082) i stanowił 76,8% wszystkich podmiotów BOF oraz w gminach: Łapy (1 610), Supraśl (1 434) i Wasilków (1 398). Stosunkowo dużo podmiotów średnich było zlokalizowanych w gminach: Łapy (17), Supraśl (14) i Juchnowiec Kościelny (10). Podmioty duże poza Białymstokiem (55) występowały sporadycznie – 2 podmioty zarejestrowane były w Supraślu i po 1 w Choroszczycy, Juchnowcu Kościelnym i Wasilkowie.

Analizując strukturę własnościową podmiotów gospodarczych należy stwierdzić, iż województwo podlaskie dysponuje jedną z najmniejszych w kraju liczbą podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. W 2012 roku w odniesieniu do wszystkich województw w Polsce zajęło 15. pozycję.

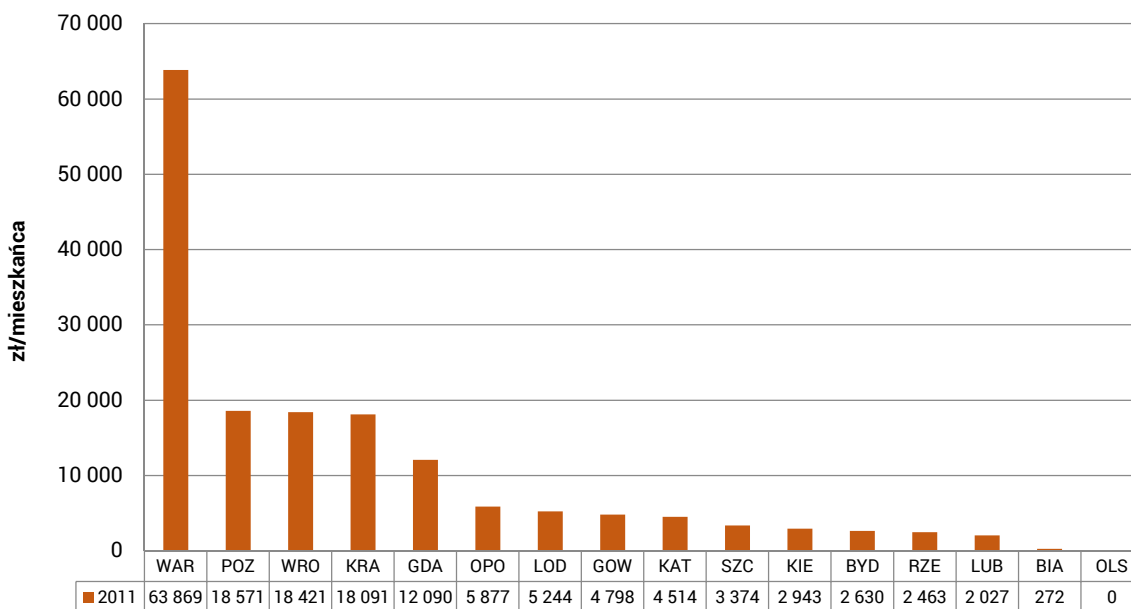
Niski udział podmiotów z kapitałem zagranicznym w województwie podlaskim przekłada się na bardzo niski udział kapitału zagranicznego w przeliczeniu na jednego mieszkańca w wieku produkcyjnym. W 2011 roku Białystok plasował się na 15. miejscu wśród powiatów grodzkich. W Białymstoku na jednego mieszkańca przypadało 272 zł kapitału zagranicznego, co stanowiło 0,43% w stosunku do Warszawy, gdzie kapitał zagraniczny na jednego mieszkańca był najwyższy i wynosił 63 869 zł.

Rysunek 8. Liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego (jednostek gospodarczych na 10 tys. mieszkańców) w województwach w Polsce w 2005 i 2012 roku⁸

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, luty 2014 r.

Rysunek 9. Kapitał zagraniczny w zł na jednego mieszkańca w wieku produkcyjnym w wybranych powiatach grodzkich w Polsce w 2011 roku

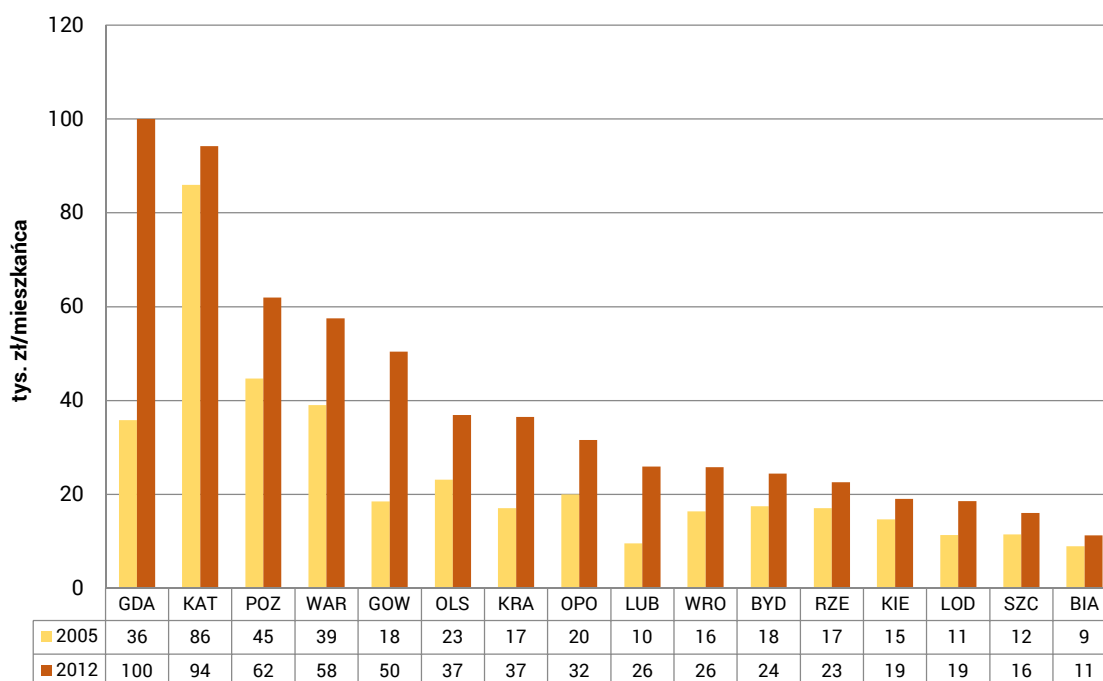

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, luty 2014 r.

⁸ Symbole podane na rysunku oznaczają województwa: DL – dolnośląskie, KP – kujawsko-pomorskie, LB – lubelskie, LU – lubuskie, LD – łódzkie, MP – małopolskie, MZ – mazowieckie, OP – opolskie, PK – podkarpackie, PD – podlaskie, PM – pomorskie, SL – śląskie, SW – świętokrzyskie, WM – warmińsko-mazurskie, WP – wielkopolskie, ZP – zachodniopomorskie.

W latach 2005-2012 Białystok zajmował ostatnią pozycję wśród analizowanych powiatów w Polsce pod względem produkcji sprzedanej przemysłu w podmiotach o liczbie pracujących powyżej 9 osób. Udział produkcji sprzedanej przemysłu w mieście Białystok, w porównaniu do miasta o najwyższej wartości analizowanej zmiennej w danym roku (do Katowic w 2005 r., do Gdańska w 2012 r.), kształtował się na zbliżonym poziomie i wynosił odpowiednio: 10,5% w 2005 roku oraz 11% w roku 2012.

Rysunek 10. Produkcja sprzedana przemysłu w podmiotach o liczbie pracujących powyżej 9 (w tys. zł na jednego mieszkańca) w wybranych powiatach w Polsce w 2005 i 2012 roku

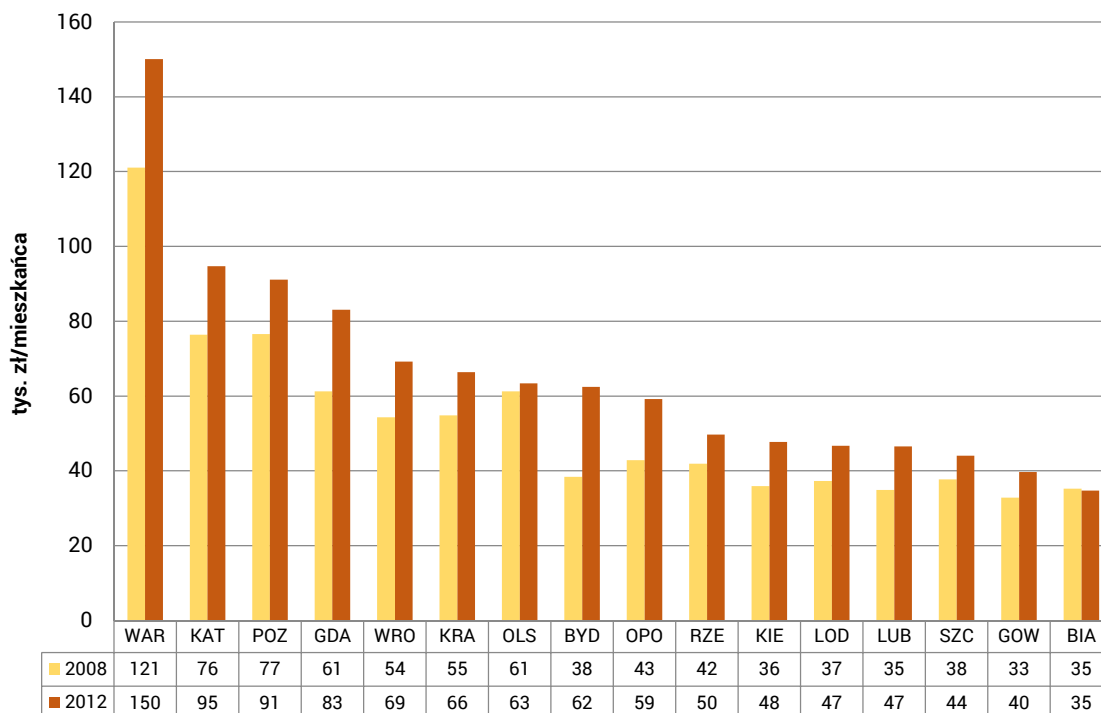

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, luty 2014 r.

O niskim wewnętrznym potencjale gospodarczym Białegostoku świadczy niewielka wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach. Zarówno w 2012 roku, jak i 2008 roku wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na jednego mieszkańca w Białymstoku wynosiła 35 tys. zł, a zatem nie nastąpił wzrost w badanym okresie. Białystok znajdował się na najniższej pozycji spośród wybranych miast na prawach powiatu w Polsce. W porównaniu do Warszawy, gdzie wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na mieszkańca była najwyższa, ich udział w Białymstoku spadł o 5,6 punktu procentowego, z 28,9% w roku 2005 do 23,3% w roku 2012.

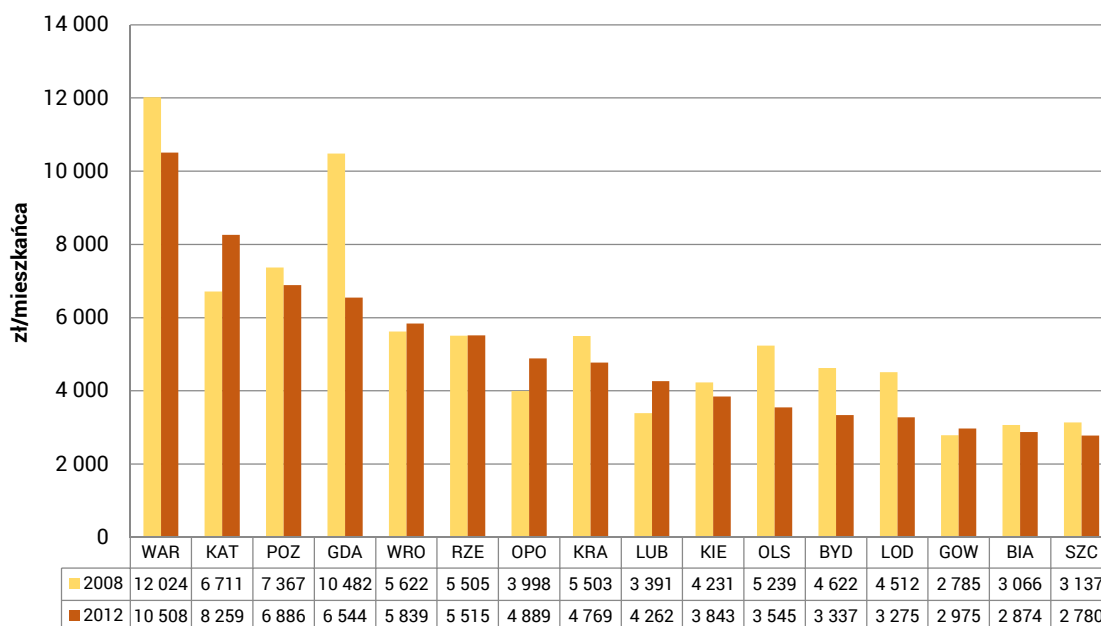
Jedną z przyczyn niskiego potencjału gospodarczego miasta Białystok jest słaby rozwój przedsiębiorczości w województwie podlaskim i relatywnie małe wydatki inwestycyjne ponoszone przez przedsiębiorstwa. W 2012 roku województwo podlaskie z liczbą podmiotów gospodarczych równą 790 na 10 tysięcy mieszkańców zajmowało 14. pozycję w Polsce, a pod względem wielkości nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw równej 1 975 zł na mieszkańca – ostatnią w kraju.

Rysunek 11. Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach (w tys. zł na mieszkańca) w wybranych powiatach w Polsce w 2008 i 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, luty 2014 r.

Rysunek 12. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach (w zł na mieszkańca) w wybranych powiatach grodzkich w Polsce w 2008 i 2012 roku

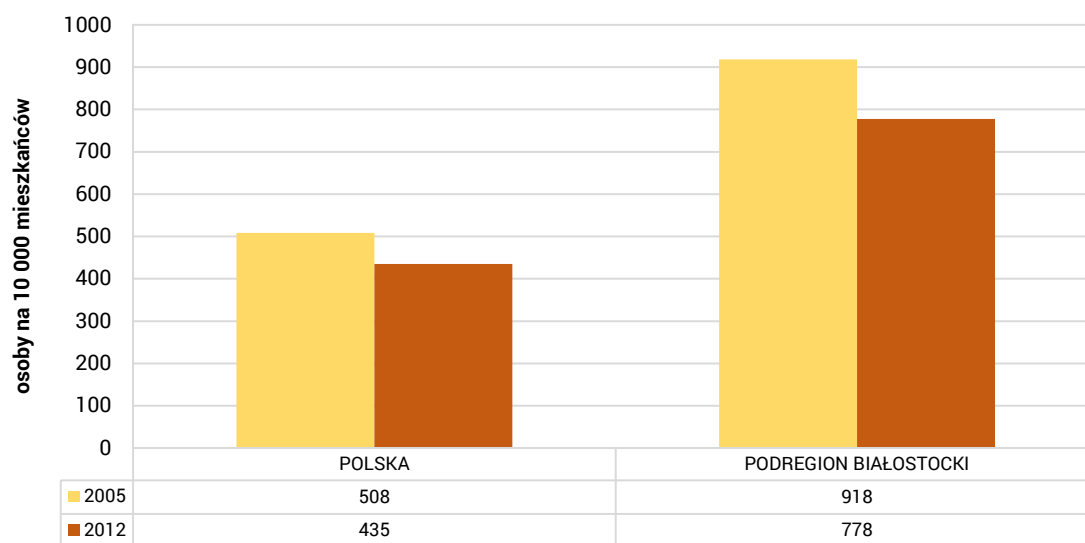

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, luty 2014 r.

W Białymstoku, w którym jest zarejestrowana większość podmiotów gospodarczych BOF, nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw w 2012 roku wynosiły 2 874 zł na mieszkańca, o 6% mniej niż w 2008 r., co plasowało stolicę województwa podlaskiego na przedostatnim miejscu w rankingu wybranych powiatów grodzkich w Polsce. Przekłada się to również na spadającą od 2009 roku liczbę osób pracujących w BOF. Sytuację tę spotęgowało m.in. spowolnienie gospodarcze widoczne od 2008 roku, które w regionach peryferyjnych, takich jak województwo podlaskie, przebiegało z relatywnie większym nasileniem.

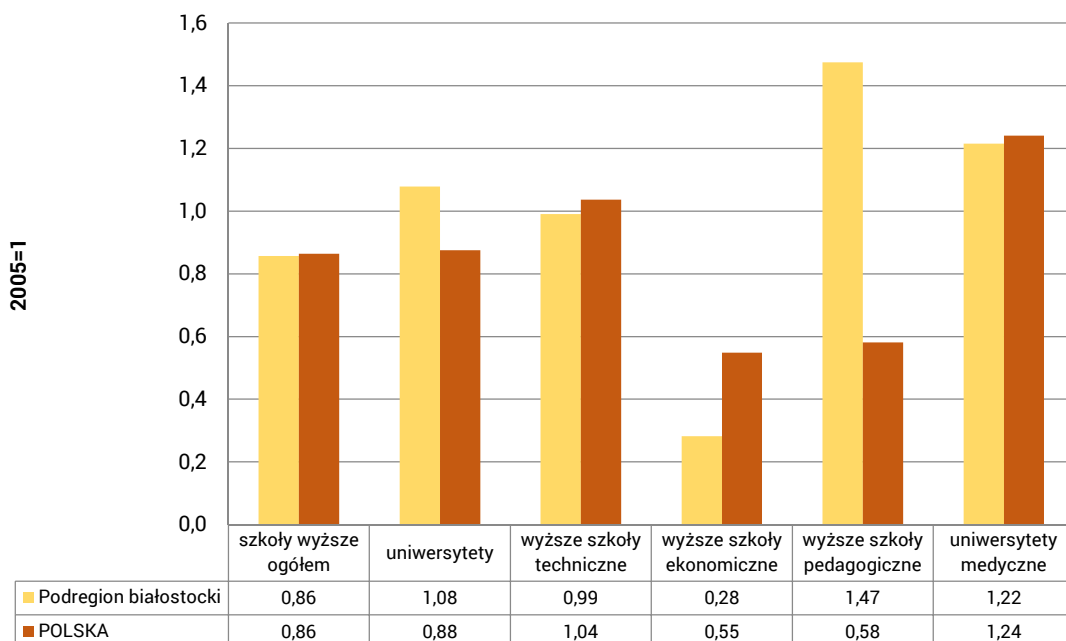
O jakości gospodarki Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego świadczy również potencjał szkolnictwa wyższego. W BOF funkcjonuje 11 szkół wyższych, w tym kluczowe znaczenie odgrywają: Politechnika Białostocka, Uniwersytet w Białymstoku i Uniwersytet Medyczny w Białymstoku. W roku 2012 na 10 tys. mieszkańców przypadało w podregionie białostockim 778 studentów, a w Polsce – 435, natomiast w 2005 roku w podregionie białostockim aż 918, a w Polsce – 508. W podregionie białostockim liczba studentów na wszystkich kierunkach studiów zmniejsza się (o 14% w 2012 w porównaniu do 2005 roku), co odzwierciedla trend ogólnopolski i jest wynikiem starzenia się społeczeństwa. Największy spadek liczby studentów w 2012 roku był widoczny w szkołach wyższych ekonomicznych (spadek o 72% w porównaniu do 2005 roku), a zaledwie o 1% w szkołach wyższych technicznych. W pozostałych typach szkół podregionu białostockiego można było zaobserwować wzrost liczby studentów. Największy – w wyższych szkołach pedagogicznych (o 47%), na Uniwersytecie Medycznym w Białymstoku (o 22%) i na Uniwersytecie w Białymstoku (o 8%). Jedynie wzrost liczby studentów nauk medycznych jest zgodny z tendencją ogólnopolską. Liczba studentów wykazywała tendencję wzrostową do momentu odwrócenia się trendów demograficznych (wygaszenie niżu przełomu lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku). Rok 2010 był pierwszym, w którym uwidocznił się spadek liczby studentów.

Rysunek 13. Studenci szkół wyższych na 10 tysięcy mieszkańców w Polsce i w podregionie białostockim w 2005 i 2012 roku

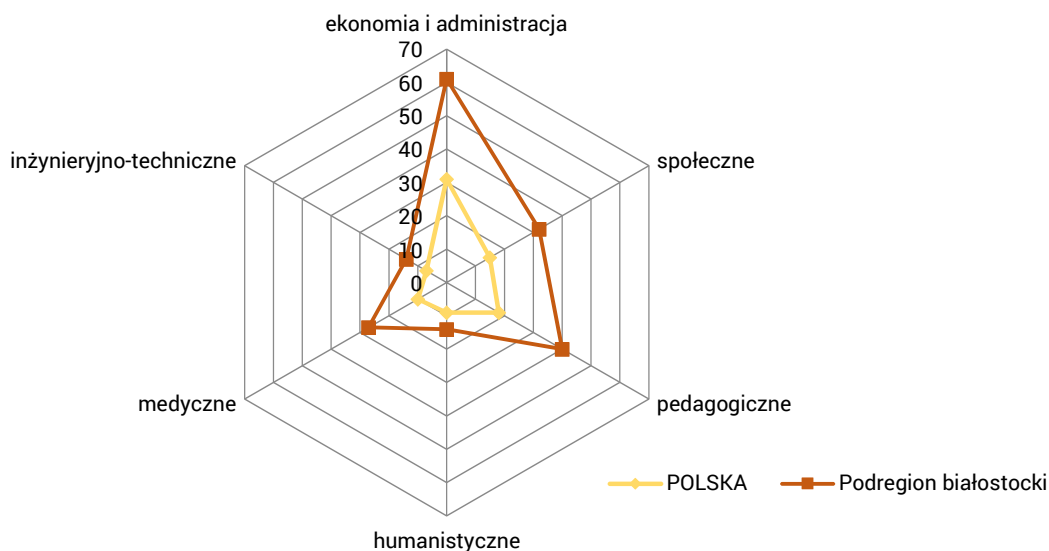
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, styczeń 2014 r.

Rysunek 14. Dynamika liczby studentów szkół wyższych ogółem i według typów szkół w podregionie białostockim i w Polsce w 2012 roku w porównaniu do 2005 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, styczeń 2014 r.

Rysunek 15. Absolwenci szkół wyższych na 10 tysięcy mieszkańców według kierunków studiów w podregionie białostockim i w Polsce w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, styczeń 2014 r.

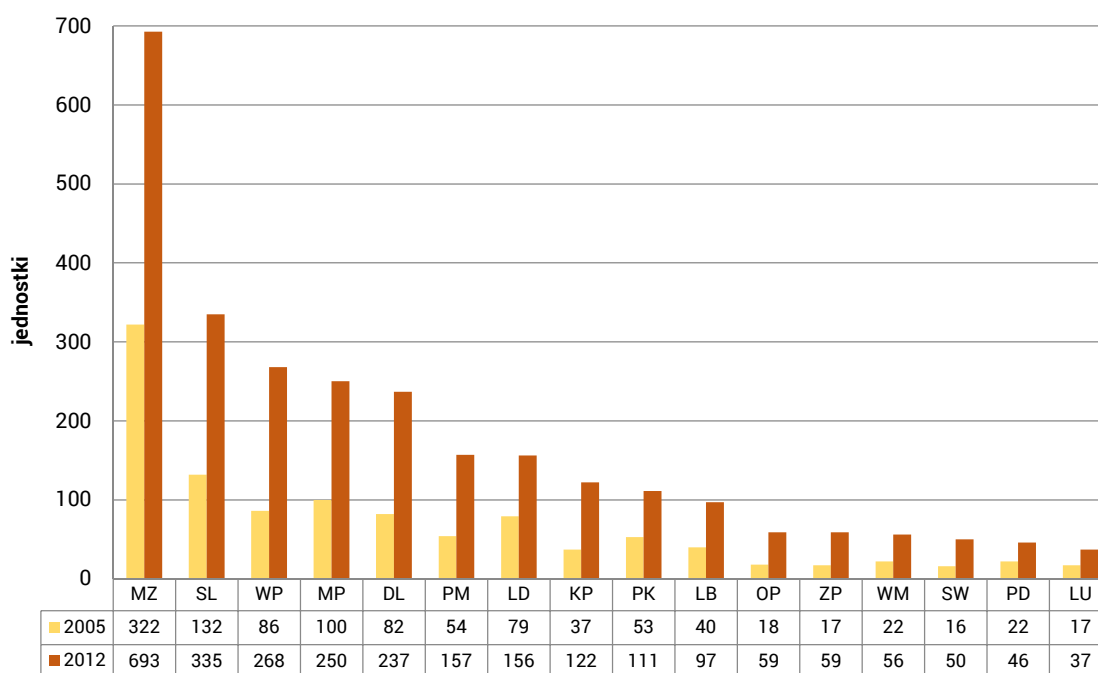
W 2012 roku uczelnie wyższe w podregionie białostockim ukończyło 249 absolwentów na 10 tysięcy mieszkańców, a w 2005 r. 186 absolwentów na 10 tysięcy mieszkańców i są to wartości prawie dwukrotnie wyższe niż średnio w kraju. Najwięcej absolwentów ukończyło studia na kierunkach:

ekonomia i administracja (61 na 10 tys. mieszkańców) oraz pedagogicznych (40 na 10 tys. mieszkańców). Najmniej zaś na kierunkach: humanistycznych (14 na 10 tys. mieszkańców) i inżyniersko-technicznych (14 na 10 tys. mieszkańców). Nastąpiło również nasycenie rynku pracy dużą liczbą absolwentów na określonych kierunkach studiów wyższych, np. ekonomii, pedagogice, marketingu i zarządzaniu.

Białostocki Obszar Funkcjonalny posiada więc znaczny potencjał naukowy do rozwoju inteligentnych specjalizacji. Uniwersytet Medyczny w Białymstoku posiada od 2012 r. status Krajowego Naukowego Ośrodka Wiodącego (KNOW), jako jeden z trzech w Polsce w zakresie szeroko pojętych nauk medycznych. Jednak badania prowadzone przez pozostałe uczelnie wyższe mają w większości charakter badań podstawowych, a nie wdrożeniowych. Wciąż słabo rozwijają się również inne jednostki badawczo-rozwojowe, głównie z sektora przedsiębiorstw. Odzwierciedla się to w nadal niezadowolającej współpracy uczelni wyższych i jednostek badawczo-rozwojowych z praktyką gospodarczą, co skutkuje jednymi z najniższych w kraju nakładami przedsiębiorstw na badania, rozwój i innowacje. Jedną z przyczyn tej sytuacji jest słaby rozwój przedsiębiorczości w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym i relatywnie małe wydatki inwestycyjne ponoszone przez przedsiębiorstwa.

Sektor B+R stanowi jeden z podstawowych aspektów innowacyjności regionów. Podstawą analizy tego źródła innowacyjności jest wskaźnik informujący o udziale wydatków na działalność B+R w PKB (w %). Wskaźnik ten odzwierciedla nakłady ponoszone w celu poprawy zdolności konkurencyjnej regionów. Oprócz tego pod uwagę wzięto liczbę jednostek prowadzących działalność badawczo-rozwojową ogółem i z sektora przedsiębiorstw. Niestety, wartości tych wskaźników nie są publikowane przez GUS na poziomie gmin. Można jedynie dokonać analizy w odniesieniu do województwa podlaskiego, przenosząc wnioski na teren Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego.

Rysunek 16. Liczba jednostek prowadzących działalność badawczo-rozwojową w województwach w Polsce w 2012 i 2005 roku

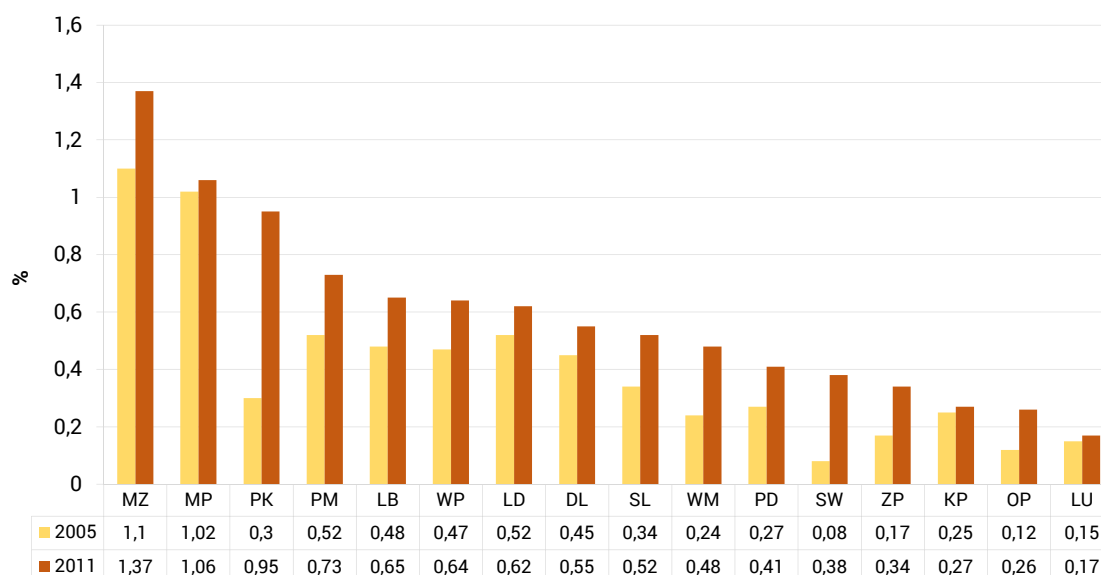

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, lipiec 2014 r.

Rozwój naukowy uczelni wyższych w regionie nie pociągnął za sobą, jak do tej pory, dynamicznego rozwoju innych jednostek prowadzących działalność badawczo-rozwojową. Liczba jednostek prowadzących działalność B+R w województwie podlaskim jest, wciąż niewielka. W 2012 roku w województwie podlaskim funkcjonowało 46 takich jednostek (ponad 2-krotnie więcej niż w 2005 roku), w tym 33 z sektora przedsiębiorstw. W 2012 roku w województwie podlaskim znajdowało się jedynie 1,7% ogólnej liczby jednostek B+R. Należy podkreślić, że współczynnik korelacji pomiędzy liczbą jednostek naukowych i badawczo-rozwojowych a osiąganym w województwach poziomem wskaźnika nakładów wewnętrznych na działalność B+R w 2012 roku wynosił 0,977⁹.

Nakłady na działalność badawczo-rozwojową ponoszone w województwie podlaskim wynosiły w 2012 roku 115,8 zł na mieszkańca i stanowiły zaledwie 31,1% średniej krajowej wynoszącej 372,5 zł na mieszkańca. Poziom nakładów na działalność badawczo-rozwojową w kolejnych latach wzrastał zarówno w Polsce, jak i w województwie podlaskim, jednak należy zauważyć, że w 2005 r. nakłady na B+R na mieszkańca w województwie podlaskim stanowiły 34,9% średniej krajowej. Ponadto, struktura nakładów wskazuje, że ponoszone są one głównie na badania podstawowe, ponieważ ponad 67% nakładów na B+R w 2012 r. wydatkowanych było w sektorze szkolnictwa wyższego, a jedynie 23% w sektorze przedsiębiorstw. Niewielki jest również udział przedsiębiorstw krajowych w finansowaniu nakładów na B+R ponoszonych w województwie podlaskim, który w 2012 roku stanowił 18,8%, przy średniej krajowej na poziomie 32,3%. Intensywność prac B+R, czyli udział nakładów wewnętrznych na badania i prace rozwojowe w PKB w województwie podlaskim w 2011 r. wynosił 0,41%, wobec 0,27% w 2005 r.

Rysunek 17. Udział nakładów na działalność B+R w % PKB w województwach w Polsce w 2011 i 2005 r.

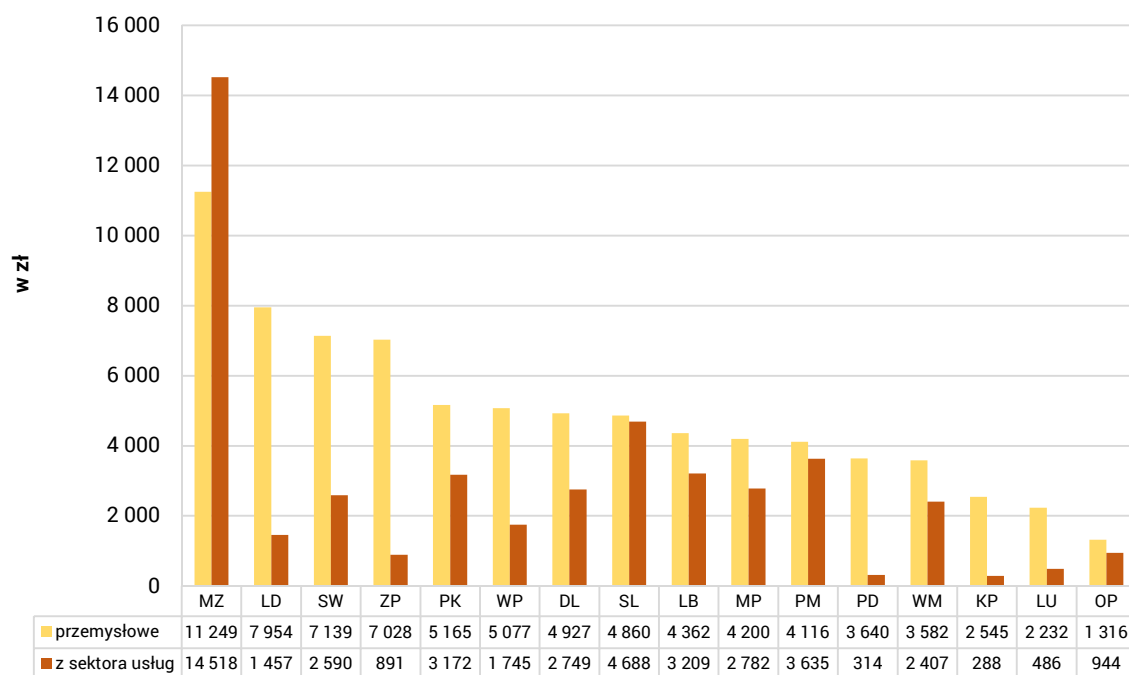
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, styczeń 2014 r.

⁹ *Nauka i technika w 2012 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Informacje i Opracowania Statystyczne, Warszawa 2013, s. 72.

W 2011 r. województwo podlaskie znalazło się na 11. pozycji wśród wszystkich województw Polski pod względem wskaźnika intensywności prac B+R, który był dla województwa podlaskiego ponad trzykrotnie niższy niż dla województwa mazowieckiego.

Badania dotyczące innowacji prowadzone są w Polsce w dwóch grupach: wśród przedsiębiorstw przemysłowych oraz wśród przedsiębiorstw wybranych działów PKD w sektorze usług. Badaniami tymi objęte są przedsiębiorstwa średnie i duże, czyli takie, w których liczba pracujących przekracza 9 osób, a wyniki tych badań są publikowane przez GUS dla Polski i województw. Przy analizie wyników należy pamiętać, że w BOF podmioty gospodarcze o liczbie pracujących powyżej 9 osób stanowią ok. 4% wszystkich zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w 2012 r. Jednym z głównych wskaźników służących do oceny innowacyjności są nakłady ponoszone na działalność innowacyjną. Nakłady na działalność innowacyjną w Polsce w 2012 roku poniosło 12,9% przedsiębiorstw przemysłowych oraz 9,8% podmiotów z sektora usług (wobec odpowiednio 12,8% i 9,6% w 2008 r.). W 2012 roku największy odsetek przedsiębiorstw przemysłowych, które poniosły tego rodzaju nakłady odnotowano w województwie podlaskim (19,3%), najmniejszy – w województwie wielkopolskim (9,6%). Wśród przedsiębiorstw z sektora usług wskaźnik ten wyniósł w województwie podlaskim 5,8% i znalazło się ono na 13. miejscu wśród województw w Polsce. Jednak analizując w ujęciu terytorialnym wysokość nakładów poniesionych na działalność innowacyjną, przypadających na jedno przedsiębiorstwo prowadzące taką działalność, zauważyć można, że w przedsiębiorstwach przemysłowych oraz w sektorze usług nakłady, jakie poniosły jednostki z województwa podlaskiego, należały do bardzo niskich.

Rysunek 18. Nakłady na działalność innowacyjną przypadające na jedno przedsiębiorstwo przemysłowe oraz z sektora usług, które poniosło nakłady na tego typu działalność według województw w 2012 r. (ceny bieżące)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2010-2012, Informacje i opracowania statystyczne, GUS i Urząd Statystyczny w Szczecinie, Warszawa 2013, s.76-77.

Przyczyn słabego rozwoju przedsiębiorczości w tym regionie jest wiele. Najistotniejsze z nich to: zbyt mało uzbrojonych terenów inwestycyjnych, niedostosowanie kompetencji pracowników do potrzeb regionalnego rynku pracy, mały wewnętrzny potencjał gospodarczy, mała innowacyjność i konkurencyjność przedsiębiorstw, brak promocji Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego jako układu gospodarczego.

Pomimo zidentyfikowania tak wielu problemów rozwoju gospodarczego BOF, widoczne są pewne załączki sektorów rozwojowych, które w przyszłości mogłyby stać się inteligentnymi specjalizacjami tego regionu¹⁰. Należą do nich: sektor usług medycznych, maszynowy, sprzętu medycznego, bieliźniarski, a także kluczowe branże prowadzące działalność profesjonalną, naukową i techniczną.

Problemy

1. Niskie nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach.
2. Niski poziom aktywności gospodarczej i przedsiębiorczości mieszkańców.
3. Niedostatecznie rozwinięty potencjał badawczo-rozwojowy (B+R) obszaru BOF.
4. Niedostateczne zaangażowanie potencjału naukowego wyższych uczelni BOF we wspieranie załączków sektorów rozwojowych mogących stać się inteligentnymi specjalizacjami gospodarczymi BOF, wynikające ze słabej współpracy instytucji naukowych z przedsiębiorcami BOF.

Kluczowe wnioski i obserwacje

1. O niskim potencjale gospodarczym BOF świadczy szereg czynników, takich jak: niska produkcja sprzedana przemysłu per capita, niska wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na jednego mieszkańca, niska liczba podmiotów gospodarki narodowej, czy niskie nakłady na działalność innowacyjną.
2. Potencjał naukowy uczelni wyższych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego jest znaczny, ale aktualnie w niedostatecznym stopniu zaangażowany we wspieranie załączków sektorów rozwojowych mogących stać się inteligentnymi specjalizacjami gospodarczymi BOF. Białostocki Obszar Funkcjonalny posiada szczególny potencjał do rozwoju specjalistycznych usług medycznych, przemysłu sprzętu medycznego, a także przemysłów: spożywczego, maszynowego i bieliźniarskiego. Na uwagę zasługuje również rozwinięty sektor technologii informacyjnych. Wszystkie te sektory mogą stanowić o inteligentnej specjalizacji obszaru i czerpaniu z nich ponadprzeciętnych korzyści ekonomicznych. **Uzasadnione jest zatem wdrożenie działania mającego na celu zintegrowanie potencjału edukacji wyższej i powiązanego z nim potencjału nauki z rozwijającymi się specjalizacjami BOF.**
3. Liczba jednostek prowadzących działalność B+R w województwie podlaskim jest, mimo dynamicznego wzrostu, wciąż niewielka. Niski poziom innowacyjności przedsiębiorstw funkcjonujących na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego przejawiał się niskim poziomem nakładów na działalność badawczo-rozwojową i innowacyjną, brakiem współpracy z uczelniami wyższymi i instytucjami naukowymi w zakresie badań wdrożeniowych. **Uzasadnione jest zatem wdrożenie działania mającego na celu wsparcie działalności B+R w przedsiębiorstwach oraz transferu wiedzy i komercjalizacji wyników B+R.**

¹⁰ Regionalna Strategia Innowacji (RIS3), projekt, UMWP, 2015; Program Rozwoju Inteligentnych Specjalizacji i Przedsiębiorczości w Województwie Podlaskim na lata 2015-2020+, projekt, GEOPROFIT, Białystok-Warszawa, styczeń 2015.

3.2.2. Atrakcyjność inwestycyjna

Województwo podlaskie odznacza się niską atrakcyjnością inwestycyjną dla działalności przemysłowej oraz przeciętną dla działalności usługowej i działalności zaawansowanej technologicznie. W rankingu atrakcyjności inwestycyjnej województw w Polsce tworzonym przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, województwo podlaskie zajmuje od lat ostatnie pozycje (2009 rok – 15. lokata, 2010 rok – 16. lokata, 2011 rok – 16. lokata, 2012 rok – 16. lokata oraz 2013 rok – 16. lokata). Ocena atrakcyjności inwestycyjnej dokonywana jest na podstawie analizy siedmiu grup wskaźników cząstkowych:

- ❖ zasoby i koszty pracy,
- ❖ aktywność województwa wobec inwestorów,
- ❖ dostępność transportowa,
- ❖ wielkość rynku zbytu,
- ❖ poziom rozwoju infrastruktury gospodarczej,
- ❖ poziom rozwoju infrastruktury społecznej,
- ❖ poziom bezpieczeństwa powszechnego.

Województwo podlaskie, ostatnie w rankingu atrakcyjności inwestycyjnej w 2013 roku, zajmuje 16. miejsce aż w trzech kategoriach: zasobów i kosztów pracy, poziomu rozwoju infrastruktury gospodarczej oraz aktywności wobec inwestorów. Utrzymująca się niska aktywność inwestycyjna województwa podlaskiego jest rezultatem między innymi spadku aktywności wobec inwestorów, która była oceniana na podstawie liczby ofert inwestycyjnych w bazie PAIILZ, w wyniku certyfikacji Regionalnego Centrum Obsługi Inwestora dokonanej przez PAIILZ oraz działalności informacyjno-promocyjnej wobec inwestorów z kraju pochodzenia kapitału, realizowanej przy pomocy stosownego wsparcia, jakiego udzielają polskie placówki za granicą – Wydziały Promocji Handlu i Inwestycji Ambasad RP.¹¹

Z ekspertyzy dotyczącej atrakcyjności inwestycyjnej gmin woj. podlaskiego wynika, iż w roku 2013 w grupie gmin o bardzo wysokim potencjale atrakcyjności inwestycyjnej znalazły się trzy gminy z obszaru BOF tj. Białystok, Supraśl i Choroszcz. Pięć gmin BOF zakwalifikowało się natomiast do klasy gmin o wysokim potencjale atrakcyjności inwestycyjnej, a były nimi: Juchnowiec Kościelny, Wasilków, Turośń Kościelna, Dobrzyniewo Duże oraz Łąpy. Niskim potencjałem charakteryzowała się gmina Zabłudów, zaś bardzo niskim Czarna Białostocka. Należy podkreślić, że w ekspertyzie przeprowadzona analiza porównawcza i dokonany podział na grupy dotyczył gmin województwa podlaskiego.¹²

Problemem jest relatywnie słabo rozwijająca się przedsiębiorczość Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, która jest wypadkową wielu czynników, m.in. takich jak:

- ❖ mała liczba terenów inwestycyjnych,

¹¹ *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2013*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2013.

¹² K. Dębowska, U. Widelska, M. Garwolińska, *Atrakcyjność inwestycyjna Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego*, Raport wykonany na zlecenie Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, Białystok 2014, s. 54, <http://www.bof.org.pl/ekspertyzy/atrakcyjnoscinwestycyjna.pdf>.

- ❖ brak odpowiednio wykształconych kadr dostosowanych do potrzeb rynku pracy,
- ❖ mała atrakcyjność dla inwestorów zewnętrznych, przejawiająca się małą liczbą podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego (województwo podlaskie zajmuje pod tym względem ostatnią pozycję w kraju),
- ❖ mały wewnętrzny potencjał gospodarczy odznaczający się relatywnie najniższą w Polsce produkcją sprzedaną przemysłu na mieszkańca (rdzeń BOF – Białystok zajmuje pod tym względem ostatnią pozycję w kraju),
- ❖ najniższy wskaźnik wartości brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach (Białystok zajmuje pod tym względem ostatnią pozycję w kraju),
- ❖ mała innowacyjność przedsiębiorstw (województwo podlaskie zajmuje pod tym względem 9. pozycję w kraju, generując 74% średniej krajowej),
- ❖ małe nakłady inwestycyjne na mieszkańca (Białystok zajmuje pod tym względem przedostatnią pozycję w kraju),
- ❖ mała konkurencyjność odzwierciedlająca się bardzo małym udziałem kapitału zagranicznego w przeliczeniu na mieszkańca (Białystok zajmuje pod tym względem przedostatnią pozycję w kraju).

W Białostockim Obszarze Funkcjonalnym brakuje odpowiednio przygotowanych i uzbrojonych terenów inwestycyjnych, odznaczających się dostępnością komunikacyjną i infrastrukturalną. W porównaniu do innych regionów w Polsce, w BOF liczba terenów inwestycyjnych możliwych do zaofiarowania jest niewielka.

Zgodnie ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego na obszarze miasta Białegostoku znajdują się 262 ha nieruchomości gminnych, położonych w obrębie terenów przeznaczonych pod aktywność gospodarczą, w tym 94,3 ha stanowią tereny położone w obszarze Podstrefy Białystok Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (Podstrefa Białystok SSE). Podstrefa Białystok SSSE została utworzona na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 2008 r. w sprawie Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej i obejmowała początkowo tereny o łącznej powierzchni ok. 29,9 ha, z wydzielonymi 2 odrębnymi kompleksami inwestycyjnymi (obejmując łącznie 11 działek inwestycyjnych), tj.:

- Kompleks 1 – o łącznej pow. ok. 19,2 ha, położony przy ul. Jacka Kuronia, Adama Mickiewicza, Franciszka Karpińskiego, Myśliwskiej;
- Kompleks 2 – o łącznej pow. ok. 10,7 ha, położony przy ul. Myśliwskiej, Jacka Kuronia, Solnickiej i Franciszka Karpińskiego.

W ramach Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Podstrefie położonej w Białymstoku dostępny jest obecnie uzbrojony teren inwestycyjny o powierzchni zaledwie kilku hektarów, podczas gdy np. na zachodzie kraju w gminie Słubice oferowane są tereny inwestycyjne o powierzchni nawet do 200 ha. Tereny Podstrefy Białystok przeznaczone są pod zabudowę produkcyjną (w tym m.in. lokalizację baz, składów, handlu hurtowego lub specjalistycznego) oraz pod zabudowę usługową wraz z obiektami i urządzeniami towarzyszącymi i zielenią urządzoną. Dotychczas na terenie Podstrefy Białystok SSSE zainwestowało 6 inwestorów (działających na podstawie zezwolenia na prowadzenie działalności na terenie Podstrefy). Są to m.in. producent nowoczesnych, wodnych i grzewczych systemów instalacyjnych, inwestor specjalizujący się w przetwórstwie tworzyw sztucz-

nych i produkcji kontraktowej, inwestorzy z branży poligraficznej i elektronicznej, producent nowoczesnych uchwytów do obrabiarek. Łączna wartość deklarowanych inwestycji (w zakresie przedsiębiorców działających z zezwoleniem) to 412 085 050 zł (dotychczas zrealizowano 200 908 173 zł). Łączna liczba deklarowanych nowych miejsc pracy to 823 (dotychczas utworzonych zostało 712)¹³.

W ramach procesu uzbrajania terenów inwestycyjnych obszar funkcjonującej Podstrefy Białostok został wyposażony w infrastrukturę techniczną i drogową, zrealizowaną w ramach projektu *Przygotowanie terenów inwestycyjnych dla podstrefy Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Białymstoku poprzez budowę infrastruktury i nawierzchni ulic* współfinansowanego ze środków UE w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013. Wartość inwestycji – 50 305 956,61 zł, w tym dofinansowanie ze środków UE w ramach RPOWP – 44 029 660,62 zł. Z kolei tereny inwestycyjne BPN-T uzbrojone zostały w infrastrukturę techniczną i drogową w ramach projektu zrealizowanego przez Miasto Białostok pn. *Białostocki Park Naukowo-Technologiczny*, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013. Całkowita wartość projektu wyniosła: 168 792 258,12 zł. Kwota wydatków kwalifikowanych projektu to 143 397 518,25 zł. Dofinansowanie wynosiło łącznie 125 995 398,15 zł (co stanowiło 87,86% dofinansowania), z tego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – 118 947 431,89 zł i 7 047 966,26 zł – z budżetu państwa. Uzbrojenie terenów inwestycyjnych BPN-T nastąpiło w wyniku przebudowy i budowy dróg oraz infrastruktury technicznej. Zakres prac objął również budowę oraz przebudowę głównych sieci: wodociągowej, sanitarnej, kanalizacji deszczowej, oświetlenia, a także roboty teletechniczne, budowę obiektów inżynierii wodnej oraz przebudowę kolidującego uzbrojenia. W ramach stworzenia dostępności komunikacyjnej została wykonana przebudowa dróg dojazdowych. W ramach zrealizowanych prac wybudowano i przebudowano łącznie ok. 7,5 km dróg na łączną kwotę ok. 48 mln zł. W odniesieniu do terenów inwestycyjnych „Krywłany”, wskazane tereny nie posiadają obecnie bezpośredniego dostępu do infrastruktury technicznej i drogowej.

W związku z dużym zainteresowaniem prowadzeniem przez przedsiębiorców działalności na terenie specjalnych stref ekonomicznych (aktualnie ogłoszony został przetarg na zbycie ostatniej działki w Podstrefie Białostok) i wykorzystanym potencjałem dostępnych (uzbrojonych) terenów inwestycyjnych, na przełomie lat 2014-2015 Miasto Białostok (za pośrednictwem Zarządu Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej) podjęło działania zmierzające do rozszerzenia istniejącej Podstrefy Białostok o kolejne tereny inwestycyjne, w tym o tereny inwestycyjne Białostockiego Parku Naukowo-Technologicznego. Rozszerzenie to nastąpiło na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 20 października 2015 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie suwalskiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz. U. z 2015 r. poz. 1853). Obecnie Podstrefa Białostok SSSE obejmuje tereny o łącznej powierzchni ok. 94,3 ha, w tym:

- 29,9 ha – to tereny funkcjonującej Podstrefy Białostok (zagospodarowane),
- 64,4 ha – nowe tereny inwestycyjne Podstrefy Białostok, z czego 21 ha stanowią tereny inwestycyjne BPN-T, pozostałe tereny obejmują obszar Krywłan.

W Białymstoku profesjonalną pomoc inwestorom oferuje Biuro Obsługi Inwestorów (BOI), które jest jednostką organizacyjną w strukturze Departamentu Strategii i Rozwoju Urzędu Miejskiego w Białymstoku. BOI Białostok poszukuje i obsługuje potencjalnych strategicznych inwestorów, którzy

¹³ Sprawozdanie SSSE - wg stanu na dzień 30.09.2015 r.

planują ulokowanie inwestycji na terenie miasta Białystok. Podmioty zainteresowane ulokowaniem działalności w mieście Białystok mogą uzyskać informacje o możliwościach i warunkach inwestowania oraz funkcjonowania. Biuro Obsługi Inwestorów podejmuje również szerokie spektrum działań promocyjno-informacyjnych, mających na celu zainteresowanie inwestorów ofertą miasta Białystok.

W gminie Łapy położona jest Podstrefa Łapy Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (TSSE) Euro-Park Wisłosan. Teren Podstrefy ma kształt prostokąta o powierzchni ok. 10,12 ha i w jego granicach wydzielono dziewięć działek na inwestycje o powierzchni ok. 1 ha każda. W specjalnej strefie ekonomicznej przedsiębiorcy mogą prowadzić działalność na preferencyjnych warunkach (głównie w formie ulgi w podatku dochodowym). Teren Podstrefy przeznaczony jest pod działalność produkcyjną i usługową, w tym przemysł, składy, magazyny, budownictwo, usługi transportowe, rzemiosło i inne usługi. Podstrefa TSSE w Łapach ma atrakcyjne położenie komunikacyjne, ok. 19 km na północ od Łap przebiega droga krajowa nr 8 i trasa europejska E 67 Białystok – Warszawa, natomiast w odległości 1,5 km znajduje się najbliższa stacja kolejowa, a także bocznica kolejowa. Gmina Łapy, obserwując wzrost zainteresowania potencjalnych inwestorów zakupiła 12 ha terenów położonych w bezpośrednim sąsiedztwie obecnej podstrefy, które zostały także objęte Podstrefą Łapy Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Działanie to stwarza odpowiednie warunki do prowadzenia działalności w postaci kolejnych kompleksowo uzbrojonych terenów, co umożliwi lokalizację i funkcjonowanie nowych przedsiębiorstw.

Gmina Łapy realizuje działania związane z uzbrojeniem terenu i poszukuje inwestorów zainteresowanych prowadzeniem działalności na obszarze Podstrefy. Do końca roku 2015 cztery nieruchomości zostały udostępnione trzem inwestorom, a w stosunku do czterech kolejnych działek toczy się postępowanie przetargowe. Został ogłoszony przetarg przez TSSE na zbycie dwóch nieruchomości i trwa procedura związana z oceną ekonomiczną i wydaniem zezwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej. Przygotowywany jest kolejny przetarg, również na dwie nieruchomości, który zostanie ogłoszony na początku 2016 roku. Uwzględniając potencjał inwestorów oraz ich determinację, a także dotychczasowe postępowania przetargowe, które zakończyły się sukcesem, po zakończeniu postępowania nieruchomości te zostaną sprzedane oferentom. Na terenie podstrefy pozostała tylko jedna działka, w stosunku do której nie toczy się aktualnie postępowanie przetargowe w celu sprzedaży nieruchomości. Działką tą jest natomiast zainteresowany inwestor, który aktualnie złożył ofertę nabycia dwóch nieruchomości, objętych toczącym się postępowaniem przetargowym. W pierwszej połowie 2016 roku zostanie ogłoszony przetarg na zbycie tej nieruchomości, w celu rozszerzenia obszaru planowanej przez inwestora działalności. W przypadku powodzenia rozpoczętych postępowań przetargowych, procent wykorzystania terenów inwestycyjnych wzrośnie do 90%, a więc pozostanie jedna nieruchomość, która jest także w kręgu zainteresowania potencjalnych inwestorów i występuje wysokie prawdopodobieństwo, że w najbliższych miesiącach również zostanie objęta procedurą przetargową.

W gminie Czarna Białostocka na terenach po byłej fabryce maszyn „Biafamar” zlokalizowane są uzbrojone tereny inwestycyjne, gdzie powierzchnię ok. 4,92 ha zajmuje Podlaski Park Przemysłowy w Czarnej Białostockiej. W skład ww. terenów wchodzi dziesięć działek, z czego dziewięć jest wykorzystywana przez trzech inwestorów (dzierżawców), przy czym są oni zainteresowani kupnem sied-

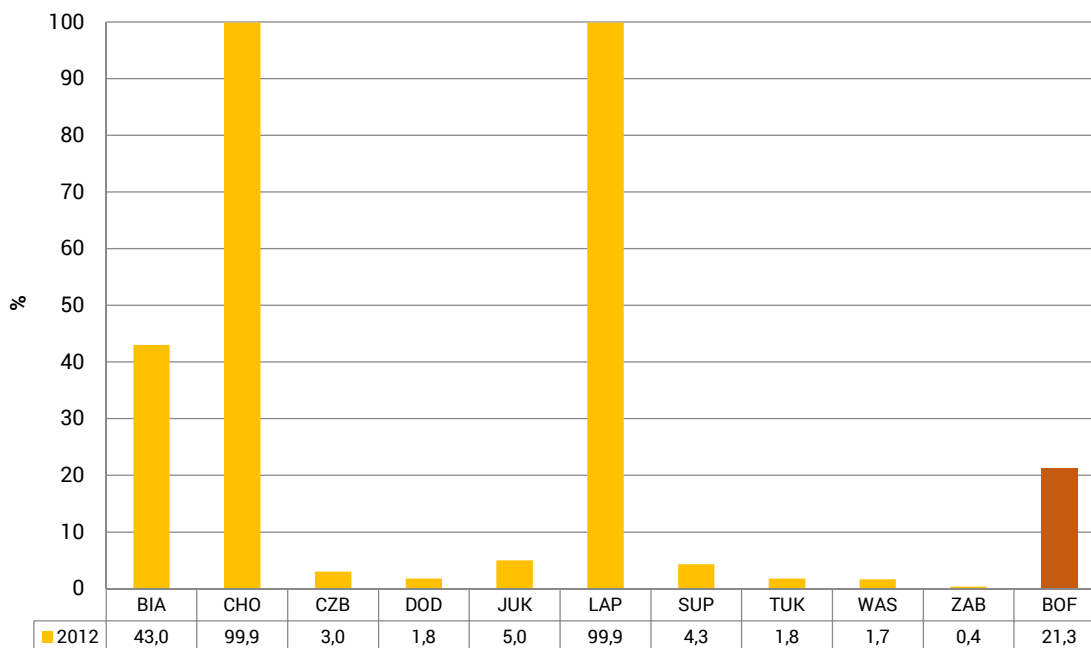
miu działek. Na terenie Podlaskiego Parku Przemysłowego pozostała jedna działka do zagospodarowania o powierzchni 0,63 ha. W gminie Czarna Białostocka tereny inwestycyjne umiejscowione są w pobliżu drogi krajowej nr 19 i cieszą się zainteresowaniem inwestorów, a problemem jest ich dostępność komunikacyjna.

W Supraślu tereny inwestycyjne leżą w strefie „A” ochrony uzdrowiskowej i ustalono warunki zabudowy inwestycji polegające na budowie zakładu leczenia uzdrowiskowego, składającego się z obiektu sanatoryjnego i szpitalnego – zakładu przyrodoleczniczego oraz urządzeń leczenia uzdrowiskowego. Na wzrost atrakcyjności tych terenów duży wpływ będzie miała poprawa infrastruktury komunikacyjnej.

Gmina Zabłudów nie posiada uzbrojonych terenów inwestycyjnych. Należy podkreślić jednak, iż obserwowany jest wzrost zainteresowania potencjalnych inwestorów terenami położonymi na jej obszarze. Zainteresowanie to wynika z takich czynników jak: położenie geograficzne poza terenami prawnie chronionymi w sąsiedztwie stolicy województwa podlaskiego warunkującego dostęp do wykwalifikowanej kadry pracowniczej, układ komunikacyjny umożliwiający dostęp drogą krajową nr 19 Kuźnica Białostocka – Białystok – Lublin – Rzeszów poprzez obwodnicę Białegostoku do drogi ekspresowej S8 i międzynarodowego układu transportowego, oddalenie o niespełna 50 km od przejścia granicznego z Białorusią w miejscowości Bobrowniki oraz niskie ceny gruntu wynikające z miejsko-wiejskiego charakteru gminy.

Atrakcyjność inwestycyjna to zdolność skłonienia inwestorów do wyboru regionu jako miejsca lokalizacji inwestycji. Mała atrakcyjność terenów inwestycyjnych BOF wynika między innymi ze słabego pokrycia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Lokując swoją działalność gospodarczą, inwestorzy szczególną uwagę przywiązują do planów zagospodarowania przestrzennego. Przy szacowaniu długości czasu realizacji procesu inwestycyjnego istotnym elementem jest informacja, czy teren inwestycyjny jest objęty miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego. Jedynie dwie gminy BOF mają 99,9% powierzchni objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Są to gminy miejsko-wiejskie: Choroszcz i Łapy. Relatywnie wysoki wskaźnik pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego występuje również w Białymstoku (43%). W pozostałych gminach BOF wskaźnik ten jest na bardzo niskim poziomie, nieprzekraczającym 5%. Najgorsza sytuacja występuje w gminie Zabłudów, w której pokrycie planami wynosi jedynie 0,4% powierzchni.

Rysunek 19. Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem w gminach BOF w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, luty 2014 r.

O niskiej atrakcyjności inwestycyjnej świadczy również niewielka dostępność dużych powierzchni biurowych do wynajęcia na terenie BOF. Z raportu pt. *Rynek biurowy w miastach średniej wielkości*¹⁴ wynika, iż Miasto Białystok można zaliczyć do tzw. rynku wschodzącego charakteryzującego się tym, iż sektor biurowy jest na początkowym etapie rozwoju. Cechą takiego rynku jest brak wielkopowierzchniowych obiektów biurowych na wynajem. Najczęściej realizowane na rynku wschodzącym budynki biurowe są o niewielkiej skali, oferujące relatywnie niskie stawki czynszów za wynajem powierzchni biurowej. Charakterystyczny jest również znaczący wolumen powierzchni biurowej wybudowanej na własne potrzeby firm, które nie są uwzględniane w szacunkach podaży powierzchni biurowej na wynajem.

Biuro Obsługi Inwestora (BOI) Urzędu Miejskiego w Białymstoku od 2012 roku odnotowuje zwiększone zainteresowanie ofertą powierzchni biurowych, magazynowych i produkcyjnych dostępnych w Mieście Białystok zgłaszane przez potencjalnych inwestorów. BOI na bieżąco przygotowuje takie oferty w oparciu o informacje uzyskane od zarządców nieruchomości i przekazuje je zainteresowanym przedsiębiorcom. Z drugiej strony zauważany jest wyraźny trend zwiększania podaży tego typu ofert, co powoduje, że Miasto Białystok zyskuje na znaczeniu jako potencjalna lokalizacja dla biznesu. W Białymstoku możliwości wyboru pozostają jeszcze relatywnie ograniczone, w szczególności dla najemców poszukujących modułów powyżej 1 000 m² oraz dużych powierzchni klasy A.

O tempie wzrostu sektora biurowego decyduje dostępność i konkurencyjność ceny najmu nowoczesnej powierzchni biurowej oraz dostępność wykwalifikowanej siły roboczej. Równie istotne jest dobre skomunikowanie lokalizacji, a także dostęp do lotniska oraz sieci dróg. Z raportu pt. *Polska*.

¹⁴ Raport rynek biurowy w miastach średniej wielkości III kw. 2013, Knight Frank 2013, s. 2, <http://www.thecity.com.pl/>, lipiec 2015r.

*Nowe lokalizacje biurowe*¹⁵ wynika, iż Białystok dysponuje w sumie powierzchnią 41 600 m², w tym współczynnik pustostanów wynosi 4,31%. W Białymstoku potencjalnie dostępną, wykwalifikowaną siłę roboczą stanowić może 39 700 studentów. Najwyższe czynsze transakcyjne w Białymstoku oscylują wokół ceny 8-10 EUR/m²/miesiąc. Czas dojazdu do najbliższego lotniska wynosi 2 godz. 30 min i jest to czas dojazdu samochodem do Warszawy, natomiast pociągiem – średnio 2 godz. 40 min.

Na terenie BOF nie ma podmiotu, który zajmowałby się promocją gospodarczą tego obszaru. Dotarcie z informacją do potencjalnych inwestorów jest podstawą działań służących pozyskiwaniu nowych inwestycji. Przeprowadzona pod tym kątem analiza stron internetowych gmin BOF służących dystrybucji informacji pokazuje, iż nie są one do końca wykorzystywane jako narzędzie budowania atrakcyjności inwestycyjnej gmin. Na stronach internetowych nie ma bowiem dedykowanych informacji dla przedsiębiorców z terenu gminy i potencjalnych inwestorów lub informacje są niekompletne i ograniczają się do kwestii o charakterze administracyjnym (cyfrowe urzędy) oraz poradniczym. Ponadto na stronach bardzo rzadko pojawiają się informacje na temat potencjału ekonomicznego gmin i nie można na nich odnaleźć informacji na temat zrealizowanych i planowanych inwestycji ukierunkowanych głównie na zaspokojenie potrzeb społeczności lokalnej. Rubryki w organach prasowych gmin nie posiadają dedykowanych stron dla lokalnego biznesu, a zakładki „kontakty” nie mają wyznaczonych osób odpowiedzialnych za kontakty z przedsiębiorcami i inwestorami.¹⁶ Konsekwencją braku skutecznej promocji BOF, jako układu gospodarczego, jest najniższa w kraju liczba spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców. Białostocki Obszar Funkcjonalny został sformalizowany dopiero z końcem 2013 roku i powinien wykazać aktywność wobec inwestorów oraz przyczynić się do tworzenia dobrego klimatu dla inwestycji na tym obszarze.

Rozwój zrównoważony BOF odbywa się w różnych sferach, tj.: przestrzennej, gospodarczej, społecznej i środowiskowej, pokazując ich wpływ na możliwości rozwojowe całego obszaru. Niedociągnięcia w jednej sferze mają swoje konsekwencje w innej. Dlatego też diagnozując niską atrakcyjność terenów inwestycyjnych BOF należy zwrócić uwagę nie tylko na niedostateczne ich uzbrojenie, brak dróg dojazdowych, ale również na słabe pokrycie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, szczególnie w gminach wiejskich. Określając położenie geograficzne BOF jako korzystne (pełni istotną rolę w krajowym i międzynarodowym systemie komunikacyjnym), należy zidentyfikować także problem infrastrukturalny związany z niedostępnością komunikacyjną BOF. Wynika ona z małej ilości dróg ekspresowych, braku lotniska, czy dobrze rozwiniętego transportu kolejowego. Przez teren województwa podlaskiego przebiegają szlaki komunikacyjne ze wschodu na zachód i z północy na południe, a w związku z tym jego dostępność powinna być znacznie wyższa.

¹⁵ Polska. *Nowe lokalizacje biurowe. Analiza nowych lokalizacji biurowych w Polsce: Białystok, Bydgoszcz, Kielce, Olsztyn, Opole, Radom, Rzeszów i Toruń*, JLL, Maj 2014, s. 4, <http://www.jll.pl/poland/pl-pl>, lipiec 2015 r.

¹⁶ K. Dębkowska, U. Widelska, M. Garwolińska, *Atrakcyjność inwestycyjna Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego*, Raport wykonany na zlecenie Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, Białystok 2014, s. 91, <http://www.bof.org.pl/ekspertyzy/atrakcyjnoscinwestycyjna.pdf>.

Problemy

1. Niska atrakcyjność obszaru BOF dla inwestorów.
2. Nieefektywna promocja gospodarcza obszaru BOF.
3. Brak zinstytucjonalizowania współpracy w zakresie planowania i wdrażania działań prorozwojowych w BOF.
4. Brak dużych powierzchni biurowych do wynajęcia.

Kluczowe wnioski i obserwacje

1. Relatywnie niska atrakcyjność inwestycyjna Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego jest wypadkową wielu czynników, m.in. takich jak: mała ilość odpowiednio przygotowanych i uzbrojonych terenów inwestycyjnych, niska dostępność komunikacyjna terenu BOF, niewystarczająca aktywność inwestycyjna województwa podlaskiego, słabe pokrycie BOF miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, relatywnie słabo rozwijająca się przedsiębiorczość. **Uzasadnione jest zatem wdrożenie działania mającego na celu budowanie oferty inwestycyjnej oraz poprawę dostępności terenów inwestycyjnych BOF.**
2. Konsekwencją braku skutecznej promocji BOF, jako układu gospodarczego, jest najniższa w kraju liczba spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców. Dążenie do podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej BOF jest kwestią kluczową, czego wyrazem powinna być poprawa więzi gospodarczych prowadzących do pozyskiwania inwestorów, tworzenie zintegrowanych warunków do podnoszenia poziomu innowacyjności, zwiększenie dostępności przygotowanych terenów inwestycyjnych oraz poprawa pokrycia BOF miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.
3. Istnieje potrzeba zintegrowania potencjału wszystkich mocnych stron BOF oraz szans rozwojowych w sferze gospodarczej, przy jednoczesnym dostrzeżeniu słabości, jaką jest niski poziom zinstytucjonalizowania współpracy w zakresie planowania rozwoju gospodarczego BOF. **Uzasadnione jest zatem wdrożenie działań mających na celu zapewnienie kompleksowego wsparcia oraz zabezpieczenie odpowiedniego zaplecza kadrowego i technicznego dla instytucji odpowiedzialnej za zarządzanie, wdrażanie, monitorowanie przyjętych działań w ramach Strategii ZIT BOF, a także koordynacja i wsparcie opracowywania dokumentów planistycznych dla obszaru BOF.**

3.2.3. Rynek pracy

W 2012 roku na obszarze BOF liczba pracujących wynosiła 95 956¹⁷. W latach 2005-2008 liczba pracujących w BOF wzrosła o 12,3%. Począwszy od roku 2009, do roku 2012 liczba osób pracujących spadła o 1,2%. W 2012 roku w stosunku do roku 2005 liczba ta wzrosła o 8 414 osób (tj. o 9,6%). W analizowanych latach najwięcej osób pracowało w mieście Białystok oraz w gminach: Choroszcz, Juchnowiec Kościelny, Łapy i Supraśl. Największy wzrost liczby osób podejmujących pracę wystąpił w gminach: Dobrzyniewo Duże (64,3%), Juchnowiec Kościelny (63,6%), Choroszcz (28,8%) i Supraśl (26,5%).

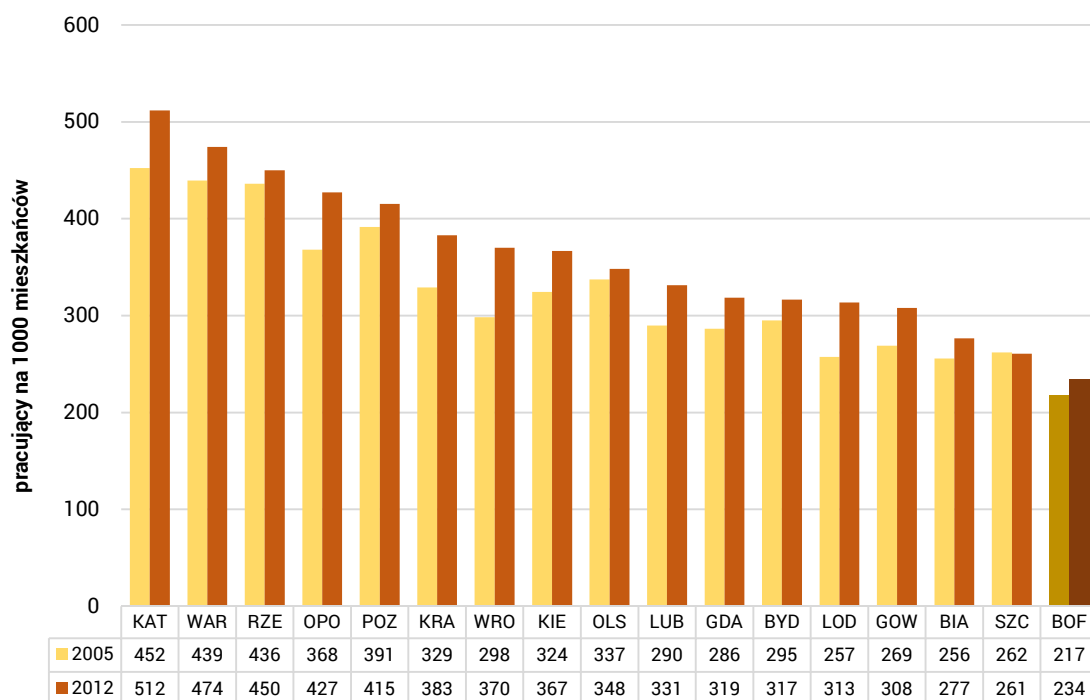
Tabela 10. Pracujący w BOF, województwie podlaskim i Polsce w latach 2005-2012

Jednostka terytorialna	Liczba osób pracujących w przeliczeniu na 1000 mieszkańców							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Białystok	256	259	275	283	282	283	280	277
Choroszcz	178	189	198	209	199	205	226	206
Czarna Białostocka	100	92	102	121	124	105	110	100
Dobrzyniewo Duże	46	44	49	55	61	64	67	69
Juchnowiec Kościelny	129	148	166	187	171	182	188	186
Łapy	153	153	164	146	114	118	114	110
Supraśl	159	175	181	183	184	170	178	180
Turośl Kościelna	30	31	36	36	41	37	40	45
Wasilków	80	83	107	96	87	90	81	77
Zabłudów	67	88	84	81	73	77	80	73
BOF	217	223	238	243	240	239	238	234
Województwo podlaskie	158	161	172	176	174	174	175	173
Polska	205	211	220	226	223	223	224	223

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, lipiec 2014 r.

¹⁷ Dane GUS Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl: Bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach; bez zakładów osób fizycznych o liczbie pracujących do 5 osób (dla lat 1995-1998); bez zakładów osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą o liczbie pracujących do 9 osób (dla 1999 r.); bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób (od 2000 r.). W 2004 i 2005 roku dla gmin miejsko-wiejskich sporządzane jest jedno sprawozdanie, brak informacji dla części miejskiej i części wiejskiej. Według faktycznego miejsca pracy (dla lat 1995-2003); według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności (od 2004 r.).

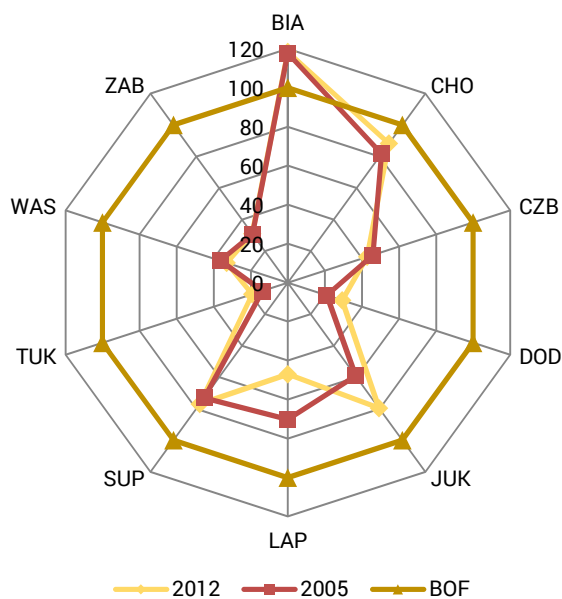
Rysunek 20. Liczba pracujących ogółem na 1000 mieszkańców w miastach wojewódzkich i w BOF w 2005 i 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, lipiec 2014 r.

Aktywność zawodowa mieszkańców województwa podlaskiego w 2012 roku była zbliżona do średniej krajowej i wynosiła 55,7%, a w odniesieniu do osób w wieku produkcyjnym była większa od średniej krajowej o 1,7 punktu procentowego i wynosiła 74,6%. Aktywni zawodowo to osoby pracujące i bezrobotne aktywnie poszukujące pracy. Duży potencjał ludnościowy Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego nie jest w pełni wykorzystany, ponieważ liczba osób pracujących w przeliczeniu na 1000 mieszkańców jest relatywnie niska. W 2012 roku w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym pracowały 234 osoby na 1000 mieszkańców, a w Białymstoku 277 osób na 1000 mieszkańców, co plasowało stolicę województwa podlaskiego na drugim miejscu od końca wśród miast wojewódzkich. W pozostałych gminach BOF wykorzystanie zasobów pracy było jeszcze mniejsze. Najniższy wskaźnik liczby osób pracujących w przeliczeniu na 1000 mieszkańców występował w dwóch gminach wiejskich: Turośń Kościelna (45) i Dobrzyniewo Duże (69), a także w dwóch gminach miejsko-wiejskich: Zabłudów (73) i Wasilków (77). Wskaźnik zbliżony do średniej Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego charakteryzował trzy gminy tworzące strefę zewnętrzną BOF: Choroszcz (206), Juchnowiec Kościelny (186) i Supraśl (180).

Rysunek 21. Relacja liczby pracujących ogółem (w osobach na 1000 mieszkańców) w gminach BOF w stosunku do średniej BOF (w %) w 2005 i 2012 roku

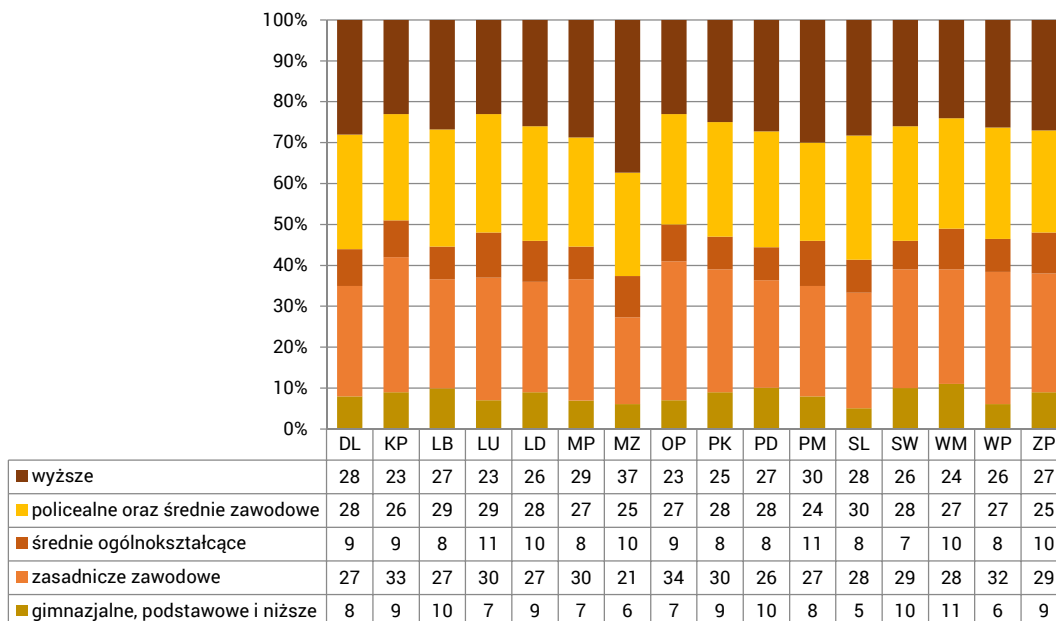

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, luty 2014 r.

W strukturze ludności aktywnej zawodowo województwa podlaskiego w 2012 roku największy udział miały osoby z wykształceniem średnim zawodowym (28%), wyższym (27%) i zasadniczym zawodowym (26%), a najmniejszy osoby z najniższym wykształceniem: gimnazjalnym, podstawowym i niższym (10%), a także z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (8%). Świadczy to o stosunkowo wysokiej jakości regionalnych zasobów pracy. Potencjał kapitału ludzkiego województwa podlaskiego stanowią osoby zdolne do zdobywania kolejnych kompetencji, zgodnych ze specyfiką regionu. Potwierdza to również niższy od średniej krajowej wskaźnik przedwczesnego wypadania z systemu kształcenia, liczony jako procent osób, które mają wykształcenie gimnazjalne lub niższe i nie kontynuują nauki. W 2011 roku w województwie podlaskim wynosił on 5,3% i odznaczał się tendencją spadkową (z 7,3% w 2001 roku)¹⁸. Jednak z drugiej strony widoczna jest konieczność wspierania kształcenia zawodowego w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym, ponieważ mieszkańcy z takim wykształceniem stanowią najwyższy odsetek ludności aktywnej zawodowo, ale jednocześnie największy odsetek w strukturze osób bezrobotnych (w 2012 roku 44% ogółu bezrobotnych w Białymstoku stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz policealnym i średnim zawodowym, a w powiecie białostockim – 50%). Jednym z ważniejszych problemów kształcenia zawodowego jest więc niedostosowanie oferty do potrzeb regionalnego rynku pracy. Istnieje zatem konieczność modyfikacji specjalności, w których obecnie odbywa się kształcenie zawodowe, tak by przejść do specjalności, na które jest zapotrzebowanie na rynku pracy. Powiązanie szkolnictwa zawodowego z potrzebami lokalnego rynku pracy poprawi szanse na zatrudnienie w wyuczonym zawodzie.

¹⁸ Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 5 stycznia 2014 r.: Early leavers from education and training by sex and NUTS 2 regions (from 2000 onwards) [edat_lfse_16] (sex: total).

Rysunek 22. Struktura ludności aktywnej zawodowo według wykształcenia w województwach w Polsce w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, październik 2013 r.

Tabela 11. Wskaźnik bezrobocia w gminach Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, w BOF, województwie podlaskim i w Polsce w latach 2005-2012 (w %)

Jednostka terytorialna	Liczba bezrobotnych w relacji do liczby osób w wieku produkcyjnym (w %)							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Białystok	7,2	5,8	4,4	4,4	6,8	7,4	7,6	8,2
Choroszcz	6,4	5,0	3,9	3,8	6,1	6,1	6,7	7,4
Czarna Białostocka	10,0	8,0	6,2	5,5	8,8	9,6	9,5	10,0
Dobrzyniewo Duże	7,7	6,0	4,4	4,1	5,5	6,5	6,6	6,8
Juchnowiec Kościelny	7,6	5,9	4,5	4,3	6,4	7,0	7,0	8,0
Łapy	9,2	8,0	6,5	7,7	12,3	11,7	10,4	11,1
Supraśl	8,3	6,3	4,5	4,7	7,0	7,4	7,8	8,5
Turośń Kościelna	6,8	6,3	5,2	4,2	5,9	6,7	6,6	7,0
Wasilków	8,6	6,4	5,0	4,8	7,9	8,1	8,3	8,8
Zabłudów	8,3	7,5	5,5	5,5	7,7	8,4	8,6	9,4
BOF	7,5	6,0	4,6	4,6	7,2	7,7	7,8	8,4
Województwo podlaskie	9,2	7,7	6,1	5,7	7,6	7,9	8,1	8,5
Polska	10,6	8,8	6,7	5,6	7,3	7,5	7,6	8,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie z Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl, październik 2013 r.

W 2012 roku na terenie BOF wskaźnik bezrobocia, mierzony jako procentowy udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, wyniósł 8,4%. Jest to wielkość porównywalna do województwa podlaskiego (8,5%) i Polski (8,3%). W latach 2005-2008 wskaźnik odznaczał się tendencją spadkową we wszystkich gminach tworzących BOF, a od 2009 roku, w związku

z globalnym problemem spowolnienia gospodarczego, nastąpił jego wzrost. W 2012 roku w najkorzystniejszej sytuacji były gminy: Choroszcz, Dobrzyniewo Duże i Turośń Kościelna, ze wskaźnikiem 7%, zaś w najgorszej sytuacji gmina Łąpy, gdzie wskaźnik bezrobocia wyniósł 11,1%.

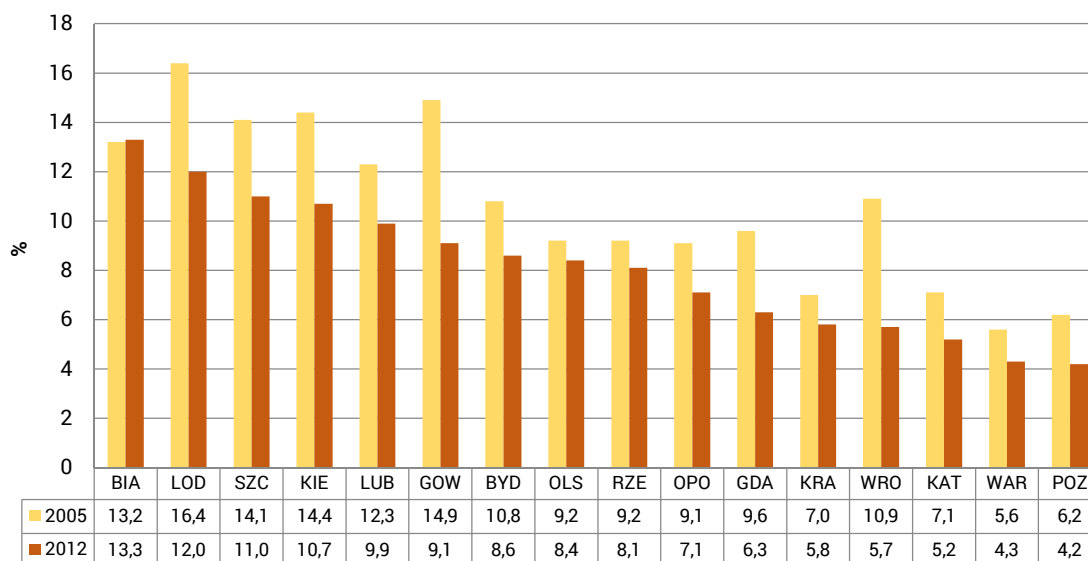
W 2012 roku stopa bezrobocia rejestrowanego w Polsce wynosiła 13,4%, w województwie podlaskim – 14,6%, natomiast w powiecie białostockim aż 18,2%. Porównując dane do 2005 roku widoczny jest, zarówno w Polsce, jak i w województwie podlaskim, spadek stopy bezrobocia. Gorzej sytuacja kształtuje się w powiecie białostockim, gdzie stopa bezrobocia malała od roku 2005 (17,3%) do roku 2008 (11,1%), po czym w 2009 roku gwałtownie zwiększyła się do poziomu 16,4% i sukcesywnie rosła, z minimalnym regresem w roku 2011 w stosunku do roku poprzedzającego, osiągając w 2012 roku poziom 18,2%. Niekorzystnie kształtuje się również sytuacja na rynku pracy w Białymstoku, w porównaniu do innych miast wojewódzkich. W rdzeniu Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w 2012 roku występowała najwyższa stopa bezrobocia równa 13,3%. Widoczny jest zatem olbrzymi problem z dostosowaniem się lokalnego rynku pracy do mniej korzystnej sytuacji gospodarczej wywołanej ogólnosiwiatowym kryzysem.

Tabela 12. Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie podlaskim, powiecie białostockim oraz w Polsce w latach 2005-2012

Jednostka terytorialna	Stopa bezrobocia (w %)							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Podlaskie	15,6	13,3	10,4	9,7	12,8	13,8	14,1	14,6
Powiat białostocki	17,3	14,3	11,2	11,1	16,4	17,6	17,1	18,2
Polska	17,6	14,8	11,2	9,5	12,1	12,4	12,5	13,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl, październik 2013 r.

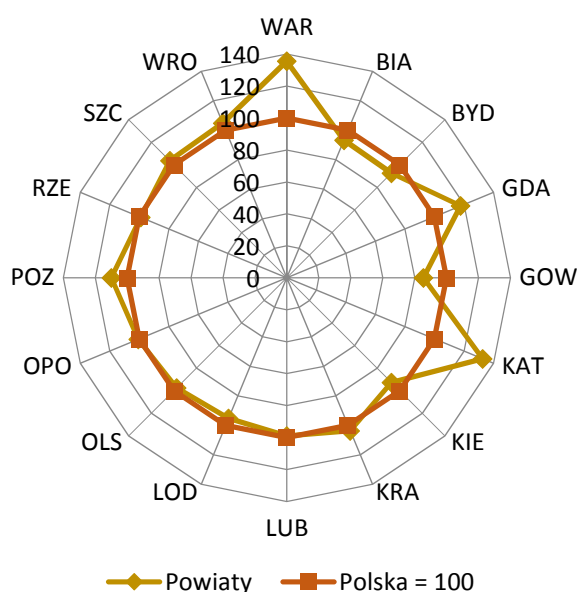
Rysunek 23. Stopa bezrobocia w wybranych powiatach grodzkich w Polsce w 2005 i 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, luty 2014 r.

Negatywnie na sytuację na regionalnym rynku pracy, której konsekwencją jest niski popyt wewnętrzny, wpływa poziom wynagrodzeń brutto, stanowiący w powiecie grodzkim Białystok zaledwie 93,3% średniej krajowej i odznaczający się trendem spadkowym w porównaniu do 2005 roku (94,3%). Jest to również pochodną struktury rodzajów działalności prowadzonej na terenie BOF. Występujący na obszarze BOF wysoki poziom bezrobocia i jednocześnie niski poziom wynagrodzeń na tle kraju prowadzi do pogorszenia warunków życia mieszkańców (m.in. wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej).

Rysunek 24. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100) w wybranych powiatach grodzkich w Polsce w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, luty 2014 r.

Pracodawcy poszukują pracowników o określonych umiejętnościach, dobrze przygotowanych do wykonywania konkretnych, praktycznych zadań. Istnieje zatem konieczność modernizacji systemu edukacji oraz powiązania kierunków kształcenia z wymogami wynikającymi z rozwoju gospodarczego i z oczekiwaniami pracodawców, zapewnienia jakości kształcenia odpowiadającego standardom społeczeństwa opartego na wiedzy, a także zwiększenia jego efektywności w zakresie wyposażenia absolwentów w kluczowe kompetencje o charakterze ogólnym i praktycznym.

Zasoby pracy mieszkańców BOF nie są w pełni wykorzystywane, pomimo korzystnego potencjału ludnościowego. Wskaźnik zatrudnienia w stolicy województwa podlaskiego jest jednym z najniższych w kraju. BOF jest pod tym względem wewnętrznie zróżnicowany. Najwięcej osób w przeliczeniu na 1000 mieszkańców pracuje w Białymstoku, a najmniej w gminach wiejskich: Turośń Kościelna i Dobrzyniewo Duże. Kumulacja problemu znajduje wyraz w strukturze zawodowo-kompetencyjnej bezrobocia i jest powodowana w głównej mierze niedostosowaniem kształcenia do oczekiwań pracodawców reprezentujących regionalną gospodarkę.

Poprawa sytuacji na rynku pracy Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego wymaga ścisłej współpracy pracodawców, instytucji szkoleniowych i rynku pracy, centrum doradztwa zawodowego oraz ośrodka promocji nowoczesnej edukacji zawodowej i kształcenia ustawicznego. Rozwiązaniem powyższego problemu może być powołanie Centrum Kompetencji BOF, które obok tworzenia platformy współpracy pracodawców oraz instytucji szkoleniowych i rynku pracy będzie oferować popytowe doradztwo zawodowe oparte na potrzebach pracodawców. Wspólne działania w dalszej perspektywie powinny przyczynić się do poprawy sytuacji na rynku pracy na obszarze BOF.

Problem

Niedostosowanie kompetencji kandydatów na pracowników do potrzeb pracodawców i zmieniających się wymogów rynku pracy.

Wnioski i obserwacje

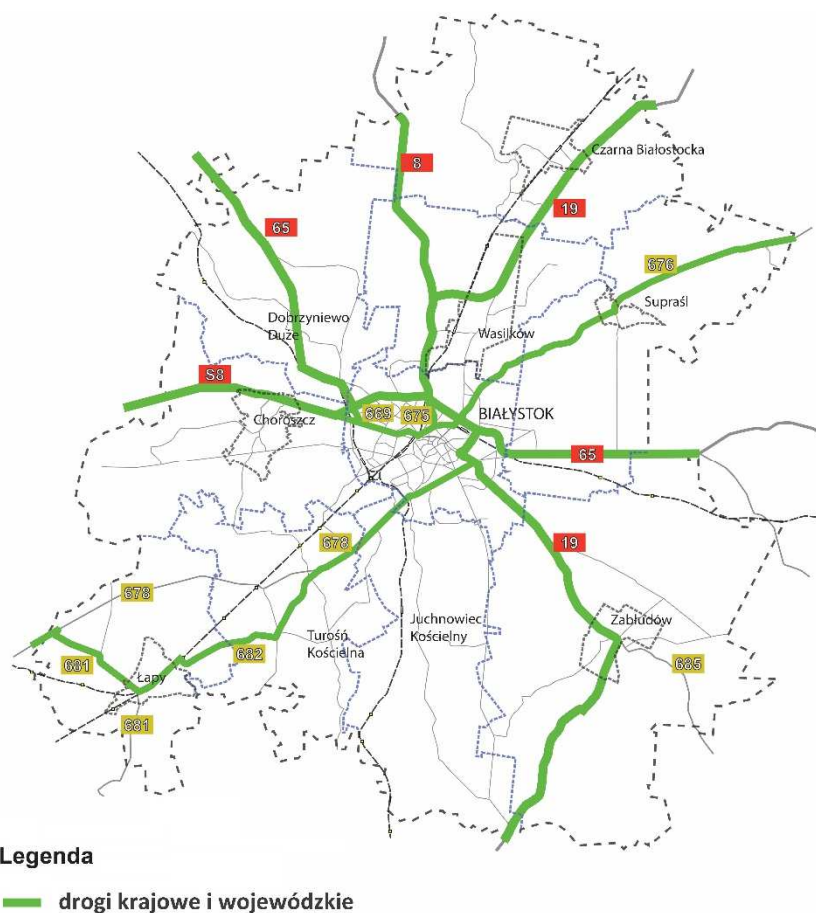
Obserwowane na terenie BOF niedostosowanie kompetencji mieszkańców do zmieniających się potrzeb rynku pracy skutkuje niskim popytem wewnętrznym na zasoby pracy, co z kolei bezpośrednio wpływa na niekorzystną sytuację dochodową mieszkańców (niższy od średniej krajowej poziom wynagrodzeń brutto). Potencjał kapitału ludzkiego województwa podlaskiego stanowią osoby zdolne do zdobywania kolejnych kompetencji, zgodnych ze specyfiką regionu. Kształcenie ustawiczne staje się wymogiem cywilizacyjnym i zarazem wielkim wyzwaniem. Dla jednostki jest szansą na dobre funkcjonowanie we współczesnych realiach, a także czynnikiem warunkującym utrzymanie się na coraz bardziej wymagającym rynku pracy. Konieczne są zatem zmiany postaw społecznych w kierunku akceptacji potrzeby uczenia się przez całe życie. **Uzasadnione jest zatem wdrożenie działania mającego na celu utworzenie Centrum Kompetencji BOF, stanowiącego platformę współpracy pracodawców, instytucji szkoleniowych i rynku pracy, centrum doradztwa zawodowego oraz ośrodka promocji nowoczesnej edukacji zawodowej i kształcenia ustawicznego, a także Laboratorium Młodego Mistrza i Odkrywczy w Białymstoku, w którym w obszarze matematyczno-przyrodniczym, humanistycznym, technicznym i artystycznym znajdą swoje miejsce na rozwój zdolni, utalentowani młodzi ludzie z podlaskich placówek oświatowych.**

3.3. Dostępność komunikacyjna

Podstawową sieć drogową w BOF o znaczeniu krajowym i międzynarodowym tworzą ciągi dróg:

- ❖ krajowych: nr 8 (przebiegająca przez gminy: Białystok, Choroszcz, Czarna Białostocka, Wasilków), nr 19 (przebiegająca przez gminy: Białystok, Czarna Białostocka, Juchnowiec Kościelny, Wasilków, Zabłudów), nr 65 (przebiegająca przez gminy: Białystok, Dobrzyniewo Duże, Supraśl),
- ❖ wojewódzkich: nr 675 (przebiegająca na terenie gminy Białystok), nr 676 (przebiegająca przez gminy: Białystok, Choroszcz, Supraśl), nr 669 (przebiegająca przez gminę Białystok), nr 678 (przebiegająca przez gminy: Białystok, Juchnowiec Kościelny, Turośń Kościelna), nr 682 (przebiegająca przez gminy: Turośń Kościelna, Łapy).

Mapa 4. Schemat układu drogowego na obszarze BOF

Źródło: Opracowanie własne Urzędu Miejskiego w Białymstoku, Białystok 2015.

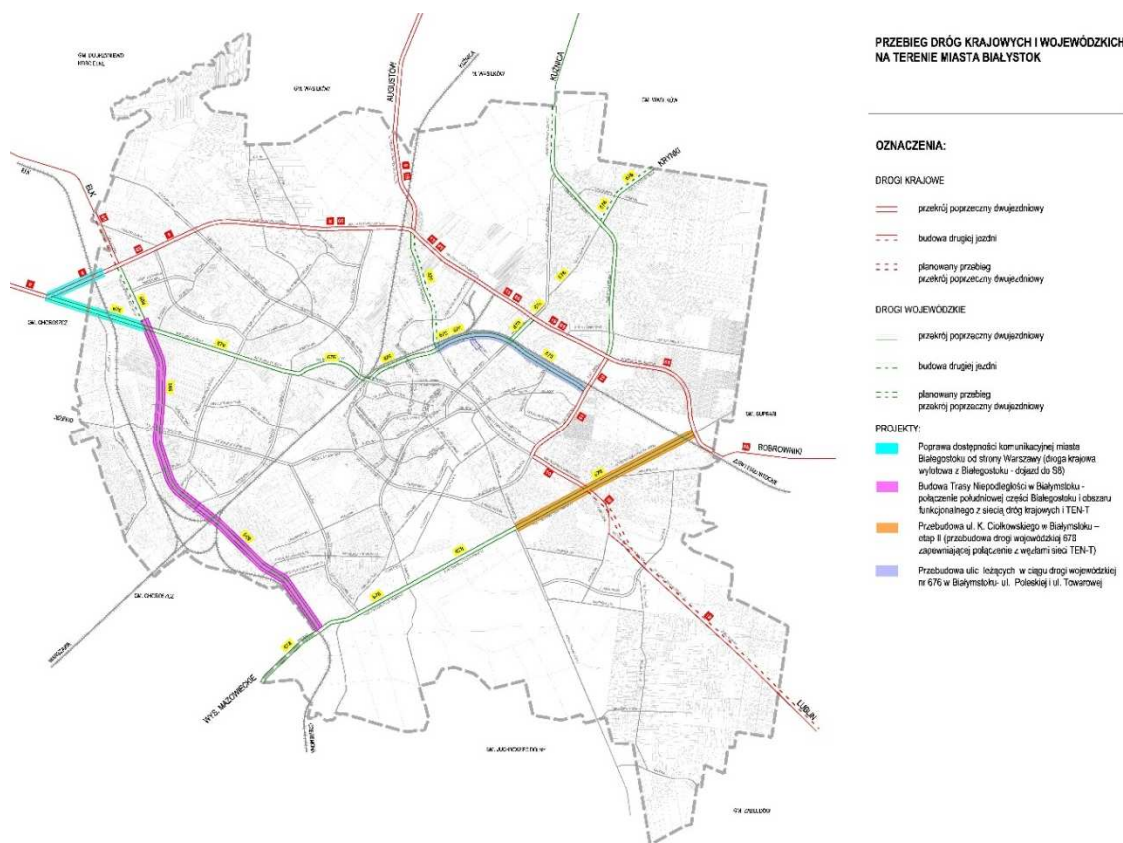
Przez BOF przebiega międzynarodowa drogową trasą europejską E67, pokrywająca się na terenie kraju z drogą krajową nr 8, łączącą państwa Europy Zachodniej ze Skandynawią.

Rozkład ruchu drogowego BOF opiera się na silnym układzie węzłowym Białegostoku. Sieć drogowo-uliczną miasta Białegostoku tworzą drogi publiczne (krajowe, wojewódzkie, powiatowe, gminne) oraz drogi wewnętrzne. Długość trzech dróg krajowych:

- ❖ DK 8 (S8), łączącej Podlasie z centralnymi i południowo-zachodnimi regionami Polski, znajdującej się w ciągu sieci TEN-T,
- ❖ DK 19 z Rzeszowa przez Lublin i Białystok, do przejścia granicznego z Białorusią w Kuźnicy (Via Carpatia) – projektowana S19,
- ❖ DK 65, biegnącej od przejścia granicznego z Białorusią w Bobrownikach, przez Białystok i Elk do Gołdapi,

w granicach administracyjnych Białegostoku wynosi łącznie 23,4 km. Ich uzupełnienie stanowią cztery drogi wojewódzkie (nr 676, 678, 675 i 669) o długości 20,55 km, a także sieć dróg powiatowych i gminnych o łącznej długości 381,28 km. Suma wszystkich rodzajów dróg w mieście według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. daje długość 425,23 km, z czego 87% ma nawierzchnię utwardzoną, a 13% gruntową.

Mapa 5. Istniejąca sieć dróg krajowych i wojewódzkich wraz z planowanymi projektami drogowymi w latach 2014-2020 na terenie Białegostoku

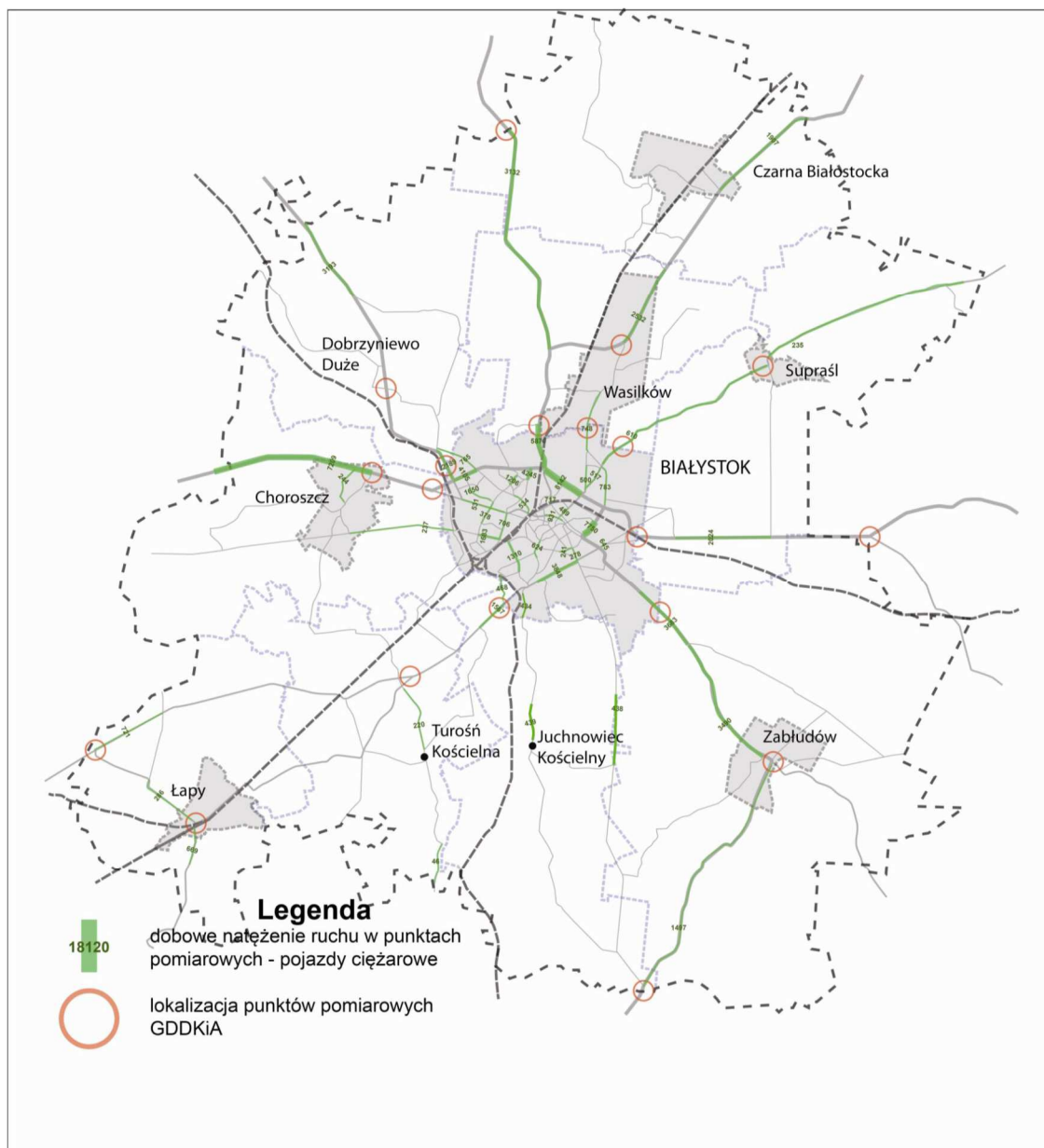
Źródło: Opracowanie własne Urzędu Miejskiego w Białymstoku, Białystok 2015.

Szczególnie silne powiązania transportowe łączą Białystok z Warszawą. Dojazd do Białegostoku od strony zachodniej, po przebudowie drogi ekspresowej S8 z Jeżewa, uległ poprawie, jednakże już w miejscowości Porosły aż do granicy miasta tworzą się korki. Zgodnie z wykonanymi w 2010 roku

generalnymi pomiarami ruchu, w okolicach Białegostoku największym natężeniem ruchu charakteryzują się drogi dojazdowe z Choroszczycy (DK8/S8), Turośni Kościelnej (DW 678) oraz z Wasilkowa (DK8). Problemy sprawia również dojazd do miasta od strony Łap drogą wojewódzką DW 678, przez Księżyno i Kleosin, na odcinku Białystok – Tołcze, gdzie natężenie ruchu wynosi powyżej 17 tys. pojazdów na dobę. Na pozostałych trasach wlotowych do Białegostoku największe natężenie ruchu pojazdów ogółem zanotowano na kierunku warszawskim (ponad 21 tys.), do Supraśla (droga wojewódzka 676) – niemal 16 tys. pojazdów, a ruch przekraczający 10 tys. występuje na drogach do Sokółki, w stronę Siemiatycz (droga krajowa nr 19) i Grajewa (droga krajowa nr 65).

Zarówno Białystok, jak i BOF charakteryzuje niska dostępność komunikacyjna oraz zła jakość i niedostateczna liczba powiązań komunikacyjnych wewnętrznych i zewnętrznych. Zaradzić temu mogą inwestycje drogowe o szerokim oddziaływaniu. Priorytetem powinno być tworzenie wysokiej jakości powiązań transportowych i usuwanie wąskich gardeł w infrastrukturze transportowej. Działania te są tym bardziej istotne, że brak obwodnic Białegostoku skutkuje wykorzystywaniem ulic miasta i jego obwodnic wewnętrznych dla ruchu tranzytowego, w tym ciężkiego ruchu towarowego w kierunku przejść granicznych w Bobrownikach i w Kuźnicy.

Mapa 6. Liczba pojazdów ciężarowych na drogach BOF

Źródło: Studium Transportowe Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, Międzynarodowa Wyższa Szkoła Logistyki i Transportu we Wrocławiu, Białystok 2015, s. 124.

Struktura funkcjonalna oraz geometria podstawowej sieci drogowo-ulicznej miasta Białegostoku jest od lat zdefiniowana i tworzy układ promienisto-obwodnicowy. Wokół centralnej części miasta wytworzyły się, zgodnie z rozwojem historycznym układu, pierścienie lub ich elementy (obwodnica śródmieścia oraz część obwodnicy miejskiej) spięte ze sobą promienistym układem dróg. Układ promienisto-obwodnicowy pozwala na czytelną hierarchizację powiązań komunikacyjnych.

Wewnątrz miasta Białystok największy ruch występuje na drogach głównych przyspieszonych dwujezdniowych, takich jak Trasa Generalska (ul. Gen. Władysława Andersa) czy głównych ulicach, takich jak al. Józefa Piłsudskiego i ul. Hetmańska – ponad 20 tys. pojazdów w dobie dnia roboczego. Ponadto największe natężenia ruchu skupiają się na skrzyżowaniach ulic miejskich z torami kolejowymi w rejonie śródmieścia oraz na kierunkach dojazdowych bezpośrednio z nimi związanymi,

zwłaszcza z zachodniej strony miasta. Jest to głównie ruch międz dzielnicowy a także ruch aglomeracyjny, który niekoniecznie musi przejeżdżać przez centrum miasta, ale z braku innych połączeń dociąga jego układ. Sytuację tą poprawi domknięcie wewnętrznej obwodnicy miejskiej od zachodniej strony miasta poprzez budowę Trasy Niepodległości i fragmentu ul. Ciołkowskiego na przedłużeniu drogi wojewódzkiej (nr 678). Na koniec roku 2015 funkcjonuje jedynie fragment wewnętrznej obwodnicy miejskiej przebiegający przez ulice: Narodowych Sił Zbrojnych (jednojezdniowa), gen. F. Kleeberga, gen. S. Maczka, gen. W. Andersa, gen. St. Sosabowskiego, gen. N. Sulika, K. Ciołkowskiego (jednojezdniowa), Wiadukt. Domknięcie tej obwodnicy w zachodniej części Białegostoku, gdzie zlokalizowane są największe osiedla zabudowy mieszkaniowej, stanowiące duże generatory ruchu obciążające układ drogowo - uliczny miasta w rejonie śródmieścia, pozwoli na poprawę poprowadzenia ruchu zewnętrznego związanego z obsługą miasta i dojazdami do pracy (m.in. do zakładów powstałych na terenie Podstrefy Białystok Specjalnej Suwalskiej Strefy Ekonomicznej i Białostockiego Parku Naukowo- Technologicznego).

Obwodnicę śródmieścia tworzy kompletny obwód, w skład którego wchodzi ulice: Piastowska, Cz. Miłosza, Świętego Ojca Pio, Zwierzyniecka, M. Kopernika (ulice te posiadają już docelowy przekrój 2x2) oraz Łomżyńska, Bohaterów Monte Cassino, Poleska i Towarowa (ulice te wymagają jeszcze rozbudowy do przekroju 2x2). Pozwala ona na realizację powiązań międz dzielnicowych z ominięciem śródmieścia.

W Białymstoku większość głównych ulic doświadcza kongestii w godzinach szczytu porannego. Na wjeździe do centrum miasta spowolnienia występują na wszystkich kierunkach. Dlatego też konieczne jest usprawnienie ruchu aglomeracyjnego na kierunku północ-południe oraz poprawa w zakresie wlotu do miasta ze stref najintensywniejszych dojazdów do pracy. Wyprowadzenie ruchu na wewnętrzne obwodnice miejskie pozwoli na bardziej efektywne wykorzystanie układu drogowego w centrum miasta na potrzeby transportu zbiorowego. Skierowanie ruchu pojazdów na obwodnice przyczyni się do zmiany struktury ruchu drogowego ulic centrum miasta, a co za tym idzie tworzenia warunków do lepszego wykorzystania komunikacji zbiorowej poruszającej się po korytarzach autobusu wysokiej jakości.

Zatem duże znaczenie będą miały inwestycje w sieci ulic układu obsługującego doprowadzające ruch do sieci podstawowej. Będą one elementem zrównoważonego systemu transportu miejskiego. Przebudowa infrastruktury transportu miejskiego wraz z działaniami zmierzającymi do wyprowadzenia ruchu z miasta oraz poprawa zarządzania tym ruchem zapewnią sprawne funkcjonowanie transportu zbiorowego. Szeroki zakres prac o charakterze inwestycyjnym i „miękkim” uatrakcyjni ten transport dla pasażerów. Usprawnienie bezpośrednich połączeń Białegostoku z ościennymi gminami, o odpowiednich i adekwatnych do potrzeb parametrach, umożliwi stworzenie warunków do prowadzenia właściwego, efektywnego i niskoemisyjnego transportu publicznego. Jest to istotne, gdyż linie białostockiej komunikacji podmiejskiej obsługują znaczny teren, wybiegający nawet do 16 km za granice miasta.

Tylko kompleksowe działania nakierowane na system transportowy (drogowy i komunikacji zbiorowej) pozwolą na polepszenie jakości życia mieszkańców BOF.

Tworzenie zrównoważonej mobilności miejskiej będzie możliwe poprzez:

- ❖ dostosowanie nienormatywnych parametrów ulic w ciągu obwodnic: śródmiejskiej i miejskiej,

- ❖ domknięcie obwodnicy miejskiej od strony zachodniej wraz z budową węzłów drogowych i skrzyżowań dwupoziomowych z torami kolejowymi,
- ❖ przebudowa odcinków ulic łączących obwodnicę miejską z zewnętrznym układem dróg,
- ❖ realizacja nowych tras drogowych zwiększających liczbę powiązań pomiędzy jednostkami strukturalnymi, oddzielonymi torami kolejowymi m.in.:
 - przedłużenie ul. Sitarskiej w kierunku ul. Świętokrzyskiej,
 - przedłużenie ul. Łomżyńskiej w kierunku ul. Zwycięstwa,
 - połączenie al. Niepodległości z al. Paderewskiego,
- ❖ zwiększenie spójności komunikacyjnej obszaru BOF,
- ❖ zwiększenie zasięgu komunikacji miejskiej o nowe obszary miejskie i podmiejskie,
- ❖ zwiększenie ilości i podniesienie jakości regionalnej infrastruktury komunikacyjnej, tworzącej odpowiednie warunki do komplementarności (integracji) różnych rodzajów transportu,
- ❖ budowę bądź przebudowę ulic stanowiących szkielet podstawowego układu drogowego miasta,
- ❖ budowę parkingu w systemie Park&Ride.

Powyższe działania:

- ❖ zwiększą przepustowość dróg, co z kolei poprawi płynność ruchu pojazdów,
- ❖ poprawią system połączeń pomiędzy gminami BOF,
- ❖ umożliwią tworzenie korytarzy autobusu wysokiej jakości,
- ❖ ograniczą negatywny wpływ transportu na środowisko naturalne,
- ❖ dostosują system transportu zbiorowego do obsługi osób o ograniczonej możliwości poruszania się,
- ❖ zwiększą mobilność zawodową mieszkańców BOF,
- ❖ poprawią komfort podróży pasażerów,
- ❖ uatrakcyjnią transport publiczny dla potencjalnych użytkowników,
- ❖ zapoczątkują działania zmierzające do ograniczenia, w centrum Białegostoku, indywidualnego ruchu samochodowego na rzecz transportu zbiorowego.

Czynnikiem podnoszącym konkurencyjność, a także wpływającym na rozwój gospodarczy jest rozwinięta sieć kolejowa nastawiona na masowy transport towarów, a jednocześnie służąca do publicznego transportu osób. Infrastruktura kolejowa na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego wymaga modernizacji i napraw. Przez obszar BOF przechodzą następujące linie kolejowe: nr 6 (Zielonka – Kuźnica Białostocka), nr 32 (Białystok – Czeremcha), nr 36 (Łapy – Ostrołęka), nr 37 (Białystok – Zubki Białostockie) oraz nr 38 (Białystok – Bartoszyce). Na linii kolejowej nr 37 od kilkunastu lat nie odbywa się ruch pasażerski, a ruch towarowy jest prowadzony w bardzo ograniczonym zakresie, co przyczynia się do powolnej degradacji tej linii. W podobnej sytuacji znajduje się linia nr 36 Łapy – Sokoły – Ostrołęka nieczynna od lat. Główną linią kolejową na obszarze BOF jest linia nr 6, która przebiega z Białegostoku w kierunku południowo-zachodnim przez Łapy do Warszawy, natomiast w kierunku północno-wschodnim do Sokółki i przejścia granicznego z Białorusią w Kuźnicy Białostockiej. Odcinek kolejowy nr 6 wchodzi w skład linii kolejowej E 75 i I Paneuropejskiego Korytarza Transeuropejskiego o znaczeniu państwowym. Omawiana linia kolejowa nie spełnia międzynarodowych standardów (m.in. dostosowanie linii do prędkości 160 km/h) i wymaga szeregu działań inwestycyjnych. Na linii E 75 Warszawa – Białystok – Sokółka zaplanowane są następujące prace modernizacyjne:

- ❖ przebudowa podtorza i nawierzchni kolejowej (zdemontowanie dotychczasowej infrastruktury i położenie nowych podkładów, szyn, rozjazdów, podsypki),
- ❖ korekta geometrii trasy w celu umożliwienia wzrostu prędkości przejazdów pociągów,
- ❖ likwidacja przejazdów w poziomie szyn i budowa wiaduktów, tuneli i dróg objazdowych,
- ❖ przebudowa lub budowa nowych obiektów inżynierskich (mostów, przepustów), budynków związanych z ruchem kolejowym i peronów,
- ❖ modernizacja/wymiana istniejącej sygnalizacji, przewodów trakcyjnych, urządzeń telekomunikacyjnych,
- ❖ modernizacja/budowa urządzeń z zakresu ochrony środowiska,
- ❖ budowa drugiego toru na odcinku Białystok – Sokółka.

Główne cele modernizacji lub naprawy linii kolejowej E 75 na odcinku Warszawa – Białystok – Sokółka są następujące:

- ❖ poprawa jakości usług przewozowych poprzez skrócenie czasów przejazdów i umożliwienie wzrostu natężenia ruchu pociągów pasażerskich i towarowych,
- ❖ wzrost atrakcyjności transportu kolejowego w stosunku do pozostałych środków transportu (np. samochodowego) zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju,
- ❖ obniżenie kosztów kolejowych usług transportowych poprzez optymalizację nakładów na utrzymanie i naprawę,
- ❖ zmniejszenie negatywnego oddziaływania linii kolejowej na środowisko,
- ❖ zagwarantowanie interoperacyjności poprzez zastosowanie Dyrektywy 2004/50/EC z dnia 30 kwietnia 2004 roku, jak i wymagań umów AGC¹⁹ oraz AGTC²⁰ i związane z tym stworzenie możliwości rozbudowy linii w ramach europejskiego korytarza transportowego i wprowadzenie w przyszłości nowego europejskiego taboru ze zwiększonymi naciskami na oś i parametrami skrajni odpowiednimi dla transportu intermodalnego.

Obszar Białegostoku, jak i całe województwo podlaskie znajdują się poza lotniczym zasięgiem komunikacyjnym. Przesłanką do utworzenia w Białymstoku lotniska użytku publicznego o ograniczonej certyfikacji są diagnozy stanu i analizy otoczenia dotyczące istniejącego systemu transportowego BOF, wykonane w ramach opracowania Studium Transportowego BOF przez Międzynarodową Wyższą Szkołę Logistyki i Transportu we Wrocławiu.²¹

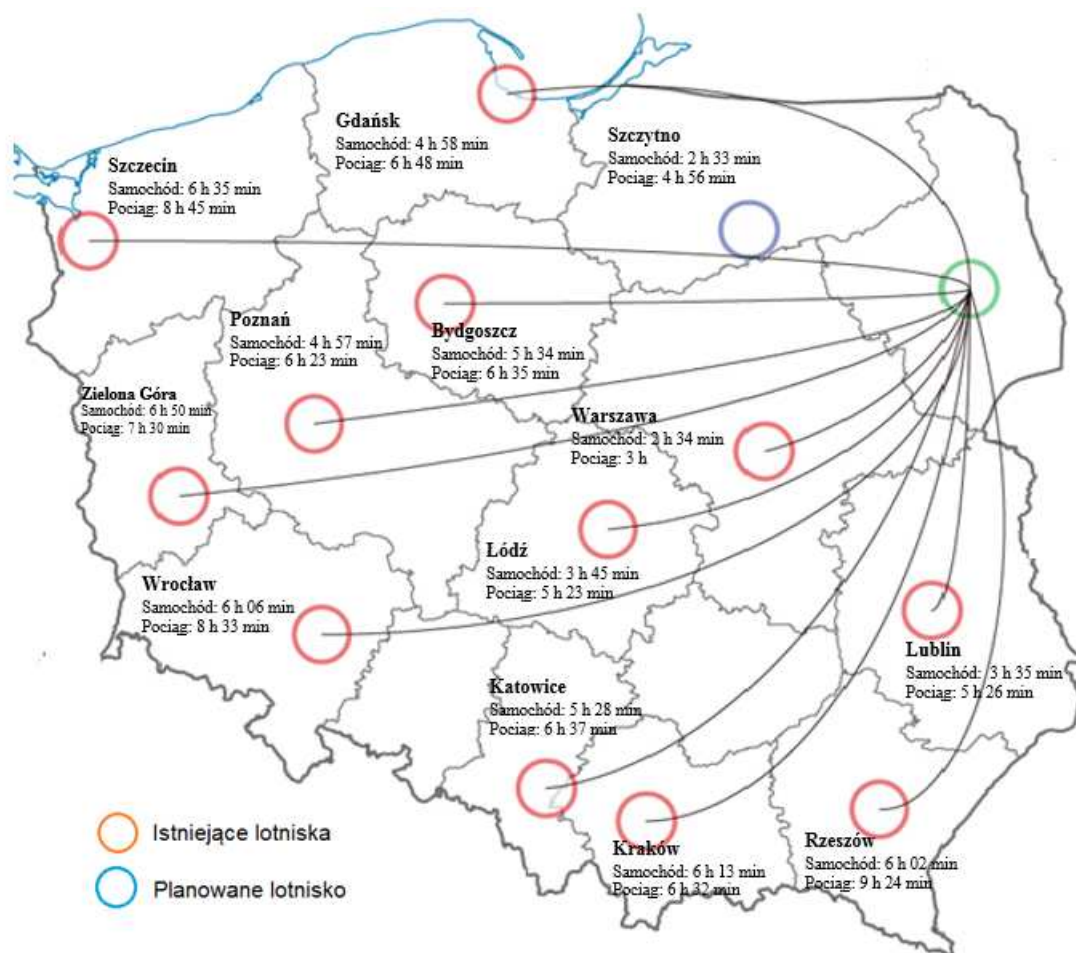
¹⁹ **AGC** – Umowa europejska o głównych międzynarodowych liniach kolejowych, podpisana w Genewie dnia 31 maja 1985 r. Weszła w życie w stosunku do Polski w dniu 27 kwietnia 1989 r. W jej ramach wyznaczona została, wg kryterium EKG-ONZ, sieć linii kolejowych znaczenia międzynarodowego. Długość linii kolejowych układu AGC w Polsce wynosi 2.972 km. Linie tworzące ten układ powinny być dostosowane do prędkości: 160 km/godz. w ruchu pasażerskim i 120 km/godz. w ruchu towarowym, przy nacisku osi 225 kN., <http://www.plk-inwestycje.pl/slownik/>

²⁰ **AGTC** – Umowa europejska o głównych międzynarodowych liniach kolejowych transportu kombinowanego i obiektach towarzyszących, podpisana w Genewie dnia 1 lutego 1991 r. W Polsce weszła w życie po zatwierdzeniu przez Radę Ministrów w dniu 14 stycznia 2002 r. W jej ramach wyznaczona została, wg kryteriów EKG-ONZ, sieć linii kolejowych dla międzynarodowych przewozów kontenerowych transportem kolejowym oraz terminale kontenerowe, położone na sieci kolejowej. Długość linii kolejowych układu AGTC w Polsce wynosi 4.278 km. Umowa ta jest uzgodnionym planem rozwoju i funkcjonowania linii międzynarodowego transportu kombinowanego i obiektów towarzyszących, który zamierza się realizować w ramach programów narodowych, <http://www.plk-inwestycje.pl/slownik>

²¹ *Studium Transportowe Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego*, Międzynarodowa Wyższa Szkoła Logistyki i Transportu we Wrocławiu, Białystok 2015.

W powyższym opracowaniu wskazano, że województwo podlaskie należy do regionów o najslabiej rozwiniętej infrastrukturze transportowej w kraju. Wykonana w ramach opracowania przez autorów analiza wszystkich środków transportu za pomocą wskaźnika międzygałęziowej dostępności transportowej (WMDT), który w roku 2011 wyniósł w województwie jedynie 73,3% średniej krajowej, plasuje region na przedostatnim miejscu w Polsce. Prawie cały region znajduje się poza izochroną 120 minut dostępności do portu lotniczego. Po uruchomieniu portu lotniczego w Lublinie, Białystok pozostaje największym miastem w Unii Europejskiej pozbawionym komunikacji lotniczej, a Podlaskie jako region jest obszarem najbardziej oddalonym od lotniska komunikacyjnego. Czasowa dostępność drogową i kolejową Białegostoku do innych miast w Polsce, które mają lotniska przedstawia mapa 7.

Mapa 7. Czasowa dostępność drogową i kolejową Białegostoku do innych miejscowości w Polsce, które mają lotniska

Źródło: Studium Transportowe Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, Międzynarodowa Wyższa Szkoła Logistyki i Transportu we Wrocławiu, Białystok 2015, s. 69.

W opinii autorów lokalizacja lotniska o utwardzonym pasie startowym na Krywlanach stanowi optymalną możliwość poprawy dostępności lotniczej BOF i umożliwi czerpanie ekonomicznych korzyści z lotów handlowych, co tworzy możliwości rozwoju gospodarczego całego regionu. W dokumencie wyraźnie akcentowana jest konieczność poprawy dostępności transportowej, w tym rozwoju dostępności lotniczej. Uruchomienie komunikacji lotniczej przez przebudowę istniejącego pasa

startowego w pole wzlotów o nawierzchni utwardzonej na lotnisku Krywlany, które będzie pełniło funkcję lotniska lokalnego, poprawi tę dostępność, co wpłynie bezpośrednio na rozwój BOF i całego regionu.

Problemy

1. Nadmierny ruch tranzytowy i aglomeracyjny przebiegający przez rdzeń BOF.
2. Niska dostępność komunikacyjna rdzenia BOF i jego strefy zewnętrznej.
3. Brak lotniska lokalnego pozwalającego na włączenie BOF do międzynarodowego systemu transportu powietrznego.

Wnioski i obserwacje

1. Jakość infrastruktury transportowej BOF należy do najważniejszych czynników wzrostu i kryteriów oceny poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego tego obszaru. Stworzenie nowoczesnej, spójnej sieci infrastruktury transportowej, poprawa sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym, jego bezpieczeństwa i niezawodności jest kwestią kluczową. Zadaniem wymagającym pilnej interwencji jest poprawa stanu technicznego oraz modernizacja układu transportowego BOF, poprawa wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej, a także polepszenie dostępu do terenów atrakcyjnych inwestycyjnie. **Uzasadnione jest zatem wdrożenie działania mającego na celu realizację projektów zorientowanych na budowę spójnej sieci transportowej, w tym lepszego skomunikowania z siecią TEN-T, co wzmocni możliwości rozwojowe całego obszaru funkcjonalnego oraz przyczyni się do rozwijania konkurencyjności i ożywienia przedsiębiorczości obszaru.**
2. Ważnym zadaniem w kontekście poprawy dostępności zewnętrznej BOF jest budowa lotniska (program minimum: pasa startowego), o parametrach dopasowanych do rzeczywistych wymagań i możliwości BOF. **Uzasadnione jest zatem wdrożenie działania mającego na celu budowę małego lokalnego lotniska, o parametrach dopasowanych do rzeczywistych wymagań i możliwości, co z jednej strony umożliwi szybki transport wewnątrz kraju, z drugiej zaś włączy Białystok i jego obszar funkcjonalny w międzynarodowy system transportu powietrznego poprzez łączność z sąsiednimi węzłami lotniczymi.**

3.4. Gospodarka niskoemisyjna

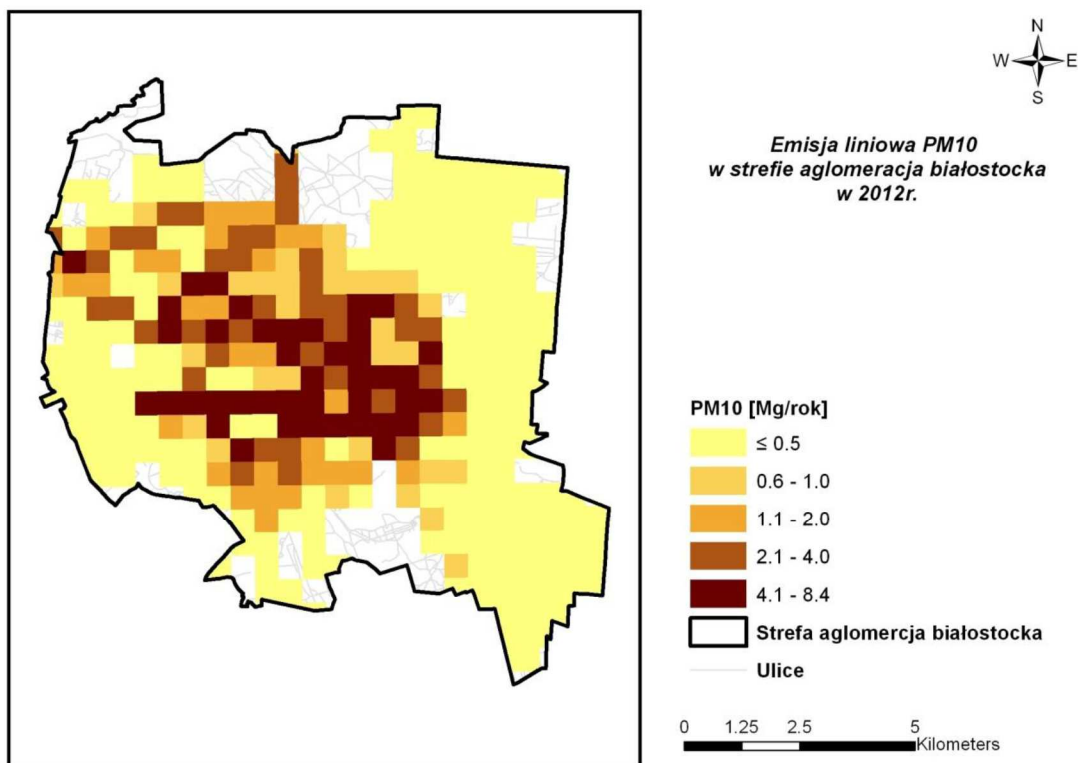
3.4.1. Jakość powietrza

Polska jest zobowiązana do realizacji dyrektywy w sprawie jakości powietrza i czystszej powietrza dla Europy CAFE oraz dyrektywy o emisjach przemysłowych zawierającej uregulowania dotyczące ograniczania emisji zanieczyszczeń do powietrza.

W ramach prowadzonego przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Białymstoku monitoringu środowiska stwierdzono przekroczenia poziomów stężeń dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM₁₀ (stężenia pyłu zawieszonego PM₁₀ o okresie uśredniania wyników 24h pochodzące z łącznej emisji wszystkich typów wskazują na występowanie czterech obszarów przekroczeń obejmujących wschodnią i południowo-zachodnią część aglomeracji, a najwyższe stężenia osiągają 58,3 µg/m³, przekraczając poziom dopuszczalny o 16,6%), pyłu zawieszonego PM_{2,5} oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu w powietrzu w 2011 i 2012 roku, obejmującego obszar miasta Białystok. Podwyższone wartości stężeń występują w miesiącach zimowych, za które odpowiedzialna jest przede wszystkim niska emisja z systemów grzewczych, związana z sektorem komunalno-bytowym, w połączeniu z niesprzyjającymi warunkami rozprzestrzeniania się substancji w powietrzu, takimi jak niekorzystne scenariusze meteorologiczne, obejmujące cisze wiatrowe, niskie położenie warstwy inwersyjnej czy niż baryczne. Ponadto, w okresie letnim występują stężenia substancji w powietrzu bliskie poziomowi dopuszczalnego lub powyżej, co wskazuje na istotny udział komunikacji. Podczas letnich upałów, na skutek niekorzystnych warunków meteorologicznych spowodowanych brakiem konwekcji powietrza, mogą powstawać sytuacje smogowe, utrudniające przewietrzanie miasta i powodujące kumulację zanieczyszczeń.²²

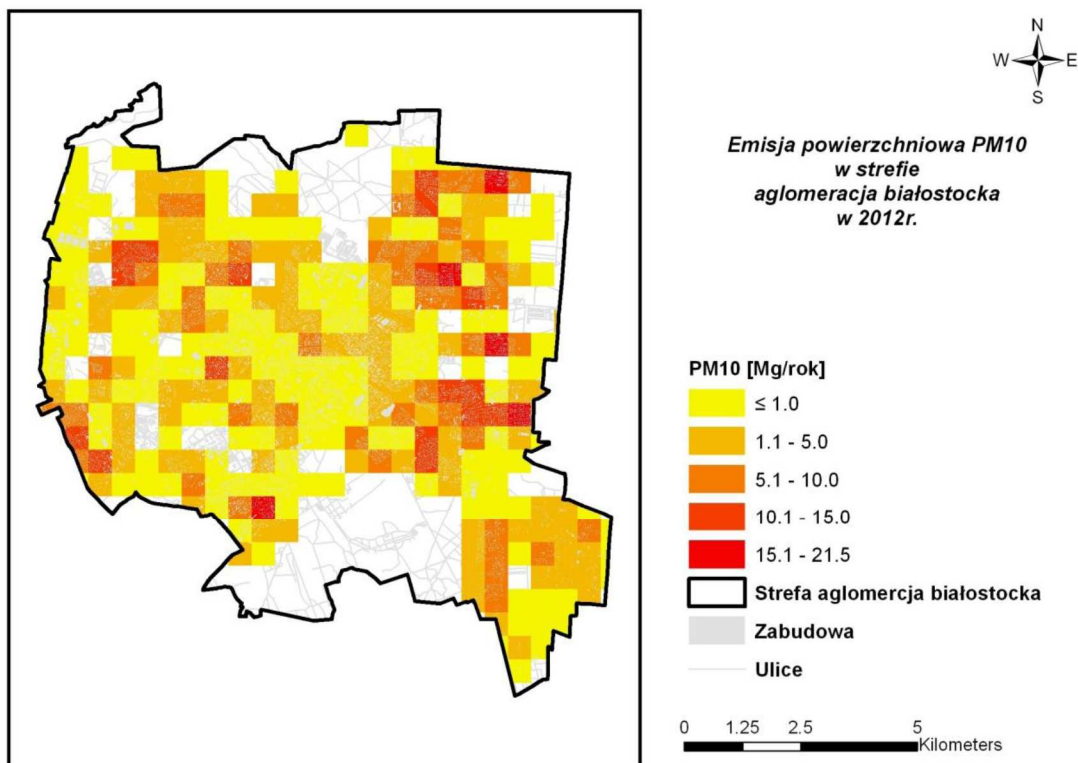
²² Program ochrony powietrza dla aglomeracji białostockiej, TOM II – pył zawieszony PM₁₀, pył zawieszony PM_{2,5} oraz B(a)P, Biuro Studiów i Pomiarów Proekologicznych „EKOMETRIA” Sp. z o.o. z Gdańska, Białystok 2013.

Mapa 8. Emisja liniowa pyłu zawieszonego PM10 z terenu strefy aglomeracja białostocka w 2012 r.

Źródło: Program ochrony powietrza dla aglomeracji białostockiej, TOM II – pył zawieszony PM10, pył zawieszony PM2,5 oraz B(a)P, Biuro Studiów i Pomiarów Proekologicznych „EKOMETRIA” Sp. z o.o. z Gdańska, Białystok 2013, s. 12.

Mapa 9. Emisja powierzchniowa pyłu zawieszonego PM10 z terenu strefy aglomeracja białostocka w 2012 r.

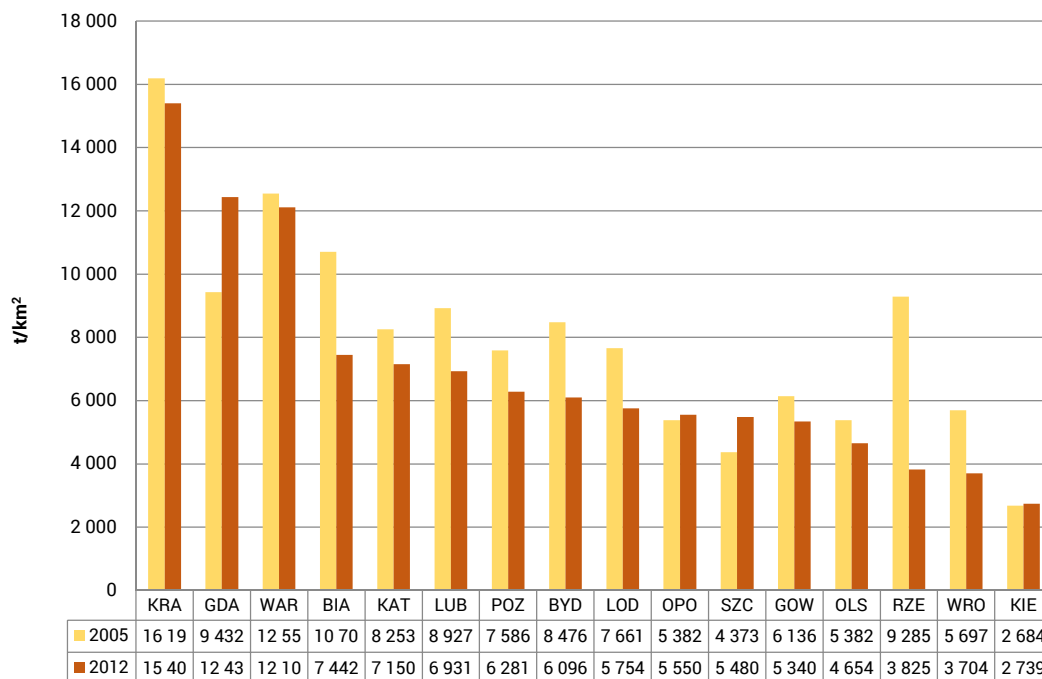

Źródło: Program ochrony powietrza dla aglomeracji białostockiej, TOM II – pył zawieszony PM10, pył zawieszony PM2,5 oraz B(a)P, Biuro Studiów i Pomiarów Proekologicznych „EKOMETRIA” Sp. z o.o. z Gdańska, Białystok 2013, s. 11.

Głównymi źródłami zanieczyszczeń atmosfery na terenie miasta Białystok są zanieczyszczenia komunikacyjne związane z ruchem pojazdów i rozproszone źródła emisji z sektora komunalno-bytowego. Substancjami zanieczyszczającymi, mającymi największy udział w emisji zanieczyszczeń, pochodzącymi przede wszystkim z procesów spalania energetycznego są: tlenki azotu, dwutlenek siarki, tlenek węgla i pyły, natomiast ze środków transportu: tlenek węgla, tlenki azotu i benzen. Emisja zanieczyszczeń powietrza pochodzi także z energetyki zawodowej (miasto Białystok) i energetyki ciepłej (Białystok, Łapy, Czarna Białostocka) oraz dużych zakładów zlokalizowanych głównie na obszarze miasta Białystok i pozostałych gmin BOF.

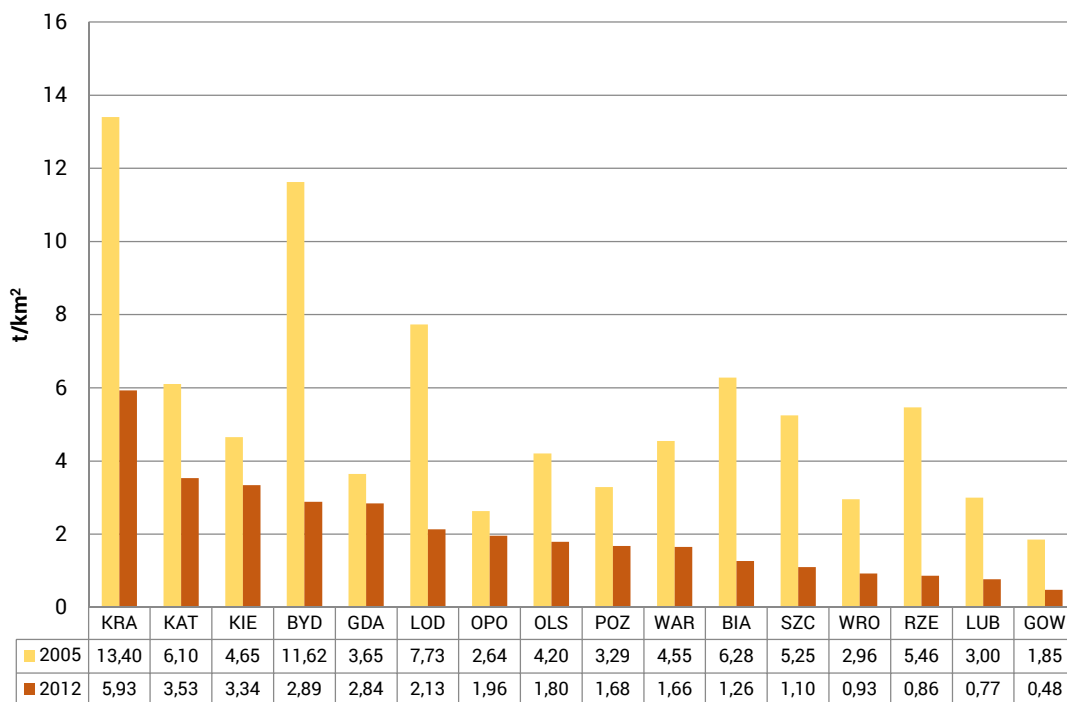
Największa ilość zanieczyszczeń powietrza na terenie BOF powstaje w mieście Białystok. Według danych Urzędu Statystycznego w Białymstoku za 2012 rok wyniosła 129 ton dla zanieczyszczeń pyłowych i 759 045 ton dla zanieczyszczeń gazowych, podczas gdy łączna emisja z pozostałych gmin BOF nie przekraczała 19 ton dla zanieczyszczeń pyłowych i 18 728 ton dla zanieczyszczeń gazowych. Na tle innych miast na prawach powiatu (grodzkich) miasto Białystok znajdowało się na 4. pozycji w kraju pod względem emisji zanieczyszczeń gazowych oraz na 11. pozycji pod względem zanieczyszczeń pyłowych w przeliczeniu na km².

Rysunek 25. Emisja zanieczyszczeń gazowych w t/km² w wybranych powiatach grodzkich w Polsce w 2005 i 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, luty 2014 r.

Rysunek 26. Emisja zanieczyszczeń pyłowych w t/km² w wybranych powiatach grodzkich w Polsce w 2005 i 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, luty 2014 r.

Ze względu na zobowiązania międzynarodowe, szczególnego znaczenia nabiera też kwestia ograniczenia emisji CO₂ z energetyki zawodowej. Obiekty energetyki zawodowej zlokalizowane w Białymstoku wyposażone są w wysokosprawne urządzenia redukujące zanieczyszczenia pyłowe (elektrofiltry, multicyklony, cyklony) oraz zanieczyszczenia gazowe (palniki niskoemisyjne do redukcji tlenków azotu, instalacja odsiarczania spalin z wykorzystaniem metody mokrej magnezowej do redukcji dwutlenku siarki, tlenków azotu, tlenku węgla i pyłu). Według danych za 2012 rok, zredukowano ok. 99,5% zanieczyszczeń pyłowych oraz 21,3% zanieczyszczeń gazowych powstających w energetyce zawodowej.

Dużym problemem, zarówno w Białymstoku, jak i w gminach wchodzących w skład BOF, jest emisja zanieczyszczeń z ogrzewania domów indywidualnych, np. za pomocą pieców fizycznych, kotłów opalanych węglem złej jakości, drewnem, a szczególnie produktami kwalifikowanymi jako odpady (płyty wiórowe itp.), która obok zanieczyszczeń pochodzenia komunikacyjnego powoduje, że w obszarze BOF występują stężenia przewyższające standardy jakości powietrza wymagane prawem krajowym i unijnym.

Większość potrzeb miasta Białystok związanych z ogrzewaniem i przygotowaniem ciepłej wody użytkowej jest zaspokajana przez miejski system ciepłowniczy. Pozostała część to źródła rozproszone – kotłownie lokalne pracujące głównie na potrzeby przemysłu oraz indywidualne źródła ciepła w budownictwie jednorodzinym. Głównym paliwem wykorzystywanym na potrzeby ogrzewania w Białymstoku nadal jest węgiel kamienny, chociaż co roku rośnie też udział biomasy, z której

w 2013 r. wyprodukowano już 45 proc. energii cieplnej przez miejski system ciepłowniczy²³. Modernizacje sieci ciepłych, które ze względu na swój wiek i pogarszający się stan techniczny stają się bardziej podatne na awarie, przyczynia się do zmniejszenia strat energii cieplnej, a co za tym idzie redukcji emisji gazów i pyłów, w tym w szczególności dwutlenku węgla. Dzięki inwestycjom prowadzonym w przedsiębiorstwach ciepłowniczych wytwarza się więcej energii cieplnej, jednocześnie emitując mniej zanieczyszczeń w przeliczeniu na jednostkę ciepła.

Tabela 13. Charakterystyka miejskiej sieci ciepłej w Białymstoku

Lp.	Wyszczególnienie	Jednostka pomiaru	Wartość (stan na 1.01.2012 r.)
1.	Kubatura ogrzewanych obiektów	tys. m ³	34 764
2.	Powierzchnia ogrzewanych obiektów w tym: a) obiekty mieszkalne b) obiekty użytkowe	tys. m ²	7 334 4 812 2 522
3.	Długość sieci ciepłych w tym: a) magistrala wodna b) magistrala parowa c) rozdzielcza wodna d) przyłącza e) sieć niskoparametrowa	Km	250 72,3 6,9 101,9 75,8 13,08
4.	Źródła ciepła z tego: a) ciepłownia „Zachód” b) kotłownie kontenerowe	szt.	4 1 3
5.	Moc źródeł ciepła w tym: a) ciepłownia „Zachód” b) kotłownie kontenerowe	MW	189,132 185,000 3,900
6.	Węzły ciepłe zasilane z m.s.c. w tym: a) grupowe b) indywidualne	szt.	1 943 510 1433
7.	Wielkość mocy zakupionej z ECB	MW	373,780
8.	Liczba odbiorców energii ciepłej	kontrakty	1324

Źródło: <http://www.mpec.bialystok.pl/kategorie,116.html>, wrzesień 2014.

Zadaniem nadrzędnym jest poprawa jakości powietrza w wyniku wprowadzenia działań w następujących obszarach problemowych:

- W zakresie ograniczania emisji powierzchniowej (niskiej, rozproszonej emisji komunalno-bytowej i technologicznej):**
 - ❖ zmniejszanie zapotrzebowania na energię cieplną i elektryczną, zarówno w mieszkalnictwie, jak i w przemyśle, poprzez ograniczanie strat ciepła – termomodernizacja budynków,
 - ❖ rozbudowa centralnych systemów zaopatrywania w energię cieplną,
 - ❖ zwiększenie udziału OZE w produkcji energii na terenie BOF,

²³ Raport Środowiskowy 2013, Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej, <http://www.mpec.bialystok.pl/kategorie,137.html>

- ❖ ograniczanie emisji z niskich rozproszonych źródeł technologicznych,
 - ❖ zmiana technologii i surowców stosowanych w rzemiośle, usługach i drobnej wytwórczości, wpływająca na ograniczanie emisji pyłu zawieszanego PM10 i PM2,5.
2. **W zakresie ograniczania emisji liniowej (komunikacyjnej):**
- ❖ całościowe zintegrowane planowanie rozwoju systemu transportu w mieście,
 - ❖ zintegrowany system kierowania ruchem ulicznym,
 - ❖ kierowanie ruchu tranzytowego z ominięciem miasta lub jego części centralnych,
 - ❖ tworzenie stref z zakazem ruchu samochodów,
 - ❖ rozwój i zwiększanie efektywności systemu transportu publicznego,
 - ❖ polityka cenowa opłat za przejazdy i zsynchronizowanie rozkładów jazdy transportu zbiorowego, zachęcające do korzystania z systemu transportu zbiorowego,
 - ❖ organizacja systemu bezpiecznych parkingów na obrzeżach miasta, łącznie z systemem taniego transportu zbiorowego do centrum miasta (system Park&Ride),
 - ❖ tworzenie systemu dróg rowerowych,
 - ❖ tworzenie systemu płatnego parkowania w centrum miasta,
 - ❖ wprowadzanie nowych niskoemisyjnych paliw i technologii, szczególnie w systemie transportu publicznego i służb miejskich,
 - ❖ intensyfikacja okresowego czyszczenia ulic (szczególnie w okresach bezdeszczowych),
 - ❖ wprowadzenie ograniczeń prędkości na drogach o pyłacej nawierzchni,
 - ❖ stosowanie przy modernizacji dróg i parkingów materiałów oraz technologii gwarantujących ograniczenie emisji pyłu podczas eksploatacji,
 - ❖ uprzywilejowanie ruchu pieszego w centrum miasta.
3. **W zakresie ograniczania emisji z istotnych źródeł punktowych – energetyczne spalanie paliw:**
- ❖ ograniczenie wielkości emisji zanieczyszczeń poprzez optymalne sterowanie procesem spalania i podnoszenie sprawności procesu produkcji energii,
 - ❖ zmiana paliwa na inne, o mniejszej zawartości popiołu i siarki,
 - ❖ stosowanie technik gwarantujących zmniejszenie emisji substancji do powietrza,
 - ❖ stosowanie technik odpylania, odsiarczania i odazotowania spalin o dużej efektywności,
 - ❖ stosowanie oprócz spalania paliw odnawialnych źródeł energii,
 - ❖ zmniejszenie strat przesyłu energii.
4. **W zakresie ograniczania emisji z istotnych źródeł punktowych – źródła technologiczne:**
- ❖ stosowanie efektywnych technik odpylania, odsiarczania i odazotowania gazów odlotowych,
 - ❖ zmiana technologii produkcji, w tym likwidacja źródeł o znaczącej emisji pyłu,
 - ❖ zmiana profilu produkcji wpływająca na ograniczenie emisji substancji zanieczyszczających.

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 definiuje region jako zielony, czyli zdolny do rozwijania zielonej gospodarki. Powierzchnię BOF także w 30% pokrywają obszary prawnie chronione. Jednak w dużym ośrodku miejskim, jakim jest Białystok, w związku z funkcjami, które rdzeń BOF pełni, poziom zanieczyszczeń powietrza jest wyższy niż w pozostałych częściach województwa podlaskiego. Wymaga to podjęcia określonych działań skutkujących obniżeniem poziomu zanieczyszczeń gazowych i pyłowych, a także efektywnym wykorzystaniem istniejących zasobów. Pierwszy z wymienionych skutek można osiągnąć poprzez dynamiczny rozwój transportu zbiorowego,

zastąpienie (w przypadku gdy jest to możliwe) transportu indywidualnego – zbiorowym lub rowerowym. Drugi natomiast poprzez intensyfikację działań prowadzących do wykorzystania przewagi konkurencyjnej całego obszaru BOF związanej z energetyką odnawialną, dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego i ochrony klimatu.

Problem

1. Występowanie ponadnormatywnego zanieczyszczenia powietrza, w szczególności w Białymstoku – rdzeniu BOF, z systemów grzewczych oraz spowodowanego emisją zanieczyszczeń komunikacyjnych.
2. Pogarszający się stan techniczny sieci ciepłych.

Kluczowe wnioski i obserwacje

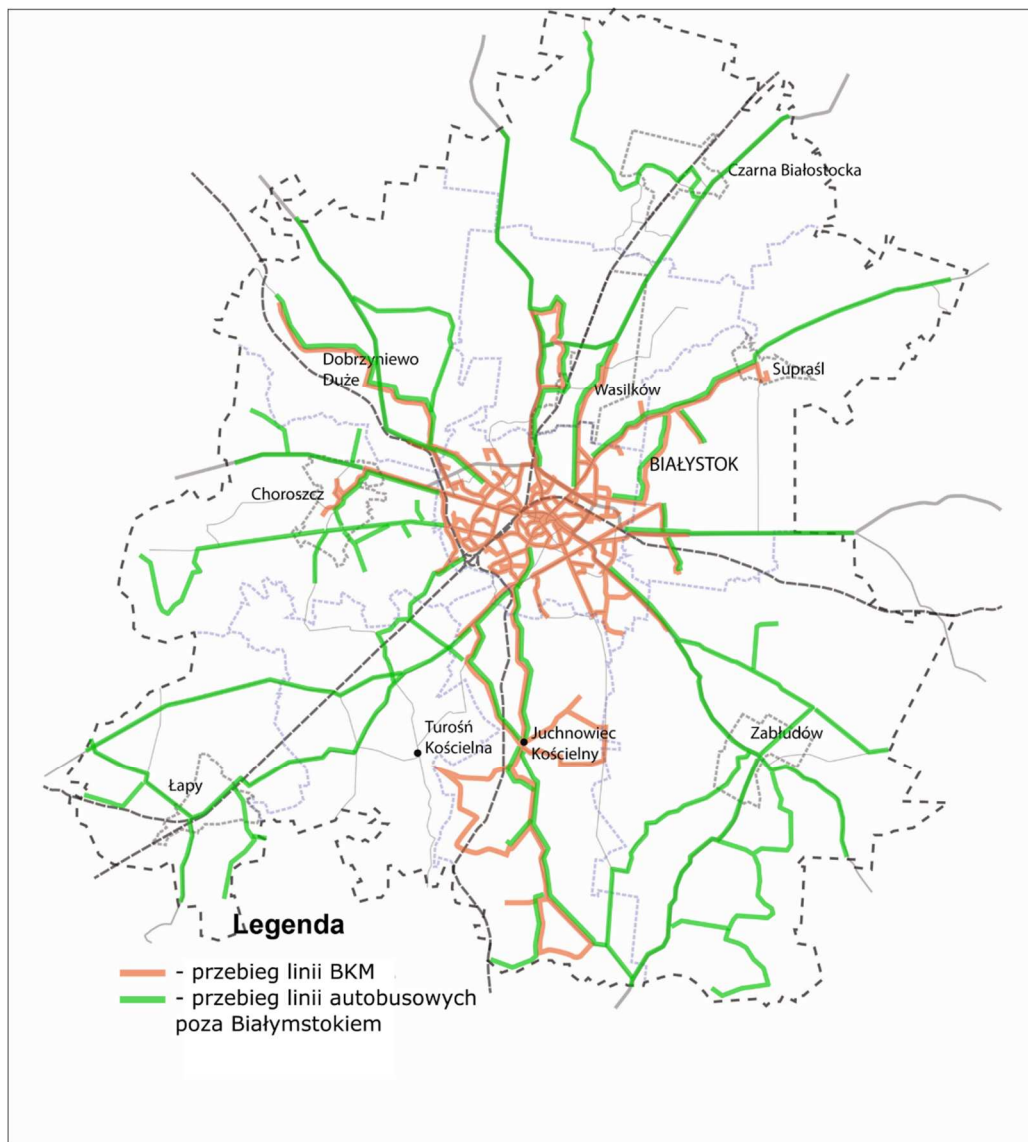
1. Nadmierne zanieczyszczenie powietrza jest szkodliwe dla zdrowia, co powoduje pogorszenie się jakości życia mieszkańców. Działania na rzecz jakości powietrza są priorytetowe z punktu widzenia ochrony środowiska i zdrowia społeczeństwa. **Uzasadnione jest zatem dążenie do redukcji emisji zanieczyszczeń, w szczególności komunikacyjnych, poprzez budowę obwodnic Białegostoku, co umożliwi wyprowadzenie nadmiernego ruchu aglomeracyjnego i tranzytowego z miasta, zwiększenie udziału przyjaznego środowisku publicznego transportu zbiorowego w obsłudze BOF oraz stworzenie jednolitego systemu transportu rowerowego na terenie BOF. Działania te przyczynią się do ograniczenia generowanych przez transport kosztów środowiskowych, w tym redukcji emisji zanieczyszczeń powietrza, co w efekcie przełoży się na poprawę bezpieczeństwa i jakości życia na obszarze BOF.**
2. Zmniejszenie nadmiernego zużycia energii pierwotnej w sektorze mieszkaniowym i budynkach użyteczności publicznej przyniesie wymierne korzyści środowiskowe (redukcja emisji zanieczyszczeń), a także ekonomiczne (obniżenie kosztów funkcjonowania instytucji publicznych i gospodarstw domowych). **Uzasadnione jest zatem wdrażanie rozwiązań ograniczających zużycie i racjonalizację gospodarowania energią ciepłą polegających na przebudowie systemów grzewczych wraz z wymianą i podłączeniem do systemów ciepłowniczych, a także działania termomodernizacyjne. W celu podniesienia efektywności energetycznej niezbędna jest nowoczesna infrastruktura ciepłownicza, w której przestrzegane są normy środowiskowe.**

3.4.2. Transport zbiorowy

Transport publiczny Białegostoku i jego obszaru funkcjonalnego tworzy przede wszystkim sieć autobusowa: linie Białostockiej Komunikacji Miejskiej i innych przewoźników (mapa 10). Sieć obsługiwanych połączeń wskazuje, iż głównym przewoźnikiem na obszarze BOF jest Białostocka Komunikacja Miejska (BKM) organizowana przez Miasto Białystok w porozumieniu z 6 gminami BOF. W ramach BKM autobusowa komunikacja miejska jest obsługiwana przez trzech operatorów wewnętrznych – spółki: *Komunalne Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Sp. z o.o.*, *Komunalne Przedsiębiorstwo Komunikacji Miejskiej Sp. z o.o.* z zajezdniami zlokalizowanymi przy ul. Składowej oraz *Komunalny Zakład Komunikacyjny* z zajezdnią przy ul. Jurowieckiej. W tabeli 14 przedstawiono zestawienie podstawowych parametrów charakteryzujących BKM na tle wybranych miast w Polsce. Transport miejski w Białymstoku charakteryzuje się dużą gęstością tras, najwyższą liczbą kilometrów przejechanych przez autobusy komunikacji miejskiej w przeliczeniu na km² powierzchni analizowanych miast w ciągu roku (tzw. wozokilometry w tys. na km²) i znacznie wyższą od średniej liczbą obsługiwanych

gmin ościennych. Jednak w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców wszystkie wskaźniki kształtują się poniżej średniej analizowanych miast. Oznacza to, że potencjał demograficzny miasta i jego sfery zewnętrznej jest czynnikiem przemawiającym za dalszym rozwojem komunikacji miejskiej BOF.

Mapa 10. Układ komunikacyjny w ramach BOF (sieć transportu miejskiego oraz PKP)

Źródło: Studium Transportowe Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, I Tom, Międzynarodowa Wyższa Szkoła Logistyki i Transportu we Wrocławiu, Białystok, Kwiecień 2015, s. 50.

Tabela 14. Parametry funkcjonowania Białostockiej Komunikacji Miejskiej w 2012 r. w porównaniu z systemami transportu publicznego w innych miastach o średniej wielkości w Polsce

Miasto	Ludność [tys.]	Powierzchnia [km ²]	Liczba		Długość		Przeciętna prędkość eksploatacyjna w komunikacji autobusowej [km/h]	Liczba obsługiwanych gmin	Liczba		Długość		Liczba		Gęstość	
			wozokilometrów [tys.]	wozów w ruchu	tras [km]	linii [km]			wozokilometrów [tys./tys. mieszk.]	wozów w ruchu/tys. mieszk.	tras [km/tys. mieszk.]	linii [km/tys. mieszk.]	wozokilometrów [tys./km ²]	wozów w ruchu/km ²	tras [km/km ²]	linii [km/km ²]
Białystok	294,9	102	15 886	206	266	516	16,6	6	54	1	0,9	1,7	156	2	2,6	5,1
Bydgoszcz	361,9	176	19 219	272	203,7	393,3	17,1	1	53	1	0,6	1,1	109	2	1,2	2,2
Częstochowa	235,2	160	12 592	134	297,7	604	15,8	5	54	1	1,3	2,6	79	1	1,9	3,8
Gdańsk	460	262	30 809	326	443,8	1 236,90	16,2	4	67	1	1,0	2,7	118	1	1,7	4,7
Gdynia	247	135	19 476	270	419,2	1 219,70	15,9/16,5	5	79	1	1,7	4,9	144	2	3,1	9,0
Kielce	196	110	12 432	165	360,6	958,5	19,3	15	63	1	1,8	4,9	113	2	3,3	8,7
Lublin	348,5	147	17 799	289	276,6	777	14,1	8	51	1	0,8	2,2	121	2	1,9	5,3
Radom	214	112	9 012	142	177,2	331	15,7	0	42	1	0,8	1,5	80	1	1,6	3,0
Szczecin	410	301	23 829	361	368,2	720,6	21,3	2	58	1	0,9	1,8	79	1	1,2	2,4
Toruń	204,9	116	10 377	115	151,1	426,8	15,8	3	51	1	0,7	2,1	89	1	1,3	3,7
Średnia	297,24	162,10	17 143,10	228,00	296,41	718,38		5	58	1	1,0	2,4	106	1	1,8	4,4
odchylenie	88,37	64,34	6 308,90	82,56	95,56	312,42		4	9	0	0,4	1,2	24	0	0,7	2,2
Białystok w relacji do średniej analizowanych miast	99	63	93	90	90	72		122	93	92	90	72	147	263	143	114

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentu: Plan Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego na lata 2015-2022 dla Miasta Białegostoku i gmin ościennych, które podpisały z Miastem Białystok porozumienie w sprawie wspólnej organizacji transportu publicznego oraz pozostałych gmin wchodzących w skład obszaru funkcjonalnego, PTC Marcin Gromadzki, Reda-Białystok 2015, s. 136 oraz danych Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl, 03.01.2016 r.

Zgodnie ze stanem na 1 stycznia 2016 r., sieć całorocznych linii Białostockiej Komunikacji Miejskiej tworzyło 47 linii autobusowych, w tym²⁴:

- 38 linii dziennych całotygodniowych;
- 3 linie dzienne wiejskie, z kursami od poniedziałku do piątku;
- 6 linii nocnych funkcjonujących w dwie noce weekendowe: z piątku na sobotę i z soboty na niedzielę.

Z danych Urzędu Miejskiego w Białymstoku (wg stanu na październik 2015 r.) wynika, że Białostocka Komunikacja Miejska dysponuje taborzem autobusowym o łącznej liczbie 258 sztuk, w tym: KPK Sp. z o.o. posiada 100 sztuk, KZK Sp. z o.o. – 68 sztuk, KPKM Sp. z o.o. – 90 sztuk. Największy jest udział taboru spełniającego normy emisji spalin Euro V i EEV (łącznie 129 sztuk). Ponadto KZK Sp. z o.o. dysponuje 3 autobusami o normie Euro VI, KPKM Sp. z o.o. ma 2 sztuki takich pojazdów, a KPK Sp. z o.o. – 9 sztuk. Należy dodać, że wszystkie spółki mają 65 autobusów (czyli 25% ogółu taboru) w wieku 10 lat i więcej. Normy emisji spalin dla tych pojazdów są poniżej normy Euro III. Najwięcej pojazdów przekraczających 15 lat ma KPKM Sp. z o.o. i KZK sp. z o.o. Stanowią one odpowiednio ok. 20% i 24% ogólnego taboru spółek. Najlepszy stan taboru jest w KPK sp. z o.o., gdzie pojazdy w wieku powyżej 15 lat stanowią jedynie 8% ogólnej liczby floty.

Reasumując, jakość taboru Białostockiej Komunikacji Miejskiej należy ocenić jako zadowalającą. Potwierdza to również duży udział w taborze autobusów niskopodłogowych, przystosowanych do przewozów osób niepełnosprawnych, tj. odpowiednio 98% w KPK Sp. z o.o., 91% w KPKM Sp. z o.o. i 83% w KZK Sp. z o.o. Niemniej jednak w celu zapewnienia większej konkurencyjności transportu miejskiego w porównaniu z transportem indywidualnym, należy dążyć do unowocześnienia floty, w szczególności wymiany pojazdów najstarszych, co zapewni nie tylko odpowiednią jakość podróżowania, ale przyczyni się do ograniczenia emisji szkodliwych pyłów do środowiska. Warto podkreślić, iż dobrym rozwiązaniem podnoszącym atrakcyjność transportu miejskiego w Białymstoku jest to, że autobusy Białostockiej Komunikacji Miejskiej korzystają w centrum miasta z wydzielonych pasów ruchu (buspasów), a w przyszłości będą uprzywilejowane w ruchu drogowym w przejazdach przez skrzyżowania. Takie rozwiązania skutkują m.in. tym, że czas podróży tym środkiem transportu jest krótszy – nawet w godzinach o podwyższonym natężeniu ruchu w porównaniu do sytuacji, gdy autobus porusza się po jezdni współdzielonej z innymi pojazdami.

Innym problemem wpływającym na niedostateczny poziom skomunikowania gmin obszaru BOF są niewystarczające rozwiązania w zakresie infrastruktury przystankowej i zajezdniowej. Na obszarze działania BKM znajdowało się, według stanu na dzień 31 grudnia 2015 r., 970 przystanków autobusowych. W granicach Białegostoku, spośród 675 przystanków, 458 zostało wyposażonych w wiaty. Tylko 10 przystanków posiadało dynamiczną informację przystankową, a na 249, tj. ok. 55% wszystkich przystanków z wiatami informacja pasażerska była oświetlona.

²⁴Nie ujęto specjalnych linii obsługujących cmentarze w okresie Wszystkich Świętych (w 2015 r. było to dodatkowych 7 linii). Spośród wszystkich linii, 18 przekraczało granice miasta. Dane Urzędu Miejskiego w Białymstoku, stan na 1 stycznia 2016 r.

Analizując infrastrukturę zajezdni można zauważyć, że spośród trzech spółek, które obsługują komunikację miejską, nowoczesną niedawno zmodernizowaną zajezdnię posiada tylko jedna - KPK sp. z o.o. Natomiast nakładów inwestycyjnych wymaga zajezdnia KPKM sp. z o.o., a KZK sp. z o.o. planuje przeniesienie swojej zajezdni do innej lokalizacji.²⁵ W chwili obecnej zajezdnia KZK sp. z o.o. zlokalizowana jest w śródmieściu. Usytuowanie zajezdni w centrum miasta jest bardzo uciążliwe i kłopotliwe dla otoczenia. Zajezdnia przy ul. Jurowieckiej położona jest wśród budynków mieszkalnych a zatem zrozumiałym jest konieczność przeniesienia uciążliwego przedsiębiorstwa z centrum do innej bardziej neutralnej dla otoczenia lokalizacji. Inne problemy związane z istniejącą zajezdnią KZK sp. z o.o. to: zbyt mała powierzchnia placu postojowego autobusów, przestarzałe, bardzo energochłonne budynki zaplecza technicznego o dużym stopniu wyeksploatowania, zaplecze techniczne niewystarczające i niespełniające potrzeb przewoźnika z powodu braku stanowiska blacharskiego i lakierni (stanowiska te będą miały w przyszłości służyć naprawom istniejącego taboru, co zminimalizuje koszty zakupu nowych autobusów), brak profesjonalnej myjni autobusowej, brak stacji paliw (posiadanie własnej stacji paliw ma znaczny wpływ na cenę paliwa, z czym wiąże się koszt eksploatacji autobusów)²⁶.

Analizując ofertę przewozową Białostockiej Komunikacji Miejskiej można stwierdzić, że jest ona zróżnicowana pod względem częstotliwości kursów i obłożenia. Niektóre linie charakteryzuje dość wysoka częstotliwość kursów, inne pełnią natomiast funkcję uzupełniającą lub są dedykowane obsłudze konkretnych grup pasażerów. Średnia częstotliwość kursów, w szczególności na liniach podmiejskich, nie jest wysoka. Średnia częstotliwość w godzinach szczytu porannego (między 6.00 a 8.00) dla linii miejskich i miejsko-podmiejskich wynosi ok. 16 minut (tj. ok. 4 kursy na godzinę). Dla linii podmiejskiej są to 44 minuty, natomiast komunikacja pozamiejska kursuje z częstotliwością co 120 minut (zarówno w szczycie porannym, jak i popołudniowym). W szczycie popołudniowym linie miejskie i miejsko-podmiejskie kursują średnio co 20 minut, natomiast linie podmiejskie co 49 minut.²⁷ Oceniając obłożenie wg linii autobusowych, można zauważyć, że najmniejsze obłożenie mają: linie nr 110 (z Juchnowca Kościelnego do Kleosina), 101 (z osiedla Białostoczek przez Skorupy, Piasta do Centrum) i 102 (z Wólki Poduchownej do osiedla Białostoczek i do Centrum). Liczba przewiezionych osób wynosi odpowiednio 157, 590 oraz 600 pasażerów na dobę dnia roboczego. Powodem może być odległość tych miejscowości od centrum Białegostoku i wykorzystywanie transportu indywidualnego. W przypadku infrastruktury przystankowej, to 85% wszystkich podróżujących korzysta z komunikacji miejskiej wewnątrz miasta.²⁸

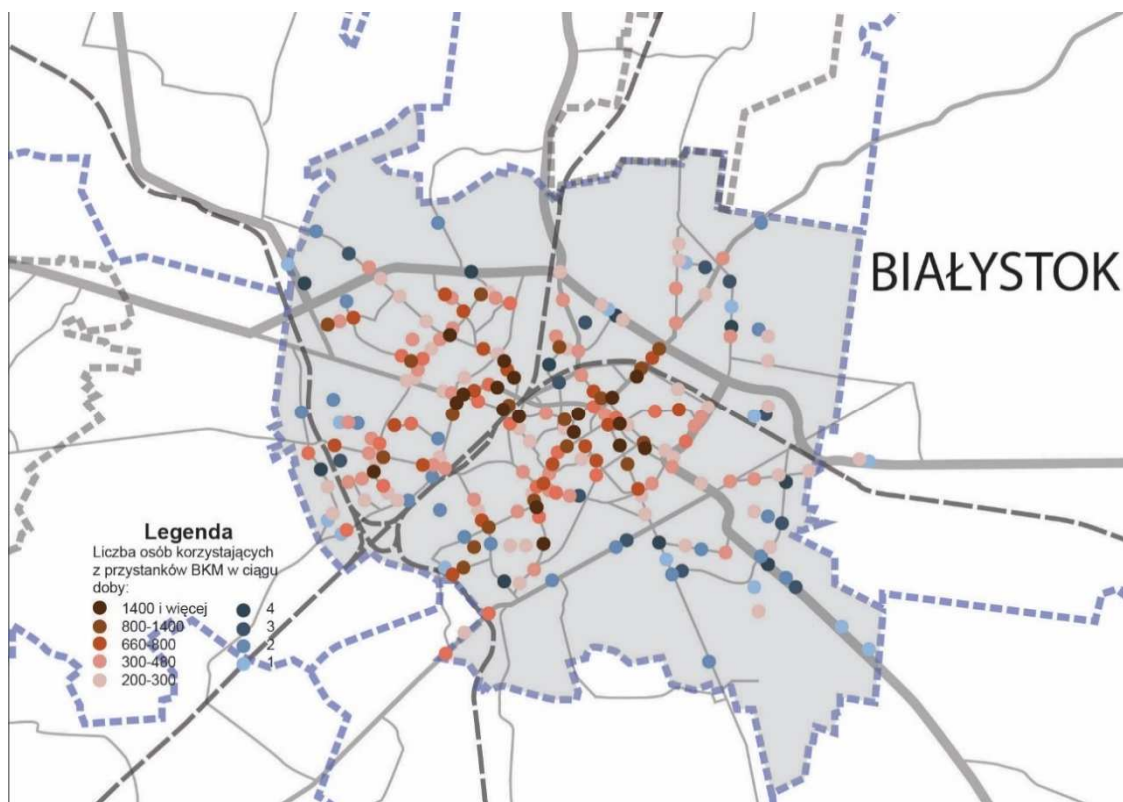
²⁵ Dane Zarządu Białostockiej Komunikacji Miejskiej, 04.01.2016 r.

²⁶ Dane Komunalnego Zakładu Komunikacyjnego Sp. z o.o., 04.01.2016 r.

²⁷ *Studium Transportowe Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, ...*, op. cit., s. 51.

²⁸ *Studium Transportowe Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, ...*, op. cit., s. 55-58.

Mapa 11. Mapa przystanków o największym obłożeniu

Źródło: Studium Transportowe Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, Tom 1, Międzynarodowa Wyższa Szkoła Transportu i Logistyki we Wrocławiu, Białystok 2015, s. 57.

Na powyższej mapie przedstawiono położenie najbardziej popularnych przystanków obsługiwanych przez BKM na terenie BOF. Koncentracja przystanków najbardziej obłożonych istnieje w granicach administracyjnych miasta Białegostoku ze zwiększającą się gęstością przystanków w kierunku ścisłego centrum. Przystanki o najmniejszym obłożeniu zlokalizowane są głównie na obrzeżach Białegostoku. Może to świadczyć o niskiej dostępności tych miejsc, w tym np. zbyt małych izochronach dojścia.²⁹

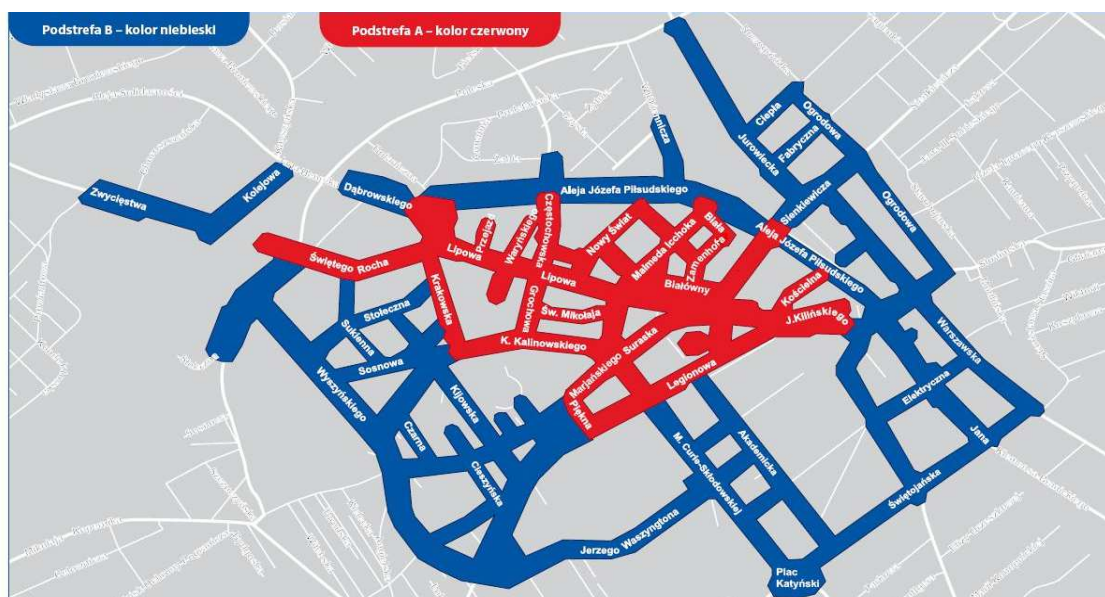
Postępujący proces suburbanizacji, przy braku elastycznego dostosowania komunikacji zbiorowej do tego procesu powoduje, że znacznie wygodniejszym i szybszym środkiem transportu wciąż pozostaje samochód osobowy. Dane statystyczne wskazują na znaczący udział i przyrost wykorzystania tego środka transportu. W okresie 6 lat (od 2009 r. do 2014 r.) liczba zarejestrowanych samochodów osobowych w Białymstoku wzrosła o 19 209 pojazdów, czyli o 21%. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców liczba samochodów osobowych wzrosła z 315,5 szt. do 377,3 szt.³⁰

Oprócz tworzenia warunków dla wzrostu atrakcyjności komunikacji zbiorowej, władze Miasta Białegostoku podejmują starania na rzecz ograniczania uciążliwości związanych z rozwojem motoryzacji indywidualnej. Jednym z nich jest tworzenie systemu płatnych miejsc postojowych o zasięgu przedstawionym na poniższym rysunku.

²⁹ Studium Transportowe Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, ..., op. cit., s. 57.

³⁰ Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl, 28.12.2015.

Rysunek 27. Strefa płatnego parkowania w Białymstoku

Źródło: Dane Urzędu Miejskiego w Białymstoku, grudzień 2015 r.

Strefa płatnego parkowania dzieli się na dwie podstrefy: A i B – różnicowane pod względem wysokości opłat (60 gr do pół godziny postoj w strefie B i 1,20 złotych w strefie A pobieranych w godzinach 10.00 – 18.00). Według stanu na listopad 2015 r. strefa A liczyła 1 383 miejsc postojowych przy ulicach, a w strefie B – 2 252. Liczba sprzedanych kart postojowych w strefie A wyniosła ok. 2,8 mln, a w strefie B blisko 2,6 mln. Wpływy ogółem z tytułu sprzedaży kart i abonamentów wyniosły odpowiednio ok. 5,1 mln zł i 4,6 mln zł.³¹ Od grudnia 2015 r. w Białymstoku działa system parkomatów. W całym śródmieściu znajduje się ok. 37 tys. miejsc przeznaczonych do parkowania, z czego w strefie bezpłatnego parkowania jest około 61% miejsc.³²

Śródmieście Białegostoku cechuje równowaga, jeśli chodzi o popyt i podaż miejsc parkingowych. Nie jest ona jednakowa we wszystkich rejonach śródmieścia. Rotacja jest tym większa, im bliżej do głównych ulic w centrum. W centrum miasta (w strefie płatnego parkowania oraz poza nią) dominuje krótkotrwały (do 4h) udział parkowania na ulicach centrum miasta, co jest związane przede wszystkim z lokalizacją w centrum usług użyteczności publicznej. Świadczy także o tym zróżnicowana liczba parkujących pojazdów w podziale na dni robocze i weekend. Obrazuje to poniższa tabela.

Tabela 15. Potrzeby parkingowe przyjeżdżających do centrum w dni robocze i weekendy

Obszar	Chłonność	Liczba miejsc postojowych	Liczba pojazdów parkujących do 4 h
Strefa płatnego parkowania - dni robocze			
Ulice	23 696	3 575	10 417
Kwartały	43 314	10 854	14 223
Strefa płatnego parkowania - weekend			
Ulice	21 009	3 575	6 153
Kwartały	53 195	10 854	5 076
Poza strefą płatnego parkowania - dni robocze			

³¹ Dane Biura Strefy Płatnego Parkowania w Białymstoku, grudzień 2015 r.

³² Studium Transportowe Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego ..., op. cit., s. 115.

Ulice	18 505	4 245	7 356
Kwartale	78 448	18 555	15 914
Poza strefa płatnego parkowania - weekend			
Ulice	25 341	4 245	6 165
Kwartale	88 944	18 555	8 281

Źródło: *Studium Transportowe Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego ...*, op. cit., s. 106, 109.

Analizując zajętość miejsc parkingowych przez osoby pracujące (parkowanie powyżej 6h), można stwierdzić, że na ulicach w strefie płatnego parkowania zajmują one ok. 10% miejsc postojowych dostępnych w strefie. W kwartałach zabudowy dostępność parkingów jest zróżnicowana i zależy także od lokalnego ruchu mieszkańców. W przypadku miejsc parkingowych w śródmieściu Białegostoku, ale poza strefą płatnego parkowania, obserwuje się większą liczbę parkujących pojazdów w kwartałach budynków, niż na ulicach, jednak w odniesieniu do liczby miejsc okazuje się, że ponad połowa stanowisk na ulicy jest zajęta przez mieszkańców, podczas gdy w kwartałach jest to ok. 25%.³³

Białystok jest skomunikowany z innymi polskimi miastami poprzez sieć połączeń autobusowych międzymiastowych. Usługi w tym zakresie świadczą firmy: *Arriva Bus Transport Polska Sp. z o.o. (oddział Bielsk Podlaski)*, *PKS Białystok SA (połączenia międzymiastowe pod marką PKS Express)*, *PKS w Suwałkach SA*, *PKS Zambrów Sp. z o.o.*, *PKS Łomża Sp. z o.o.*, *PKS Zielona Góra Sp. z o.o.*, *PlusBus*, *Souter Holdings (pod marką PolskiBus)*, *Voyager Trans Andrzej Kiejko*, „LOB-TRANS” *Eugeniusz Tkaczuk*, *PPHU „POGODA” Spółka Jawna Hubert Najfeld*, *Arkadiusz Bańkowski*, „KURIER” *S.C. Jankowscy*, *Veolia Transport Sp. z o.o.* Sieć połączeń autobusowych umożliwia dotarcie między innymi do: Bydgoszczy, Gdańska, Gdyni, Gołdapi, Katowic, Kołobrzegu, Krakowa, Lublina, Łodzi, Mrągowa, Poznania, Rzeszowa, Suwałk, Szczecina, Warszawy, Zakopanego i Zielonej Góry.

Autobusowe przewozy regionalne, obsługujące gminy ościenne Białegostoku, realizują między innymi firmy: *Arriva Bus Transport Polska Sp. z o.o. (oddział Bielsk Podlaski)*, *PKS Białystok SA*, *PKS w Suwałkach SA*, *PKS Zambrów Sp. z o.o.*, *PPHU POGODA Sp. j. i Voyager Trans Andrzej Kiejko*, *Kurier Jankowski*, *Plus Bus, itp.* Największy udział tj. ok. 44%, z przewoźników regularnych w całkowitej liczbie pasażerów podróżujących w BOF ma firma *PKS Białystok*.³⁴ Większość kursów realizowana jest z dworca autobusowego, zlokalizowanego w sąsiedztwie głównego dworca kolejowego – przy ul. Bohaterów Monte Cassino w Białymstoku. Obiekty dworca autobusowego położone są po przeciwległej stronie dworca kolejowego. Dojście z peronów kolejowych na dworzec komunikacji podmiejskiej umożliwiają dwie kładki nad torami kolejowymi. Linie komunikacji miejskiej obsługują zarówno dworzec kolejowy, jak i dworzec autobusowy, ale brakuje zintegrowanego systemu informacji dla podróżnych i centrum przesiadkowego zlokalizowanego w sposób umożliwiający sprawne dotarcie do i z różnych rejonów miasta w okolice obydwu dworców. Aktualny system drogowy pozwala na dotarcie do dworca kolejowego lub autobusowego z pominięciem jednego z nich. Cechą charakterystyczną tego obszaru jest także niska dostępność miejsc parkingowych. Oprócz nielicznych miejsc płatnych przy dworcu *PKS* i *PKP* podróżni mają do dyspozycji tylko parking zlokalizowany przy centrum handlowym mieszczącym się w rejonie dworca *PKS*. Oceniając stan in-

³³*Studium Transportowe Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego ...*, op. cit., s. 105 i nast.

³⁴*Studium Transportowe Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego ...*, op. cit., s. 61.

frastruktury w tym zakresie można stwierdzić, że nie jest ona dostosowana do potrzeb podróźnych. Jak wykazały badania prowadzone przez Zarząd Białostockiej Komunikacji Miejskiej, rejon wokół dworca kolejowego (ul. Kolejowa) i dworca autobusowego (ul. Bohaterów Monte Cassino) jest jednym z miejsc o najbardziej intensywnej wymianie podróźnych. Intensywność ruchu pojazdów przez wiadukt na ul. Dąbrowskiego wynika z braku alternatywnego połączenia przez tory kolejowe, które pozwoliłyby skrócić drogę i czas dotarcia z zachodniej części miasta w rejon ul. Bohaterów Monte Cassino i dalej w kierunku południowej części miasta, tj. ulic Kard. Stefana Wyszyńskiego, Zwierzynieckiej, Adama Mickiewicza, Konstantego Ciołkowskiego, aż do Kleosina leżącego w gminie Juchnowiec Kościelny przy granicy z Białymstokiem.

Strategiczne dokumenty rozwoju transportu wskazują na konieczność budowy drugiego centrum przesiadkowego (pierwsze centrum powstało w rejonie ulicy Henryka Sienkiewicza i Alei Józefa Piłsudskiego). Nowe centrum powinno zintegrować różne środki transportu w rejonie dworca kolejowego i dworca autobusowego (okolice ulic: Bohaterów Monte Cassino i Kolejowej). Kluczową częścią tego rozwiązania powinna być budowa dodatkowej przeprawy mostowej nad torami kolejowymi lub tunelu prowadzącego wzdłuż ulicy Św. Rocha do ul. Kolejowej i Zwycięstwa pod torami kolejowymi z przeznaczeniem dla transportu zbiorowego, rowerów i pieszych. Byłoby to rozwiązanie alternatywne do wiaduktu na ul. Jana Henryka Dąbrowskiego, przez który w godzinach szczytu przejeżdża do 70 autobusów komunikacji miejskiej na godzinę. Z powiązania liczby kursów poszczególnych linii autobusowych i wyników badania źródeł ruchu oraz celów podróży można wyciągnąć wniosek, że dodatkowy wiadukt lub tunel na przedłużeniu obecnej ulicy Zwycięstwa w stronę ulicy Bohaterów Monte Cassino pozwoli na skrócenie czasu podróży dla około 20-25% pasażerów, dzięki ominięciu wiaduktu na ul. Jana Henryka Dąbrowskiego i skierowaniu ruchu pasażerskiego bezpośrednio do południowej części miasta z pominięciem centrum, w którym występuje znaczące zwolnienie tempa podróży na liniach autobusowych kierowanych np. przez ulicę Lipową. Zmodyfikowany układ komunikacyjny pozwoli bardziej równomiernie rozłożyć ruch pojazdów, a w efekcie wyznaczyć buspasy na obydwu przeprawach. Wraz z budową dodatkowej przeprawy mostowej na przedłużeniu ulicy Zwycięstwa lub tunelu łączącego ulice Kolejową i Św. Rocha, od strony ulicy Bohaterów Monte Cassino należy zorganizować obiekt pełniący rolę dworca z węzłami przesiadkowymi, które będą skupiały przewoźników regionalnych i międzyregionalnych, a także będą istotnym punktem startowym dla komunikacji lokalnej oraz miejscem dogodnych przesiadek dla pasażerów do i z komunikacji miejskiej. Lokalizacja nowych węzłów przesiadkowych w sąsiedztwie dworca autobusowego oraz kolejowego, jak również ich skomunikowanie z komunikacją miejską będzie zapewniać przesiadkę w możliwie najkrótszym czasie – wraz z szybkim i bezkolizyjnym przemieszczaniem się pasażerów pomiędzy różnymi środkami transportu. Dworzec intermodalny, w sąsiedztwie węzła przesiadkowego i wyposażony w pełną informację pasażerską dotyczącą wszystkich rodzajów zbiorowego transportu publicznego, stanowić będzie znaczne ułatwienie w podróżach wewnątrz miasta, jak też dla pasażerów do i z Białegostoku. Sprawność i krótki czas przejazdu zwiększą konkurencyjność transportu zbiorowego w stosunku do transportu indywidualnego. Podobnych efektów, tj. skrócenia czasu podróży i skierowania strumienia kilkunastu procent pasażerów komunikacji miejskiej, można oczekiwać w wyniku wybudowania przeprawy przez tory kolejowe z osiedla Dziesięciny w kierunku ulicy Sitarskiej.

Inne węzły charakteryzujące się największą przesiadkowością pasażerów komunikacji miejskiej w Białymstoku są zlokalizowane na przystankach przy:

- ❖ skrzyżowaniu ul. Piastowskiej, ul. Jana Klemensa Branickiego i Czesława Miłosza,
- ❖ skrzyżowaniu ul. Zwycięstwa, ul. Hetmańskiej, ul. Wierzbowej i ul. Jana Pawła II,
- ❖ skrzyżowaniu ul. Antoniukowskiej, Wierzbowej i Świętokrzyskiej,
- ❖ sąsiadujących przystankach położonych przy zbiegu alei Józefa Piłsudskiego i Placu Niepodległości.

Należy dodać, że na wymienionych centrach i węzłach przesiadkowych jedynie w okolicach dworca PKS i PKP znajdują się parkingi, funkcjonujące w ramach strefy płatnego parkowania lub parkingi prywatne za korzystanie z których pobierane są opłaty.

Analiza poniższej tabeli wskazuje, że największy ruch pasażerski odbywa się na kierunkach: Białystok – Czarna Białostocka i Białystok – Łapy. Liczba osób, które podróżują w BOF stanowi tu ponad 500 pasażerów dla każdej z relacji. W dalszej kolejności są: Zabłudów (ponad 400 osób), Supraśl (ok. 250 osób), Dobrzyniewo Duże i Turośl Kościelna (ok. 150 osób). Mniejsza liczba pasażerów (poniżej 100 osób) podróżuje w kursach z Choroszczą i Juchnowcem Kościelnym. Średnie napełnienie w pojazdach to ok. 25%, z czego największy odsetek zanotowano na trasie do Łap. Wskazuje to na duży potencjał dla dalszego rozwoju drogowej komunikacji zbiorowej, w szczególności w obliczu małej możliwości skorzystania z alternatywnych środków transportu publicznego. Głównie w ośrodkach o wysokim udziale podróżnych (np. w Łapach, Białymstoku) istnieje potrzeba dostosowania infrastruktury transportowej do potrzeb pasażerów, np. w formie budowy centrów przesiadkowych oraz infrastruktury Park & Ride.

Tabela 16. Funkcjonowanie komunikacji autobusowej regularnej w BOF (wg stanu na 2015 r.)

Relacja	Kierunek	Ogólna liczba kursów	Kursy wytypowane do badania		Maksymalne napełnienie		Średnie napełnienie		Wsiadło w BOF	Wysiadło w BOF	Pojechało poza BOF	Przyjechało spoza BOF
			[liczba]	[%]	[liczba osób]	[%]	[liczba osób]	[%]				
Czarna Białostocka	CAŁA RELACJA	222	52	23	29	96,7	8,7	24,4	543	474	144	73
	do Białegostoku	114	26	23	23	76,7	6,4	18,4	161	233		
	z Białegostoku	108	26	24	29	96,7	11	30,4	382	241		
Choroszcz	CAŁA RELACJA	46	14	30	18	40	5	11,4	54	54	32	31
	do Białegostoku	23	7	30	13	28,9	3,4	7,5	4	34		
	z Białegostoku	23	7	30	18	40	6,8	15,7	50	20		
Dobrzyniewo Duże	CAŁA RELACJA	85	20	24	28	67,5	11,4	25,6	152	141	145	134
	do Białegostoku	43	10	23	28	67,5	9,4	20,6	5	139		
	z Białegostoku	42	10	24	27	60	13,7	31,5	147	2		
Juchnowiec Kościelny	CAŁA RELACJA	7	3	43	7	15,6	4,9	11	12	10	3	6
	do Białegostoku	3	1	33	7	15,6	6,1	13,6	1	8		
	z Białegostoku	4	2	50	6	13,3	4,3	9,6	11	2		

Relacja	Kierunek	Ogólna liczba kursów	Kursy wytypowane do badania		Maksymalne napełnienie		Średnie napełnienie		Wsiadło w BOF	Wysiadło w BOF	Pojechało poza BOF	Przyjechało spoza BOF
			[liczba]	[%]	[liczba osób]	[%]	[liczba osób]	[%]				
Łapy	CAŁA RELACJA	103	25	24	50	100	15,5	31,9	514	480	9	0
	do Białegostoku	51	13	25	50	100	17,9	37	295	264		
	z Białegostoku	52	13	25	45	90	12,8	26,4	219	216		
Supraśl	CAŁA RELACJA	66	16	24	28	93,3	10,9	36,2	247	244	3	0
	do Białegostoku	33	8	24	28	93,3	11,1	36,9	128	128		
	z Białegostoku	33	8	24	28	93,3	10,8	35,4	119	116		
Turośń Kościelna	CAŁA RELACJA	28	12	43	30	96	9	30,7	124	145	9	0
	do Białegostoku	14	6	43	30	96	9,7	32,5	65	96		
	z Białegostoku	14	6	43	22	88	8,1	28,2	59	49		
Zabłudów	CAŁA RELACJA	225	48	21	24	105	8,1	22	449	390	177	102
	do Białegostoku	113	24	21	24	105	6,1	16,3	115	233		
	z Białegostoku	112	24	21	23	80	10,2	28,4	334	157		
SUMA	CAŁA RELACJA	782	190	24	214	105	9,9	26,4	2095	1923	522	346

Źródło: Studium Transportowe Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, Tom 1, Międzynarodowa Wyższa Szkoła Transportu i Logistyki we Wrocławiu, Białystok 2015, s. 61.

Jak wspomniano wcześniej przewoźnicy funkcjonujący w ramach BKM obsługują znacznie większy teren niż tylko samo miasto. Linie komunikacji miejskiej wybiegają nawet 16 km poza granice Białegostoku, do gmin: Juchnowiec Kościelny, Dobrzyniewo Duże, Supraśl, Wasilków, Choroszcz i Zabłudów. Gminy Czarna Białostocka, Turośń Kościelna i Łapy nie są obecnie obsługiwane ze względów ekonomicznych. Koszty komunikacji miejskiej w 2013 roku w gminach objętych międzygminnym porozumieniem komunikacyjnym wyniosły prawie 8 mln złotych, przy wpływach z biletów na poziomie 3 mln zł.³⁵

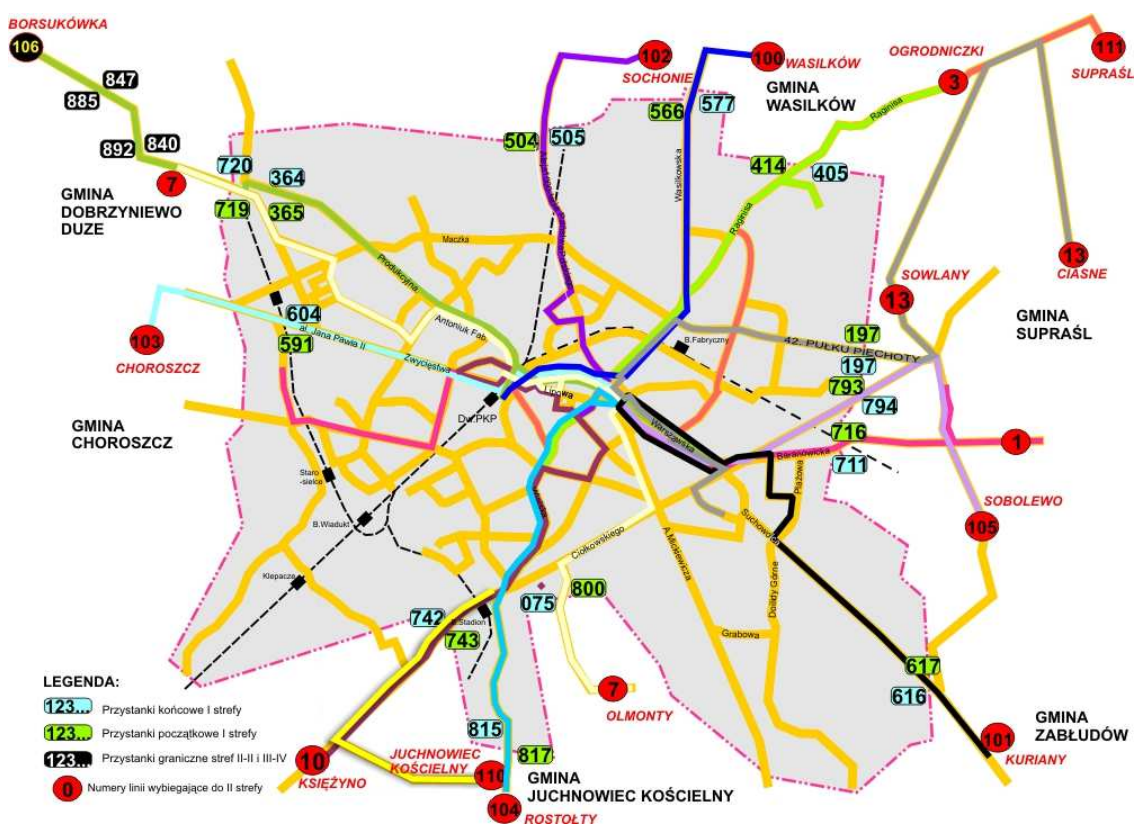
Tabela 17. Długość linii komunikacji miejskiej (w km) na terenie gmin BOF oraz dzienna liczba par kursów w 2013 roku

Jednostka terytorialna	Długość linii komunikacji miejskiej na terenie gminy (w km)	Dzienna liczba par kursów (szt.)
Choroszcz	22,66	126
Dobrzyniewo Duże	18,57	96
Juchnowiec Kościelny	33,78	119
Supraśl	32,65	226
Wasilków	33,18	230
Zabłudów	2,02	44

Źródło: Informacje wewnętrzne z Urzędu Miejskiego w Białymstoku, marzec 2014 r.

³⁵ Dane Urzędu Miejskiego w Białymstoku, marzec 2014 r.

Mapa 12. Zasięg linii komunikacyjnych Białostockiej Komunikacji Miejskiej poza granicami Białegostoku

Źródło: www.komunikacja.bialystok.pl, data dostępu: 15.12.2013 r.

Podsumowując analizę dotyczącą transportu zbiorowego w BOF należy dodać, że w gminach ościennych problem odpowiednich połączeń komunikacji publicznej pomiędzy miastem Białegostok, a miejscowościami postrzegany jest jako bardzo istotny. Gminy strefy zewnętrznej w swoich strategiach określają wpływ ośrodka wojewódzkiego na ich funkcjonowanie oraz zalety położenia w pobliżu Białegostoku jako ważne dla ich rozwoju. Sprawna komunikacja, w tym szczególnie publiczna, pomiędzy miastem wojewódzkim a okolicznymi gminami może być stymulatorem dla ich wzrostu gospodarczego. Białostoczanie w znaczącej liczbie dojeżdżają do pracy do gmin: Choroszcz, Supraśl i Juchnowiec Kościelny. Największe natężenie ruchu pasażerskiego w komunikacji miejskiej z gmin sąsiednich do Białegostoku występuje na liniach z gmin: Wasilków, Choroszcz, Juchnowiec Kościelny i Supraśl. Towarzyszy temu intensywny ruch samochodów osobowych, co jest pochodną procesów suburbanizacyjnych zachodzących na ww. terenach.

Należy podkreślić także, że okoliczne gminy stanowią również doskonałe zaplecze rekreacyjno-turystyczne dla mieszkańców Białegostoku, zwłaszcza rozległe kompleksy leśne i rejon doliny Narwi. Korzyści z rozwoju komunikacji publicznej pomiędzy gminami a Białymstokiem są więc obustronne. Oznacza to, że oferta sieci komunikacji miejskiej i komunikacji komercyjnej powinna być systematycznie zwiększana.

Należy zauważyć, że zarówno liczba, jakość jak i czas połączeń realizowanych przez transport publiczny pomiędzy gminami BOF a Białymstokiem są niewystarczające do zachęcenia podróżnych do zamiany samochodu osobowego na autobus. Zbiorowy transport publiczny wymaga dróg o parametrach dostosowanych do taboru, służących lepszemu skomunikowaniu obszarów BOF z miastem Białymstok. Do niezbędnych inwestycji należą ciągi ulic w mieście: ul. A. Mickiewicza do połączenia ze Stanisławowem, ul. Wiosenna – Olmonty, Juchnowiec Kościelny, Kleosin, Księżyno, a w granicach miasta do obsługi kampusu uniwersyteckiego, ul. Sitarska przedłużona do ul. Świętokrzyskiej jako alternatywne połączenie wewnątrzmięskie oraz do wsi Sielachowskie, Jurowce, Sochonie i miasta Wasilków, przejmująca część ruchu pasażerskiego z gminy Dobrzyniewo Duże z ominięciem ulic o ograniczonej przepustowości na osiedlach Dziesięciny i Antoniuk. Brakuje również prostego połączenia wsi Porosły i Krupniki z zachodnią częścią miasta poprzez podłączenie do ulicy Elewatorskiej i Ks. Jerzego Popiełuszki. Podobny problem ujawnia się w zachodniej części Białegostoku, na styku z miejscowością Klepacze w gminie Choroszcz, połączeniu ulicy Wietnamskiej w Białymstoku i Granicznej w Klepaczach.

Ponadto należy zwrócić uwagę, że Miasto Białystok posiada opracowane studium transportowe ruchu wewnętrznego i tranzytowego w mieście³⁶. Studium wykonano dla aktualnego wówczas stanu zagospodarowania miasta – wraz z powiększeniem granic Białegostoku do stanu obecnego. Dokument opracowano w 2007 roku dla horyzontu docelowego 2025 r. W studium poddano analizie dwie opcje – preferencji dla komunikacji zbiorowej oraz opcję „prosamochodową”. Pierwszy scenariusz zakłada wprowadzenie preferencji i udogodnień dla komunikacji zbiorowej i w związku z tym mniejszy udział samochodów indywidualnych w potokach ruchu, drugi przyjmuje natomiast rozwój sytuacji obecnej, wprowadzając z sukcesywnym polepszaniem jakości usług transportu publicznego, ale również bez ograniczeń dla ruchu indywidualnego.

Studium transportowe jednoznacznie rekomenduje scenariusz rozwoju przyznający priorytety dla transportu zbiorowego i wskazuje na konieczność stosowania zasady zrównoważonego rozwoju – racjonalnej polityki transportowej, z preferencjami dla komunikacji zbiorowej i ruchu niezmotoryzowanego oraz z pewnymi ograniczeniami dla ruchu samochodowego, szczególnie w strefach konfliktowych – ruch samochodów nie może odbywać się kosztem ograniczania innych środków lokomocji (komunikacji zbiorowej i ruchu niezmotoryzowanego).

Głównym kierunkiem działań określonym w studium, w ramach prowadzonej polityki transportowej, powinno być uzyskanie wysokiego tempa, konsekwentna rozbudowa i modernizacja układu drogowego oraz szeroko pojętej infrastruktury w otoczeniu drogi na potrzeby publicznego transportu zbiorowego. Konsekwentna realizacja przyjętego programu zapewni zwiększanie jego atrakcyjności i efektywności.

W studium transportowym dokonano podziału miasta na strefy o odrębnej polityce transportowej (mapa 13):

- ❖ **strefę ściśle centralną**, w której podstawową rolę odgrywać ma transport zbiorowy z ograniczeniem ruchu indywidualnego,

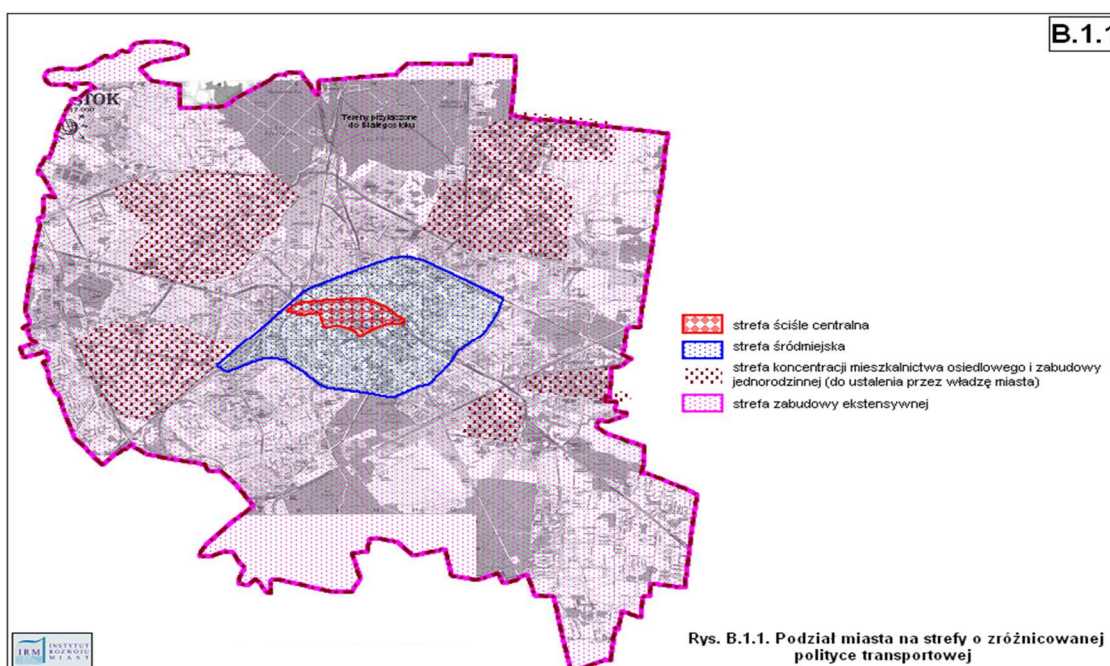
³⁶Aktualizacja Studium Transportowego Miasta Białegostoku, Instytut Rozwoju Miast, Kraków 2007 r.

- ❖ **strefę śródmiejską** – obszar ograniczony wewnętrzną obwodnicą miasta, z preferencjami dla transportu zbiorowego,
- ❖ **strefę koncentracji mieszkalnictwa osiedlowego i zabudowy jednorodzinnej** – z równym dostępem dla wszystkich środków transportu i z pewnymi preferencjami dla transportu zbiorowego,
- ❖ **strefę zabudowy ekstensywnej** – bez preferencji dla transportu zbiorowego.

W studium wskazuje się, iż usprawnienie miejskiej komunikacji zbiorowej będzie realizowane poprzez:

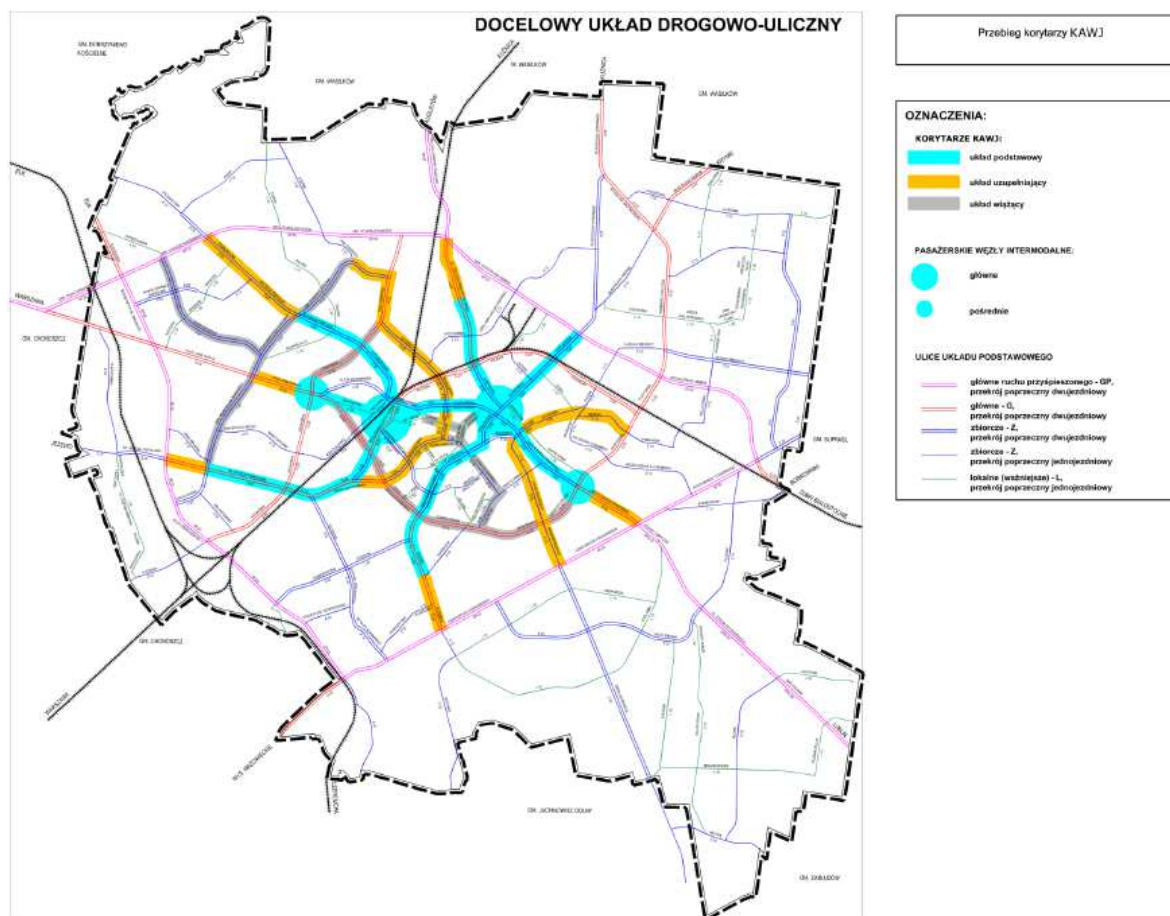
- ❖ wprowadzenie priorytetów w ruchu dla pojazdów komunikacji zbiorowej (w tym sygnalizacja świetlna i specjalne, wydzielone pasy dla autobusów),
- ❖ podjęcie prób przystosowania kolei do wspomagania obsługi transportowej metropolii białostockiej,
- ❖ integrację przestrzenną i funkcjonalną systemu komunikacji zbiorowej (wykształcenie węzłów przesiadkowych i skoordynowane rozkłady jazdy).

Mapa 13. Podział Białegostoku na strefy o zróżnicowanej polityce transportowej

Źródło: Aktualizacja Studium Transportowego Miasta Białegostoku, Instytut Rozwoju Miast, Kraków 2007.

Mapa 14. Docelowy układ Korytarzy Autobusu Wysokiej Jakości (KAWJ)

Źródło: Studium Transportowe Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, Tom 1, Międzynarodowa Wyższa Szkoła Transportu i Logistyki we Wrocławiu, Białystok 2015, s. 161.

Zgodnie z prognozami ruchu przedstawionymi w Studium Transportowym, opracowanym w 2007 roku, największe potoki pasażerskie w 2015 roku będą występowały na następujących ciągach i odcinkach ulic:

- ❖ ks. J. Popiełuszki – Hetmańska,
- ❖ al. Jana Pawła II – Zwycięstwa,
- ❖ Produkcyjna – Antoniuk Fabryczny – Antoniukowska – Knyszyńska,
- ❖ Jana Henryka Dąbrowskiego – al. Józefa Piłsudskiego – Jana Klemensa Branickiego,
- ❖ Lipowa – Icchoka Malmeda/dr Ireny Białówny,
- ❖ Władysława Liniarskiego/Konstantego Kalinowskiego – Marii Curie-Skłodowskiej – 11 Listopada,
- ❖ Mikołaja Kopernika – Zwierzyniecka – Czesława Miłosza,
- ❖ Bohaterów Monte Cassino,
- ❖ Henryka Sienkiewicza – Wasilkowska – Legionowa – Mazowiecka – Wiejska,
- ❖ Jurowiecka – al. 1000-lecia Państwa Polskiego.

Zintegrowany plan rozwoju transportu publicznego miasta Białegostoku do roku 2015, przyjęty uchwałą Rady Miejskiej Białegostoku w dniu 23 lutego 2009 r., zakłada także utworzenie

Korytarze Autobusu Wysokiej Jakości w celu utrzymania udziału transportu zbiorowego w przewozach pasażerskich (mapa15). Koncepcja tych korytarzy zakłada:

- ❖ przebudowę ulic – dla poprawy ich przepustowości i jakości odbywanych podróży,
- ❖ priorytetowe traktowanie autobusów w zarządzaniu ruchem ulicznym,
- ❖ podwyższony standard infrastruktury przystankowej,
- ❖ nowe systemy informacyjne o ofercie przewozowej dla pasażerów,
- ❖ nowy, niskopodłogowy, efektywny energetycznie tabor autobusowy.

W ramach przebudowy ulic planuje się wdrożenie systemu dodatkowego, przykrawężnikowego pasa ruchu przeznaczonego dla autobusów, w wybranych miejscach stosowanie pasów dla autobusów przy osi jezdni lub przeznaczenie istniejącej całej jezdni albo pasa ruchu dla komunikacji miejskiej. Równocześnie zakłada się wdrożenie systemu priorytetowego traktowania autobusów na skrzyżowaniach z sygnalizacją świetlną. Założono także dostosowanie przystanków w ciągach korytarzy o wielkości dostosowanej do ich obciążenia oraz wyposażenie ich w elementy dynamicznej informacji pasażerskiej.

Analizy poczynione w związku z przygotowaniem zintegrowanego planu i wynikające z nich prognozy rozwoju potrzeb w zakresie transportu zbiorowego zbiorczo przedstawiono na mapie 15. Zaznaczone na mapie korytarze autobusowe wysokiej jakości zostały zaplanowane do wykonania do 2015 roku – wraz z etapowaniem ich realizacji oraz kształtem docelowym.

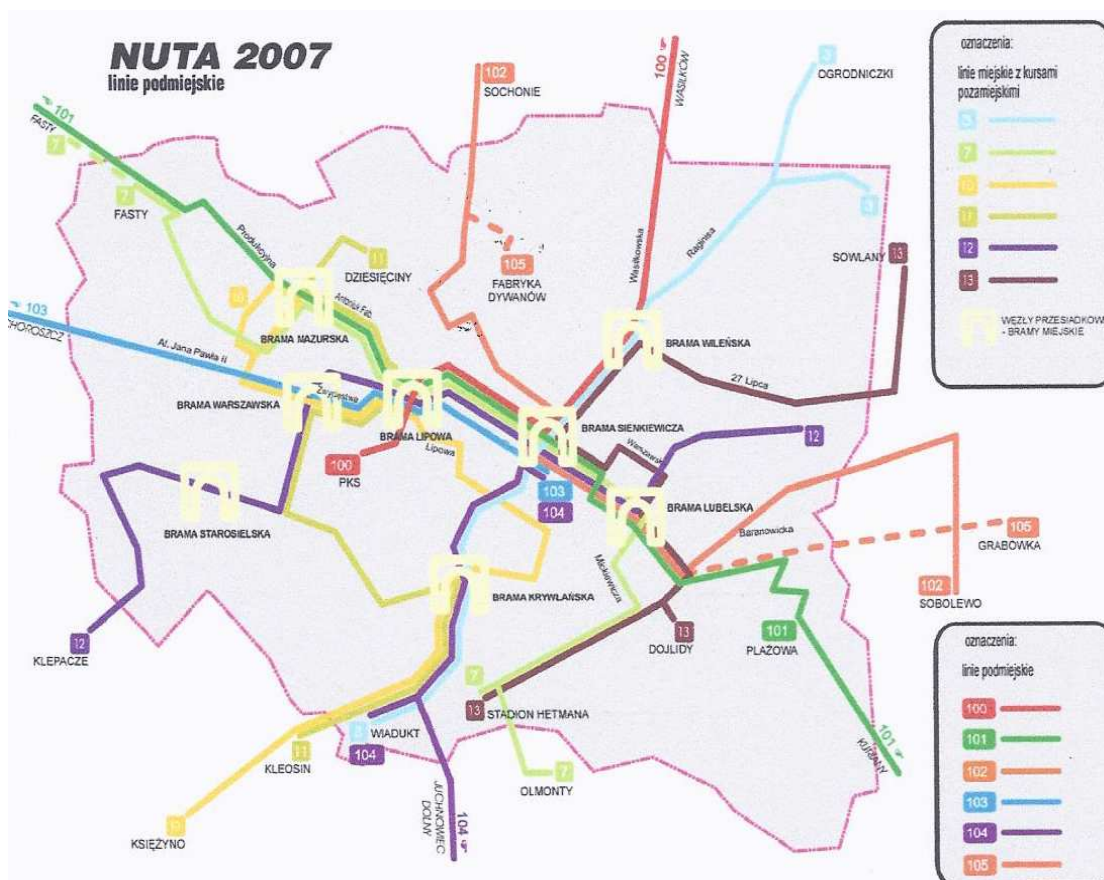
Mapa 15. Korytarze Autobusu Wysokiej Jakości – plan na 2015 rok

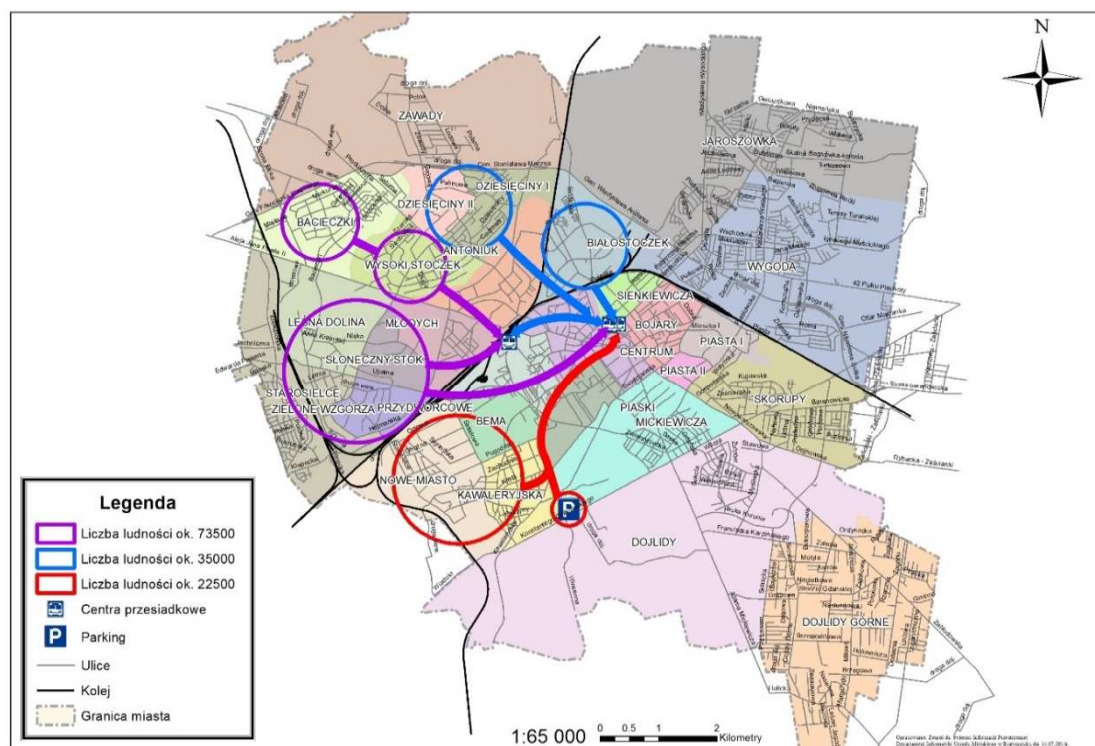
Planowane do realizacji odcinki autobusowych korytarzy wysokiej jakości określono w planie bazując także na opracowaniu firmy Trako pt. *Priorytety dla komunikacji miejskiej*. W opracowaniu tym, o charakterze studialnym, dokonano analizy obciążeń ruchem autobusów komunikacji miejskiej najważniejszych ulic w mieście – w podziale na okresy dnia o zróżnicowanym ruchu drogowym i na podstawie tej analizy zaproponowano zmiany w organizacji ruchu oraz przedstawiono ramowe propozycje przebudowy ulic najistotniejszych dla funkcjonowania komunikacji miejskiej. Jednocześnie w opracowaniu podkreślono konieczność wprowadzenia technik sterowania ruchem na wytypowanych korytarzach – łącznie lub obok tworzenia wydzielonych pasów ruchu dla komunikacji miejskiej – analizując konkretne możliwe do zastosowania rozwiązania.

W *Priorytetach...* zaproponowano na obszarze miasta Białegostoku wstępną lokalizację węzłów przesiadkowych, będących miejscami wymiany pasażerów linii podmiejskich i regionalnych z głównymi liniami komunikacji miejskiej (mapa 16) w przebiegach z roku 2007. W powyższej koncepcji przyjęto, iż kluczowe znaczenie dla ruchu pasażerskiego ma budowa w 2013 roku centrum przesiadkowego u zbiegu alei Józefa Piłsudskiego i ulicy Henryka Sienkiewicza.

Mapa 16. Proponowane lokalizacje węzłów przesiadkowych

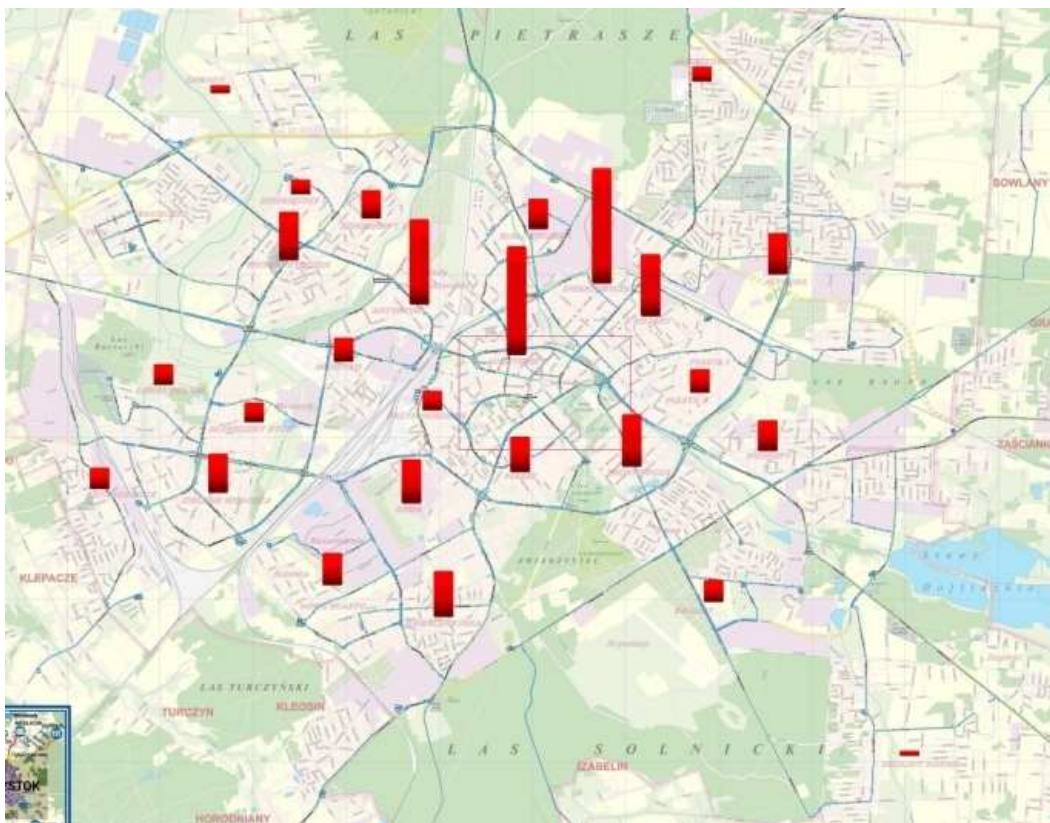
Źródło: *Priorytety dla komunikacji miejskiej. Streszczenie, Trako, Wrocław 2007, rys. 17.*

Mapa 17. Ruch pasażerski w zachodniej części Białegostoku

Źródło: Opracowanie własne Urzędu Miejskiego w Białymstoku, Departament Informatyki, czerwiec 2015.

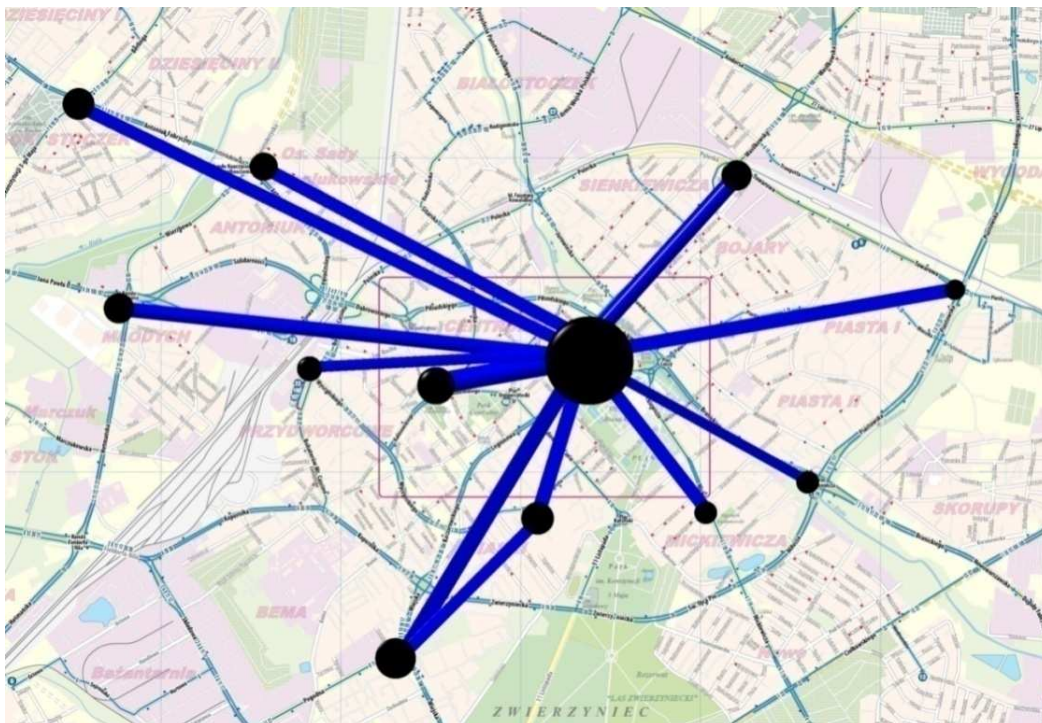
Analiza przepływu potoków pasażerskich, przeprowadzona w oparciu o dane z rejestracji przez podróżnych elektronicznej Białostockiej Karty Miejskiej, pozwoliła na przejście z modelu opracowanego w studium transportowym do ustalenia aktualnej rzeczywistej więzby ruchu pasażerskiego na terenie Białegostoku (mapy 18 i 19). Analiza potwierdziła zasadność prognoz zawartych w studium transportowym oraz *Zintegrowanym Planie Rozwoju Transportu Publicznego*, a także wykazała zmiany w zachowaniach i preferencjach podróżnych Białostockiej Komunikacji Miejskiej oraz zobrazowała szereg zjawisk istotnych przy bieżącym zarządzaniu komunikacją miejską i planowaniu jej rozwoju.

Mapa 18. Dane o liczbie podróży w poszczególnych rejonach miasta

Źródło: Opracowanie własne Urzędu Miejskiego w Białymstoku, Zarząd Białostockiej Komunikacji Miejskiej oraz www.bialystok.pl, serwis demograficzny, data dostępu: czerwiec 2013 r.

Mapa 19. Więźba ruchu pasażerskiego na terenie Białegostoku

Źródło: Opracowanie własne Urzędu Miejskiego w Białymstoku, Zarząd Białostockiej Komunikacji Miejskiej, czerwiec 2013.

Na podstawie analizy ujawnione zostały kierunki przemieszczeń, ich intensywność oraz węzły komunikacyjne o szczególnym obciążeniu ruchem pasażerskim. Największa intensywność przemieszczeń występuje z zachodniej części Białegostoku – wyznaczonego przebiegiem tras kolejowych – do centrum przesiadkowego w centrum miasta. Uzyskane wyniki pokazują również, iż powstały nowe obszary stanowiące cele masowych podróży, leżące poza ścisłym centrum miasta lub związane z wynikającą z dotychczasowego układu ulic koniecznością dotarcia do centrum.

W ramach prowadzonych projektów Miasto Białystok zrealizowało inwestycję najważniejszego węzła przesiadkowego w rejonie al. Józefa Piłsudskiego i ul. Henryka Sienkiewicza. W sąsiedztwie skrzyżowania zlokalizowano dwa punkty przesiadkowe, składające się z trzech peronów każdy, a także trzeci punkt z wydzieloną zatoką przystankową dla komunikacji miejskiej oraz dodatkową zatoką dla komunikacji regionalnej. W węźle przesiadkowym powstało miejsce wymiany pasażerów Białostockiej Komunikacji Miejskiej oraz komercyjnej komunikacji podmiejskiej, regionalnej i ponadregionalnej. Kolejnym priorytetem jest wspomniane wcześniej stworzenie podobnego centrum przesiadkowego w okolicach dworca PKS i PKP.

Miasto Białystok opracowało analizę możliwości rozwoju połączeń w kolejowym ruchu pasażerskim w aglomeracji białostockiej³⁷. Przez Białystok przechodzi 5 linii kolejowych, z których jedna z kierunku wschodniego, od granicy z Białorusią, jest aktualnie nieczynna. Mieszkańcy BOF mogą korzystać z linii nr 6 w kierunku południowo-zachodnim do Łap. Na południe biegnie również linia nr 32 w kierunku Bielska Podlaskiego. Na północ odchodzą dwie linie: nr 38 w kierunku Knyszyna oraz nr 6/57 w kierunku Wasilkowa i Sokółki. Na obszarze Białegostoku istnieją 3 stacje kolejowe: Białystok, Białystok Fabryczny i Białystok Starosielce oraz przystanki kolejowe: Białystok Bacieczki, Białystok Wiadukt i Białystok Stadion. Na terenie gmin obsługiwanych Białostocką Komunikacją Miejską funkcjonują czynne stacje oraz przystanki kolejowe: Borsukówka, Czarny Blok, Dobrzyniewo Duże, Fasty, Hołówki Duże, Klepacze, Lewickie, Wasilków i Zimnochy. Należy jednak podkreślić, że mimo tego, że komunikacja kolejowa na liniach lokalnych korzysta ze wszystkich stacji i przystanków, to z powodu ograniczonej liczby kursów, pełni tylko rolę uzupełniającą dla komunikacji miejskiej. Największe znaczenie w przewozie pasażerów posiada trasa do Wasilkowa, która jest obsługiwana jednocześnie komunikacją kolejową i linią komunikacji miejskiej. Należy zwrócić uwagę, że Miasto Białystok posiada analizę możliwości rozwoju połączeń w kolejowym ruchu pasażerskim w aglomeracji białostockiej³⁸. W analizie tej wykazano, że obecny układ sieci kolejowej w mieście i lokalizacje przystanków nie pozwalają na efektywne wykorzystanie sieci połączeń kolejowych w ruchu pasażerskim na terenie miasta, z uwagi na prowadzenie szlaków kolejowych poza celami podróży. W opracowaniu zaproponowano lokalizację nowych przystanków na liniach kolejowych i rozważenie wprowadzenia aglomeracyjnej komunikacji kolejowej w oparciu o wagony motorowe, tzw. szynobusy. Wdrożenie takiego rozwiązania wiąże się jednak ze znacznymi nakładami finansowymi na modernizację torowisk, budowę nowych przystanków oraz zakup taboru. Efektywne wykorzystanie linii kolejowych do przewozów pasażerskich w ramach aglomeracji wymagałoby także współpracy samorządów wojewódzkiego i zainteresowanych gmin. W obecnym planie transportowym, przygotowanym przez

³⁷ *Szybka kolej w przewozach pasażerskich w Białymstoku i aglomeracji*, Warszawa 2007.

³⁸ *Szybka kolej w przewozach pasażerskich w Białymstoku i aglomeracji*, Warszawa 2007.

Urząd Marszałkowski, nie uwzględniono wariantu rozwoju aglomeracyjnej komunikacji kolejowej w obrębie Białegostoku i okolicznych gmin³⁹.

Decyzja taka wynika z faktu, iż istniejący układ powoduje bardzo ograniczone możliwości wykorzystania sieci kolejowej do skomunikowania terenów BOF z Białymstokiem. Procesy suburbanizacyjne na terenach gmin BOF nastąpiły wzdłuż istniejących szlaków drogowych, w znacznym oddaleniu od trakcji kolejowej. Zmiana tego stanu wymagałaby podjęcia przedsięwzięć ułatwiających dostęp do stacji kolejowych oraz stworzenia możliwości parkowania samochodów, motorowerów i rowerów w ich sąsiedztwie.

Wszelkie działania zmierzające do integracji komunikacji regionalnej lub aglomeracyjnej, kolejowej i autobusowej z komunikacją miejską wymagają współdziałania samorządów gminnych, powiatowych i wojewódzkiego, w zależności od rejonu funkcjonowania takiej komunikacji. Nadrzędnym celem współpracy powinno być wdrożenie zasady zrównoważonego rozwoju transportu, ze zwiększaniem roli transportu zbiorowego zastępującego – tam, gdzie jest to możliwe – transport indywidualny komunikacją miejską.

Podsumowując należy podkreślić, że rozwój niskoemisyjnej komunikacji miejskiej wpływa na jakość środowiska, co niewątpliwie przyczyni się do wzrostu jakości życia mieszkańców Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, poprawy poziomu zdrowotności, jak również atrakcyjności inwestycyjnej – jako miejsca dobrego do życia. Dlatego transport publiczny, nie powinien być oceniany jedynie ekonomicznymi przesłankami, gdyż komunikacja miejska pełni wiele funkcji, w tym m.in. funkcję użyteczności publicznej i aby taką w dalszym ciągu spełniała, musi utrzymywać pewien odgórnie określony poziom obsługi. Wśród czynników zwiększających jej atrakcyjność, przyczyniających się do zwiększenia jej wykorzystania oprócz odpowiedniej infrastruktury drogowej, należy dodać infrastrukturę przystankową, a także tabor autobusowy zapewniający odpowiedni komfort podróży i wysoką częstotliwość kursowania oraz tworzenie węzłów komunikacyjnych pozwalających na lepsze zarządzanie mobilnością podróżnych.

Problemy

1. Niedostosowanie systemu transportu zbiorowego do potrzeb wynikających z postępującego procesu suburbanizacji, w szczególności na drogach dojazdowych ze strefy zewnętrznej do rdzenia BOF, skutkujące koniecznością korzystania z transportu indywidualnego.
2. Wzrost zatłoczenia motoryzacyjnego Białegostoku, spowodowany dynamicznym rozwojem komunikacji indywidualnej.
3. Brak przyjaznych dla pasażerów centrów i węzłów przesiadkowych umożliwiających łatwe przemieszczenie się pomiędzy różnymi formami transportu (kolej, komunikacja regionalna, komunikacja miejska, rower) oraz niedostateczna infrastruktura parkingowa przy takich miejscach.
4. Brak szybkich połączeń transportu miejskiego pomiędzy centrum przesiadkowym a centrum miasta i innymi częściami Białegostoku oraz obszarami podmiejskimi.
5. Starzejący się tabor autobusowy komunikacji miejskiej (ok. 25% autobusów jest w wieku powyżej 10 lat), brak wygodnych i nowoczesnych wiat przystankowych oraz niedostateczna infrastruktura zajezdniowa.
6. Niska dostępność sieci kolejowej i marginalne znaczenie kolei w przewozach lokalnych na terenie BOF.

³⁹ Plan Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu..., op. cit., s. 60.

Wnioski i obserwacje

1. Publiczny transport zbiorowy Białegostoku i jego obszaru funkcjonalnego tworzy przede wszystkim sieć autobusowa. Istniejący na terenie miasta układ 5 linii kolejowych nie pozwala na obsługę kolejną najważniejszych osiedli mieszkaniowych Białegostoku oraz gmin BOF. W związku z tym kolej nie może być wykorzystana w ruchu dojazdowym na obszarze BOF. Uzupełnieniem sieci transportu miejskiego oraz PKP są prywatni przewoźnicy autobusowi, a także PKS. Nowoczesna infrastruktura transportowa jest jednym z czynników wpływających na rozwój gospodarczy, dostępność do miejsc pracy, zwiększenie mobilności przestrzennej mieszkańców, możliwości rozwojowe, jakość życia, atrakcyjność oraz wizerunek obszaru. **Uzasadnione jest zatem wdrożenie działania mającego na celu zwiększenie udziału przyjaznego środowiska publicznego transportu zbiorowego w obsłudze Białegostoku i jego obszaru funkcjonalnego, integrowanie i tworzenie warunków do komplementarności różnych rodzajów transportu oraz dalszą rozbudowę i wykorzystanie możliwości inteligentnych systemów transportowych (ITS).**
2. Publiczny transport zbiorowy, a w szczególności komunikacja miejska, musi stanowić atrakcyjny, nowoczesny i sprawny substytut samochodu osobowego, przy dojazdach do pracy, szkoły i innych masowych celów podróży. Zachowując walory rozwiązań komercyjnych, musi również pełnić funkcje socjalne, zarówno na terenie Białegostoku, jak i gmin sąsiednich, pod warunkiem uzyskiwania wysokiej efektywności ekonomicznej uzależnionej przede wszystkim od korzystnej prędkości komunikacyjnej pojazdów. W strefach z ograniczeniami ruchu lub ze względu na konieczność ograniczenia emisji zanieczyszczeń autobus miejski i transport rowerowy powinny stanowić jedyny i łatwo dostępny sposób dotarcia do celu. Miejska komunikacja zbiorowa musi być konkurencyjna w stosunku do komunikacji indywidualnej. Osiągnięcie takich celów wymaga stałej pracy nad poprawą standardu organizacji jej usług, zapewnienia niskoemisyjnego taboru przyjaznego w użytkowaniu osobom niepełnosprawnym i w podeszłym wieku oraz dobrze działających kanałów informacji o możliwościach stałego lub okazynego korzystania z usługi.

3.4.3. Transport rowerowy

W świetle założeń o rozwoju zrównoważonej mobilności, niskoemisyjnej gospodarki i transportu, podróże rowerem mogą odegrać kluczową rolę w osiągnięciu powyższych celów. Założenia poczynione przez Miasto Białystok podnoszą rangę transportu rowerowego. Rozwój infrastruktury dróg rowerowych musi wyprzedzać infrastrukturę dla transportu samochodowego, w celu zrównania możliwości przemieszczania się rowerem, jak i samochodem. Drogi rowerowe tworzone w granicach gmin BOF będą zwiększać mobilność mieszkańców poprzez skojarzenie drogi rowerowej z parkingiem Park&Ride, Bike&Ride i przystankiem komunikacji miejskiej. Długość dróg rowerowych w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym w 2012 roku w stosunku do 2011 roku zwiększyła się o 23%. W 2012 roku w BOF gęstość dróg rowerowych wynosiła 611,1 km na 10 tys. km² oraz 2,6 km na 10 tys. mieszkańców i są to wartości wyższe niż w województwie podlaskim i w Polsce. Wśród 12 miast Unii Metropolii Polskich miasto Białystok ma wysoki poziom gęstości dróg rowerowych, w 2012 roku 2,5 km na 10 tys. mieszkańców – 4. lokata, a 7 372,5 km na 10 tys. km² – 1. lokata. W gminach poza rdzeniem Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego długość dróg rowerowych jest niewielka. We wrześniu 2014 r. urzędy gmin przekazały następujące informacje o długości istniejących dróg rowerowych: Choroszcz – ok. 30 km, Czarna Białostocka – brak dróg rowerowych, Dobrzyniewo

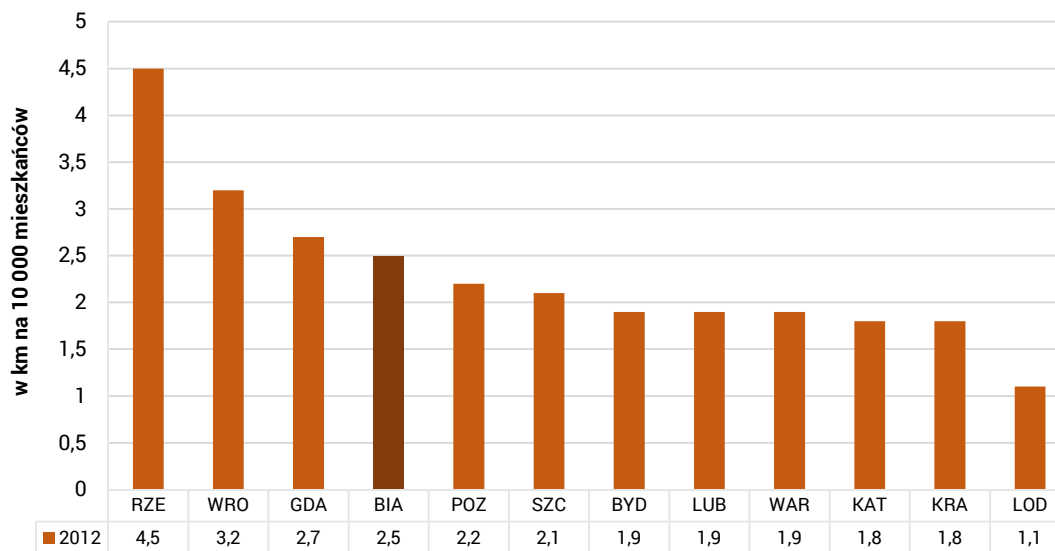
Duże – ok. 1 km, Juchnowiec Kościelny – ok. 4 km, Łapy – ok. 2 km, Supraśl – ok. 9 km, Turośl Kościelna – brak dróg rowerowych, Wasilków – ok. 2 km oraz Zabłudów – ok. 1 km.

Tabela 18. Drogi rowerowe w BOF, województwie podlaskim i w Polsce w latach 2011-2012

Jednostka terytorialna	Długość dróg rowerowych			
	w km na 10 tys. km ²		w km na 10 tys. mieszkańców	
	2011	2012	2011	2012
BOF	495,4	611,1	2,1	2,6
Województwo podlaskie	89,1	111,6	1,5	1,9
Polska	184,9	222,4	1,5	1,8

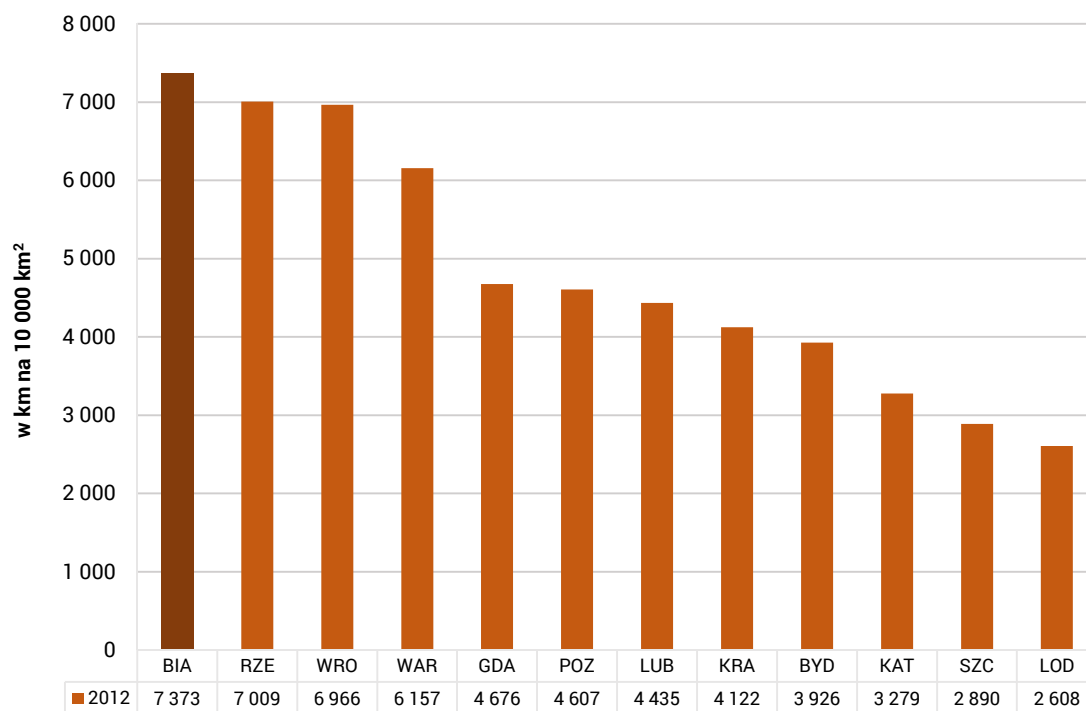
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, lipiec 2014 r.

Rysunek 28. Drogi rowerowe w km na 10 tys. mieszkańców w 12 miastach Unii Metropolii Polskich w 2012 roku

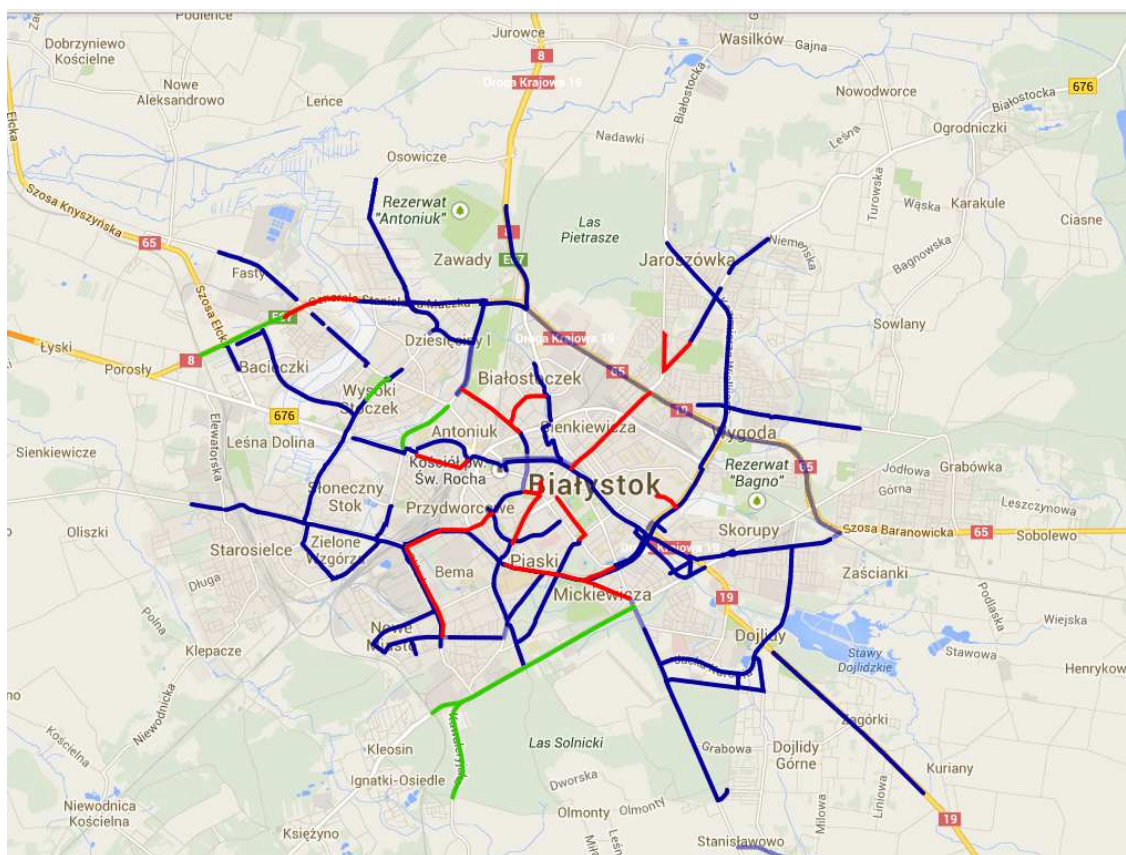

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, lipiec 2014 r.

Miasto Białystok konsekwentnie prowadzi działania inwestycyjne i podejmuje inne starania, aby sukcesywnie zwiększyć udział komunikacji rowerowej w ruchu miejskim, zmniejszyć ryzyko wypadków rowerowych, opracowuje system parkingów rowerowych, podejmuje działania na rzecz rozwoju turystyki rowerowej. Powyższe cele znalazły odzwierciedlenie w zapisach przyjętej przez Radę Miasta *Strategii Rozwoju Miasta Białegostoku na lata 2011-2020 plus*. Równoległe ponoszone są nakłady na przebudowę i modernizację dróg istniejących, budowę nowych oraz modernizowana jest komunikacja miejska. Kompleksowe działania sprzyjają więc rozwojowi zrównoważonej mobilności miejskiej.

Rysunek 29. Drogi rowerowe w km na 10 tys. km² w 12 miastach Unii Metropolii Polskich w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, lipiec 2014 r.

Mapa 20. Etapowanie realizacji tras dróg rowerowych w Białymstoku

Źródło: www.komunikacja.bialystok.pl, data dostępu: grudzień 2013 r.

W Białymstoku stale rozbudowywany jest układ dróg rowerowych i podsystemu rowerowego – wraz z niezbędnymi urządzeniami towarzyszącymi. Według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r., w Białymstoku było 77 km dróg rowerowych. Na mapie 20. przedstawiono planowany rozwój dróg rowerowych. Kolorem niebieskim oznaczono drogi już istniejące, zielonym – w trakcie realizacji, a czerwonym – planowane.

W Białymstoku 31 maja 2014 roku została otwarta sieć wypożyczalni BiKeR (Białostocka Komunikacja Rowerowa) z 30 stacjami i 300 rowerami. Pierwszy miesiąc funkcjonowania rowerów miejskich został zamknięty z wynikiem: 18 156 zarejestrowanych użytkowników i ponad 76 tysięcy udanych wypożyczeń. Po zaledwie 4 miesiącach od inauguracji Białostockiej Komunikacji Rowerowej, liczba wynajmów przekroczyła 300 tysięcy, a liczba zarejestrowanych użytkowników – 25 751. Białostocka Komunikacja Rowerowa to alternatywny środek transportu, umożliwiający szybkie poruszanie się po mieście i stanowiący dobre uzupełnienie dla komunikacji miejskiej. BiKeR został włączony w sieć miejskiego transportu zbiorowego poprzez integrację tej usługi z systemem taryfowym Białostockiej Komunikacji Miejskiej, polegającą na honorowaniu przy rozliczeniach przejazdów rowerem komunikacyjnych biletów okresowych i wieloprzejazdowych. Obecnie regulamin Białostockiej Komunikacji Miejskiej zwalnia z opłaty za bagaż rowery przewożone autobusami. Popularność miejskich rowerów w Białymstoku wskazuje na konieczność rozszerzenia obszaru działalności na wszystkie gminy BOF, co będzie możliwe między innymi po rozbudowie sieci dróg rowerowych.

Na terenie BOF jakość szlaków drogowych jest wciąż niewystarczająco rozwinięta, przede wszystkim brakuje jednolitego i funkcjonalnego systemu transportu rowerowego. Dzięki znacznym wydatkom inwestycyjnym budżetów gmin w przeliczeniu na mieszkańca, ponoszonym szczególnie w Białymstoku (ponad 4-krotny wzrost wydatków inwestycyjnych z budżetu miasta w przeliczeniu na mieszkańca), możliwa jest stała rozbudowa i modernizacja szlaków komunikacyjnych.

Problem

Brak jednolitego i funkcjonalnego systemu transportu rowerowego na terenie BOF.

Wnioski i obserwacje

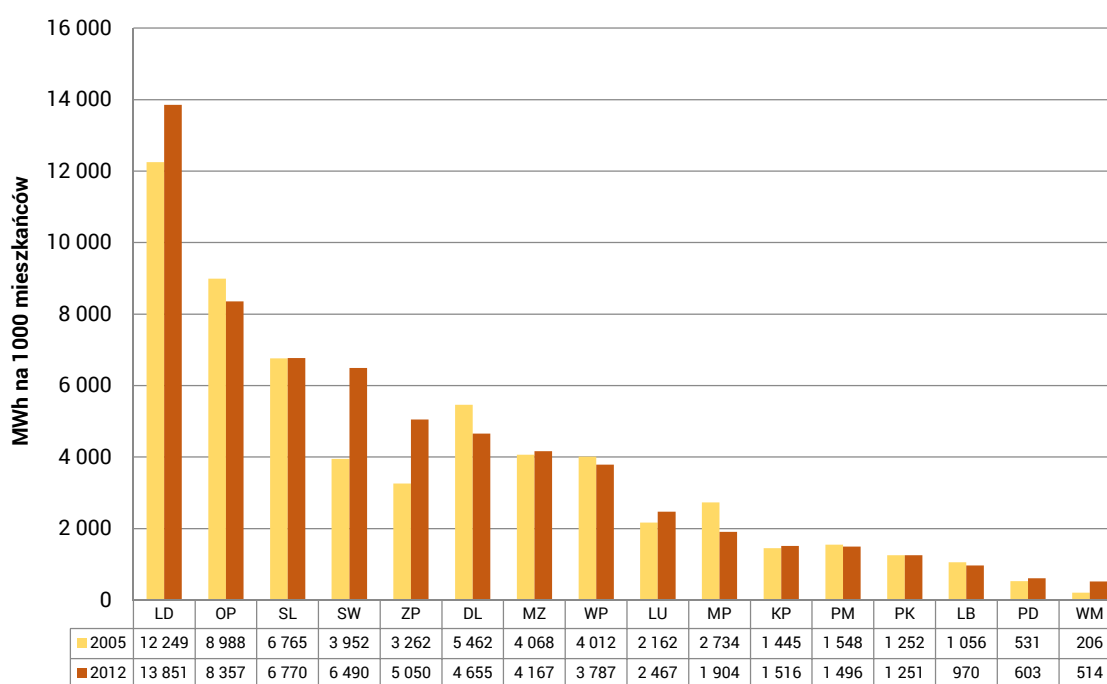
W rozwoju zrównoważonym obszaru BOF szczególne znaczenie ma rozbudowa dróg rowerowych integrujących ten obszar. Jakość szlaków dróg rowerowych jest wciąż niewystarczająco wysoka, jednak dzięki znacznym wydatkom inwestycyjnym budżetów prowadzona jest ich stała rozbudowa i modernizacja. Uporządkowanie infrastruktury dróg rowerowych przyczyni się do integracji całego obszaru BOF oraz umożliwi szybki, sprawny i bezpieczny przejazd pomiędzy poszczególnymi celami podróży, a w konsekwencji wpłynie na poprawę warunków życia mieszkańców BOF. **Uzasadnione jest zatem wdrożenie działania mającego na celu stworzenie jednolitego systemu transportu rowerowego na terenie BOF.**

3.4.4. Efektywność energetyczna

Zużycie energii pierwotnej na mieszkańca Polski jest podobne jak w krajach Unii Europejskiej, a prognozy zakładają znaczny jego wzrost. Stwarza to konieczność promowania oszczędnego gospodarowania energią oraz wdrażania technologii przyjaznych dla środowiska, również tych opartych na odnawialnych źródłach energii. Wdrażanie pierwszego pakietu klimatyczno-energetycznego przyjętego w 2008 roku spowodowało, że kraje członkowskie UE zbliżają się do osiągnięcia założonego zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych i stosowania energii odnawialnej. Znacząco zwiększyła się też efektywność wykorzystania energii w przemyśle, transporcie i mieszkalnictwie.

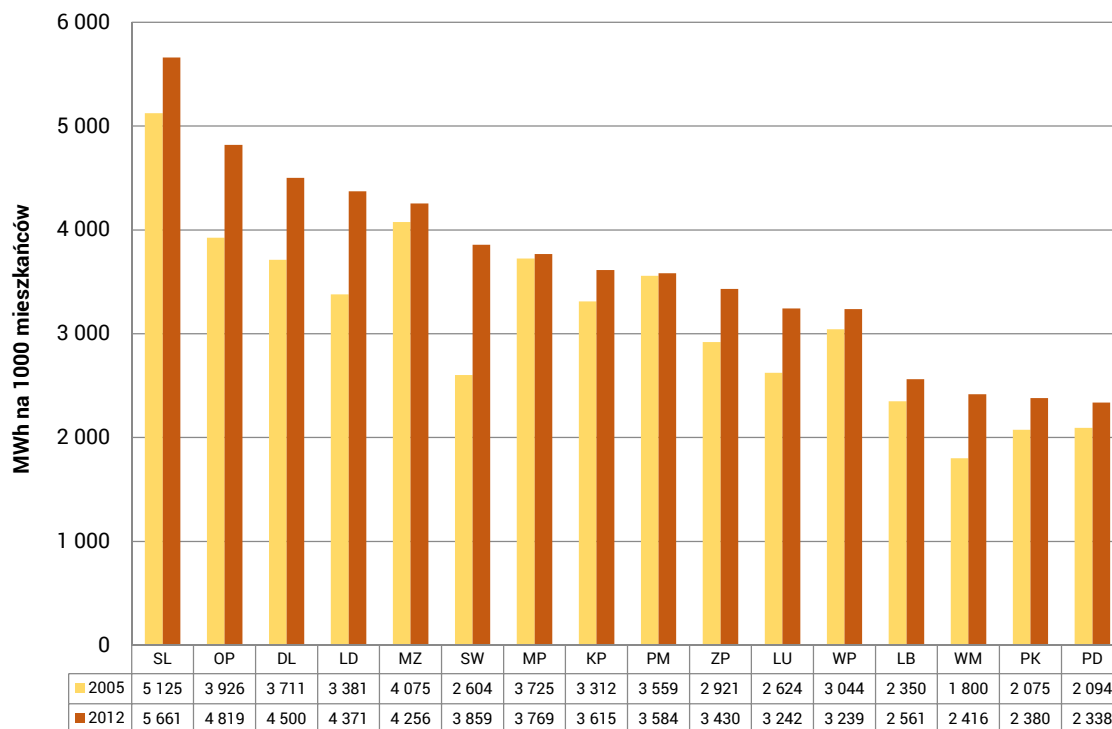
Niewydolna infrastruktura energetyczna jest istotną barierą rozwoju województwa podlaskiego, w tym Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego. Województwo podlaskie jest jednym z najmniej produkujących w kraju producentów energii elektrycznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (2. pozycja od końca w 2012 roku). W 2012 roku produkowało 603 MWh energii elektrycznej na 1000 mieszkańców, co stanowiło zaledwie 13% średniej krajowej. Jest to bardzo mało w porównaniu do wielkości zużycia energii elektrycznej. W 2012 roku w województwie podlaskim zużyto 2 338 MWh na 1000 mieszkańców. Zużycie energii elektrycznej województwa podlaskiego w MWh w przeliczeniu na 1000 mieszkańców – prawie 4-krotnie większe niż jej produkcja – jest i tak najniższe w kraju (ostatnie miejsce w rankingu), co wynika głównie ze struktury zużycia energii, w której największy udział stanowią gospodarstwa domowe, a nie przemysł lub usługi – jak w bardziej rozwiniętych regionach.

Rysunek 30. Produkcja energii elektrycznej (w MWh na 1000 mieszkańców) w województwach w Polsce w 2005 i 2012 roku

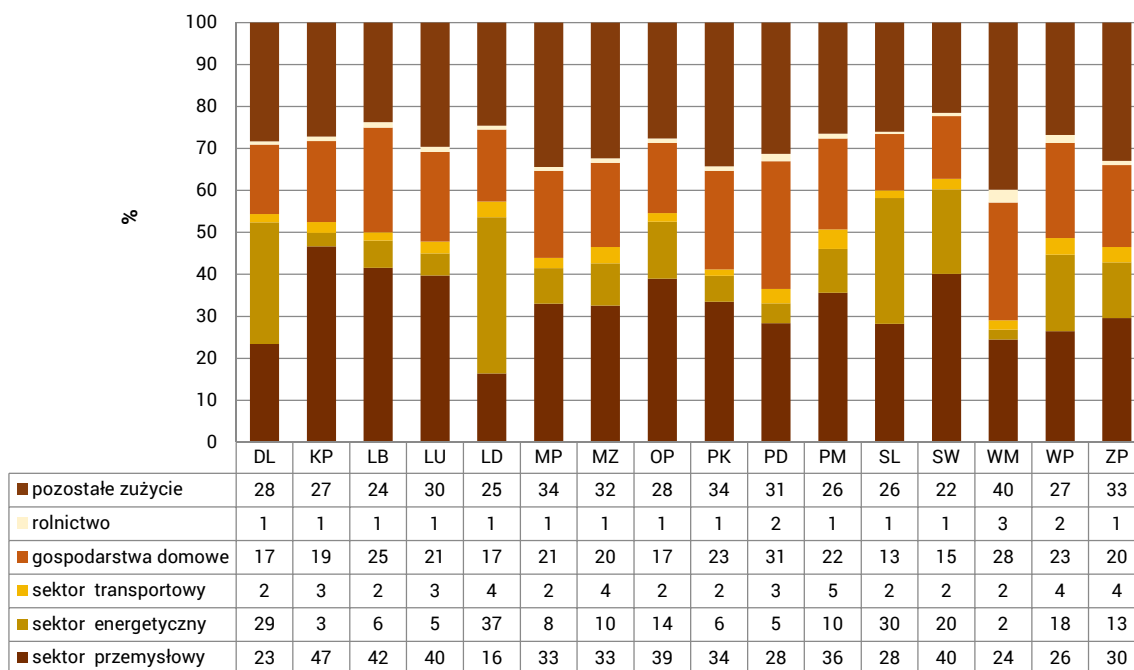
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, luty 2014 r.

Rysunek 31. Zużycie energii elektrycznej (w MWh na 1000 mieszkańców) w województwach w Polsce w 2005 i 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, luty 2014 r.

Rysunek 32. Struktura zużycia energii elektrycznej w województwach w Polsce w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, luty 2014 r.

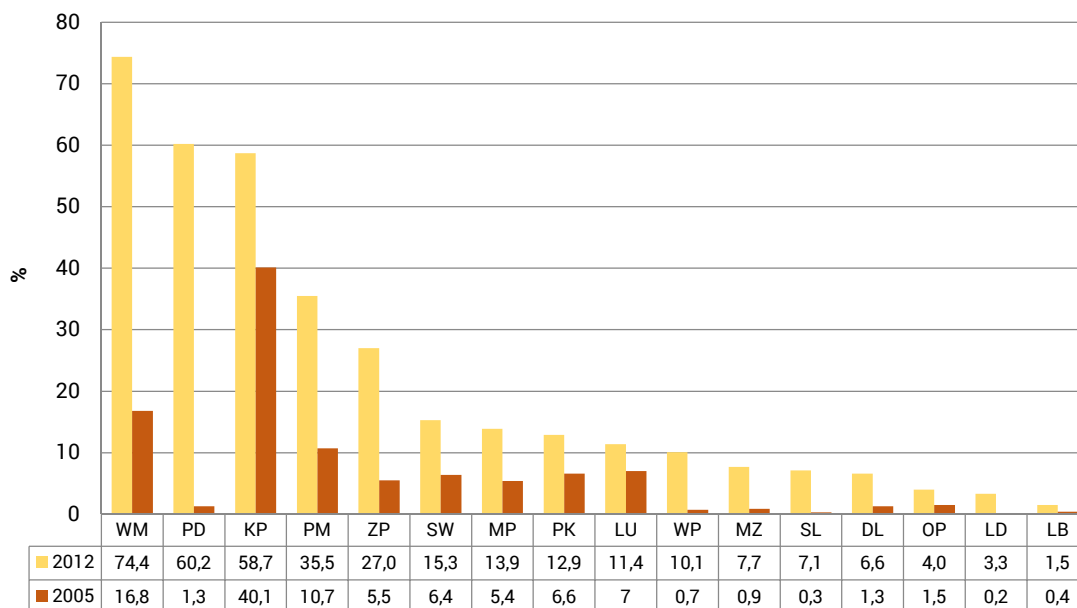
W Polsce w 2012 roku emisja gazów cieplarnianych, w porównaniu z 1990 r., zmniejszyła się o 18%. Należy sądzić, że przy obecnym tempie zmian, w 2020 roku zmniejszenie emisji w stosunku do roku bazowego wyniesie 24%, a w 2030 roku – 32%. Jednocześnie udział energii ze źródeł odnawialnych, w łącznym zużyciu energii, zwiększył się w 2012 roku o około 13% i oczekuje się dalszego zwiększenia udziału do 21% w 2020 i do 24% w 2030 roku. Aby osiągnąć nowy ambitny cel KE, którym jest zmniejszenie emisji GHG⁴⁰ o 40% do roku 2030 i ponad 80% do 2050 roku, należy przestawić produkcję energii w Europie na system niskoemisyjny. Co oczywiste, ta zmiana nie może spowodować zakłóceń w dostawach energii i pogorszenia konkurencyjności europejskiej gospodarki.

Analizy makroekonomiczne wskazują, że cena przejścia na gospodarkę niskoemisyjną nie odbiega znacząco od kosztów, które wynikałyby z konieczności inwestycji w modernizację dekapitalizującego się „tradycyjnego” systemu energetycznego. Tym niemniej do 2030 roku jest spodziewane zwiększenie kosztów wytwarzania energii do wartości około 14% PKB, podczas gdy w 2010 roku wartość ta wynosiła około 13% PKB. Koszty inwestycyjne, jak należy sądzić, mogą być w znaczącym stopniu pokryte z oszczędności wynikających ze zmniejszonych wydatków na paliwa. Jednocześnie inwestycje w infrastrukturę techniczną o dużej wartości dodanej pobudzą inwestycje w innowacyjne produkty i usługi oraz stworzą miejsca pracy, pobudzą wzrost gospodarczy, a także poprawią bilans handlowy UE.

Na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego możliwe jest pozyskiwanie energii ze źródeł odnawialnych, takich jak: wiatr, słońce oraz biomasa, a w przypadku gmin wiejskich z biogazowni. Stwarza to możliwości prowadzenia gospodarki niskoemisyjnej w zakresie wytwarzania energii. Dowodzi tego dotychczasowy gwałtowny wzrost udziału energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej, który w 2012 roku stanowił w województwie podlaskim 60,2% (2. miejsce w kraju), podczas gdy w 2005 roku wynosił zaledwie 1,4%. Największym źródłem OZE na terenie BOF jest ENEA Wytwarzanie SA, w której udział energii odnawialnej w energii elektrycznej wynosi 40,92%, a w energii cieplnej 42,87%.

⁴⁰ GHG – Gaz cieplarniany (szklarniowy, z ang. GHG – *greenhouse gas*).

Rysunek 33. Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem w województwach w Polsce w 2005 i 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, luty 2014 r.

Konieczna jest intensyfikacja działań prowadzących do wykorzystania przewagi konkurencyjnej regionu związanej z energetyką odnawialną dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego i ochrony klimatu. Realizacja tych zadań będzie wielkim wyzwaniem technologicznym i organizacyjnym. Należy ją jednak postrzegać również jako szansę poprawy sytuacji ekonomicznej. BOF jest obecnie „importerem” energii i surowców energetycznych, co wiąże się z odpływem środków przeznaczonych na ich zakup. Inwestycje w lokalne struktury energetyczne i poprawę wykorzystania energii będą w końcowym rozrachunku inwestycją w rozwój BOF i polepszenie jakości życia mieszkańców.

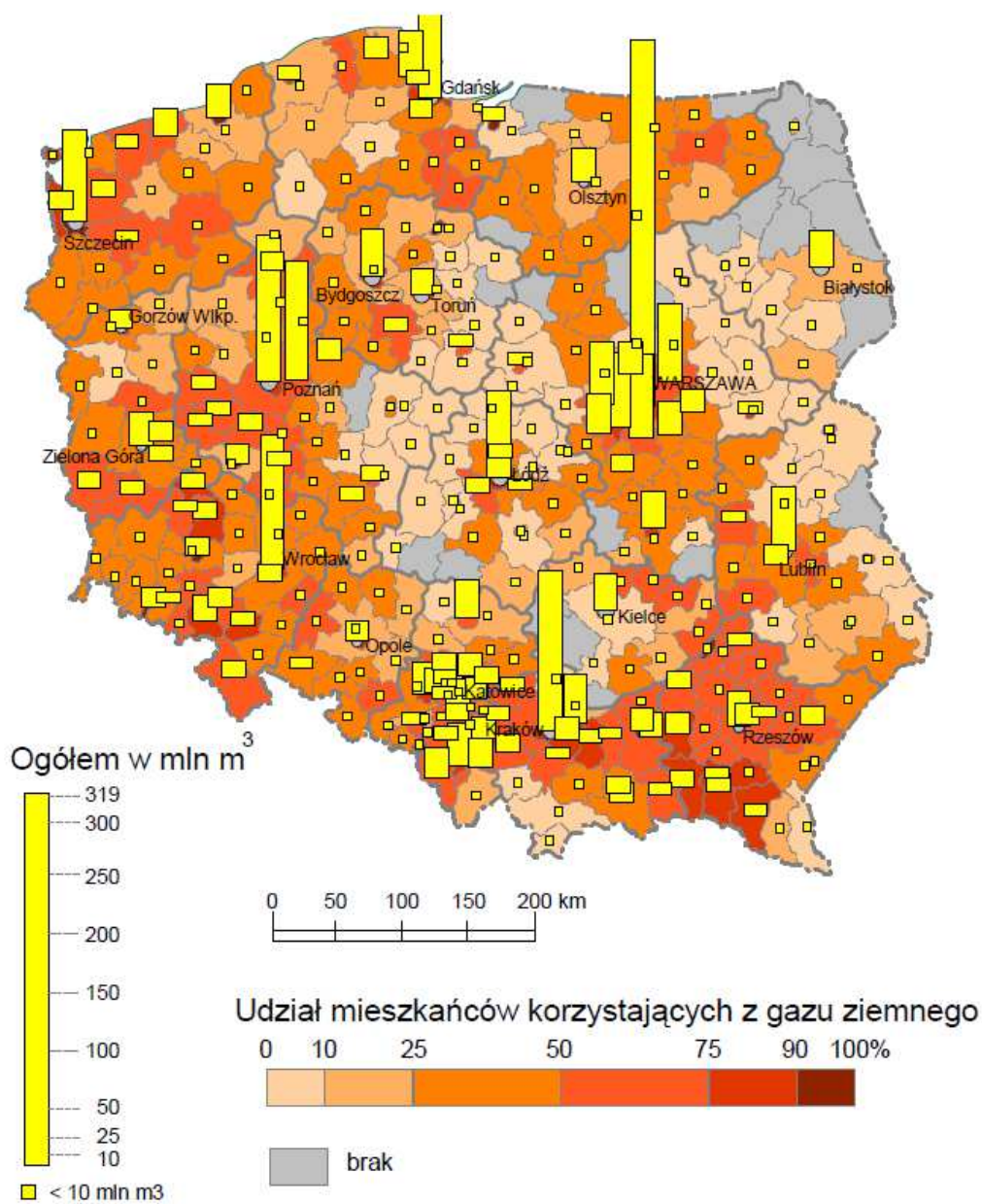
Wiele urządzeń wykorzystywanych do oświetlenia ulic na obszarze BOF jest przestarzałych technologicznie i nieefektywnych, co wpływa na wzrost zapotrzebowania na energię i kosztów utrzymania. Stan oświetlenia ulicznego w Białymstoku jest bardzo zróżnicowany, od niemal nowych opraw typu Selenium, po zupełnie wyeksploatowane oprawy rtęciowe ORZ, OURW i OZR. Od lat 90. XX wieku przeprowadzane były modernizacje oświetlenia ulicznego Białegostoku. Mimo to w mieście, a także na obszarze BOF, w szczególności na terenie gmin Zabłudów oraz Czarna Białostocka znaleźć można jeszcze oprawy oświetleniowe instalowane w latach 80., a więc ponad 30 lat temu. Realizowana sukcesywnie modernizacja nie pozwala na szybkie, skuteczne i efektywne obniżenie wolumenu energii zużywanej do oświetlenia ulicznego. Dlatego też konieczne jest zastąpienie istniejącego, wyeksploatowanego oświetlenia rtęciowego, sodowego i żarowego oświetleniem lampami w technologii LED wraz z oprawami diodowymi. Zastosowanie nowych opraw diodowych umożliwi wyposażenie systemu w urządzenia inteligentnego sterowania oświetleniem ulicznym. Pozwoli on na inteligentne zarządzanie poszczególnymi lampami, umożliwi ograniczenie zużycia energii poprzez ściemnianie oświetlenia w godzinach o małym natężeniu ruchu oraz w obszarach o mniejszym znaczeniu. Zastosowanie tego typu technologii ograniczy zużycie energii elektrycznej (nawet do 40%) wykorzystywanej do oświetlenia ulicznego, co w konsekwencji przyczyni się do

spadku emisji CO₂ do atmosfery, będzie przeciwdziałać zmianom klimatu oraz wpłynie na poprawę warunków jakości życia mieszkańców i ich bezpieczeństwa.

Na obszarze BOF największe potrzeby termomodernizacyjne są w Białymstoku, który jest ośrodkiem administracyjnym, gospodarczym, oświatowym, akademickim i kulturalnym. Z racji mniejszej liczby mieszkańców oraz liczby budynków, w tym budynków użyteczności publicznej, potrzeby pozostałych gmin BOF są relatywnie niższe. Wiele budynków użyteczności publicznej zlokalizowanych w Białymstoku wybudowanych zostało w technologii o bardzo niskiej efektywności energetycznej. Można przyjąć, że im starszy budynek, tym większe zapotrzebowanie na działania termomodernizacyjne. Obecny stan techniczny budynków powoduje zwiększenie kosztów ich utrzymania oraz ogrzewania, a jednocześnie ich mieszkańcy i pracownicy odczuwają niski komfort ich użytkowania. Działań termomodernizacyjnych wymagają:

- ❖ budynki oświaty i kultury,
- ❖ budynki publicznych placówek zdrowia,
- ❖ budynki urzędu gminy oraz jednostek komunalnych,
- ❖ budynki mieszkaniowe.

Mapa 21. Zużycie i wykorzystanie gazu ziemnego w Polsce w 2010 r.

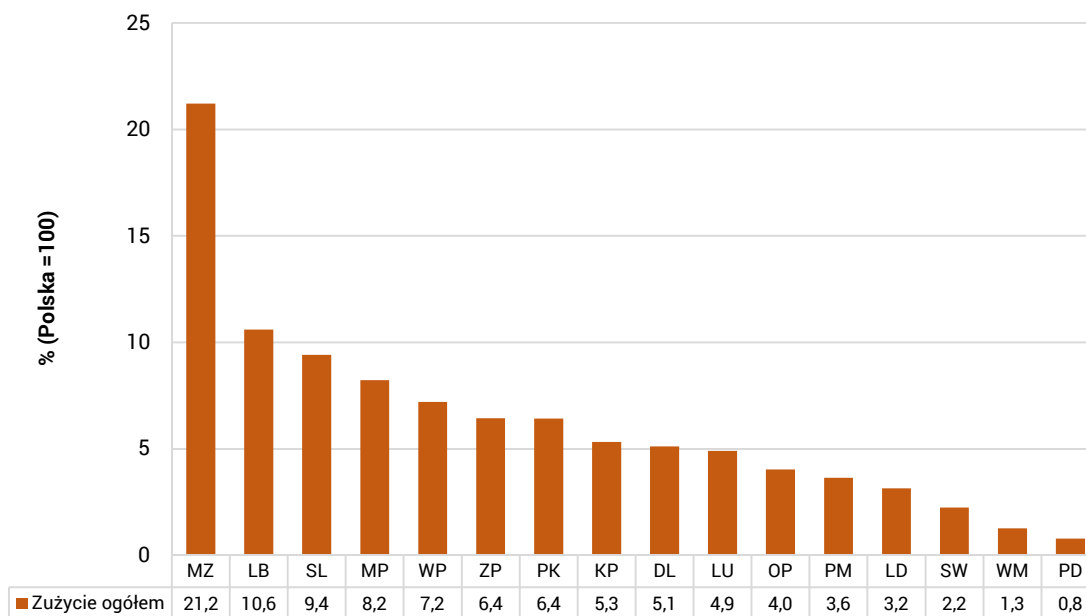

Źródło: P. Śleszyński, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011, http://www.mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_przestrzenna/KPZK/Aktualnosci/Documents/MAPA_13_ROPA_GAZ_230112.pdf, wrzesień 2014 r.

Na przestrzeni ostatnich lat zaobserwować można stale rosnące znaczenie gazu ziemnego zarówno w Unii Europejskiej, jak i Polsce. Z uwagi na fakt, iż polityka Unii Europejskiej zmierza do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych emitowanych w wyniku spalania paliw kopalnych (przede wszystkim węgla), to szacuje się, że zainteresowanie gazem będzie coraz większe. Gaz ziemny jest paliwem charakteryzującym się nieporównywalnie mniejszą zawartością zanieczyszczeń niż pozostałe paliwa, a zatem zagrożenie środowiska związanego z jego użytkowaniem jest stosunkowo niewielkie. Jego zaletą w porównaniu z innymi paliwami jest brak odpadów stałych i dwutlenku siarki w procesie spalania, a emisja innych zanieczyszczeń jest znacznie niższa od powstających przy spalaniu paliw stałych i płynnych.

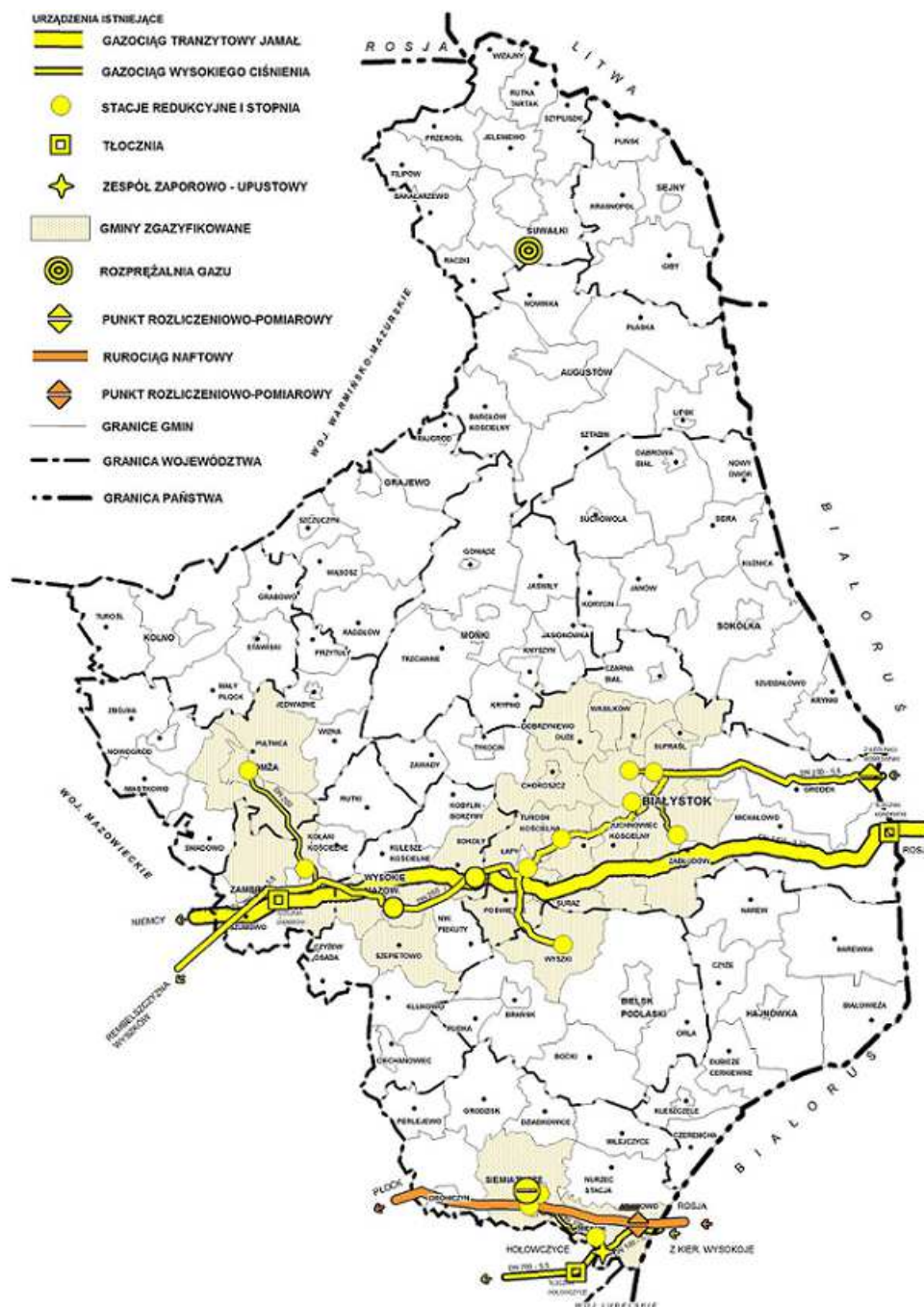
W związku z koniecznością ograniczenia emisji zanieczyszczeń rozwój systemu gazowniczego nabiera szczególnego znaczenia. Województwo podlaskie na tle Polski wyróżnia się bardzo niskim zużyciem gazu ziemnego, a wiele powiatów nie ma sieci gazowej. W 2012 r. w województwie podlaskim zużycie gazu ziemnego (wg wartości energetycznej w TJ) stanowiło 0,8% zużycia gazu w całej Polsce i był to najniższy poziom wśród wszystkich województw. Województwo mazowieckie klasyfikowane było na pierwszej pozycji wśród województw w Polsce pod względem zużycia gazu ziemnego (21,2% zużycia w Polsce) i w porównaniu do województwa podlaskiego było to zużycie gazu prawie 27-krotnie wyższe. Na terenie województwa podlaskiego infrastruktura gazownicza jest bardzo słabo rozwinięta, choć właśnie przez ten region przebiega gazociąg tranzytowy. Gminy wchodzące w skład BOF w zdecydowanej większości (wyjątek stanowi jedynie gmina Czarna Białostocka) są wyposażone w infrastrukturę gazową, która wymaga dalszej rozbudowy i modernizacji.

Rysunek 34. Struktura zużycia gazu ziemnego w Polsce w TJ wg województw w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Zużycie paliw i nośników energii w 2012 r.*, GUS, Warszawa 2013, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/srodowisko-energia/energia>, wrzesień 2014 r.

Mapa 22. Infrastruktura techniczna systemu gazowniczego w województwie podlaskim

Źródło: Opracowanie własne Podlaskiego Biura Planowania Przestrzennego, Białystok luty 2014 r.

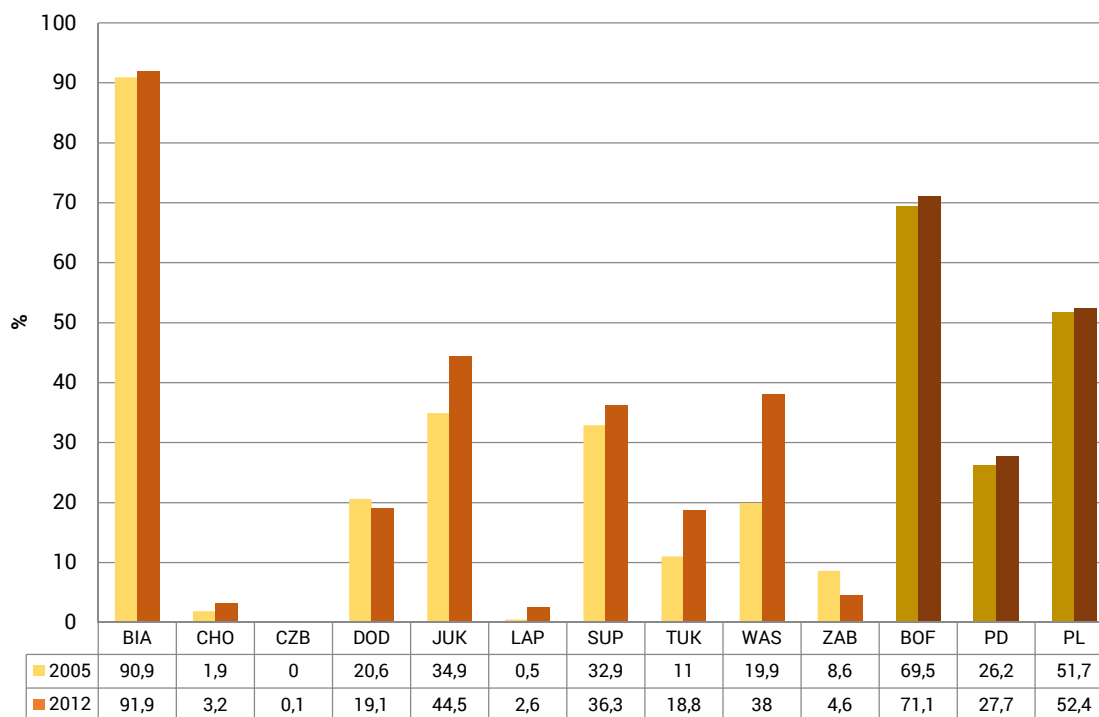
Na tle gmin wchodzących w skład BOF, zdecydowanie wyróżnia się miasto Białystok. Sieć rozdzielcza na 100 km² powierzchni miasta wynosiła w 2012 roku aż 493,9 km. Wyróżniającą się gminą jest także gmina Supraśl, ponieważ gęstość sieci rozdzielczej gazowej jest na tym obszarze wyższa niż w Polsce. W większości gmin BOF, posiadających infrastrukturę gazową, wskaźnik gęstości sieci rozdzielczej jest powyżej wartości w województwie podlaskim, a jedynie Zabłudów ma wartość niższą. Województwo podlaskie ma najniższy w kraju wskaźnik gęstości sieci gazowej, wynoszący w 2012 roku 5,1 km na 100 km².

Tabela 19. Gęstość sieci rozdzielczej gazowej w Polsce, województwie podlaskim i gminach BOF w 2005 i 2012 roku

Jednostka terytorialna	Gęstość sieci rozdzielczej w km na 100 km ²	
	2005	2012
Białystok	474,6	493,9
Choroszcz	1,5	6,1
Czarna Białostocka	0,0	0,0
Dobrzyniewo Duże	18,4	20,7
Juchnowiec Kościelny	13,1	18,2
Łapy	7,6	11,1
Supraśl	37,6	44,5
Turośń Kościelna	26,3	28,6
Wasilków	14,0	22,2
Zabłudów	5,0	2,0
BOF	37,8	43,5
Województwo podlaskie	4,4	5,1
Polska	33,2	37,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku danych lokalnych, www.stat.gov.pl, wrzesień 2014 r.

Rysunek 35. Korzystający z sieci gazowej w % ogółu ludności w Polsce, województwie podlaskim i gminach BOF w 2005 i 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku danych lokalnych, www.stat.gov.pl, wrzesień 2014 r.

Jedną z głównych przyczyn niskiego współczynnika dostępu do sieci gazowej jest obecny, niedostateczny stan infrastruktury gazowej. Liczba ludności korzystająca z sieci gazowej zwiększa się z roku na rok systematycznie, ale powoli. Wyjątek stanowią gminy Zabłudów i Dobrzyniewo Duże, w których liczba ludności korzystającej z sieci gazowej od roku 2005 uległa zmniejszeniu. Odsetek osób korzystających z sieci gazowej w gminach BOF jest większy niż w województwie podlaskim i w Polsce. Sytuacja ta jest jednak spowodowana przede wszystkim dużą liczbą ludności korzystającej z sieci w mieście Białystok (w 2005 roku – 90,9%, a w 2012 r. – 91,9%). W pozostałych gminach BOF odsetek osób jest znacznie niższy, a w gminach Choroszcz, Czarna Białostocka, Łapy i Zabłudów w 2012 roku nie przekracza nawet 5%.

Odsetek ludności BOF wykorzystującej gaz ziemny do ogrzewania mieszkań jest niewielki i wynosi ok. 15%, przy czym w mieście Białymstoku odsetek ten wynosi ok. 12%, natomiast w pozostałych gminach jest on dość duży, np. w gminie Choroszcz – 97%, Łapy i Supraśl – 93%, Turośń Kościelna – 88%, Dobrzyniewo Duże – 75% i Zabłudów – 64%, mniejszy odsetek ludności wykorzystującej gaz do celów grzewczych jest w gminie Juchnowiec Kościelny – 30% i Wasilków – 20%. Mały odsetek ludności wykorzystującej gaz ziemny do ogrzewania mieszkania w Białymstoku spowodowany jest przede wszystkim zabudową wielorodzinną, do której ciepło dostarczane jest z Elektrociepłowni Białystok, a gaz używany jest jedynie do przygotowywania posiłków. W samym Białymstoku 76% gazu jest zużywane na cele grzewcze, w pozostałych gminach wielkość ta jest jeszcze większa i mieści się w przedziale od 90% do 99%. Zdecydowana większość gazu w BOF (80%) jest wykorzystywana właśnie do ogrzewania mieszkań.

Ze względu na nieprzeciętne walory przyrodnicze województwa podlaskiego i BOF, wytwarzanie energii, podobnie jak cały rozwój gospodarczy, musi spełniać wymogi rozwoju zrównoważonego, tzw. „zielonej gospodarki”. Nowa polityka energetyczna ma prowadzić do zwiększenia efektywności wykorzystania energii oraz stosowania energii odnawialnej. Oszczędność zużycia energii na obszarze BOF będzie możliwa między innymi poprzez działania termomodernizacyjne w budynkach, a także modernizację oświetlenia ulicznego, co w efekcie przyczyni się do zmniejszenia wielkości emisji zanieczyszczeń do atmosfery oraz ilości popiołów produkowanych przez elektrownie i elektrociepłownie węglowe. Energia odnawialna może być produkowana w małych, zdecentralizowanych wytwórniach zarządzanych przez osoby fizyczne lub podmioty prawne, tworzone przez mieszkańców gminy i samorządy. Ten model może być z powodzeniem wdrażany w BOF, poprzez budowę w gminach wiejskich instalacji biogazowni. Produkcja energii odnawialnej przyczyni się do wzrostu potencjału gospodarczego słabych strukturalnie gmin wiejskich. Rozbudowa infrastruktury gazowej na obszarach o bardzo niskim stopniu gazyfikacji wpłynie na redukcję emisji szkodliwych związków do atmosfery, a także podniesie standard życia mieszkańców i przyczyni się do podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej BOF.

Problem

1. Niski poziom produkcji energii elektrycznej, w tym energii ze źródeł odnawialnych, zwłaszcza energii słonecznej, czy biogazu.
2. Brak energooszczędnych rozwiązań oraz inteligentnych systemów zarządzania w oświetleniu ulicznym.

3. Niski poziom efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej oraz budynkach mieszkaniowych.
4. Niedostatecznie rozwinięta sieć infrastruktury gazowej.

Kluczowe wnioski i obserwacje

1. Konieczne są zmiany poziomu i struktury wytwarzania energii elektrycznej, przede wszystkim energii ze źródeł odnawialnych. Zwiększenie lokalnej produkcji energii ze źródeł odnawialnych przyczyni się do redukcji emisji CO₂ i poprawy stanu środowiska, a także dodatkowo do wzrostu potencjału ekonomicznego obszarów wiejskich. **Uzasadnione jest zatem działanie na rzecz rozwoju infrastruktury OZE.**
2. W ramach rozwoju zrównoważonego konieczna jest poprawa efektywności energetycznej oświetlenia ulicznego na terenie BOF, ze szczególnym uwzględnieniem wdrożenia energooszczędnych rozwiązań w oświetleniu ulicznym oraz zastosowanie inteligentnych systemów zarządzania oświetleniem ulicznym. **Uzasadnione jest zatem wdrożenie działania mającego na celu realizację projektów wynikających z planów gospodarki niskoemisyjnej⁴¹.**
3. Termomodernizacja budynków niesie za sobą głównie korzyści ekologiczne poprzez zmniejszenie zużycia nieodnawialnych źródeł energii i zmniejszenie emisji dwutlenku węgla do atmosfery oraz korzyści ekonomiczne wynikające ze zmniejszenia kosztów eksploatacji. Mieszkańcy i pracownicy budynków poddanych termomodernizacji odczuwają większy komfort ich użytkowania (budynki zyskują estetyczny, odświeżony wygląd, zwiększa się komfort termiczny). **Uzasadnione są zatem działania termomodernizacyjne w budynkach użyteczności publicznej i w sektorze budownictwa mieszkaniowego.**
4. Wyzwaniem w zakresie infrastruktury technicznej na rzecz nie tylko gospodarki, ale także mieszkańców jest rozwój sieci gazowej na terenie BOF. W chwili obecnej niemożliwe jest na przykład przyłączenie nowych dużych odbiorców, a istniejące warunki pozwalają tylko na utrzymanie stanu zaopatrzenia dotychczasowych odbiorców. **Aktualne i przyszłe potrzeby rozwojowe BOF pilnie wymagają rozbudowy istniejącego systemu przesyłowego gazu.**

⁴¹ W czerwcu 2015 r. został opracowany *Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Białegostoku i gmin: Choroszcz, Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Łapy, Supraśl, Wasilków, Zabłudów do roku 2020*. Na podstawie tego dokumentu do końca 2015 roku zostały przyjęte przez rady gmin PGN-y dla terenu poszczególnych gmin. Gmina Turośń Kościelna *Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Turośń Kościelna* przyjęła we wrześniu 2015 r. Strategia ZIT BOF jest spójna z ich założeniami dotyczącymi gospodarki niskoemisyjnej.

3.5. Ochrona wód i gleb

Prawidłowo prowadzona gospodarka wodno-kanalizacyjna na danym obszarze ma pozytywny wpływ na jego zrównoważony rozwój. Nowoczesne instalacje wodociągowo-kanalizacyjne poprawiają również warunki życia mieszkańców. Pobór wód w województwie podlaskim stanowił niecałe 1% poboru krajowego i na tle kraju był najniższy, natomiast pobór wód w BOF stanowił 24,7% poboru województwa podlaskiego. Na terenie gmin Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego zużycie wody w 2005 roku wynosiło 23 135 dam³, natomiast w 2012 roku – 20 719,7 dam³, a zatem nastąpił spadek zużycia o 10,4%. Spadek ten jest spowodowany poprzez racjonalne oszczędności w zużyciu wody przez mieszkańców oraz zmniejszającą się wykorzystanie wody w przemyśle, czego powodem nie zawsze było stosowanie nowocześniejszych technologii produkcji. Struktura zużycia wody w gminach BOF różni się znacznie w porównaniu ze strukturą zużycia w Polsce. W obszarze BOF to gospodarstwa domowe mają największy udział w zużyciu wody (w 2005 r. – 75,97%, a w 2012 r. – 79,56%), natomiast w Polsce przemysł (w 2005 r. – 74,11%, a w 2012 r. – 74,48%). W gminach Dobrzyniewo Duże, Supraśl, Turośń Kościelna oraz Zabłudów nie jest wykazywane zużycie wody na potrzeby przemysłu.

Tabela 20. Zużycie wody w Polsce, województwie podlaskim i gminach BOF w 2005 i 2012 roku

Jednostka terytorialna	Zużycie wody ogółem		Zużycie wody na potrzeby przemysłu	
	dam ³		dam ³	
	2005	2012	2005	2012
Białystok	16 306,7	14 202,6	1 995	1 233
Choroszcz	662,7	613,6	127	72
Czarna Białostocka	300,7	323,4	0	6
Dobrzyniewo Duże	503,8	452,5	0	0
Juchnowiec Kościelny	536,1	642,4	16	62
Łapy	1 129,3	767,8	470	160
Supraśl	2 683,5	2 675,8	0	0
Turośń Kościelna	170,4	206,9	0	0
Wasilków	485,0	569,8	54	61
Zabłudów	356,8	264,9	0	0
BOF	23 135	20 719,7	2 662,00	1 594,00
Województwo podlaskie	80 605,6	83 873,1	14 515	12 160
Polska	10 381 997,2	10 349 522,1	7 693 610	7 707 974

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl, czerwiec 2014 r.

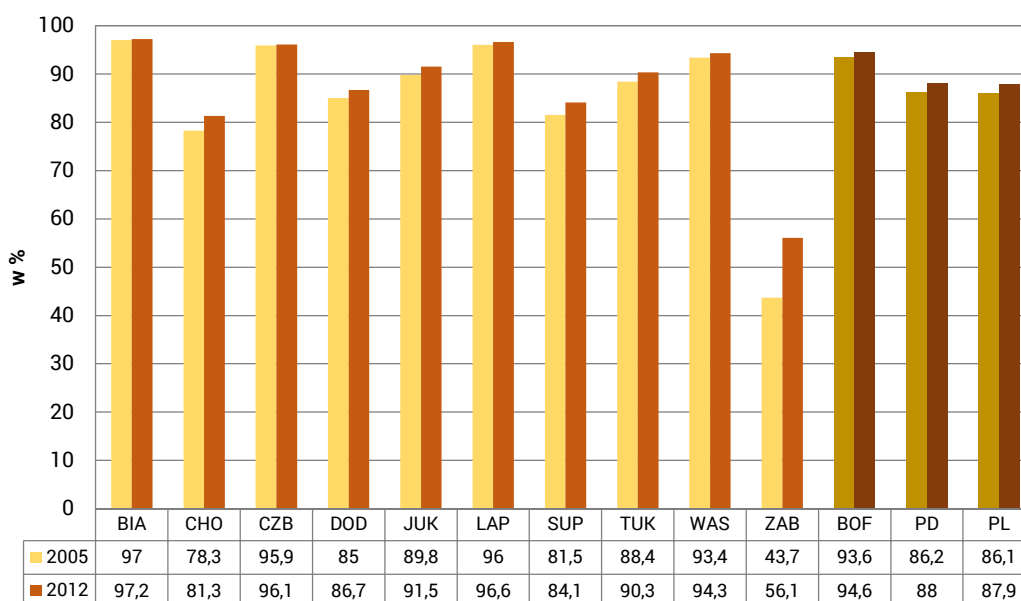
Tabela 21. Struktura zużycia wody w Polsce, województwie podlaskim i gminach BOF w 2005 i 2012 roku

Jednostka terytorialna	Udział w zużyciu wody ogółem (w %)					
	przemysł		rolnictwo i leśnictwo		eksploatacja sieci wodociągowej (w tym gospodarstwa domowe)	
	2005	2012	2005	2012	2005	2012
Białystok	12,23	8,68	0,00	0,00	87,77	91,32
Choroszcz	19,16	11,73	11,32	8,31	69,52	79,95
Czarna Białostocka	0,00	1,86	0,00	0,00	100,00	98,14

Jednostka terytorialna	Udział w zużyciu wody ogółem (w %)					
	przemysł		rolnictwo i leśnictwo		eksploatacja sieci wodociągowej (w tym gospodarstwa domowe)	
	2005	2012	2005	2012	2005	2012
Dobrzyniewo Duże	0,00	0,00	55,78	42,21	44,22	57,79
Juchnowiec Kościelny	2,98	9,65	6,34	2,33	90,67	88,01
Łapy	41,62	20,84	1,77	1,69	56,61	77,47
Supraśl	0,00	0,00	88,21	86,70	11,79	13,30
Turośń Kościelna	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	100,00
Wasilków	11,13	10,71	8,87	7,72	80,00	81,57
Zabłudów	0,00	0,00	21,86	3,02	78,14	96,98
BOF	11,51	7,69	12,53	12,75	75,97	79,56
Województwo podlaskie	18,01	14,50	27,59	31,87	54,41	53,63
Polska	74,11	74,48	10,60	10,65	15,29	14,87

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl, czerwiec 2014 r.

Rysunek 36. Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności w Polsce, województwie podlaskim i gminach BOF w 2005 i 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl, czerwiec 2014 r.

W gminach BOF stopień pokrycia siecią wodociągową jest niewystarczający. Najniższy wskaźnik wykazuje gmina Zabłudów, w której jedynie 56,1% ludności korzystało w 2012 roku z sieci wodociągowej. W pozostałych gminach BOF wskaźnik ten przekracza 80%, a najwyższy był w Białymstoku – 97,2%. W latach 2005-2012 we wszystkich gminach BOF następował wzrost gęstości sieci wodociągowej, co przyczyniało się do wzrostu liczby mieszkańców korzystających z tego elementu infrastruktury.

Tabela 22. Gęstość sieci wodociągowej w Polsce, województwie podlaskim i gminach BOF w 2005 i 2012 roku

Jednostka terytorialna	Gęstość sieci w km na 100 km ²		
	Wodociąg		
	2005	2012	Dynamika (rok 2005=100)
Białystok	462,4	502,9	108,76
Choroszcz	93,3	100,4	107,65
Czarna Białostocka	43,2	45,6	105,51
Dobrzyniewo Duże	78,3	80,9	103,25
Juchnowiec Kościelny	86,4	95,1	110,06
Łapy	84,3	89,5	106,12
Supraśl	38,1	43,5	114,20
Turośń Kościelna	77,9	81,2	104,22
Wasilków	48,0	58,7	122,13
Zabłudów	25,4	41,4	163,02
BOF	80,4	92,0	114,45
Województwo podlaskie	54,5	63,5	116,39
Polska	78,5	90,5	115,27

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl, czerwiec 2014 r.

Zaopatrzenie w wodę na terenie BOF realizowane jest w:

1. Mieście Białystok przez Wodociągi Białostockie Sp. z o.o.
2. Gminie Zabłudów przez wodociągi grupowe: Białostoczek, Krynickie, Pawły, Zabłudów, Kuriany.
3. Gminie Supraśl przez wodociąg zbiorowy Supraśl i grupowy Ogrodniczki.
4. Gminie Czarna Białostocka przez wodociągi grupowe Czarna Białostocka i Niemczyn.
5. Gminie Wasilków przez wodociąg zbiorowy Rybniki i grupowy Studzianki.
6. Gminie Dobrzyniewo Duże przez wodociągi grupowe: Bohdan, Dobrzyniewo Duże, Ob-rubniki oraz wodociągi zbiorowe: Kopisk, Jaworówka, Fasty.
7. Gminie Choroszcz przez wodociągi grupowe: Choroszcz, Barszczewo, Rogowo, Złotoria.
8. Gminie Turośń Kościelna przez wodociąg Baciuty, wodociągi grupowe: Pomigacze i Tu-rośń Dolna oraz wodociągi zbiorowe: Tołcze, Czaczki Małe.
9. Gminie Łapy przez wodociągi grupowe: Łapy, Bokiny, Daniłowo Duże, Płonka Sło-mianka oraz wodociąg zbiorowy Uhowo.
10. Gminie Juchnowiec Kościelny przez wodociągi grupowe: Kleosin i Juchnowiec Ko-ścielny, Wojszki oraz wodociąg zbiorowy: Ignatki-Osiedle.

Tabela 23. Ujęcia wody na terenie BOF oraz ich wydajność

Jednostka terytorialna	Ujęcie wody	Wydajność	Prognozowane zapotrzebowanie na wodę	Miejscowości podłączone
Miasto Białystok	Powierzchniowej i infiltracyjnej w Wasilkowie wraz ze stacją uzdatniania	$Q_e = 3000 \text{ m}^3/\text{h}$	1 567,5 m^3/h	Białystok Gmina Choroszcz: Klepacze, Turczyn; Gmina Supraśl: Sowlany, Zaścianki, kol. Zaścianki, Sobolewo i Grabówka; Gmina Wasilków: Jurowce, Osowicze, Nowodworce, Sochonie, Sielachowskie, Woroszyły, Wólka Poduchowna, Wólka Przedmieście, Dąbrówki
	Podziemnej w Jurowcach wraz ze stacją uzdatniania	$Q_e = 2000 \text{ m}^3/\text{h}$		
Choroszcz	Wodociąg grupowy Choroszcz	$Q_e = 105,0 \text{ m}^3/\text{h}$	57,39 m^3/h	Łyski, Dzikie, Jeroniki, Krupniki, Porosły, Sienkiewiczze, Żółtki
	Wodociąg grupowy Barszczewo	$Q_e = 48,0 \text{ m}^3/\text{h}$	19,69 m^3/h	Oliszki i Barszczewo
	Wodociąg grupowy Rogowo	$Q_e = 68,0 \text{ m}^3/\text{h}$	22,42 m^3/h	Rogowo, Rogowo Majątek, Rogówek, Ruszczany, Pańki, Kruszewo, Izbiszczce, Konowały
	Wodociąg grupowy Złotoria	$Q_e = 153,0 \text{ m}^3/\text{h}$	43,83 m^3/h	Złotoria, Kościuki, Zacerlany, Gajowniki, Śliwino, Mińce, Czaplino, Kol. Czaplino, Ogrodniki
Czarna Białostocka	Wodociąg grupowy Czarna Białostocka	$Q_e = 324,0 \text{ m}^3/\text{h}$	69,66 m^3/h	Czarna Białostocka oraz wsie: Czarna Wieś Kościelna, Klimki, Wólka Ratowiecka, Ruda Rieczka, Złota Wieś, Złotoria, Kosmaty Borek, Oleczkowo, Chmielnik, Lacka Buda, Łapczyn, Zamczysk
	Wodociąg grupowy Niemczyna	$Q_e = 174,0 \text{ m}^3/\text{h}$	19,37 m^3/h	Niemczyn, Jezierzysk, Osierodek, Brzozówka Koronna, Brzozówka Strzelecka, Brzozówka Ziemiańska, Zdroje
Dobrzyniewo Duże	Wodociąg grupowy Bohdan	$Q_e = 85,0 \text{ m}^3/\text{h}$	19,34 m^3/h	Bohdan i Letniki
	Wodociąg grupowy Dobrzyniewo Duże	$Q_e = 153,0 \text{ m}^3/\text{h}$	47,93 m^3/h	Dobrzyniewo Duże, Ogrodniki, Dobrzyniewo Fabryczne, Nowe Aleksandrowo, Leńce, Gniła, Pogorzałki, Borsukówka, Koziniec
	Wodociąg grupowy Obrubniki	$Q_e = 49,0 \text{ m}^3/\text{h}$	21,87 m^3/h	Obrubniki, Szaciły, Zalesie, Nowosiółki, Kobuzie, Kol. Borsukówka, Kol. Bohdan, Kol. Pogorzałki, Krynice, Ponikła, Chraboły
	Wodociąg zbiorowy Kopisk	$Q_e = 44,0 \text{ m}^3/\text{h}$	18,50 m^3/h	Kopisk
	Wodociąg zbiorowy Jaworówka	$Q_e = 69,0 \text{ m}^3/\text{h}$	18,41 m^3/h	Jaworówka
	Wodociąg zbiorowy Fasty	$Q_e = 85,0 \text{ m}^3/\text{h}$	21,77 m^3/h	Fasty
Juchnowiec Kościelny	Wodociąg grupowy Kleosin	$Q_e = 120,0 \text{ m}^3/\text{h}$	55,60 m^3/h	Kleosin, Horodniany, Hryniewiczze, Księżyno, Księżyno Kol., Koplany Kol., Juchnowiec Górny, Ignatki, Ignatki-Osiedle, Śródlesie, Olmonty, Izabelin

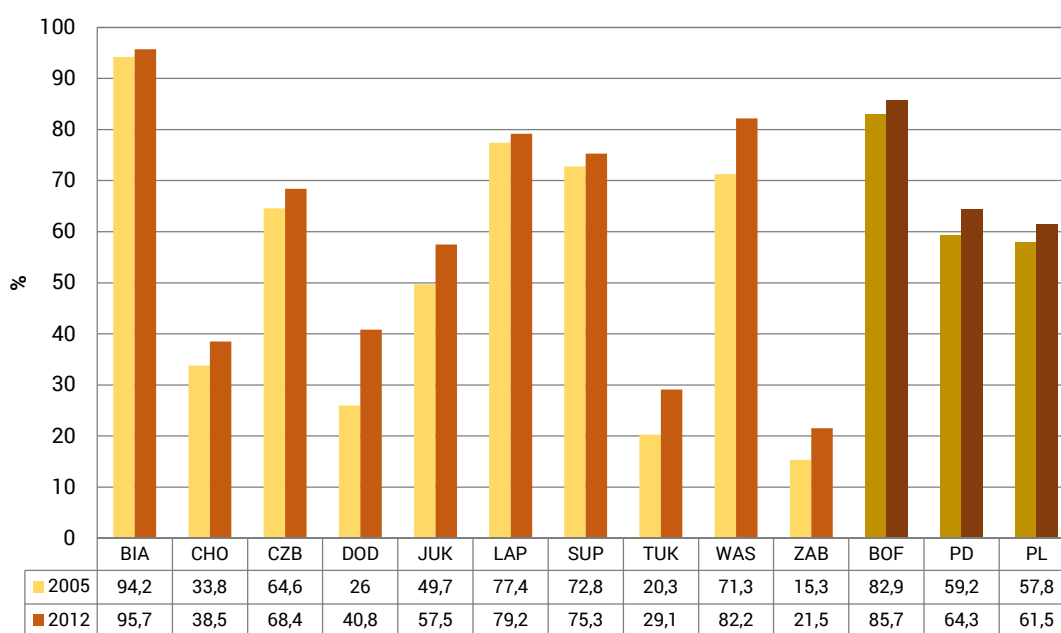
Jednostka terytorialna	Ujęcie wody	Wydajność	Prognozowane zapotrzebowanie na wodę	Miejscowości podłączone
	Wodociąg grupowy Juchnowiec Kościelny	$Q_e = 71,0 \text{ m}^3/\text{h}$	49,46 m^3/h	Juchnowiec Kościelny, Juchnowiec Dolny, Dorożki, Hermanówka, Szere nosy, Stacja Lewickie, Hołówki Duże, Simuny, Rostoły, Wólka, Rumejki, Ogrodniczki, Złotniki, Biele, Klewinowo, Tryczówka, Bogdanki, Olmonty, Stanisławowo, Solniczki, Niewodnica Nargilewska, Pańki, Brończany, Janowicze, Kol. Niewodnica Nargilewska, Kol. Janowicze, Hołówki Małe oraz Lubejki (gm. Turośń Kościelna) i Kudrycze (gm. Zabłudów)
	Wodociąg zbiorowy Ignatki-Osiedle	$Q_e = 48,0 \text{ m}^3/\text{h}$	19,79 m^3/h	Ignatki-Osiedle
	Wodociąg grupowy Wojszki	$Q_e = 45,0 \text{ m}^3/\text{h}$	18,67 m^3/h	Wojszki, Zajączki, Zaleskie, Pańki, Czerewki, Kożany
Łapy	Wodociąg grupowy Łapy	Ujęcie przy ul. Spółdzielczej $Q_e = 155,83 \text{ m}^3/\text{h}$ Ujęcie przy ul. Długiej $Q_e = 48,0 \text{ m}^3/\text{h}$ Ujęcie przy ul. Płonkowskiej $Q_e = 60,0 \text{ m}^3/\text{h}$ Ujęcie we wsi Łapy Osse $Q_e = 27,0 \text{ m}^3/\text{h}$	87,79 m^3/h	Łapy oraz wsie: Łapy Osse, Łapy Łynki, Łapy Kołpaki
	Wodociąg grupowy Bokiny	$Q_e = 27,0 \text{ m}^3/\text{h}$	19,67 m^3/h	Bokiny i Wólka Waniewska
	Wodociąg grupowy Daniłowo Duże	$Q_e = 130,0 \text{ m}^3/\text{h}$	23,71 m^3/h	Daniłowo Duże, Daniłowo Małe, Grochy, Gąsówka Stara, Gąsówka Oleksin, Łapy Korczaki, Łapy Pluśniaki, Łapy Dębinowa, Łapy Szofajdy
	Wodociąg grupowy Płonka Strumianka	$Q_e = 92,0 \text{ m}^3/\text{h}$	43,44 m^3/h	Płonka Strumianka, Płonka Kościelna, Gąsówka Osse, Gąsówka Skwarki, Płonka Kozły, Płonka Matyski, Roszki Wodźki, Roszki Włodki, Łupianka Stara, Łupianka Nowa
	Wodociąg zbiorowy Uhowo	$Q_e = 98,0 \text{ m}^3/\text{h}$	24,84 m^3/h	Uhowo
Supraśl	Wodociąg grupowy Ogrodniczki	$Q_e = 53,0 \text{ m}^3/\text{h}$	21,64 m^3/h	Ogrodniczki, Karakule, Ciasne
	Wodociąg zbiorowy Supraśl	$Q_e = 90,0 \text{ m}^3/\text{h}$	58,73 m^3/h	Supraśl
Turośń Kościelna	Wodociąg grupowy Pomigacze	$Q_e = 86,0 \text{ m}^3/\text{h}$	45,03 m^3/h	Pomigacze, Juraszki, Turośń Kościelna, Iwanówka, Niecki, Zaleszany, Niewodnica Korycka, Niewodnica Kościelna, Markowszczyzna oraz miejscowości należące do Gminy Juchnowiec Kościelny: Koplany, Brończany, Lewickie, Kol. Lewickie
	Wodociąg grupowy Turośń Dolna	$Q_e = 109,0 \text{ m}^3/\text{h}$	20,61 m^3/h	Stoczki, Turośń Dolna, Bojary, Piećki, Borowskie Michały, Borowskie Skórki, Borowskie Gziki, Borowskie Wypychy, Borowskie Olki, Borowskie Cibory, Borowskie Żaki
	Wodociąg Baciuty	$Q_e = 72,0 \text{ m}^3/\text{h}$	21,27 m^3/h	Barszczówka z Kolonią, Baciuty, Baciuty Kolonia, Dobrowoda, Topilec, Topilec Kolonia, Trypucie, Zawady

Jednostka terytorialna	Ujęcie wody	Wydajność	Prognozowane zapotrzebowanie na wodę	Miejscowości podłączone
	Wodociąg zbiorowy Tołcze	Q _e = 34,0 m ³ /h	18,47 m ³ /h	Tołcze
	Wodociąg zbiorowy Czaczki Małe	Q _e = 15,0 m ³ /h	18,1 m ³ /h	Czaczki Małe
Wasilków	Wodociąg grupowy Studzianki	b.d.	66,30 m ³ /h	Studzianki, Dąbrówki
	Wodociąg zbiorowy Rybniki	Q _e = 15,0 m ³ /h	18,83 m ³ /h	Rybniki
Zabłudów	Wodociąg grupowy Białostoczek	Q _e = 25,0 m ³ /h	b.d.	Białostoczek, Skrybicze, Bogdaniec, Halickie
	Wodociąg grupowy Krynickie	Q _e = 52,0 m ³ /h	19,06 m ³ /h	Krynickie i Nowosady
	Wodociąg grupowy Pawły	Q _e = 114,0 m ³ /h	20,29 m ³ /h	Pawły, Ryboły, Rzepniki, Dawidowicze
	Wodociąg zbiorowy Zabłudów	Q _e = 90,0 m ³ /h	42,93 m ³ /h	Zabłudów
	Wodociąg zbiorowy Kuriany	Q _e = 200,0 m ³ /h	20,29 m ³ /h	Kuriany

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Białostockiego, Załącznik do Uchwały Rady Powiatu Białostockiego nr XI/89/07 z dnia 27 września 2007 r., Starostwo Powiatowe w Białymstoku, czerwiec 2007 r.

Porównanie możliwości poboru wody z ujęć i wartości prognozowanych poborów wody wskazuje, że wydajności ujęć wody są wykorzystywane odpowiednio w ok. 50%. Z tego względu konieczna jest dalsza rozbudowa sieci wodociągowych zasilanych z tych ujęć w celu wykorzystania ich pełnej wydajności.

Rysunek 37. Korzystający z sieci kanalizacyjnych w % ogółu ludności w Polsce, województwie podlaskim i gminach BOF w 2005 i 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl, czerwiec 2014 r.

Zdecydowanie większe zróżnicowanie rozwoju charakteryzuje sieć kanalizacyjną. W gminach Zabłudów, Turośń Kościelna, Choroszcz, Dobrzyniewo Duże stopień pokrycia terenu siecią kanalizacyjną jest niedostateczny, co powoduje, że odsetek liczby mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej w 2012 roku był poniżej 50%. W najgorszej sytuacji pod względem dostępu do sieci kanalizacyjnej są mieszkańcy gminy Zabłudów (odsetek liczby mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej w 2012 roku wynosił 21,5%), a w najlepszej – mieszkańcy Białegostoku (odsetek liczby mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej w 2012 roku wynosił 95,70%).

Tabela 24. Gęstość sieci kanalizacyjnych w Polsce, województwie podlaskim i gminach BOF w 2005 i 2012 roku

Jednostka terytorialna	Gęstość sieci w km na 100 km ²		
	kanalizacja		
	2005	2012	Dynamika (rok 2005=100)
Białystok	342,3	409,4	119,59
Choroszcz	18,8	24,3	129,55
Czarna Białostocka	12,5	21,2	169,65
Dobrzyniewo Duże	11,1	41,2	373,03
Juchnowiec Kościelny	31,0	63,2	203,43
Łapy	66,7	84,3	126,35
Supraśl	36,2	46,4	128,29
Turośń Kościelna	19,1	36,6	191,42
Wasilków	32,8	53,8	163,79
Zabłudów	4,2	5,5	131,10
BOF	39,7	58,4	147,14
Województwo podlaskie	10,1	15,1	150,09
Polska	25,6	40,2	156,72

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl, czerwiec 2014 r.

Liczba przemysłowych i komunalnych oczyszczalni ścieków na obszarze BOF w latach 2005-2012 nie uległa zmianie. Analiza danych publikowanych przez GUS pozwala stwierdzić, iż w kolejnych latach na terenie Polski będzie przybywać oczyszczalni ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów, natomiast maleje globalna przepustowość oczyszczalni o niższych sprawnościach oczyszczania, tj. mechanicznych i biologicznych. Niestety, zmiany te nie obejmują obszaru BOF. Na terenie BOF zbiorczym systemem oczyszczania ścieków w 2012 roku było objętych 88,3% ludności, a w stosunku do 2005 roku był to wzrost o 1,8 punktu procentowego. Wielkość oczyszczalni charakteryzują dwa wskaźniki: wskaźnik objętości ścieków możliwych do oczyszczenia w ciągu doby (przepustowość oczyszczalni) i umowny wskaźnik tzw. „równoważna liczba mieszkańców (RLM⁴²)”.

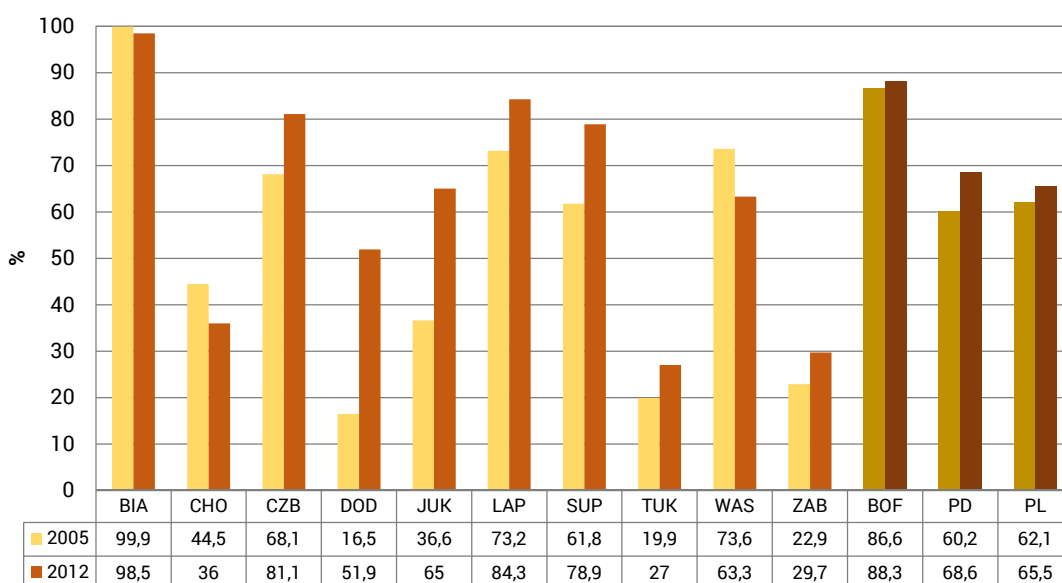
⁴² RLM – Równoważna liczba mieszkańców, oznacza ładunek substancji organicznych biologicznie rozkładalnych, wyrażony jako wskaźnik pięciodniowego biochemicznego zapotrzebowania na tlen (BZT₅) w ilości 60 g tlenu na dobę (art. 43 ust. 2 Prawo wodne).

Tabela 25. Liczba przemysłowych i komunalnych oczyszczalni ścieków w Polsce, województwie podlaskim i gminach BOF w 2005 i 2012 roku

Jednostka terytorialna	Liczba przemysłowych i komunalnych oczyszczalni ścieków			
	ogółem		z podwyższonym usuwaniem biogenów	
	2005	2012	2005	2012
Białystok	3	4	1	1
Choroszcz	1	1	0	0
Czarna Białostocka	1	1	1	1
Dobrzyniewo Duże	0	0	0	0
Juchnowiec Kościelny	3	2	0	0
Łapy	1	1	0	0
Supraśl	0	0	0	0
Turośń Kościelna	1	1	1	1
Wasilków	0	0	0	0
Zabłudów	3	3	0	0
BOF	13	13	3	3
Województwo podlaskie	134	142	33	34
Polska	4 257	4 284	775	867

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl, czerwiec 2014 r.

Rysunek 38. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności w Polsce, województwie podlaskim i gminach BOF w 2005 i 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl, czerwiec 2014 r.

Ścieki z terenu miasta Białegostoku oraz okolicznych wsi i miejscowości odprowadzane są za pomocą ogólnomiejskiej sieci kanalizacyjnej do oczyszczalni ścieków zlokalizowanej na terenie miasta Białystok. Pozostałe gminy wchodzące w skład BOF posiadają na swoich terenach własne oczyszczalnie obsługujące okoliczne miejscowości. Ścieki z terenów BOF o niskiej gęstości zaludnienia odprowadzane są do lokalnych lub przydomowych oczyszczalni ścieków albo do zbiorników bezodpływowych.

Do kanalizacji sanitarnej miasta Białegostoku odprowadzane są ścieki z miejscowości w sąsiadujących gminach:

- ❖ Klepacze i Turczyn w gminie Choroszcz,
- ❖ Dobrzyniewo Duże, Gniła, Pogorzałki, Fasty, Nowe Aleksandrowo, Ogrodniki, Dobrzyniewo Kościelne, Dobrzyniewo Fabryczne w gminie Dobrzyniewo Duże,
- ❖ Supraśl, Ogrodniczki, Karakule, Ciasne, Sowlany, Henrykowo, Grabówka, Sobolewo, Zaścianki w gminie Supraśl,
- ❖ Wasilkowa, Jurowce, Sochonie, Osowicze, Sielachowskie, Nowodworce, Woroszyły, Wólka Przedmieście, Sielachowskie i Dąbrówki w gminie Wasilków,
- ❖ Księżyno, Kolonia Księżyno, Kolonia Koplany, Solniczki, Stanisławowo, Izabelin, Olmonty, Hryniewiczze, Śródlesie, Kleosin, Horodniany, Ignatki i Ignatki-Osiedle w gminie Juchnowiec Kościelny.

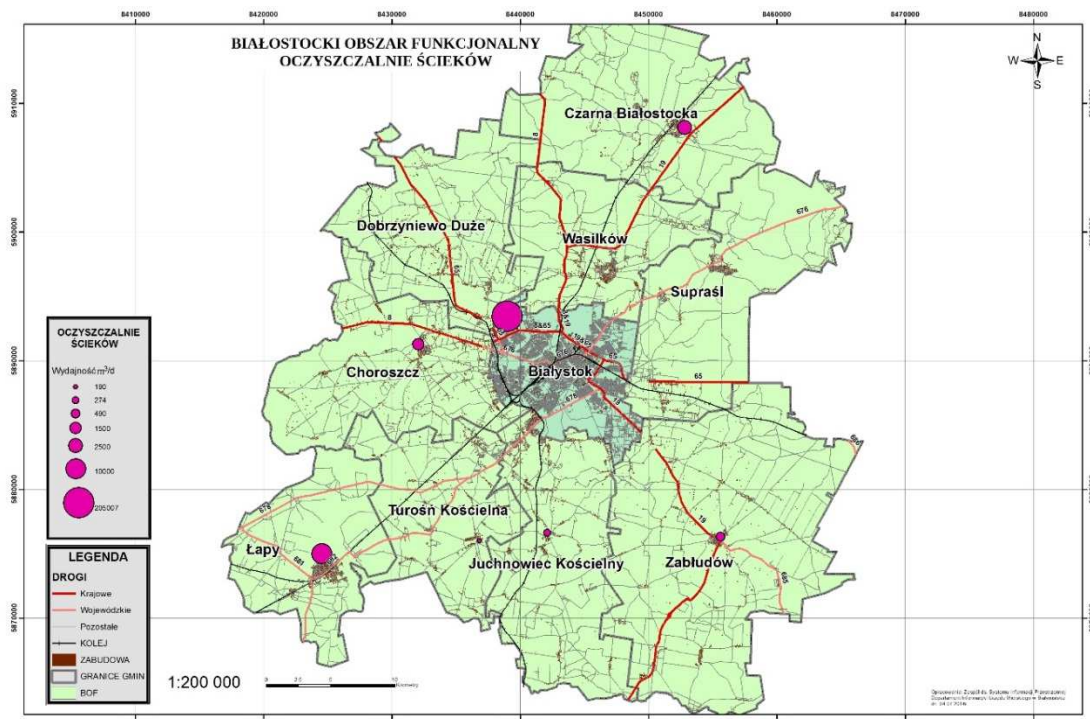
Tabela 26. Kluczowe oczyszczalnie na terenie BOF

Jednostka terytorialna	Lokalizacja oczyszczalni ścieków	Przepustowość	Maks. rzeczywisty dopływ ścieków	Miejscowości podłączone
Miasto Białystok	Białystok	$Q_{\text{śrd}} 100\ 000\ \text{m}^3/\text{d}$	$Q_{\text{maxd}} 50\ 500\ \text{m}^3/\text{d}$	Białystok • W gminie Choroszcz: Klepacze i Turczyn • W gminie Dobrzyniewo Duże: Dobrzyniewo Duże, Gniła, Pogorzałki, Fasty, Nowe Aleksandrowo, Ogrodniki, Dobrzyniewo Kościelne, Dobrzyniewo Fabryczne • W gminie Supraśl: Supraśl, Ogrodniczki, Karakule, Ciasne, Sowlany, Henrykowo, Grabówka, Sobolewo, Zaścianki • W gminie Wasilków: Wasilków, Jurowce, Sochonie, Osowicze, Sielachowskie, Nowodworce, Woroszyły, Wólka Przedmieście, Sielachowskie i Dąbrówki • W gminie Juchnowiec Kościelny: Księżyno, Kolonia Księżyno, Kolonia Koplany, Solniczki, Stanisławowo, Izabelin, Olmonty, Hryniewiczze, Śródlesie, Kleosin, Horodniany, Ignatki i Ignatki-Osiedle
Choroszcz	Choroszcz	$Q_{\text{śrd}} 1500\ \text{m}^3/\text{d}$	$Q_{\text{maxd}} 760\ \text{m}^3/\text{d}$	Choroszcz
Czarna Białostocka	Czarna Białostocka	$Q_{\text{śrd}} 615\ \text{m}^3/\text{d}$	$Q_{\text{maxd}} 891\ \text{m}^3/\text{d}$	Czarna Białostocka, Czarna Wieś Kościelna
Juchnowiec Kościelny	Juchnowiec Dolny	$Q_{\text{śrd}} 125\ \text{m}^3/\text{d}$	b.d.	Juchnowiec Kościelny, Juchnowiec Dolny, Juchnowiec Górny, Ogrodniczki, Rumejki, Wólka, Janowicze, Lewickie-Stacja, Simuny, Rostoły, Żłotniki, Szerenosy, Biele
Łapy	Łapy	$Q_{\text{śrd}} 5354\ \text{m}^3/\text{d}$	$Q_{\text{maxd}} 4271\ \text{m}^3/\text{d}$	Łapy Szolajdy, Łapy Dębowa, Gąsówka Osse, Łapy Pluśniaki, Łapy Korczaki, Łapy Łynki, Gąsówka Oleksin, Gąsówka Stara, Łapy Kołpaki
Turośń Kościelna	Turośń Kościelna	$Q_{\text{śrd}} 190\ \text{m}^3/\text{d}$	b.d.	Turośń Kościelna, Turośń Dolna, Iwanówka, Juraszki, Pomigacze
Zabłudów	Zabłudów	$Q_{\text{śrd}} 336\ \text{m}^3/\text{d}$	b.d.	Zabłudów

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Białostockiego, Załącznik do Uchwały Rady Powiatu Białostockiego nr XI/89/07 z dnia 27 września 2007 r., Starostwo Powiatowe w Białymstoku, czerwiec 2007.

Oczyszczalnia ścieków zlokalizowana jest w północno-zachodniej części miasta Białegostoku i zajmuje teren o pow. 51,52 ha z rezerwą umożliwiającą dalszą rozbudowę.

Mapa 23. Kluczowe oczyszczalnie ścieków na terenie BOF

Źródło: Opracowanie własne Urzędu Miejskiego w Białymstoku.

Analiza danych wykazuje, iż przepustowości hydrauliczne oczyszczalni ścieków obsługujących teren BOF mają rezerwy i nie stanowi to bariery do rozbudowy podłączonych do poszczególnych oczyszczalni systemów kanalizacji sanitarnej.

Dużym problemem jest niewystarczające uzbrojenie w sieć kanalizacyjną terenu BOF, zwłaszcza poza miastem Białymstok, co skutkuje brakiem dostępu mieszkańców BOF do podstawowych urządzeń infrastruktury sanitarnej. Na obszarach nieobjętych siecią kanalizacyjną ścieki odprowadzane są do zbiorników bezodpływowych (szamb), które niejednokrotnie są nieszczelne. Dodatkowym problemem jest również niekontrolowany zrzut ścieków do rowów, cieków czy też bezpośrednio do ziemi. Praktyka powyższa prowadzi do zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych. Konieczne więc są działania zmierzające do uporządkowania systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków. Ponadto skanalizowanie obszarów, które nie są wyposażone w powyższą infrastrukturę, umożliwi podłączenie budynków mieszkalnych do sieci zbiorczej, co przyczyni się do poprawy warunków życia i zdrowia mieszkańców.

Polska przystępując do UE zobowiązała się do 2015 roku wdrożyć zapisy Ramowej Dyrektywy Wodnej oraz uporządkować krajową gospodarkę ściekową. Na terenie BOF funkcjonują 4 aglomeracje przynależne do Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych,

które do końca 2015 roku zobowiązały się spełnić wymagania Dyrektywy Rady Wspólnot Europejskich 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. (Dz.U. L.135/40 z 30.05.1991) w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych:

- a) Aglomeracja Białystok (miasto Białystok oraz wybrane miejscowości z gmin: Wasilków, Supraśl, Dobrzyniewo Duże, Choroszcz, Juchnowiec Kościelny, Zabłudów)
 - ❖ oczyszczalnia ścieków o przepustowości Qśrd 100 000 m³/d,
 - ❖ RLM wg AKPOŚK 2010: 450 254;
- b) Aglomeracja Łapy (gminy w aglomeracji: Łapy, Suraż, Poświętne, Wyszki)
 - ❖ oczyszczalnia ścieków o przepustowości Qśrd 5 354 m³/d,
 - ❖ RLM wg AKPOŚK 2010: 54 000;
- c) Aglomeracja Czarna Białostocka (gmina Czarna Białostocka)
 - ❖ oczyszczalnia ścieków o przepustowości Qśrd 615 m³/d,
 - ❖ RLM wg AKPOŚK 2010: 12 000;
- d) Aglomeracja Choroszcz (miejscowość Choroszcz)
 - ❖ oczyszczalnia ścieków o przepustowości Qśrd 1500 m³/d,
 - ❖ RLM wg AKPOŚK 2010: 9 836.

Gmina Turoń Kościelna nie utworzyła aglomeracji ujętej w KPOŚK. Na jej terenie działa jedna oczyszczalnia ścieków o wydajności 190 m³/d.

Podsumowując, analiza danych statystycznych wskazuje, że poziom rozwoju sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na obszarze BOF jest wyższy niż w województwie podlaskim. Stan ten wynika przede wszystkim z wysokiego poziomu dostępności infrastruktury wodno-kanalizacyjnej w rdzeniu BOF, przy niskim poziomie w pozostałych gminach obszaru BOF. Zintegrowane uregulowanie gospodarki wodno-ściekowej na obszarze BOF będzie służyć polepszeniu jakości środowiska naturalnego i warunków życia mieszkańców, przy jednoczesnym spełnieniu wymogów wynikających z zapisów dyrektywy.

Problem

Niedostatecznie rozwinięta sieć infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, spowodowana m.in. rozproszeniem sieci osiedleńczej.

Kluczowe wnioski i obserwacje

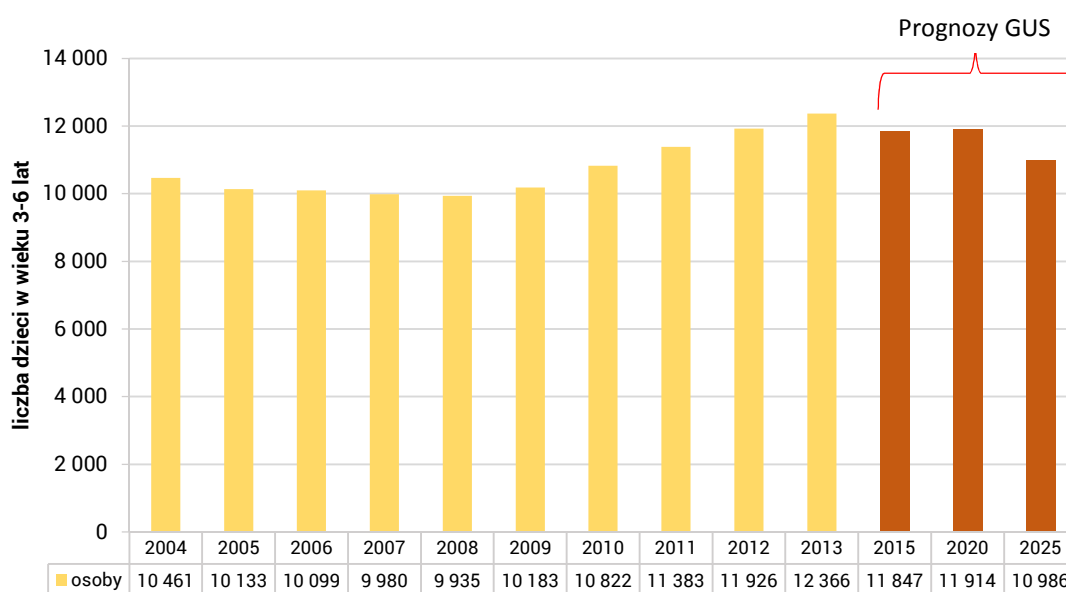
Zaopatrzenie w wodę oraz odbiór i unieszkodliwianie ścieków należą do podstawowych czynników wpływających na jakość życia mieszkańców. Sprawne funkcjonowanie sieci wodociągowych i kanalizacyjnych pozwala na efektywne korzystanie z zasobów wodnych oraz pozytywnie oddziałuje na środowisko, zapobiegając wprowadzaniu do ekosystemu szkodliwych substancji. **Uzasadnione jest zatem wdrożenie działań mających na celu zapewnienie mieszkańcom BOF dostępu do czystej wody oraz sprawnego sposobu odprowadzania i oczyszczania ścieków.**

3.6. Edukacja i wychowanie

3.6.1. Wychowanie przedszkolne

Białostocki Obszar Funkcjonalny w 2012 roku zamieszkiwało 9 008 dzieci w wieku 3-4 lat, natomiast w 2005 roku – 7 082, co daje 27,2% wzrostu w analizowanym okresie. We wszystkich gminach BOF nastąpił wzrost liczby mieszkańców w tej grupie wiekowej. Należy jednak zwrócić uwagę, że prognozy GUS na kolejne lata wskazują na spadek liczby ludność w grupie wiekowej 3-6 lat w całej Polsce, jak również w Białymstoku (niestety nie ma prognoz GUS dla gmin, w tym dla gmin BOF).

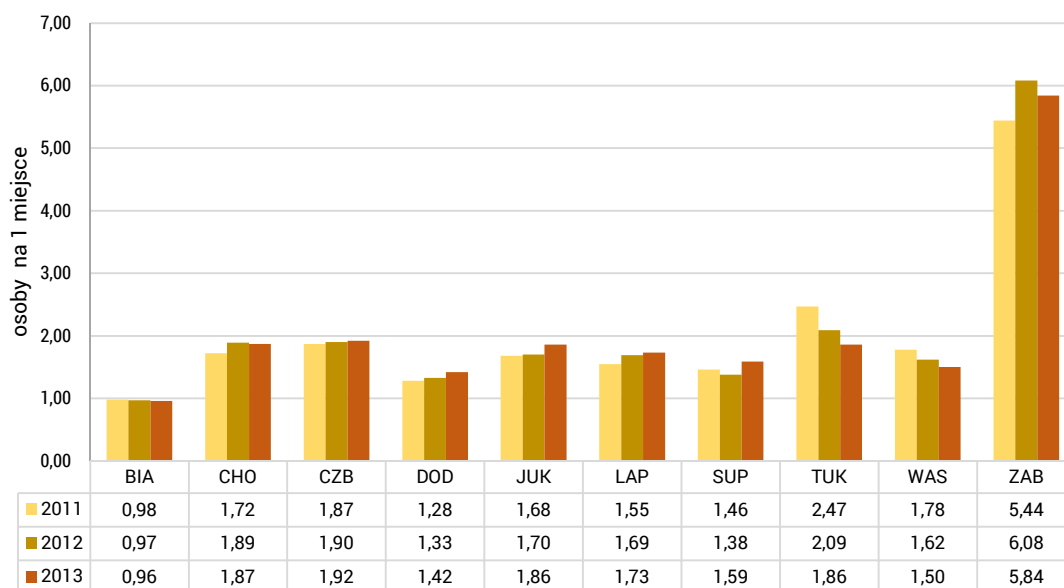
Rysunek 39. Liczba dzieci w wieku 3-6 lat w Białymstoku w latach 2004-2013 oraz prognozy na lata 2015, 2020, 2025

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, wrzesień 2014 r.

W gminach BOF, poza miastem Białystok, istnieją deficyty w zakresie dostępności miejsc wychowania przedszkolnego. Jedynie w Białymstoku liczba dzieci w wieku 3-5 lat przypadających na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego w latach 2011-2013 wynosiła poniżej 1, co oznacza, że wszystkie dzieci mają zapewnione miejsca w placówkach wychowania przedszkolnego. Należy zwrócić uwagę, że dostępność edukacji przedszkolnej jest zróżnicowana na obszarze miasta Białystok, a rodzice są zainteresowani możliwością umieszczenia dziecka w preferowanej placówce, a także możliwością posyłania go do przedszkola na odpowiednią liczbę godzin oraz zapewnienia udziału we wszystkich potrzebnych zajęciach. W gminach otaczających miasto Białystok występowała liczba dzieci w wieku 3-5 lat przypadających na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego w latach 2011-2013 wynosząca powyżej 1,2. W najgorszej sytuacji pod względem dostępności miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego jest gmina Zabłudów. Analizowany wskaźnik zmniejszył się w latach 2011-2013 jedynie w gminach: Turośń Kościelna, Wasilków oraz Białystok. W celu upowszechnienia wychowania przedszkolnego wśród dzieci, zwłaszcza wśród dzieci 3-4 letnich, należy zwiększyć liczbę miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego.

Rysunek 40. Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego w gminach BOF w latach 2011-2013

Liczba dzieci w wieku 3-5 lat

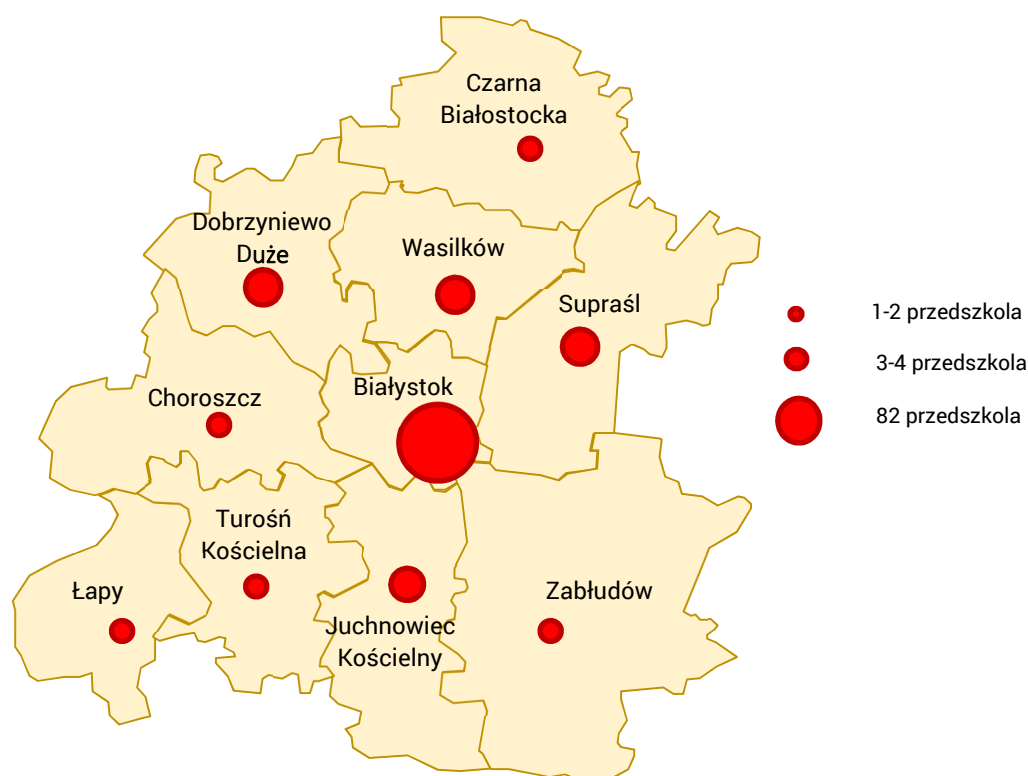
	BIA	CHO	CZB	DOD	JUK	LAP	SUP	TUK	WAS	ZAB
2011	8 735	431	374	272	506	614	453	195	544	272
2012	9 180	474	379	293	523	625	487	192	594	304
2013	9 550	508	384	323	559	613	484	195	561	292

Liczba miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego

	BIA	CHO	CZB	DOD	JUK	LAP	SUP	TUK	WAS	ZAB
2011	8 957	251	200	213	302	396	310	79	305	50
2012	9 481	251	200	221	308	370	354	92	367	50
2013	9 958	271	200	227	301	355	304	105	374	50

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, lipiec 2015 r.

Według danych GUS, na obszarze BOF w 2012 roku funkcjonowały 102 przedszkola (69 publicznych i 33 niepubliczne) i 14 punktów przedszkolnych (7 publicznych i 7 niepublicznych), przy czym 82 przedszkola (56 publicznych i 26 niepublicznych) oraz 6 punktów przedszkolnych (wszystkie niepubliczne) funkcjonowało w Białymstoku.

Mapa 24. Przedszkola w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, lipiec 2014 r.

W 2012 roku w BOF do przedszkoli uczęszczało 6 702 dzieci w wieku 3-4 lat, co stanowiło 74,4% dzieci w tej grupie wiekowej, a w 2005 roku jedynie 3 704, czyli 52,3% dzieci z tej grupy wiekowej. Odsetek dzieci w wieku 3-4 lat objętych opieką przedszkolną na obszarze BOF pozostawał na poziomie wyższym niż w Polsce, a także w województwie podlaskim. Najwięcej dzieci w wieku 3-4 lat objętych wychowaniem przedszkolnym było w Białymstoku (84,9%), a najmniej w gminie Zabłudów (20,9%), co wskazuje na znaczne zróżnicowanie dostępności edukacji przedszkolnej na obszarze BOF.

Tabela 27. Udział dzieci w wieku 3-4 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w gminach BOF w latach 2005-2012

Jednostka terytorialna	Udział dzieci w wieku 3-4 lat objętych wychowaniem przedszkolnym							
	w %							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Białystok	64,8	71,3	75,9	79,4	84,1	83,4	85,4	84,9
Choroszcz	28,3	30,7	34,8	41,7	40,0	30,0	47,4	43,1
Czarna Białostocka	21,0	22,9	35,7	42,6	45,2	37,2	43,0	41,9
Dobrzyniewo Duże	0,0	0,0	5,1	13,7	29,2	56,4	50,8	48,1
Juchnowiec Kościelny	15,5	19,1	26,7	23,7	37,2	33,8	46,4	52,7
Łapy	28,7	29,0	40,2	57,9	56,3	66,7	71,8	62,6
Supraśl	20,7	19,0	26,9	27,3	30,3	47,5	54,4	49,6
Turośń Kościelna	0,0	15,8	0,0	26,5	44,2	37,7	38,0	46,3
Wasilków	36,5	41,1	42,5	50,0	66,4	54,8	57,0	59,5
Zabłudów	18,0	9,0	12,7	20,3	19,5	16,9	20,0	20,9
BOF	52,3	57,5	62,8	68,1	73,4	72,2	75,2	74,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, wrzesień 2014 r.

Według prognoz Głównego Urzędu Statystycznego, liczba dzieci w wieku 3-6 lat w Polsce zmniejszy się w 2030 roku, w porównaniu do 2015 roku, o ok. 25%. Do zahamowania spadku urodzeń w rozważanym okresie może również przyczynić się objęcie edukacją przedszkolną wszystkich dzieci w wieku 3-4 lat. Ważną z przyczyn wykluczenia społecznego jest długotrwałe pozostawanie bez pracy, często dotyczące kobiet, które wypadają z rynku pracy w związku z wychowywaniem dzieci, aż do chwili osiągnięcia przez dzieci wieku szkolnego. Jest to wypadkową m.in. słabo rozwiniętej infrastruktury przedszkolnej, szczególnie w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich. Skutkuje to relatywnie małym odsetkiem dzieci w wieku 3-4 lat objętych wychowaniem przedszkolnym.

Problem

Niedostosowanie infrastruktury przedszkolnej BOF do potrzeb mieszkańców, skutkujące relatywnie małym odsetkiem dzieci (szczególnie w gminach strefy zewnętrznej BOF) objętych edukacją przedszkolną oraz koniecznością dowożenia (transportem indywidualnym) dzieci do przedszkoli w Białymstoku.

Kluczowe wnioski i obserwacje

Uwzględniając zmieniające się oczekiwania pracodawców co do kompetencji pracowników, szczególnego znaczenia nabiera kwestia dostosowania kierunków kształcenia (zawodów) do dynamicznie zmieniającego się rynku pracy oraz jakości kształcenia rozpoczynającego się od najwcześniejszego etapu życia, tj. od przedszkola. Istotne jest objęcie edukacją przedszkolną jak największego odsetka dzieci poprzez zapewnienie wysokiej jakości kształcenia, uwzględniającego kształtowanie postaw kreatywnych i przedsiębiorczych. **Uzasadnione jest zatem wdrożenie działania mającego na celu doprowadzenie do objęcia edukacją przedszkolną wszystkich dzieci zgłoszonych do edukacji przedszkolnej z terenu BOF poprzez zagwarantowanie miejsca w przedszkolu.**

3.6.2. Szkolnictwo podstawowe, gimnazjalne i ponadgimnazjalne (zawodowe)

Na obszarze BOF w 2012 roku w 88 szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży uczyło się 21 118 uczniów. W porównaniu z rokiem 2005 zmniejszyła się o 5 liczba szkół podstawowych, a także liczba uczniów o 4 058. W 2012 roku w 59 gimnazjach dla dzieci i młodzieży wszystkich typów uczyło się 11 146 uczniów. W porównaniu z rokiem 2005 zwiększyła się o 4 liczba gimnazjów, natomiast liczba uczniów zmniejszyła się o 4 869. Można stwierdzić, że nie są potrzebne działania podnoszące liczbę placówek szkolnych. Szkoły podstawowe i gimnazja wymagają wielu prac inwestycyjnych, a w szczególności doposażenia w sprzęt technodydaktyczny. Działania te pozwolą na podniesienie poziomu nauczania.

Tabela 28. Liczba szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (ze specjalnymi) oraz uczniów w BOF, województwie podlaskim i Polsce w 2005 i 2012 roku

Jednostka terytorialna	Liczba szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży		Liczba uczniów szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży	
	2005	2012	2005	2012
BOF	93	88	25 176	21 118
Podlaskie	502	425	85 238	64 542
Polska	14 582	13 555	2 602 120	2 160 861

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl, lipiec 2014 r.

Tabela 29. Liczba gimnazjów dla dzieci i młodzieży (ze specjalnymi) oraz uczniów w BOF, województwie podlaskim i Polsce w 2005 i 2012 roku

Jednostka terytorialna	Liczba szkół gimnazjów dla dzieci i młodzieży		Liczba uczniów gimnazjów dla dzieci i młodzieży	
	2005	2012	2005	2012
BOF	55	59	16 015	11 146
Podlaskie	219	226	53 873	36 750
Polska	7 031	7 371	1 596 781	1 161 658

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl, lipiec 2014 r.

W ostatnich latach w szkołach podstawowych i gimnazjach realizowano szereg prac inwestycyjnych, jednak w wielu gminach na terenie BOF funkcjonują szkoły, które nie są w wystarczającym stopniu wyposażone w sprzęt komputerowy. Liczba uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do internetu przeznaczony do użytku uczniów w szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży bez specjalnych w BOF jest wyższa niż średnia w województwie podlaskim i w Polsce, przy czym w latach 2007-2012 nastąpiła poprawa. Unowocześnianie bazy materialnej i dydaktycznej szkół na obszarze BOF ma na celu podniesienie poziomu nauczania oraz poprawę wyników osiąganych przez uczniów na egzaminach zewnętrznych na każdym szczeblu. W województwie podlaskim w roku szkolnym 2012/2013 średnie wyniki z egzaminów gimnazjalnych jedynie w części humanistycznej z języka polskiego były niższe niż średnie w Polsce.

Tabela 30. Uczniowie szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży bez specjalnych przypadający na 1 komputer z dostępem do internetu przeznaczony do użytku uczniów w BOF, województwie podlaskim i Polsce w latach 2007-2012

Jednostka terytorialna	Liczba uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do internetu przeznaczony do użytku uczniów w szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży bez specjalnych					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Białystok	20,35	17,39	16,30	15,46	15,20	14,69
Choroszcz	9,25	9,38	8,97	8,74	8,25	7,29
Czarna Białostocka	25,44	22,06	20,84	20,29	20,03	17,64
Dobrzyniewo Duże	8,25	5,73	5,80	7,16	7,01	6,61
Juchnowiec Kościelny	12,91	11,73	10,86	10,38	11,89	11,46
Łapy	20,08	11,24	9,19	7,79	8,15	7,40

Supraśl	15,03	7,56	7,14	7,96	6,01	6,74
Turośń Kościelna	10,59	7,67	6,71	7,10	6,83	6,50
Wasilków	21,11	17,54	10,73	8,28	7,73	9,18
Zabłudów	9,82	8,42	7,17	7,00	7,03	8,48
BOF	17,96	14,64	13,39	12,76	12,56	12,31
Województwo podlaskie	15,51	12,55	11,78	11,04	10,60	10,10
Polska	14,81	12,22	11,62	11,04	10,64	10,02

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, lipiec 2014 r.

Tabela 31. Uczniowie gimnazjów dla dzieci i młodzieży bez specjalnych przypadający na 1 komputer z dostępem do internetu przeznaczony do użytku uczniów w BOF, województwie podlaskim i Polsce w latach 2007-2012

Jednostka terytorialna	Liczba uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do internetu przeznaczony do użytku uczniów w gimnazjach dla dzieci i młodzieży bez specjalnych					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Białystok	19,34	16,86	13,95	13,37	14,71	15,27
Choroszcz	12,59	12,00	11,35	14,38	14,42	13,84
Czarna Białostocka	20,50	10,95	9,92	8,82	8,76	8,45
Dobrzyniewo Duże	16,79	15,67	15,60	9,38	8,63	7,92
Juchnowiec Kościelny	15,26	14,14	12,91	13,14	13,63	12,42
Łapy	16,46	15,46	13,43	14,80	14,27	9,20
Supraśl	31,60	30,90	27,00	25,90	23,20	10,71
Turośń Kościelna	21,73	7,80	8,24	7,44	7,76	6,85
Wasilków	13,69	16,92	17,11	16,89	16,39	11,28
Zabłudów	25,18	10,08	9,33	8,24	7,88	13,21
BOF	18,64	15,85	13,60	13,11	13,92	13,42
Województwo podlaskie	15,81	13,26	12,38	11,59	11,36	10,53
Polska	15,46	12,88	12,23	11,55	10,95	10,17

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, lipiec 2014 r.

Kształcenie zawodowe ma służyć nabywaniu kompetencji profesjonalnych, niezbędnych w pracy zawodowej: wiedzy, umiejętności i postaw koniecznych do wykonywania zawodu. Kształcenie w ramach edukacji zawodowej powinno odpowiadać na zdiagnozowane potrzeby rynku pracy. Obecne kształcenie zawodowe w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym jest niespójne, oderwane od potrzeb i wymogów dynamicznie zmieniającego się rynku pracy oraz oczekiwań pracodawców, w szczególności prywatnych firm i zakładów pracy. Świadczy o tym wiele czynników, takich jak: niedostosowanie możliwości realizacji programów kształcenia (zaledwie 11% uczniów uczestniczy w kształceniu praktycznym realizowanym u pracodawców), niewystarczająca baza infrastrukturalna (niedostosowana do prowadzenia kształcenia przedmiotowego czy modułowego oraz zajęć praktycznych, w trakcie których uczniowie powinni osiągnąć wiedzę i umiejętności niezbędne do odbycia praktyki zawodowej i zdania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie), zbyt nikłe zasoby nauczycieli do nauczania teoretycznych przedmiotów zawodowych i zajęć praktycznych – specjalistów z praktyką zawodową, niski popyt na absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników z Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego (według danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Białymstoku w tych samych zawodach z jednej strony brakuje pracowników, a z drugiej zarejestrowani są bezrobotni).

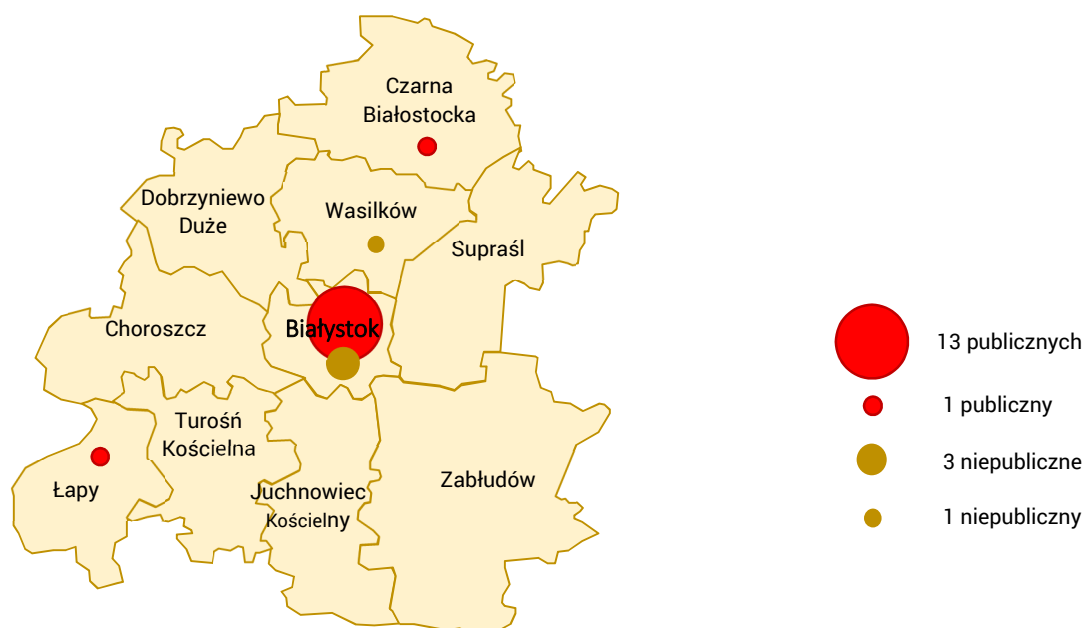
W 2014 roku w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym kształcenie zawodowe na poziomie ponadgimnazjalnym prowadziło dziewiętnaście zespołów szkół zawodowych lub samodzielnych szkół, w tym piętnaście publicznych – trzynaście w Białymstoku i jeden – w Czarnej Białostockiej oraz jeden w Łapach. Z dniem 31 sierpnia 2014 roku zostały zlikwidowane trzy publiczne szkoły zawodowe w Białymstoku (Technikum Zawodowe nr 2 Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 w Białymstoku, Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 10 Zespołu Szkół Zawodowych nr 6 w Białymstoku i Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 12 Zespołu Szkół Zawodowych nr 4 w Białymstoku) oraz jedna publiczna szkoła zawodowa w Supraślu (Technikum w Centrum Edukacji w Supraślu).

Tabela 32. Zespoły szkół zawodowych w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym (stan na 25.10.2013 r.)

Lp.	Nazwa szkoły	Status
1	Zespół Szkół Budowlano-Geodezyjnych im. Stefana Władysława Bryły w Białymstoku	Publiczna
2	Zespół Szkół Elektrycznych im. prof. Janusza Groszkowskiego w Białymstoku	Publiczna
3	Zespół Szkół Gastronomicznych w Białymstoku	Publiczna
4	Zespół Szkół Handlowo-Ekonomicznych im. Mikołaja Kopernika w Białymstoku	Publiczna
5	Zespół Szkół Mechanicznych Centrum Kształcenia Praktycznego Nr 2 im. św. Józefa w Białymstoku	Publiczna
6	Zespół Szkół Rolniczych Centrum Kształcenia Praktycznego w Białymstoku	Publiczna
7	Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących z Oddziałami Integracyjnymi im. St. Staszica w Białymstoku	Publiczna
8	Zespół Szkół Technicznych im. gen. Władysława Andersa w Białymstoku	Publiczna
9	Zespół Szkół Zawodowych nr 2 im. kpt. Władysława Wysockiego w Białymstoku	Publiczna
10	Zespół Szkół Zawodowych nr 5 im. gen. Ignacego Prądzyńskiego w Białymstoku	Publiczna
11	Zespół Szkół nr 16 w Białymstoku	Publiczna
12	Zespół Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Białymstoku	Publiczna
13	Zespół Szkół LOGIZ w Białymstoku	Publiczna
14	Zespół Szkół w Czarnej Białostockiej	Publiczna
15	Zespół Szkół Mechanicznych im. Stefana Czarnieckiego w Łapach	Publiczna
16	Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Wasilkowie	Niepubliczna
17	Technikum Usług Fryzjerskich „DEHAG Extra” w Białymstoku	Niepubliczna
18	Zasadnicza Szkoła Zawodowa i Technikum Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Białymstoku	Niepubliczna
19	Akademickie Technikum Hotelarstwa w Białymstoku	Niepubliczna

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Kuratorium Oświaty w Białymstoku.

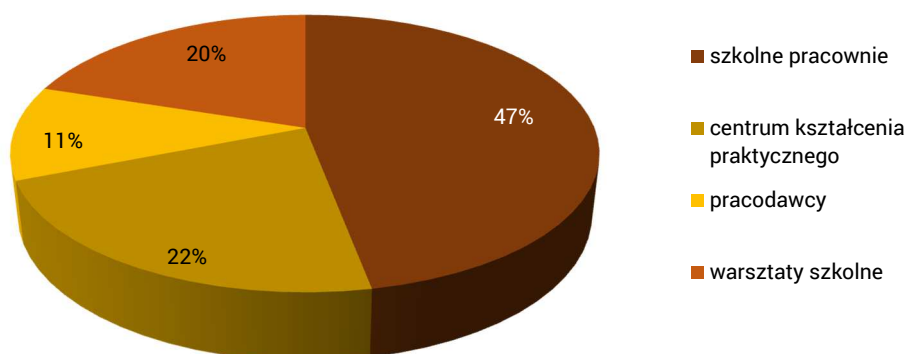
Mapa 25. Zespoły szkół zawodowych w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Kuratorium Oświaty w Białymstoku, czerwiec 2014 r.

W tym obszarze edukacji funkcjonują także prowadzone przez rdzeń BOF od 1 września 2004 roku trzy branżowe Centra Kształcenia Praktycznego (CKP nr 1 w Zespole Szkół Elektrycznych – branża elektroniczno-elektryczna, CKP nr 2 w Zespole Szkół Mechanicznych – branża mechatroniczno-samochodowa, CKP nr 3 w Zespole Szkół Gastronomicznych – branża gastronomiczno-hotelarska) oraz istniejące już od kilku lat Centrum Kształcenia Praktycznego w Zespole Szkół Rolniczych. W powyższych centrach uczniowie szkół zawodowych z macierzystych zespołów i ze szkół kształcących w tych samych zawodach odbywają zajęcia praktyczne, przygotowując się do wykonywania określonego zawodu. Uczniowie białostockich szkół realizują też praktyczną naukę zawodu w pracowniach Zespołu Szkół Technicznych przy ul. Stołecznej 21, Zespołu Szkół Technicznych i Ogólnokształcących przy ul. Sienkiewicza 57, Zespołu Szkół Zawodowych nr 2 przy ul. Świętojańskiej 1 oraz u pracodawców.

Rysunek 41. Miejsce realizacji praktycznej nauki zawodu w roku szkolnym 2013/2014

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Edukacji Urzędu Miejskiego w Białymstoku na podstawie danych nadesłanych ze szkół.

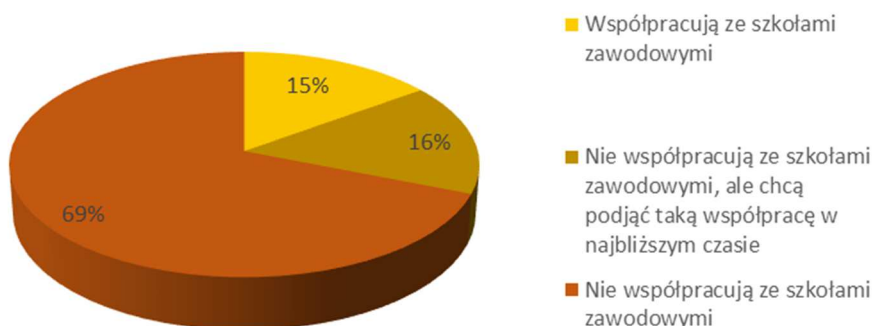
W 2013 roku szkoły zawodowe i technika na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego kształciły 8 538 uczniów w 70 zawodach, przy czym zaledwie dziesięć zawodów skupiało blisko połowę wszystkich uczniów szkół zawodowych. Były to: technik informatyk (737 uczniów), technik pojazdów samochodowych (550 uczniów), technik hotelarstwa (533 uczniów), technik mechanik (431 uczniów), technik usług fryzjerskich (431 uczniów), technik budownictwa (385 uczniów), technik żywienia i usług gastronomicznych (311 uczniów), kucharz (303 uczniów) i mechanik pojazdów samochodowych (303 uczniów)⁴³. Wszystkie te zawody należą do nadwyżkowych – na regionalnym rynku pracy brakuje ofert pracy dla absolwentów z takim wykształceniem. Z kolei w ponad 20 zawodach kształciło się bardzo mało uczniów (0-5). Świadczy to o znacznym rozproszeniu oferty szkół zawodowych, niedostosowanej do potrzeb pracodawców zarówno pod względem kierunków kształcenia, jak i jakości kształcenia. Jest to jeden z powodów niedostosowania strukturalnego podaży i popytu na pracę. Kumulacja problemu znajduje wyraz w strukturze zawodowo-kompetencyjnej osób bezrobotnych i jest powodowana w głównej mierze niedostosowaniem kompetencji do oczekiwań regionalnych pracodawców. Niekorzystną sytuację szkół zawodowych potęguje ogólny relatywnie niski stan rozwoju gospodarczego województwa podlaskiego, a w tym również BOF, który wpływa na ograniczoną liczbę miejsc pracy. Z tego powodu zasoby pracy w obszarze funkcjonalnym nie są w pełni wykorzystane.

Szkolnictwo zawodowe powinno w jak największym stopniu odpowiadać na potrzeby pracodawców. Jest to niezbędny warunek zapewnienia wysokiej jakości kształcenia zawodowego. Aby zadbać o dostosowanie oferty kształcenia do zmieniających się oczekiwań pracodawców niezbędna jest współpraca szkół zawodowych i przedsiębiorców. Wyniki badania, przeprowadzonego przez Białostocką Fundację Kształcenia Kadr⁴⁴, wskazują na mały zakres współpracy szkół z pracodawcami, ponad połowa badanych nie widziała potrzeby, korzyści ze współpracy ze szkołami. Ponad 80% pracodawców zatrudniających absolwentów szkół zawodowych w żadnej formie nie współpracuje ze szkołami zawodowymi. Jako główny powód braku współpracy ze szkołami zawodowymi przedsiębiorcy wskazali fakt, że nie mają takiej potrzeby. Jednocześnie 32% respondentów uznało, że jest to spowodowane regulacjami prawnymi związanymi z zatrudnianiem młodocianych pracowników. Konieczne jest stworzenie regulacji w zakresie zachęt finansowych dla pracodawców w postaci ulg podatkowych, ułatwień prawnych i finansowych (np. refundacji środków wydatkowanych na kształcenie w zawodzie). Potrzebne jest wypracowanie standardów współpracy pomiędzy szkołami a pracodawcami, wsparcie pracodawców w zakresie prowadzenia dokumentacji związanej z organizacją praktycznej nauki zawodu zgodnie z wymogami systemu oświaty. Z badań wynika, że prawie połowa (43%) pracodawców uważa, że najistotniejszą barierą we współpracy ze szkołami zawodowymi jest brak czasu na takie działania. Z kolei, 16% badanych uznało, że ma niewystarczającą wiedzę w tym zakresie, a 15% nie widzi korzyści z takiej działalności. Z drugiej zaś strony 100% badanych szkół zawodowych z terenu BOF organizuje dla uczniów wycieczki do zakładów pracy, a ponad połowa (53%) dostosowuje ofertę edukacyjną do potrzeb pracodawców. Ze wsparcia materialnego ze strony pracodawców korzysta 47% szkół. Jako czynnik mogący poprawić jakość kształcenia 14% badanych wskazało współpracę szkół i pracodawców w celu rozpoznania oczekiwań pracodawców wobec absolwentów.

⁴³ Na podstawie danych Systemu Informacji Oświatowej z dnia 30 września 2013 r.

⁴⁴ *Kształcenie Zawodowe na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego*, Raport wykonany na zlecenie Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, Białostocka Fundacja Kształcenia Kadr, Białystok 2014, s. 88, <http://www.bof.org.pl/ekspertyzy/ksztalacniezawodowe.pdf>.

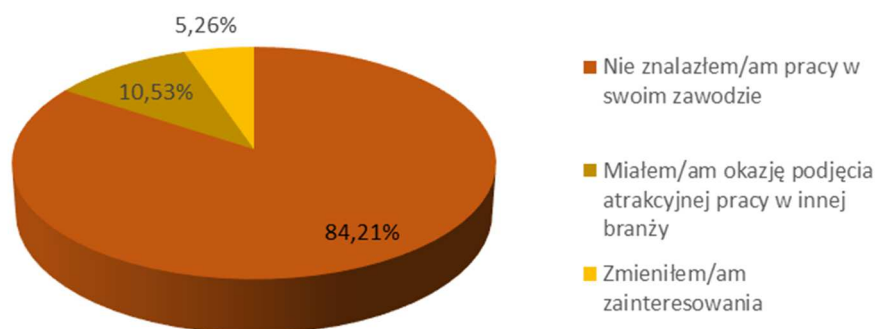
Rysunek 42. Stan współpracy pracodawców ze szkołami zawodowymi

Źródło: *Kształcenie Zawodowe na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, Raport wykonany na zlecenie Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, Białostocka Fundacja Kształcenia Kadr, Białystok 2014, s. 16, <http://www.bof.org.pl/ekspertyzy/ksztalczewzawodowe.pdf>.*

Miarą dopasowania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy może być zgodność stanowiska, na którym pracują zatrudnieni absolwenci z ich wyuczonym zawodem i zdobytymi kompetencjami. Jak wskazują wyniki badania odsetek pracujących w wyuczonym zawodzie wynosi zaledwie 55%. Głównym powodem, dla którego absolwenci szkół zawodowych z terenu BOF nie wykonują pracy w swoim zawodzie był fakt, że nie znaleźli pracy w swoim zawodzie. Odpowiedzi takiej udzieliło ponad 80% badanych⁴⁵. Szkoły widzą zapotrzebowanie na określone zawody, które należą do deficytowych, ale nie mają możliwości kształcenia w tych kierunkach z uwagi na brak bazy dydaktycznej i odpowiedniej kadry. Analiza dynamiki zmian w zakresie kierunków kształcenia szkół zawodowych z obszaru BOF w latach 2010-2014 wskazuje, że znacznie więcej nowych kierunków otworzono (59) niż zamknięto (20). Zdaniem badanych przedsiębiorców, trudności w pozyskaniu nowego pracownika o odpowiednich kwalifikacjach, wynikały głównie z powodów: braku pracowników o odpowiednim doświadczeniu (41,7%), braku w okolicy osób chętnych do pracy (16,7%) oraz tego, że absolwenci szkół zawodowych nie posiadają pożądaných przez pracodawców kwalifikacji i umiejętności.⁴⁶

Rysunek 43. Powody podjęcia pracy w zawodzie innym niż wyuczony

Źródło: *Kształcenie Zawodowe na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, Raport wykonany na zlecenie Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, Białostocka Fundacja Kształcenia Kadr, Białystok 2014, s. 62, <http://www.bof.org.pl/ekspertyzy/ksztalczewzawodowe.pdf>.*

⁴⁵ Ibidem, s. 62-63.

⁴⁶ Ibidem, s. 25 -29.

Szczególnie istotne z punktu widzenia dostosowywania szkolnictwa zawodowego do aktualnych potrzeb rynku pracy są dane dotyczące trzech wskaźników, a mianowicie liczba nauczycieli posiadających doświadczenie zawodowe związane z kierunkiem kształcenia, liczba nauczycieli biorących udział w stażach w przedsiębiorstwach oraz liczba nauczycieli biorących udział w kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe. Analiza danych pozyskanych w toku badania wskazuje, że zaledwie jedna trzecia ogółu nauczycieli (30%) pracowała wcześniej w zawodzie. Niestety również niewielki odsetek (12%) nauczycieli pracujących w szkołach zawodowych na terenie BOF miał możliwość skorzystania ze staży w przedsiębiorstwach w celu podniesienia kompetencji zawodowych. Znacznie większy jest natomiast odsetek (52%) badanych nauczycieli pracujących w szkołach zawodowych na terenie BOF, którzy podnosili kwalifikacje zawodowe na kursach zawodowych. Wyniki analizy wskazują, że znaczna część szkół zawodowych BOF w niewystarczającym stopniu dba o kwalifikacje nauczycieli.⁴⁷

Problem rozwoju kształcenia zawodowego w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym pogłębia niedostateczny poziom rozwijania predyspozycji i zdolności poznawczych u najmłodszych mieszkańców BOF, a także małe zainteresowanie absolwentów gimnazjów kształceniem się na tym poziomie. Jest to związane m.in. z faktem, iż uzdolnienia manualne, przygotowujące do wyboru przyszłej ścieżki edukacyjnej, a w przyszłości konkretnego zawodu, rozwijane są w minimalnym zakresie, i to w szczególności podczas realizacji przedmiotu zajęcia techniczne, oraz aspiracjami rodziców i nauczycieli skłaniających dzieci i młodzież do nauki w liceum i kontynuowania jej w ramach podejmowanych studiów wyższych, a także z wyobrażeniem o konieczności wykonywania relatywnie cięższej pracy w zawodach, do których przygotowuje zasadniczy poziom kształcenia, aniżeli np. w usługach czy handlu. Jest to trend ogólnopolski. Jego zmiana mogłaby nastąpić poprzez wiedzę i doświadczenia wyniesione z zajęć o charakterze eksperymentalno-badawczym, przeprowadzonych przez placówkę wyposażoną w nowoczesne pomoce dydaktyczne i specjalistyczne programy, jak też radykalną zmianę warunków kształcenia i działania określoną ofertą pracodawców, zwiększającą prawdopodobieństwo uzyskania interesującej i dobrze płatnej pracy w zawodzie. Szansą stwarzającą zmianę nastawienia młodzieży jest promocja kształcenia zawodowego wśród uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych, a także ukierunkowanie ścieżki edukacyjnej wynikające z polityki miejskiej Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego. W większości kształcenie zawodowe odbywa się w rdzeniu BOF. W roku szkolnym 2012/2013 ze strefy zewnętrznej do szkół zawodowych napłynęło 418 uczniów, co stanowiło 50% wszystkich uczniów napływających z gmin województwa podlaskiego⁴⁸. Miasto Białystok w celu *rozwoju zawodowego i osobowego* mieszkańców zgodnie z priorytetem – B.2. „Strategii Rozwoju Miasta Białegostoku 2011-2020 plus” stymuluje organizację i strukturę naboru, zachęcając młodzież do wyboru szkoły zawodowej. Rozbudowywanie oferty edukacyjnej odbywa się poprzez wprowadzanie nowych zawodów i kierunków kształcenia, np.: technik mechatronik w Technikum Mechanicznym Zespołu Szkół Mechanicznych Centrum Kształcenia Praktycznego nr 2 im. św. Józefa w Białymstoku oraz w Technikum Zawodowym nr 3 Zespołu Szkół Zawodowych im. kpt. Władysława Wysockiego w Białymstoku, technik żywienia i usług gastronomicznych w Technikum Gastronomicznym Zespołu Szkół Gastronomicznych w Białymstoku i w Technikum Zawodowym nr 9 Zespołu Szkół Technicznych im. gen. Władysława Andersa w Białymstoku, technik energetyk w Technikum Elektrycznym Zespołu Szkół Elektrycznych im. Janusza Groszkowskiego

⁴⁷ Ibidem, s. 60-61.

⁴⁸ Na podstawie danych Poznańskiego Centrum Superkomputerowo-Sieciowego, 10 sierpnia 2012 r.

w Białymstoku, technik weterynarii w Technikum Zawodowym nr 7 Zespołu Szkół Rolniczych Centrum Kształcenia Praktycznego w Białymstoku, technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej w Technikum Budowlano-Geodezyjnym Zespołu Szkół Budowlano-Geodezyjnych im. Stefana Władysława Bryły w Białymstoku. Stopień zainteresowania poszczególnymi typami szkół, kierunkami kształcenia i zawodami jest w ostatnich trzech latach zbliżony. Ostatecznie, około 55% młodzieży każdego roku wybiera kształcenie w liceum ogólnokształcącym, 7% – w szkole zasadniczej, pozostali decydują się na naukę w technikum.

W szkołach ponadgimnazjalnych zatrudnia się nauczycieli posiadających kwalifikacje zawodowe oraz przygotowanie pedagogiczne zgodnie z zapisami *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczyciela oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli*. W szkołach ponadgimnazjalnych w roku szkolnym 2012/2013 nauczyciele zatrudnieni byli na 2061,86 etatu. W szkołach ponadgimnazjalnych prowadzonych przez Miasto Białystok ponad 80% kadry stanowią nauczyciele mianowani i dyplomowani. Liczba etatów nauczycielskich ze stopniem nauczyciela dyplomowanego jest prawie taka sama w liceach ogólnokształcących, jak i w zespołach szkół zawodowych (różnica wynosi 32,51 etatu na korzyść liceów ogólnokształcących).

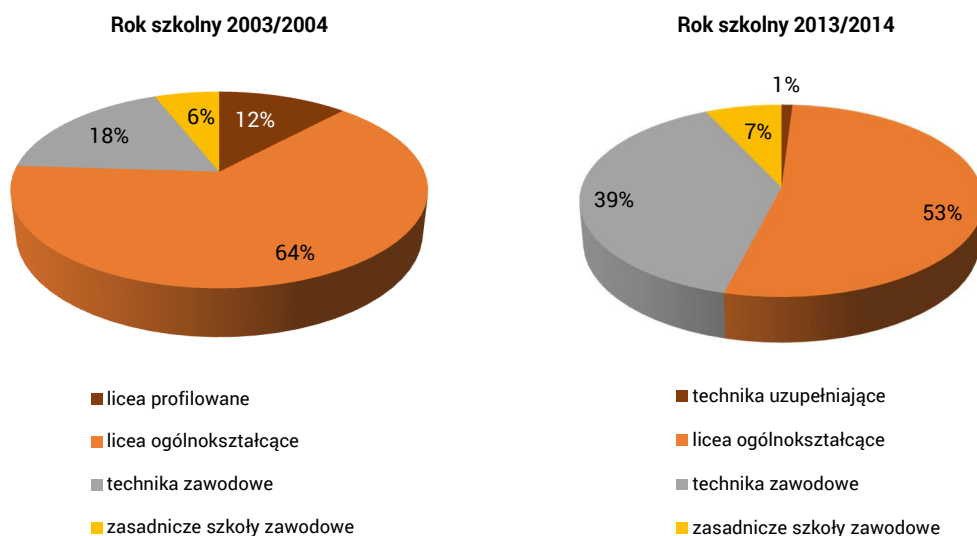
Tabela 33. Ogólna liczba nauczycieli zatrudnionych w szkołach ponadgimnazjalnych w przeliczeniu na etaty według stopni awansu zawodowego

Stopień awansu zawodowego	Liczba etatów	Odsetek liczby etatów (w %)
Stażysta	26,51	1,29
Kontraktowy	306,20	14,85
Mianowany	497,08	24,11
Dyplomowany	1232,07	59,75
Ogółem	2061,86	100,00

Źródło: Opracowanie własne Departamentu Edukacji (na podstawie danych z Systemu Informacji Oświatowej) według stanu na 31.03.2013 r.

Na przestrzeni dziesięciu lat w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym widoczny jest wyraźny wzrost zainteresowania kształceniem zawodowym, z 24% ogółu młodzieży w szkołach zawodowych w 2003 roku (technika i zasadnicze szkoły zawodowe) do 47% ogółu uczniów w 2013 roku pobierających naukę zawodu. Wynika to m.in. z działań podejmowanych przez Miasto Białystok oraz doradców zawodowych przygotowujących uczniów gimnazjów do bardziej świadomego wyboru szkoły ponadgimnazjalnej. Doradcy zawodowi organizują spotkania młodzieży i rodziców z pracodawcami, prowadzą zajęcia w zakresie preorientacji zawodowej. Wiodącą rolę odgrywa w tym zakresie Lokalne Centrum Doradztwa Zawodowego (LCDZ) przy Centrum Kształcenia Ustawicznego w Białymstoku. W 2012 roku doradztwem i preorientacją zawodową objęto 6 992 uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych.

Rysunek 44. Zmieniające się proporcje w kształceniu ogólnym i zawodowym na przestrzeni 10 lat – w roku szkolnym 2003/2004 i 2013/2014

Źródło: Opracowanie własne Urzędu Miejskiego w Białymstoku, Departament Edukacji, wrzesień 2013 r.

Szkoły ponadgimnazjalne realizują programy nauczania uwzględniające nową podstawę programową kształcenia ogólnego, a w przypadku szkół prowadzących kształcenie zawodowe – również nową podstawę programową kształcenia w danym zawodzie. Podstawy programowe określone są przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania. Zgodnie z nową klasyfikacją zawodów szkolnictwa zawodowego określoną w rozporządzeniu MEN z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (Dz.U. z 2012 r. nr 2, poz. 7, z późniejszymi zmianami), dyrektorzy szkół zawodowych przedkładają ofertę kierunków kształcenia na dany rok, z uwzględnieniem specyfiki szkoły, warunków realizacji wnioskowanego zawodu w powiązaniu z potrzebami lokalnego i regionalnego rynku pracy. Nowa podstawa programowa kształcenia w zawodach określa warunki realizacji kształcenia w każdym opisanym zawodzie. Zgodnie z ideą Europejskich Ram Kwalifikacji zostały one opisane jako oczekiwane efekty kształcenia. Odnoszą się one w szczególności do kształcenia praktycznego, które może odbywać się w: pracowniach i warsztatach szkolnych, placówkach kształcenia ustawicznego, placówkach kształcenia praktycznego oraz u pracodawców. Nowa podstawa programowa kształcenia w zawodach stanowi jednocześnie standard wymagań egzaminacyjnych dla poszczególnych kwalifikacji, co ma istotne znaczenie zarówno w części teoretycznej, jak i praktycznej egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie. Organizacja egzaminów zawodowych wymaga wyposażenia bazy techno-dydaktycznej w odpowiednią liczbę obrabiarek, urządzeń i narzędzi, zgodnie z wytycznymi określonymi przez Centralną Komisję Egzaminacyjną.

W celu dostosowania kształcenia zawodowego w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym do zdiagnozowanych potrzeb rynku pracy konieczne jest:

- ❖ podniesienie jakości i efektywności edukacji zawodowej,
- ❖ zbliżenie rezultatów kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy,
- ❖ wsparcie systemowe w zakresie współpracy z pracodawcami,

- ❖ zwiększenie elastyczności uczących się osób w odnalezieniu się na rynku pracy, zgodnie z potwierdzonymi kwalifikacjami,
- ❖ poprawa bazy techno-dydaktycznej,
- ❖ przygotowanie nauczycieli, specjalistów wywodzących się ze środowiska pracodawców,
- ❖ promocja kształcenia zawodowego,
- ❖ zwiększenie społecznej misji.

Pracodawcy poszukują pracowników o konkretnych umiejętnościach, dobrze przygotowanych do wykonywania konkretnych, praktycznych zadań. Istnieje zatem konieczność modernizacji kształcenia zawodowego oraz powiązanie kierunków kształcenia z wymogami wynikającymi z rozwoju gospodarczego i z oczekiwaniami pracodawców, zapewnienia jakości kształcenia odpowiadającego standardom społeczeństwa opartego na wiedzy, a także zwiększenia jego efektywności – wyposażenia absolwentów w kluczowe kompetencje o charakterze ogólnym i praktycznym.

Problemy

1. Niedostateczna baza techno-dydaktyczna w edukacji wykorzystująca nowe technologie.
2. Niedostosowanie kierunków (zawodów) kształcenia do oczekiwań pracodawców i zmieniających się potrzeb rynku pracy.
3. Przystarzała infrastruktura materialna szkolnictwa zawodowego.

Wnioski i obserwacje

1. Niedostosowanie kształcenia, a co za tym idzie kompetencji, do oczekiwań pracodawców i zmieniających się potrzeb rynku pracy powoduje wzrost problemów z podjęciem pierwszej pracy szczególnie przez ludzi młodych, co bardzo często wiąże się z decyzją o wyjeździe poza granice województwa podlaskiego w poszukiwaniu pracy. Rozwiązaniu tego problemu może służyć rozwinięta sieć kształcenia na terenie BOF na wszystkich poziomach. Powinna ona zostać zdecydowanie wzmocniona o pełniejsze wykorzystanie technologii ICT w procesie dydaktycznym. **Uzasadnione jest zatem wdrożenie działania inwestycyjnego mającego na celu zapewnienie bazy techno-dydaktycznej do edukacji z wykorzystaniem nowych technologii oraz doposażenie placówek edukacyjnych w zestawy niezbędnych urządzeń multimedialnych.**
2. Na obszarze BOF obserwuje się niedostosowanie strukturalne podaży i popytu na pracę. Kumulacja problemu znajduje wyraz w strukturze zawodowo-kompetencyjnej bezrobocia i jest spowodowana w głównej mierze niedostosowaniem kształcenia do oczekiwań pracodawców reprezentujących regionalną gospodarkę, czego dowodzi spadkowy trend liczby uczniów szkół zawodowych, w szczególności na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej. Edukacja w szkołach zawodowych odbywa się w oparciu o przestarzałą bazę techno-dydaktyczną, w obiektach, pracowniach i warsztatach wymagających rozbudowy i modernizacji. Taki stan rzeczy zniechęca młodzież do podejmowania nauki w technikach i zasadniczych szkołach zawodowych. Nie ma zatem szans na nowoczesne kształcenie zawodowe bez gruntownej rozbudowy bazy i jej wyposażenia z myślą o realizacji praktycznej nauki zawodu w ścisłej współpracy z pracodawcami. **Uzasadnione jest zatem wdrożenie działania mającego na celu podniesienie atrakcyjności kształcenia poprzez zwiększenie współpracy szkół z pracodawcami (m.in. staże i praktyki zawodowe dla uczniów), a tym samym większe dostosowanie efektów kształcenia do oczekiwań pracodawców i zmieniających się potrzeb rynku pracy. Ponadto należy dokonać modernizacji i doposażenia szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe celem osiągnięcia warunków odzwierciedlających naturalne stanowisko pracy właściwe dla nauczanych zawodów.**

3.7. Kultura

Na obszarze BOF funkcjonują instytucje prowadzące działalność kulturalną, które przyczyniają się do wzmocnienia znaczenia kultury w rozwoju społeczno-gospodarczym. W tabeli 34. zaprezentowano informacje o liczbie i rodzaju instytucji kultury w Białymstoku, BOF, województwie podlaskim i w Polsce w 2009 i w 2012 roku. Informacje te świadczą o centralizacji instytucji kultury w rdzeniu BOF. To przede wszystkim w Białymstoku mieszczą się takie instytucje kultury, jak: teatry, muzea i galerie. Jedynie biblioteki oraz domy kultury i ośrodki kultury, kluby i świetlice znajdują się w każdej gminie obszaru BOF.

Tabela 34. Liczba instytucji kultury na obszarze BOF, w województwie podlaskim i Polsce w 2009 i 2012 roku

Jednostka terytorialna	Biblioteki		Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice		Galerie		Teatry		Muzea		Instytucje muzyczne		Kina	
	2009	2012	2009	2012	2009	2012	2009	2012	2009	2012	2009	2012	2009	2012
Białystok	28	33	16	17	4	3	3	3	4	5	1	2	4	3
BOF	55	57	36	36	4	3	4	4	8	8	1	2	4	4
Podlaskie	281	292	169	169	9	8	5	5	24	26	2	4	15	14
Polska	9 861	9 462	4 027	3 870	346	344	141	129	774	768	42	80	448	447

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl, lipiec 2014 r.

W 2012 roku na obszarze BOF funkcjonowały 2 teatry dramatyczne zlokalizowane w gminach Białystok i Supraśl oraz 2 teatry lalek zlokalizowane w Białymstoku, na 75 teatrów dramatycznych i 29 teatrów lalek w Polsce. Bardzo ważną instytucją przyczyniającą się do kształtowania krajobrazu kulturalnego obszaru BOF jest Teatr Dramatyczny im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku. Poza rdzeniem BOF funkcjonuje teatr „Wierszalin”, głośny zespół teatralny założony w 1991 roku, z siedzibą w Supraślu. Teatr odnosi sukcesy na świecie i w Polsce. Białystok jest ważnym w kraju i jedynym na obszarze BOF centrum sztuki lalkarskiej. W mieście działa wyższa lalkarska uczelnia artystyczna (z teatrem szkolnym) kształcąca lalkarzy oraz instytucja artystyczna – Białostocki Teatr Lalek, prowadzący działalność od 1953 roku. Teatr jest instytucją ponadregionalną, prowadzi aktywną współpracę z twórcami i menedżerami kultury m.in. z Czech, Holandii, Litwy, Łotwy, Niemiec, Francji, Izraela, Rosji. Rocznie prezentuje ponad 400 przedstawień, w tym 5-6 premier dla dzieci i dorosłych, realizuje międzynarodowe projekty teatralne, aktywizuje młodych twórców, prowadzi aktywną współpracę z sąsiadami zza wschodniej granicy. W 2012 roku na obszarze BOF łączna liczba wystawianych widowisk w teatrach dramatycznych wyniosła 333 spektakle, zaś w teatrach lalek 466. W stosunku do roku 2009 w przypadku teatrów dramatycznych zauważalny jest spadek o 17% liczby wystawianych sztuk (z 401 w 2009 do 333 sztuk w 2012 roku), natomiast w przypadku teatrów lalek zauważalny jest wzrost liczby wystawianych przedstawień (wzrost o 6%).

Białystok na obszarze BOF jest bardzo ważnym ośrodkiem kultury muzycznej, z wyższą uczelnią muzyczną (Uniwersytet Muzyczny), licznymi stowarzyszeniami muzycznymi oraz Operą

i Filharmonią Podlaską – Europejskim Centrum Sztuki, która od 2012 roku prowadzi rozszerzoną działalność w nowo wybudowanym budynku przy ul. Odeskiej 1. Opera i Filharmonia Podlaska jest obecnie największą instytucją artystyczną na terenie północno-wschodniej Polski. Instytucja prowadzi różnorodną działalność teatralną i muzyczną, dysponując własnym studio nagrań oraz warunkami do realizacji audycji radiowo-telewizyjnych. Obiekt tworzy także atrakcyjną przestrzeń konferencyjną i wystawienniczą. W Operze i Filharmonii Podlaskiej prezentowane są koncerty filharmoniczne, a także opery, musicale, bajki muzyczne, festiwale, które zachęcają szerokie grono widzów z kraju i zagranicy do przyjazdu do Białegoostoku. W I półroczu 2014 roku frekwencja w Operze wyniosła 110 170 widzów, a za 2013 wyniosła 206 936 widzów, co umiejscawia ją w czołówce frekwencyjnej tego rodzaju instytucji.

Tabela 35. Widzowie w teatrach i instytucjach muzycznych na obszarze BOF oraz w województwie podlaskim i Polsce w latach 2009, 2011-2012

Jednostka terytorialna	Liczba widzów					
	w teatrach			w instytucjach muzycznych		
	na 10 tys. mieszkańców					
	2009	2011	2012	2009	2011	2012
BOF	2 547	2 526	2 298	1 040	1 052	937
Podlaskie	1 033	1 022	940	422	419	367
Polska	1 079	1 093	1 118	265	237	258

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl, lipiec 2014 r.

Na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w 2012 roku funkcjonowało 36 domów i ośrodków kultury oraz klubów i świetlic, na 169 działających na terenie województwa podlaskiego i 3 870 działających na terenie Polski. Z analizy danych wynika, że w obszarze BOF od 2005 roku wzrosła liczba odbywających się imprez (z 1 774 imprez w 2005 do 2 079 w 2012 roku – wzrost o 17%). Na podstawie danych dotyczących liczby uczestników imprez również można zaobserwować ich wzrost. W 2012 roku w imprezach organizowanych przez instytucje kultury wzięło udział 331 174 osoby, co daje wzrost o 28% w stosunku do 2005 roku.

Tabela 36. Imprezy i uczestnicy imprez organizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na obszarze BOF oraz w województwie podlaskim i Polsce w latach 2005, 2007, 2009, 2011-2012

Jednostka terytorialna	Liczba imprez					Liczba uczestników imprez				
	na 10 tys. mieszkańców									
	2005	2007	2009	2011	2012	2005	2007	2009	2011	2012
BOF	44	40	88	49	51	6 411	5 504	10 045	7 960	8 047
Podlaskie	63	60	78	56	58	11 916	10 346	12 726	9 541	9 156
Polska	55	55	62	48	51	8 461	8 818	9 027	7 979	8 170

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych wygenerowanych z Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl, czerwiec 2014 r.

Na obszarze BOF w 2012 roku funkcjonowały 4 kina, w Białymstoku (3) i Supraślu (1), na 14 kin w województwie podlaskim i 447 w Polsce. Analizując dane zarówno dla BOF, województwa podlaskiego, jak i Polski zauważyć można, że od 2005 roku nastąpił spadek liczby funkcjonujących kin, przy czym wzrosła liczba sal kinowych z 4 w 2005 do 16 w 2012 roku, a to spowodowało znaczny wzrost frekwencji.

W 2012 roku na obszarze BOF było 8 muzeów (łącznie z oddziałami) funkcjonujących w czterech gminach: Białystok, Choroszcz, Supraśl oraz Wasilków, na 26 muzeów w województwie podlaskim i 768 w Polsce. W stosunku do 2009 roku liczba obiektów w obszarze BOF nie uległa zmianie, a w województwie podlaskim zmniejszyła się o 2 muzea. W analizowanym okresie zauważalny jest znaczny wzrost liczby osób zwiedzających muzea w Białymstoku i Supraślu, ale na obszarze BOF nastąpił spadek. Dla porównania, od 2009 roku liczba zwiedzających dla obszaru BOF zmniejszyła się o 24 888 osób (spadek o 16,8%), zaś w Polsce wzrosła o 6 054 396 osób (wzrost o 29,3%).

Tabela 37. Liczba zwiedzających muzea łącznie z oddziałami na obszarze BOF oraz w województwie podlaskim i Polsce w latach 2009-2012

Jednostka terytorialna	Liczba zwiedzających muzea			
	2009	2010	2011	2012
	na 10 tys. mieszkańców			
BOF	3 657	2 992	3 755	3 007
Podlaskie	3 019	2 924	3 417	3 218
Polska	5 412	5 766	6 466	6 932

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl, lipiec 2014 r.

Białystok posiada ważne w skali regionu muzeum, zajmujące się historią wojskowości, a także dokumentujące i upamiętniające deportację na Sybir osób z kraju i regionu Polski północno-wschodniej, który był szczególnie dotknięty zsyłkami. Muzeum Wojska przybliży historię wojskową całego regionu w swojej siedzibie przy ul. Kilińskiego 7 w Białymstoku. Natomiast tematyka Sybiru wymaga zupełnie innych warunków do prezentacji tego obszernego zagadnienia. W tym celu niezbędny jest nowy obiekt. Planowana jest adaptacja magazynu powojennego z lat 20. XX wieku, z biegnącymi obok torami kolejowymi, na działalność tej instytucji. Muzeum Pamięci Sybiru stworzy szansę przybliżenia – w nowoczesny i atrakcyjny sposób – nieznaną i nie do końca jeszcze zbadaną część historii naszego kraju, jaką były masowe deportacje i wywózki obywateli Polski do Kazachstanu i na Syberię. Prezentacja będzie łączyła tradycyjną narrację – prezentację obiektów muzealnych/pamiątek z nowoczesnymi środkami audiowizualnymi (ekrany, monitory, multimedia). W instytucji będą prowadzone interdyscyplinarne badania dotyczące różnych aspektów zsyłek i pobytu na Syberii – narodowościowych, wyznaniowych, kulturowych czy socjologicznych.

Białystok jest także bardzo ważnym w skali kraju ośrodkiem prezentacji i popularyzacji sztuki współczesnej. Miejska Galeria Arsenał prowadząca działalność wystawienniczą w zabytkowej

siedzibie przy ul. Mickiewicza 2 posiada bardzo interesującą i bogatą kolekcję sztuki współczesnej. Z uwagi na warunki lokalowe jest ona udostępniana tylko na wystawach czasowych krajowych i zagranicznych. Pomieszczenia nowo pozyskanej zabytkowej elektrowni, które są już częściowo wykorzystywane na cele wystawiennicze, wymagają generalnego remontu i adaptacji pofabrycznych wnętrz na potrzeby Galerii Arsenał. Realizacja tego zadania stworzy szansę utworzenia w Białymstoku centrum sztuki współczesnej, które będzie oddziaływać nie tylko na obszar BOF, ale też cały teren Polski wschodniej. Podkreślić warto, że Galeria Arsenał współpracuje również z krajami Partnerstwa Wschodniego i realizuje wiele projektów międzynarodowych z zakresu sztuk wizualnych.

Na obszarze BOF wciąż jest niewystarczająca ilość powierzchni wystawienniczej. Istniejące muzea i galerie sztuki posiadają bogate zbiory, kolekcje, wciąż powiększają je, ale nie mają dostatecznie dużej powierzchni do ich przechowywania i eksponowania.

Materialne dziedzictwo Białegostoku po zniszczeniach wojennych nie jest znaczące, w porównaniu z obiektami zachowanymi w województwie podlaskim, uznawane wręcz za skromne w zestawieniu z resztą kraju. Istniejąca substancja zabytkowa miasta, a szczególnie obiekty pofabryczne i poprzemysłowe, wciąż jest jednak w niewystarczającym stopniu wykorzystywana. Ponadto jest często nieużytkowana i w złym stanie technicznym. Przyczyną tego stanu rzeczy jest uznanie obiektów poprzemysłowych i pofabrycznych za zabytki ewidencyjne, co uniemożliwia uzyskanie środków publicznych na ich renowację i konieczność całkowitego finansowania ich remontów ze środków właścicieli. Adaptacje tych obiektów na cele kultury umożliwiłoby pozyskanie środków zewnętrznych/unijnych, a jednocześnie przyczyniłoby się do maksymalnego zachowania pierwotnej struktury i bezpiecznej ich eksploatacji. Wykorzystanie takich obiektów na działalność kulturalną rozwiązałoby problem niewystarczającej ilości powierzchni wystawienniczej, a w szczególności rozwijającego się Muzeum Pamięci Sybiru i prężnie działającej galerii sztuki - Galerii Arsenał. Jednocześnie nowe miejsca działalności kulturalnej sprzyjałyby budowaniu kapitału społecznego BOF.

Wzrastające zainteresowanie mieszkańców BOF i województwa podlaskiego kulturą wskazuje na konieczność wzmocnienia znaczenia tego aspektu w rozwoju społeczno-gospodarczym. Występujący na terenie BOF potencjał kulturowy definiuje ten obszar do twórczego rozwijania kultury jako budulca kapitału społecznego. Jego wysoki poziom sprzyja wzrostowi gospodarczemu i może być kluczowym czynnikiem wspierającym spójność społeczną. Rozwój działalności muzealnej przez jedyne w skali kraju, zajmujące się tematyką zsyłek, Muzeum Pamięci Sybiru umiejscowi Białystok na kulturalnej mapie ważnych ośrodków krajowych. Natomiast rozwój potencjału galerii sztuki współczesnej podniesie znaczenie regionu, jako ważnego w skali kraju ośrodka prezentacji najnowszych kierunków sztuki współczesnej.

Problemy

1. Zły stan infrastruktury obiektów historycznych, wymagający działań renowacyjnych wraz z nadaniem im nowej funkcji.
2. Niewystarczająca powierzchnia wystawiennicza obiektów kultury.

Wnioski i obserwacje

Znaczące zasoby kulturowe BOF, a w szczególności Białegostoku, mogą stać się katalizatorem procesów rozwojowych kapitału społecznego. Wzrastające zainteresowanie mieszkańców BOF dziedzictwem kulturowym, wskazuje na konieczność wzmacniania znaczenia kultury w rozwoju społeczno-gospodarczym. Dużego znaczenia nabierają inicjatywy związane z renowacją obiektów historycznych (w tym powojсковych i pofabrycznych) na potrzeby instytucji prowadzących działalność kulturalną na terenie BOF. **Uzasadnione jest zatem wdrożenie działania inwestycyjnego mającego na celu efektywne wsparcie potencjału kulturalnego BOF, ochronę obiektów zabytkowych oraz rozwój zasobów kultury, w tym instytucji zajmujących się działalnością muzealniczą, kulturalną i promocją dziedzictwa kulturowego.**

3.8. Pomoc społeczna

Wyeliminowanie biedy to zadanie, które wydaje się bardzo trudne. Instytucje rządowe i samorządowe w walce z ubóstwem i wykluczeniem społecznym są wspierane przez organizacje społeczne i religijne. Polska należy do krajów Unii Europejskiej o jednej z najwyższych stóp ubóstwa. W Polsce w 2012 roku 6,8%, a w województwie podlaskim aż 10,7% osób żyło w gospodarstwach domowych, których dochód do dyspozycji był niższy od minimum egzystencji. Oznacza to, że stopień ubóstwa skrajnego w województwie podlaskim jest wyższy niż w kraju. Jeśli przyjąć ustawową granicę ubóstwa, która zgodnie z obowiązującą ustawą uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia z pomocy społecznej, to w Polsce w 2012 roku 7,2%, a w województwie podlaskim 10,7% osób żyło w gospodarstwach domowych, których dochód był poniżej tej granicy. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem, według relatywnej granicy ubóstwa – 50% średnich wydatków (ekwiwalentnych) gospodarstw domowych w Polsce w 2012 roku wynosił 16,3%, a w województwie podlaskim aż 23%. Niestety, według tych wskaźników województwo podlaskie znajduje się na ostatnich miejscach wśród województw w Polsce i sytuacja w 2012 roku pogorszyła się w stosunku do 2005 roku (wskaźnik zagrożenia ubóstwem według granicy ubóstwa minimum egzystencji – miejsce 11. w 2005 r., a 15. W 2012 roku, wskaźnik zagrożenia ubóstwem według granicy ubóstwa relatywnej – miejsce 10. w 2005 r., a 14. w 2012 roku, wskaźnik zagrożenia ubóstwem według granicy ubóstwa ustawowej – miejsce 9. w 2005 r., a 14. w 2012 roku).

Ubóstwo obiektywne w Polsce i województwie podlaskim w analizowanym okresie malało, aż do 2008 roku, i w kolejnych latach nastąpił wzrost. Należy domniemywać, że kryzys, który od 2008 roku rozwijał się na świecie i w Polsce, miał negatywny wpływ na dobrobyt społeczny, a co za tym idzie pogłębiło się ubóstwo.

Tabela 38. Zasięg ubóstwa w województwie podlaskim w latach 2005-2012

Granice ubóstwa	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	% osób							
Relatywna	19,8	19,4	23,9	23,1	23,3	25,0	24,2	23,0
Ustawowa	19,4	16,5	19,5	14,4	12,7	11,3	10,3	10,7
Minimum egzystencji	13,6	10,1	10,1	8,4	9,2	9,1	11,2	10,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, lipiec 2014 r.

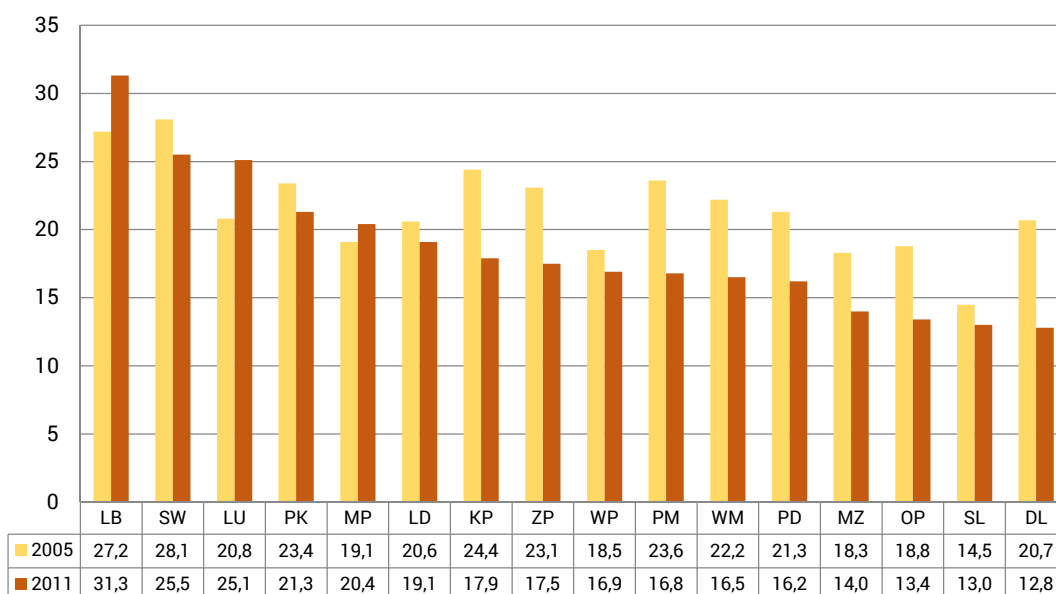
Tabela 39. Zasięg ubóstwa w Polsce według województw w 2005 i 2012 roku

Jednostka terytorialna	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem według granicy ubóstwa (w %)					
	minimum egzystencji		relatywna granica ubóstwa		ustawowa granica ubóstwa	
	2005	2012	2005	2012	2005	2012
DOLNOŚLĄSKIE	13,4	4,6	19,1	12,2	18,7	5,1
KUJAWSKO-POMORSKIE	13,2	8,3	21,9	19,6	21,3	8,4
LUBELSKIE	14,2	8,5	20,7	22,9	20,4	9,0
LUBUSKIE	8,8	4,9	14,7	13,3	14,6	5,0
ŁÓDZKIE	10,0	5,7	14,7	13,4	15,1	5,7
MAŁOPOLSKIE	11,3	6,2	17,4	15,6	17,4	6,6
MAZOWIECKIE	9,8	4,7	14,6	11,5	14,8	4,6
OPOLSKIE	8,4	4,7	11,6	9,9	12,0	4,8
PODKARPACKIE	14,9	7,0	22,0	20,7	22,6	8,6
PODLASKIE	13,6	10,7	19,8	23,0	19,4	10,7
POMORSKIE	14,9	9,8	20,8	20,3	20,4	10,6
ŚLĄSKIE	9,9	4,5	14,6	11,3	14,2	4,8
ŚWIĘTOKRZYSKIE	16,2	10,5	23,4	24,3	24,0	12,2
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	18,8	13,5	25,3	24,7	25,1	13,8
WIELKOPOLSKIE	13,0	8,5	19,5	19,7	19,9	8,5
ZACHODNIOPOMORSKIE	13,1	5,7	18,9	14,8	19,0	6,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, lipiec 2014 r.

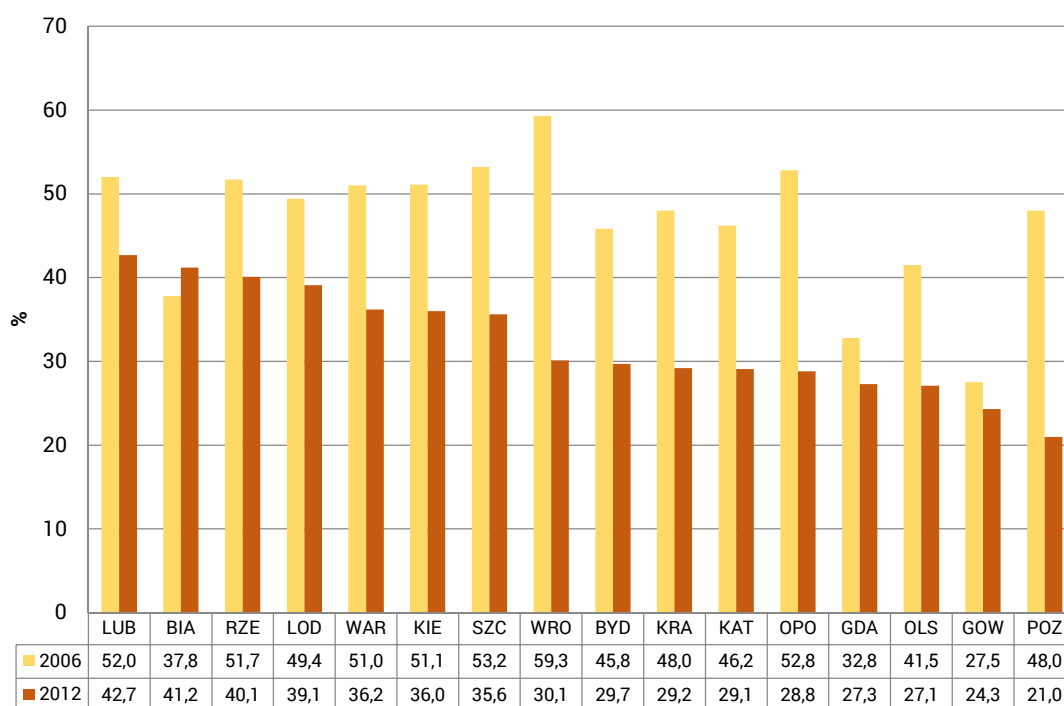
W badaniach społecznych wykorzystywany jest również wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym, po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych (procent osób, których dochód ekwiwalentny do dyspozycji jest niższy od granicy ubóstwa ustalonej na poziomie 60% mediany ekwiwalentnych dochodów do dyspozycji na danym obszarze), wyznaczany w krajach Unii Europejskiej według jednolitej metodologii badań dotyczącej Statystyki Dochodów i Warunków Życia Krajów Unii Europejskiej (EU-SILC *EU Statistics on Income and Living Conditions*). W 2011 roku w województwie podlaskim wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym wynosił 16,2% i tylko cztery województwa w Polsce miały wskaźnik niższy – mazowieckie, opolskie, śląskie i dolnośląskie.

Rysunek 45. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (EU-SILC) w Polsce według województw w 2005 i 2011 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, lipiec 2014 r.

Rysunek 46. Procentowy udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem w wybranych powiatach grodzkich w Polsce w 2006 i 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, luty 2014 r.

Wykluczenie społeczne i ubóstwo wywołują negatywne skutki w zakresie tworzenia i rozwoju kapitału ludzkiego. Ważną z przyczyn wykluczenia społecznego jest długotrwale pozostawanie bez pracy. Ubóstwem zagrożone są przede wszystkim osoby bezrobotne i ich rodziny. Zagrożenie wykluczeniem społecznym potęguje powiększający się w Białymstoku w 2012 roku, w porównaniu do 2006 roku, udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych

ogółem (w 2012 roku przedostatnia pozycja w kraju wśród miast wojewódzkich). W ostatnich 3 latach na terenie BOF wzrastała liczba bezrobotnych z 22 043 w roku 2011 do 24 347 w roku 2013. Liczba długotrwale bezrobotnych wzrosła w tym czasie z 11 960 do 14 147 i w roku 2013 stanowili oni 49% ogółu bezrobotnych. Oznacza to, że osoby, które zostały wyparte z rynku pracy, mają duże trudności z powrotem, bez wsparcia publicznego nie są w stanie samodzielnie poprawić swojej sytuacji zawodowej.

W grupach szczególnego ryzyka jest bezrobotna młodzież do 25 lat, stanowiąca ponad 22% ogółu bezrobotnych (2011), czyli grupa, która w obliczu zmniejszającej się na lokalnym rynku pracy liczby miejsc pracy ma problemy z podjęciem pierwszej pracy i nierzadko decyduje się na wyjazd poza granice województwa bądź kraju. W złej sytuacji są także osoby starsze, wyodrębniona ustawowo grupa powyżej 50. roku życia, stanowiące 23% zarejestrowanych bezrobotnych. Problemy z funkcjonowaniem tych osób na rynku pracy powodują utrzymywanie się ubóstwa.

Bezrobociem długotrwałym zagrożone są bardzo często kobiety, które wypadają z rynku pracy w związku z wychowywaniem dzieci, aż do chwili osiągnięcia przez dzieci wieku szkolnego. Jest to wypadkową m.in. słabo rozwiniętej infrastruktury przedszkolnej, szczególnie w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich. Skutkuje to relatywnie małym odsetkiem dzieci w wieku 3-4 lat objętych wychowaniem przedszkolnym. Skala zagrożenia potęgowana jest w sytuacji rodzin niepełnych, w tym kobiet samotnie wychowujących dzieci, nieposyłających dzieci do przedszkoli z uwagi na zbyt małą liczbę miejsc lub ograniczenia finansowe.

Szczególną grupę wśród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym stanowią osoby niepełnosprawne. Najczęściej występujący wśród osób niepełnosprawnych poszukujących pracy, rodzaj niepełnosprawności według danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy (z 2012 roku), to: choroby psychiczne (21,9%), upośledzenia narządu ruchu (16,3%) oraz choroby narządu wzroku (13,2%). Czynnikiem zwiększającym prawdopodobieństwo wykluczenia społecznego jest niski poziom wykształcenia wśród bezrobotnych osób niepełnosprawnych. W końcu 2012 roku zaledwie 4,9% bezrobotnych osób niepełnosprawnych w województwie podlaskim posiadało wykształcenie wyższe, 20% wykształcenie policealne i średnie zawodowe, zaś wykształcenie poniżej średniego posiadało 66,6% osób (z tego zasadnicze zawodowe 31,4% oraz gimnazjalne i poniżej 35,2%).

Tabela 40. Osoby niepełnosprawne bezrobotne według poziomu wykształcenia w 2012 roku (stan na koniec roku)

Wykształcenie	Bezrobotne osoby niepełnosprawne	
	liczba	odsetek (w %)
Wyższe	188	4,9
Policealne i średnie zawodowe	762	20,0
Średnie ogólnokształcące	325	8,5
Zasadnicze zawodowe	1 197	31,4
Gimnazjalne	54	1,4
Podstawowe i podstawowe nieukończone	1 289	33,9
Ogółem	3 815	100,0

Źródło: Sytuacja na rynku pracy w województwie podlaskim w 2012 roku, Wojewódzki Urząd Pracy, Białystok 2013, s. 92.

Niepełnosprawność nie dotyka jednakże tylko chorego, ale jest problemem całej rodziny. Bardzo często, pomimo osiągnięcia wieku pełnoletniości przez niepełnosprawnego członka rodziny, nadal wymaga on dalszej długoterminowej opieki, co skutkuje rezygnacją z aktywności zawodowej rodzica i oparciem się na pomocy społecznej. Niejednokrotnie z uwagi na zaawansowany wiek opiekuna pomocy wymaga zarówno osoba niepełnosprawna, jak i jej rodzic. Tak więc różnorodność problemów związanych z niepełnosprawnością oraz ich dynamika wymagają bardzo szerokiego zakresu wsparcia, a także wielu działań profilaktycznych i pomocowych oraz rozwoju nowych, wyspecjalizowanych usług. W chwili obecnej głównymi usługami świadczonymi na rzecz osób niepełnosprawnych są usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze. Jednakże zakres ich świadczenia nie tylko nie zaspokaja wszystkich potrzeb, ale też jest bardzo ograniczony.

Duża liczba osób niepełnosprawnych na terenie BOF pozostaje bez pomocy. Nakłada to zarówno na powiaty, jak i na gminy konieczność zwiększenia nie tylko nakładów finansowych, ale również opracowania systemowego programu działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Pomimo faktu, iż większość zadań realizowanych na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców BOF należy do zadań powiatu zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, gmina może wykonywać zadania z zakresu właściwości powiatu na podstawie porozumień z tymi jednostkami samorządu terytorialnego.

Większość zadań realizowanych na terenie BOF na rzecz osób niepełnosprawnych finansowana jest ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON). Jednakże są one niewystarczające i ich ograniczony katalog nie obejmuje różnorodnych form wsparcia środowiskowego, tak bardzo niezbędnych, aby poprawić funkcjonowanie osób niepełnosprawnych na obszarze BOF. Ze środków PFRON pokrywane są głównie koszty działalności warsztatów terapii zajęciowej, dofinansowywane są turnusy rehabilitacyjne, zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze. Ponadto w ramach rehabilitacji zawodowej dokonywany jest zwrot kosztów wyposażenia stanowiska pracy osobie niepełnosprawnej oraz przyznawane są środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej.

Tabela 41. Zadania finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w Białymstoku i powiecie białostockim w 2011 i 2012 roku

Zadania	Kwota środków z PFRON (w zł)			
	Białystok		Powiat białostocki	
	2011	2012	2011	2012
Zwrot dla pracodawcy kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej	490 000	1 164 993	96 000	200 000
Przyznanie osobom niepełnosprawnym środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej	270 000	450 000	198 000	450 000
Finansowanie kosztów szkolenia i przekwalifikowania zawodowego osób niepełnosprawnych	50 000	70 000	6 000	20 000
Dofinansowanie do wysokości 50% oprocentowania kredytów bankowych zaciągniętych przez osoby niepełnosprawne na kontynuowanie działalności gospodarczej lub prowadzenie własnego lub dzierżawionego gospodarstwa rolnego	0	6 000	0	0

Zadania	Kwota środków z PFRON (w zł)			
	Białystok		Powiat białostocki	
	2011	2012	2011	2012
Dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	583 492	790 000	150 000	500 000
Dofinansowanie	650 000	980 000	191 365	500 000
Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów o likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	165 000	720 000	0	291 086
Dofinansowanie rehabilitacji dzieci i młodzieży	225 184	350 000	0	0
Dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika	0	20 000	0	0
Dofinansowanie działania warsztatów terapii zajęciowej	1 731 132	1 583 172	1 139 292	1 139 292
Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych	0	0	48 952	43 090
Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych zlecona do realizacji przez fundacje i organizacje pozarządowe	78 000	200 000	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie uchwał Rady Powiatu Białostockiego oraz Rady Miejskiej Białegostoku, lipiec 2014 r.

Jednocześnie z uwagi na małą liczbę organizacji pozarządowych na terenie BOF działających na rzecz osób niepełnosprawnych (zwłaszcza poza Białymstokiem), które efektywnie potrafią pozyskiwać środki zewnętrzne, oferta wsparcia jest uboga i skierowana głównie do dzieci.

Szczególną grupę stanowią osoby z zaburzeniami psychicznymi, które są najbardziej narażone na wykluczenie społeczne. Zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych, w 2011 roku w poradniach zdrowia psychicznego było zarejestrowanych 44 694 mieszkańców województwa podlaskiego, a w roku 2012 liczba ta wzrosła do 51 320 osób (obserwuje się znaczny wzrost zachorowań w 2012 roku w stosunku do roku 2011 - aż o 12,91%). Pokazuje to, jak szybko wzrasta liczba osób, które wymagają oprócz leczenia farmakologicznego również zindywidualizowanego podejścia pomocowego. Na terenie BOF brak jest dokładnych danych statystycznych dotyczących liczby osób z zaburzeniami psychicznymi. Najczęstszymi przyczynami zachorowań w 2012 roku w województwie podlaskim były:

- ❖ zaburzenia nastroju (afektywne) – 10 473 osób,
- ❖ zaburzenia nerwicowe – 10 426 osób,
- ❖ organiczne zaburzenia psychiczne włącznie z zespołami objawowymi – 7 718 osób,
- ❖ zaburzenia spowodowane używaniem alkoholu – 6 568 osób,
- ❖ schizofrenia – 5 684 osób.

W 2012 roku ukończono realizację projektu badawczego EZOP – Polska (Epidemiologia zaburzeń psychiatrycznych i dostępność psychiatrycznej opieki zdrowotnej), realizowanego przez Instytut Psychiatrii i Neurologii, Akademię Medyczną we Wrocławiu, Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny. Było to pierwsze ogólnopolskie badanie mające na celu oszacowanie rozpowszechnienia problemów psychicznych wśród osób dorosłych. Badaniem objęto najczęściej występujące zaburzenia psychiczne, zaliczające się głównie do zaburzeń związanych z używaniem substancji psychoaktywnych, zaburzeń nastroju, nerwicowych (w tym lękowych i neurastenii) oraz zaburzeń kontroli impulsów i zachowań

autodestrukcyjnych. Wyniki badań pokazują rozpowszechnienie zaburzeń psychicznych w Polsce w poszczególnych województwach. Liczba mieszkańców województwa podlaskiego, u których kiedykolwiek w życiu wystąpiło zaburzenie psychiczne wyniosła 179,7 tys. osób, co stanowi 23,2% wszystkich mieszkańców.⁴⁹

Z badań przeprowadzonych w ramach raportu odnoszącego się do kluczowych obszarów wsparcia wraz z diagnozą grup docelowych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego wynika, że grupy wobec których powinno się najpilniej planować działania na terenie BOF to: młodzież z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, osoby ubogie oraz starsze – ponad 90%. W dalszej kolejności są to: osoby niepełnosprawne, otoczenie osób i grup społecznych oraz osoby i rodziny doświadczające przemocy – 80% wskazań (na tym etapie badania pominięto analizę grup bezrobotnych, ze względu na wprowadzoną zmianę w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucji rynku pracy dotyczącą prowadzenia aktywnej integracji (PAI), na rzecz bezrobotnych, będących jednocześnie klientem PUP i OPS).⁵⁰

W myśl powyższego raportu kluczowe obszary wsparcia poprzez aktywną integrację społeczną są zróżnicowane w stosunku do poszczególnych grup, rodzin i osób. Zdaniem badanych dotyczyć powinny kolejno (według liczby wskazań):

- ❖ dla młodzieży: organizacji czasu wolnego; zajęć wyrównujących braki edukacyjne; prowadzenia świetlic i klubów oraz warsztatów kompetencyjnych,
- ❖ dla osób ubogich: poradnictwa specjalistycznego, indywidualnego; terapii i edukacji rodzinnej – warsztaty umiejętności rodzicielskich, małżeńskich; grup zabawowych; centrów wsparcia,
- ❖ dla osób starszych: prowadzenia ośrodków wsparcia; świetlic i klubów; animacji lokalnej i organizacji wolontariatu; podnoszenia kompetencji edukacyjnych oraz poradnictwa psychologicznego; organizacji czasu wolnego,
- ❖ dla osób niepełnosprawnych: wsparcia indywidualnego – asystenta, trenera czy coacha; treningu kompetencji i udziału w ośrodkach wsparcia dziennego i klubach; wsparcia psychologicznego; terapii i udziału w zajęciach rehabilitacyjnych; organizacji czasu wolnego; udostępnienia wydarzeń kulturalnych, sportowych osobom niepełnosprawnym.⁵¹

Analiza danych dotyczących BOF wskazuje na 4,6% wzrost liczby osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w 2012 roku (27 017 osób) w stosunku do 2008 roku (25 824 osoby). Odwrotnie kształtuje się sytuacja w województwie podlaskim oraz w kraju, gdzie od 2008 roku liczba osób korzystających z pomocy społecznej maleje (w województwie podlaskim o 7,9%, natomiast w Polsce aż o 14,7%). O skali problemów w rodzinach w poszczególnych gminach BOF świadczy m.in. wartość wskaźnika deprivacji lokalnej. W 2012 roku liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie społeczne na 1000 mieszkańców w gminie Supraśl wynosi 66,52, a w Białymstoku – 69,21 i są to najniższe wartości na obszarze BOF. W najgorszej sytuacji są gminy: Turośń Kościelna, gdzie wartość wskaźnika deprivacji lokalnej wynosi 122,83 i Łapy – 141,89. W roku 2013

⁴⁹ www.ezop.edu.pl, październik 2015.

⁵⁰ A. Tomulewicz, *Kluczowe obszary wsparcia wraz z diagnozą grup docelowych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego. Uzupełnienie raportu – wnioski ze spotkania eksperckiego*, Raport wykonany na zlecenie Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, Białystok 2015, s. 5, <http://www.bof.org.pl/ekspertyzy/uzupelnieniekluczoweobszarywsparcia.pdf>.

⁵¹ Ibidem, s.6.

w stosunku do 2009, według wartości wskaźnika deprywacji lokalnej, sytuacja poprawiła się w trzech gminach: Juchnowiec Kościelny, Zabłudów i Łapy.

Tabela 42. Wartość wskaźnika deprywacji lokalnej w latach 2009-2013 i prognoza na 2014 rok

Gmina	Wskaźnik deprywacji lokalnej					
	liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie pomocy społecznej na 1000 mieszkańców					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014 (prognoza)
Białystok	62,04	61,40	62,53	58,17	69,21	65,88
Choroszcz	79,13	80,41	64,06	75,00	80,25	80,25
Czarna Białostocka	114,28	111,34	113,75	108,72	117,62	118,62
Dobrzyniewo Duże	100,60	101,24	100,53	109,00	115,48	117,66
Juchnowiec Kościelny	80,56	84,43	72,04	73,50	80,43	80,43
Łapy	177,07	148,40	143,27	141,89	150,20	153,92
Supraśl	58,10	58,35	58,54	61,62	66,52	66,52
Turośń Kościelna	131,05	135,83	135,11	122,83	133,60	133,60
Wasilków	93,65	98,55	96,27	99,99	102,89	102,89
Zabłudów	115,57	114,32	99,65	91,13	94,73	94,40

Źródło: Dane WSPS ROPS Białystok, 2014.

Tabela 43. Osoby w gospodarstwach domowych korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w latach 2008-2012

Jednostka terytorialna	Liczba osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców				
	2008	2009	2010	2011	2012
BOF	638	704	691	694	656
Podlaskie	1 072	1 077	1 020	993	981
Polska	956	907	867	805	807

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl, październik 2013 r.

Według danych WSPS ROPS, liczba osób i rodzin w BOF, którym udzielono pomocy i wsparcia w obszarze publicznej pomocy społecznej (OPS), ma tendencję wzrostową, przy czym w roku 2011 było ich 20 361, a w roku 2013 – 21 869. Świadczenia niepieniężne otrzymało 7 706 osób. Liczba długotrwale korzystających z pomocy jest względnie stała i w 2013 roku wynosiła 9 243, co stanowiło ok. 42% osób korzystających z pomocy. Najwięcej takich osób było w Łapach, Turośni Kościelnej, Białymstoku i Wasilkowie. W celu ograniczenia tego zjawiska ważne jest poszukiwanie rozwiązań dotyczących usamodzielniania i kontraktowania pomocy oraz wdrożenia efektywnych, modelowych rozwiązań, w tym kontraktów rodzinnych. Tylko 5 gmin z BOF kontraktuje usługi w pomocy społecznej osobom i rodzinom. Łącznie zawarto w 2013 roku 842 kontrakty socjalne. Dotyczyły one 3,8% korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej. Inną formę aktywności – prace społecznie użyteczne – realizowały wszystkie gminy poza Wasilkowem i skorzystało z niej 271 osób. Programy skierowane na wolontariat, czyli aktywizowanie, realizowane są przez Łapy i Białystok. Przyczyny korzystania z pomocy społecznej przedstawia tabela 44.

Tabela 44. Rodziny korzystające z pomocy społecznej według przyczyny w gminach BOF w 2013 roku

Jednostka terytorialna	Odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej według przyczyn					
	Ubóstwo	Bezrobocie	Niepełnosprawność	Bezradność	Alkoholizm	Potrzeba ochrony macierzyństwa
	w %					
Białystok	66	69	33	12	5	4
Choroszcz	46	49	39	24	5	4
Czarna Białostocka	73	57	38	20	14	16
Dobrzyniewo Duże	35	43	19	10	1	7
Juchnowiec Kościelny	46	54	35	12	10	12
Łapy	61	77	15	13	3	16
Supraśl	39	67	34	11	6	18
Turośl Kościelna	80	54	19	23	3	8
Wasilków	44	61	25	18	5	10
Zabłudów	64	59	34	16	5	28
BOF	55	59	29	16	6	12

Źródło: Dane WSPS ROPS Białystok, 2014.

O skali problemu bezdomności i zagrożenia bezdomnością świadczy m.in. liczba oczekujących na mieszkania komunalne i socjalne. W roku 2013 w gminach BOF było 656 takich rodzin. Na terenie obszaru znajdowało się 820 mieszkań socjalnych. Każdego roku zapada 50-55 wyroków eksmisyjnych bez przyznania lokalu socjalnego. Dodatki mieszkaniowe z tytułu trudności w opłacaniu czynszu otrzymywało 14 299 osób. Byli to mieszkańcy Białegostoku, Łap i Czarnej Białostockiej. Świadczenia z tytułu bezdomności otrzymywało 501 osób. Indywidualne programy wychodzenia z bezdomności dotyczyły tylko 54 osób, wyłącznie na terenie Białegostoku. Z powyższych danych wynika, że na terenie BOF znajduje się zbyt mało mieszkań socjalnych. Brakuje kompleksowych rozwiązań dla rodzin zagrożonych bezdomnością, wynajmujących mieszkania komunalne lub na wolnym rynku. Liczba mieszkań komunalnych w zasobie gmin wynosiła 5 498, w tym 5 120 znajdowało się w Białymstoku. Żadnych takich mieszkań nie było na terenie gminy Turośl Kościelna.

Działania na rzecz aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym prowadzone są nie tylko przez instytucje pomocy społecznej, ale również przez organizacje pozarządowe. Z badań dotyczących organizacji pozarządowych, prowadzonych przez GUS w 2010 roku, wynika, iż w Polsce funkcjonowało 75 tys. aktywnych organizacji społecznych, stowarzyszeń, fundacji i innych organizacji, z czego 2,3 tys. na terenie województwa podlaskiego. Według ogólnopolskiej bazy organizacji pozarządowych⁵², na obszarze BOF zarejestrowane są łącznie 1 434 podmioty, co stanowi 3,48 organizacji na 10 tys. mieszkańców tego obszaru. Największą liczbę funkcjonujących organizacji pozarządowych zarejestrowano w Białymstoku – 1 283, zaś najmniejszą – 5 w Turośni Kościelnej. Najwięcej organizacji pozarządowych działa w obszarach: nauka, kultura, ekologia oraz sport, turystyka i wypoczynek.

⁵² <http://www.bazy.ngo.pl>, data dostępu: 25.09.2013 r.

Tabela 45. Liczba funkcjonujących organizacji pozarządowych na obszarze BOF oraz kategorie ich działalności w 2012 roku

Jednostka terytorialna	Ogółem	Przewycięzanie trudnych sytuacji życiowych, działalność mieszkaniowa	Ochrona zdrowia	Ochrona praw	Przeciwdziałanie bezrobociu, rozwój gospodarczy	Nauka, kultura, ekologia	Działalność międzynarodowa, wspólnoty lokalne, aktywność społeczna	Tożsamość, tradycja narodowa	Sport, turystyka, wypoczynek	Bezpieczeństwo publiczne	Inne
Białystok	1 283	204	178	122	126	379	190	107	354	42	98
Choroszcz	18	4	6	2	1	2	1	1	6	1	1
Czarna Białostocka	28	9	5	2	3	5	4	4	10	4	2
Dobrzyniewo Duże	7	2	1	0	0	1	1	1	4	2	7
Juchnowiec Kościelny	6	1	0	1	1	1	1	1	2	1	0
Łapy	41	7	1	2	6	8	7	2	16	2	1
Supraśl	21	4	2	2	2	10	6	2	7	2	2
Turośń Kościelna	5	1	0	0	1	1	2	0	1	1	0
Wasilków	18	1	0	0	1	1	3	0	9	1	0
Zabłudów	7	1	0	0	0	0	1	0	3	1	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych wygenerowanych ze strony www.bazy.ngo.pl, październik 2013 r.

Efektywnemu włączeniu społecznemu, a tym samym aktywizacji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem, służy rozwój podmiotów ekonomii społecznej, instytucji świadczących usługi ukierunkowane na wzrost aktywności osób i rodzin i ich usamodzielnienie. Funkcjonujące na terenie BOF warsztaty, kluby i centra integracji społecznej, placówki wsparcia dziennego, miejsca aktywności lokalnej dla dzieci i młodzieży, czy świadczenia usług asystenckich i opiekuńczych dla osób zależnych są wciąż niewystarczające. Obecnie, zgodnie z danymi pochodzącymi z Ogólnopolskiego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Socjalnych w Polsce ogółem funkcjonują 483 spółdzielnie socjalne. W województwie podlaskim zarejestrowane są 33 spółdzielnie socjalne, z czego na obszarze BOF – 5 (1 podmiot prowadzący ma siedzibę poza BOF). Na terenie województwa funkcjonują dwa zakłady aktywności zawodowej (zgodnie z rejestrem Wojewody Podlaskiego), oba poza terenem BOF. Podmioty ekonomii społecznej przyczyniają się znacznie do pogłębiania integracji społeczno-zawodowej, świadczą usługi o charakterze wzajemnym, usługi na otwartym rynku oraz w przypadku spółdzielni socjalnych i zakładów aktywności zawodowej prowadzą działalność handlową i produkcyjną.

W 2013 roku Białostocki Obszar Funkcjonalny dysponował następującymi zasobami instytucjonalnymi pomocy i wsparcia (na podstawie danych ROPS w Białymstoku oraz Departamentu Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Białymstoku):

- ❖ 4 domy pomocy społecznej, w tym 3 w Białymstoku i 1 w Zabłudowie;
- ❖ 11 ośrodków wsparcia (w tym 10 w Białymstoku i 1 w Łapach):
 - 3 środowiskowe domy samopomocy, w tym 2 w Białymstoku i 1 w Łapach,
 - 1 dzienny dom pomocy w Białymstoku,
 - 6 noclegowni, schronisk i domów dla osób bezdomnych w Białymstoku,
 - 1 klub samopomocy w Białymstoku;

- ❖ 5 mieszkań chronionych w Białymstoku;
- ❖ 3 mieszkania chronione-treningowe dla osób z zaburzeniami psychicznymi i niepełnosprawnością intelektualną;
- ❖ ośrodek pobytu dziennego dla 10 dorosłych osób z całościowymi zaburzeniami rozwoju;
- ❖ ośrodek pobytu dziennego dla osób niepełnosprawnych w stopniu znacznym;
- ❖ klub pacjenta „Przystań” dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- ❖ 1 ośrodek interwencji kryzysowej w Białymstoku;
- ❖ 1 jednostka specjalistycznego poradnictwa w Białymstoku;
- ❖ 25 placówek wsparcia dziennego, w tym 24 w Białymstoku i 1 w Łapach;
- ❖ 10 placówek opiekuńczo-wychowawcze w Białymstoku;
- ❖ 4 centra integracji społecznej, w tym 2 w Białymstoku, 1 w Czarnej Białostockiej oraz 1 w Łapach;
- ❖ 4 kluby integracji społecznej, w tym 2 w Białymstoku, 1 w Zabłudowie oraz 1 w Łapach;
- ❖ 6 warsztatów terapii zajęciowej, w tym 4 w Białymstoku, 1 w Czarnej Białostockiej, 1 w Ogrodnickach.

Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując na zasadzie partnerstwa z podmiotami niepublicznymi, w tym z organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi. W działalności pomocy społecznej w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym wiele placówek prowadzonych jest przez NGO.

Główne instytucje wspierające osoby wykluczone społecznie niezbędne do utworzenia na terenie BOF prezentuje tabela 46.

Tabela 46. Instytucje niezbędne do utworzenia na terenie BOF w latach 2015-2020

Centrum integracji społecznej	37%
Grupa samopomocy/wsparcia, klub samopomocy	33%
Hostel dla rodzin zagrożonych bezdomnością	33%
Placówka wsparcia dziennego	33%
Środowiskowy dom samopomocy	33%
Jednostka specjalistycznego poradnictwa/poradnie	30%
Centrum aktywności lokalnej (CAL)	23%
Spółdzielnia socjalna	20%
Warsztat terapii Zajęciowej	20%
Klub integracji społecznej	17%

Źródło: A. Tomulewicz, *Kluczowe obszary wsparcia wraz z diagnozą grup docelowych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego*, Raport wykonany na zlecenie Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, Białystok 2015, s. 69, <http://www.bof.org.pl/ekspertyzy/kluczoweobszarywsparcia.pdf>.

Na terenie BOF nie ma specjalistycznego ośrodka preadopcyjnego lub placówki opiekuńczo-wychowawczej m.in. dla dzieci w przedziale wiekowym od 0-1 i 1-12, wymagających specjalistycznej opieki, rehabilitacji i oczekujących na przysposobienie, co stanowi słabą stroną obszaru wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (tabela 47). Utworzenie tego typu placówki może przyczynić się bezpośrednio do umożliwienia dostępu do usług społecznych dla osób (dzieci) zagrożonych wykluczeniem społecznym. Dzięki tego typu wsparciu może nastąpić poprawa dostępności i jakości infrastruktury pieczy zastępczej, tj. usług opiekuńczych, rehabilitacyjnych i specjalistycznych.

Tabela 47. Zestawienie danych o dzieciach umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej w przedziale wiekowym 0-12

L.p.	Nazwa placówki	Typ placówki	Ilość miejsc	Podmiot prowadzący	Liczba dzieci umieszczonych w placówce do 01.09.2015			
					W wieku od 0 do 1 r.ż.	W wieku od 1 do 7 r.ż.	W wieku od 7 do 12 r.ż.	W tym z orzeczeniami o specjalnych potrzebach
1.	Oddziały położnicze w województwie				6	-	-	-
2.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Jedynka” w Białymstoku	socjalizacyjna	30	Miasto Białystok	1	-	-	-
3.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza im. I. Białówny „Radość”, „Nadzieja” w Białymstoku	socjalizacyjno-interwencyjna	14 14 14	Miasto Białystok	8 0 0	18 3 1	1 4 5	4 0 2
4.	Pogotowie opiekuńcze w Białymstoku	interwencyjno-socjalizacyjna	30	Miasto Białystok	0	1	2	1
5.	„Nasz Dom”: Dobry Pasterz” w Białymstoku	socjalizacyjna	24	Zgromadzenie Służebnic Matki Dobrego Pasterza	0	0	0	0
6.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza w Suwałkach	socjalizacyjno-interwencyjna	30 (w tym: 20-s., 10-i.)	Miasto Suwałki	8	0	1	0
7.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza w Augustowie	rodzinna	7	Powiat Augustowski	0	0	0	0
8.	Dom Dziecka w Supraślu	socjalizacyjno-interwencyjna	30	Powiat Białostocki	0	1	2	0
9.	Dom Dziecka Nr 1, Dom Dziecka Nr 2 Rodzinny Dom Dziecka w Krasnem	socjalizacyjno-interwencyjna	30 14 8	Powiat Białostocki	2	1	2	0
10.	Dom Dziecka w Białowieży	socjalizacyjna	30	Powiat Hajnowski	1	2	2	0
11.	Dom Dziecka w Pawłówce	socjalizacyjna	30	Powiat Suwalski	0	1	1	0
12.	Zespół Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w Zambrowie (wszystkie w Zambrowie)	4 socjalizacyjne, w tym: 1 specjalistyczno-terapeutyczna	po 14 w każdej	Powiat Zambrowski	0	0	1	0
13.	Pogotowie Opiekuńcze „Opoka” w Wasilkowie	socjalizacyjno-interwencyjna	14	Zgromadzenie Sióstr Św. Teresy Od Dzieciątka Jezus	0	2	1	0

14.	Placówka opiekuńczo-wychowawcza typu rodzinnego Nr 1 w Bielsku Podlaskim	rodzinna	8	Powiat Bielski	0	2	0	0
15.	Rodzinny Dom Dziecka Nr 2 w Białymstoku	rodzinna	6	Miasto Białystok	0	1	1	0
16.	Rodzinny Dom Dziecka Świętej Rodziny z Nazaretu w Białymstoku	rodzinna	8	Caritas Archidiecezji Białostockiej	0	0	0	0
17.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza w Łomży	socjalizacyjno-interwencyjna	24 (19-s., 5-i.)	Miasto Łomża	1	0	1	0
18.	Dom Powrotu w Białymstoku	socjalizacyjno-interwencyjna	14	Stowarzyszenie Pomocy Rodzinie „Droga”	0	0	0	0
						33	24	7

Źródło: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Białymstoku, stan na 1 września 2015.

Poniższe tabele przedstawiają zestawienie potrzeb i rekomendacji dotyczących pomocy społecznej, w szczególności osób niepełnosprawnych, zdefiniowanych przez gminy z obszaru BOF oraz wnioski z aktualizowanych strategii gminnych.

Tabela 48. Potrzeby i rekomendacje dotyczące pomocy społecznej zdefiniowane przez gminy z obszaru BOF oraz wnioski z aktualizowanych strategii gminnych

Gmina	Potrzeby i rekomendacje
Choroszcz	Grupy: osoby ubogie, osoby bezrobotne.
Czarna Białostocka	Grupy: osoby bezrobotne, osoby starsze. Konieczna jest aktywizacja osób bezrobotnych i zapewnienie usług osobom starszym.
Dobrzyniewo Duże	Grupy: osoby ubogie, osoby bezrobotne, osoby bezdomne. Konieczne jest zapewnienie usług na rzecz rodzin.
Juchnowiec Kościelny	Grupy: osoby ubogie. Środki na realizację zadań własnych, w tym na zatrudnienie dodatkowych pracowników, są niewystarczające. Konieczne jest zatrudnienie asystentów rodzin, usługi na rzecz rodzin.
Łapy	Grupy: osoby ubogie, osoby bezrobotne. Bezrobocie jest dominującym problemem społecznym. Utrzymuje się dziedziczenie ubóstwa. W związku z tym rodziny wieloproblemowe stale korzystają z pomocy społecznej. Rodziny korzystające z pomocy nieumiejętnie zarządzają środkami finansowymi. Konieczne jest zapewnienie usług dla rodzin niewypełniających funkcji opiekuńczo-wychowawczych.
Supraśl	Grupy: osoby ubogie, osoby bezrobotne. Narastający problem braku tanich mieszkań komunalnych wymaga podjęcia działań zaradczych ze strony władz gminy. Jest to jedno z działań, którego realizacja może przyczynić się do zahamowania dalszej migracji ludzi młodych do innych miast. Konieczne jest zapewnienie fachowej opieki dla dzieci w wieku poniżej 3 lat. Ze społecznego punktu widzenia jest to ważny problem, dlatego też zainteresowanie władz gminy tym aspektem poprzez ogłoszenie otwartego konkursu ofert na zorganizowanie klubów dziecięcych jest właściwą reakcją na zapotrzebowanie społeczne. Stale wzrasta liczba osób korzystających z różnych form wsparcia. Jednocześnie obserwuje się wzrost liczby bezrobotnych bez prawa do zasiłku. Niezbędna jest aktywna integracja osób wykluczonych społecznie.
Turośń Kościelna	Grupy: osoby ubogie, osoby bezrobotne. Do najważniejszych problemów występujących w gminie zaliczyć można: ubóstwo, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. Konieczne jest zapewnienie usług na rzecz rodzin.
Wasilków	Grupy: osoby ubogie, osoby bezrobotne, osoby starsze. Dominującym problemem jest bezrobocie i organizacja usług opiekuńczych dla osób starszych i chorych. Konieczne jest utrzymanie współpracy z organizacjami pozarządowymi (PCK, DROGA, CARITAS) i zlecanie im zadań w obszarze wspierania dziecka i rodziny. Konieczne jest zapewnienie usług na rzecz rodzin.
Zabłudów	Grupy: osoby ubogie, osoby bezrobotne. Niezbędna jest aktywna integracja osób wykluczonych społecznie.
Miasto Białystok	Grupy: osoby ubogie, osoby bezrobotne. Liczba osób objętych pomocą w formie interwencji kryzysowej w latach 2011-2013 kształtuje się na podobnym poziomie i stanowi od 15% do 18% ogółu rodzin, którym udzielono pomocy. Występuje zatem stałe zapotrzebowanie na działania interwencyjne skierowane na pomoc w sytuacji kryzysowej. Nastąpił wzrost liczby osób objętych reintegracją społeczno-zawodową dzięki 2 Centrum Integracji Społecznej i Klubowi Integracji Społecznej, prowadzonym przez organizacje pozarządowe. Rozwój i intensyfikacja działań nakierowanych na aktywizację klientów (reintegrację społeczną i zawodową osób oraz rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, bezrobotnym). Współpraca z organizacjami pozarządowymi, zwłaszcza w zakresie świadczenia pomocy o charakterze niepieniężnym. Rozwój pracy socjalnej z wykorzystaniem narzędzi w postaci kontraktu socjalnego, indywidualnego programu wychodzenia z bezdomności i innych programów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z WSPS, ROPS w Białymstoku, lipiec 2014 r.

Tabela 49. Potrzeby w sferze wsparcia osób niepełnosprawnych oraz kierunki działań wynikające z aktualnie realizowanych strategii rozwiązywania problemów społecznych

Gmina	Cele i działania
Choroszcz	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zapewnienie odpowiednich form opieki osobom wymagającym takiej pomocy. 2. Aktywizowanie osób starszych i niepełnosprawnych do udziału w życiu społecznym. 3. Usprawnianie osób starszych i niepełnosprawnych, aktywizacja rodzin na rzecz zapewnienia opieki swoim najbliższym, wymagającym takiej pomocy.
Czarna Białostocka	<p>Cel strategiczny - Rozwijanie zintegrowanego systemu wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych.</p> <p>Cel operacyjny - Wspomaganie osób w podeszłym wieku oraz osób niepełnosprawnych w pokonywaniu trudności w życiu codziennym.</p> <p>Działania:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Przeciwdziałanie izolacji i wykluczeniu społecznemu ludzi w podeszłym wieku, osób niepełnosprawnych. 2. Likwidacja barier architektonicznych. 3. Rozwijanie wsparcia w postaci usług opiekuńczych. 4. Aktywizacja środowiska, tworzenie grup wsparcia, pomocy sąsiedzkiej. 5. Szerzenie idei wolontariatu na rzecz pomocy osobom starszym i niepełnosprawnym. 6. Aktywizacja społeczno-zawodowa osób niepełnosprawnych. 7. Aktywizowanie ludzi starszych, niepełnosprawnych w działania sportowe, edukacyjne, kulturalne i edukacyjne.
Dobrzyniewo Duże	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podejmowanie działań zmierzających do ograniczenia skutków niepełnosprawności. 2. Zapewnienie odpowiednich form opieki osobom wymagającym pomocy. 3. Zwiększenie dostępności usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych osobom niepełnosprawnym oraz starszym (szkolenie dla opiekunek). 4. Tworzenie możliwości do pełnej rehabilitacji leczniczej, psychologicznej i społecznej osób niepełnosprawnych i starszych. 5. Aktywizacja rodzin na rzecz zapewnienia opieki najbliższym.
Juchnowiec Kościelny	<p>Cel – wspieranie osób niepełnosprawnych.</p> <p>Działania:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Stała diagnoza środowiska oraz osób wymagających wsparcia, organizacja pomocy w zależności od indywidualnych, określonych potrzeb podopiecznych. 2. Rozszerzenie zakresu usług opiekuńczych osobom starszym w miejscu zamieszkania. 3. Współpraca z rodziną osób starszych, niepełnosprawnych. 4. Zapewnienie aktywnego uczestnictwa osób starszych, niepełnosprawnych, ubogich w życiu społeczności lokalnej (zapewnienie środka transportu do przewozu tych osób). 5. Likwidacja barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej. 6. Organizowanie działań zwiększających dostępność terapeutyczną i rehabilitacyjną dla osób niepełnosprawnych/uzależnionych.
Łapy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Adaptacja lokali miejskich na potrzeby społeczne. 2. Rozwijanie systemu pomocy/usług osobom starym, chorym i niepełnosprawnym w środowisku zamieszkania. 3. Uruchomienie i prowadzenie Zakładu Aktywności Zawodowej. 4. Kontynuacja działalności środowiskowego domu samopomocy, uruchomienie rodzinnych domów pomocy. 5. Kontynuacja likwidacji barier architektonicznych i komunikacyjnych. 6. Udział gminy w projektach celowych na rzecz osób niepełnosprawnych. 7. Organizacja pomocy psychologiczno-pedagogicznej. 8. Rozwój pracy socjalnej na rzecz integracji osób niepełnosprawnych. 9. Poszerzenie integracyjnego systemu edukacji. 10. Przygotowanie i upowszechnianie informatorów, stron WWW i innych nośników informacji o formach wsparcia osób zależnych i ich prawach. 11. Współpraca z instytucjami, organizacjami, kościołami, związkami wyznaniowymi, które prowadzą akcje na rzecz ludzi starych, niepełnosprawnych, chorych. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych i grup nieformalnych działających na rzecz osób zależnych.
Supraśl	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podejmowanie działań zmierzających do ograniczenia skutków niepełnosprawności. 2. Zapewnienie osobom niepełnosprawnym takich warunków, aby mogły aktywnie uczestniczyć w życiu społeczności lokalnej na miarę swych możliwości i potrzeb, a osobom pełnosprawnym pozwoliły traktować niepełnosprawnych z należytą im godnością. 3. Tworzenie warunków do zachowania samodzielności i niezależności osób niepełnosprawnych poprzez rozwój kompleksowego systemu usług specjalistycznych i społecznych. 4. Stworzenie systemu edukacji dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin oraz szeroko zakrojonej akcji edukacyjnych społeczności lokalnych. 5. Aktywizacja osób upośledzonych i chorych psychicznie.

Gmina	Cele i działania
Turośń Kościelna	Tworzenie ośrodków wsparcia.
Wasilków	Brak aktualnej strategii.
Zabłudów	Brak aktualnej strategii.
Miasto Białystok	<ol style="list-style-type: none"> 1. Poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych poprzez wyrównywanie szans. 2. Diagnoza i monitoring sytuacji osób niepełnosprawnych. 3. Przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych. 4. Aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych. 5. Integracja społeczna osób niepełnosprawnych. 6. Rozwój mieszkalnictwa wspomagane.

Źródło: Opracowanie własne Urzędu Miejskiego w Białymstoku, Departament Spraw Społecznych, październik 2014.

Trzy gminy Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego – Białystok, Łapy i Supraśl w swych strategiach definiują potrzebę utworzenia zakładu aktywizacji zawodowej. Wskazuje to na potrzebę wspólnego działania ponadgminnego, mającego na celu aktywizację zawodową i społeczną, w szczególności osób niepełnosprawnych.

Problemy dotyczące osób niepełnosprawnych i starszych mieszkających w województwie podlaskim zawarto w Wojewódzkiej Strategii Polityki Społecznej na lata 2010-2018. Są to:

- ❖ brak regionalnego banku danych o osobach i rodzinach osób niepełnosprawnych oraz ich potrzebach,
- ❖ niski poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych, wpływający na ich sytuację zawodową i finansową,
- ❖ niewystarczający dostęp do placówek i instytucji wspierających osoby niepełnosprawne, nierównomierne ich rozmieszczenie, niska dostępność na wsi,
- ❖ niedostateczna liczba usług społecznych skierowanych do osób starszych i niepełnosprawnych na wsi,
- ❖ mała aktywność społeczna osób starszych,
- ❖ marginalizacja osób starszych i niepełnosprawnych,
- ❖ negatywny wizerunek i minimalizowanie potrzeb społecznych w środowiskach lokalnych osób starszych i niepełnosprawnych,
- ❖ niska dostępność do usług specjalistycznych i rehabilitacyjnych,
- ❖ niska integracja społeczna seniorów.

Kierunki istotnych działań na rzecz osób niepełnosprawnych oraz potrzeb w tym zakresie wskazuje również *Program na rzecz Poprawy Warunków Życia Społecznego i Zawodowego Osób Niepełnosprawnych w Województwie Podlaskim na lata 2014-2018*. Są to:

- ❖ promowanie i wspieranie działań oraz programów profilaktycznych dotyczących zmniejszenia ryzyka wystąpienia niepełnosprawności,
- ❖ organizowanie działań zmierzających do edukacji społeczeństwa w zakresie propagowania zdrowego stylu życia,
- ❖ opracowanie i upowszechnienie materiałów informacyjno-edukacyjnych dotyczących niepełnosprawności,
- ❖ organizowanie kursów, szkoleń z zakresu udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej,
- ❖ popularyzowanie wczesnej interwencji, profilaktyki i jej wpływu na proces rehabilitacji,

- ❖ wspieranie i prowadzenie działań z zakresu szeroko pojętej rehabilitacji osób niepełnosprawnych,
- ❖ tworzenie warunków do prowadzenia kompleksowej, ciągłej rehabilitacji dla osób niepełnosprawnych poprzez wsparcie podmiotów leczniczych prowadzących rehabilitację leczniczą oraz bezpośrednio osób niepełnosprawnych w wyposażeniu w sprzęt rehabilitacyjny,
- ❖ wspieranie przedsięwzięć kulturalnych i sportowych, w których współuczestniczą osoby niepełnosprawne i ich rodziny,
- ❖ popularyzowanie i wspieranie różnych form aktywności i twórczości osób niepełnosprawnych,
- ❖ promocja konstruktywnych postaw wobec osób niepełnosprawnych i chorych,
- ❖ wspieranie grup i instytucji działających na rzecz integracji osób niepełnosprawnych i ich otoczenia,
- ❖ promowanie i współorganizowanie konferencji, szkoleń, warsztatów na rzecz aktywizacji osób niepełnosprawnych,
- ❖ współpraca z lokalnymi samorządami, organizacjami pozarządowymi i pracodawcami w zakresie zwiększenia poziomu świadomości społecznej na temat problemów osób niepełnosprawnych,
- ❖ podniesienie poziomu świadomości osób niepełnosprawnych w zakresie obowiązków i przysługujących im praw,
- ❖ dofinansowanie prac budowlanych w obiektach użyteczności publicznej służących osobom niepełnosprawnym,
- ❖ współpraca z partnerami życia społeczno-gospodarczego w celu kształtowania wolnego od stereotypów wizerunku osoby niepełnosprawnej,
- ❖ organizowanie seminariów, konferencji oraz innych działań informacyjnych i szkoleniowych związanych z tematyką niepełnosprawności,
- ❖ wspieranie działań zmierzających do usamodzielnienia osób z niepełnosprawnością,
- ❖ przeprowadzenie badań i analiz dotyczących osób niepełnosprawnych w województwie podlaskim,
- ❖ podejmowanie działań na rzecz likwidacji barier architektonicznych, transportowych i finansowych,
- ❖ organizowanie dla dorosłych niepełnosprawnych szkoleń i kursów umożliwiających zdobycie odpowiednich kwalifikacji i doskonalenie już posiadanych umiejętności, przekwalifikowań oraz zdobycie umiejętności aktywnego poszukiwania pracy,
- ❖ dokształcanie kadry pedagogicznej, rodziców, opiekunów i innych osób w zakresie pedagogiki specjalnej oraz metod pracy z osobami niepełnosprawnymi,
- ❖ promowanie innowacyjnych technik i sposobów ułatwiających dostęp do edukacji, kultury i rozrywki,
- ❖ wspieranie tworzenia placówek edukacyjno-rehabilitacyjnych dla dzieci i młodzieży, ośrodków wczesnego wspomagania rozwoju.

Ponadto zidentyfikowano potrzeby wynikające z pracy zespołów partycypacyjnych nad dokumentami wojewódzkimi (*Wojewódzka Strategia Polityki Społecznej do 2020, Wojewódzki Program Wspierania Rodziny na lata 2014-2018*):

- ❖ niedostateczna współpraca pomiędzy instytucjami rozwiązującymi problemy społeczne,
- ❖ niewystarczająca praca socjalna oraz pomoc pozafinansowa,
- ❖ niewystarczające poradnictwo specjalistyczne w gminach wiejskich,
- ❖ brak odpowiednich narzędzi do realizacji kontraktów socjalnych,
- ❖ małe wsparcie przez samorządy organizacji pozarządowych na terenach wiejskich oraz nierównomierne rozmieszczenie instytucji i organizacji pozarządowych na terenie województwa podlaskiego,
- ❖ na podstawie danych WSPS można wnioskować, iż skala ubóstwa w województwie podlaskim jest zdecydowanie wyższa niż jej deklarowany poziom, zaś rezygnacja z przeznaczania środków na wiele podstawowych celów ze względów finansowych może świadczyć o bardzo trudnej sytuacji sporej części gospodarstw domowych województwa podlaskiego,
- ❖ w województwie podlaskim 6,6% domostw zalega z opłatami za mieszkanie, 6,1% ze spłatą pożyczki, 5,5% ze spłatą kredytu mieszkaniowego, a 2,8% z opłatami za gaz i energię elektryczną, nieco ponad 60% domostw deklaruje, że przy aktualnym dochodzie łatwo wiązać koniec z końcem, 21,4% z pewną trudnością, a 18,3% z trudnością,
- ❖ w roku 2012 w województwie podlaskim zarejestrowano 14 311 osób podejrzanych ogółem, przy czym ponad 8% stanowili sprawcy nieletni. W analizowanym okresie, tj. w latach 2005-2012, w województwie podlaskim systematycznie spadała liczba sprawców przestępstw (po niewielkim wzroście w roku 2011, w roku 2012 nastąpił ponowny spadek),
- ❖ niewystarczająca liczba form opieki nad dziećmi do lat 3 oraz grup samopomocowych i wsparcia w gminach,
- ❖ niedostatecznie rozwinięty system terapii i specjalistycznego poradnictwa dla rodzin biologicznych i zastępczych,
- ❖ niezmienną przyczyną umieszczania dzieci w rodzinach zastępczych (alkoholizm, demoralizacja),
- ❖ niewielka liczba przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej w regionie.

Działania planowane w BOF muszą mieć charakter kompleksowy i partnerski – samorząd – instytucje – NGO i budować długofalowe rozwiązania lokalne na rzecz wybranych grup. Powinny tworzyć wieloletni proces podejmowania spójnych, zintegrowanych działań, związanych z zatrzymaniem rozwoju negatywnych tendencji społecznych, przeciwdziałaniem patologiom i wykluczeniu społecznemu oraz poprawą bezpieczeństwa, inicjowanych i koordynowanych przez samorząd gminny i/lub jego jednostki organizacyjne w celu wyprowadzenia ze stanu kryzysowego określonych obszarów miast i gmin. Dzięki zintegrowanym działaniom gmin wchodzących w obszar BOF możliwe będzie stworzenie spójnego systemu wsparcia obejmującego różnorodne obszary funkcjonowania mieszkańców w tym również osób niepełnosprawnych – społecznego (placówki opiekuńczo-wychowawcze, placówki aktywizacji i wsparcia osób z zaburzeniami psychicznymi i ich otoczenia), usługi zatrudnienia wspomagane (trener pracy), mieszkalnego (mieszkania wspomagane o charakterze treningowym, stałym lub okresowym - lokale wraz ze wsparciem, dzięki czemu pomoc uzyskują również opiekunowie osób zależnych). Powyższe umożliwi gminom realizację założeń wynikających

z lokalnych strategii rozwiązywania problemów społecznych oraz programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych.

Problem

1. Niedostosowanie infrastruktury i form pomocy oraz brak spójnego systemu wsparcia kierowanego do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
2. Znaczny odsetek osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w szczególności bezrobotnych, osób niepełnosprawnych oraz osób z zaburzeniami psychicznymi.

Kluczowe wnioski i obserwacje

Wykluczeniem społecznym na terenie BOF zagrożone są zwłaszcza osoby i rodziny ubogie. Ich sytuację determinuje występujące wśród nich długotrwałe bezrobocie, niepełnosprawność, przewlekłe choroby (np. zaburzenia psychiczne, dysfunkcje związane z wiekiem) oraz bezradność opiekuńcza wobec dzieci. Skutkują one uzależnieniem tych grup od pomocy społecznej (długotrwałością wsparcia przez ośrodki pomocy społecznej, instytucje opiekuńcze). Efektywnemu włączeniu społecznemu, a tym samym aktywizacji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem, służy rozwój podmiotów ekonomii społecznej, instytucji świadczących usługi ukierunkowane na wzrost aktywności osób i rodzin i ich usamodzielnienie. Funkcjonujące na terenie BOF warsztaty, kluby i centra integracji społecznej, placówki wsparcia dziennego, miejsca aktywności lokalnej dla dzieci i młodzieży, czy świadczenia usług asystenckich i opiekuńczych dla osób zależnych są wciąż niewystarczające. **Uzasadnione jest zatem wdrożenie działań zmierzających do wzrostu dostępu do infrastruktury usług społecznych, powiązanych z procesem aktywizacji społecznej i/lub zawodowej i deinstytucjonalizacji usług.**

4. Analiza SWOT, analiza TOWS/SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Gospodarka i rynek pracy	
<p>1) Korzystne położenie BOF w ciągu europejskiego korytarza transportowego między Europą Zachodnią i Wschodnią, sprzyjające rozwojowi współpracy gospodarczej z rynkami wschodnimi; bliskość aglomeracji warszawskiej – głównego ośrodka społeczno-gospodarczego Polski.</p> <p>2) Wysoki potencjał ludnościowy: Dodatnie saldo migracji na 1000 mieszkańców; dodatni przyrost naturalny na 1000 ludności; stosunkowo korzystna struktura ekonomiczna ludności; stosunkowo wysoki udział ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz wysoki udział ludności w wieku produkcyjnym. Relatywnie wysoka jakość życia przeciwdziałająca migracjom z BOF.</p> <p>3) Zalążki sektorów rozwojowych mogących stać się inteligentnymi specjalizacjami gospodarczymi BOF: usług medycznych, spożywczy, maszynowy, sprzętu medycznego, bieliźniarski.</p> <p>4) Istnienie potencjału do tworzenia atrakcyjnych terenów inwestycyjnych, wynikającego między innymi z niskiej gęstości zaludnienia na terenie większości gmin BOF (z wyjątkiem Białegostoku).</p> <p>5) Potencjał naukowy do rozwoju inteligentnych specjalizacji związany z wysokim poziomem nauk medycznych oraz ogólnym potencjałem naukowo-badawczym i rozwojowym zlokalizowanych w BOF uczelni wyższych.</p>	<p>1) Niski wewnętrzny potencjał gospodarczy: Niska produkcja sprzedana przemysłu <i>per capita</i>. Niska wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca. Niski poziom przedsiębiorczości, niska liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na 1000 mieszkańców, niskie nakłady na działalność innowacyjną.</p> <p>2) Niskie nakłady inwestycyjne w sektorze prywatnym – brak tworzenia nowych miejsc pracy: Niskie nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca.</p> <p>3) Niedostateczna atrakcyjność dla inwestorów zewnętrznych: Niski napływ inwestycji zewnętrznych – najniższa liczba spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego (sektor prywatny i publiczny) w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców.</p> <p>4) Niedostosowanie kompetencji mieszkańców do zmieniających się potrzeb rynku pracy: Wysoki udział długotrwałego bezrobocia, spadek liczby uczniów w zasadniczych szkołach zawodowych.</p> <p>5) Niedostateczne wykorzystanie zasobów pracy – niska liczba osób pracujących: Niska i spadająca liczba pracujących na 1000 mieszkańców.</p> <p>6) Niekorzystna sytuacja dochodowa mieszkańców i w konsekwencji niski popyt wewnętrzny: Wysokie bezrobocie, niskie przeciętne wynagrodzenia oraz spadek relacji przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto na 1 mieszkańca w stosunku do średniej krajowej.</p> <p>7) Niedostateczne pokrycie BOF miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Oprócz dwóch gmin BOF i miasta Białegostoku, w których występuje wysoki wskaźnik pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, w pozostałych gminach wskaźnik nie przekracza 5%, co nie sprzyja rozwojowi gospodarczemu.</p> <p>8) Bariery w dostępie do infrastruktury materialnej, niezbędnej do prowadzenia działalności gospodarczej (braki w infrastrukturze komunikacyjnej, energetycznej, gazowej, ciepłej).</p> <p>9) Niski poziom zinstytucjonalizowanej współpracy w zakresie planowania rozwoju w BOF ze względu na brak podmiotu odpowiedzialnego za wykonywanie i koordynowanie zadań dotyczących obszaru BOF.</p>
Dostępność komunikacyjna	
<p>6) Dość dobrze rozwinięta istniejąca sieć szlaków drogowych. Transport drogowy stanowi podstawową formę na danym obszarze z powodu ograniczonej dostępności linii kolejowych i braku lotniska. Istnieje spójny system połączeń dróg lokalnych i wojewódzkich z drogami krajowymi, a także międzynarodowym szlakiem drogowym E67.</p>	<p>10) Słabe zintegrowanie BOF z krajowym układem komunikacyjnym i stolicami województw sąsiednich poprzez drogi szybkiego ruchu; brak obwodnicy Białegostoku i niewydolna sieć drogową i kolejową.</p> <p>11) Brak integracji gałęzi transportowych, węzłów przesiadkowych i udogodnień dla systemu publicznego transportu zbiorowego i rowerowego.</p> <p>12) Brak regionalnego portu lotniczego lub przynajmniej lotniska realizującego funkcje biznesowe.</p>

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Gospodarka niskoemisyjna	
<p>7) Duży potencjał produkcji energii odnawialnej. Wykorzystanie energii biomasy, głównie roślinnej do produkcji biogazu oraz w mniejszym stopniu energii wiatru i słońca może stać się ważnym czynnikiem rozwoju ekonomicznego obszarów wiejskich BOF.</p> <p>8) Dobra jakość i różnorodność usług ekosystemalnych. Znaczący udział ekosystemów o dużej (wymiernej) wartości produkcyjnej i pozaprodukcyjnej związanej m.in. z retencją wodną, ochroną przed powodzią, regulacją klimatu, sekwestracją CO₂, ochroną różnorodności biologicznej, rekreacją itp.</p> <p>9) Dość dobrze rozbudowana sieć połączeń podmiejskiego transportu zbiorowego. Wszystkie Gminy bezpośrednio sąsiadujące z Białymstokiem są obsługiwane przez miejski transport publiczny. Uzupełnieniem transportu miejskiego są prywatni przewoźnicy, PKS i w nieznacznym stopniu PKP.</p> <p>10) Spełnianie wysokich norm emisji spalin przez autobusy Białostockiej Komunikacji Miejskiej - w większości normy euro V.</p> <p>11) Wprowadzanie ograniczeń dla ruchu indywidualnego w mieście Białystok (strefy płatnego parkowania, buspasy stwarzające uprzywilejowane warunki dla transportu zbiorowego)</p> <p>12) Dynamiczny rozwój Białostockiej Komunikacji Rowerowej BIKER. Jest to dobre uzupełnienie komunikacji miejskiej w Białymstoku, a także w Gminach Chorzele i Juchnowiec Kościelny. Korzystający z BiKeR-a mają do dyspozycji 46 stacji i 460 rowerów.</p>	<p>13) Niewystarczające warunki techniczne dla wprowadzenia do sieci energii wyprodukowanej w dużych instalacjach OZE.</p> <p>14) Występowanie na terenie BOF, głównie miasta Białegostoku, przekroczenia stężeń przewyższających standardy jakości powietrza wymagane prawem krajowym i unijnym w zakresie poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10, pyłu zawieszonego PM2,5 oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu w powietrzu spowodowane emisją zanieczyszczeń komunikacyjnych i z systemów grzewczych.</p> <p>15) Niski stopień integracji i niedostateczne warunki sprzyjające komplementarności różnych środków transportu zbiorowego na terenie BOF. Organizacja systemu transportu zbiorowego (np. infrastruktura przystankowa, częstotliwość kursowania, brak centrów przesiadkowych, głównie w okolicach dworców), nie stanowi atrakcyjnego substytutu dla samochodu osobowego, przy dojazdach do pracy, szkoły, masowych celów podróży, itp. w szczególności w Gminach ościennych Białegostoku.</p> <p>16) Starzejący się tabor autobusowy komunikacji miejskiej. Dość duży (ok. 25%) udział w taborze autobusowym pojazdów w wieku powyżej 10 lat.</p> <p>17) Brak możliwości szerszego wykorzystania transportu kolejowego w systemie transportu zbiorowego BOF. Przebieg linii kolejowych w BOF nie pokrywa się z celami podróży, co wiąże się z marginalnym znaczeniem tego rodzaju transportu na obszarze BOF.</p> <p>18) Niedostateczna ilość i stopień skomunikowania dróg i ścieżek rowerowych na terenie BOF, w szczególności w gminach poza rdzeniem Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego długość dróg rowerowych jest niewielka.</p>
Ochrona wód i gleb	
<p>13) Dynamicznie poprawiający się stan infrastruktury materialnej kształtującej warunki życia w Białymstoku dzięki wysokim wydatkom inwestycyjnym gminy na 1 mieszkańca.</p> <p>14) Wysoki stopień wyposażenia w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną rdzenia BOF – miasta Białystok.</p>	<p>19) Niski stopień pokrycia siecią wodociągową i kanalizacyjną w niektórych gminach BOF.</p>
Edukacja i wychowanie	
<p>15) Duży potencjał predyspozycji i zdolności poznawczych tkwiący w dzieciach i młodzieży zamieszkałej w strefie BOF.</p> <p>16) Istniejąca sieć kształcenia na wszystkich poziomach.</p>	<p>20) Znikomy procent uczniów uzyskujących kwalifikacje u pracodawców w ramach realizowanej praktycznej nauki zawodu.</p> <p>21) Znikomy procent nauczycieli nauczających teoretycznych przedmiotów zawodowych i zajęć praktycznych – specjalistów posiadających praktykę zawodową.</p> <p>22) Niska efektywność kształcenia wynikająca z wyboru popularnych w społeczeństwie (środowisku) kierunków kształcenia. Konsekwencją tego są trudności ze znalezieniem miejsca pracy w wyuczonym zawodzie.</p> <p>23) Niedostosowanie programów kształcenia do potrzeb pracodawców. Pracodawcy zgłaszają problem ze znalezieniem pracowników o oczekiwanym potencjale pracy w zawodach, w których odbywa się kształcenie w BOF.</p>

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
	24) Przestarzała baza techno-dydaktyczna szkół zawodowych , uniemożliwiająca realizację praktycznej nauki zawodu i nowego systemu potwierdzania kwalifikacji w zawodach.
Kultura	
17) Duży potencjał kulturowy regionu , związany z działalnością instytucji artystycznych (Opera i Filharmonia Podlaska, Białostocki Teatr Lalek, Teatr Wierszalin), upowszechniających (Galeria Arsenał, Muzeum Wojska, Muzeum Ikon, Muzeum Rzeźby), bogactwo historycznego dziedzictwa oraz duża liczba imprez prezentujących wielokulturowość są podstawą do rozwoju turystyki kulturowej.	25) Niedostateczne wykorzystanie zasobu kulturowego, w tym obiektów zabytkowych. 26) Niewystarczająca ilość powierzchni wystawienniczej i niezadowolający stan techniczny obiektów kultury.
18) Zróżnicowana i szeroka oferta kulturalna.	
Pomoc społeczna	
	27) Niska aktywność zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych. Bariery funkcjonalne (urbanistyczne, transportowe, w komunikowaniu, techniczne i architektoniczne, w dostępie do informacji i edukacji), psychospołeczne (segregacja i izolacja społeczna osoby niepełnosprawnej) oraz finansowe. 28) Niewystarczająca infrastruktura usług społecznych na terenie BOF.

SZANSE	ZAGROŻENIA
Gospodarka i rynek pracy	
1) Rozwój technologii ICT zmniejszającej bariery dostępu komunikacyjnego i otwierającej możliwości rozwoju niektórych branż, np. centrów obsługi przedsiębiorstw, e-biznesu, outsourcing procesów biznesowych (<i>ang. Business Process Outsourcing – BPO</i>).	1) Groźba nasilenia się migracji poza obszar BOF szczególnie młodych i wykształconych osób.
2) Wzrost zainteresowania inwestorów zagranicznych (BIZ) wchodzeniem do części wschodniej kraju w związku z nasyceniem tymi inwestycjami części zachodniej.	2) Pogorszenie stanu finansów JST BOF wynikające z polityki ogólnokrajowej.
3) Zmiany postaw społecznych w kierunku akceptacji potrzeby uczenia się przez całe życie.	3) Ryzyko niekorzystnej priorytetyzacji działań rozwojowych na szczeblu centralnym , preferującej główne metropolie i prowadzącej do marginalizacji regionu w planach rozwojowych oraz odwlekania realizacji kluczowych inwestycji komunikacyjnych (Via Carpatia, RailBaltica).
4) Dostępność środków z funduszy strukturalnych na rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych.	4) Niekorzystne relacje polityczne UE i Polski z krajami wschodnimi , w tym zarzucenie inicjatywy „Partnerstwa Wschodniego”.
5) Wzrost gospodarek wschodnich i wzrost zainteresowania inwestorów rynkami wschodnimi.	5) Negatywny wpływ przemian społeczno-gospodarczych na kondycję zdrowia psychicznego społeczeństwa , czego powodem jest utrzymujący się wysoki poziom bezrobocia oraz ogólna sytuacja na rynku pracy.
6) Potencjalny wzrost zainteresowania usługami z obszaru tzw. srebrnej gospodarki (<i>ang. silver economy</i>) w związku z procesem starzenia się społeczeństwa.	6) Wpływ kryzysu migracyjnego w Unii Europejskiej jest groźny sam w sobie dla regionu znajdującego się na pograniczu UE. Jednak przede wszystkim jest istotny jego wpływ polegający na generowaniu dodatkowych zagrożeń dla integralności UE, a także może wpłynąć na budżet wspólnoty, ze szczególnym uwzględnieniem ograniczenia finansowania regionów peryferyjnych.
	7) Opóźnienia w rozpoczęciu realizacji programów operacyjnych. Mimo, że obecna perspektywa finansowa obowiązuje już pewien czas, to rozruch poszczególnych programów operacyjnych trwa dość długo. Doświadczenia poprzednich okresów programowania pokazują, że w przypadku występowania

SZANSE	ZAGROŻENIA
	<p>opóźnień związanych z przygotowywaniem dokumentacji oraz przeprowadzaniem konkursów może pojawić się zagrożenie dla absorpcji całości środków.</p> <p>8) Spowolnienie ogólnogospodarcze jest to czynnik makroekonomiczny, który wpływa pośrednio na większość innych zagrożeń oraz wzmacnia słabe strony regionu, ze szczególnym uwzględnieniem potencjału gospodarczego.</p>
Dostępność komunikacyjna	
<p>7) Poprawa dostępności komunikacyjnej BOF związana z modernizacją połączeń drogowych i kolejowych z Warszawą oraz plany budowy lokalnego portu lotniczego.</p>	<p>9) Brak zintegrowanych działań władz centralnych w rozwoju infrastruktury transportowej w woj. podlaskim. Odległy termin inwestycji w szczególności w ramach modernizacji linii kolejowych (trasa Rail Baltica z Białegostoku w kierunku granicy z Litwą) i rozszerzenia sieci dróg ekspresowych (odcinek S19) będą pogłębiać wykluczenie komunikacyjne województwa.</p>
Gospodarka niskoemisyjna	
<p>8) Rozwój publicznego transportu zbiorowego: kształtowanie właściwej polityki transportowej, przy równoczesnej polityce Unii Europejskiej nastawionej na rozwój transportu multimodalnego, wspierającej rozwój infrastruktury na obszarach najbardziej jej pozbawionych.</p> <p>9) Wzrost świadomości roli społeczeństwa w aktywnej ochronie środowiska; moda na zielony rozwój i zdrowy tryb życia.</p> <p>10) Liczne walory przyrodnicze, turystyczne BOF i regionu podlaskiego. Atrakcyjność pod tym względem obszaru BOF jest czynnikiem przyciągającym zarówno mieszkańców jak i turystów oraz stwarza potencjał dla rozwoju komunikacji zbiorowej.</p>	<p>10) Niebezpieczeństwo rosnącej presji na środowisko i nasilania się konfliktów między ochroną środowiska a rozwojem społeczno-gospodarczym .</p> <p>11) Zmniejszenie udziału transportu zbiorowego na rzecz komunikacji indywidualnej spowodowany przez gwałtowny rozwój motoryzacji indywidualnej</p> <p>12) Niedostateczne preferencje oraz spadek zainteresowania zbiorowym transportem regionalnym i międzyregionalnym na rzecz transportu indywidualnego. Wysoka podaż samochodów osobowych, (w tym w szczególności w wieku powyżej 10 lat, o niskich normach emisji spalin, taniejące ceny paliw na świecie sprzyjają rozwojowi motoryzacji indywidualnej, powodując większą presję na środowisko).</p>
Ochrona wód i gleb	
<p>11) Polepszenie jakości środowiska naturalnego i warunków życia mieszkańców, w szczególności poza rdzeniem BOF.</p>	<p>13) Niekontrolowany zrzut ścieków na teren BOF powodujący zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych.</p>
Edukacja i wychowanie	
<p>12) Konieczność wprowadzenia nowych rozwiązań systemowych, wynikających z nowej podstawy programowej, kładących nacisk na praktyczne przygotowanie potencjału osobowego kandydata na stanowisko pracy, w ścisłej współpracy z pracodawcami i uczelniami.</p> <p>13) Możliwość zdobywania i potwierdzania certyfikowanych kwalifikacji, uzyskiwanych w ramach kwalifikacyjnych kursów zawodowych, wymuszonych zapisami nowej podstawy programowej kształcenia w zawodach, spójnych z Europejskimi Ramami Kwalifikacji.</p> <p>14) Podniesienie atrakcyjności kształcenia we współpracy z pracodawcami, w oparciu o nową wystandaryzowaną bazę techno-dydaktyczną rozbudowanych i zmodernizowanych obiektów szkół zawodowych.</p> <p>15) Większa świadomość społeczna znaczenia wykształcenia zawodowego, wynikająca m.in. z wyższego wskaźnika zatrudnienia osób z wykształceniem zawodowym niż osób z wykształceniem ogólnym.</p>	<p>14) Zanik zainteresowania kształceniem zawodowym ze strony absolwentów szkół gimnazjalnych, który jest potęgowany aspiracjami rodziców dotyczącymi wykształcenia dzieci na poziomie ogólnym i wyższym.</p>

SZANSE	ZAGROŻENIA
Kultura	
16) Wzrost rozpoznawalności i atrakcyjności miasta Białegostoku i regionu na mapie kulturalnej kraju oraz wzrost uczestnictwa w kulturze (co przyczyni się do wzmacniania kapitału społecznego).	
Pomoc społeczna	
17) Tworzenie nowych podmiotów aktywizacji zawodowej i/lub społecznej zakładających kompleksowe działania wsparcia indywidualnego i środowiskowego (deinstytucjonalizacja usług).	

Analiza TOWS/SWOT

Poniżej zostały przedstawione wyniki analizy czynników wpływających na pozycję strategiczną BOF, za pomocą metody TOWS/SWOT. Zastosowano metodologię opisywaną przez K. Obłój⁵³:

1. Zdefiniowano szanse, zagrożenia, silne i słabe strony BOF (zgodnie z punktem 4. Strategii ZIT BOF).
2. Dokonano agregacji zidentyfikowanych czynników w ten sposób, aby w ramach każdej kategorii (S, W, O, T) znalazło się tyle samo czynników o zbliżonej wadze.
3. Równoległe, tzn. „z zewnątrz do wewnątrz” i „od wewnątrz na zewnątrz”, zbadano relacje zachodzące między silnymi i słabymi stronami a szansami i zagrożeniami, przy czym:
 - ❖ W analizie TOWS („z zewnątrz do wewnątrz”) posłużono się następującym zbiorem pytań: Czy dane zagrożenia osłabiają kolejne siły? Czy dane szanse spotęgują zidentyfikowane siły? Czy dane szanse pozwolą przezwyciężyć istniejące słabości? Czy dane zagrożenia spotęgują występujące słabości?
 - ❖ Natomiast w analizie SWOT („od wewnątrz na zewnątrz”) posłużono się następującym zbiorem pytań: Czy zidentyfikowane siły pozwolą wykorzystać szanse, które mogą wystąpić? Czy zidentyfikowane słabości nie pozwolą na wykorzystanie mogących się pojawić szans? Czy zidentyfikowane siły pozwolą na przezwycięzenie mogących wystąpić zagrożeń? Czy zidentyfikowane słabości spotęgują mogące wystąpić zagrożenia?

Dla każdego z tych ośmiu pytań zbudowano odpowiednią tablicę, za pomocą której zbadano relacje zachodzące odpowiednio między: analiza TOWS – poszczególnymi zagrożeniami i siłami, szansami i słabościami; analiza SWOT – poszczególnymi siłami i szansami, słabościami i szansami, siłami i zagrożeniami, słabościami i zagrożeniami. Ze względu na rozbudowaną formę (każda z tabel składa się z 225 komórek) i nie ma technicznej możliwości zamieszczenia ich w dokumencie.

⁵³ K. Obłój, *Strategia organizacji*, PWE, Warszawa 1998, s. 182-203.

Następnie dokonano zsumowania wszystkich stwierdzonych interakcji oraz iloczynów liczby interakcji i wag. Uzyskane wyniki zostały wpisane do zestawienia zbiorczego (tabela 48). Kombinacja czynników, dla których uzyskana w zestawieniu zbiorczym suma iloczynów jest największa, wskazuje, przyjęcie której z czterech proponowanych strategii normatywnych jest wskazane z punktu widzenia przeprowadzonej analizy.

Tabela 50. Wyniki analizy TOWS/SWOT

	Szanse		Zagrożenia	
Siły	TOWS (tablica 3)		TOWS (tablica 2)	
	Suma interakcji	119	Suma interakcji	86
	SWOT (tablica 6)		SWOT (tablica 8)	
	Suma interakcji	137	Suma interakcji	6
	Podsumowanie		Podsumowanie	
	TOWS/SWOT suma interakcji	256	TOWS/SWOT suma interakcji	92
Słabości	TOWS (tablica 5)		TOWS (tablica 4)	
	Suma interakcji	96	Suma interakcji	97
	SWOT (tablica 7)		SWOT (tablica 9)	
	Suma interakcji	67	Suma interakcji	32
	Podsumowanie		Podsumowanie	
	TOWS/SWOT suma interakcji	163	TOWS/SWOT suma interakcji	129

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Legenda:

TOWS – Odpowiadając na pytania z zewnątrz do wewnątrz:

- Czy dane zagrożenia osłabią kolejne siły? (tablica 2.)
- Czy dane szanse spotęgują zidentyfikowane siły? (tablica 3.)
- Czy dane zagrożenia spotęgują występujące słabości? (tablica 4.)
- Czy dane szanse pozwolą przewyciężyć istniejące słabości? (tablica 5.)

SWOT – Odpowiadając na pytania od wewnątrz do zewnątrz:

- Czy zidentyfikowane siły pozwolą wykorzystać nadarzające się okazje? (tablica 6.)
- Czy zidentyfikowane słabości nie pozwolą na wykorzystanie nadarzających się szans? (tablica 7.)
- Czy zidentyfikowane siły pozwolą na przewyciężenie mogących wystąpić zagrożeń? (tablica 8.)
- Czy zidentyfikowane słabości wzmocnią siłę oddziaływania mogących wystąpić zagrożeń? (tablica 9.)

Największa liczba interakcji 256 występuje w obszarze Szanse/Siły. Oddziaływania pomiędzy tymi grupami czynników są symetryczne, tzn. w znacznej liczbie przypadków siły pozwalają wykorzystać szanse – 119 oddziaływań, szanse wzmocniają siły w 137 przypadkach. Szansą, która

wpływa aż na 9 spośród 15 identyfikowanych sił jest dostępność środków z funduszy strukturalnych na rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych. W szczególności wzmacnia ona wewnętrzny potencjał w zakresie rozwoju kompetencji kapitału ludzkiego oraz systemu transportu i komunikacji wewnątrz BOF, a także podniesienia jakości i dostępności terenów inwestycyjnych. Relatywnie silnie oddziałują też szanse: wzrost zainteresowania inwestorów zagranicznych (BIZ) wchodzeniem do części wschodniej kraju w związku z nasyceniem tymi inwestycjami części zachodniej oraz wzrost świadomości roli społeczeństwa w aktywnej ochronie środowiska; moda na zielony rozwój i zdrowy tryb życia w połączeniu z walorami środowiskowymi.

W ramach oddziaływania w drugą stronę, tj. możliwości wykorzystania szans dzięki posiadanym atutom, największy potencjał mają uwarunkowania związane z szeroko rozumianym kapitałem ludzkim i intelektualnym. Silna strona jaką jest potencjał naukowy do rozwoju inteligentnych specjalizacji związany z wysokim poziomem nauk medycznych oraz ogólnym potencjałem naukowo-badawczym i rozwojowym zlokalizowanych w BOF uczelni wyższych, umożliwia wykorzystanie aż 11 szans. Atut duży potencjał predyspozycji i zdolności poznawczych tkwiący w dzieciach i młodzieży zamieszkałej w strefie BOF, oddziałuje pozytywnie z szansami w 10 przypadkach. W jednym i drugim przypadku, w szczególności istnieją dobre uwarunkowania do wykorzystania szans związanych z rozwojem specjalistycznych kompetencji do pracy.

Kolejnym polem, z punktu widzenia łącznej liczby oddziaływań jest obszar Szanse/Słabości. Łącznie występują tu 163 interakcje. Przy czym, częściej są to interakcje o charakterze od zewnątrz do wewnątrz. W 96 przypadkach dzięki zidentyfikowanym szansom można wyeliminować lub ograniczyć występujące słabości. Szansą o najwyższym stopniu oddziaływania jest ponownie dostępność środków z funduszy strukturalnych na rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych. Może ona pomóc w zniwelowaniu oddziaływania aż 12 spośród 15 zidentyfikowanych słabości.

W 67 przypadkach słabości mają negatywny wpływ na możliwość wykorzystania pojawiających się szans. Największą barierą jest tu niski wewnętrzny potencjał gospodarczy, który utrudnia wykorzystanie aż 7 szans, w szczególności związanych z przyciąganiem inwestycji i wykorzystaniem zewnętrznych koniunktur. Stosunkowo wysoki negatywny wpływ określono także dla czynnika, którym są niskie nakłady inwestycyjne w sektorze prywatnym – brak tworzenia nowych miejsc pracy.

Negatywnym zjawiskiem jest występowanie stosunkowo wielu relacji pomiędzy wewnętrznymi i zewnętrznymi czynnikami o charakterze negatywnym. Interakcji pomiędzy słabymi stronami, a zagrożeniami występuje aż 129. Zdecydowana większość z nich (97), to zewnętrzne bariery potęgujące negatywną siłę oddziaływania słabych stron. Najbardziej dotkliwe z nich to pogorszenie stanu finansów JST BOF oraz opóźnienia w realizacji inwestycji eliminujących słabe zintegrowanie BOF z krajowym układem komunikacyjnym i stolicami województw sąsiednich.

W 32 przypadkach to słabości wzmacniają negatywne oddziaływanie zagrożeń. Także w tym przypadku największym problemem jest niski potencjał gospodarczy regionu.

Niekorzystny układ występuje także pomiędzy silnymi stronami i zagrożeniami. Łącznie zachodzą pomiędzy nimi 92 relacje. Jednak zdecydowana większość z nich (86) to zagrożenia osłabiające atuty BOF. Największym z nich jest ponownie pogorszenie sytuacji finansowej JST BOF.

Także tutaj uwidacznia się negatywny wpływ opóźnień w realizacji kluczowych dla regionu inwestycji infrastrukturalnych.

Niestety zidentyfikowane atuty w małym stopniu pozwalają osłabić zagrożenia. Zidentyfikowano tylko 6 takich przypadków. Na większość zagrożeń BOF nie jest w stanie w żaden sposób wpłynąć.

Szczegółowa analiza poszczególnych oddziaływań pokazuje, że wśród uwarunkowań wewnętrznych największy potencjał mają czynniki związane z kapitałem ludzkim, wewnętrznym systemem transportu oraz terenami inwestycyjnymi. Szanse mogące w największym stopniu rozwinąć te atuty oraz przezwyciężyć słabości to głównie dostępność środków z funduszy strukturalnych na rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych. Największymi słabościami są niski potencjał gospodarczy i powiązane z nim niskie nakłady inwestycyjne. Dlatego działania z wykorzystaniem zidentyfikowanych atutów i szans powinny koncentrować się na podnoszeniu tego potencjału głównie przez tworzenie warunków do inwestowania w oparciu o dobrze skomunikowane tereny inwestycyjne oraz potencjał kapitału ludzkiego. Dwoma najistotniejszymi zagrożeniami jest pogarszanie się sytuacji finansowej JST oraz opóźnienia w realizacji kluczowych inwestycji komunikacyjnych.

5. Wymiar terytorialny wsparcia

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne służyć będą zintensyfikowaniu zintegrowanego podejścia terytorialnego, poprzez lepsze dostosowanie operacji wspieranej środkami EFRR i EFS do potrzeb i potencjałów określonych typów terytoriów oraz wsparciu rozwoju lokalnego, ale również integrowaniu działań realizowanych na poziomie regionalnym i krajowym. Działania wdrażane za pośrednictwem ZIT przyczynią się do realizacji celów odpowiednich osi priorytetowych powiązanych programów operacyjnych, a także do realizacji celów rozwojowych strategii terytorialnej, co zapewni również większą komplementarność realizowanych działań w wymiarze geograficznym.

Determinantą określającą zakres interwencji Strategii ZIT BOF są uwarunkowania zawarte w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020, gdzie podkreślono, że interwencja dedykowana ZIT koncentruje się na:

- ❖ wzmocnieniu potencjału i konkurencyjności gospodarki regionu (OP I),
- ❖ podnoszeniu kompetencji i kwalifikacji (OP III),
- ❖ gospodarce niskoemisyjnej (OP V),
- ❖ poprawie spójności społecznej (OP VII).

Wsparcie działań realizowanych w formule ZIT ma charakter dwufunduszowy i pochodzić będzie zarówno z EFRR, jak i z EFS. Na realizację działań realizowanych w ZIT zaplanowano 6,26% alokacji RPOWP 2014-2020.

Komplementarnie do zadań realizowanych w formule ZIT w ramach RPOWP 2014-2020 realizowane będą zadania wspierane w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 oraz Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014-2020. Takie projekty, z uwagi na przyczynianie się do realizacji podejścia zintegrowanego, będą mogły uzyskać preferencje realizacyjne, tj. być wybierane do dofinansowania w trybie pozakonkursowym. Wybór projektów uzależniony jest od wpisania ich do strategii ZIT. W związku z powyższym w niniejszej Strategii ZIT BOF zidentyfikowano zadania możliwe do realizacji w ramach POLIŚ 2014-2020 oraz POPW 2014-2020.

Zadania realizowane w ramach programu regionalnego i programów krajowych będą się uzupełniać, dzięki czemu możliwa będzie kompleksowa interwencja we wskazanych obszarach. Przyczyni się to do osiągnięcia celów zdefiniowanych w niniejszej Strategii ZIT BOF.

W związku z przedstawionymi powyżej uwarunkowaniami w przeprowadzonej diagnozie społeczno-gospodarczej Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego skupiono się na wskazaniu problemów oraz ukazaniu kluczowych wniosków i obserwacji zgodnie z zaprojektowanym przez Instytucję Zarządzającą RPOWP 2014-2020 instrumentem wsparcia.

Istotą terytorialnego wymiaru wsparcia jest koncentracja działań w wymiarze przestrzennym z uwzględnieniem zdiagnozowanych problemów rozwojowych. Zidentyfikowane w toku diagnozy problemy, w dużej mierze są wspólne dla całego obszaru BOF. Różne jest ich jednak natężenie. Różnice te szczególnie widoczne są pomiędzy rdzeniem BOF – Białymstokiem,

a obszarami wiejskimi. Z tego względu niezwykle istotne jest wzmacnianie powiązań funkcjonalnych wewnątrz Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego. Szczególną uwagę należy zwrócić na relacje „miasto - wieś”, których nie należy rozpatrywać w kategorii podporządkowania obszarów wiejskich procesom rozwojowym rdzenia BOF, a jako współpracę gmin na zasadach równorzędnego partnerstwa. Partnerstwa rozumianego jako mechanizm redystrybucji zysków i korzyści uzyskiwanych w strefie dynamicznego wzrostu BOF na jego zaplecze (obszar wiejski).

Wzmocnieniu potencjału i konkurencyjności gospodarki regionu

Przeprowadzona diagnoza społeczno-gospodarcza BOF pozwoliła na zidentyfikowanie potrzeby stworzenia nowej oraz rozwoju istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego. Na terenie BOF obserwowany jest deficyt terenów inwestycyjnych przygotowanych pod potrzeby działalności gospodarczej. Dlatego też zasadne jest podjęcie interwencji mającej na celu uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych, w szczególności prace związane z uzbrojeniem terenów inwestycyjnych w media, budowa lub modernizacja wewnętrznego układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego. Przygotowanie terenów inwestycyjnych będzie wpływało na podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej całego obszaru BOF. W ramach procedury pozakonkursowej przyjęte zostaną do realizacji projekty, które w jak największym stopniu wpisują się będą w cele Strategii ZIT BOF.

Mapa 26. Gminy na obszarze których powstaną potencjalne tereny inwestycyjne

Źródło: Opracowanie własne.

Terytorialny zakres interwencji obejmować będzie wybrane gminy BOF. Jednak pomimo punktowego charakteru interwencji wpłynie ona na podniesienie konkurencyjności całego obszaru BOF. W ramach procedury pozakonkursowej wprowadzone zostaną kryteria strategiczne identyfikacji projektów tak, aby realizowane projekty w jak największym stopniu wpisują się w cele Strategii ZIT BOF.

Kompetencje i kwalifikacje

Istotnym wyzwaniem dla terenu BOF jest sprawna, atrakcyjna i wysokiej jakości edukacja na wszystkich szczeblach. Po pierwsze interwencja działań ukierunkowana powinna zostać na zwiększenie dostępności do różnych form wychowania przedszkolnego, co będzie miało wpływ na zwiększenie odsetka dzieci w wieku 3-4 lata w edukacji przedszkolnej na terenie BOF. Przyniesie to dwuaspektowe korzyści: po pierwsze wpłynie na wyrównanie szans edukacyjnych, w szczególności dzieci pochodzących z obszarów wiejskich, a po drugie wpłynie na aktywność zawodową rodzica/opiekuna sprawującego opiekę nad dziećmi w wieku 3-4 lata. Interwencja powinna uwzględniać adaptację, rozbudowę i modernizację obiektów celem dostosowania ich do potrzeb dzieci w wieku przedszkolnym.

Po drugie interwencja powinna być ukierunkowana na stworzenie odpowiednich warunków w szkołach kształcenia ogólnego w dłuższym horyzoncie czasowym przeciwdziałająca negatywnemu zjawisku, jakim jest przedwczesne kończenie nauki oraz przygotowanie młodzieży do funkcjonowania na rynku pracy. Po trzeci konieczne jest podjęcie działań związanych z propagowaniem postaw przedsiębiorczych na możliwie najwcześniejszych etapach edukacji, jak również odnoszenie kompetencji cyfrowych nauczycieli w zakresie zastosowania nowoczesnych TIK w procesie nauczania.

Kolejną kategorią interwencji, wynikającą z diagnozy społeczno-gospodarczej powinno być skuteczne dążenie do podniesienia jakości i atrakcyjności szkolnictwa zawodowego na terenie BOF, co skutkować powinno poprawą dostosowania kształcenia zawodowego do zmieniających się potrzeb pracodawców i tym samym poprawą sytuacji na rynku pracy. Kluczową jest kompleksowe podejście do rozwoju szkolnictwa zawodowego polegające przede wszystkim na nawiązywaniu współpracy z pracodawcami oraz innymi podmiotami otoczenia (m.in. z uczniami szkół gimnazjalnych, rodzicami, uczelniami wyższymi, instytucjami rynku pracy), zwiększenie oferty pozaszkolnych form kształcenia, rozwój doradztwa zawodowego dla dzieci, młodzieży i dorosłych oraz rozbudowa i modernizacja infrastruktury szkolnictwa zawodowego.

Mapa 27. Gminy objęte interwencją w zakresie podnoszenia kompetencji i kwalifikacji

Źródło: Opracowanie własne.

Terytorialny zakres interwencji obejmować powinien cały obszar BOF. W ramach procedury pozakonkursowej oraz w ramach procedury konkursowej wprowadzone zostaną stosowne kryteria wyboru tak, aby realizowane projekty w jak największym stopniu wpisywały się w cele Strategii ZIT BOF.

Gospodarka niskoemisyjna

Z uwagi na występowanie ponadnormatywnego zanieczyszczenia powietrza, w szczególności w Białymstoku – rdzeniu BOF, spowodowanego emisją zanieczyszczeń komunikacyjnych i z systemów grzewczych konieczne są działania przyczyniające się do zmniejszenia negatywnych skutków tegoż zjawiska. W ramach gospodarki niskoemisyjnej wsparcie skierowane będzie do obszarów posiadających plan gospodarki niskoemisyjnej.

Realizacja działań w ramach zidentyfikowanego obszaru problemowego, wynikającego z diagnozy społeczno-gospodarczej BOF powinna koncentrować się na promowaniu „czystego” transportu w miastach, uwzględniającego rosnące potrzeby mobilności mieszkańców BOF, wsparcie ekologicznego transportu, poprawę warunków ruchu dla transportu publicznego i niezmotoryzowanego.

Mapa 28. Gminy objęte interwencją w zakresie niskoemisyjnego publicznego transportu miejskiego i niezmotoryzowanego

Źródło: Opracowanie własne.

Konieczna jest poprawa efektywności energetycznej oświetlenia ulicznego, ze szczególnym uwzględnieniem wdrożenia energooszczędnych rozwiązań w oświetleniu ulicznym oraz zastosowania inteligentnych systemów zarządzania oświetleniem ulicznym.

Mapa 29. Gminy objęte interwencją w zakresie poprawy efektywności energetycznej i ograniczenia zanieczyszczeń powietrza

Źródło: Opracowanie własne.

Interwencji wymagają również działania mające na celu ograniczenie emisji szkodliwych pyłów i gazów pochodzących z domowych pieców grzewczych w ramach tzw. niskiej emisji, która obok zanieczyszczeń pochodzenia komunikacyjnego powoduje, że w obszarze BOF występują stężenia przewyższające standardy jakości powietrza wymagane prawem krajowym i unijnym.

Mapa 30. Gminy objęte interwencją w zakresie modernizacji indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej

Źródło: Opracowanie własne.

Terytorialny zakres interwencji w ramach gospodarki niskoemisyjnej obejmować będzie cały obszar BOF, przy czym działania dotyczące niskoemisyjnego publicznego transportu miejskiego i niezmotoryzowanego obejmą gminy: Białystok, Choroszcz, Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Łapy, Supraśl, Wasilków oraz Zabłudów, działania dotyczące poprawy efektywności energetycznej i ograniczenia zanieczyszczeń powietrza – gminy Czarna Białostocka i Zabłudów, a działania dotyczące modernizacji indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej – gminy: Białystok, Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Supraśl, Turośń Kościelna i Wasilków. W ramach procedury pozakonkursowej oraz w ramach procedury konkursowej wprowadzone zostaną stosowne kryteria wyboru tak, aby realizowane projekty w jak największym stopniu wpisywały się w cele Strategii ZIT BOF.

Komplementarne do interwencji w ramach ZIT powinny być działania z zakresu rozwoju infrastruktury transportu zbiorowego na terenie BOF w ramach POPW 2014-2020. W ramach środków finansowych pochodzących z RPOWP 2014-2020 przewidziane jest wsparcie w zakresie modernizacji energetycznej budynków użyteczności publicznej, komunalnych budynków mieszkaniowych oraz budynków mieszkalnych wielorodzinnych, z wyłączeniem inwestycji realizowanych na terenie BOF przez spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe. Interwencja w zakresie mieszkalnictwa, realizowana przez spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe z terenu BOF przewidziana jest w trybie konkursowym w ramach programu krajowego POLIŚ 2014-2020. Dodatkowo, w ramach tego programu, w trybie pozakonkursowym, wspierane będą działania przyczyniające się do przebudowy sieci ciepłowniczej w Białymstoku w celu zmniejszenia strat energii oraz budowa sieci cieplnej wraz z przepompownią wody sieciowej w celu zwiększenia udziału ciepła produkowanego w kogeneracji.

Poprawa spójności społecznej

Poważną barierą rozwojową obszaru BOF jest niekorzystana sytuacja społeczna i zawodowa mieszkańców prowadząca do ich wykluczenia społecznego. W związku z powyższym istotne są działania ukierunkowane na aktywizację zawodową tj. zwiększenie szans na znalezienie zatrudnienia, wyrównywanie deficytów wynikających z braku posiadanych kwalifikacji i doświadczenia zawodowego czy też innych czynników powodujących ograniczenie szans na rynku pracy osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Konieczne jest również podjęcie interwencji mające na celu zwiększenie dostępności usług społecznych dedykowanych osobom wykluczonym, bądź zagrożonym wykluczeniem społecznym, zwłaszcza osobom starszym, niepełnosprawnym i niesamodzielnym, jak również rodzinom zagrożonym dysfunkcją lub przeżywających trudności. Działaniami uzupełniającymi powinny być inwestycje adresowane do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i powiązane z procesem aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług, przyczyniając się tym samym do walki z ubóstwem i wzmocnienia procesu włączania społecznego.

Mapa 31. Gminy objęte interwencją w zakresie poprawy spójności społecznej

Źródło: Opracowanie własne.

Terytorialny zakres interwencji obejmować powinien cały obszar BOF. Projekty w tym obszarze wsparcia wybierane będą w ramach procedury konkursowej. Wprowadzone zostaną stosowne kryteria wyboru tak, aby realizowane projekty w jak największym stopniu wpisywały się w cele Strategii ZIT BOF.

6. Misja, wizja, cele rozwojowe i działania Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego

Na misję i cele *Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego* warto patrzeć z perspektywy wytyczonej w *Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 (SRWP)*, jak również z perspektywy *Strategii Rozwoju Miasta Białegostoku na lata 2011-2020 plus (SRMB)*. W tej ostatniej misja Białegostoku została sformułowana jako: „*Białystok – miasto, w którym żyje się najlepiej*”. Warto podkreślić, iż aspekt jakości życia został również uwzględniony w SRWP, w ramach celu strategicznego trzeciego „*Jakość życia*”. Jednak w wizji oraz w pozostałych celach strategicznych SRWP kładzie duży nacisk na przedsiębiorczość i konkurencyjność oraz na powiązania krajowe i międzynarodowe. Jednocześnie różne analizy i konsultacje prowadzone tak w procesie opracowywania SRWP, jak i niniejszej *Strategii ZIT BOF* wskazują, że mieszkańcy kluczowe znaczenie przypisują zapewnieniu miejsc pracy, których niedobór stwarza przesłanki do procesów migracyjnych. Łącząc zarówno kierunki wskazane w *Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020*, jak i w *Strategii Rozwoju Miasta Białegostoku na lata 2011-2020 plus*, ale przede wszystkim uwzględniając aspiracje mieszkańców Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, przyjmuje się następujące brzmienie Misji BOF:

**Białostocki Obszar Funkcjonalny (BOF)
– atrakcyjne miejsce do pracy i życia**

Misją działań na rzecz rozwoju Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego będzie zapewnienie najlepszych warunków do życia jego mieszkańcom. Na planowanym etapie rozwoju priorytetem jest zapewnienie wzrostu liczby atrakcyjnych miejsc pracy dedykowanych kompetentnym absolwentom szkół zawodowych. Jedynie większe możliwości zatrudnienia na terenie BOF mogą przeciwdziałać negatywnym trendom migracyjnym, ale także stanowić podstawę kształtowania się dochodów mieszkańców, które są podstawowym wyznacznikiem jakości życia. Tak sformułowana misja zakłada wykorzystanie przedsiębiorczości i kompetencji mieszkańców, kształtujących się specjalizacji gospodarczych, położenia na granicy Unii Europejskiej i innych atutów obszaru dla przyciągania inwestycji tworzących nowe miejsca pracy absolwentom szkół zawodowych i przekwalifikowującym się osobom dorosłym. Jednocześnie zakłada się podejmowanie komplementarnych działań wspierających kształtowanie się wysokiej konkurencyjności i jakości życia na całym obszarze BOF, dzięki poprawie zewnętrznej i wewnętrznej dostępności. Nie można także pominąć potrzeby poprawy jakości życia osób zagrożonych wykluczeniem, które mogą mieć utrudnione możliwości uczestnictwa w bezpośrednich korzyściach wzrostu zachodzących procesów.

Wizja Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego jest następująca:

Białostocki Obszar Funkcjonalny w 2020 roku to kluczowy ośrodek na wschodzie Unii Europejskiej i Polski, atrakcyjny inwestycyjnie i otwarty na współpracę wewnętrzną i zewnętrzną, o dynamicznie rozwijającej się gospodarce, opartej w znacznym stopniu na kapitale ludzkim o wysokich specjalistycznych kompetencjach do pracy, zapewniający warunki dla wszechstronnego rozwoju wszystkich mieszkańców i włączenie społeczne oraz wysoki poziom i jakość życia, w tym zdrowe środowisko. BOF jest zintegrowanym, jednolitym organizmem powiązanim więziami gospodarczymi, komunikacyjnymi oraz społecznymi, posiadającym instytucje, struktury i procedury zapewniające trwałą i skuteczną współpracę.

Realizacja misji będzie odbywała się poprzez osiągnięcie siedmiu celów rozwojowych. Uszczegółowienie celów rozwojowych stanowią działania i poddziałania. Tabela 51 zawiera zestawienie wszystkich celów, działań i poddziałań w ramach Strategii ZIT BOF, a rysunek 47 prezentuje schemat tych celów oraz działań i poddziałań. Na rysunku 48 zaprezentowano umiejscowienie działań realizowanych w ramach Strategii ZIT BOF w RPOWP.

Tabela 51. Struktura celów, działań i poddziałań w ramach Strategii ZIT BOF

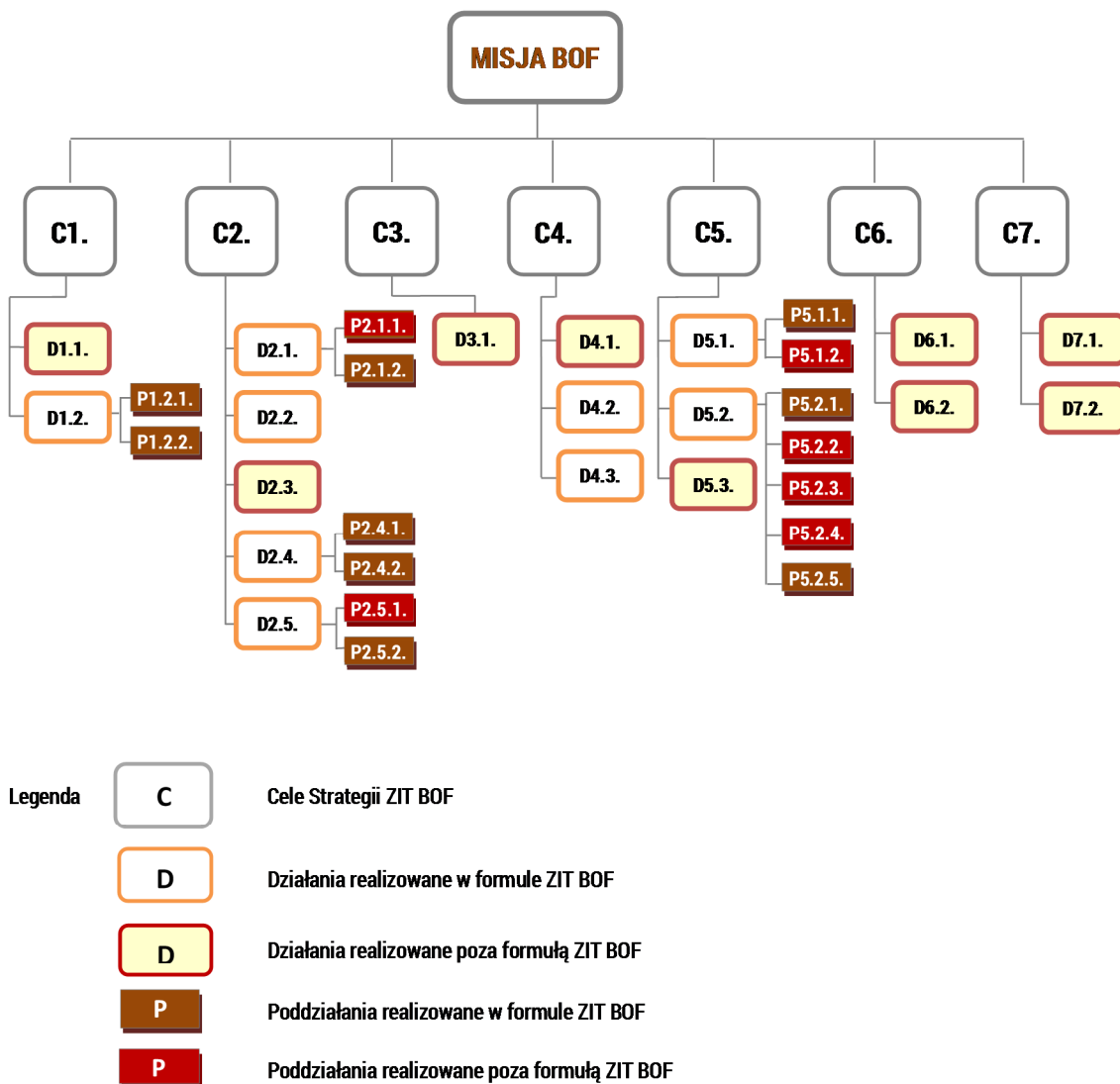
MISJA BOF						
BIAŁOSTOCKI OBSZAR FUNKCYJONALNY (BOF) – ATRAKCYJNE MIEJSCE DO PRACY I ŻYCIA						
CEL 1.	CEL 2.	CEL 3.	CEL 4.	CEL 5.	CEL 6.	CEL 7.
Atrakcyjność inwestycyjna	Kompetencje do pracy	Dostępność do kultury	Aktywna integracja społeczna	Gospodarka niskoemisyjna i ochrona środowiska	Dostępność komunikacyjna	Integracja strategicznego zarządzania rozwojem BOF
Działanie 1.1. Wsparcie inwestorów	Działanie 2.1. Rozwój potencjału kształcenia zawodowego i ustawicznego	Działanie 3.1. Adaptacja obiektów historycznych na działalność kulturalną	Działanie 4.1. Włączenie społeczne, w tym wyrównywanie szans na rynku pracy	Działanie 5.1. Niskoemisyjny publiczny transport miejski i niezmotoryzowany	Działanie 6.1. Rozwój kluczowych powiązań komunikacyjnych	Działanie 7.1. Instytucjonalizacja współpracy samorządów BOF
	Poddziałanie 2.1.1. Wzrost jakości kształcenia zawodowego			Poddziałanie 5.1.1. Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego i rowerowego BOF		
	Poddziałanie 2.1.2. Rozwój infrastruktury szkolnictwa zawodowego i ustawicznego			Poddziałanie 5.1.2. Zrównoważony transport miejski w Białymstoku		
Działanie 1.2. Stworzenie sieci terenów inwestycyjnych	Działanie 2.2. Stworzenie Centrum Kompetencji BOF		Działanie 4.2. Zwiększenie dostępu do usług społecznych	Działanie 5.2. Poprawa efektywności energetycznej i ograniczanie emisji zanieczyszczeń powietrza	Działanie 6.2. Budowa pasa startowego na lotnisku Krywlany	Działanie 7.2. Dokumenty strategiczne BOF
Poddziałanie 1.2.1. Uzbrojenie terenów inwestycyjnych				Poddziałanie 5.2.1. Wzrost efektywności gospodarowania energią w zakresie oświetlenia ulicznego		
Poddziałanie 1.2.2. Zapewnienie dostępności terenów inwestycyjnych				Poddziałanie 5.2.2. Rozwój energetyki opartej na OZE		
				Poddziałanie 5.2.3. Podniesienie efektywności energetycznej budynków		
				Poddziałanie 5.2.4. Modernizacja i rozbudowa systemu sieci ciepłych		

MISJA BOF						
BIAŁOSTOCKI OBSZAR FUNKCJONALNY (BOF) – ATRAKCYJNE MIEJSCE DO PRACY I ŻYCIA						
CEL 1.	CEL 2.	CEL 3.	CEL 4.	CEL 5.	CEL 6.	CEL 7.
Atrakcyjność inwestycyjna	Kompetencje do pracy	Dostępność do kultury	Aktywna integracja społeczna	Gospodarka niskoemisyjna i ochrona środowiska	Dostępność komunikacyjna	Integracja strategicznego zarządzania rozwojem BOF
				Poddziałanie 5.2.5. Modernizacja indywidualnych źródeł energii ciepłej lub elektrycznej		
	Działanie 2.3. Kształcenie wyższe na rzecz inteligentnych specjalizacji BOF		Działanie 4.3. Rozwój infrastruktury poprawiającej integrację społeczną	Działanie 5.3. Gospodarka wodno-kanalizacyjna		
	Działanie 2.4. Rozwój wychowania przedszkolnego					
	Poddziałanie 2.4.1. Podniesienie jakości edukacji przedszkolnej					
	Poddziałanie 2.4.2. Rozwój infrastruktury wychowania przedszkolnego					
	Działanie 2.5. Rozwój kształcenia ogólnego dzieci i młodzieży					
	Poddziałanie 2.5.1. Podniesienie jakości kształcenia ogólnego dzieci i młodzieży					
	Poddziałanie 2.5.2. Rozwój infrastruktury instytucji popularyzujących naukę i innowację					

	Działania realizowane w ramach ZIT
	Poddziałania realizowane w ramach ZIT

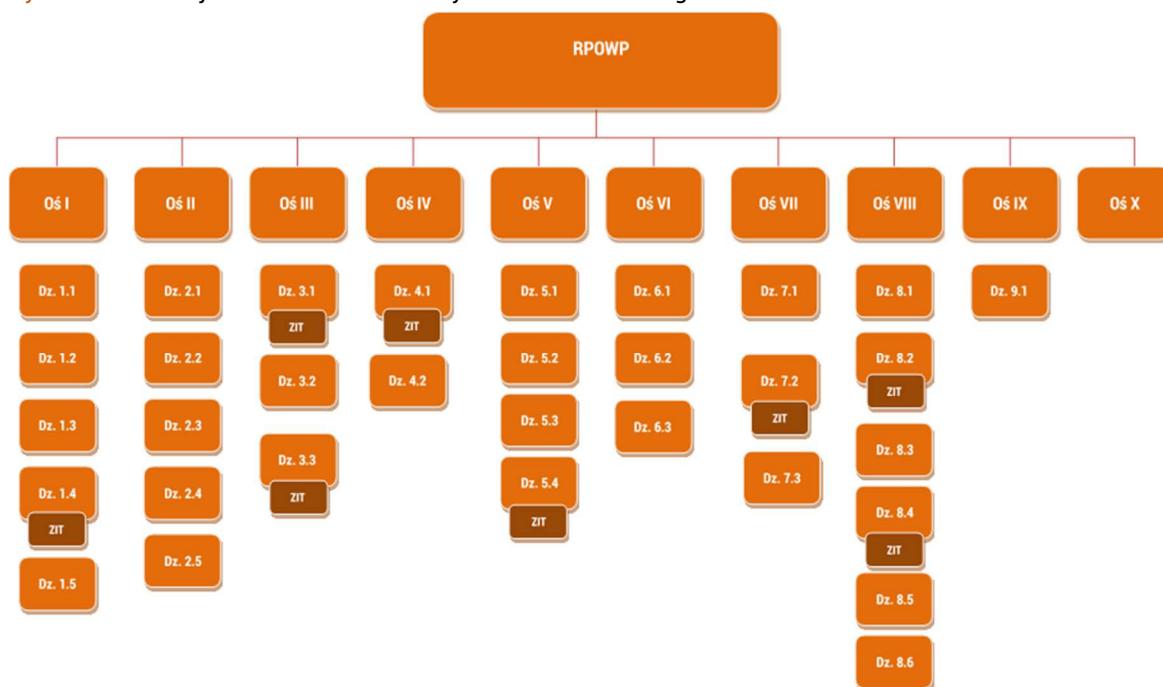
Źródło: Opracowanie własne.

Rysunek 47. Schemat celów rozwojowych oraz działań i poddziałań Strategii ZIT BOF

Źródło: Opracowanie własne.

Rysunek 48. Miejsce działań realizowanych w ramach Strategii ZIT BOF w RPOWP

Oś I: Wzmocnienie potencjału i konkurencyjności gospodarki regionu

- Dz. 1.1. Wsparcie na rzecz gospodarki opartej na wiedzy
- Dz. 1.2. Wspieranie transferu wiedzy, innowacji, technologii i komercjalizacji wyników B+R oraz rozwój działalności B+R w przedsiębiorstwach
- Dz. 1.3. Wspieranie inwestycji w przedsiębiorstwach
- Dz. 1.4. Promocja przedsiębiorczości oraz podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa
- Dz. 1.5. Wspieranie przedsiębiorczości i zatrudnienia w gminach, których rozwój uwarunkowany jest siecią Natura 2000

Oś II: Przedsiębiorczość i aktywność zawodowa

- Dz. 2.1. Zwiększanie zdolności zatrudnieniowej osób pozostających bez zatrudnienia oraz osób poszukujących pracy, przy wykorzystaniu aktywnej polityki rynku pracy oraz wspieranie mobilności zasobów pracy
- Dz. 2.2. Działania na rzecz równowagi praca – życie
- Dz. 2.3. Wspieranie powstawania i rozwoju podmiotów gospodarczych
- Dz. 2.4. Adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian
- Dz. 2.5. Aktywne i zdrowe starzenie się

Oś III: Kompetencje i kwalifikacje

- Dz. 3.1. Kształcenie i edukacja
- Dz. 3.2. Kształtowanie i rozwój kompetencji kadr regionu
- Dz. 3.3. Szkolnictwo zawodowe na rzecz konkurencyjności podlaskiej gospodarki

Oś IV: Poprawa dostępności transportowej

- Dz. 4.1. Mobilność regionalna
- Dz. 4.2. Infrastruktura kolejowa

Oś V: Gospodarka niskoemisyjna

- Dz. 5.1. Energetyka oparta na odnawialnych źródłach energii
- Dz. 5.2. Efektywność energetyczna w przedsiębiorstwach
- Dz. 5.3. Efektywność energetyczna w sektorze mieszkaniowym i budynkach użyteczności publicznej
- Dz. 5.4. Strategie niskoemisyjne

Oś VI: Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami

- Dz. 6.1. Efektywny system gospodarowania odpadami
- Dz. 6.2. Ochrona wody i gleb
- Dz. 6.3. Ochrona zasobów bio- i georóżnorodności oraz krajobrazu

Oś VII: Poprawa spójności społecznej

- Dz. 7.1. Rozwój działań aktywnej integracji
- Dz. 7.2. Rozwój usług społecznych

Dz. 7.3. Wzmocnienie roli ekonomii społecznej w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa podlaskiego

Oś VIII: Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej

Dz. 8.1. Rozwój usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną

Dz. 8.2. Uzupelnienie deficytów w zakresie infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej

Dz. 8.3. Ochrona dziedzictwa kulturowego

Dz. 8.4. Infrastruktura społeczna

Dz. 8.5. Rewitalizacja

Dz. 8.6. Inwestycje na rzecz rozwoju lokalnego

Oś IX: Rozwój lokalny

Dz. 9.1. Rewitalizacja społeczna i kształtowanie kapitału społecznego

Oś X: Pomoc techniczna

Źródło: Opracowanie własne na podstawie RPOWP 2014-2020 z dnia 17 marca 2015 r.

Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020 jest dokumentem prezentującym najistotniejsze obszary rozwojowe, które mają wpływ na zdynamizowanie wzrostu gospodarczego BOF. Realizacja wszystkich celów zapisanych w Strategii ZIT BOF wymaga zaangażowania środków finansowych pochodzących nie tylko z instrumentu, jakim jest ZIT w ramach RPOWP 2014-2020, ale przede wszystkim bezpośrednio z podstawowej alokacji RPOWP i krajowych programów operacyjnych, środków własnych i innych. Terytorialnym obszarem realizacji Strategii ZIT BOF jest Białostocki Obszar Funkcjonalny.

W kolejnej części dokumentu szczegółowo zostały opisane tylko te działania i poddziałania, które będą finansowane w ramach formuły ZIT, tj.:

Działanie 1.2. (Poddziałania 1.2.1., 1.2.2.),

Działanie 2.1. (Poddziałanie 2.1.2.),

Działanie 2.2.

Działanie 2.4. (Poddziałania 2.4.1., 2.4.2.),

Działanie 2.5. (Poddziałanie 2.5.2.)

Działanie 4.2.

Działanie 4.3.

Działanie 5.1. (Poddziałania 5.1.1)

Działanie 5.2. (Poddziałania 5.2.1., 5.2.5.)

Opis pozostałych działań zawiera: cel szczegółowy, istotę działań, oczekiwane rezultaty oraz formę ich realizacji.

CEL 1. ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA

Analiza strategiczna SWOT wskazuje na konieczność podwyższania nakładów inwestycyjnych na tworzenie środków trwałych oraz kreowanie nowych miejsc pracy. Proponowane kierunki interwencji powinny zwiększać atrakcyjność inwestycyjną Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego. Cel 1. bezpośrednio nawiązuje do takich potencjałów (mocnych stron BOF), jak: korzystne położenie, potencjał naukowy, korzystny stan podstawowej infrastruktury, rozwinięta sieć kształcenia na wszystkich poziomach, istnienie potencjału do tworzenia atrakcyjnych terenów inwestycyjnych. Ponadto Cel 1. jest powiązany z atutem BOF w postaci istnienia załączków sektorów rozwojowych, które mogłyby przyciągać określonych inwestorów branżowych. Cel „Atrakcyjność inwestycyjna” wychodzi naprzeciw wykorzystaniu takich potencjalnych szans, jak: poprawa dostępności BOF, rozwój technologii ICT, wzrost zainteresowania inwestorów wschodnią częścią kraju oraz wzrost potencjału gospodarek wschodnich. Jednocześnie realizacja Celu 1. będzie przeciwdziałała kluczowym słabym stronom BOF, takim jak: niedostateczna atrakcyjność dla inwestorów zewnętrznych, niskie nakłady inwestycyjne, niskie wykorzystanie zasobów pracy, niekorzystna sytuacja dochodowa mieszkańców oraz niski wewnętrzny potencjał gospodarczy.

❖ CEL 1. ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA – DZIAŁANIA

❖ DZIAŁANIE 1.1. WSPARCIE INWESTORÓW

ŹRÓDŁO FINANSOWANIA: RPOWP, POPW, POIR, środki własne i środki zewnętrzne⁵⁴

CEL SZCZEGÓŁOWY

Wspieranie działalności B+R w przedsiębiorstwach oraz transferu wiedzy i komercjalizacji wyników B+R.

OPIS DZIAŁANIA I OCZEKIWANYCH REZULTATÓW

Podstawą realizacji **DZIAŁANIA 1.1.** jest niski poziom innowacyjności przedsiębiorstw funkcjonujących na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, przejawiający się niskim poziomem nakładów na działalność badawczo-rozwojową i innowacyjną, niskim udziałem produktów nowych lub istotnie ulepszonych, brakiem współpracy z uczelniami wyższymi i instytucjami naukowymi w zakresie badań wdrożeniowych. Dlatego też konieczne jest zaoferowanie wsparcia działalności badawczej, rozwojowej i innowacyjnej oraz transferu technologii

⁵⁴ Środki zewnętrzne, np. instrument norweski.

(przede wszystkim w ramach inteligentnych specjalizacji regionu), szczególnie w odniesieniu do przedsiębiorstw prowadzących nowe inwestycje na terenie BOF. Wspierane będą prace badawczo-rozwojowe w przedsiębiorstwach, które wprowadzają innowacje produktowe, procesowe, organizacyjne i marketingowe, pozwalające na podniesienie konkurencyjności przedsiębiorstw w BOF w wymiarze krajowym i międzynarodowym.

Istotą **DZIAŁANIA 1.1.** jest z jednej strony bezpośrednie wsparcie przedsięwzięć innowacyjnych inwestorów, z drugiej zaś budowanie trwałego potencjału innowacyjnego BOF na podstawie powiązań dynamicznych i innowacyjnych przedsiębiorstw z lokalnymi jednostkami sfery B+R, w tym uczelniami wyższymi. Działanie to zapewni nie tylko wsparcie finansowe przedsięwzięć innowacyjnych, lecz będzie też wspierać przedsiębiorstwa i jednostki naukowe wykazujące realną gotowość do współpracy, poprzez odpowiednie ich wyposażenie kadrowe i infrastrukturalne pozwalające na prowadzenie prac badawczo-rozwojowych i upowszechniających innowacyjność na terenie BOF. Ten ostatni aspekt będzie przyczyniał się także do wzmocnienia sektora B+R na terenie BOF oraz trwałości osiągniętych zmian w zakresie podnoszenia innowacyjności przedsiębiorstw BOF.

Realizacja **DZIAŁANIA 1.1.** będzie możliwa poprzez przedsięwzięcia, które beneficjenci mogą podjąć w ramach RPOWP, POPW, POIR oraz środków własnych i środków zewnętrznych.

❖ CEL 1. ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA – DZIAŁANIA

❖ DZIAŁANIE 1.2. STWORZENIE SIECI TERENÓW INWESTYCYJNYCH

❖ PODDZIAŁANIE 1.2.1. UZBROJENIE TERENÓW INWESTYCYJNYCH

❖ PODDZIAŁANIE 1.2.2. ZAPEWNIENIE DOSTĘPNOŚCI TERENÓW INWESTYCYJNYCH

CEL SZCZEGÓŁOWY

Poprawa warunków prowadzenia i rozwoju działalności gospodarczej na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego.

Powyższy cel wpisuje się w cel szczegółowy Działania 1.4. Promocja przedsiębiorczości oraz podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa RPOWP 2014-2020. Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej na terenie BOF, a tym samym w regionie, przyczyni się w długim okresie do wzrostu poziomu nakładów inwestycyjnych ze strony firm regionalnych, jak i inwestorów zagranicznych (wskaźnik rezultatu strategicznego: nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w stosunku do PKB – tabela 58).

OPIS DZIAŁANIA I OCZEKIWANYCH REZULTATÓW

Istotą **DZIAŁANIA 1.2.** jest budowanie oferty inwestycyjnej oraz poprawa dostępności terenów inwestycyjnych BOF, sprzyjające wzrostowi inwestycji gospodarczych i podniesieniu liczby miejsc pracy. Działanie nakierowane jest przede wszystkim na wykorzystanie mocnych stron

BOF, takich jak: istnienie potencjału do tworzenia atrakcyjnych terenów inwestycyjnych, korzystne położenie, jak również zniwelowanie słabej strony BOF, jaką jest niedostateczna atrakcyjność inwestycyjna. Skuteczności realizacji **DZIAŁANIA 1.2.** sprzyjać może również wykorzystanie takich szans, jak: poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej, rozwój technologii ICT czy wzrost gospodarek wschodnich.

Istotne w ramach **DZIAŁANIA 1.2.** jest także zapewnienie promocji terenów inwestycyjnych oraz wsparcie inwestorów i procesów inwestycyjnych od strony procedur administracyjnych. Należy zwrócić uwagę na koordynację procesu inwestycyjnego, we współpracy ze wszystkimi jednostkami organizacyjnymi Urzędu Miejskiego w Białymstoku oraz innymi jednostkami samorządu terytorialnego wchodzącymi w skład BOF. Ważne jest również wsparcie inwestorów we współpracy z innymi organami administracji publicznej, szkołami, uczelniami wyższymi i instytucjami otoczenia biznesu.

Realizacja **PODDZIAŁANIA 1.2.1.** ma na celu utworzenie sieci terenów inwestycyjnych na obszarze BOF. Poszczególne tereny inwestycyjne zlokalizowane zarówno w mieście Białystok, jak i w gminach BOF będą posiadały komplementarny charakter, oferując łącznie optymalne warunki inwestycyjne dla szerokiego spektrum potencjalnych inwestorów. Działanie przygotowawcze w formie uzbrajania terenów inwestycyjnych zapewniłoby uzyskanie na terenie BOF wysokiej atrakcyjności lokalizacyjnej, szczególnie w kontekście równolegle realizowanego Celu 2. związanego z podnoszeniem kompetencji do pracy mieszkańców.

Realizacja **PODDZIAŁANIA 1.2.2.** ma na celu poprawę dostępności zewnętrznej poprzez rozbudowę i modernizację infrastruktury transportowej o istotnym znaczeniu gospodarczym, niezbędnej do skomunikowania z terenami inwestycyjnymi i przejściami granicznymi. **PODDZIAŁANIE 1.2.2.** będzie realizowane jedynie jako element kompleksowego projektu dotyczącego uzbrojenia terenów inwestycyjnych.

Dzięki wsparciu wzrośnie liczba terenów kompleksowo przygotowanych dla inwestorów, co przyczyni się do wzrostu inwestycji w BOF, w tym zagranicznych.

❖ **PODDZIAŁANIE 1.2.1. UZBROJENIE TERENÓW INWESTYCYJNYCH**

ŹRÓDŁO FINANSOWANIA: ZIT w ramach RPOWP – fundusz EFRR

WSKAŹNIKI REZULTATU BEZPOŚREDNIEGO

Wskaźnik	Jednostka pomiaru wskaźnika	Program/PI	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach inwestycyjnych	sztuka	RPOWP/3a	15	SL 2014	Roczna

TYPY PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ

Wsparciem objęte zostaną projekty obejmujące:

- ❖ uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych, w szczególności:

- prace studyjno-koncepcyjne,
- badania geotechniczne,
- uzbrojenie w media,
- budowa lub modernizacja wewnętrznego układu komunikacyjnego.

Wsparcie w ramach PI 3a zgodnie z Umową Partnerstwa realizowane będzie pod warunkiem niepowielania dostępnej infrastruktury, chyba że limit dostępnej powierzchni został wyczerpany. Na etapie oceny wniosków o dofinansowanie w ramach kryteriów merytorycznych dopuszczających szczególnych weryfikowane będzie, czy przed przygotowaniem projektu przeprowadzona została analiza zapotrzebowania firm poszukujących lokalizacji dla prowadzenia działalności na terenie BOF, czy z analizy wynika, że przygotowywane tereny inwestycyjne nie powielają dostępnej infrastruktury oraz czy powierzchnia przygotowanych terenów jest zgodna z prognozowanym popytem. W celu uniknięcia finansowania uzbrojenia terenów inwestycyjnych, które nie mają potencjału do udostępniania dla potencjalnych inwestorów, w umowie o dofinansowanie zostanie zastosowany wskaźnik powierzchni wykorzystanych przez przedsiębiorców terenów inwestycyjnych oraz zasady pomniejszenia wkładu EFRR, w przypadku jego nieosiągnięcia. Z uwagi na fakt, iż środki finansowe w ramach CT3 mają służyć podnoszeniu konkurencyjności mikro, małych i średnich firm, wkład EFRR będzie proporcjonalnie pomniejszony w sytuacji wykorzystania wymienionej wyżej infrastruktury przez duże przedsiębiorstwa.

WSKAŹNIKI PRODUKTU

Wskaźnik	Jednostka pomiaru wskaźnika	Fundusz	Program/PI	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych	ha	EFRR	RPOWP/3a	50,75	SL 2014	Roczna

POTENCJALNI BENEFICJENCI

- ❖ jednostki samorządu terytorialnego wchodzące w skład BOF i jednostki organizacyjne JST, ich związki i stowarzyszenia,
- ❖ porozumienia JST i innych podmiotów, w których JST jest liderem,
- ❖ podmioty działające w ramach partnerstw publiczno-prywatnych.

GRUPA DOCELOWA/OSTATECZNI ODBIORCY WSPARCIA

- ❖ mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa.

ZASADY WYBORU PROJEKTÓW

Wybór projektów będzie dokonywany w procedurze pozakonkursowej, w tym w formule projektów zintegrowanych (finansowanych za pomocą instrumentu ZIT w ramach RPOWP 2014-2020 z EFRR – PI 3a oraz EFRR – PI 7b). Na etapie prac nad Strategią ZIT BOF zidentyfikowano projekty, które mają strategiczne znaczenie dla BOF.

PROJEKTY ZGŁOSZONE DO IDENTYFIKACJI W TRYBIE POZAKONKURSOWYM

Projekty	Fundusz/ PI	Źródło finansowania
<p>Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w Białymstoku W projekcie zaplanowano uzbrojenie w infrastrukturę i media:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ok. 10 działek na Krywlanach w Podstrefie Białystok Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej o powierzchni od 2,5-3,3 ha, – 1 działki przy ul. Hotelowej o powierzchni ok. 2 ha, – 1 działki przy ul. Mickiewicza o powierzchni ok. 1,86 ha. <p>Dzięki różnej lokalizacji oraz zróżnicowanej powierzchni niniejsze tereny będą stanowiły doskonałą ofertę inwestycyjną miasta Białegostoku.</p> <p>Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa oraz RPOWP 2014-2020, wydatki na wewnętrzną infrastrukturę komunikacyjną stanowić będą jedynie mniejszą część budżetu projektu. Projekt obejmuje również inwestycje w drogi dojazdowe do terenów, przy czym koszty związane z infrastrukturą drogową poza terenem inwestycyjnym stanowią koszt niekwalifikowalny w projekcie.</p> <p>Realizacja projektu umożliwi stworzenie dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości w Białymstoku.</p>	EFRR/PI 3a	ZIT w ramach RPOWP
<p>Projekt zintegrowany: Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w Łapach Rezultatem niniejszego projektu będzie uzbrojenie 12 ha terenów Podstrefy Łapy Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej pod inwestycje oraz poprawa dostępności komunikacyjnej terenów inwestycyjnych. Udostępnienie terenów inwestycyjnych w ramach specjalnej strefy ekonomicznej jest bardzo istotne ze względu na bezpośredni wpływ realizacji nowych inwestycji na rozwój gospodarczy miasta Łapy i BOF oraz kreowanie możliwości powstania nowych miejsc pracy.</p> <p>Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa oraz RPOWP 2014-2020 wydatki na wewnętrzną infrastrukturę komunikacyjną stanowić będą jedynie mniejszą część budżetu projektu finansowaną z funduszu EFRR – PI 3a.</p> <p>Projekt obejmuje również inwestycje w drogi dojazdowe do terenów inwestycyjnych, przy czym koszty związane z infrastrukturą drogową (o znaczeniu gospodarczym) poza terenem inwestycyjnym finansowane będą z funduszu EFRR – PI 7b.</p> <p>Celem projektu jest poprawa warunków prowadzenia i rozwoju działalności gospodarczej na terenie BOF w obszarze gminy Łapy.</p>	EFRR/PI 3a oraz EFRR/PI 7b	ZIT w ramach RPOWP
<p>Projekt zintegrowany: Poprawa dostępności do terenów inwestycyjnych przy ul. Kodeksu Supraskiego w Supraślu Projekt obejmuje uzbrojenie terenów inwestycyjnych oraz inwestycje w drogi dojazdowe do tych terenów - ulica Kodeksu Supraskiego w Supraślu wraz z przedłużeniem w kierunku ul. Rymarka oraz wokół terenów inwestycyjnych.</p> <p>Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa oraz RPOWP 2014-2020 wydatki na wewnętrzną infrastrukturę komunikacyjną stanowić będą jedynie mniejszą część budżetu projektu finansowaną z funduszu EFRR – PI 3a.</p> <p>Projekt obejmuje również inwestycje w drogi dojazdowe do terenów inwestycyjnych, przy czym koszty związane z infrastrukturą drogową (o znaczeniu gospodarczym) poza terenem inwestycyjnym finansowane będą z funduszu EFRR – PI 7b.</p> <p>Poprzez uzbrojenie terenów inwestycyjnych i udostępnienie ich przedsiębiorstwom (MŚP) zostaną stworzone optymalne warunki inwestycyjne dla potencjalnych inwestorów.</p>	EFRR/PI 3a oraz EFRR/PI 7b	ZIT w ramach RPOWP
<p>Projekt zintegrowany: Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w Zabłudowie Realizacja projektu polega na udostępnieniu około 4,08 ha terenów inwestycyjnych, uzbrojonych w infrastrukturę i media, przy drodze krajowej nr 19 na odcinku Białystok-Zabłudów. Planowana jest budowa dróg gminnych wewnątrz terenu inwestycyjnego (budowa nawierzchni jezdni utwardzonej, pobocza obustronnego nieutwardzonego, zjazdów publicznych, odwodnienia powierzchniowego) oraz uzbrojenie terenu w sieć wodociągową, sieć kanalizacyjną, oświetlenie uliczne oraz kanał technologiczny.</p> <p>Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa oraz RPOWP 2014-2020 wydatki na wewnętrzną infrastrukturę komunikacyjną stanowić będą jedynie mniejszą część budżetu projektu finansowaną z funduszu EFRR – PI 3a.</p> <p>Projekt obejmuje również inwestycje w drogi dojazdowe do terenów inwestycyjnych, przy czym koszty związane z infrastrukturą drogową (o znaczeniu gospodarczym) poza terenem inwestycyjnym finansowane będą z funduszu EFRR – PI 7b.</p>	EFRR/PI 3a oraz EFRR/PI 7b	ZIT w ramach RPOWP

Celem projektu jest tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości, poprzez rozszerzenie zakresu dotychczasowej oferty i usług oferowanych przedsiębiorcom przez gminę Zabłudów.

❖ PODDZIAŁANIE 1.2.2. ZAPEWNIENIE DOSTĘPNOŚCI TERENÓW INWESTYCYJNYCH

ŹRÓDŁO FINANSOWANIA: ZIT w ramach RPOWP – fundusz EFRR

NIE ZDEFINIOWANO WSKAŹNIKÓW REZULTATU BEZPOŚREDNIEGO

TYPY PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ

Wsparcie objęte zostaną jedynie projekty zintegrowane, w których realizowana jest interwencja dotycząca terenów inwestycyjnych, obejmujące:

- ❖ budowę i przebudowę dróg zapewniających właściwy dostęp do terenów inwestycyjnych.

Realizacja inwestycji w ramach PI 7b odbywać się będzie z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju.

WSKAŹNIKI PRODUKTU

Wskaźnik	Jednostka pomiaru wskaźnika	Fundusz	Program/PI	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Całkowita długość nowych dróg	km	EFRR	RPOWP/7b	1,97	SL 2014	Roczna
Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg	km	EFRR	RPOWP/7b	0,64	SL 2014	Roczna

POTENCJALNI BENEFICJENCI

- ❖ jednostki samorządu terytorialnego wchodzące w skład BOF oraz ich związki, porozumienia i stowarzyszenia,
- ❖ jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- ❖ podmioty działające w ramach partnerstw publiczno-prywatnych.

GRUPA DOCELOWA/OSTATECZNI ODBIORCY WSPARCIA

- ❖ mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa.

ZASADY WYBORU PROJEKTÓW

Wybór projektów będzie dokonywany w procedurze pozakonkursowej, wyłącznie w formule projektów zintegrowanych (finansowanych za pomocą instrumentu ZIT w ramach RPOWP 2014-2020 z EFRR – PI 3a oraz EFRR – PI 7b). Na etapie prac nad Strategią ZIT BOF zidentyfikowano projekty, które mają strategiczne znaczenie dla BOF.

WKŁAD ZIT W REALIZACJĘ SRWP i RPOWP

SRWP

DZIAŁANIE 1.2. realizuje:

Cel strategiczny 2. – Powiązania krajowe i międzynarodowe

- **Cel operacyjny 2.2.** – Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej województwa
- **Kierunek interwencji** – Dostępność terenów inwestycyjnych

RPOWP

PODDZIAŁANIE 1.2.1. realizuje:

Oś priorytetowa I – Wzmocnienie potencjału i konkurencyjności gospodarki regionu;

Działanie 1.4. – Promocja przedsiębiorczości oraz podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa;

Priorytet inwestycyjny 3a. – Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości.

PODDZIAŁANIE 1.2.2. realizuje:

Oś priorytetowa IV – Poprawa dostępności transportowej;

Działanie 4.1. – Mobilność regionalna;

Priorytet inwestycyjny 7b. – Zwiększenie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi

CEL 2. KOMPETENCJE DO PRACY

Kompetencje należy rozumieć jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw. Ważnym celem Strategii ZIT BOF jest takie kształtowanie kompetencji mieszkańców BOF, aby stale odpowiadały potrzebom istniejących i powstających miejsc pracy, przez co nastąpi wzrost zatrudnienia i dochodów mieszkańców. Podniesienie kompetencji do pracy mieszkańców BOF zapewni ich większą adaptacyjność na zmieniającym się rynku pracy. Stanowiąc będzie niezbędny i kluczowy czynnik podnoszenia atrakcyjności inwestycyjnej obszaru BOF, wspieranej w ramach Celu 1. poprzez kształtowanie optymalnych materialnych warunków lokalizacyjnych oraz zaplecza innowacyjności.

Cel 2. zakłada przede wszystkim wykorzystanie atutów wysokiego potencjału ludnościowego BOF oraz istniejącej sieci kształcenia na wszystkich poziomach. Koncepcja Celu 2. zakłada także wykorzystanie rysującej się szansy, jaką stanowi zmiana postaw społecznych wywołanych potrzebą uczenia się przez całe życie. Realizacja Celu 2. przyczyni się w sposób zasadniczy do zniwelowania jednej z kluczowych słabości BOF, jaką stanowi niedostosowanie kompetencji mieszkańców do zmieniających się potrzeb pracodawców. Powinno nastąpić podniesienie stopnia wykorzystania zasobów pracy i poprawa sytuacji dochodowej mieszkańców. Cel 2. dotyczący wzmacniania kompetencji współgra z eliminacją słabości, jaką jest niska atrakcyjność obszaru BOF dla inwestorów zewnętrznych. We współczesnej gospodarce to właśnie dostęp do kompetentnych zasobów pracy stanowi kluczowy czynnik wysokiej atrakcyjności danej lokalizacji.

- ❖ **CEL 2. KOMPETENCJE DO PRACY – DZIAŁANIA**
- ❖ **DZIAŁANIE 2.1. ROZWÓJ POTENCJAŁU KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO I USTAWICZNEGO**
- ❖ **PODDZIAŁANIE 2.1.1. WZROST JAKOŚCI KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO**
- ❖ **PODDZIAŁANIE 2.1.2. ROZWÓJ INFRASTRUKTURY SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO I USTAWICZNEGO**

CEL SZCZEGÓŁOWY

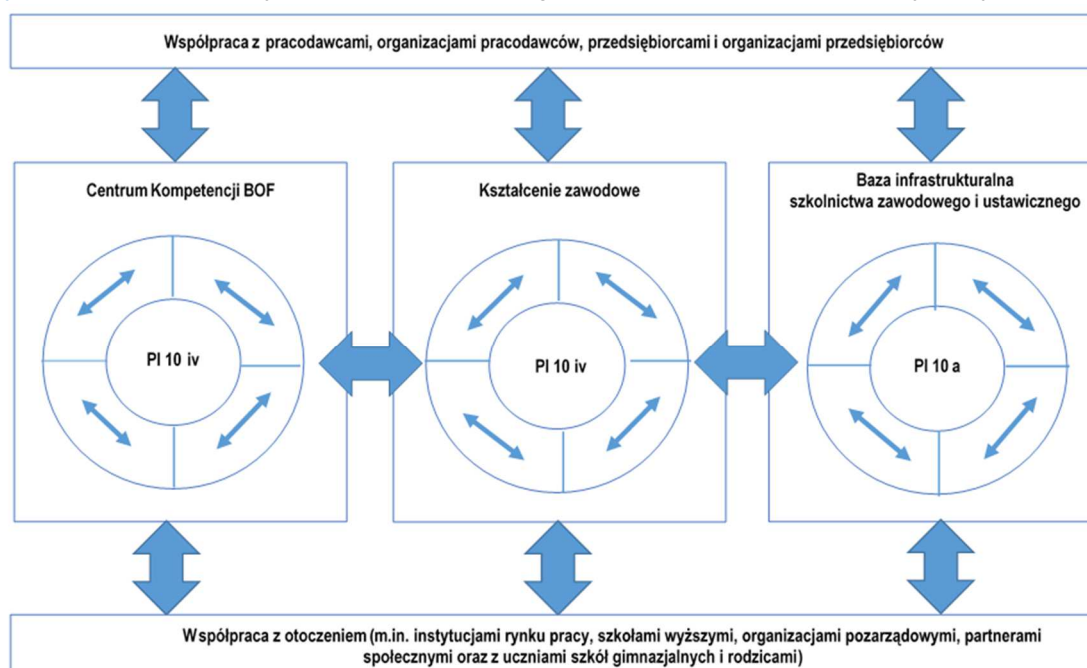
Wzmocnienie atrakcyjności i jakości kształcenia zawodowego oraz ustawicznego poprzez zapewnienie realizacji nowej podstawy programowej kształcenia w zawodach, z możliwością potwierdzania uzyskanych kwalifikacji.

Powyższy cel wpisuje się w cele szczegółowe Działania 3.3. Podniesienie kompetencji uczniów szkół zawodowych zwiększających szanse na regionalnym rynku pracy oraz Działania 8.2. Uzupełnienie deficytów w zakresie infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej RPOWP 2014-2020. W długim okresie nastąpi wzrost jakości i atrakcyjności szkolnictwa zawodowego, jako ścieżki edukacyjnej, co przyniesie wielopłaszczyznowe korzyści: zmniejszy się ryzyko przerywania nauki przez uczniów oraz zwiększy się szansa na zatrudnienie w wyuczonym zawodzie (liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki (*long term*), zwiększy się zdawalność egzaminów zawodowych – zasadnicze szkoły zawodowe oraz zdawalność egzaminów zawodowych – technika – tabela 58).

OPIS DZIAŁANIA I OCZEKIWANYCH REZULTATÓW

Istotą **DZIAŁANIA 2.1.** jest skuteczne dążenie do podniesienia jakości i atrakcyjności szkolnictwa zawodowego na terenie BOF, co skutkować powinno poprawą dostosowania kształcenia zawodowego do zmieniających się potrzeb pracodawców i tym samym poprawą sytuacji na rynku pracy. Kluczem jest kompleksowe podejście do rozwoju szkolnictwa zawodowego, według modelu (rysunek 49), który pozwoli na: nawiązywanie współpracy z pracodawcami oraz innymi podmiotami otoczenia (m.in. z uczniami szkół gimnazjalnych, rodzicami, uczelniami wyższymi, instytucjami rynku pracy), zwiększenie oferty pozaszkolnych form kształcenia oraz rozwój doradztwa zawodowego dla dzieci, młodzieży i dorosłych. **DZIAŁANIE 2.1.** wynika bezpośrednio z potrzeb gospodarczych oraz mocnej strony BOF, jaką jest istniejąca sieć kształcenia na wszystkich poziomach szkolnictwa zawodowego. Działanie to nawiązuje do potrzeby wzmocnienia załączków sektorów rozwojowych, które mogą stanowić inteligentne specjalizacje gospodarcze obszaru. Wymaga to zaangażowania potencjału osobowego nauczycieli mających praktykę zawodową oraz specjalistów wywodzących się ze środowiska pracodawców.

Rysunek 49. Model rozwoju kształcenia zawodowego w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym

Źródło: Opracowanie własne.

Realizacja **PODDZIAŁANIA 2.1.1.** ma na celu:

- ❖ podniesienie jakości kształcenia i szkolenia zawodowego poprzez lepsze dostosowanie form, metod i warunków jego prowadzenia do wymagań gospodarki i rynku pracy,
- ❖ modernizację oferty kształcenia zawodowego i dostosowanie jej do potrzeb rynku pracy BOF,
- ❖ zwiększenie udziału pracodawców w przygotowywaniu programów nauczania oraz organizacji kształcenia praktycznego w miejscu pracy dla uczniów i słuchaczy szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe,
- ❖ zwiększenie zaangażowania instytucji z otoczenia społeczno-gospodarczego szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących proces kształcenia i szkolenia zawodowego,
- ❖ zapewnienie nauczycielom kształcenia zawodowego możliwości aktualizowania swojej wiedzy przez bezpośredni kontakt z rzeczywistym środowiskiem pracy,
- ❖ zwiększenie zainteresowania uczniów kształceniem w zawodach oraz motywacji do nauki,
- ❖ wyposażenie szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe w nowe technologie, materiały, narzędzia i urządzenia.

Realizacja **PODDZIAŁANIA 2.1.2.** ma zapewnić odpowiednie warunki szkół zawodowych i placówek kształcenia ustawicznego, które są zorientowane na potrzeby mieszkańców, pracodawców, instytucji szkoleniowych, zapewniając dostęp do dostosowanej oferty kształcenia zawodowego i ustawicznego w wybranych branżach, zawodach, kwalifikacjach oraz obszarach kompetencji ważnych z punktu funkcjonowania BOF. Na bazie utworzonej infrastruktury zostanie również opracowany wystandaryzowany system potwierdzania kompetencji przez mieszkańców BOF, który będzie funkcjonował w ramach Centrum Kompetencji BOF.

Realizacja **PODDZIAŁANIA 2.1.1.** i **PODDZIAŁANIA 2.1.2.** powinna odbywać się w ramach zintegrowanych przedsięwzięć, które przyczynią się do stworzenia wysokiej jakości kształcenie zawodowego, dostosowanego do potrzeb gospodarczych i społecznych obszaru BOF. Inwestycje w infrastrukturę szkolnictwa zawodowego i kształcenia ustawicznego – **PODDZIAŁANIE 2.1.2.** – muszą uwzględniać komplementarność wsparcia ze wsparciem w ramach **PODDZIAŁANIA 2.1.1.** oraz być realizowane w powiązaniu z projektami wdrażanymi w ramach ww. poddziałań. Inwestycje w zakresie EFRR mają stanowić jedynie element uzupełniający interwencję EFS.

Oczekiwanym rezultatem **DZIAŁANIA 2.1.** będzie podniesienie atrakcyjności kształcenia w szkołach zawodowych (pracowniach zajęć praktycznych) oraz centrach kształcenia praktycznego i ustawicznego poprzez ich doposażenie oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu, realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami. Interwencje w zakresie doposażenia infrastruktury edukacyjnej muszą być spójne z zapisami warunków realizacji podstawy programowej kształcenia w zawodach, zgodne z rozpoznanymi potrzebami pracodawców w ramach działań SRMB, zmierzające do optymalnego ich zaspokojenia przez kompetentnych absolwentów szkół zawodowych. Nastąpi rozwój bazy edukacji zawodowej zgodnie z kierunkami rozwoju gospodarczego BOF. Istotne będzie systematyczne wdrażanie

DZIAŁANIA 2.1. umożliwiającego elastyczne reagowanie na zmieniające się rozpoznane potrzeby pracodawców. Powyższe realizowane będzie w partnerskim dialogu z przedstawicielami przedsiębiorstw, reprezentujących w szczególności rozwijające się branże i obszary kształcenia strategiczne dla rozwoju województwa. Rozwój bazy edukacyjnej szkolnictwa zawodowego będzie następował z uwzględnieniem dualnego systemu kształcenia, poprzez wykorzystanie potencjału przedsiębiorców i komplementarne inwestycje w infrastrukturę edukacyjną w szkołach zawodowych oraz centrach kształcenia praktycznego. Proces wdrażania **DZIAŁANIA 2.1.** uwzględni także zapotrzebowanie kreowane przez nowych inwestorów lokujących swoje inwestycje na terenie BOF, gwarantując zatrudnienie osobom dorosłym, uzyskującym oczekiwane kwalifikacje.

❖ **PODDZIAŁANIE 2.1.1. WZROST JAKOŚCI KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO I USTAWICZNEGO**

ŹRÓDŁO FINANSOWANIA: RPOWP – fundusz EFS w ramach projektów zintegrowanych z PI 10a

WSKAŹNIKI REZULTATU BEZPOŚREDNIEGO

Wskaźnik	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Program/PI	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	%	RPOWP/10iv	78	2014	78	SL 2014	Roczna
Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje lub uzyskali kwalifikacje po opuszczeniu programu	%	RPOWP/10iv	67	2014	67	SL 2014	Roczna

TYPY PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ

- ❖ realizacja kompleksowych programów rozwojowych poprzedzonych diagnozą potrzeb konkretnej szkoły/placówki kształcenia zawodowego (w tym uwzględniając sytuację na regionalnym i lokalnych rynkach pracy) wraz z opracowaniem i wdrożeniem programu wsparcia obejmująca w szczególności:
 - wsparcie na rzecz kształtowania i rozwijania u uczniów kompetencji kluczowych (matematycznych, przyrodniczych, ICT i językowych) niezbędnych na rynku pracy oraz właściwych postaw/umiejętności (kreatywności, innowacyjności oraz pracy zespołowej),

- podnoszenie umiejętności oraz uzyskiwanie kwalifikacji zawodowych przez uczniów i słuchaczy szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe w szczególności poprzez: wdrożenie nowych, innowacyjnych form nauczania zawodowego, wsparcie uczniów w zakresie zdobywania dodatkowych uprawnień zwiększających ich szanse na rynku pracy; programy potwierdzania kwalifikacji w zawodzie zdobytych przez uczniów w toku edukacji⁵⁵,
- programy uwzględniające indywidualne potrzeby uczniów, tworzące odpowiednie warunki do ich rozwoju i wyrównywania szans edukacyjnych, minimalizujące występujące dysproporcje między uczniami,
- poradnictwo zawodowo-edukacyjne,
- staże i praktyki dla uczniów, nauczycieli oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu realizowane u pracodawców,
- pomoc stypendialną dla uczniów i słuchaczy szczególnie uzdolnionych także w zakresie przedmiotów zawodowych,
- podnoszenie kwalifikacji i kompetencji kadry dydaktycznej w obszarze kształcenia umiejętności interpersonalnych i społecznych, korzystanie z nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych, wykorzystanie metod eksperymentu naukowego w edukacji,
- doskonalenie warsztatu pracy nauczycieli i dostosowanie go do najnowszych trendów i technologii w danej branży oraz doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu, związanych z nauczaniem zawodem, realizowane we współpracy z instytucjami otoczenia społeczno-gospodarczego⁵⁶;
- tworzenie w szkołach lub placówkach systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej poprzez ich wyposażenie/doposażenie w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne.

WSKAŹNIKI PRODUKTU

Wskaźnik	Jednostka pomiaru wskaźnika	Fundusz	Program/PI	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji i nabywania kwalifikacji w programie	osoba	EFS	RPOWP/10iv	10 300	SL 2014	Roczna
Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	osoba	EFS	RPOWP/10iv	4500	SL 2014	Roczna
Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu objętych wsparciem w programie	osoba	EFS	RPOWP/10iv	40	SL 2014	Roczna

POTENCJALNI BENEFICJENCI

Wszystkie podmioty, w szczególności:

⁵⁵ Nie dotyczy kwalifikacji nabywanych w ramach realizowanej podstawy programowej.

⁵⁶ Jako otoczenie społeczno-gospodarcze należy rozumieć pracodawców, organizacje pracodawców, przedsiębiorców, instytucje rynku pracy, szkoły wyższe i inne instytucje sektora B+R.

- ❖ organy prowadzące szkoły/placówki, w tym: technika, zasadnicze szkoły zawodowe, szkoły policealne dla dorosłych, szkoły specjalne przysposabiające do pracy, szkoły/placówki systemu oświaty uprawnione do prowadzenia kwalifikacyjnych kursów zawodowych oraz kursów umiejętności zawodowych,
- ❖ pracodawcy i przedsiębiorcy,
- ❖ jednostki naukowe, w tym uczelnie,
- ❖ organizacje pozarządowe,
- ❖ IOB,
- ❖ powiązania kooperacyjne.

GRUPY DOCELOWE/OSTATECZNI ODBIORCY WSPARCIA

- ❖ uczniowie i słuchacze szkół/placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe (w rozumieniu art. 2 pkt. 3a ustawy o systemie oświaty),
- ❖ uczniowie i słuchacze szkół/placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne w zakresie kompetencji zawodowych,
- ❖ nauczyciele kształcenia zawodowego oraz instruktorzy praktycznej nauki zawodu, nauczyciele przedmiotów ogólnokształcących zatrudnieni w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe (w rozumieniu art. 2 pkt. 3a ustawy o systemie oświaty),
- ❖ doradcy zawodowi oraz nauczyciele wyznaczeni do realizacji zadań z zakresu doradztwa zawodowego zatrudnieni w szkołach/placówkach systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe,
- ❖ uczniowie gimnazjów i ich rodzice (w zakresie działań upowszechniających).

ZASADY WYBORU PROJEKTÓW

Wybór projektów będzie dokonywany w trybie konkursowym w formule projektów zintegrowanych (finansowanych w ramach RPOWP z EFS – PI 10iv oraz finansowanych za pomocą instrumentu ZIT w ramach RPOWP z EFRR – PI 10a).

MINIMALNA I MAKSYMALNA WARTOŚĆ PROJEKTU (PLN)

Nie dotyczy.

❖ **PODDZIAŁANIE 2.1.2. ROZWÓJ INFRASTRUKTURY SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO I USTAWICZNEGO**

ŹRÓDŁO FINANSOWANIA: ZIT w ramach RPOWP – fundusz EFRR

NIE ZDEFINIOWANO WSKAŹNIKÓW REZULTATU BEZPOŚREDNIEGO

TYPY PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ:

- ❖ rozbudowa, przebudowa oraz funkcjonalne dostosowanie bazy lokalowej, bazy techniczno-dydaktycznej szkół i placówek kształcenia zawodowego oraz ustawicznego służąca doskonaleniu zawodowemu i praktycznej nauce zawodu,
- ❖ tworzenie i modernizacja pracowni, warsztatów, laboratoriów do praktycznej nauki zawodu,
- ❖ wyposażenie parku maszynowego, wyposażenie bazy dydaktyczno-technicznej w sprzęt, narzędzia, urządzenia służące doskonaleniu zawodowemu i praktycznej nauce zawodu w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego oraz ustawicznego,
- ❖ rozbudowa, przebudowa, remont centrów kształcenia zawodowego i praktycznego oraz ich wyposażenie,
- ❖ dostosowanie obiektów kształcenia zawodowego, ustawicznego oraz ich wyposażenia do potrzeb osób z niepełnosprawnością jako jeden z elementów projektu.

WSKAŹNIKI PRODUKTU

Wskaźnik	Jednostka pomiaru wskaźnika	Fundusz	Program/PI	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Liczba wspartych obiektów infrastruktury kształcenia zawodowego	sztuka	EFRR	RPOWP/10a	25	SL 2014	Roczna
Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej	osoba	EFRR	RPOWP/10a	3 500	SL 2014	Roczna
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	sztuka	EFRR	RPOWP/10a	25	SL 2014	Roczna

POTENCJALNI BENEFICJENCI

Wszystkie podmioty, w szczególności organy prowadzące szkoły/placówki kształcenia zawodowego i ustawicznego.

GRUPY DOCELOWE/OSTATECZNI ODBIORCY WSPARCIA

- ❖ uczniowie, wychowankowie, słuchacze szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe i ustawiczne,
- ❖ nauczyciele kształcenia zawodowego i ustawicznego, w tym nauczyciele placówek doskonalenia nauczycieli,
- ❖ instruktorzy praktycznej nauki zawodu,
- ❖ pracodawcy i przedsiębiorcy,
- ❖ partnerzy społeczno-gospodarczy,
- ❖ osoby dorosłe od 18 roku życia, które z własnej inicjatywy podnoszą, uzupełniają kompetencje i kwalifikacje zawodowe.

ZASADY WYBORU PROJEKTÓW

Wybór projektów będzie dokonywany w trybie konkursowym w formule projektów zintegrowanych (finansowanych w ramach RPOWP z EFS – PI 10iv oraz finansowanych za pomocą instrumentu ZIT w ramach RPOWP z EFRR – PI 10a).

MINIMALNA I MAKSYMALNA WARTOŚĆ PROJEKTU (PLN)

Nie określono.

WKŁAD ZIT W REALIZACJĘ SRWP i RPOWP

SRWP

PODDZIAŁANIE 2.1.2. realizuje:

Cel strategiczny 1. – Konkurencyjna gospodarka

- **Cel operacyjny 1.3.** – Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców i regionu
 - **Kierunek interwencji** – Poprawa dostępności do wysokiej jakości kształcenia i szkolenia dostosowanego do potrzeb rynku pracy

RPOWP

PODDZIAŁANIE 2.1.2. realizuje:

Oś priorytetowa VIII – Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej

Działanie 8.2. – Uzupelnienie deficytów w zakresie infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej;

Priorytet inwestycyjny 10a. – Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.

❖ CEL 2. KOMPETENCJE DO PRACY – DZIAŁANIA

❖ DZIAŁANIE 2.2. STWORZENIE CENTRUM KOMPETENCJI BOF

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA: ZIT w ramach RPOWP – fundusz EFS

CEL SZCZEGÓŁOWY

Utworzenie i stałe funkcjonowanie „Centrum Kompetencji BOF”, które ma na celu dostosowanie kompetencji osób uczących się, podejmujących decyzje edukacyjno-zawodowe (rozumiane jako kwalifikacje, umiejętności i postawy), do potrzeb regionalnej gospodarki.

Powyższy cel wpisuje się w cel szczegółowy Działania 3.3. Podniesienie kompetencji uczniów szkół zawodowych zwiększających szanse na regionalnym rynku pracy RPOWP 2014-2020. W długim okresie nastąpi wzrost jakości i atrakcyjności szkolnictwa zawodowego, jako ścieżki edukacyjnej, co przyniesie wielopłaszczyznowe korzyści: zmniejszy się ryzyko przerywania nauki przez uczniów oraz zwiększy się szansa na zatrudnienie w wyuczonym zawodzie (liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki (*long term*) – tabela 58).

WSKAŹNIKI REZULTATU BEZPOŚREDNIEGO

Wskaźnik	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Program/PI	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje lub uzyskali kwalifikacje po opuszczeniu programu	%	RPOWP/10iv	67	2014	67	SL 2014	Roczna
Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	%	RPOWP/10iv	78	2014	78	SL 2014	Roczna

OPIS DZIAŁANIA I OCZEKIWANYCH REZULTATÓW

Istotą **DZIAŁANIA 2.2.** jest wyeliminowanie słabości BOF, jaką jest niedostosowanie kompetencji mieszkańców do zmieniających się potrzeb rynku pracy, a w konsekwencji podniesienie poziomu wykorzystania zasobów pracy oraz poprawa sytuacji dochodowej mieszkańców. Zadaniem „Centrum Kompetencji BOF”, obok tworzenia realnej platformy współpracy pracodawców oraz instytucji szkoleniowych i rynku pracy, w szczególności szkół zawodowych, będzie popytowe doradztwo zawodowe oparte na potrzebach pracodawców oraz doskonalenie

systemów kształcenia zawodowego w kontekście systematycznie diagnozowanej luki kompetencyjnej w ujęciu wymiernych i wystandaryzowanych kompetencji do pracy, zapewniających zatrudnienie, elastyczność i mobilność na rynku pracy mieszkańców BOF. **DZIAŁANIE 2.2.** pośrednio przyczyni się do zapewnienia wysokiej jakości, jednolitych i dostępnych standardów kształcenia zawodowego oraz walidacji i certyfikacji efektów wcześniejszego uczenia się w ścieżce formalnej, pozaformalnej i nieformalnej, w kontekście oczekiwań pracodawców i nowych inwestorów. Rezultatem **DZIAŁANIA 2.2.** będzie utworzenie i stałe funkcjonowanie „Centrum Kompetencji BOF” działającego zgodnie z międzynarodowymi standardami i w międzynarodowej sieci współpracy. Ważnym rezultatem będzie stworzenie efektywnej sieci współpracy publicznych i niepublicznych instytucji szkoleniowych z instytucjami rynku pracy oraz pracodawcami na rzecz adaptacji i rozwoju kompetencji mieszkańców dostosowanych do potrzeb pracodawców, a szczególnie kluczowych inwestorów BOF oraz branż strategicznych dla rozwoju obszaru.

DZIAŁANIE 2.2. koncentruje się na dostosowaniu systemu edukacji zawodowej do potrzeb pracodawców działających na obszarze BOF. Punktem wyjścia jest w tym przypadku zdiagnozowanie i prognozowanie potrzeb kompetencyjnych przedsiębiorców, a na tej podstawie systematyczne identyfikowanie luk kompetencyjnych dla wybranych branż, zawodów lub obszarów kompetencyjnych, strategicznych dla BOF, które będą zaspokajane i niwelowane przez modernizowany system kształcenia zawodowego oraz działania wspierające efektywność i jakość tego systemu jako całości, za które to działania odpowiadać będzie „Centrum Kompetencji BOF”. Luka kompetencyjna diagnozowana będzie systematycznie poprzez zestawianie potrzeb pracodawców z dostępnymi w regionie kompetencjami pracowników, absolwentów kształcenia zawodowego/mieszkańców poszukujących zatrudnienia. Równoległe realizowane będzie wsparcie szkół zawodowych/placówek kształcenia praktycznego w modernizacji oferty edukacyjnej w oparciu o współpracę tych placówek z pracodawcami oraz wdrożenie systemów jakości kształcenia i podniesienia kompetencji kadr dydaktycznych, dostosowujących ich ofertę edukacyjną do zdiagnozowanych luk kompetencyjnych w BOF.

DZIAŁANIE 2.2. odpowiada na potrzeby mieszkańców, ale także na potrzeby pracodawców, zapewniając podaż adekwatnych, wysokiej jakości kompetencji poprzez doskonalenie systemu informacji i orientacji zawodowej oraz walidacji kompetencji osób uczących, w szczególności tych posiadających nieadekwatne lub niepełne oraz nierozpoznane lub niepotwierdzone kompetencje. Obok oferty kursów umożliwiających zdobywanie dodatkowych uprawnień zwiększających ich szanse na rynku pracy realizowane będą działania doradztwa edukacyjno-zawodowego połączonego z rzetelną walidacją dostępnych kompetencji oraz ich certyfikacji poprzez standaryzowany system potwierdzania kompetencji i kwalifikacji formalnych, nieformalnych i pozaformalnych w kontekście zdiagnozowanych w BOF luk kompetencyjnych.

TYPY PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ

W ramach utworzonego „Centrum Kompetencji BOF” planowane są w szczególności następujące przedsięwzięcia:

- ❖ rozwój współpracy szkół zawodowych z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym w celu lepszego dostosowania oferty kształcenia do rzeczywistych potrzeb regionalnego i lokalnych rynków pracy obejmującej m.in.:
 - realizację kształcenia zawodowego praktycznego we współpracy z pracodawcami lub przedsiębiorcami w szkołach lub placówkach systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe,
 - włączenie pracodawców lub przedsiębiorców w system egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe,
 - tworzenie klas patronackich w szkołach,
 - tworzenie nowej oferty edukacyjnej we współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym,
 - modyfikację programów nauczania na kierunkach istniejących w oparciu o wyniki systematycznej diagnozy luk kompetencyjnych w firmach w zakresie branż, zawodów lub kompetencji kluczowych dla rozwoju BOF,
 - dodatkowe zajęcia specjalistyczne dla uczniów umożliwiające uzyskanie i uzupełnienie wiedzy i kwalifikacji zawodowych,
 - organizację kursów przygotowawczych na studia we współpracy ze szkołami wyższymi,
 - udział w zajęciach prowadzonych w szkole wyższej, w tym w zajęciach laboratoryjnych, kołach lub obozach naukowych;
- ❖ staże i praktyki dla uczniów, nauczycieli oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu realizowane u pracodawców (ze wsparcia wyłączone są szkoły/placówki kształcenia zawodowego realizujące staże i praktyki będące integralną częścią kompleksowych programów rozwojowych finansowanych w ramach poddziałania 3.3.1 RPOWP 2014-2020);
- ❖ rozwój poradnictwa zawodowo-edukacyjnego uwzględniającego zdiagnozowane luki kompetencyjne, przy jednoczesnej współpracy z pracodawcami (ze wsparcia wyłączone są szkoły/placówki kształcenia zawodowego realizujące poradnictwo zawodowo-edukacyjne będące integralną częścią kompleksowych programów rozwojowych finansowanych w ramach poddziałania 3.3.1 RPOWP 2014-2020);
- ❖ wsparcie szkół/placówek kształcenia zawodowego w opracowaniu diagnozy ich potrzeb oraz programu wsparcia niezbędnych do przygotowania i realizacji przez szkołę programu rozwojowego uwzględniającego sytuację na regionalnym i lokalnych rynkach.

WSKAŹNIKI PRODUKTU I PROJEKTOWE WSKAŹNIKI PRODUKTU

Wskaźnik	Jednostka pomiaru wskaźnika	Fundusz	Program/PI	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Liczba firm objętych badaniem potrzeb kompetencyjnych/luk kompetencyjnych BOF	sztuka	EFS	Wskaźnik projektowy	300	Beneficjenci	Roczna
Liczba osób objętych doradztwem edukacyjno-zawodowym w zakresie luki kompetencyjnej BOF	osoba	EFS	Wskaźnik projektowy	3000	Beneficjenci	Roczna
Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego (zespołów szkół zawodowych) współpracujących z pracodawcami w programie, objętych wsparciem w zakresie modernizacji oferty kształcenia oraz w zakresie wdrażania systemów jakości kształcenia*	sztuka	EFS	Wskaźnik projektowy	13	Beneficjenci	Roczna

Wskaźnik	Jednostka pomiaru wskaźnika	Fundusz	Program/PI	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu objętych wsparciem w programie	osoba	EFS	RPOWP/10iv	130	SL 2014	Roczna
Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	osoba	EFS	RPOWP/10iv	600	SL 2014	Roczna
Liczba osób objętych wsparciem w zakresie walidacji i/lub certyfikacji kompetencji	osoba	EFS	Wskaźnik projektowy	600	Beneficjenci	Roczna
Liczba osób objętych szkoleniem zawodowym w zakresie zdiagnozowanej luki kompetencyjnej BOF**	osoba	EFS	Wskaźnik projektowy	1000	Beneficjenci	Roczna

* Wskaźnik jest powiązany ze wskaźnikiem produktu zdefiniowanym w RPOWP 2014-2020, PI 10iv nr wskaźnika 1, s. 94.

** Wskaźnik jest powiązany ze wskaźnikiem produktu zdefiniowanym w RPOWP 2014-2020, PI 10iv nr wskaźnika 5, s. 94.

POTENCJALNI BENEFICJENCI

Wszystkie podmioty, w szczególności:

- ❖ organy prowadzące szkoły/placówki, w tym: technika, zasadnicze szkoły zawodowe, szkoły policealne dla dorosłych, szkoły specjalne przysposabiające do pracy, szkoły/placówki systemu oświaty uprawnione do prowadzenia kwalifikacyjnych kursów zawodowych oraz kursów umiejętności zawodowych,
- ❖ pracodawcy i przedsiębiorcy,
- ❖ jednostki naukowe, w tym uczelnie,
- ❖ organizacje pozarządowe,
- ❖ IOB,
- ❖ powiązania kooperacyjne.

GRUPY DOCELOWE/OSTATECZNI ODBIORCY WSPARCIA

- ❖ uczniowie i słuchacze szkół/placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe (w rozumieniu art. 2 pkt. 3a ustawy o systemie oświaty),
- ❖ uczniowie i słuchacze szkół/placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne w zakresie kompetencji zawodowych,
- ❖ nauczyciele kształcenia zawodowego oraz instruktorzy praktycznej nauki zawodu, nauczyciele przedmiotów ogólnokształcących zatrudnieni w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe (w rozumieniu art. 2 pkt. 3a ustawy o systemie oświaty),
- ❖ doradcy zawodowi oraz nauczyciele wyznaczeni do realizacji zadań z zakresu doradztwa zawodowego zatrudnieni w szkołach/placówkach systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe,
- ❖ uczniowie gimnazjów i ich rodzice (w zakresie działań upowszechniających).

ZASADY WYBORU PROJEKTÓW

Wybór projektów będzie dokonywany w trybie konkursowym.

MINIMALNA I MAKSYMALNA WARTOŚĆ PROJEKTU (PLN)

Nie określono.

WKŁAD ZIT W REALIZACJĘ SRWP i RPOWP

SRWP

DZIAŁANIE 2.2. realizuje:

Cel strategiczny 1. - Konkurencyjna gospodarka

- **Cel operacyjny 1.3.** - Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców regionu
 - **Kierunek interwencji** - Poprawa dostępności do wysokiej jakości kształcenia i szkolenia dostosowanego do potrzeb rynku pracy

RPOWP

DZIAŁANIE 2.2. realizuje:

Oś priorytetową III - Kompetencje i kwalifikacje

Działanie 3.3. - Szkolnictwo zawodowe na rzecz konkurencyjności podlaskiej gospodarki.

Priorytet inwestycyjny 10iv. - Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami.

❖ CEL 2. KOMPETENCJE DO PRACY – DZIAŁANIA

❖ DZIAŁANIE 2.3. KSZTAŁCENIE WYŻSZE NA RZECZ INTELIGENTNYCH SPECJALIZACJI BOF

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA: POWER

CEL SZCZEGÓŁOWY

Wzmocnienie sektora nauki na rzecz podniesienia konkurencyjności poprzez rozwój specjalizacji regionalnych.

OPIS DZIAŁANIA I OCZEKIWANYCH REZULTATÓW

Istotą **DZIAŁANIA 2.3.** jest ograniczenie zagrożenia, jakim jest zidentyfikowane nasilenie się migracji młodych i wykształconych osób poza obszar BOF. Ponadto, ściślejsze powiązanie kierunków kształcenia wyższego z dynamicznie rozwijającymi się sektorami zapewni możliwość atrakcyjnego zatrudnienia dla absolwentów uczelni wyższych, co w konsekwencji ograniczy ich migracje. **DZIAŁANIE 2.3.** zakłada wykorzystanie mocnej strony BOF, jaką stanowi rozwinięta sieć kształcenia na wszystkich poziomach, w tym w szczególności na poziomie wyższym. Ten potencjał wydaje się aktualnie w niedostatecznym stopniu zaangażowany we wspieranie kluczowych regionalnych specjalizacji. Ponadto **DZIAŁANIE 2.3.** przyczyni się do bardziej efektywnego zagospodarowania innej zidentyfikowanej mocnej strony BOF, jaką jest „potencjał naukowy do rozwoju inteligentnych specjalizacji”. Te atuty obszaru mogą być właściwie spożytkowane tylko przy równoczesnym uwzględnieniu koncentracji na innej mocnej stronie BOF, jaką są załączki sektorów rozwojowych mogących stać się inteligentnymi specjalizacjami gospodarczymi BOF. Niezbędne staje się zintegrowanie potencjału edukacji wyższej i powiązanego z nim potencjału nauki z rozwijającymi się specjalizacjami BOF.

Rezultatem **DZIAŁANIA 2.3.** będzie lepsze dopasowanie kształcenia wyższego do potrzeb rozwojowych BOF. Nastąpi wsparcie kształcenia na określonych kierunkach studiów związanych z potrzebami rozwojowymi. Zakłada się wsparcie prowadzenia, a także tworzenia nowych kierunków studiów na poziomie I i II stopnia o profilu praktycznym zgodnym z Krajowymi Ramami Kwalifikacji, dostosowanych do zidentyfikowanych potrzeb kompetencyjnych rozwijającej się gospodarki BOF. Działanie zapewni ściślejsze powiązanie kierunków kształcenia na uczelniach w regionie z potrzebami przedsiębiorstw, w tym w ramach branż stanowiących inteligentne specjalizacje (ang. *smart specialisations*). **DZIAŁANIE 2.3.** będzie zatem wpływać na wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw funkcjonujących w BOF, jak również na wyższą atrakcyjność inwestycyjną obszaru. Poprzez lepsze dostosowanie systemu kształcenia wyższego do potrzeb lokalnego rynku pracy będzie zapobiegać odpływowi wykształconych absolwentów poza BOF.

Realizacja **DZIAŁANIA 2.3.** będzie możliwa poprzez przedsięwzięcia, które beneficjenci mogą podjąć w ramach programów krajowych.

- ❖ CEL 2. KOMPETENCJE DO PRACY – DZIAŁANIA
- ❖ DZIAŁANIE 2.4. ROZWÓJ WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO
- ❖ PODDZIAŁANIE 2.4.1. PODNIESIENIE JAKOŚCI EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ
- ❖ PODDZIAŁANIE 2.4.2. ROZWÓJ INFRASTRUKTURY WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO

CEL SZCZEGÓŁOWY

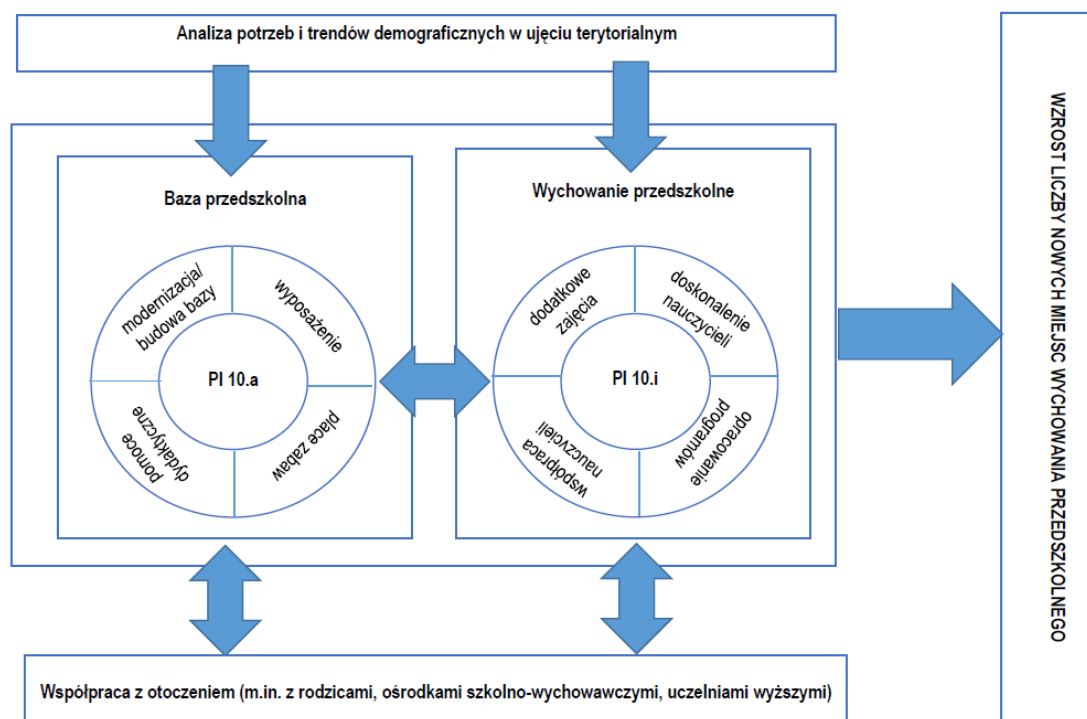
Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej wszystkim dzieciom na terenie BOF.

Powyższy cel wpisuje się w cele szczegółowe Działania 3.1. Kształcenie i edukacja oraz Działania 8.2. Uzupełnienie deficytów w zakresie infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej RPOWP 2014-2020. Wsparcie w długim okresie wpłynie na zwiększenie dostępności do różnych form wychowania przedszkolnego, co będzie miało wpływ na zwiększenie odsetka dzieci w wieku 3-4 lata w edukacji przedszkolnej na terenie BOF, jak również w województwie podlaskim (liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS oraz udział dzieci w wieku 3-4 lata objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne) – tabela 58.

OPIS DZIAŁANIA I OCZEKIWANYCH REZULTATÓW

Istotą **DZIAŁANIA 2.4.** jest budowanie kompetencji do pracy poprzez kształtowanie ich już na wczesnym etapie edukacji. Szczególnie ważne jest wzmocnienie kreatywnych i przedsiębiorczych postaw, nastawionych na potrzebę stałego rozwoju i uczenia się. **DZIAŁANIE 2.4.** opierać się będzie na systemowym podejściu mającym na celu zapewnienie wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, budowaniu bogatej, dodatkowej oferty edukacyjnej wykraczającej poza podstawę programową oraz będącej odpowiedzią na zdiagnozowane specjalne potrzeby dzieci. W oparciu o analizy i trendy demograficzne w ujęciu terytorialnym priorytetem będzie zapewnienie dostępności do różnych form wychowania przedszkolnego, co będzie miało pozytywny wpływ na stworzenie warunków do wszechstronnego rozwoju dziecka (rysunek 50).

Rysunek 50. Model rozwoju wychowania przedszkolnego w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym

Źródło: Opracowanie własne.

DZIAŁANIE 2.4. bezpośrednio nawiązuje do silnej strony BOF, jaką jest wysoki potencjał ludnościowy. Jego realizacja przyczyni się do zapewnienia wysoko wykwalifikowanej kadry pedagogicznej w przedszkolach, a w dłuższej perspektywie czasu przyczyni się do zniwelowania słabości, jaką stanowi niedostosowanie kompetencji mieszkańców do oczekiwań pracodawców i zmieniających się potrzeb rynku pracy.

Przedszkole jest miejscem, w którym odbywa się pierwszy etap edukacji dziecka i zarazem najważniejszy, ponieważ to właśnie edukacja przedszkolna daje podwaliny pod każdy następny jej etap. W przedszkolu dziecko odkrywa i rozwija swoje zdolności, kształtuje motywację, poznaje otoczenie społeczne, w którym uczy się żyć, podejmuje pierwsze samodzielne decyzje. To właśnie w przedszkolu dziecko może nauczyć się pewności siebie i zaradności oraz przyzwyczajają się powoli do obowiązków szkolnych. Dzieci chodzące do przedszkola mają szansę rozwinąć się pod każdym aspektem lepiej niż ich rówieśnicy niemający doświadczeń przedszkolnych. Dlatego tak istotne jest podnoszenie jakości pracy w przedszkolu w ramach **PODDZIAŁANIE 2.4.1.**, a ma sens jedynie wtedy, kiedy będzie to przemyślany i zaplanowany proces, w który zaangażowani będą zarówno wszyscy pracownicy przedszkola, jak i rodzice.

Wiele czynników decyduje o efektywności edukacji przedszkolnej. Ważne jest więc nie tylko, czy i jak długo dziecko jest objęte taką edukacją, ale też: jak jest ona realizowana, przez jak przygotowanych nauczycieli, w jak licznych grupach, wreszcie w jaki sposób oddziaływanie przedszkola łączy się z funkcjonowaniem rodziny.

Rozwój wychowania przedszkolnego warunkowany jest również rozwojem jego infrastruktury w ramach **PODDZIAŁANIA 2.4.2**. Warunki opieki oraz realizacji zadań edukacyjnych, w tym ponad podstawę programową, wymagają właściwej infrastruktury. Rozwój infrastruktury w gminach: Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Supraśl, Wasilków, Zabłudów, czy na obszarach deficytowych rdzenia BOF zagwarantuje większą dostępność i atrakcyjność opieki przedszkolnej, co stanowi strategiczny cel **PODDZIAŁANIA 2.4.2**. Działania w ramach rozwoju infrastruktury obejmą przede wszystkim adaptację oraz modernizację istniejących obiektów jednostek organizacyjnych BOF na rzecz edukacji przedszkolnej.

Rezultatem **DZIAŁANIA 2.4** będzie objęcie edukacją przedszkolną dzieci poprzez zagwarantowanie miejsca w przedszkolu każdemu dziecku w wieku przedszkolnym, które zostanie zgłoszone do przedszkola. Ułatwi to rodzicom powrót na rynek pracy.

Realizacja **DZIAŁANIA 2.4** przyczyni się do poprawy jakości edukacji przedszkolnej. Oczekiwanym rezultatem **DZIAŁANIA 2.4** będzie także infrastruktura przedszkolna dostosowana do potrzeb mieszkańców BOF.

❖ **PODDZIAŁANIE 2.4.1. PODNIESIENIE JAKOŚCI EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ**

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA: ZIT w ramach RPOWP – fundusz EFS

NIE ZDEFINIOWANO WSKAŹNIKÓW REZULTATU BEZPOŚREDNIEGO

TYPY PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ

- ❖ tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego w ośrodkach istniejących lub tworzenie nowych ośrodków na obszarach gmin o największym zapotrzebowaniu na edukację przedszkolną wyłącznie dla dzieci 3-4 letnich i /lub dzieci niepełnosprawnych;
- ❖ rozszerzenie oferty ośrodka wychowania przedszkolnego o dodatkowe zajęcia zwiększające szanse edukacyjne i wyrównujące zdiagnozowane deficyty u dzieci. Katalog dodatkowych zajęć dla dzieci obejmuje wyłącznie:
 - zajęcia specjalistyczne, w tym np.: logopedyczne, terapeutyczne, psychologiczne,
 - gimnastykę korekcyjną,
 - zajęcia edukacyjne rozwijające kompetencje społeczno-emocjonalne, językowe i matematyczne,
 - zajęcia kształtujące postawę przedsiębiorczą i kreatywną u dzieci;
- ❖ doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli ośrodków wychowania przedszkolnego niezbędnych do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym, w tym z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (wyłącznie jako uzupełnienie działań wskazanych w typach planowanych przedsięwzięć powyżej).

WSKAŹNIKI PRODUKTU

Wskaźnik	Jednostka pomiaru wskaźnika	Fundusz	Program	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	osoba	EFS	RPOWP/10i	400	SL 2014	Roczna
Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie	sztuka	EFS	RPOWP/10i	100	SL 2014	Roczna
Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	osoba	EFS	RPOWP/10i	20	SL 2014	Roczna

POTENCJALNI BENEFICJENCI

Wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie odrębnych przepisów) będące organami prowadzącymi lub planującymi założyć publiczne i niepubliczne przedszkola, oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych, inne formy wychowania przedszkolnego, w rozumieniu Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2010 r. w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania.

GRUPY DOCELOWE/OSTATECZNI ODBIORCY WSPARCIA

- ❖ dzieci w wieku przedszkolnym określonym w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty,
- ❖ nauczyciele zatrudnieni w ośrodkach wychowania przedszkolnego, w tym specjalnych i integracyjnych,
- ❖ rodzice/opiekunowie dzieci w wieku przedszkolnym określonym w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

ZASADY WYBORU PROJEKTÓW

Wybór projektów będzie dokonywany w trybie konkursowym.

MINIMALNA I MAKSYMALNA WARTOŚĆ PROJEKTU (PLN)

Nie określono.

❖ **PODDZIAŁANIE 2.4.2. ROZWÓJ INFRASTRUKTURY WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO**

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA: ZIT w ramach RPOWP – fundusz EFRR

NIE ZDEFINIOWANO WSKAŹNIKÓW REZULTATU BEZPOŚREDNIEGO

TYPY PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ:

- ❖ budowa, rozbudowa, przebudowa, remont infrastruktury wychowania przedszkolnego, w tym adaptacja i dostosowanie pomieszczeń (budowa nowych obiektów jedynie w przypadku udokumentowania braku możliwości wykorzystania/adaptacji istniejących budynków), zagospodarowanie terenu w szczególności w zakresie utworzenia i wyposażenia placu zabaw,
- ❖ działaniem uzupełniającym do powyższych inwestycji może być wyposażenie placówek wychowania przedszkolnego w sprzęt i pomoce optymalizujące proces kształcenia jako jeden z elementów projektu.

W przypadku wyżej wymienionych przedsięwzięć dotacja będzie obejmowała przede wszystkim przebudowę lub remont budynków w celu ich adaptacji. Na terenie kilku gmin BOF, na których występuje niski stopień upowszechnienia edukacji przedszkolnej, występuje potrzeba budowy nowych obiektów wychowania przedszkolnego. W takim przypadku wnioskodawca będzie zobligowany do udokumentowania braku możliwości wykorzystania i adaptacji istniejącej infrastruktury.

WSKAŹNIKI PRODUKTU

Wskaźnik	Jednostka pomiaru wskaźnika	Fundusz	Program	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Liczba wspartych obiektów infrastruktury przedszkolnej	sztuka	EFRR	RPOWP/10a	18	SL 2014	Roczna
Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej	osoba	EFRR	RPOWP/10a	900	SL 2014	Roczna
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	sztuka	EFRR	RPOWP/10a	18	SL 2014	Roczna

POTENCJALNI BENEFICJENCI

Wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych), w tym organy prowadzące przedszkola, oddziały przedszkolne i inne formy wychowania przedszkolnego.

GRUPY DOCELOWE/OSTATECZNI ODBIORCY WSPARCIA

- ❖ dzieci w wieku przedszkolnym,
- ❖ rodzice/opiekunowie dzieci w wieku przedszkolnym,
- ❖ nauczyciele zatrudnieni w ośrodkach wychowania przedszkolnego, w tym w przedszkolach specjalnych i integracyjnych.

ZASADY WYBORU PROJEKTÓW

Wybór projektów będzie dokonywany w trybie konkursowym w formule projektów zintegrowanych (finansowanych za pomocą instrumentu ZIT w ramach RPOWP z EFS – PI 10i oraz EFRR – PI 10a).

MINIMALNA I MAKSYMALNA WARTOŚĆ PROJEKTU (PLN)

Nie określono.

WKŁAD ZIT W REALIZACJĘ SRWP i RPOWP

SRWP

PODDZIAŁANIE 2.4.1. i PODDZIAŁANIE 2.4.2. realizują:

- a) **Cel strategiczny 3.** – Jakość życia
 - **Cel operacyjny 3.1.** – Zmniejszenie negatywnych skutków problemów demograficznych
 - **Kierunek interwencji:** Wspieranie rodzin w opiece nad dzieckiem i osobami zależnymi
- b) **Cel strategiczny 1.** – Konkurencyjna gospodarka
 - **Cel operacyjny 1.1.** – Rozwój przedsiębiorczości
 - **Kierunek interwencji:** Promowanie postaw przedsiębiorczych

RPOWP

PODDZIAŁANIE 2.4.1. i PODDZIAŁANIE 2.4.2. realizują:

Oś priorytetową III – Kompetencje i kwalifikacje

Działanie 3.1. – Kształcenie i edukacja

Priorytet inwestycyjny 10i. – Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia.

Oś priorytetową VIII – Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej

Działanie 8.2. – Uzupelnienie deficytów w zakresie infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej

Priorytet inwestycyjny 10a. – Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.

- ❖ **CEL 2.** **KOMPETENCJE DO PRACY – DZIAŁANIA**
- ❖ **DZIAŁANIE 2.5.** **ROZWÓJ KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO DZIECI I MŁODZIEŻY**
- ❖ **PODDZIAŁANIE 2.5.1.** **PODNIESIENIE JAKOŚCI KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO DZIECI I MŁODZIEŻY**
- ❖ **PODDZIAŁANIE 2.5.2.** **ROZWÓJ INFRASTRUKTURY INSTYTUCJI POPULARYZUJĄCYCH NAUKĘ I INNOWACJĘ**

CEL SZCZEGÓŁOWY

Podniesienie jakości oferty edukacyjnej w zakresie kształcenia ogólnego oraz upowszechnienie kompetencji informatyczno-komunikacyjnych w edukacji.

Powyższy cel wpisuje się w cel szczegółowy Działania 8.2. Uzupelnienie deficytów w zakresie infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej RPOWP 2014-2020. Jego realizacja przyczyni się do kształtowania kompetencji kluczowych, a w konsekwencji do wzrostu zainteresowania naukami ścisłymi (odsetek studiujących na kierunkach technicznych i przyrodniczych (bez cudzoziemców) – tabela 58).

OPIS DZIAŁANIA I OCZEKIWANYCH REZULTATÓW

Istotą **DZIAŁANIA 2.5.** jest podniesienie atrakcyjności i wysokiej jakości edukacji oraz stworzenie odpowiednich warunków w szkołach kształcenia ogólnego w dłuższym horyzoncie czasowym, tak aby przeciwdziałać negatywnemu zjawisku, jakim jest przedwczesne kończenie nauki. Ważnym elementem na wszystkich etapach edukacji będzie pobudzanie kreatywności, inicjatywności, innowacyjności oraz przedsiębiorczości, jak również podniesienie kompetencji kluczowych jako mocnej podstawy do kształcenia na wyższym poziomie. Założeniem **DZIAŁANIA 2.5.** jest także wzrost stopnia wykorzystania przez szkoły i placówki oświaty technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) w procesie nauczania, w tym przygotowanie nauczycieli do korzystania z TIK w nauczaniu przedmiotowym, a także rozwijanie podstawowych oraz zaawansowanych kompetencji cyfrowych uczniów. Osiągnięcie takiego celu zapewni w dłuższej perspektywie pozytywne zmiany w zakresie stałego ograniczania słabej strony BOF, jaką jest niedostosowanie kompetencji mieszkańców do oczekiwań pracodawców i zmieniających się potrzeb rynku pracy. Przesłanką decydującą o wadze **DZIAŁANIA 2.5.** jest także mocna strona BOF, jaką stanowi rozwinięta sieć kształcenia na wszystkich poziomach. Ten potencjał edukacyjny może być lepiej wykorzystany poprzez pełniejsze stosowanie TIK w procesie dydaktycznym. Realizacja **DZIAŁANIA 2.5.** wpisuje się w proces wdrażania Programu Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego „e-Podlaskie”, a szczególnie Osi Priorytetowej czwartej „e-edukacja”.

Istotą **PODDZIAŁANIA 2.5.1.** jest przygotowanie uczniów do zatrudnienia lub kontynuacji nauki, w tym wyposażanie ich w kompetencje kluczowe niezbędne na rynku pracy oraz właściwe postawy/umiejętności, które stanowią fundament dla dalszego podnoszenia kwalifikacji i umiejętności. Interwencja ma także stworzyć warunki do nauczania opartego na metodzie eksperymentu, zwiększenia wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych

oraz przygotowanie szkół i placówek systemu oświaty do prowadzenia procesu indywidualizacji pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi na II i III etapie edukacyjnym, oraz uczniem z niepełnosprawnością i uczniem młodszym na każdym etapie edukacyjnym.

Rezultatem **PODDZIAŁANIA 2.5.1.** będzie podniesienie jakości oferty edukacyjnej w zakresie kształcenia ogólnego ukierunkowanego na rozwój kompetencji kluczowych oraz rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Ponadto rezultatem będzie uzupełnianie kompetencji kadry pedagogicznej na rzecz poprawy jakości kształcenia ogólnego.

Istotą **PODDZIAŁANIE 2.5.2.** jest stworzenie Laboratorium Młodego Mistrza i Odkrywcy, w którym zostaną utworzone specjalistyczne pracownie wyposażone w nowoczesny sprzęt i pomoce dydaktyczne, umożliwiające realizację zajęć o charakterze eksperymentalno-badawczym. Ponadto istotą jest wzmocnienie atrakcyjności i jakości kształcenia zawodowego poprzez rozwijanie pasji i zainteresowań dzieci, wzmacnianie ich motywacji do kształcenia się przez całe życie. W Laboratorium Młodego Mistrza i Odkrywcy zostaną utworzone specjalistyczne pracownie wyposażone w nowoczesny sprzęt i pomoce dydaktyczne, umożliwiające realizację zajęć o charakterze eksperymentalno-badawczym.

Rezultatem **PODDZIAŁANIA 2.5.2.** będzie wysoka innowacyjność młodego społeczeństwa wiedzy, kreowana w Laboratorium przy wykorzystaniu wyposażenia udostępnianego dzieciom i młodzieży.

Wdrożenie **DZIAŁANIA 2.5.** zapewni bazę techno-dydaktyczną do edukacji z wykorzystaniem nowych technologii. Nastąpi doposażenie placówek edukacyjnych w zestawy niezbędnych urządzeń multimedialnych poprzez instalację urządzeń, między innymi takich jak: rzutnik multimedialny wraz z laptopem i tablicą interaktywną w każdej sali lekcyjnej. Podejmowane działania będą rozwijały edukację szkolną poprzez uatrakcyjnienie i unowocześnienie oferty kształcenia. Działania będą uzupełnione zadaniami o charakterze inwestycyjnym (zakup, dofinansowanie zakupu sprzętu).

Rezultatem **DZIAŁANIA 2.5.** będzie zapewnienie w dłuższej perspektywie pozytywnych zmian w zakresie stałego ograniczania słabej strony BOF, jaką jest niedostosowanie kompetencji mieszkańców do oczekiwań pracodawców i zmieniających się potrzeb rynku pracy.

❖ **PODDZIAŁANIE 2.5.2. ROZWÓJ INFRASTRUKTURY INSTYTUCJI POPULARYZUJĄCYCH NAUKĘ I INNOWACJĘ**

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA: ZIT w ramach RPOWP – fundusz EFRR

WSKAŹNIKI REZULTATU BEZPOŚREDNIEGO

Wskaźnik	Jednostka pomiaru wskaźnika	Program/PI	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Liczba osób objętych działaniami instytucji popularyzujących naukę i innowacje	osoba	RPOWP/10a	20 000	SL 2014	Roczna

TYPY PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ:

- ❖ utworzenie instytucji popularyzującej naukę i innowacje poprzez adaptację istniejącego budynku lub budowę nowego obiektu wraz z wyposażeniem wystaw stałych, czasowych pracowni/laboratoriów oraz ścieżek edukacyjnych w celu świadczenia usług dydaktycznych.

WSKAŹNIKI PRODUKTU

Wskaźnik	Jednostka pomiaru wskaźnika	Fundusz	Program/PI	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Liczba wspartych instytucji popularyzujących naukę i innowacje	sztuka	EFRR	RPOWP/10a	1	SL 2014	Roczna
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	sztuka	EFRR	RPOWP/10a	1	SL 2014	Roczna

POTENCJALNI BENEFICJENCI

- ❖ Jednostki Samorządu Terytorialnego BOF, ich związki i Stowarzyszenia lub porozumienia,
- ❖ Porozumienia JST z innymi podmiotami.

GRUPY DOCELOWE/OSTATECZNI ODBIORCY WSPARCIA

- ❖ Dzieci i młodzież.

ZASADY WYBORU PROJEKTÓW

Wybór projektów będzie dokonywany w procedurze pozakonkursowej. Na etapie prac nad strategią zidentyfikowano przedsięwzięcia, które mają strategiczne znaczenie dla obszaru funkcjonalnego.

PROJEKTY ZGŁOSZONE DO IDENTYFIKACJI W TRYBIE POZAKONKURSOWYM

Projekt	Fundusz	Źródło finansowania
<p>Laboratorium Młodego Mistrza i Odkrywczy w Białymstoku</p> <p>W ramach projektu powstanie instytucja popularyzująca naukę i innowacje. Będzie ona oferować infrastrukturę edukacyjną wykorzystywaną we współpracy ze szkołami, która pozwoli aktywnie angażować uczniów, stymulować ich innowacyjność i uzupełniać zdobytą wiedzę teoretyczną praktycznymi przykładami.</p> <p>Działania planowane do realizacji w ramach projektu obejmują:</p> <ul style="list-style-type: none"> - adaptację budynku w formule „zaprojektuj i wybuduj”, w którym zostanie usytuowane Laboratorium o powierzchni ok. 2000 m². Przewiduje się, iż w obiekcie zostaną wydzielone części: wejściowa, ekspozycyjna, biurowo-administracyjna i techniczno-magazynowa. Największą część powierzchni ma zająć część ekspozycyjna z wydzieloną przestrzenią na realizację wystaw stałych, w tym ekspozycji interaktywnych, salą lub wydzieloną przestrzenią na realizację wystaw czasowych oraz laboratoria/pracownie tematyczne wraz z niezbędnym zapleczem technicznym i socjalnym. Planowana jest także sala konferencyjna, która oprócz organizacji spotkań i wydarzeń promocyjnych wykorzystywana będzie na cele wykładowe i dydaktyczne. Prze- 	EFRR	ZIT w ramach RPOWP

<p>strzeń ekspozycyjna będzie oferować wydzielone ścieżki zwiedzania samodzielnego, w tym samodzielne wykonywanie doświadczeń, eksponować materiały informacyjne i edukacyjne oraz realizować wybrane ścieżki edukacyjne</p> <ul style="list-style-type: none"> - zagospodarowanie terenu wokół budowanego/adaptowanego obiektu. Tereny wokół Laboratorium również zostaną wykorzystane na cele edukacyjne; - zakup wyposażenia podstawowego niezbędnego do właściwego funkcjonowania obiektów i administrowania wytworzoną infrastrukturą; - zakup wyposażenia wystawienniczego, wyposażenia pracowni laboratoriów, innego wyposażenia na rzecz tworzenia innowacyjnej infrastruktury edukacyjnej. <p>Głównym celem projektu jest wspieranie rozwoju gospodarki opartej na wiedzy na obszarze Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, poprzez utworzenie w Białymstoku ośrodka popularyzującego naukę i innowacje umożliwiającego rozwój myśli technicznej oraz świadczenie usług dydaktycznych wykorzystujących nowoczesne technologie. Nastąpi podniesienie atrakcyjności i elastyczności kształcenia z naciskiem na kształcenie praktyczne poprzez oferowanie innowacyjnych form edukacyjnych oraz kształtowanie kompetencji kluczowych, a także budowanie zainteresowania naukami ścisłymi i przyrodniczymi, a tym samym popularyzacja politechnicznych i przyrodniczych kierunków kształcenia, wzbogacanych wiedzą informatyczno-językową.</p>		
--	--	--

WKŁAD ZIT W REALIZACJĘ SRWP I RPOWP

SRWP

PODDZIAŁANIE 2.5.2. realizuje:

Cel strategiczny 1. – Konkurencyjna gospodarka

- **Cel operacyjny 1.3.** – Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców regionu.
 - **Kierunki interwencji** – Poprawa dostępności do wysokiej jakości kształcenia i szkolenia dostosowanego do potrzeb rynku pracy.

RPOWP

PODDZIAŁANIE 2.5.2. realizuje:

Oś priorytetową VIII – Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej

Działanie 8.2. – Uzupełnienie deficytów w zakresie infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej

- **Priorytet inwestycyjny 10a.** – Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.

CEL 3. DOSTĘPNOŚĆ DO KULTURY

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 określa, iż właściwą drogą rozwoju jest budowanie silnego kapitału społecznego (Cel operacyjny 1.4.). Wskazuje się, że jego integralnymi elementami są z jednej strony wspólna tożsamość, a z drugiej zaś otwartość na inne wzorce kulturowe. Zgodnie ze *Strategią Rozwoju Województwa do roku 2020* kluczowe jest w tym kontekście wzmacnianie znaczenia kultury w rozwoju społeczno-gospodarczym regionu. Występujący na terenie BOF potencjał kulturowy szczególnie predestynuje ten obszar do twórczego rozwijania kultury jako budulca kapitału społecznego. Jego wysoki poziom nie tylko sprzyja wzrostowi gospodarczemu, ale może być także kluczowym czynnikiem wspierającym spójność społeczną.

❖ CEL 3. DOSTĘPNOŚĆ DO KULTURY – DZIAŁANIA

❖ DZIAŁANIE 3.1. ADAPTACJA OBIEKTÓW HISTORYCZNYCH NA DZIAŁALNOŚĆ KULTURALNĄ

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA: POIiŚ, RPOWP, środki własne i środki zewnętrzne

CEL SZCZEGÓŁOWY

Zwiększenie efektywności wykorzystania dziedzictwa kulturowego oraz rozwój zasobów kultury.

OPIS DZIAŁANIA I OCZEKIWANYCH REZULTATÓW

Istotą **DZIAŁANIA 3.1.** jest ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego BOF. Działanie to ma na celu podniesienie jakości kapitału społecznego i wzmocnienie więzi międzyludzkich mieszkańców BOF. Białystok, jako stolica regionu, pełni rolę centrum kulturalnego i jest katalizatorem procesów rozwojowych kapitału społecznego.

W **DZIAŁANIU 3.1.** podejmowane będą inicjatywy związane z adaptacją obiektów zabytkowych na instytucje kultury, prowadzące działalność na obszarze BOF. Przewiduje się realizację projektów o ponadregionalnym oddziaływaniu, w szczególności obejmujących kompleksową renowację obiektów historycznych (poprzemysłowych, powojaskowych) wraz z otoczeniem, stanowiących dziedzictwo kulturowe BOF, poprzez ich przebudowę i rozbudowę oraz nadanie nowych funkcji, tj. prowadzenie działalności kulturalnej, a przede wszystkim muzealnej i wy-

stawienniczej. Zwiększona powierzchnia instytucji kultury umożliwi z jednej strony prezentację dziedzictwa kulturowego BOF, tj. historii zesłań, wywózek i migracji miejscowej ludności na Syberię, z drugiej zaś prezentację najnowszych trendów zachodzących w sztuce współczesnej.

W ramach przedsięwzięć z zakresu kultury Miasto Białystok planuje realizację dwóch inwestycji, które z jednej strony mają za zadanie zachować dwa zdegradowane budynki: poprzemysłowy i powojenny, stanowiące historyczne dziedzictwo miasta, a z drugiej – zaadaptować ten zasób kulturowy na działalność kulturalną.

Pierwsza inwestycja to budowa Muzeum Pamięci Sybiru. Planowane Muzeum byłoby zlokalizowane w budynku nr 5 kompleksu 27 powojennych budynków magazynowych, przy ul. Węglowej 8 w Białymstoku. Składnica wojskowa, o ogólnej powierzchni ok. 10 ha, jest własnością miasta. Wydzielona powierzchnia składnicy na cele Muzeum wyniesie ok. 1,5 ha. Historyczny budynek ma zostać zaadaptowany na cele Muzeum wraz z dobudowanym do niego nowym skrzydłem. Wokół przebudowanego obiektu ma powstać muzealna wystawa plenerowa, która będzie wykorzystywać przebiegające obok budynku tory kolejowe jako element kompozycji scenograficznej, nawiązującej do masowych zsyłek i wywózek obywateli polskich na Sybir. Docelowa powierzchnia Muzeum wyniesie ok. 5.000 m², z czego połowa zostanie przeznaczona na powierzchnię wystawienniczą. Muzeum Pamięci Sybiru ma stać się jednym z najważniejszych muzeów narracyjnych w Polsce. Będzie to jedyne w kraju i jedno z niewielu na świecie Muzeum poświęcone w całości i w sposób możliwie najpełniejszy opowiadające o zsyłce na Syberię. Będzie prezentować trudną kilkusetletnią historię stosunków polsko-rosyjskich. Nie zabraknie w nim także przedstawicieli innych narodów, szczególnie z Europy, które trafiły na „nie-ludzką ziemię”. Muzeum oprócz upowszechniania wiedzy poprzez działalność wystawienniczą i wydawniczą będzie też prowadzić badania naukowe nad historią Europy Wschodniej. W związku z tak szeroką działalnością Muzeum konieczne będzie utworzenie nowych miejsc pracy. Obecnie w Muzeum Pamięci Sybiru – Oddziale Muzeum Wojska w Białymstoku zatrudnionych jest 5 osób na 4,5 etatu. Docelowo do obsługi tego kompleksu muzealnego zatrudnionych powinno być 45 osób.

Muzeum Pamięci Sybiru stanie się też głównym ośrodkiem w kraju będącym miejscem spotkań środowisk sybirackich, rozrzuconych po całym świecie. Instytucja może także stać się jednym z głównych ośrodków spotkań naukowych, konferencji, wystaw i innych dużych przedsięwzięć związanych z historią Europy Wschodniej. Natomiast wraz z aktywizacją turystyki, a historycznej w szczególności, mury przyszłego Muzeum odwiedzać będą nie tylko rodacy, ale stanie się obowiązkowym punktem na mapie turystycznej Polski dla turystów z zagranicy. Spowoduje to zwiększenie zainteresowania miastem, a co za tym idzie zwiększeniem zapotrzebowania na usługi, np.: hotelarskie, gastronomiczne itp., co może w sposób pośredni przelożyć się na rozwój gospodarczy Białegostoku i tworzenie nowych miejsc pracy.

Utworzenie Muzeum Pamięci Sybiru w Białymstoku przy ul. Węglowej zaplanowano w dwóch etapach: etap pierwszy obejmuje prace budowlane związane z przygotowaniem obiektu do planowanej w nim działalności kulturalnej, a etap drugi – organizację wystawy stałej i czasowej wraz z zakupem wyposażenia. Miasto Białystok w listopadzie 2015 r. złożyło wniosek o dofinansowanie pierwszego etapu ze środków pozostających w dyspozycji ministra właści-

wego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w ramach Programu „Rozwój infrastruktury kultury” w priorytecie „Infrastruktura kultury”. Na wykonanie zadania obejmującego drugi etap planowane jest ubieganie się o dofinansowanie w ramach POIiŚ 2014-2020 w trybie konkursowym.

Drugim przedsięwzięciem z zakresu kultury jest adaptacja zdegradowanego budynku poprzemysłowego – dawnej miejskiej elektrowni z lat 1908-1912, położonej przy ul. Elektrycznej 12 w Białymstoku – na cele kultury. Obiekt jest położony w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki Białej. Projekt adaptacji uwzględnia także zagospodarowanie rzeki Białej i stworzenie bulwaru, połączonego z budynkiem elektrowni, który byłby wejściem sztuki w przestrzeń publiczną miasta. Przeznaczanie budynków poprzemysłowych na działalność kulturalną, szczególnie znajdujących się w centrum miasta, ma charakter kulturotwórczy, organizujący życie miasta wokół spraw społecznych, a więc w konsekwencji jest miastotwórcze i taką rolę ten budynek będzie spełniał. Od dwóch lat Galeria Arsenał użytkuje budynek starej elektrowni o powierzchni ok. 1.550 m², w którym okazjonalnie organizuje wystawy czasowe. Po modernizacji budynku instytucja będzie mogła prowadzić w nim stałą działalność kulturalną, prezentując nie tylko swoją kolekcję sztuki współczesnej, jedną z najlepszych w Polsce, ale także najnowsze trendy zachodzące w sztuce współczesnej. Jednocześnie byłoby to miejsce integrujące społeczeństwo wokół wydarzeń kulturalnych: wystaw, projekcji, projektów edukacyjnych, wykładów z zakresu sztuki współczesnej, koncertów. Wraz z oddaniem do użytku zmodernizowanej siedziby Galerii Arsenał, w celu jej profesjonalnej obsługi utworzone zostaną co najmniej 3 nowe miejsca pracy.

Ponadto, adaptacja dawnej elektrowni w połączeniu z zagospodarowaniem brzegu rzeki Białej pozwoli na uatrakcyjnienie tego miejsca w skali miasta, ochronę historycznego obiektu i włączenie go w obieg kultury w kraju. Natomiast poszerzona oferta kulturalna Galerii Arsenał przyczyni się do zwiększenia turystyki kulturowej, co w pośredni sposób może przełożyć się na rozwój gospodarczy Białegostoku i tworzenie nowych miejsc pracy.

Na wykonanie części zadań obejmujących adaptację zdegradowanego budynku przemysłowego na potrzeby Galerii Arsenał planowane jest ubieganie się o dofinansowanie w ramach POIiŚ 2014-2020 lub RPOWP 2014-2020, a także środków budżetu państwa w trybie konkursowym. W przypadku braku dofinansowania ze środków zewnętrznych zostanie podjęta decyzja o ewentualnej realizacji przedsięwzięcia ze środków własnych.

Powyższe realizacje wpłyną na zwiększenie dostępu do różnorodnej i wysokiej jakości oferty kulturalnej, a także umożliwią rozwój zasobów kultury jako miejsca prezentacji dziedzictwa kulturowego. Realizowane inicjatywy przyczynią się również do integracji społecznej całego obszaru BOF poprzez działania kulturalne.

Oczekiwanym rezultatem **DZIAŁANIA 3.1.** będzie wzrost świadomego udziału mieszkańców BOF w kulturze, ochrona obiektów zabytkowych oraz rozwój zasobów kultury.

CEL 4. AKTYWNA INTEGRACJA SPOŁECZNA

Istotą Celu 4. jest zapewnienie większej spójności społecznej na obszarze BOF, która będzie sprzyjała rozwiązywaniu problemów społecznych, a także wpłynie pozytywnie na rozwój ekonomiczny obszaru BOF.

Zakładane w ramach Celu 1. zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej oraz dostosowanie kompetencji mieszkańców do potrzeb rynku pracy, wspierane w ramach Celu 2., powinny zapewnić wzrost gospodarczy i wzrost zatrudnienia na obszarze BOF. Nie można jednak zapominać, że nie wszyscy mieszkańcy będą mieli równe szanse partycypacji w procesach wzrostowych. Wylimitowanie niektórych słabych stron obszaru nie będzie następowało równomiernie. W szczególności słabe strony BOF, takie jak niekorzystna sytuacja dochodowa mieszkańców, a także niskie wykorzystanie zasobów pracy, dotyczą w znacznym stopniu grup defaworyzowanych na rynku pracy. W ich przypadku wzrost liczby miejsc pracy nie zawsze będzie rozwiązywał ich ograniczony dostęp do zatrudnienia. Jednocześnie mocna strona BOF, jaką stanowi wysoki potencjał ludnościowy, może być lepiej wykorzystana dzięki działaniom na rzecz budowy kapitału społecznego, uważanego współcześnie za kluczowy czynnik rozwoju regionalnego.

Białystok plasuje się wysoko w rankingach jakości życia. Jednakże i w samym Białymstoku, i na obszarze BOF jest wiele problemów do rozwiązania, ale też i możliwości działań mogących znacząco poprawić warunki życia mieszkańców. Szczególnie istotne jest wspieranie spójności społecznej, która jest jednym z kluczowych celów Strategii Europa 2020, gdzie zakłada się wiodącą rolę działań na rzecz eliminacji ubóstwa i wykluczenia. Zgodnie ze *Strategią Rozwoju Województwa Podlaskiego do Roku 2020*, poprawa spójności społecznej jest możliwa poprzez wsparcie grup najbardziej potrzebujących (Cel operacyjny 3.2. i 3.3.). Wsparciem powinny być objęte między innymi osoby niepełnosprawne i starsze, młodzież i dzieci z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. W strategii zakłada się znaczącą rolę ekonomii społecznej w rozwiązywaniu tych problemów. Te wszystkie wyzwania uwzględnia Cel 4. Strategii ZIT BOF.

❖ CEL 4. AKTYWNA INTEGRACJA SPOŁECZNA – DZIAŁANIA

❖ DZIAŁANIE 4.1. WŁĄCZENIE SPOŁECZNE, W TYM WYRÓWNYWANIE SZANS NA RYNKU PRACY

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA: RPOWP – fundusz EFS

CEL SZCZEGÓŁOWY

Poprawa integracji społecznej osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez poprawę i wzmocnienie ich zdolności do samodzielnego funkcjonowania.

OPIS DZIAŁANIA I OCZEKIWANYCH REZULTATÓW

Istotą **DZIAŁANIA 4.1.** jest zwiększenie integracji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji zapewniające zindywidualizowane i kompleksowe wsparcie.

Celem **DZIAŁANIA 4.1.** jest zwiększenie aktywności społecznej oraz zawodowej osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rzecz poprawy i wzmocnienia ich zdolności do samodzielnego funkcjonowania.

Rezultatem **DZIAŁANIA 4.1.** powinno być zwiększenie poziomu aktywności społecznej i zawodowej osób i rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w szczególności dzieci i młodzieży, osób niepełnosprawnych, osób z zaburzeniami psychicznymi oraz ich rodzin. Skuteczność wsparcia wymaga włączenia, obok aktywizacji zawodowej realizowanej przez publiczne i niepubliczne służby zatrudnienia, działań z zakresu aktywizacji społecznej, edukacyjnej i zdrowotnej, jak również zastosowania uzupełniających działań o charakterze środowiskowym w postaci pracy animacyjnej i streetworkerskiej oraz mentoringu.

❖ CEL 4. AKTYWNA INTEGRACJA SPOŁECZNA – DZIAŁANIA

❖ DZIAŁANIE 4.2. ZWIĘKSZENIE DOSTĘPU DO USŁUG SPOŁECZNYCH

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA: ZIT w ramach RPOWP – fundusz EFS

CEL SZCZEGÓŁOWY

Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług społecznych, w szczególności usług środowiskowych, opiekuńczych oraz usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

Powyższy cel wpisuje się w cel szczegółowy Działania 7.2. Rozwój usług społecznych RPOWP 2014-2020. Efektem interwencji będzie zwiększenie dostępności usług dedykowanych osobom wykluczonym, bądź zagrożonym wykluczeniem społecznym.

WSKAŹNIKI REZULTATU BEZPOŚREDNIEGO

Wskaźnik	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Program/PI	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródła danych	Częstotliwość pomiaru
Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu	%	RPOWP/9iv	0	2013	95	SL 2014	Roczna
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu	%	RPOWP/9i	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Nie dotyczy	SL 2014	Roczna

OPIS DZIAŁANIA I OCZEKIWANYCH REZULTATÓW

Istotą **DZIAŁANIA 4.2.** jest zwiększenie dostępności do usług dedykowanych osobom wykluczonym, bądź zagrożonym wykluczeniem społecznym, zwłaszcza osobom starszym, niepełnosprawnym i niesamodzielnym, jak również rodzinom zagrożonym dysfunkcją lub przeżywającym trudności.

Celem **DZIAŁANIA 4.2.** jest poprawa dostępu do wysokiej jakości usług społecznych, w szczególności usług asystenckich, opiekuńczych oraz usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

Rezultatem **DZIAŁANIA 4.2.** powinno być stworzenie kompleksowego systemu wsparcia i aktywności dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym i ich rodzin na

terenie BOF. Efektem **DZIAŁANIA 4.2.** powinno być zwiększenie dostępności usług dla osób wykluczonych (bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym) sprzyjających wzrostowi odpowiedzialności i zaangażowania osobistego beneficjentów, zwiększeniu ich partycypacji w życiu społecznym oraz podniesienie kompetencji osobistych. Wsparcie otrzymają także rodziny dysfunkcyjne oraz będące w kryzysie dzięki m.in. podniesieniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych oraz specjalistycznemu poradnictwu. Podjęte działania sprzyjać będą również wyrównywaniu szans w rozwoju dzieci i młodzieży z terenu BOF poprzez zwiększenie dostępności do środowiskowych placówek wsparcia dziennego, a także poprzez rozwój usług świadczonych w lokalnej społeczności poprzez tworzenie rodzinnych form pieczy zastępczej oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych poniżej 14 dzieci.

TYPY PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ⁵⁷

- ❖ Wsparcie usług opiekuńczych dla osób niesamodzielnych oraz usług asystenckich dla osób z niepełnosprawnościami; świadczonych w lokalnej społeczności, w szczególności poprzez:
 - wsparcie dla tworzenia i funkcjonowania miejsc świadczenia usług opiekuńczych w formie stałych lub krótkookresowych miejsc pobytu dziennego lub stałych lub krótkookresowych miejsc pobytu całodobowego (o ile stanowią formę usług świadczonych w lokalnej społeczności) ,
 - świadczenie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych, o których mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
 - świadczenie usług asystenckich dla osób z niepełnosprawnościami lub rodzin z dziećmi z niepełnosprawnościami ,
 - inne usługi zwiększające mobilność, autonomię i bezpieczeństwo osób z niepełnosprawnościami i osób niesamodzielnych (np. dowóz osób niesamodzielnych, dowożenie posiłków, sfinansowanie wypożyczenia sprzętu niezbędnego do opieki nad osobami niesamodzielnymi lub sprzętu zwiększającego samodzielność osób),
 - aktualizacja wiedzy i kompetencji pracowników i wolontariuszy instytucji pomocy i integracji społecznej (wyłącznie w powiązaniu z działaniami na rzecz osób niesamodzielnych);
- ❖ Działania skierowane do rodzin, w tym rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, dzieci i młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym, osób i instytucji sprawujących pieczę zastępczą i dzieci w nich umieszczonych,
 - wsparcie dla tworzenia i funkcjonowania rodzinnych form pieczy zastępczej oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych poniżej 14 dzieci, w tym poprzez kształcenie kandydatów na rodziny zastępcze, osób prowadzących rodzinne domy dziecka i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego poniżej 14 dzieci oraz doskonalenie osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą w ww. formach,

⁵⁷ W zakresie Działania 4.2. Strategii ZIT BOF zastosowanie mają warunki określone w przepisach zastosowanych dla adekwatnych typów projektów określonych w Poddziałaniu 7.2.1 SZOOP RPOWP 2014-2020

- działania na rzecz usamodzielnienia osób opuszczających pieczę zastępczą w zakresie wskazanym w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wpięciu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
 - działania na rzecz usamodzielnienia i integracji ze środowiskiem lokalnym osób opuszczających ośrodki socjoterapii, ośrodki wychowawcze,
 - wsparcie w postaci rodzin wspierających oraz rozwój usług asystentury rodzinnej w zakresie wskazanym w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wpięciu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
 - wsparcie dla tworzenia i funkcjonowania środowiskowych placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży m.in. ogniska wychowawcze i koła zainteresowań, świetlice środowiskowe, świetlice socjoterapeutyczne, kluby młodzieżowe organizujące zajęcia socjoterapeutyczne lub z programami socjoterapeutycznymi,
 - wsparcie rodzin w rozwoju i samodzielnym wypełnianiu funkcji społecznych przez wzmocnienie roli i funkcji rodziny, rozwijanie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny,
 - aktualizacja wiedzy i kompetencji pracowników i wolontariuszy jednostek wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej w zakresie udzielanego wsparcia.
- ❖ Wsparcie dla funkcjonowania mieszkalnictwa wspomaganego (chronionego, treningowego lub wspieranego) przez tworzenie miejsc pobytu w nowo tworzonych lub istniejących mieszkaniach o charakterze wspomaganym dla osób lub rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej.
 - ❖ Wsparcie deinstytucjonalizacji opieki nad osobami niesamodzielnymi poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych w formie teleopieki, systemów przywoławczych.

WSKAŹNIKI PRODUKTU

Wskaźnik	Jednostka pomiaru wskaźnika	Fundusz	Program/PI	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie	osoba	EFS	RPOWP/9iv	1 100	SL 2014	Roczna

POTENCJALNI BENEFICJENCI

Wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych, w tym Jednostki Samorządu Terytorialnego lub ich jednostki organizacyjne, partnerstwo JST z jednostkami spoza sektora publicznego, instytucje pomocy i integracji społecznej, jednostki organizacyjne systemów wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, podmioty ekonomii społecznej oraz organizacje pozarządowe.

GRUPY DOCELOWE/OSTATECZNI ODBIORCY WSPARCIA

- ❖ osoby i rodziny zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym: osoby starsze, z niepełnosprawnością,
- ❖ otoczenie osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (w takim zakresie, w jakim jest to niezbędne dla skutecznego wsparcia osób wykluczonych społecznie objętych wsparciem w ramach projektu),
- ❖ rodziny, w tym rodziny z dziećmi oraz dzieci i młodzież zagrożone wykluczeniem społecznym,
- ❖ pracownicy i wolontariusze instytucji pomocy społecznej i integracji społecznej,
- ❖ pracownicy i wolontariusze jednostek wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz osoby sprawujące pieczę zastępczą.

ZASADY WYBORU PROJEKTÓW

Wybór projektów będzie dokonywany w procedurze konkursowej, w tym w formule projektów zintegrowanych (finansowanych za pomocą instrumentu ZIT w ramach RPOWP z EFS – PI 9iv i EFRR– PI 9a).

MINIMALNA I MAKSYMALNA WARTOŚĆ PROJEKTU (PLN)

Nie określono.

WKŁAD ZIT W REALIZACJĘ SRWP I RPOWP

SRWP

DZIAŁANIE 4.2 realizuje:

Cel strategiczny 3. – Jakość życia

- **Cel operacyjny 3.2.** – Poprawa spójności społecznej
 - **Kierunki interwencji:** Współpraca i rozwój potencjału instytucjonalnego w obszarze pomocy i integracji społecznej; wspieranie osób wykluczonych społecznie, zagrożonych wykluczeniem społecznym, dysfunkcją lub przeżywających trudności.
- **Cel operacyjny 3.3.** – Poprawa stanu zdrowia społeczeństwa oraz bezpieczeństwa publicznego.
 - **Kierunki interwencji:** Poprawa efektywności systemu opieki zdrowotnej w województwie; kształtowanie prozdrowotnego stylu życia.

RPOWP

DZIAŁANIE 4.2. realizuje:

Oś priorytetową VII – Poprawa spójności społecznej

Działanie 7.2. – Rozwój usług społecznych

Priorytet inwestycyjny 9iv. – Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym.

❖ CEL 4. AKTYWNA INTEGRACJA SPOŁECZNA – DZIAŁANIA

❖ DZIAŁANIE 4.3. ROZWÓJ INFRASTRUKTURY POPRAWIAJĄCEJ INTEGRACJĘ SPOŁECZNĄ

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA: ZIT w ramach RPOWP – fundusz EFRR

CEL SZCZEGÓŁOWY

Poprawa dostępności i jakości usług społecznych.

Powyższy cel wpisuje się w cel szczegółowy Działania 8.4. Infrastruktura społeczna RPOWP 2014-2020. Inwestycje w infrastrukturę społeczną adresowaną do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i powiązane z procesem aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług przyczynią się do walki z ubóstwem i wzmocnią proces włączania społecznego (udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem – tabela 58).

NIE ZDEFINIOWANO WSKAŹNIKÓW REZULTATU BEZPOŚREDNIEGO

Celem **PODDZIAŁANIA 4.3.** są inwestycje adresowane do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i powiązane z procesem aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług, przyczyniające się tym samym do walki z ubóstwem i wzmocnienia procesu włączania społecznego.

TYPY PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ

- ❖ infrastruktura związana z opieką nad osobami zależnymi,
- ❖ infrastruktura związana z usługami wsparcia rodziny i pieczy zastępczej,
- ❖ infrastruktura w zakresie mieszkań wspomaganych, chronionych i socjalnych.

W przypadku wyżej wymienionych przedsięwzięć dotacja nie będzie obejmowała budowy nowych obiektów, a jedynie przebudowę lub remont budynków w celu ich adaptacji.

WSKAŹNIKI PRODUKTU

Wskaźnik	Jednostka pomiaru wskaźnika	Fundusz	Program/PI	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Liczba wspartych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej	sztuka	EFRR	RPOWP/9a	10	SL 2014	Roczna
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	sztuka	EFRR	RPOWP/9a	10	SL 2014	Roczna

POTENCJALNI BENEFICJENCI

Wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych, w tym Jednostki Samorządu Terytorialnego lub ich jednostki organizacyjne, partnerstwo JST z jednostkami spoza sektora publicznego, instytucje pomocy i integracji społecznej, jednostki organizacyjne systemów wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, podmioty ekonomii społecznej oraz organizacje pozarządowe.

GRUPY DOCELOWE/OSTATECZNI ODBIORCY WSPARCIA

- ❖ mieszkańcy BOF.

ZASADY WYBORU PROJEKTÓW

Wybór projektów będzie dokonywany w trybie konkursowym w formule projektów zintegrowanych (finansowanych za pomocą instrumentu ZIT w ramach RPOWP z EFS – PI 9iv i EFRR–PI 9a).

MINIMALNA I MAKSYMALNA WARTOŚĆ PROJEKTU (PLN)

Nie określono.

WKŁAD ZIT W REALIZACJĘ SRWP I RPOWP

SRWP

DZIAŁANIE 4.3. realizuje:

Cel strategiczny 3. – Jakość życia

- **Cel operacyjny 3.2.** – Poprawa spójności społecznej
 - **Kierunki interwencji:** Współpraca i rozwój potencjału instytucjonalnego w obszarze pomocy i integracji społecznej; wspieranie osób wykluczonych społecznie, zagrożonych wykluczeniem społecznym, dysfunkcją lub przeżywających trudności.
- **Cel operacyjny 3.3.** – Poprawa stanu zdrowia społeczeństwa oraz bezpieczeństwa publicznego.
 - **Kierunki interwencji:** Poprawa efektywności systemu opieki zdrowotnej w województwie; kształtowanie prozdrowotnego stylu życia.

RPOWP

DZIAŁANIE 4.3. realizuje:

Oś priorytetową VIII – Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej

Działanie 8.4. – Infrastruktura społeczna

Priorytet inwestycyjny 9a. – Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych.

CEL 5. GOSPODARKA NISKOEMISYJNA I OCHRONA ŚRODOWISKA

Problemy środowiskowe spowodowane niewydolnością sieci transportowej i komunikacyjnej oraz emisją zanieczyszczeń powodowaną przez indywidualne źródła energii i pojazdy samochodowe są zaliczane do czynników w największym stopniu pogarszających jakość powietrza, a w konsekwencji jakość życia mieszkańców BOF. Należy dążyć do takiego sterowania rozwojem transportu w BOF, które poprzez zmniejszanie zapotrzebowania transportowego i emisyjności pojazdów zminimalizuje te uciążliwości. Sposobem osiągnięcia celu będzie wprowadzenie rozwiązań prowadzących do ograniczania ruchu samochodowego na trasach dojazdowych i obszarze centrum Białegostoku, przejmowanie ruchu pasażerskiego wynikającego z zapotrzebowania na dojazdy do miejsc pracy, nauki, rozrywki, związanych z zaspokajaniem innych potrzeb życiowych przez transport zbiorowy wyposażony w niskoemisyjne pojazdy komunikacji miejskiej oraz wspieranie „idei aktywnego podróżowania” – z wykorzystaniem ruchu rowerowego.

W rozwoju zrównoważonym obszaru BOF szczególne znaczenie ma wprowadzanie gospodarki niskoemisyjnej w zakresie: niskoemisyjnych źródeł energii, zwłaszcza poprzez rozwój odnawialnych źródeł energii, poprawy efektywności energetycznej, począwszy od przedsiębiorstw energetycznych, a skończywszy na gospodarstwach domowych, termomodernizacji istniejącej infrastruktury mieszkalnej i użyteczności publicznej, zastosowania technologii ograniczających emisję.

❖ CEL 5. GOSPODARKA NISKOEMISYJNA I OCHRONA ŚRODOWISKA – DZIAŁANIA

❖ DZIAŁANIE 5.1. NISKOEMISYJNY PUBLICZNY TRANSPORT MIEJSKI I NIEZMOTORYZOWANY

❖ PODDZIAŁANIE 5.1.1. ROZWÓJ NISKOEMISYJNEGO TRANSPORTU ZBIOROWEGO I ROWEROWEGO W BOF

❖ PODDZIAŁANIE 5.1.2. ZRÓWNOWAŻONY TRANSPORT MIEJSKI W BIAŁYMSTOKU

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA: ZIT w ramach RPOWP – fundusz EFRR, POPW

CEL SZCZEGÓŁOWY

Zwiększenie mobilności mieszkańców BOF oraz rozwój niskoemisyjnego publicznego transportu zbiorowego i transportu rowerowego w obsłudze mieszkańców BOF.

Powyższy cel wpisuje się w cel szczegółowy Działania 5.4. Strategii niskoemisyjne RPOWP 2014-2020 oraz cel szczegółowy Działania 2.1. Zrównoważony transport miejski POPW. Interwencja będzie skutkować poprawą stanu środowiska, w tym przede wszystkim poprawą stanu jakości powietrza w skali lokalnej, dzięki ograniczeniu emisji zanieczyszczeń szczególnie szkodliwych dla jakości życia ludzi, takich jak PM10 (średnie roczne stężenie pyłu PM10 na stanowiskach pomiarowych (średnia dla: Białegostoku, Suwałk i Łomży) – tabela 58.

OPIS DZIAŁANIA I OCZEKIWANYCH REZULTATÓW

Istotą **DZIAŁANIA 5.1.** jest zwiększenie udziału efektywnego ekonomicznie i przyjaznego środowisku publicznego transportu zbiorowego w obsłudze Białegostoku i jego obszaru funkcjonalnego, integrowanie i tworzenie warunków do komplementarności różnych rodzajów transportu, dalsza rozbudowa systemu wydzielonych pasów dla ruchu autobusów komunikacji miejskiej i wykorzystanie możliwości inteligentnych systemów transportowych (ITS). Na system transportu miejskiego składają się: miejska komunikacja autobusowa oraz komunikacja rowerowa. Realizacja **DZIAŁANIA 5.1.** będzie wynikała z planów gospodarki niskoemisyjnej dla poszczególnych gmin BOF i jest kontynuacją procesu systematycznej poprawy zrównoważonej mobilności mieszkańców, rozpoczętej w ramach programu „Poprawa jakości funkcjonowania systemu transportu publicznego miasta Białegostoku” realizowanego od 2005 roku. Dlatego też z realizacji niniejszego programu wynika potrzeba dalszego konsekwentnego podnoszenia jakości i funkcjonalności zarówno obiektów infrastrukturalnych transportu i taboru z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych, jak i lepszego zarządzania infrastrukturą oraz taborem poprzez wykorzystywanie m.in. nowych rozwiązań, jakie niosą Inteligentne Systemy Transportowe. W odniesieniu do zakupu taboru należy zwrócić uwagę na kwestię niskoemisyjności, która uwarunkowana jest między innymi uchwałą przez Parlament Europejski (w 2008 roku) normą Euro VI, dotyczącą poziomu zanieczyszczeń emitowanych przez ciężkie pojazdy samochodowe. Norma Euro VI odpowiada mniej więcej rzędowi wielkości wszystkich pięciu poprzednich wersji Euro łącznie.

Realizacja **DZIAŁANIA 5.1.** ma na celu stworzenie atrakcyjnej oferty przewozowej, tak aby mieszkańcy rezygnowali z transportu indywidualnego na korzyść miejskiego transportu zbiorowego. Nowoczesna infrastruktura transportowa jest jednym z czynników wpływających na jakość życia, zwiększenie mobilności przestrzennej mieszkańców, możliwości rozwojowe, atrakcyjność inwestycyjną oraz wizerunek obszaru. Dodatkowo wpływać będzie na wzrost dostępności do rynku pracy, nauki i usług.

Pierwszoplanowe znaczenie będzie miało zapewnienie komplementarności oraz integracji systemów transportu publicznego (miejskiego, aglomeracyjnego oraz regionalnego, w tym PKP i PKS), w zakresie łatwej fizycznej dostępności poszczególnych środków transportu wyznaczonej przez standardy dostosowane do możliwości grup pasażerów o ograniczonej sprawności psychofizycznej, osób starszych i niepełnosprawnych, poprzez ujednoczenie i integrację systemów informacji pasażerskiej wielu podmiotów działających na obszarze BOF, do koordynacji usług poszczególnych przewoźników i operatorów, atrakcyjnej zintegrowanej oferty biletowej lub systemu wnoszenia i rozliczania opłat, przy jednoczesnym stworzeniu i zapewnieniu na możliwie największej części sieci transportowej priorytetu dla publicznego transportu zbiorowego, a także poprawa funkcjonowania linii podmiejskich, szczególnie na

tych kierunkach i w tych obszarach, gdzie powstają nowe osiedla domów jedno- lub wielorodzinnych lub istnieją cele podróży, co do których oferta transportu zbiorowego nie była dostatecznie dopasowana lub wykorzystywana.

Wymiernym rezultatem realizacji **DZIAŁANIA 5.1.** w tym zakresie będzie zrównoważona mobilność miejska, przejawiająca się zwiększeniem udziału publicznego transportu zbiorowego i komunikacji rowerowej w ruchu pasażerskim. Preferowane będą projekty, dzięki którym nastąpi poprawa dostępności do sieci komunikacyjnej i usług komunikacyjnych, powstaną warunki do tworzenia, doskonalenia lub uatrakcyjnienia tras i połączeń transportu zbiorowego lub pomiędzy środkami transportu, stworzone zostaną warunki do skrócenia czasu podróży oraz optymalizacji efektywności podaży i popytu na funkcjonujących trasach komunikacji miejskiej. Kluczowym zadaniem do rozwiązania na obszarach objętych kongestią jest upłynnienie ruchu pojazdów przynoszące oczekiwany efekt w postaci zmniejszenia emisji zanieczyszczeń, przyczyniający się polepszeniu stanu środowiska naturalnego.

Inwestycje i przedsięwzięcia infrastrukturalne będą więc służyć zarówno integracji różnych form transportu jak i tworzeniu wygodnych i funkcjonalnych powiązań publicznego transportu zbiorowego z indywidualną komunikacją samochodową, pieszą i rowerową, tworząc harmonijny i zrównoważony system odpowiadający potrzebom różnych grup lokalnej społeczności z obszaru BOF z uwzględnieniem ograniczeń, jakim podlegają osoby niepełnosprawne.

Rezultatem **DZIAŁANIA 5.1.** będzie stworzenie zrównoważonego systemu transportu publicznego odpowiadającego na potrzeby mieszkańców, przyjaznego środowisku naturalnemu i ograniczającego negatywne oddziaływanie na środowisko naturalne poprzez udoskonalenie infrastruktury komunikacyjnej i zakup nowoczesnego niskoemisyjnego taboru dostosowanego do możliwości osób niepełnosprawnych. Odczuwalna poprawa komfortu podróżowania komunikacją miejską nastąpi również poprzez zastosowanie w węzłach przesiadkowych, na przystankach i w środkach transportu nowoczesnych, zintegrowanych rozwiązań z obszaru systemów informacji pasażerskiej, zapewnienie dostępności zakupu niezbędnego biletu lub umożliwienia wniesienia opłaty za przejazd.

W ramach **PODDZIAŁANIA 5.1.1.** będą realizowane przedsięwzięcia w formule ZIT zorientowane na rozwój publicznego transportu zbiorowego i komunikacji miejskiej w obszarze funkcjonalnym, w tym w szczególności realizacja połączeń pomiędzy Białymstokiem a gminami sąsiadującymi z miastem.

PODDZIAŁANIE 5.1.2. będzie realizowane z Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014-2020 i stanowić będzie główne wsparcie w ramach **DZIAŁANIA 5.1.** Projekty w ramach POPW są komplementarne do projektów realizowanych w formule ZIT.

Realizacja **PODDZIAŁANIA 5.1.1.** ma również na celu utworzenie jednolitego systemu transportu rowerowego. Rower jest bowiem bardzo ważnym składnikiem nowoczesnego, zintegrowanego, niskoemisyjnego systemu komunikacyjnego. Uporządkowanie infrastruktury dróg rowerowych przyczyni się do integracji całego obszaru BOF oraz umożliwi szybki, sprawny i bezpieczny przejazd pomiędzy poszczególnymi celami podróży. Dzięki połączeniu istniejących odcinków oraz budowie nowej infrastruktury dróg rowerowych możliwe będzie zwiększenie codziennej mobilności mieszkańców BOF. Możliwość pozostawienia roweru

i przesiadki na inny środek transportu powinny powiększyć grono oraz skalę wykorzystania publicznego transportu zbiorowego.

Z uwagi na fakt, że cele podróży rowerzystów i zmotoryzowanych bywają wspólne, obydwie sieci – uliczna i rowerowa – w znacznym stopniu pokrywają się ze sobą, co jest przyczyną wielu punktów kolizji ruchu rowerowego z samochodowym. Dlatego też interwencja w ramach **PODDZIAŁANIA 5.1.1.** dążyć będzie do uwzględnienia potrzeb ruchu rowerowego poprzez budowę wydzielonych dróg rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych wzdłuż istniejących ciągów drogowych, a także w postaci przystosowania ulic do wspólnego ruchu rowerów i pojazdów samochodowych. Uzupełnienie dla komunikacji rowerowej, odbywającej się z wykorzystaniem rowerów prywatnych, stanowić może system rowerów publicznych, upowszechnienie urządzeń do parkowania rowerów. Uzasadnione jest zatem rozbudowanie systemu rowerów publicznych na terenie całego BOF. Ponadto, rozbudowa sieci dróg rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą stworzy bezpośrednie połączenie z centrami przesiadkowymi, oferując użytkownikom łatwe i w miarę możliwości szybkie poruszanie się, konkurencyjne w stosunku do indywidualnego podróżowania samochodem. Równocześnie brane będą pod uwagę wymogi bezpieczeństwa ruchu pieszego.

Oczekiwany rezultatem **PODDZIAŁANIA 5.1.1.** w tym zakresie będzie większe upowszechnienie roweru jako środka codziennego transportu, a nie tylko jako formy okazjonalnej rekreacji. Wykorzystanie transportu rowerowego na obszarze BOF, oprócz rozładowania ruchu, przyniesie dodatkowe korzyści, takie jak: poprawa zdrowia mieszkańców, zacieśnianie więzi społecznych, zwiększenie atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej oraz umocnienie korzystnego wizerunku BOF. W zależności od struktury i charakteru dróg rowerowych, a także wymagań rowerzystów przewiduje się zwiększenie udziału roweru, który wykorzystywany będzie szczególnie jako alternatywny środek dojazdów do miejsc pracy i szkół, centrów handlowych, w komunikacji rekreacyjnej lub turystycznej.

❖ **PODDZIAŁANIE 5.1.1. ROZWÓJ NISKOEMISYJNEGO TRANSPORTU ZBIOROWEGO I ROWEROWEGO W BOF**

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA: ZIT w ramach RPOWP – fundusz EFRR

WSKAŹNIKI REZULTATU BEZPOŚREDNIEGO

Wskaźnik	Jednostka pomiaru wskaźnika	Program/PI	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych	tony ekwiwalentu CO ₂	RPOWP/4e	0	2014	12 141	SL 2014	Roczna
Liczba samochodów korzystających z miejsc postojowych w wybudowanych obiektach „parkuj i jedź”	sztuka	RPOWP/4e	0	2014	10 625	SL 2014	Roczna

TYPY PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ

- ❖ zakup niskoemisyjnego taboru na potrzeby transportu publicznego⁵⁸,
- ❖ budowa/przebudowa infrastruktury drogowej na potrzeby transportu publicznego na terenie gmin BOF (poza rdzeniem BOF), zgodnie z zasadami dotyczącymi realizacji inwestycji drogowych w ramach PI 4e,
- ❖ budowa/przebudowa dróg rowerowych lub ciągów pieszo-rowerowych, w tym budowa parkingów rowerowych przy ważniejszych węzłach transportu zbiorowego, wraz z rowerową infrastrukturą towarzyszącą np. wiaty, stojaki dla rowerów,
- ❖ tworzenie centrów przesiadkowych.

Wsparcie w ramach PODDZIAŁANIA 5.1.1. udzielane będzie w zgodzie z horyzontalną zasadą zrównoważonego rozwoju, zaś obligatoryjnym warunkiem realizacji wyżej wymienionych przedsięwzięć będzie sporządzenie przez beneficjentów planów gospodarki niskoemisyjnej, zawierających odniesienia do zrównoważonej mobilności miejskiej lub równoważnych dokumentów.

WSKAŹNIKI PRODUKTU ORAZ PROJEKTOWE WSKAŹNIKI PRODUKTU

Wskaźnik	Jednostka pomiaru wskaźnika	Fundusz	Program/PI	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Pojemność zakupionego taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	osoba	EFRR	RPOWP/4e	720	SL 2014	Roczna
Liczba zakupionych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	sztuka	EFRR	RPOWP/4e	12	SL 2014	Roczna
Długość wybudowanych dróg dla rowerów	km	EFRR	RPOWP/4e	52	SL 2014	Roczna
Liczba wybudowanych zintegrowanych węzłów przesiadkowych	sztuka	EFRR	RPOWP/4e	1	SL 2014	Roczna
Liczba stanowisk postojowych w wybudowanych obiektach Bike&Ride	sztuka	EFRR	RPOWP/4e	180	SL 2014	Roczna
Liczba miejsc postojowych w wybudowanych obiektach „parkuj i jedź”	sztuka	EFRR	RPOWP/4e	50	SL 2014	Roczna
Długość nowych lub zmodernizowanych linii komunikacji miejskiej	km	EFRR	Wskaźnik projektowy	22	SL 2014	Roczna

POTENCJALNI BENEFICJENCI

- ❖ Jednostki Samorządu Terytorialnego oraz ich związki, porozumienia i stowarzyszenia,
- ❖ porozumienia JST i innych podmiotów, w których JST jest liderem.

GRUPY DOCELOWE/OSTATECZNI ODBIORCY WSPARCIA

- ❖ mieszkańcy BOF.

⁵⁸ Warunki realizacji tego typu przedsięwzięcia zostaną doprecyzowane w SZOOP RPOWP 2014-2020.

ZASADY WYBORU PROJEKTÓW

Wybór projektów będzie dokonywany w procedurze pozakonkursowej. Na etapie prac nad Strategią ZIT BOF zidentyfikowano projekty, które mają strategiczne znaczenie dla obszaru funkcjonalnego. Warunkiem uzyskania wsparcia będzie posiadanie przez wnioskodawcę planu gospodarki niskoemisyjnej.

PROJEKTY ZGŁOSZONE DO IDENTYFIKACJI W TRYBIE POZAKONKURSOWYM

Projekt	Fundusz	Źródło finansowania
<p>Projekt partnerski: Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego i rowerowego w BOF</p> <p>W projekcie zaplanowano realizację strategii niskoemisyjnych poprzez jednoczesną interwencję we wszystkich aspektach kształtujących zrównoważoną mobilność miejską, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) zakup niskoemisyjnego taboru na potrzeby transportu miejskiego; b) budowę dróg rowerowych: <ul style="list-style-type: none"> – budowa drogi rowerowej na odcinku Choroszcz - Sienkiewicze – gm. Choroszcz; – budowa dróg rowerowych lub ciągów pieszo-rowerowych w gminie Czarna Białostocka; – budowa ciągu pieszo-rowerowego w Kleosinie, gmina Juchnowiec Kościelny; – budowa ciągu pieszo-rowerowego wzdłuż drogi powiatowej: granica miast Białegostoku – Wólka; – budowa dróg rowerowych w ciągu komunikacyjnym dróg gminnych i powiatowych w Łapach; – budowa drogi rowerowej Białystok – Wasilków; – budowa dróg rowerowych w Białymstoku; c) budowę dróg lokalnych, które pozwolą na utworzenie nowych połączeń komunikacji miejskiej (zwiększenie zasięgu funkcjonowania Białostockiej Komunikacji Miejskiej): <ul style="list-style-type: none"> – budowa drogi łączącej ul. Wodociągową w Klepaczach z drogą powiatową nr 1535 B; – budowa drogi gminnej łączącej ul. Elewatorską w Białymstoku z miejscowością Porosły w gminie Choroszcz; – budowa drogi Choroszcz-Jeroniki-Łyski; – przebudowa drogi powiatowej Białystok-Niewodnica Nargilewska; – budowa ulicy Kraszewskiego w Kleosinie wraz z pętlą autobusową; – budowa drogi w Henrykowie, gm. Supraśl; – budowę ciągu komunikacyjnego (ul. Gminna), gm. Zabłudów, będącego przedłużeniem ulicy Gminnej Białymstoku; d) przebudowę dróg lokalnych, która poprawi stan infrastruktury transportu miejskiego w BOF: <ul style="list-style-type: none"> – przebudowa drogi powiatowej Fasty-Dobrzyniewo Fabryczne, gm. Dobrzyniewo Duże; – przebudowa drogi powiatowej nr 1393B – przejście przez Dobrzyniewo Fabryczne, Ogrodniki, Dobrzyniewo Kościelne, Dobrzyniewo Duże – ul. Kościelna; – przebudowa i rozbudowa drogi gminnej w Wasilkowie ul. Białostockiej i ul. Grodzieńskiej; – przebudowa ulic w Choroszczy; 	EFRR	ZIT w ramach RPOWP

<ul style="list-style-type: none"> – wyposażenie dróg i ulic w infrastrukturę służącą obsłudze transportu miejskiego (zatoki, pętle autobusowe) oraz pasażerów (przystanki, wiaty autobusowe). <p>Niniejszy projekt spowoduje obniżenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery z uwagi na:</p> <ul style="list-style-type: none"> – poprawę płynności ruchu i bezpieczeństwa, – poprawę transportowej mobilności mieszkańców poprzez wdrożenie idei zrównoważonego transportu niskoemisyjnego z udziałem komunikacji miejskiej, kolejowej, rowerowej i pieszej, – stworzenie sieci dróg rowerowych stanowiących połączenie w relacjach Białystok - miejscowości położone poza Białymstokiem, – zwiększenie ilości miejscowości podmiejskich, które będą obsługiwane przez komunikację miejską BKM, – utrzymanie połączeń komunikacji miejskiej (BKM) pomiędzy Białymstokiem a miejscowościami podmiejskimi, – wzrost udziału komunikacji rowerowej będącej alternatywą dla transportu samochodowego w ruchu miejskim i podmiejskim BOF. <p>Poszczególne zadania wchodzące w zakres projektu zostały ujęte w Planie Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Białegostoku i gmin: Choroszcz, Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Łapy, Supraśl, Wasilków, Zabłudów do roku 2020. Dokument został opracowany w czerwcu 2015 r. i zawiera odniesienie do zrównoważonej mobilności miejskiej, która w sposób kompleksowy opisana jest w dokumencie <i>Studium Transportowe Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego</i>.</p> <p>Inwestycje dotyczące komunikacji miejskiej zostały wskazane w PGN:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Białystok – pozycja: BIA021, 2. Choroszcz – pozycja: CHO023, CHO025, CHO026, 3. Czarna Białostocka – pozycja: CZA017, 4. Dobrzyniewo Duże – pozycja: DOB016, DOB017, 5. Juchnowiec Kościelny – pozycja: JUC016, JUC018, 6. Łapy – pozycja: ŁAP015, 7. Supraśl – pozycja: SUP013, 8. Wasilków – pozycja: WAS016, WAS018, 9. Zabłudów – pozycja: ZAB019, ZAB021. <p>Oprócz wspólnego dokumentu opracowane są i przyjęte przez rady gmin PGN-y dla poszczególnych gmin.</p>		
<p>Utworzenie centrum przesiadkowego w Łapach (dworzec i teren PKS)</p> <p>Projekt zakłada utworzenie centrum przesiadkowego w Łapach poprzez zagospodarowanie terenu byłego dworca PKS wraz z zagospodarowaniem budynku byłego dworca PKP w centrum miasta Łapy. Centrum przesiadkowe będzie obejmowało utworzenie terminala przesiadkowego – intermodalnego pasażerskiego transportu zbiorowego kolejowego i drogowego wraz z zagwarantowaniem miejsc postojowych dla samochodów osobowych oraz wprowadzenie nowych funkcji infrastruktury miejskiej.</p> <p>Celem projektu jest zintegrowanie i utworzenie warunków do funkcjonowania komplementarnych rodzajów transportu -kolejowego i drogowego.</p> <p>Inwestycja odnosząca się do utworzenia centrum przesiadkowego w Łapach została wykazana w <i>Planie Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Białegostoku i gmin: Choroszcz, Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Łapy, Supraśl, Wasilków, Zabłudów</i> pod pozycją ŁAP014. Dokument został opracowany w czerwcu 2015 r. i zawiera odniesienie do zrównoważonej mobilności miejskiej, która w sposób kompleksowy opisana jest w dokumencie <i>Studium Transportowe Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego</i>.</p> <p>Oprócz wspólnego dokumentu opracowane są i przyjęte przez rady gmin PGN-y dla poszczególnych gmin.</p>	EFRR	ZIT w ramach RPOWP

❖ **PODDZIAŁANIE 5.1.2. ZRÓWNOWAŻONY TRANSPORT MIEJSKI W BIAŁYMSTOKU**

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA: POPW – fundusz EFRR

TYPY PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ

- ❖ przebudowa niezbędnej infrastruktury poprawiającej dostępności oraz usprawniającej przejazd przez centrum Białegostoku dla komunikacji miejskiej,
- ❖ budowa/przebudowa niezbędnej infrastruktury na potrzeby komunikacji w standardach wyznaczonych przez Korytarze Autobusu Wysokiej Jakości, intermodalnych dworców przesiadkowych, w tym Park&Ride, Bike&Ride,
- ❖ budowa intermodalnego węzła komunikacyjnego w Białymstoku.

Wsparcie w ramach **PODDZIAŁANIA 5.1.2.** udzielane będzie w zgodzie z horyzontalną zasadą zrównoważonego rozwoju, zaś obligatoryjnym warunkiem realizacji wyżej wymienionych przedsięwzięć w POPW będzie sporządzenie przez beneficjentów planów gospodarki niskoemisyjnej, zawierających odniesienia do zrównoważonej mobilności miejskiej lub równoważnych dokumentów.

POTENCJALNI BENEFICJENCI

- ❖ miasta wojewódzkie Polski Wschodniej, w tym w porozumieniu z jednostkami samorządu terytorialnego zlokalizowanymi na obszarze funkcjonalnym miasta wojewódzkiego Polski Wschodniej lub obszarze realizacji ZIT miasta wojewódzkiego Polski Wschodniej, w tym z innymi podmiotami,
- ❖ związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego zlokalizowanych na obszarze funkcjonalnym miasta wojewódzkiego Polski Wschodniej lub obszarze realizacji ZIT miasta wojewódzkiego Polski Wschodniej, w skład których wchodzi miasto wojewódzkie.

GRUPY DOCELOWE/OSTATECZNI ODBIORCY WSPARCIA

- ❖ mieszkańcy BOF.

ZASADY WYBORU PROJEKTÓW

Wybór projektów będzie dokonywany w procedurze pozakonkursowej. Na etapie prac nad Strategią ZIT BOF zidentyfikowano projekty, które mają strategiczne znaczenie dla obszaru funkcjonalnego. Warunkiem uzyskania wsparcia będzie posiadanie przez wnioskodawcę planu gospodarki niskoemisyjnej.

WKŁAD ZIT W REALIZACJĘ SRWP i RPOWP

SRWP

PODDZIAŁANIE 5.1.1. realizuje:

Cel strategiczny 2. – Powiązania krajowe i międzynarodowe

- **Cel operacyjny 2.5.** – Podniesienie zewnętrznej i wewnętrznej dostępności komunikacyjnej regionu

- **Kierunki interwencji** – Wzmocnienie spójności terytorialnej poprzez wspieranie wewnętrznej dostępności transportowej; efektywny system transportu publicznego.

RPOWP**PODDZIAŁANIE 5.1.1.** realizuje:

Oś priorytetową V – Gospodarka niskoemisyjna

Działanie 5.4. – Strategie niskoemisyjne

Priorytet inwestycyjny 4e. – Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu.

- ❖ **CEL 5. GOSPODARKA NISKOEMISYJNA I OCHRONA ŚRODOWISKA – DZIAŁANIA**
- ❖ **DZIAŁANIE 5.2. POPRAWA EFEKTYWNOŚCI ENERGETYCZNEJ I OGRANICZANIE EMISJI ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA**
- ❖ **PODDZIAŁANIE 5.2.1. WZROST EFEKTYWNOŚCI GOSPODAROWANIA ENERGIĄ W ZAKRESIE OŚWIETLENIA ULICZNEGO**
- ❖ **PODDZIAŁANIE 5.2.2. ROZWÓJ ENERGETYKI OPARTEJ NA OZE**
- ❖ **PODDZIAŁANIE 5.2.3. PODNIESIENIE EFEKTYWNOŚCI ENERGETYCZNEJ BUDYNKÓW**
- ❖ **PODDZIAŁANIE 5.2.4. MODERNIZACJA I ROZBUDOWA SYSTEMU SIECI CIEPLNYCH**
- ❖ **PODDZIAŁANIA 5.2.5. MODERNIZACJA INDYWIDUALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII CIEPŁEJ LUB ELEKTRYCZNEJ**

CEL SZCZEGÓŁOWY

Wdrożenie wynikających z planów gospodarki niskoemisyjnej programów oszczędnego gospodarowania energią ciepłą i elektryczną na terenie BOF.

Powyższy cel wpisuje się w cel szczegółowy Działania 5.4. Strategii niskoemisyjne RPOWP 2014-2020. Interwencja będzie skutkować poprawą stanu środowiska, w tym przede wszystkim poprawą stanu jakości powietrza w skali lokalnej, dzięki ograniczeniu emisji zanieczyszczeń szczególnie szkodliwych dla jakości życia ludzi, takich jak PM10 (średnie roczne stężenie pyłu PM10 na stanowiskach pomiarowych (średnia dla: Białegostoku, Suwałk i Łomży)- tabela 58.

OPIS DZIAŁANIA I OCZEKIWANYCH REZULTATÓW

Efektywność energetyczna jest centralnym elementem unijnej strategii Europa 2020 na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu. Strategia ta obejmuje trzy główne cele dotyczące energetyki i walki ze zmianami klimatycznymi, które mają zostać zrealizowane do 2020 roku, tj.: zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w porównaniu do roku 1990, generowanie minimum 20% energii pierwotnej ze źródeł odnawialnych oraz zmniejszenie zużycia energii pierwotnej o 20%.

Obecnie efektywność energetyczna polskiej gospodarki jest około 3 razy niższa niż w najbardziej rozwiniętych krajach europejskich i około 2 razy niższa niż średnia w krajach Unii Europejskiej. Dodatkowo, zużycie energii pierwotnej w Polsce, odniesione do liczebności populacji, jest niemal 40% niższe niż w krajach „starej 15”. Świadczy to o znacznym potencjale oszczędzania energii w Polsce, a w szczególności w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym, który jest położony w jednym z najczystszych regionów w naszym kraju. Uzasadnia to konieczność podejmowania działań w BOF, które przyczynią się z jednej strony do spadku zużycia energii

poprzez wzrost oszczędności w zakresie np. oświetlenia ulicznego czy poprawy efektywności energetycznej budynków, a z drugiej do wzrostu produkcji energii ze źródeł odnawialnych.

Wsparcie w ramach niniejszego **DZIAŁANIA 5.2.** przeznaczone zostanie na realizację projektów wynikających z planów gospodarki niskoemisyjnej.

Istotą **PODDZIAŁANIA 5.2.1.** jest poprawa efektywności energetycznej oświetlenia ulicznego, ze szczególnym uwzględnieniem wdrożenia energooszczędnych rozwiązań w oświetleniu ulicznym oraz zastosowania inteligentnych systemów zarządzania oświetleniem ulicznym.

Oświetlenie ulic jest jedną z podstawowych usług świadczonych przez instytucje publiczne na szczeblu lokalnym, która pochłania znaczną część środków budżetowych poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego. Wiele urządzeń wykorzystywanych do oświetlenia ulic jest przestarzałych technologicznie i nieefektywnych, co wpływa na wzrost kosztów zapotrzebowania na energię i kosztów utrzymania. Z tego powodu poszukiwane są rozwiązania wpływające na zmniejszenie poziomu zanieczyszczeń emitowanych do atmosfery oraz pozwalające zredukować koszty eksploatacji urządzeń oświetleniowych.

Właściwe oświetlenie jest niezbędne do zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego i osobistego mieszkańców. Latarnie uliczne zapewniają kierowcom, pieszym, rowerzystom lepszą widzialność. Rezultatem **PODDZIAŁANIA 5.2.1.** będzie wymiana oświetlenia na energooszczędne oraz wdrożenie inteligentnego systemu sterowania na obszarze BOF, co przyczyni się do znacznego zmniejszania zużycia energii, jak i uzyskania dodatkowych korzyści wynikających ze stopniowego wycofywania szkodliwych dla środowiska technologii, obniżania kosztów utrzymania oraz zwiększania kontroli nad funkcjonowaniem i niezawodnością systemu oświetlenia.

Istotą **PODDZIAŁANIA 5.2.2.** jest rozwój na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego energetyki opartej na odnawialnych źródłach energii. Budowa nowego konkurencyjnego, bezpiecznego i zrównoważonego systemu energetycznego jest związana ze zwiększaniem udziału energii odnawialnej. Zwiększanie produkcji energii z lokalnych źródeł może również zmniejszyć deficyt handlowy w zakresie nośników energii, zmniejszyć ryzyko przerw w dostawach wynikających z przyczyn politycznych, a także ograniczyć gospodarcze skutki związane z wahaniami cen paliw kopalnych. Odnawialne źródła energii mogą też stymulować wzrost w obszarze technologii innowacyjnych, przyczyniać się do tworzenia miejsc pracy w sektorach wschodzących oraz do zmniejszenia zanieczyszczenia powietrza.

Dotychczasowa praktyka rozwoju OZE wskazywała na obszary wiejskie jako na obszary pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych, podczas gdy tereny zurbanizowane miały być wyłącznie jej konsumentami. Obecnie rozwój techniki pozwala na wykorzystanie energii słońca i wiatru także w miastach. Dachy budynków mogą służyć do posadowienia instalacji wytwarzających energię ciepłą i elektryczną, której wykorzystanie (w połączeniu z termomodernizacją) wpłynie znacząco na poprawę efektywności energetycznej budynków mieszkalnych i doprowadzi do wymiernych efektów ekonomicznych.

Realizacja **PODDZIAŁANIA 5.2.2.** będzie możliwa poprzez przedsięwzięcia, które beneficjenci mogą podjąć w ramach POIiŚ oraz RPOWP. Wybór projektów planowanych do realizacji będzie dokonywany zgodnie z zasadami określonymi dla powyższych programów.

Istotą **PODDZIAŁANIA 5.2.3.** jest podniesienie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych wielorodzinnych położonych na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, a w szczególności:

- ❖ modernizacja przegród zewnętrznych budynków obiektu polegająca głównie na: izolacji ścian, podłóg i dachów, zastosowanie podwójnych lub potrójnych szyb, zapewnienie szczelności,
- ❖ wymiana wyposażenia na energooszczędne m.in. wymiana okien, drzwi zewnętrznych oraz źródeł światła i systemów zarządzania/sterowania,
- ❖ przebudowa systemów grzewczych (wraz z wymianą i podłączeniem do źródła ciepła), systemów wentylacji i klimatyzacji,
- ❖ instalacja OZE w modernizowanych energetycznie budynkach,
- ❖ instalacja systemów chłodzących, w tym również z OZE.

Elementem każdego z projektów będą audyty energetyczne, które pozwolą na określenie możliwości oszczędności energii, przeliczanej na zużycie energii pierwotnej. Według analiz Komisji Europejskiej, zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 40% wymagałoby zwiększenia oszczędności energii o ok. 25% do 2030 roku. Osiągnięcie celów polityki energetycznej i klimatycznej będzie w znaczącym stopniu zależało od poprawy efektywności energetycznej urządzeń domowych i przemysłowych, pojazdów oraz budynków. Będzie to wymagało przyspieszenia działań i zwiększonych nakładów w sektorach z dużym i niewykorzystanym jeszcze potencjałem. Oprócz inwestycji niezbędne będzie także stworzenie warunków i mechanizmów finansowych zachęcających konsumentów do korzystania z innowacyjnych produktów i usług.

W kontekście unijnej polityki efektywności energetycznej i rozwoju konkurencyjnej gospodarki niskoemisyjnej do 2050 roku budynki mają zasadnicze znaczenie, gdyż ponad 40% zużycia energii końcowej i 36% emisji gazów cieplarnianych ma miejsce w domach, biurach i budynkach użyteczności publicznej. Toteż kluczowym elementem dyrektywy 2010/31/UE w sprawie charakterystyki energetycznej budynków („dyrektywa EPBD”) są zalecenia dotyczące wdrażania budownictwa energooszczędnego, o niemal zerowym zużyciu energii.

Realizacja **PODDZIAŁANIA 5.2.3.** będzie możliwa poprzez przedsięwzięcia, które beneficjenci mogą podjąć w ramach POIiŚ oraz RPOWP. Wybór projektów planowanych do realizacji będzie dokonywany zgodnie z zasadami określonymi dla powyższych programów. W ramach środków finansowych pochodzących z RPOWP 2014-2020 przewidziane jest wsparcie w zakresie modernizacji energetycznej budynków użyteczności publicznej, komunalnych budynków mieszkaniowych oraz budynków mieszkalnych wielorodzinnych, z wyłączeniem inwestycji realizowanych na terenie BOF przez spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe. Interwencja w zakresie mieszkalnictwa, realizowana przez spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe z terenu BOF przewidziana jest w ramach programu krajowego POIiŚ 2014-2020.

Istotą **PODDZIAŁANIA 5.2.4.** będzie ograniczenie zanieczyszczenia powietrza, które powstaje w procesie produkcji energii cieplnej poprzez zredukowanie strat ciepła na przesyle i dystrybucji. Niezadowolający stan sieci ciepłowniczych generuje straty ciepła, co wymusza zwiększoną produkcję na pokrycie tych strat. Sieci ciepłownicze ze względu na swój wiek i pogarszający się stan techniczny stają się bardziej podatne na awarie i uszkodzenia. Zwiększenie sprawności funkcjonowania systemu ciepłowniczego poprawi bezpieczeństwo i pewność zasilania odbiorców. Rezultatem **PODDZIAŁANIA 5.2.4.** będzie poprawa systemu ciepłowniczego, przy jednoczesnym pozytywnym wpływie na środowisko naturalne.

Realizacja **PODDZIAŁANIA 5.2.4.** będzie możliwa poprzez przedsięwzięcia, które beneficjenci mogą podjąć w ramach POIiŚ oraz RPOWP. Wybór projektów planowanych do realizacji będzie dokonywany zgodnie z zasadami określonymi dla powyższych programów.

Istotą **PODDZIAŁANIA 5.2.5.** jest modernizacja indywidualnych kotłowni lub palenisk węglowych, zastąpienie ich źródłami o wyższej niż dotychczas sprawności wytwarzania ciepła, z wyłączeniem montażu pieców węglowych oraz zastosowanie odnawialnych źródeł energii (kollektory słoneczne, panele fotowoltaiczne) w indywidualnych budynkach mieszkalnych zlokalizowanych na terenie BOF.

Celem **PODDZIAŁANIA 5.2.5.** jest ograniczenie emisji szkodliwych pyłów i gazów pochodzących z domowych pieców grzewczych w ramach tzw. niskiej emisji, która obok zanieczyszczeń pochodzenia komunikacyjnego powoduje, że w obszarze BOF występują stężenia przewyższające standardy jakości powietrza wymagane prawem krajowym i unijnym.

❖ **PODDZIAŁANIE 5.2.1. WZROST EFEKTYWNOŚCI GOSPODAROWANIA ENERGIĄ W ZAKRESIE OŚWIETLENIA ULICZNEGO**

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA: ZIT w ramach RPOWP – fundusz EFRR

WSKAŹNIKI REZULTATU BEZPOŚREDNIEGO

Wskaźnik	Jednostka pomiaru wskaźnika	Program/PI	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych	tony ekwiwalentu CO ₂	RPOWP/4e	354	SL 2014	Roczna

TYPY PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ

- ❖ wdrożenie energooszczędnych rozwiązań w oświetleniu ulicznym,
- ❖ zastosowanie inteligentnych systemów zarządzania oświetleniem ulicznym.

Wsparcie w ramach **PODDZIAŁANIA 5.2.1.** udzielane będzie w zgodzie z horyzontalną zasadą zrównoważonego rozwoju, zaś obligatoryjnym warunkiem realizacji wyżej wymienionych przedsięwzięć w RPOWP będzie sporządzenie przez beneficjentów planów gospodarki niskoemisyjnej.

PROJEKTOWE WSKAŹNIKI PRODUKTU

Wskaźnik	Jednostka pomiaru wskaźnika	Fundusz	Program/PI	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Liczba nowych/zmodernizowanych punktów w oświetleniu ulicznym	sztuka	EFRR	Wskaźnik projektowy	2 474	Beneficjenci	Roczna

POTENCJALNI BENEFICJENCI

- ❖ Jednostki Samorządu Terytorialnego, ich związkii stowarzyszenia,
- ❖ jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną.

GRUPY DOCELOWE/OSTATECZNI ODBIORCY WSPARCIA

- ❖ mieszkańcy BOF.

ZASADY WYBORU PROJEKTÓW

Wybór projektów będzie dokonywany w procedurze pozakonkursowej. Na etapie prac nad Strategią ZIT BOF zidentyfikowano projekty, które mają strategiczne znaczenie dla obszaru funkcjonalnego. Warunkiem uzyskania wsparcia będzie posiadanie przez wnioskodawcę planu gospodarki niskoemisyjnej.

PROJEKTY ZGŁOSZONE DO IDENTYFIKACJI W TRYBIE POZAKONKURSOWYM

Projekt	Fundusz	Źródło finansowania
<p>Realizacja planu gospodarki niskoemisyjnej na terenie gminy Czarna Białostocka</p> <p>Projekt przewiduje wymianę lamp oświetleniowych na wykonane w technologii LED oraz elementów elektronicznych sterujących oświetleniem ulicznym na terenie gminy Czarna Białostocka. Dodatkowo planuje się budowę nowych odcinków sieci oświetlenia ulicznego, w ramach uzupełnienia istniejącego systemu.</p> <p>Realizacja projektu przyczyni się do zmniejszania zużycia energii, obniżania kosztów utrzymania oraz zwiększania kontroli nad funkcjonowaniem i niezawodnością systemu oświetlenia. Wszystkie te czynniki spowodują spadek emisji CO₂ do atmosfery.</p> <p>Inwestycja odnosząca się do oświetlenia ulicznego w Gminie Czarna Białostocka została wykazana w projekcie <i>Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Białegostoku i gmin: Choroszcz, Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Łapy, Supraśl, Wasilków, Zabłudów</i> pod pozycją CZA002. Oprócz wspólnego dokumentu opracowane są i przyjęte przez rady gmin PGN-y dla poszczególnych gmin.</p>	EFRR	ZIT w ramach RPOWP
<p>Realizacja planu gospodarki niskoemisyjnej na terenie gminy Zabłudów</p> <p>Realizacja projektu polegać będzie na rozbudowie oświetlenia ulicznego z zastosowaniem opraw oświetleniowych typu LED, wymianie istniejących wyeksploatowanych energochłonnych opraw oświetleniowych na oprawy typu LED przy jednoczesnym zastosowaniu inteligentnych systemów sterowania na obszarze wyznaczonym przez granice administracyjne Gminy Zabłudów.</p> <p>Modernizacja infrastruktury oświetleniowej spowoduje oszczędności w zużyciu energii elektrycznej wykorzystywanej do oświetlenia ulicznego, co przełoży się na spadek emisji CO₂ do atmosfery i wpłynie na polepszenie jakości życia mieszkańców BOF. Uzyskane w ramach projektu ujednolicenie</p>	EFRR	ZIT w ramach RPOWP

<p>parametrów oświetlenia w ciągu dróg oraz wymiana wyeksploatowanych często awaryjnych lamp wpłynę na wzrost bezpieczeństwa mieszkańców BOF, w szczególności uczestników ruchu drogowego</p> <p>Inwestycja odnosząca się do oświetlenia ulicznego w Gminie Zabłudów została wykazana w projekcie <i>Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Białostoku i gmin: Choroszcz, Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Łapy, Supraśl, Wasilków, Zabłudów</i> pod pozycją ZAB002.</p> <p>Oprócz wspólnego dokumentu opracowane są i przyjęte przez rady gmin PGN-y dla poszczególnych gmin.</p>		
---	--	--

❖ **PODDZIAŁANIE 5.2.5. MODERNIZACJA INDYWIDUALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII CIEPŁEJ LUB ELEKTRYCZNEJ**

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA: ZIT w ramach RPOWP – fundusz EFRR

WSKAŹNIKI REZULTATU BEZPOŚREDNIEGO

Wskaźnik	Jednostka pomiaru wskaźnika	Program/PI	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych	tony ekwiwalentu CO ₂	RPOWP/4e	2 968	SL 2014	Roczna

TYPY PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ

- ❖ modernizacja indywidualnych źródeł ciepła tj. likwidacja indywidualnych kotłowni lub palenisk węglowych, zastąpienie ich źródłami o wyższej niż dotychczas sprawności wytwarzania ciepła, z wyłączeniem montażu pieców węglowych,
- ❖ budowa mikroinstalacji prosumenckich wykorzystujących odnawialne źródła energii w gospodarstwach indywidualnych na terenie danej gminy, w szczególności zakup i montaż instalacji solarnych, zakup i instalacja ogniw fotowoltaicznych do produkcji energii elektrycznej, instalacja kolektorów słonecznych dla uzyskania ciepłej wody użytkowej, celem zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Wsparcie w ramach **PODDZIAŁANIA 5.2.5.** udzielane będzie w zgodzie z horyzontalną zasadą zrównoważonego rozwoju, zaś obligatoryjnym warunkiem realizacji wyżej wymienionych przedsięwzięć w RPOWP będzie sporządzenie przez beneficjentów planów gospodarki niskoemisyjnej.

PROJEKTOWE WSKAŹNIKI PRODUKTU

Wskaźnik	Jednostka pomiaru wskaźnika	Fundusz	Program/PI	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Liczba gospodarstw domowych, w których zmodernizowano indywidualne źródła energii ciepłej lub elektrycznej	gospodarstwo domowe	EFRR	Wskaźnik projektowy	1 220	Beneficjenci	Roczna

POTENCJALNI BENEFICJENCI

- ❖ Jednostki Samorządu Terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia.

GRUPY DOCELOWE/OSTATECZNI ODBIORCY WSPARCIA

- ❖ mieszkańcy BOF.

ZASADY WYBORU PROJEKTÓW

Wybór projektów będzie dokonywany w procedurze pozakonkursowej. Na etapie prac nad Strategią ZIT BOF zidentyfikowano projekty, które mają strategiczne znaczenie dla obszaru funkcjonalnego. Warunkiem uzyskania wsparcia będzie posiadanie przez wnioskodawcę planu gospodarki niskoemisyjnej.

PROJEKTY ZGŁOSZONE DO IDENTYFIKACJI W TRYBIE POZAKONKURSOWYM

Projekt	Fundusz	Źródło finansowania
<p>Modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej w Białymstoku</p> <p>Modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej w gminie Czarna Białostocka</p> <p>Modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej w gminie Dobrzyniewo Duże</p> <p>Modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej w gminie Juchnowiec Kościelny</p> <p>Modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej w gminie Supraśl</p> <p>Modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej w gminie Turośl Kościelna</p> <p>Modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej w gminie Wasilków</p> <p>Realizacja planowanych projektów polegać będzie na ograniczeniu emisji szkodliwych pyłów i gazów pochodzących z domowych pieców grzewczych w ramach tzw. niskiej emisji oraz zwiększeniu wykorzystania odnawialnych źródeł energii poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> zakup i montaż mikroinstalacji prosumenckich, czyli instalacji solarnych i ogniw fotowoltaicznych do produkcji energii elektrycznej oraz kolektorów słonecznych i pomp ciepła dla uzyskania ciepłej wody użytkowej mieszkańcom poszczególnych gmin, modernizację indywidualnych źródeł ciepła poprzez likwidację indywidualnych kotłowni lub palenisk węglowych, zastąpienie ich źródłami o wyższej niż dotychczas sprawności wytwarzania ciepła, z wyłączeniem montażu pieców węglowych. <p>Inwestycje odnoszące się do modernizacji indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej zostały wykazane w projekcie <i>Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Białegostoku i gmin: Choroszcz, Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Łapy, Supraśl, Wasilków, Zabłudów</i> pod pozycjami: BIA014, CZA009, DB009, JUC010, SUP008, WAS010 oraz zgodnie z <i>Planem gospodarki niskoemisyjnej</i> opracowanym w ramach projektu pn. <i>Działania na rzecz opracowania zasad gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Turośl Kościelna</i>.</p> <p>Oprócz wspólnego dokumentu opracowane są i przyjęte przez rady gmin PGN-y dla poszczególnych gmin.</p>	<p>EFRR</p>	<p>ZIT w ramach RPOWP</p>

WKŁAD ZIT W REALIZACJĘ SRWP i RPOWP

SRWP

DZIAŁANIE 5.2. realizuje:

Cel strategiczny 3. – Jakość życia

- **Cel operacyjny 3.4.** – Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami
 1. **Kierunek interwencji:** Gospodarka niskoemisyjna (w tym efektywność energetyczna).

RPOWP

PODDZIAŁANIE 5.2.1. i PODDZIAŁANIE 5.2.5. wpisują się w realizację:

Osi priorytetowej V – Gospodarka niskoemisyjna

Działanie 5.4. – Strategie niskoemisyjne

Priorytet inwestycyjny 4e. – Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu.

❖ CEL 5. GOSPODARKA NISKOEMISYJNA I OCHRONA ŚRODOWISKA – DZIAŁANIA

❖ DZIAŁANIE 5.3. GOSPODARKA WODNO-KANALIZACYJNA

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA: RPOWP, POIiŚ

CEL SZCZEGÓŁOWY

Rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej na obszarze BOF.

OPIS DZIAŁANIA I OCZEKIWANYCH REZULTATÓW

Gminy tworzące strefę zewnętrzną Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego odznaczają się niską i bardzo zróżnicowaną gęstością zaludnienia, która w 2012 roku wyniosła od 27 osób na km² do 177 osób na km², przy średniej w skali kraju wynoszącej 123 os./km². Konsekwencją tego jest ponoszenie relatywnie wysokich kosztów liniowych inwestycji infrastrukturalnych, takich jak inwestycje w zakresie gospodarki wodno-kanalizacyjnej. Inwestycje w sektorze gospodarki wodno-ściekowej powinny połączyć potrzeby ochrony środowiska przyrodniczego z gospodarką tak, aby przy możliwie najniższym koszcie ekonomicznym korzyści w zakresie społeczeństwa i środowiska były największe. Jest to szczególnie widoczne na obszarach wiejskich BOF, w których dominuje rozproszona zabudowa. Niezbędne jest w takiej sytuacji poszukiwanie alternatywnych rozwiązań w powyższym zakresie, m.in. poprzez wsparcie budowy systemów kanalizacji rozproszonej i indywidualnej.

Miejscowości podmiejskie, bezpośrednio graniczące z miastem Białystok, charakteryzujące się wyższą gęstością zaludnienia, mają możliwość rozbudowy zbiorczego systemu kanalizacji sanitarnej z uwzględnieniem odprowadzania ścieków do oczyszczalni ścieków zlokalizowanej na terenie miasta Białystok. Gminy z obszaru BOF obsługiwane przez pozostałe oczyszczalnie ścieków powinny rozbudowywać sieć kanalizacyjną w oparciu o własne systemy.

Istotą **DZIAŁANIA 5.3.** jest poprawa infrastruktury gospodarki wodno-kanalizacyjnej, w szczególności na obszarach poza rdzenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego.

Realizacja **DZIAŁANIA 5.3.** będzie możliwa poprzez przedsięwzięcia, które beneficjenci mogą podjąć w ramach POIiŚ oraz RPOWP. Wybór projektów planowanych do realizacji będzie dokonywany zgodnie z zasadami określonymi dla powyższych programów.

CEL 6. DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA

Niwelowanie różnicowań przestrzennych i przeciwdziałanie zapóźnieniom cywilizacyjnym peryferii, wynikającym najczęściej z barier w dostępności infrastrukturalnej (w tym głównie drogowej) jest jednym z ważniejszych wyzwań rozwojowych. Jakość infrastruktury transportowej oraz odpowiedni, adekwatny do rangi ośrodków regionalnych, standard dostępu do usług oraz infrastruktury społecznej i technicznej, należą do najważniejszych czynników wzrostu i kryteriów oceny poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. Zadaniem wymagającym pilnej interwencji są poprawa stanu technicznego oraz modernizacja układu transportowego BOF, mające na celu stworzenie zarówno nowoczesnego, jak i sprawnego wewnętrznie układu drogowego. Powiązania komunikacyjne powinny dotyczyć przede wszystkim poprawy głównych szlaków komunikacyjnych integrujących BOF oraz łączących go z innymi ważnymi ośrodkami gospodarczymi. Należy dążyć do połączenia BOF z krajowymi i międzynarodowymi ośrodkami wzrostu poprzez modernizację, rozbudowę i utrzymanie sieci dróg oraz budowę pasa startowego na lotnisku lokalnym, a także do wzmocnienia spójności terytorialnej BOF poprzez modernizację, rozbudowę i utrzymanie sieci transportowej i komunikacyjnej.

Realizacja Celu 6. będzie miała kluczowe znaczenie dla poprawy warunków prowadzenia działalności gospodarczej w BOF.

❖ CEL 6. DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA – DZIAŁANIA

❖ DZIAŁANIE 6.1. ROZWÓJ KLUCZOWYCH POWIĄZAŃ KOMUNIKACYJNYCH

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA: POPW

CEL SZCZEGÓŁOWY

Poprawa zewnętrznej i wewnętrznej dostępności transportowej oraz spójności przestrzennej BOF.

OPIS DZIAŁANIA I OCZEKIWANYCH REZULTATÓW

Istotą **DZIAŁANIA 6.1.** jest wzmocnienie miasta Białostok i jego obszaru funkcjonalnego w zakresie nowoczesnej infrastruktury transportowej, poprawa układu drogowego i dostępności komunikacyjnej (szczególnie od strony Warszawy), co stanowi jeden z czynników wpływających na jakość i poprawę warunków życia, możliwości rozwojowe i wizerunek obszaru. Zwiększenie atrakcyjności Białegostoku i obszaru funkcjonalnego, m.in. z punktu widzenia poten-

cyjnych inwestorów, wymaga poprawy dostępności zewnętrznej i wewnętrznej poprzez budowę i rozbudowę infrastruktury transportowej o kluczowym znaczeniu gospodarczym, niezbędnej do skomunikowania z terenami inwestycyjnymi, przejściami granicznymi, a także siecią dróg krajowych.

Wdrożenie **DZIAŁANIA 6.1.** umożliwi wyprowadzenie nadmiernego ruchu tranzytowego z miasta z nieprzystosowaną do tego infrastrukturą drogową, przyczyniając się do poprawy płynności ruchu drogowego i ograniczenia generowanych przez transport kosztów środowiskowych, w tym poprawy jakości powietrza i stanu akustycznego środowiska, poprawy uwarunkowań społeczno-ekonomicznych, co w efekcie przełoży się na bezpieczeństwo i jakość życia na obszarze BOF.

Obecnie główny problem stanowi dostępność komunikacyjna Białegostoku i obserwowane w nim stale rosnące natężenie ruchu tranzytowego kierującego się w stronę przejść granicznych z Litwą, Białorusią i Ukrainą.

Zatem najbardziej pożądanymi inwestycjami są:

- ❖ budowa drogi krajowej nr 8 od węzła Białystok Zachód (Choroszcz), poprzez węzeł Dobryniowo do węzła Sochonie,
- ❖ budowa południowej obwodnicy Białegostoku (w ciągu drogi S19),
- ❖ budowa zachodniej obwodnicy miejskiej wraz z budową dróg łączących miasto z obszarem funkcjonalnym,
- ❖ dokończenie przebudowy obwodnicy śródmiejskiej w Białymstoku,
- ❖ południowy odcinek obwodnicy miejskiej w Białymstoku,
- ❖ poprawa dostępności komunikacyjnej miasta Białegostoku od strony Warszawy,
- ❖ budowa obwodnicy Księżyna.

Konieczność realizacji obwodnic Białegostoku, w tym położonych w ciągu drogi ekspresowej S19 oraz ciągu drogi krajowej nr 8, w najbliższym przedziale czasowym wynika z istniejącej potrzeby w zakresie dostępności ośrodków położonych we wschodniej części Polski do sieci TEN-T i wyprowadzania ruchu z miast. Dodatkowo zapewnia zrównoważony rozwój sieci dróg ekspresowych na terenie całego kraju, zarówno w części zachodniej, jak i wschodniej Polski. Brak realizacji inwestycji drogowych należących do sieci TEN-T (S19 i S8 na odcinku Białystok – granica państwa) w województwie podlaskim oznacza dalszą marginalizację ośrodków zlokalizowanych we wschodniej części Polski.

Należy również podkreślić, że brak południowej obwodnicy miasta wpływa negatywnie na ruch drogowy odbywający się z wykorzystaniem drogi S19. Dodatkowo w celu zachowania spójności układu drogowego, a także mając na względzie planowane inwestycje z wykorzystaniem instrumentu ZIT, konieczne jest zaplanowanie komplementarnych odcinków o odpowiednich parametrach, stanowiących połączenia S19 i obwodnicy z siecią dróg miejskich. Realizacja południowej obwodnicy Białegostoku poprawi dostępność do terenów inwestycyjnych, co istotnie wpłynie na rozwój gospodarczy miasta.

Ruch tranzytowy odbywający się w ciągu drogi krajowej nr 8 w kierunku przejść granicznych z Litwą i Białorusią, w szczególności w Budzisku, Kuźnicy i Bobrownikach, odbywa się w granicach miasta Białegostoku z wykorzystaniem drogi nr 8, 19, 65. W związku z tym następuje zwiększenie eksploatacji dróg położonych w granicach miasta, obsługujących ten ruch i tym samym zmniejsza się bezpieczeństwo ruchu drogowego. Zmniejsza się także przepustowość tego odcinka, co ma bezpośredni wpływ na płynność jazdy. Obserwuje się zatem negatywny wpływ tranzytu na ludzi, dobra materialne i przyrodę.

Realizacja odcinka Białystok Zachód (Choroszcz) – Sochonie w ciągu drogi krajowej nr 8 poprzez skierowanie jej poza granice miasta odciąży miasto Białystok z ok. 80% ruchu tranzytowego. Jednocześnie zapewni dobrą komunikację regionu i pozostałych województw wschodnich z przejściem granicznym w Budzisku (Litwa), Bobrownikach i Kuźnicy (Białoruś) oraz dogodne połączenie dróg S8, DK8, DK65 i DK19/S19.

Szybsza, bezpieczniejsza i sprawniejsza komunikacja drogowa przy zredukowaniu negatywnego oddziaływania na środowisko będzie dodatkowo wpływać na poprawę jakości usług transportowych i mobilność osób. Dodatkowo przełoży się na zwiększenie współpracy w obszarze funkcjonalnym, a także z uwagi na przygraniczne położenie Białegostoku współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej.

Rezultatem **DZIAŁANIA 6.1.** będzie stworzenie nowoczesnej, spójnej sieci infrastruktury transportowej o najwyższych parametrach na terenie Białegostoku i jej powiązanie z siecią dróg zlokalizowanych na obszarze funkcjonalnym oraz siecią dróg krajowych i ekspresowych, poprawa sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym, jego bezpieczeństwa i niezawodności, co przyczyni się do osiągnięcia celu strategicznego założonego w szczególności w *Strategii Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku)*, tj. uzupełnienia sieci TEN-T, skrócenia czasu podróży pomiędzy głównymi ośrodkami aglomeracyjnymi oraz wzrostu wskaźnika bezpieczeństwa ruchu. Rozszerzenie dostępności komunikacyjnej obszaru funkcjonalnego wpłynie pozytywnie na rozwój konkurencyjności i przyczyni się do ożywienia przedsiębiorczości w całym tym obszarze. Ponadto nastąpi wzrost wskaźnika dostępności transportowej obszaru mierzony wskaźnikiem WMDT, podniesienie poziomu efektywności funkcjonowania układu transportowego miasta Białegostoku i jego obszaru funkcjonalnego, skutkujące skróceniem czasu dojazdów.

Realizacja **DZIAŁANIA 6.1.** będzie możliwa poprzez przedsięwzięcia, które beneficjenci mogą podjąć w ramach POPW. Wybór projektów planowanych do realizacji z POPW będzie dokonywany zgodnie z zasadami określonymi dla tego programu krajowego.

❖ CEL 6. DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA – DZIAŁANIA

❖ DZIAŁANIE 6.2. BUDOWA PASA STARTOWEGO NA LOTNISKU KRYWLANY

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA: środki własne

CEL SZCZEGÓŁOWY

Zwiększenie zewnętrznej dostępności transportowej BOF.

OPIS DZIAŁANIA I OCZEKIWANYCH REZULTATÓW

Istotą **DZIAŁANIA 6.2.** będzie realizacja przedsięwzięcia polegającego na budowie lotniska publicznego o ograniczonej certyfikacji w Białymstoku wraz z niezbędną infrastrukturą dopasowanego do lokalnych potrzeb regionu. Województwo podlaskie należy do regionów o najstąbiej rozwiniętej infrastrukturze transportowej w kraju. Analiza wszystkich środków transportu za pomocą wskaźnika międzygałęziowej dostępności transportowej (WMDT), który w roku 2011 wyniósł w województwie jedynie 73,3% średniej krajowej, plasuje region na przedostatnim miejscu w Polsce. Ponadto, województwo podlaskie nie posiada żadnego portu lotniczego. Prawie cały region znajduje się poza izochroną 120 minut dostępności do portu lotniczego. Po uruchomieniu portu lotniczego w Lublinie, Białystok pozostaje największym miastem w Unii Europejskiej pozbawionym komunikacji lotniczej, a Podlaskie jako region jest obszarem najbardziej oddalonym od lotniska komunikacyjnego.

Realizacja przedsięwzięcia, polegającego na przekształceniu istniejącego, lotniska cywilnego w lotnisko publiczne o ograniczonej certyfikacji będzie odpowiedzią na zapotrzebowanie mieszkańców miasta i regionu na tego typu infrastrukturę, zgłoszone w trakcie konsultacji społecznych RPOWP.

Rezultatem **DZIAŁANIA 6.2.** będzie wzrost dostępności transportowej mierzony wskaźnikiem WMDT.

Ponadto budowa infrastruktury lotniczej wpłynie na poprawę dostępności transportowej i przyczyni się do rozwoju społeczno-gospodarczego miasta i regionu, zwiększenia kontaktów międzynarodowych, także tych, które wiążą się z funkcjami tranzytowymi. Budowa lokalnego lotniska, umożliwi ponadto szybki transport wewnątrz kraju oraz włączy Białystok i jego obszar funkcjonalny w międzynarodowy system transportu powietrznego poprzez łączność z węzłami lotniczymi w kraju i zagranicą.

CEL 7. INTEGRACJA STRATEGICZNEGO ZARZĄDZANIA ROZWOJEM BOF

Cel wynika z potrzeby zintegrowania potencjału wszystkich mocnych stron BOF oraz szans rozwojowych, przy jednoczesnym dostrzeżeniu słabości, jaką jest niski poziom zinstytucjonalizowania współpracy w zakresie planowania rozwoju BOF.

Cel jest zgodny ze SRMB Priorytet **E.1. – Integracja planistyczna obszaru metropolitalnego**. W jego ramach przyjmuje się, iż powiązania wewnętrzne w obszarze metropolitalnym są istotnym warunkiem jego rozwoju. Biorąc pod uwagę realizację zadań, takich jak: ochrona środowiska, gospodarka odpadami, podejmowanie wspólnych działań w zakresie edukacji, ochrony zdrowia, promocja oraz pozyskiwanie środków unijnych, realizacja powyższego celu jest szczególnie istotna. Podkreśla się, iż rozwój funkcji metropolitalnych jest możliwy jedynie przy pełnej koherencji z działaniami na całym jej obszarze.

❖ CEL 7. INTEGRACJA STRATEGICZNEGO ZARZĄDZANIA ROZWOJEM BOF – DZIAŁANIA

❖ DZIAŁANIE 7.1. INSTYTUCJONALIZACJA WSPÓŁPRACY SAMORZĄDÓW BOF

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA: POPT i środki własne

CEL SZCZEGÓŁOWY

Zapewnienie sprawnego zarządzania i efektywnego wykorzystania środków oraz wsparcie beneficjentów w procesie przygotowania i realizacji projektów.

OPIS DZIAŁANIA I OCZEKIWANYCH REZULTATÓW

Istotą **DZIAŁANIA 7.1.** jest stworzenie efektywnego systemu instytucjonalnego zarządzania BOF. Przyczyni się to do eliminacji zagrożenia, jakim jest niski poziom zinstytucjonalizowanej współpracy w zakresie rozwoju BOF, przy wykorzystaniu szansy wynikającej z dostępności środków z funduszy strukturalnych na rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych.

Celem **DZIAŁANIA 7.1.** jest zapewnienie kompleksowego wsparcia oraz zabezpieczenie odpowiedniego zaplecza kadrowego i technicznego dla instytucji odpowiedzialnej za zarządzanie, wdrażanie, monitorowanie przyjętych działań w ramach Strategii ZIT BOF. Oznacza to informowanie, ocenę oraz kontrolę realizacji założonych celów Strategii ZIT BOF i przyjętych do realizacji projektów. **DZIAŁANIE 7.1.** ukierunkowane jest również na podnoszenie kwalifikacji

pracowników instytucji wdrażającej Strategię ZIT BOF oraz zabezpieczenie zaplecza technicznego, tj. sprzętu, wyposażenia, materiałów oraz narzędzi i systemów informatycznych, a także innych potrzeb związanych z funkcjonowaniem tej instytucji.

Do realizacji **DZIAŁANIA 7.1.** na mocy uchwał Rad Gmin BOF w 2013 r. zostało powołane Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, a z dniem 1 czerwca 2014 r. rozpoczęło działalność Biuro Zarządu Stowarzyszenia BOF z siedzibą w Białymstoku.

Rezultatem **DZIAŁANIA 7.1.** będzie wypracowanie zasad współpracy podmiotów realizujących politykę rozwoju BOF. Zapewniona zostanie możliwość efektywnego wdrażania Strategii ZIT BOF i koordynowania realizowanych na poziomie BOF projektów.

Realizacja **DZIAŁANIA 7.1.** będzie możliwa poprzez przedsięwzięcia, które beneficjenci mogą podjąć w ramach POPT i środków własnych.

❖ CEL 7. INTEGRACJA STRATEGICZNEGO ZARZĄDZANIA ROZWOJEM BOF – DZIAŁANIA

❖ DZIAŁANIE 7.2. DOKUMENTY STRATEGICZNE BOF

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA: POPT i środki własne

CEL SZCZEGÓŁOWY

Zapewnienie sprawnego zarządzania i efektywnego wykorzystania środków oraz wsparcie beneficjentów w procesie przygotowania i realizacji projektów.

OPIS DZIAŁANIA I OCZEKIWANYCH REZULTATÓW

Istotą **DZIAŁANIA 7.2.** jest koordynacja i wsparcie opracowywania dokumentów planistycznych dla obszaru BOF. Przyczyni się to do eliminacji zagrożenia, jakim jest niski poziom zinstytucjonalizowanej współpracy w zakresie rozwoju BOF, przy wykorzystaniu szansy wynikającej z dostępności środków z funduszy strukturalnych na rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych.

Celem **DZIAŁANIA 7.2.** jest organizacja prac zmierzających do opracowania planów funkcjonalno-rozwojowych w obrębie miasta Białystok i jego obszaru funkcjonalnego. Zainicjowanie strategicznego planowania pozwoli określić wizję zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego BOF, podnieść jego atrakcyjność inwestycyjną i podkreślić charakter tego obszaru, jako bieguna wzrostu gospodarczego województwa podlaskiego.

Rezultatem **DZIAŁANIA 7.2.** będzie opracowanie dokumentów strategicznych dla obszaru BOF, takich jak na przykład: program rozwoju przedsiębiorczości; program wsparcia specjalizacji gospodarczych BOF (*smart specialisations*); program przeciwdziałania ubóstwu; plan osłony hydrometeorologicznej społeczeństwa; plan zagospodarowania przestrzennego; plan gospodarowania wodą opadową; program przeciwdziałania tzw. niskiej emisji; program współpracy transgranicznej; program wykorzystania OZE; program rozwoju kompetencji zawodowych mieszkańców; program aktywizacji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; program rozwoju talentów i inne.

Realizacja **DZIAŁANIA 7.2.** będzie możliwa poprzez przedsięwzięcia, które beneficjenci mogą podjąć w ramach POPT i środków własnych.

7. Tryb i kryteria wyboru projektów przewidzianych do realizacji w ramach ZIT BOF

Zgodnie z zapisami art. 38 ust. 1 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (Dz.U. 2014, poz. 1146), wybór projektów przewidzianych do realizacji będzie odbywał się **w trybie konkursowym i pozakonkursowym**. Tryb wyboru projektów został określony w oparciu o zapisy dokumentu *Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Umowy Partnerstwa* (MliR, 21 maja 2014 r.) oraz *Wytyczne w zakresie trybów wyboru projektów na lata 2014-2020*, zatwierdzone przez Ministra Infrastruktury i Rozwoju 31 marca 2015 r. Proces naboru, ich oceny i wyboru projektów do dofinansowania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego 2014-2020 reguluje *Instrukcja Wykonawcza Instytucji Zarządzającej RPOWP*. W ramach alokacji dedykowanej ZIT BOF tryb wyboru projektów dookreślony został zapisami *Instrukcji Wykonawczej Instytucji Pośredniczącej ZIT BOF*.

Na podstawie ww. dokumentów w trakcie opracowywania Strategii ZIT BOF, wspólnie z IZ, na podstawie zapisów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 dokonano uszczegółowienia odnośnie trybu wyboru projektów dla każdego z Priorytetów Inwestycyjnych realizowanych za pomocą instrumentu ZIT.

Poniższa tabela zawiera uzgodniony i odpowiadający zewnętrznym regulacjom tryb wyboru projektów Strategii ZIT BOF.

Tabela 52. Tryb wyboru projektów Strategii ZIT BOF w poszczególnych Priorytetach Inwestycyjnych

CT	Priorytet Inwestycyjny		Działanie/ Poddziałanie Strategii ZIT BOF	Alokacja		Tryb wyboru projektów
	Numer	Opis		ZIT	INNA	
3	3a.	Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm.	1.1.		+	konkursowy lub pozakonkursowy*
			1.2./ 1.2.1	+		pozakonkursowy
	4c.	Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym.	5.2./ 5.2.2.		+	konkursowy lub pozakonkursowy*
			5.2./ 5.2.3.		+	konkursowy lub pozakonkursowy*
4	4e.	Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu.	5.1./ 5.1.1.	+		pozakonkursowy
			5.1./ 5.1.2.		+	pozakonkursowy
			5.2./ 5.2.1.	+		pozakonkursowy
			5.2./ 5.2.5.	+		pozakonkursowy
	4g.	Promowanie wykorzystywania wysokosprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe.	5.2./ 5.2.4.		+	konkursowy lub pozakonkursowy*

CT	Priorytet Inwestycyjny		Działanie/ Poddziałanie Strategii ZIT BOF	Alokacja		Tryb wyboru projektów
	Numer	Opis		ZIT	INNA	
6	6b.	Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie.	5.3.		+	konkursowy lub pozakonkursowy*
	6c.	Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.	3.1.		+	konkursowy lub pozakonkursowy*
7	7b.	Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi.	1.2./ 1.2.2	+		pozakonkursowy
			6.1.		+	konkursowy lub pozakonkursowy*
	7c.	Rozwój i usprawnianie przyjaznych środowisku (w tym o obniżonej emisji hałasu) i niskoemisyjnych systemów transportu, w tym śródlądowych dróg wodnych i transportu morskiego, portów, połączeń multimodalnych oraz infrastruktury portów lotniczych, w celu promowania zrównoważonej mobilności regionalnej i lokalnej.	6.2.		+	konkursowy lub pozakonkursowy*
9	9a.	Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych.	4.3.	+		konkursowy
	9i.	Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie.	4.1.		+	konkursowy
	9iv.	Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym.	4.2.	+		konkursowy
10	10iv.	Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmocnienie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami.	2.1./ 2.1.1.		+	konkursowy
			2.2.	+		konkursowy
	10a.	Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.	2.1./ 2.1.2.	+		konkursowy
			2.4./ 2.4.2.	+		konkursowy
2.5./ 2.5.2.			+		pozakonkursowy	
10iii.	Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji.	2.1./ 2.1.1.		+	konkursowy	
10ii.	Poprawa jakości, skuteczności i dostępności szkolnictwa wyższego oraz kształcenia na poziomie równoważnym w celu zwiększenia udziału i poziomu osiągnięć.	2.3.		+	konkursowy lub pozakonkursowy*	

CT	Priorytet Inwestycyjny		Działanie/ Poddziałanie Strategii ZIT BOF	Alokacja		Tryb wyboru projektów
	Numer	Opis		ZIT	INNA	
	10i.	Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia.	2.4./ 2.4.1.	+		konkursowy
			2.5./ 2.5.1.		+	konkursowy
11	11i.	Inwestycje w zdolności instytucjonalne i w sprawność administracji publicznej oraz efektywność usług publicznych na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym w celu przeprowadzenia reform, z uwzględnieniem lepszego stanowienia prawa i dobrego rządzenia.	7.1.		+	konkursowy lub pozakonkursowy*
			7.2.		+	konkursowy lub pozakonkursowy*

* zgodnie z zasadami określonymi dla właściwego programu operacyjnego

Źródło: Opracowanie własne.

7.1. Tryb pozakonkursowy

Głównym wyznacznikiem określenia pozakonkursowego trybu wyboru projektów było:

- ❖ jednoznaczne określenie podmiotu – wnioskodawcy danego projektu, ze względu na jego charakter lub cel (art. 38 ust. 2. ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów ...),
- ❖ znaczenie strategiczne dla rozwoju społeczno-gospodarczego Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego lub to, czy projekt dotyczy realizacji zadań publicznych (art. 38 ust. 3. ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów ...).

Wybór projektu w trybie pozakonkursowym obejmuje:

- ❖ zgłoszenie projektu,
- ❖ identyfikację projektu,
- ❖ wezwanie do złożenia wniosku o dofinansowanie,
- ❖ ocenę projektu,
- ❖ rozstrzygnięcie w zakresie wyboru projektu do dofinansowania.

Na etapie prac nad Strategią ZIT BOF członkowie Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego zgłosili propozycje projektów do wyboru w trybie pozakonkursowym, które zostały poddane ocenie. Procedura wyboru projektów w trybie pozakonkursowym do zarekomendowania IZ RPOWP obejmowała:

1. Ustalenie kryteriów strategicznych oceny projektów rekomendowanych IZ RPOWP do identyfikacji w trybie pozakonkursowym.
2. Określenie zasad oceny projektów rekomendowanych IZ RPOWP do identyfikacji w trybie pozakonkursowym.

3. Opracowanie rankingu projektów rekomendowanych IZ RPOWP do identyfikacji w trybie pozakonkursowym.

Ustalenie kryteriów strategicznych oceny projektów rekomendowanych IZ RPOWP do identyfikacji w trybie pozakonkursowym

Mając na uwadze konieczność zapewnienia, że projekty realizowane w ramach Strategii ZIT BOF w optymalny sposób przyczyniają się do osiągnięcia celów i wskaźników określonych w tym dokumencie oraz w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020, przyjęto kluczowe kryteria własne, dla każdego z analizowanych w ramach Strategii ZIT BOF Priorytetów Inwestycyjnych.

Identyfikacji projektów, które będą rekomendowane IZ RPOWP do dofinansowania w ramach instrumentu ZIT w trybie pozakonkursowym dokonano na podstawie kryteriów strategicznych. Wyodrębnione zostały trzy obszary kryteriów:

- ❖ zgodność z politykami horyzontalnymi,
- ❖ zgodność z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020,
- ❖ zgodność ze Strategią Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020.

Największą wagę – 50 punktów - przyznano trzeciemu kryterium. Niewiele niższą – równą 40 punktów – drugiemu kryterium. Pierwszemu kryterium przyznano 10 punktów. Wszystkie szczegółowe informacje dotyczące: obszarów kryteriów, kryteriów oceny projektów rekomendowanych IZ RPOWP do wyboru w trybie pozakonkursowym, zostały zawarte w tabeli 53.

Tabela 53. Obszary kryteriów oceny projektów pozakonkursowych

Obszary kryteriów		
1. Zgodność z politykami horyzontalnymi	2. Zgodność z RPOWP 2014-2020	3. Zgodność ze Strategią ZIT BOF
kryteria	kryteria	kryteria
1.1. Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji	2.1. Zgodność z przesłankami i celami Priorytetu Inwestycyjnego	3.1. Zgodność z celami rozwojowymi określonymi w Strategii
1.2. Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej	2.2. Zgodność z przewidywanymi efektami realizacji Priorytetu Inwestycyjnego	3.2. Partnerstwo, komplementarność, synergia, projekt zintegrowany
1.3. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.	2.3. Zgodność z preferencjami wsparcia w danym Priorytecie Inwestycyjnym	3.3. Siła oddziaływania
10	40	50
100		

Kryterium	Opis
1.1. Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji	Oceniane są proponowane przez projekt rozwiązania w sferze gospodarki opartej na wiedzy i innowacji.
1.2. Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej	Oceniane są proponowane przez projekt rozwiązania w sferze gospodarki efektywnie gospodarującej zasobami środowiska przyrodniczego.
1.3. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.	Oceniane są proponowane przez projekt rozwiązania w sferze gospodarki zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.
2.1. Zgodność z przesłankami i celami Priorytetu Inwestycyjnego	Oceniane są założenia, opis i cele projektu w odniesieniu do przesłanek realizacji, celów i opisu Priorytetu Inwestycyjnego. Przedmiotem oceny jest istota, rzeczywista potrzeba oraz pilność projektu na tle konsekwencji zaniechania jego realizacji.
2.2. Zgodność z przewidywanymi efektami realizacji Priorytetu Inwestycyjnego	Oceniany jest wkład planowanych rezultatów projektu w osiągnięcie spodziewanych efektów realizacji Priorytetu Inwestycyjnego oraz efektywność projektu rozumiana jako stosunek nakładów do planowanych rezultatów w świetle celów projektu.
2.3. Zgodność z preferencjami wsparcia w danym celu rozwojowym	Oceniana jest zgodność projektu z preferencjami sformułowanymi w RPOWP dla każdego Priorytetu Inwestycyjnego. Liczba zagadnień podlegających ocenie jest zmienna, w zależności od cech preferowanych w danym Działaniu, Poddziałaniu lub grupie projektów.
3.1. Zgodność z celami rozwojowymi określonymi w Strategii	Oceniane są założenia, opis i cele projektu w odniesieniu do celów rozwojowych Strategii ZIT BOF. Przedmiotem oceny jest istota, rzeczywista potrzeba oraz pilność projektu na tle konsekwencji zaniechania jego realizacji.
3.2. Partnerstwo, komplementarność, synergia, projekt zintegrowany	Oceniana jest zasadność partnerskiej realizacji projektu z punktu widzenia jego zakładanych efektów. Badany jest stopień zaangażowania instytucji (publicznych i niepublicznych) biorących udział w projekcie, w tym m.in. wielkość ich udziału finansowego. Oceniane jest także powiązanie projektu z innymi przedsięwzięciami, zarówno z tymi zrealizowanymi, jak też z tymi, które są w trakcie realizacji, względnie z tymi, które uzyskały decyzję o finansowaniu (bez względu na źródło finansowania). Badany jest stopień powiązania z innymi przedsięwzięciami, czyli to, na ile powiązane projekty warunkują się nawzajem oraz przyczyniają się do wzmocnienia wzajemnych efektów powodując ich maksymalizację tzw. efekt synergii.
3.3. Siła oddziaływania	Oceniana jest siła oddziaływania projektu (wykraczająca poza jego bezpośrednie rezultaty), czyli to, na ile projekt prowadzi do całkowitego i trwałego rozwiązania problemu oraz w jakiej skali oddziałuje on na otoczenie społeczno-gospodarcze projektu.

Określenie zasad oceny projektów rekomendowanych IZ RPOWP do identyfikacji w trybie pozakonkursowym

W ramach każdego z obszarów wyodrębniono kryteria, które zostały zdefiniowane na podstawie parametrów szczegółowych, przedstawionych w załączniku 13.8. do Strategii ZIT BOF. Ocena polegała na udzieleniu odpowiedzi na pytanie: „Czy projekt wpływa na parametr, czy nie?”. Odpowiedzi były „zero-jedynkowe”, przy czym „jeden” oznaczało, że parametr ma wpływ, a „zero”, że nie. Dokonano trójstronnej oceny, przez: potencjalnego Beneficjenta, Eksperta i Stowarzyszenie BOF. Wynik końcowy jest nieważoną średnią arytmetyczną odpowiedzi udzielonych przez trzech respondentów. Należy podkreślić, że niemożliwe było uzyskanie łącznie 100 punktów, ponieważ nie wszystkie parametry były oceniane przez trzech respon-

dentów, a także nie wszystkie parametry dotyczyły wszystkich projektów realizowanych w ramach poszczególnych celów (np. W celu 5. niektóre parametry dotyczyły rozwoju transportu rowerowego, inne komunikacji miejskiej czy oświetlenia ulicznego).

Opracowanie rankingu projektów rekomendowanych IZ RPOWP do identyfikacji w trybie pozakonkursowym

Na podstawie uzyskanych wyników dokonano rangowania projektów, od tych, które uzyskały największą średnią liczbę punktów, do tych najniżej punktowanych. Ranking pozwolił na podział projektów na trzy kategorie: projekty rekomendowane IZ RPOWP do identyfikacji w trybie pozakonkursowym jako priorytetowe (I), projekty rekomendowane IZ RPOWP do identyfikacji w trybie pozakonkursowym (II) i nierekomendowane IZ RPOWP do identyfikacji w trybie pozakonkursowym (III). W dokumencie zamieszczono ranking projektów, które zostały włączone do I kategorii.

Tabela 54. Kategorie projektów

Kategorie projektów:	
I kategoria	Projekty rekomendowane IZ RPOWP do identyfikacji w trybie pozakonkursowym jako priorytetowe, tj. projekty, które uzyskały co najmniej 40 punktów.
II kategoria	Projekty rekomendowane IZ RPOWP do identyfikacji w trybie pozakonkursowym, tj. projekty, które uzyskały mniej niż 40 punktów, ale co najmniej 30 punktów.
III kategoria	Projekty nierekomendowane IZ RPOWP do identyfikacji w trybie pozakonkursowym, tj. projekty, które uzyskały mniej niż 30 punktów.

Tabela 55. Ranking projektów rekomendowanych do wyboru jako priorytetowe

Miejsce	Nazwa projektu	Liczba zdobytych punktów
Cel 1 Atrakcyjność inwestycyjna		
1	P 1.1 Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w Białymstoku	80,55
2	P 1.4 Projekt zintegrowany: Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w Zabłudowie	75,55
3	P 1.2 Projekt zintegrowany: Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w Łapach	75,11
4	P 1.3 Projekt zintegrowany: Poprawa dostępności terenów inwestycyjnych przy ul. Kodeksu Supraskiego w Supraślu	72,22
Cel 2 Kompetencje do pracy		
1	P 2.1 Laboratorium Młodego Mistrza i Odkrywcy w Białymstoku	63,18
Cel 5 Gospodarka niskoemisyjna i ochrona środowiska		
1	P 5.1 Projekt partnerski: Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego i rowerowego w BOF	69,26
2	P 5.2 Utworzenie centrum przesiadkowego w Łapach (dworzec i teren PKS)	66,18
3	P 5.4 Realizacja planu gospodarki niskoemisyjnej na terenie gminy Zabłudów	44,64
4	P 5.3 Realizacja planu gospodarki niskoemisyjnej na terenie gminy Czarna Białostocka	41,03
5	P 5.5 Modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej w Białymstoku	40,86
	P 5.6 Modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej w gminie Czarna Białostocka	40,86
	P 5.7 Modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej w gminie Dobrzyń-niewo Duże	40,86
	P 5.8 Modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej w gminie Juchnowiec Kościelny	40,86
	P 5.9 Modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej w gminie Supraśl	40,86
	P 5.10 Modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej w gminie Turośń Kościelna	40,86

Miejsce	Nazwa projektu	Liczba zdobytych punktów
	P 5.11 Modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej w gminie Wasilków	40,86

Zgodnie z 5. ust. 3, pkt. 1) *Porozumienia w sprawie powierzenia Instytucji Pośredniczącej zadań dotyczących realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 (RPOWP 2014-2020) oraz wdrażania Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020* identyfikacja projektów w trybie pozakonkursowym zostanie dokonana przez IZ RPOWP na etapie opiniowania Strategii ZIT BOF. Po pozytywnej weryfikacji IZ RPOWP dokona wpisania przedsięwzięć do SZOOP. Ponadto, w gestii IP ZIT BOF leżeć będzie wezwanie beneficjenta do złożenia wniosku o dofinansowanie projektu w trybie pozakonkursowym. Przedłożone wnioski o dofinansowanie podlegać będą procesowi oceny wg kryteriów przyjętych przez KM RPOWP. Ich ocena będzie dokonywana wspólnie przez IZ i IP według procedury określonej szczegółowo w *Instrukcji Wykonawczej RPOWP na lata 2014-2020*, zaś udział Związku ZIT na tym etapie został zdefiniowany w *Instrukcji Wykonawczej Instytucji Pośredniczącej ZIT BOF w ramach RPOWP na lata 2014-2020*.

Kryteria wyboru projektów w trybie pozakonkursowym zawiera załącznik 13.9. do Strategii ZIT BOF.

7.2. Tryb konkursowy

Tryb konkursowy jest podstawowym trybem wyboru projektów. Procedura konkursowa ma na celu dokonanie wyboru do dofinansowania projektów w ramach poszczególnych działań RPOWP 2014-2020, w których przewidziano realizację projektów w formule Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, spełniających kryteria zatwierdzone przez Komitet Monitorujący RPOWP 2014-2020. Szczegóły dotyczące udziału Związku ZIT jako Instytucji Pośredniczącej RPOWP 2014-2020 w procedurze konkursowej zostały określone w 5. ust. 1 *Porozumienia w sprawie powierzenia Instytucji Pośredniczącej zadań dotyczących realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 (RPOWP 2014-2020) oraz wdrażania Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020*, a także w rozdziale 6. *Instrukcji Wykonawczej Instytucji Pośredniczącej ZIT BOF w ramach RPOWP na lata 2014-2020* zatytułowanym: *Procedura udziału w ocenie i wyborze projektów do dofinansowania w trybie konkursowym*.

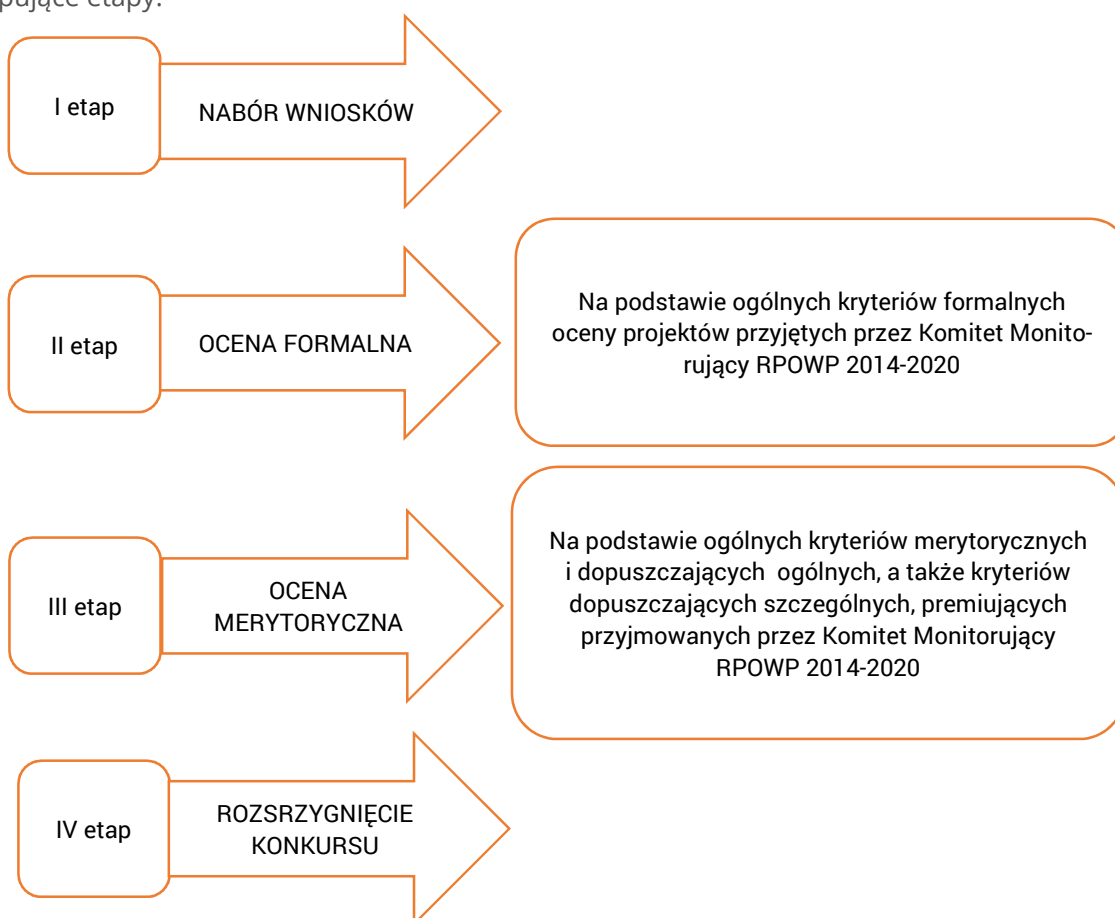
Związek ZIT bierze udział w pracach Instytucji Ogłaszającej Konkurs (IOK) w zakresie przygotowania harmonogramów konkursów, wysokości alokacji na dany konkurs, regulaminów (dokumentacji konkursowych) w przypadku konkursów dedykowanych projektom ZIT BOF.

Pracownicy ZIT BOF biorą udział w ocenie projektów jako członkowie Komisji Oceny Projektów, w szczególności w zakresie oceny zgodności projektów ze Strategią ZIT BOF. Związek ZIT ma też obowiązek opublikowania na stronie internetowej IP ZIT BOF informacji o publikacji ogłoszenia o konkursie na portalu RPOWP 2014-2020, a także informacji o wszelkich zmianach dokonanych przez IOK w regulaminie (dokumentacji konkursowej), jak również wynikach konkursów.

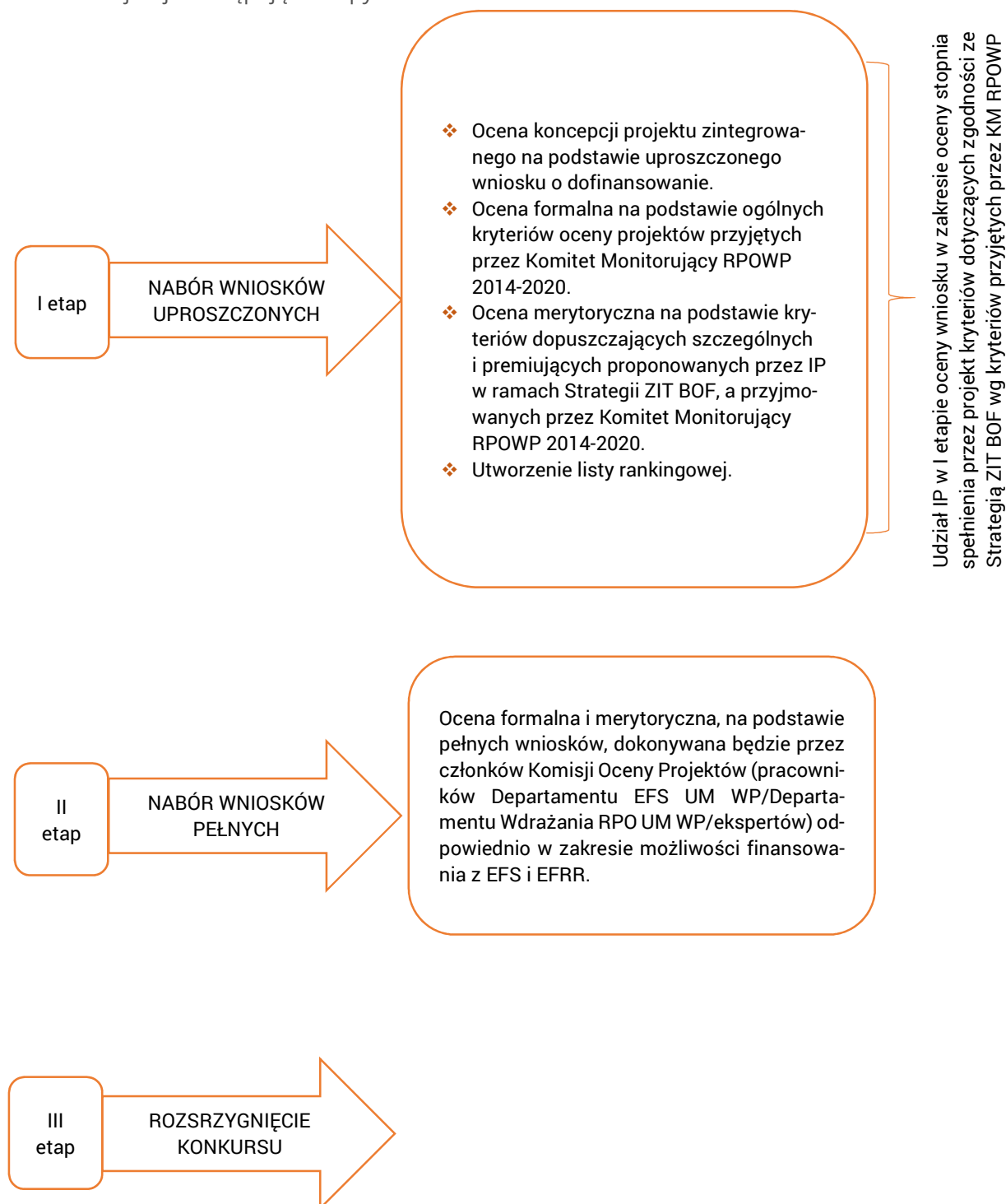
Procedura konkursowa projektów w ramach instrumentu ZIT jest zróżnicowana w zależności od zakresu dofinansowania projektów:

- ❖ projekty ubiegające się o dofinansowanie z EFS,
- ❖ projekty zintegrowane – ubiegające się o dofinansowanie z EFS i EFRR.

W przypadku projektów ubiegających się o dofinansowanie z EFS procedura obejmuje następujące etapy:

W przypadku projektów zintegrowanych ubiegających się o dofinansowanie z EFS i ERFF procedura obejmuje następujące etapy⁵⁹:

⁵⁹ Dopuszczane są również projekty zintegrowane łączące więcej niż dwa priorytety inwestycyjne. Możliwe są także projekty zintegrowane ubiegające się o dofinansowanie z różnych priorytetów inwestycyjnych w ramach jednego funduszu np. EFS lub EFRR.

7.3. Propozycje kryteriów wyboru projektów

Zgodnie z treścią *Zasad realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce*, w przypadku projektów realizowanych w formule ZIT, niezależnie od trybu wyboru projektów, proponowane projekty muszą spełniać kryteria wyboru projektów ustanawiane przez Komitet Monitorujący RPO. W związku z powyższym związek ZIT BOF, jako IP RPOWP 2014-2020, opracował wspólnie z IZ RPOWP 2014-2020 podczas cyklu warsztatów tematycznych, propozycje kryteriów wyboru projektów w trybie konkursowym i pozakonkursowym dotyczących działań RPOWP 2014-2020 planowanych do dofinansowania w ramach instrumentu ZIT i przedstawił je do zatwierdzenia KM RPOWP 2014-2020. Wypracowany kształt kryteriów wyboru projektów służących realizacji Strategii ZIT BOF oraz wartości punktowe w poszczególnych kryteriach zostały przyjęte na posiedzeniu Komitetu Monitorującego w dniu 29 października 2015 roku. W związku z koniecznością zwiększenia roli IP ZIT BOF w ocenie projektów ZIT, w Strategii ZIT BOF zostały, w zakresie EFS, przedstawione rozszerzone propozycje kryteriów wyboru projektów w stosunku do kryteriów przyjętych przez Komitet Monitorujący (zwiększono wagę kryteriów premiujących, które oceniane będą przez pracowników IP ZIT BOF). Ich ostateczny kształt zostanie zatwierdzony przez Komitet Monitorujący. Z kolei w zakresie oceny projektów zintegrowanych do kompetencji pracowników IP ZIT BOF należeć będzie ocena wszystkich kryteriów różnicujących, a także badanie zintegrowanego charakteru przedsięwzięcia na etapie oceny formalno-merytorycznej wniosku uproszczonego.

Opracowane kryteria wyboru projektów mają na celu zapewnienie, aby wybrane do dofinansowania projekty, w jak największym stopniu przyczyniły się do realizacji Strategii ZIT BOF ze szczególnym uwzględnieniem zobowiązań wynikających z zapisów porozumienia pomiędzy IZ RPOWP, a IP ZIT BOF dotyczących m.in. wartości docelowych wskaźników. Ocena zgodności strategicznej projektów ze Strategią ZIT BOF obejmuje kryteria oceniające zarówno zgodność zgłaszanych projektów ze Strategią ZIT, jak i ich stopień zgodności ze Strategią ZIT BOF (m.in. zgodność z celami ZIT, poprawność doboru wskaźników Strategii ZIT BOF oraz stopień ich realizacji, oddziaływanie/zasięg terytorialny projektu, zintegrowanie projektu z innymi projektami, wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy BOF, rozwiązanie problemu specyficznego dla obszaru BOF i wskazanego w Strategii ZIT BOF).

W przypadku projektów zintegrowanych (łączyjących interwencje w ramach EFS i EFRR) ocena ich zgodności strategicznej ze Strategią ZIT BOF odbywać się będzie w trakcie weryfikacji uproszczonych wniosków o dofinansowanie (I etap oceny z zastosowaniem procedury preselekcji). Na tym etapie ocena obejmować będzie sprawdzenie spełniania przez wniosek kryteriów: formalno-merytorycznych obligatoryjnych, merytorycznych dopuszczających szczególnych oraz merytorycznych szczegółowych (kryteriów różnicujących). Ocena zgodności strategicznej odbywać się będzie w oparciu o przedstawione poniżej kryteria (należące do grupy kryteriów formalno-merytorycznych obligatoryjnych):

Kryterium	Wymogi kryterium
Zgodność z celami rozwojowymi określonymi w Strategii ZIT BOF	Czy projekt realizuje cele Strategii ZIT BOF w zakresie danego PI? Czy projekt wynika ze zdiagnozowanych potrzeb i jest odpowiedzią na główne i istotne problemy określone w Strategii ZIT BOF?

Kryterium	Wymogi kryterium
Poprawność doboru wskaźników uwzględnionych w Strategii ZIT BOF	<p>Czy Wnioskodawca dokonał prawidłowego doboru wskaźników, tj. czy wskazane przez Wnioskodawcę wskaźniki są zgodne ze wskaźnikami dedykowanymi dla danego Działania/Poddziałania w Strategii ZIT BOF oraz czy są adekwatne dla danego typu projektu?</p> <p>Czy projekt przyczynia się do osiągnięcia wskaźników monitoringu określonych w Strategii ZIT BOF?</p>
Zintegrowany charakter przedsięwzięcia	<p>Czy projekt ma charakter zintegrowany czyli czy obejmuje interwencję właściwą dla dwóch różnych priorytetów inwestycyjnych?</p> <p>Czy wykazano dodatkowy efekt wynikający z zaplanowania wspólnych działań w formie projektu zintegrowanego?</p>

Stopień zgodności projektu ze Strategią ZIT BOF oceniany będzie z kolei za pomocą kryteriów merytorycznych szczegółowych (kryteriów różnicujących). Wszystkie wypracowane wspólnie z IZ RPOWP kryteria punktowane służą weryfikacji faktycznego wpływu przedsięwzięcia na minimalizację negatywnych zjawisk opisanych w Strategii ZIT BOF oraz faktycznego wpływu projektu na realizację zamierzeń strategicznych ZIT. Z uwagi na to, iż ocena wszystkich wyżej opisanych kryteriów stanowi weryfikację zgodności strategicznej projektów ze Strategią ZIT BOF, w pełnym zakresie dokonywana będzie, w ramach KOP organizowanego wspólnie z IZ RPOWP, przez pracowników IP ZIT BOF (przy ewentualnym udziale ekspertów zewnętrznych). Opisana wyżej konstrukcja systemu kryteriów i roli poszczególnych grup oceniających w ramach KOP, umożliwi dokonanie uszeregowania (rankingu) projektów pod względem stopnia realizacji Strategii ZIT BOF.

W przypadku projektów współfinansowanych ze środków EFS w trybie konkursowym, ich ocena zgodności strategicznej ze Strategią ZIT BOF dokonywana będzie przez pracowników IP ZIT BOF (w ramach KOP – organizowanego wspólnie z IZ RPOWP) na etapie oceny merytorycznej, w zakresie zgodności ze Strategią ZIT BOF (zgodność z celami rozwojowymi określonymi w Strategii ZIT BOF oraz poprawność doboru wskaźników uwzględnionych w Strategii ZIT BOF) w ramach kryteriów dopuszczających szczególnych, a zaś w zakresie stopienia zgodności ze Strategią ZIT BOF za pomocą kryteriów premiujących. Podobnie, jak w przypadku projektów zintegrowanych, system oceny umożliwi dokonanie uszeregowania (rankingu) projektów i rekomendowania do dofinansowania przedsięwzięć w największym stopniu realizujących cele Strategii ZIT BOF.

Zarówno w odniesieniu do projektów zintegrowanych, jak i projektów współfinansowanych ze środków EFS decydujący wpływ na ranking projektów będą miały oceny dokonywane przez IP ZIT BOF.

Propozycje kryteriów wyboru projektów zintegrowanych w trybie konkursowym zawiera załącznik 13.10. do Strategii ZIT BOF.

Propozycje kryteriów wyboru projektów w trybie konkursowym zawiera załącznik 13.11. do Strategii ZIT BOF.

8. Spójność Strategii ZIT BOF z dokumentami strategicznymi i planistycznymi

Strategia ZIT dla Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego realizuje następujące założenia strategiczne, wynikające z opracowań na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i unijnym.

Tabela 56. Spójność Strategii ZIT BOF z dokumentami strategicznymi i planistycznymi

CEL	SRMB	RPOWP	SRWP	SRSR PW	KSRR	EU 2020
Cel 1. Atrakcyjność inwestycyjna	<p>Priorytet C.2.: Rozwój innowacyjnej gospodarki; Kierunek Działania C.2.2.: Tworzenie warunków do większego zaangażowania uczelni wyższych w procesy innowacyjne w gospodarce; Kierunek Działania C.2.3.: Usprawnianie administracji publicznej poprzez informatyzację;</p> <p>Priorytet C.3.: Pozyskanie inwestorów zewnętrznych krajowych oraz zagranicznych; Kierunek Działania C.3.1.: Kompleksowe przygotowanie i oferowanie na korzystnych dla inwestorów warunkach terenów inwestycyjnych; Priorytet C.3.4.: Pozyskiwanie inwestorów na podstawie szerokiej, wspólnej oferty kształtowanej na bazie aglomeracji białostockiej oraz zapewnienie kompleksowej obsługi inwestorów w ramach biura obsługi inwestora;</p> <p>Priorytet C.4.: Rozwój powiązań gospodarczych ze wschodnimi sąsiedami Polski i UE – Białystok liderem współpracy wschodniej; Kierunek Działania C.4.3.: Wsparcie wchodzenia przedsiębiorstw na rynki wschodnie; Priorytet E.1.: Integracja planistyczna</p>	<p>Oś priorytetowa I: Wzmocnienie potencjału i konkurencyjności gospodarki regionu;</p> <p>Działanie 1.4.: Promocja przedsiębiorczości oraz podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa;</p> <p>Priorytet inwestycyjny 3a.: Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości;</p> <p>Oś priorytetowa IV: Poprawa dostępności transportowej;</p> <p>Działanie 4.1.: Mobilność regionalna;</p> <p>Priorytet inwestycyjny 7b.: Zwiększenie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi;</p>	<p>Cel strategiczny 1.: Konkurencyjna gospodarka;</p> <p>Cel operacyjny 1.2.: Wzrost innowacyjności podlaskich przedsiębiorstw;</p> <p>Kierunek interwencji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wspieranie działalności B+R w przedsiębiorstwach; • Wspieranie transferu wiedzy i komercjalizacji wyników B+R; <p>Cel strategiczny 2.: Powiązania krajowe i międzynarodowe;</p> <p>Cel operacyjny 2.1.: Aktywność podlaskich przedsiębiorstw na rynku ponadregionalnym;</p> <p>Kierunek interwencji: Promocja gospodarcza regionu;</p> <p>Cel operacyjny 2.2.: Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej województwa podlaskiego</p> <p>Kierunek interwencji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aktywność informacyjno-promocyjna ukierunkowana 	<p>Strategiczny obszar: Innowacyjność</p> <p>Strategiczne kierunki działań:</p> <p>Budowa trwałych przewag konkurencyjnych poprzez działania na rzecz podniesienia poziomu technologicznego zaawansowania i innowacyjności w obszarze wiodących endogenicznych ponadregionalnych specjalizacji gospodarczych;</p> <p>Wzmocnienie potencjału sektora nauki i badań w Polsce Wschodniej, przy jednoczesnym wzmacnianiu powiązań i intensyfikacji współpracy między kluczowymi uczestnikami systemu innowacji;</p> <p>Strategiczny obszar: Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego;</p>	<p>Cel strategiczny 1.: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów;</p> <p>Kierunek działań 1.3.: Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne (horyzontalne);</p> <p>Cel cząstkowy 1.3.2.: Wsparcie dla lokalizacji inwestycji zewnętrznych, w tym w szczególności zagranicznych.</p>	<p>Priorytet 1.: Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji;</p> <p>Projekt przewodni:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Unia innowacji” – projekt na rzecz poprawy warunków ramowych i dostępu do finansowania badań i innowacji, tak by innowacyjne pomysły przeradzały się w nowe produkty i usługi, które z kolei przyczynią się do wzrostu gospodarczego i tworzenia nowych miejsc pracy.

CEL	SRMB	RPOWP	SRWP	SRSG PW	KSRR	EU 2020
	<p>obszaru metropolitalnego; Kierunek Działania E.1.3.: Tworzenie metropolitalnych baz danych: o terenach inwestycyjnych, możliwościach kooperacji itp.; Kierunek Działania E.1.4.: Współpraca władz samorządowych i innych podmiotów w zakresie promocji obszaru metropolitalnego, jego walorów, firm, produktów, imprez itd.; Priorytet E.4.: Tworzenie wysokiej atrakcyjności inwestycyjnej obszaru metropolitalnego; Kierunek Działania E.4.2.: Wspólne podejmowanie działań w zakresie kreowania pozytywnego wizerunku regionu wśród inwestorów oraz jego popularyzacji, a także tworzenia dobrego klimatu dla inwestycji; Kierunek Działania E.4.3.: Wyznaczenie najkorzystniejszych, optymalnych stref lokalizacji (terenów inwestycyjnych) w skali metropolii białostockiej; Priorytet E.5.: Rozwój zewnętrznych powiązań Białegostoku i jego obszaru metropolitalnego; Kierunek Działania E.5.2.: Działania na rzecz poszukiwania strategicznych inwestorów.</p>		<p>na inwestorów (aktywne pozyskiwanie inwestorów);</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dostępność terenów inwestycyjnych. 	<p>Strategiczne kierunki działań: Wzmocnienie potencjału nowoczesnych kadr dla gospodarki opartej na wiedzy.</p>		
<p>Cel 2. Kompetencje do pracy</p>	<p>Priorytet B.2.: Rozwój osobowy i zawodowy mieszkańców; Kierunek Działania B.2.2.: Doskonalenie warunków dla kształcenia zawodowego, ustawicznego i specjalnego, dostosowanego do rynku pracy; Priorytet B.3.: Wzrost jakości i innowacyjności kształcenia; Kierunek Działania B.3.1.: Dopuszczanie szkół i placówek oświatowych w nowoczesny sprzęt i infrastrukturę techniczną; Kierunek Działania B.3.2.:</p>	<p>Oś priorytetowa III: Kompetencje i kwalifikacje; Działanie 3.1.: Kształcenie i edukacja; Priorytet inwestycyjny 10i.: Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem</p>	<p>Cel strategiczny 1.: Konkurencyjna gospodarka; Cel operacyjny 1.1.: Rozwój przedsiębiorczości, kierunek interwencji; Kierunek interwencji: Promowanie postaw przedsiębiorczych Cel operacyjny 1.3.: Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców regionu;</p>	<p>Strategiczny obszar: Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego Strategiczne kierunki działań: Wzmocnienie potencjału nowoczesnych kadr dla gospodarki opartej na wiedzy.</p>	<p>Cel strategiczny 1.: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów; Kierunek działań 1.3.: Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne; Cel cząstkowy 1.3.1.: Rozwój kapitału intelektualnego, w tym kapitału ludzkiego i społecznego.</p>	<p>Priorytet 3.: Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną;</p> <p>Projekty przewodnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Młodzież w drodze” – projekt na rzecz

CEL	SRMB	RPOWP	SRWP	SRSR PW	KSRR	EU 2020
	<p>Doskonalenie współdziałania pracodawców, uczelni oraz szkół; Kierunek Działania B.3.3.: Modyfikacja kształcenia tradycyjnego na rzecz kształcenia innowacyjnego i kreatywnego; Priorytet C.1.: Wzmocnienie ponadlokalnej konkurencyjności firm sektora MSP; Kierunek Działania C.1.4.: Promocja postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców, w szczególności wśród młodzieży; Priorytet C.3.: Pozyskanie inwestorów zewnętrznych krajowych oraz zagranicznych; Kierunek Działania C.3.2.: Współpraca ze szkołami i uczelniami wyższymi oraz instytucjami rynku pracy w kierunku dostosowania działalności edukacyjnej pod kątem potrzeb inwestorów.</p>	<p>formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia; Działanie 3.3.: Szkolnictwo zawodowe na rzecz konkurencyjności podlaskiej gospodarki; Priorytet inwestycyjny 10.iv: Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu, realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami; Oś priorytetowa VIII: Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej; Działanie 8.2.: Uzupełnienie deficytów w zakresie infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej; Priorytet inwestycyjny 10a.: Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.</p>	<p>Kierunek interwencji: Poprawa dostępności do wysokiej jakości kształcenia i szkolenia dostosowanego do potrzeb rynku pracy; Cel strategiczny 3.: Jakość życia; Cel operacyjny 3.1.: Zmniejszenie negatywnych skutków problemów demograficznych; Kierunek interwencji: Wspieranie rodzin w opiece nad dzieckiem i osobami zależnymi.</p>			<p>poprawy wyników systemów kształcenia oraz ułatwienia młodzieży wejścia na rynek pracy;</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” – projekt na rzecz modernizacji rynków pracy i wzmocnienia pozycji obywateli poprzez rozwój kwalifikacji przez całe życie w celu zwiększenia współczynnika aktywności zawodowej i lepszego dopasowania popytu do podaży na rynku pracy, między innymi dzięki mobilności siły roboczej.
Cel 3. Dostępność do kultury	Priorytet A.1.: Kreowanie prawidłowej i racjonalnej struktury funkcjonalno-przestrzennej z uwzględnieniem warto-		Cel strategiczny 1.: Konkurencyjna gospodarka;			

CEL	SRMB	RPOWP	SRWP	SRSR PW	KSRR	EU 2020
	<p>ści kulturowych i przyrodniczych; Kierunek Działań A.1.3.: Uwzględnienie materialnego dziedzictwa historycznego miasta jako elementu tożsamości przestrzennej;</p> <p>Priorytet D.1.: Wspieranie środowisk twórczych w mieście i rozwój infrastruktury kulturalnej; Kierunek Działań D.1.6.: Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego.</p>		<p>Cel operacyjny 1.4.: Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych;</p> <p>Kierunki interwencji:</p> <ul style="list-style-type: none"> Efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego; Zwiększenie obecności kultury w życiu codziennym poprzez poprawę dostępu do jej dóbr oraz kształtowanie nawyków kulturalnych. 			
<p>Cel 4. Aktywna integracja społeczna</p>	<p>Priorytet B.1.: Wspieranie rozwoju tożsamości i aktywności lokalnej; Kierunek Działań B.1.1.: Wspieranie i promowanie aktywności społeczności lokalnych i działań rad osiedli; Priorytet B.7.: Poprawa skuteczności działań w zakresie pomocy społecznej i integracji; Kierunek Działań B.7.2.: Stworzenie systemu wczesnej interwencji w zakresie rehabilitacji zdrowotnej, społecznej, zawodowej i edukacji.</p>	<p>Oś priorytetowa VII: Poprawa spójności społecznej;</p> <p>Działanie 7.2.: Rozwój usług społecznych;</p> <p>Priorytet inwestycyjny 9iv.: Ułatwienie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym;</p> <p>Oś priorytetowa VIII: Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej;</p> <p>Działanie 8.4.: Infrastruktura społeczna;</p> <p>Priorytet inwestycyjny 9a.: Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszenia nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z</p>	<p>Cel strategiczny 3.: Jakość życia;</p> <p>Cel operacyjny 3.2.: Poprawa spójności społecznej;</p> <p>Kierunek interwencji: Współpraca i rozwój potencjału instytucjonalnego w obszarze pomocy i integracji społecznej, wspieranie osób wykluczonych społecznie, zagrożonych wykluczeniem społecznym, dysfunkcją lub przeżywających trudności.</p>	<p>Strategiczny obszar: Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego;</p> <p>Strategiczne kierunki działań: Przeciwdziałanie wykluczeniu na rynku pracy.</p>	<p>Cel strategiczny 2.: Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych;</p> <p>Kierunek działań 2.3.: Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze.</p>	<p>Priorytet 3.: Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną;</p> <p>Projekty przewodnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> „Europejski program walki z ubóstwem” – projekt na rzecz zapewnienia spójności społecznej i terytorialnej, tak aby korzyści płynące ze wzrostu gospodarczego i zatrudnienia były szeroko dostępne, a osoby ubogie i wykluczone społecznie mogły żyć godnie i aktywnie uczestniczyć w życiu społeczeństwa.

CEL	SRMB	RPOWP	SRWP	SRSZ PW	KSRR	EU 2020
		usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych				
Cel 5. Gospodarka niskoemisyjna i ochrona środowiska	Priorytet A.2.: Tworzenie efektywnego systemu komunikacyjnego miasta z dużym udziałem transportu zbiorowego oraz ruchu rowerowego; Kierunek Działania A.2.3.: Podnoszenie atrakcyjności oferty usług transportu zbiorowego, w tym z wykorzystaniem zaawansowanych systemów telematycznych; Kierunek Działania A.2.4.: Rozbudowa systemu korytarzy autobusowych wysokiej jakości; Kierunek Działania A.2.5.: Wprowadzenie rozwiązań wspierających atrakcyjność i bezpieczeństwo ruchu pieszego oraz rowerowego, w tym w postaci stref ruchu uspokojonego.	Oś priorytetowa V: Gospodarka niskoemisyjna; Działanie 5.4.: Strategie niskoemisyjne; Priorytet inwestycyjny 4e.: Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu.	Cel strategiczny 2.: Powiązania krajowe i międzynarodowe; Cel operacyjny 2.5.: Podniesienie zewnętrznej i wewnętrznej dostępności komunikacyjnej regionu Kierunki interwencji: <ul style="list-style-type: none"> Wzmocnienie spójności terytorialnej poprzez wspieranie wewnętrznej dostępności transportowej; Efektywny system transportu publicznego. Cel strategiczny 3.: Jakość życia; Cel operacyjny 3.4.: Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami; Kierunki interwencji: <ul style="list-style-type: none"> Gospodarka niskoemisyjna (w tym efektywność energetyczna). 	Strategiczny obszar: Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna; Strategiczne kierunki działań: Wzmocnienie spójności wewnętrznej Polski Wschodniej; Wzmocnienie bezpieczeństwa elektroenergetycznego Polski Wschodniej.	Cel strategiczny 1.: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów; Kierunek działań 1.3.: Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne (horyzontalne); Cel cząstkowy 1.3.5.: Dywersyfikacja źródeł i efektywne wykorzystanie energii oraz reagowanie na zagrożenia naturalne.	Priorytet 2.: Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywnej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej; Projekt przewodni: <ul style="list-style-type: none"> „Europa efektywnie korzystająca z zasobów” – projekt na rzecz uniezależnienia wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów, przejścia na gospodarkę niskoemisyjną, większego wykorzystania odnawialnych źródeł energii, modernizacji transportu oraz propagowania efektywności energetycznej.
Cel 6. Dostępność komunikacyjna	Priorytet A.2.: Tworzenie efektywnego systemu komunikacyjnego miasta z dużym udziałem transportu zbiorowego oraz ruchu rowerowego; Kierunek Działania A.2.9.: Wspieranie działań na rzecz poprawy zewnętrznej dostępności transportowej miasta; Priorytet E.2.: Usprawnienie powiązań infrastrukturalnych obszaru metropolitalnego; Kierunek Działania E.2.1.: Wsparcie kształtowania układów komunika-		Cel strategiczny 2.: Powiązania krajowe i międzynarodowe; Cel operacyjny 2.5.: Podniesienie zewnętrznej i wewnętrznej dostępności komunikacyjnej regionu; Kierunki interwencji: <ul style="list-style-type: none"> Poprawa zewnętrznej dostępności transportowej regionu; 	Strategiczny obszar: Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna; Strategiczne kierunki działań: Przełamywanie barier związanych z peryferyjnym położeniem Polski Wschodniej.	Cel strategiczny 1.: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów; Kierunek działań 1.1.: Wzmacnianie funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcjonalnych;	Priorytet 2.: Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywnej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej; Projekt przewodni: <ul style="list-style-type: none"> „Europa efektywnie korzystająca z zasobów”

CEL	SRMB	RPOWP	SRWP	SRSZ PW	KSRR	EU 2020
	cyjnych, sprzyjających rozwojowi społecznemu i gospodarczemu obszaru metropolitalnego; Priorytet E.5.: Rozwój zewnętrznych powiązań obszaru metropolitalnego ze szczególnym uwzględnieniem Białegostoku; Kierunek Działań E.5.1.: Przelamywanie periferyjności Białegostoku poprzez rozwój powiązań transportowych.		<ul style="list-style-type: none"> Wzmocnienie spójności terytorialnej poprzez wspieranie wewnętrznej dostępności transportowej. 		<p>Cel cząstkowy 1.1.2.: Pozostałe ośrodki wojewódzkie;</p> <p>Kierunek działań 1.2.: Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania ich absorpcji na obszary poza ośrodkami wojewódzkimi;</p> <p>Cel cząstkowy 1.2.1.: Zwiększanie dostępności komunikacyjnej wewnątrz regionów.</p>	– projekt na rzecz uniezależnienia wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów, przejścia na gospodarkę niskoemisyjną, większego wykorzystania odnawialnych źródeł energii, modernizacji transportu oraz propagowania efektywności energetycznej.
Cel 7. Integracja strategicznego zarządzania rozwojem BOF	Priorytet E.1.: Integracja planistyczna obszaru metropolitalnego; Kierunek Działań E.1.1.: Instytucjonalizacja współpracy samorządów białostockiego obszaru metropolitalnego.					

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentów:

- ❖ **SRMB** – Strategia Rozwoju Miasta Białegostoku na lata 2011-2020 plus
- ❖ **RPOWP** – Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020
- ❖ **SRWP** – Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020
- ❖ **SRSZ PW** – Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej
- ❖ **KSRR** – Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie
- ❖ **EU 2020** – Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

9. Monitoring i system wdrażania Strategii ZIT BOF

Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020 jest dokumentem otwartym, a w związku z tym powinna dynamicznie reagować na zmieniające się potrzeby wynikające z nowych uwarunkowań endogenicznych i egzogenicznych.

Monitoring i ewaluacja są nierozzerwalnie związane z procesem planowania strategicznego. Gromadzenie danych, ich analiza i interpretacja pozwalają ocenić stopień realizacji Strategii ZIT BOF oraz dokonać jej aktualizacji.

Rysunek 51. Uproszczony schemat ewaluacji

Źródło: Opracowanie własne.

Wdrażanie Strategii ZIT BOF będzie polegało na realizacji sformułowanych w niej celów rozwojowych, działań i celów szczegółowych za pośrednictwem projektów realizowanych w ramach programów operacyjnych, tj. m.in.: RPOWP, POPW, POLiŚ, POPT (realizacja projektów komplementarnych). Ważnym elementem procesu wdrażania Strategii ZIT BOF będzie jej upowszechnianie poprzez przekazywanie informacji na temat najważniejszych elementów Strategii ZIT BOF, organizowanie spotkań z lokalnymi środowiskami i organizacjami. Spotkania będą miały na celu jak najszersze aktywizowanie organizacji i środowisk do współudziału w realizacji Strategii ZIT BOF. Będą także objaśniane kolejne etapy planowania rozwoju.

Strategia ZIT BOF w zakresie działań przewidzianych do realizacji ZIT RPOWP 2014-2020 nie przewiduje wykorzystania instrumentów finansowych.

Struktura organizacyjna ZIT BOF

W celu przyjęcia i realizacji wspólnej dla obszaru funkcjonalnego *Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020* zostało powołane Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego. Organami Stowarzyszenia są: Walne Zebranie Członków, Zarząd i Komisja Rewizyjna.

Zgodnie ze Statutem Stowarzyszenia, do kompetencji Walnego Zebrania Członków należy m.in.: uchwalanie ramowego planu działalności Stowarzyszenia, przyjęcie Strategii ZIT BOF zawierającej co najmniej elementy wskazane w art. 30 ust. 8 ustawy z dnia 11 lipca 2014 roku o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowych w perspektywie finansowej 2014-2020 (w tym wstępną listę projektów wybieranych w trybie pozakonkursowym) i jej ewentualnych zmian.

Zarząd Stowarzyszenia kieruje bieżącą działalnością, zapewnia realizację celów Stowarzyszenia poprzez takie działania, jak np.: przygotowanie projektu Strategii ZIT BOF i ewentualnych zmian, przygotowanie wstępnej listy projektów wybieranych w trybie pozakonkursowym. Uchwałą nr 1/2014 z dnia 13 maja 2014 r. Zarząd powołał Biuro Zarządu Stowarzyszenia z siedzibą w Białymstoku. Do zadań Biura Zarządu Stowarzyszenia należy:

- ❖ przygotowanie projektu Strategii ZIT BOF oraz jej zmian,
- ❖ obsługa Zarządu Stowarzyszenia, Komisji Rewizyjnej i Walnego Zebrania Członków,
- ❖ obsługa procedur prowadzących do wyboru propozycji projektów,
- ❖ monitoring i sprawozdawczość z wdrażania Strategii ZIT BOF,
- ❖ współpraca z IZ RPOWP,
- ❖ informacja i promocja,
- ❖ i inne zadania.

Szczegółowy zakres zadań Biura Zarządu został określony w jego regulaminie.

Komisja Rewizyjna jest organem kontrolnym Stowarzyszenia.

Na podstawie art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. *o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020* oraz w związku z art. 36 ust. 3 i art. 123 ust. 6 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 roku *ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006*, a także w z związku z art. 7 ust. 4. Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego (UE) nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 roku *w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006* oraz art. 12 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1304/2013 r. z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006,

Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, ma pełnić funkcję Instytucji Pośredniczącej w zakresie zadań związanych z realizacją Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) w ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020* (RPOWP 2014-2020) oraz wdrażania *Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020*.

Główne zadania Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, jako Instytucji Pośredniczącej to między innymi:

- ❖ opracowanie Strategii ZIT BOF i jej aktualizacja,
- ❖ zadania związane z wyborem projektów,
- ❖ sporządzanie i aktualizacja Instrukcji Wykonawczej dla Instytucji Pośredniczącej,
- ❖ monitorowanie i sprawozdawanie z realizacji ZIT w ramach RPOWP 2014-2020 oraz Strategii ZIT BOF,
- ❖ prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych,
- ❖ przekazywanie IZ RPOWP wyników kontroli zewnętrznych prowadzonych w Instytucji Pośredniczącej w zakresie prawidłowości realizacji powierzonych zadań,
- ❖ prowadzenie archiwizacji dokumentów związanych z realizacją powierzonych zadań,
- ❖ ochrona i przetwarzanie danych osobowych z zapewnieniem bezpieczeństwa i poufności danych oraz zgodnie z ustawą o ochronie danych osobowych, w zależności od zakresu zadań.

Wszystkie zadania zostały szczegółowo opisane w zawartym pomiędzy Stowarzyszeniem Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego a Instytucją Zarządzającą RPOWP 2014-2020 *Porozumieniu w sprawie powierzenia Instytucji Pośredniczącej zadań dotyczących realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020* (RPOWP 2014-2020) oraz wdrażania *Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020*. Porozumienie zostało podpisane 20 lipca 2015 r. Opis podstawowych procedur zarządzania ZIT BOF, w szczególności opis procesu decyzyjnego w zakresie wyboru projektów, opis zasad współpracy z IZ RPOWP, opis procedur sprawozdawczych i monitoringowych określony został w *Instrukcji Wykonawczej Instytucji Pośredniczącej Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020*. System wdrażania wskazuje główne instytucje i podmioty uczestniczące we wdrażaniu ZIT BOF i opracowywaniu Strategii ZIT BOF. Dotyczy także opisu zasad i systemu wyboru projektów wraz z opisem systemu partycypacji podmiotów lokalnych w tym procesie.

Zgodnie z ustawą z dnia 11 lipca 2014 r. *o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020*, Instytucje Pośredniczące są objęte wymogiem desygnacji i tym samym zobowiązane są do spełnienia kryteriów desygnacji odpowiednich do powierzonych im zadań.

Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, jako Instytucja Pośrednicząca prowadzi monitoring i sprawozdawczość zadań związanych z realizacją Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w ramach RPOWP 2014-2020 oraz wdrażania Strategii ZIT BOF. Do zadań Instytucji Pośredniczącej w tym zakresie należą:

- ❖ sporządzanie i przekazywanie do IZ RPOWP sprawozdań okresowych (kwartalnych), rocznych i sprawozdania końcowego na wzorze i w terminach określonych przez IZ RPOWP,
- ❖ bieżące monitorowanie stanu przygotowania projektów pozakonkursowych wskazanych w Strategii ZIT BOF do realizacji i niezwłoczne informowanie IZ RPOWP o ewentualnych opóźnieniach w ich przygotowaniu, z jednoczesnym opracowaniem i przedkładaniem planu naprawczego,
- ❖ monitorowanie realizacji wskaźników produktu i rezultatu wskazanych w Strategii ZIT BOF, m.in. na podstawie danych z systemu informatycznego przekazywanych przez IZ RPOWP.

Szczegółowe procedury sprawozdawcze i monitoringowe zostaną przedstawione w instrukcjach wykonawczych IZ RPOWP i IP ZIT BOF. Podstawą do sporządzania powyższych sprawozdań są dane systemów informatycznych (SL 2014) przekazane przez Instytucje Zarządzającą RPOWP 2014-2020. Mierniki efektów realizacji działań wskazanych do realizacji w formule ZIT są powiązane z systemem wskaźników RPOWP 2014-2020 oraz wpisują się w system monitorowania postępów i efektów wdrażania programu. Elementem procesu monitorowania realizacji Strategii ZIT BOF będzie również pozyskiwanie informacji, od beneficjentów oraz Instytucji Zarządzających Krajowymi Programami Operacyjnymi, dotyczących przygotowania i wdrażania projektów komplementarnych realizowanych w ramach POIiŚ oraz POPW.

Co roku monitorowane będą wskaźniki rezultatu bezpośredniego i produktu, które zostały określone dla działań realizowanych w ramach projektów realizowanych w formule ZIT w *Strategii Zintegrowanych Inwestycji Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020*, a ich zestawienie przedstawiono w tabeli 57. W załączniku 13.12 zamieszczono metryki projektowych wskaźników produktu (PP).

Tabela 57. Lista wskaźników rezultatu bezpośredniego (RB), wskaźników produktu (P) oraz projektowych wskaźników produktu (PP) na poziomie projektów realizowanych w formule ZIT

Wskaźnik	Rodzaj wskaźnika (RB/P/PP)	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Wartość bazowa (2013)	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
CEL 1. ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA						
DZIAŁANIE 1.2. STWORZENIE SIECI TERENÓW INWESTYCYJNYCH						
Liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach inwestycyjnych	RB	sztuka	n.d.	15	SL 2014	Roczna
Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych	P	ha	n.d.	50,75	SL 2014	Roczna
Całkowita długość nowych dróg	P	km	n.d.	1,97	SL 2014	Roczna
Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg	P	km	n.d.	0,64	SL 2014	Roczna
CEL 2. KOMPETENCJE DO PRACY						
DZIAŁANIE 2.1. ROZWÓJ POTENCJAŁU KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO I USTAWICZNEGO						
Liczba wspartych obiektów infrastruktury kształcenia zawodowego	P	sztuka	n.d.	25	SL 2014	Roczna

Wskaźnik	Rodzaj wskaźnika (RB/P/PP)	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Wartość bazowa (2013)	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	P	sztuka	n.d.	25	SL 2014	Roczna
Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej	P	osoba	n.d.	3 500	SL 2014	Roczna
DZIAŁANIE 2.2. STWORZENIE CENTRUM KOMPETENCJI BOF						
Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje lub uzyskali kwalifikacje po opuszczeniu programu	RB	%	67	67	SL 2014	Roczna
Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	RB	%	78	78	SL 2014	Roczna
Liczba firm objętych badaniem potrzeb kompetencyjnych/luk kompetencyjnych BOF	PP	sztuka	0	300	Beneficjenci	Roczna
Liczba osób objętych doradztwem edukacyjno-zawodowym w zakresie luki kompetencyjnej BOF	PP	osoba	0	3000	Beneficjenci	Roczna
Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego (zespołów szkół zawodowych) współpracujących z pracodawcami w programie, objętych wsparciem w zakresie modernizacji oferty kształcenia oraz w zakresie wdrażania systemów jakości kształcenia	PP	sztuka	0	13	Beneficjenci	Roczna
Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu objętych wsparciem w programie	P	osoba	0	130	SL 2014	Roczna
Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	P	osoba	0	600	SL 2014	Roczna
Liczba osób objętych wsparciem w zakresie walidacji i/lub certyfikacji kompetencji	PP	osoba	0	600	Beneficjenci	Roczna
Liczba osób objętych szkoleniem zawodowym w zakresie zdiagnozowanej luki kompetencyjnej BOF	PP	osoba	0	1000	Beneficjenci	Roczna
DZIAŁANIE 2.4. ROZWÓJ WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO						
Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	P	osoba	0	400	SL 2014	Roczna
Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie	P	sztuka	0	100	SL 2014	Roczna
Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	P	osoba	0	20	SL 2014	Roczna
Liczba wspartych obiektów infrastruktury przedszkolnej	P	sztuka	n.d.	18	SL 2014	Roczna

Wskaźnik	Rodzaj wskaźnika (RB/P/PP)	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Wartość bazowa (2013)	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	P	sztuka	n.d.	18	SL 2014	Roczna
Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej	P	osoba	n.d.	900	SL 2014	Roczna
DZIAŁANIE 2.5. PODNIESIENIE JAKOŚCI KSZTAŁCENIA DZIECI I MŁODZIEŻY						
Liczba osób objętych działaniami instytucji popularyzujących naukę i innowacje	RB	osoba	n.d.	20 000	SL 2014	Roczna
Liczba wspartych instytucji popularyzujących naukę i innowacje	P	sztuka	n.d.	1	SL 2014	Roczna
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	P	sztuka	n.d.	1	SL 2014	Roczna
CEL 4. AKTYWNA INTEGRACJA SPOŁECZNA						
DZIAŁANIE 4.2. ZWIĘKSZENIE DOSTĘPU DO USŁUG SPOŁECZNYCH						
Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu	RB	%	0	95	SL 2014	Roczna
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie	P	osoba	0	1100	SL 2014	Roczna
DZIAŁANIE 4.3. ROZWÓJ INFRASTRUKTURY POPRAWIAJĄCEJ INTEGRACJĘ SPOŁECZNĄ						
Liczba wspartych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej	P	sztuka	n.d.	10	SL 2014	Roczna
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	P	sztuka	n.d.	10	SL 2014	Roczna
CEL 5. GOSPODARKA NISKOEMISYJNA I OCHRONA ŚRODOWISKA						
DZIAŁANIE 5.1. NISKOEMISYJNY PUBLICZNY TRANSPORT MIEJSKI I NIEMOTORYZOWANY						
Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych	RB	tony ekwiwalentu CO ₂	n.d.	12 141	SL 2014	Roczna
Liczba samochodów korzystających z miejsc postojowych w wybudowanych obiektach „parkuj i jedź”	RB	sztuka	n.d.	10 625	SL 2014	Roczna
Pojemność zakupionego taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	P	osoba	n.d.	720	SL 2014	Roczna
Liczba zakupionych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	P	sztuka	n.d.	12	SL 2014	Roczna
Długość wybudowanych dróg dla rowerów	P	km	n.d.	52	SL 2014	Roczna
Liczba wybudowanych zintegrowanych węzłów przesiadkowych	P	sztuka	n.d.	1	SL 2014	Roczna
Liczba stanowisk postojowych w wybudowanych obiektach Bike&Ride	P	sztuka	n.d.	180	SL 2014	Roczna

Wskaźnik	Rodzaj wskaźnika (RB/P/PP)	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Wartość bazowa (2013)	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
Liczba miejsc postojowych w wybudowanych obiektach „parkuj i jedź”	P	sztuka	n.d.	50	SL 2014	Roczna
Długość nowych lub zmodernizowanych linii komunikacji miejskiej	PP	km	n.d.	22	SL 2014	Roczna
DZIAŁANIE 5.2. POPRAWA EFEKTYWNOŚCI ENERGETYCZNEJ I OGRANICZANIE EMISJI ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA						
Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych	RB	tony ekwiwalentu CO ₂	n.d.	3 322	SL 2014	Roczna
Liczba nowych/zmodernizowanych punktów w oświetleniu ulicznym	PP	sztuka	n.d.	2 474	Beneficjenci	Roczna
Liczba gospodarstw domowych, w których zmodernizowano indywidualne źródła energii cieplnej lub elektrycznej	PP	gospodarstwo domowe	n.d.	1 220	Beneficjenci	Roczna

* Rokiem bazowym jest rok 2012.

Źródło: Opracowanie własne.

Do oceny postępów w osiągnięciu zidentyfikowanych celów szczegółowych w *Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020* określono wskaźniki rezultatu strategicznego. W odniesieniu do działań realizowanych w formule Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych wskaźniki rezultatu strategicznego prezentuje tabela 58. Informacje przedstawione w tabeli dotyczą województwa podlaskiego i będą monitorowane w ramach systemu STRATEG (system stworzony przez GUS na potrzeby programowania i monitorowania polityki rozwoju).

Tabela 58. Lista wskaźników rezultatu strategicznego (RS)/rezultatu długoterminowego (*long term*) określonych w RPOWP 2014-2020 dla działań, w które wpisują się cele realizowane w formule ZIT

Cel Strategii ZIT BOF	Wskaźnik	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
OŚ PRIORYTETOWA I: WZMOCNIENIE POTENCJAŁU I KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARKI REGIONU							
DZIAŁANIE 1.4. PROMOCJA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI ORAZ PODNIESIENIE ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ WOJEWÓDZTWA							
Cel 1. Atrakcyjność inwestycyjna	Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w stosunku do PKB (RS)	%	5,28	2012	11,10	GUS	Roczna
OŚ PRIORYTETOWA III: KOMPETENCJE I KWALIFIKACJE							
DZIAŁANIE 3.1. KSZTAŁCENIE I EDUKACJA							
Cel 2. Kompetencje do pracy	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS (<i>long term</i>)	%	82	2012	82	Badanie ewaluacyjne	Dwa razy w trakcie realizacji programu oraz na jego zakończenie

Cel Strategii ZIT BOF	Wskaźnik	Jednostka pomiaru dla wartości bazowej i docelowej	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
DZIAŁANIE 3.3. SZKOLNICTWO ZAWODOWE NA RZECZ KONKURENCYJNOŚCI PODLASKIEJ GOSPODARKI							
Cel 2. Kompetencje do pracy	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki (<i>long term</i>)	%	39	2013	39	Badanie ewaluacyjne	Dwa razy w trakcie realizacji programu
OŚ PRIORYTETOWA VIII: INFRASTRUKTURA DLA USŁUG UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ:							
DZIAŁANIE 8.2. UZUPEŁNIENIE DEFICYTÓW W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY EDUKACYJNEJ I SZKOLENIOWEJ							
Cel 2. Kompetencje do pracy	Udział dzieci w wieku 3-4 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (przedszkola, punkty i zespoły przedszkolne) (RS)	%	56,7	2012	66,0	GUS	Roczna
Cel 2. Kompetencje do pracy	Zdawalność egzaminów zawodowych – zasadnicze szkoły zawodowe (RS)	%	77,7	2014	85,9	OKE w Łomży	Roczna
Cel 2. Kompetencje do pracy	Zdawalność egzaminów zawodowych – technika (RS)	%	63,6	2014	72,6	OKE w Łomży	Roczna
Cel 2. Kompetencje do pracy	Odsetek studiujących na kierunkach technicznych i przyrodniczych (bez cudzoziemców) (RS)	%	24,3	2012	32,9	GUS	Roczna
DZIAŁANIE 8.4. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA							
Cel 4. Aktywna integracja społeczna	Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem (RS)	%	10,3	2013	9,5	GUS	Roczna
OŚ PRIORYTETOWA V: GOSPODARKA NISKOEMISYJNA							
DZIAŁANIE 5.4. STRATEGIE NISKOEMISYJNE							
Cel 5. Gospodarka niskoemisyjna i ochrona środowiska	Średnie roczne stężenie pyłu PM10 na stanowiskach pomiarowych (średnia dla: Białegostoku, Suwałk i Łomży (RS))	µg/m ³	25,93	2012	22,52	Obliczenia własne na podstawie WIOŚ	Roczna

Źródło: Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 z dnia 17 marca 2015 r.

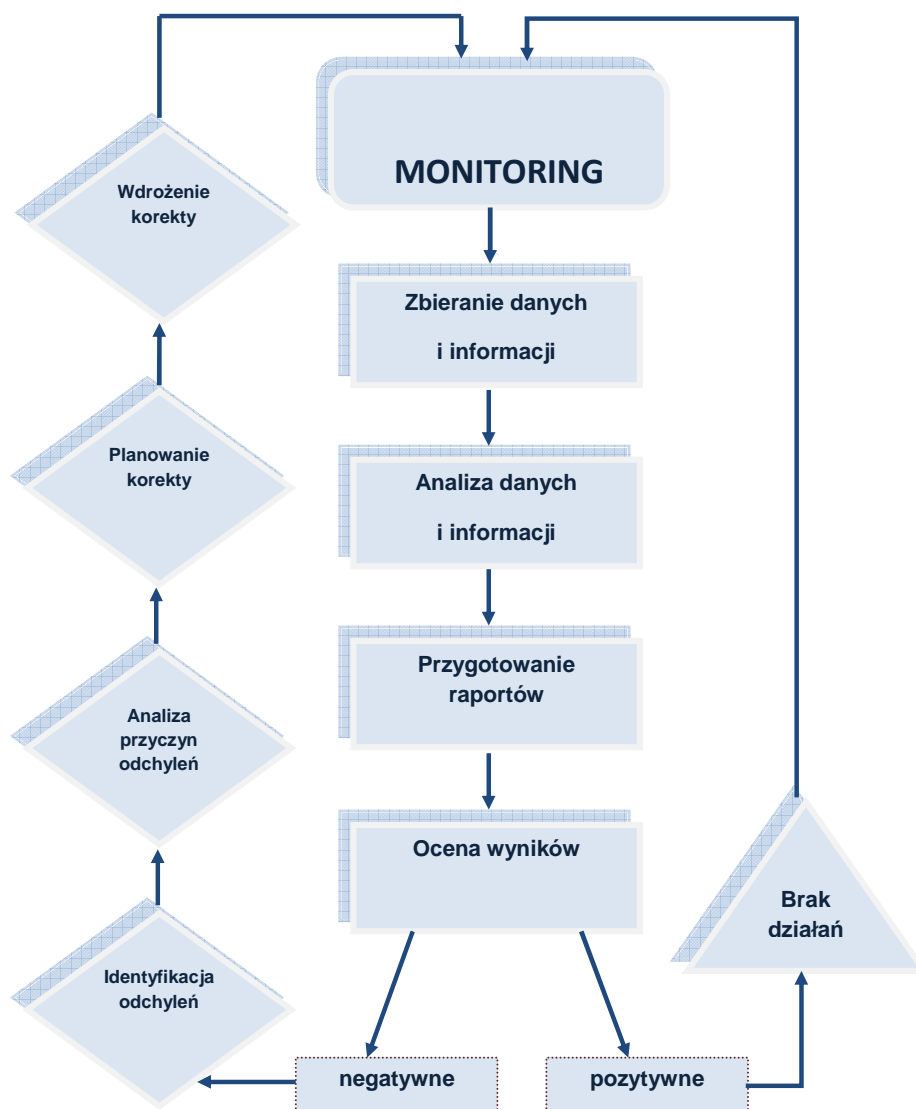
Monitoring z wdrażania Strategii ZIT BOF polega na bieżącej analizie postępów w osiągnięciu założeń strategicznych, składającej się z kilku etapów, takich jak: zbieranie danych i informacji, analiza danych i informacji, przygotowanie raportów, ocena wyników oraz ich porównanie z przyjętymi normami. W przypadku pozytywnej oceny nie podejmuje się działań

naprawczych, a monitoring kontynuowany jest w przyjętych cyklach. Natomiast w przypadku negatywnej oceny wyników monitorowania Strategii ZIT BOF następuje identyfikacja odchyleń, analiza ich przyczyn, planowane są korekty, które są wdrażane w końcowym etapie monitoringu.

Oznacza to, że istnieje potrzeba corocznego monitorowania Strategii ZIT BOF, na podstawie zarówno badań ilościowych w postaci wskaźników monitorowania (głównie rezultatu i produktu), jak i badań jakościowych. Wskaźniki ilościowe będą wykorzystywane przy monitorowaniu stopnia realizacji celów rozwojowych i działań realizowanych poprzez zadania inwestycyjne w postaci tzw. projektów twardych i miękkich, natomiast badania jakościowe – jedynie przy monitorowaniu tzw. projektów miękkich.

Monitoring będzie prowadzony przez Biuro Zarządu Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na poziomach: organizacyjnym, merytorycznym i finansowym. Biuro Zarządu będzie przygotowywało roczne raporty na temat stanu zaawansowania realizacji celów Strategii ZIT BOF.

Rysunek 52. Uproszczony schemat monitoringu z wdrażania Strategii ZIT BOF

Źródło: Bober J., *Monitoring strategii rozwoju województwa*, StatSoft Polska 2000, s. 16.

Monitoring na poziomie merytorycznym będzie dotyczył badania zarówno ogólnego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta Białegostoku i jego obszaru funkcjonalnego, jak również takich kierunków rozwoju, jak: wzrost atrakcyjności inwestycyjnej BOF, poprawa kompetencji do pracy, poprawa dostępu do kultury, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, zrównoważony rozwój i efektywność energetyczna, poprawa dostępności komunikacyjnej.

Listy wskaźników produktu i rezultatu wykorzystane w procesie monitorowania Strategii ZIT BOF nie wyczerpują wszystkich aspektów, stąd do badania ogólnego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego zastosowana będzie lista wybranych wskaźników, których źródłem będzie przede wszystkim statystyka publiczna. Lista ogólnych wskaźników monitorowania została przygotowana na podstawie przeprowadzonej syntetycznej diagnozy społeczno-gospodarczej BOF. Jeśli wartość wskaźnika nie jest dostępna dla obszaru BOF, przyjęto do analiz jako jednostkę terytorialną województwo podlaskie, bądź miasto Białystok. Dane ze statystyki publicznej wzbogacą informacje o poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego i pozwolą na prowadzenie dodatkowych badań jakościowych o procesach zachodzących na tym terenie.

Tabela 59. Lista wybranych wskaźników monitorowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego

Lp.	Wskaźnik	Jednostka	Wartość bazowa 2012	Źródło danych	Jednostki terytorialne	Trend
1.	Przyrost naturalny	osoby na 1000 mieszkańców	1,4	obliczenia z danych GUS	BOF	↑
2.	Udział ludności w wieku produkcyjnym w stosunku do ogółu ludności	%	65,4	obliczenia z danych GUS	BOF	↑
3.	Liczba podmiotów gospodarczych	jednostek gosp. na 10 000 mieszkańców	1 025	obliczenia z danych GUS	BOF	↑
4.	Liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego	jednostek gosp. na 10 000 mieszkańców	1,5	GUS	województwo podlaskie	↑
5.	Wskaźnik bezrobocia liczony jako liczba bezrobotnych w relacji do osób w wieku produkcyjnym	%	8,4	obliczenia z danych GUS	BOF	↓
6.	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100)	%	93,3	GUS	Białystok	↑
7.	Produkcja sprzedana przemysłu (podmioty o liczbie pracujących powyżej 9)	tys. zł na mieszkańca	11	GUS	Białystok	↑
8.	Nakłady na działalność innowacyjną przypadające na jedno przedsiębiorstwo przemysłowe, które poniosło nakłady na tego typu działalność	zł na przedsiębiorstwo	3 640	GUS	województwo podlaskie	↑
9.	Nakłady na działalność innowacyjną przypadające na jedno przedsiębiorstwo z sektora usług, które poniosło nakłady na tego typu działalność	zł na przedsiębiorstwo	314	GUS	województwo podlaskie	↑
10.	Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach	zł na mieszkańca	4 585	GUS	województwo podlaskie	↑

Lp.	Wskaźnik	Jednostka	Wartość bazowa 2012	Źródło danych	Jednostki terytorialne	Trend
11.	Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem	%	21,3	obliczenia z danych GUS	BOF	↑
12.	Dochody budżetów gmin	zł na mieszkańca		GUS	gminy BOF	↑
13.	Wydatki budżetów gmin	zł na mieszkańca		GUS	gminy BOF	↑
14.	Wskaźnik zadłużenia gmin	%		dane wewnętrzne	gminy BOF	↓
15.	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem według ustawowej granicy ubóstwa	%	10,7	GUS	województwo podlaskie	↓
16.	Emisja zanieczyszczeń pyłowych	t na km ²	1,26	obliczenia z danych GUS	Białystok	↓
17.	Emisja zanieczyszczeń gazowych	t na km ²	7442	obliczenia z danych GUS	Białystok	↓

Źródło: Opracowanie własne.

Obok prowadzonego na bieżąco monitoringu, proces realizacji Strategii ZIT BOF będzie podlegał okresowej ewaluacji. Głównym celem ewaluacji będzie badanie i ocena procesu wdrażania Strategii ZIT BOF z punktu widzenia przyjętych kryteriów, w celu jego usprawnienia.

Stowarzyszenie BOF zobowiązane jest do współpracy z Instytucją Zarządzającą *Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020*, Komisją Europejską oraz ministrem właściwym ds. rozwoju regionalnego w zakresie przeprowadzenia ewaluacji RPOWP 2014-2020 związanych z wdrożeniem Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, a po zakończeniu realizacji RPOWP 2014-2020 w zakresie ewaluacji ex-post. Stowarzyszenie BOF jako Instytucja Pośrednicząca ma obowiązek współpracować z podmiotem przeprowadzającym ewaluację na zlecenie IZ RPOWP oraz przekazywania informacji niezbędnych do przeprowadzenia badań ewaluacyjnych i wdrażania rekomendacji z badań ewaluacyjnych RPOWP 2014-2020 w zakresie dotyczącym realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Działania ewaluacyjne dla Strategii ZIT BOF będą prowadzone zgodnie z Planem Ewaluacji RPOWP 2014-2020, w przygotowaniu i aktualizacji którego IP ZIT BOF współpracuje z IZ RPOWP. Ponadto przedstawiciel IP ZIT BOF uczestniczyć będzie w pracach Grupy Sterującej Ewaluacją.

10. Konsultacje społeczne i zaangażowanie partnerów z BOF w przygotowanie i wdrażanie Strategii ZIT BOF

Pierwsze spotkanie, które odbyło się w dniu 10 czerwca 2014 r. w Auli Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, miało charakter tzw. prekonsultacji. Jego głównym celem było przedstawienie charakterystyki Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego oraz założeń przygotowywanej *Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020* wypracowanych przez gminy przy udziale ekspertów. W szczególności spotkanie poświęcone było zaprezentowaniu zdefiniowanych celów rozwojowych, działań i poddziałań.

W spotkaniu, w którym uczestniczył Prezydent Miasta Białegostoku Tadeusz Truskolaski, udział wzięło około 70 osób, w tym mieszkańcy, wójtowie, burmistrzowie i radni gmin wchodzących w skład BOF, przedstawiciele organizacji non-profit, pracodawcy, naukowcy oraz dyrektorzy i pracownicy niektórych departamentów Urzędu Miejskiego w Białymstoku.

Przedmiotem dyskusji były przede wszystkim cele, działania oraz propozycje projektów ujętych do realizacji w formule ZIT. Formułowane ze strony uczestników spotkania pytania dotyczyły głównie zakresu zaangażowania poszczególnych gmin, jak również organizacji społecznych w proces wdrażania Strategii ZIT BOF, zasad przystępowania do konkursów na realizację projektów oraz dostępności środków finansowych w ramach ZIT i RPOWP dla gmin Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego. Padały także pytania o przewidywane wskaźniki rezultatów Strategii ZIT BOF. Uczestnicy spotkania przekazali szereg cennych uwag, zarówno technicznych, jak i merytorycznych, które zostały rozpatrzone w dalszych pracach nad Strategią ZIT BOF. Uwagi mieszkańców zgłoszone w trakcie spotkania zostały przeanalizowane i posłużyły do udoskonalenia zapisów powstającej Strategii ZIT BOF.

Drugie spotkanie, które odbyło się w dniu 27 sierpnia 2014 r. w Auli Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, miało charakter już właściwych konsultacji społecznych odnoszących się do projektu *Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020*. Spotkanie, którego organizatorem było Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, miało na celu przedstawienie misji, celów, działań, poddziałań, propozycji projektów oraz planowanego do realizacji budżetu w ramach ZIT, zarówno z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, jak i z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Do udziału w spotkaniu konsultacyjnym zaproszeni zostali mieszkańcy gmin BOF, do których skierowana została informacja za pośrednictwem informacji prasowych w mediach, plakatów informacyjnych oraz informacji na stronach internetowych poszczególnych gmin. Ponadto rozesłane zostały imienne zaproszenia do przedstawicieli następujących instytucji:

1. Marszałek Województwa Podlaskiego,
2. Dyrektor Departamentu Zarządzania Regionalnym Programem Operacyjnym, Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego,
3. Zastępca Dyrektora Departamentu Zarządzania Regionalnym Programem Operacyjnym, Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego,

4. Wójt Gminy Turośń Kościelna,
5. Burmistrz Zabłudowa,
6. Burmistrz Supraśla,
7. Wójt Gminy Juchnowiec Kościelny,
8. Burmistrz Czarnej Białostockiej,
9. Burmistrz Łap,
10. Burmistrz Wasilkowa,
11. Burmistrz Choroszczy,
12. Wójt Gminy Dobrzyniewo Duże,
13. Rektor Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku,
14. Rektor Uniwersytetu w Białymstoku,
15. Rektor Politechniki Białostockiej,
16. Przewodniczący Rady Miasta Białystok,
17. Przewodniczący Rady Miejskiej w Choroszczy,
18. Przewodnicząca Rady Miejskiej w Czarnej Białostockiej,
19. Przewodniczący Rady Gminy w Dobrzyniewie Dużym,
20. Przewodnicząca Rady Gminy w Juchnowcu Kościelnym,
21. Przewodniczący Rady Miejskiej w Łapach,
22. Przewodniczący Rady Miejskiej w Supraślu,
23. Przewodniczący Rady Gminy w Turośni Kościelnej,
24. Przewodniczący Rady Miejskiej w Wasilkowie,
25. Przewodnicząca Rady Miejskiej w Zabłudowie,
26. Prezes Podlaskiej Fundacji Rozwoju Regionalnego,
27. Prezes Izby Przemysłowo – Handlowej,
28. Prezes Podlaskiego Klub Biznesu,
29. Prezes Izby Rzemieślniczej i Przedsiębiorczości w Białymstoku,
30. Prezes Podlaskiego Stowarzyszenia Właścielek Firm - Klub Kobiet Biznesu,
31. Prezes AC Spółka Akcyjna,
32. Prezes Kinga Sp. z o.o. i Wspólnicy Spółka Komandytowa,
33. Prezes PLUM Sp. z o.o.,
34. Podlaskie Forum Gospodarcze,
35. Uniwersytet Medyczny w Białymstoku,
36. Politechnika Białostocka,
37. Uniwersytet w Białymstoku,
38. Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku,
39. Business Center Club,
40. Podlaski Związek Pracodawców,
41. Starosta Powiatu Białostockiego,
42. Wojewódzki Urząd Pracy,
43. Powiatowy Urząd Pracy,
44. Przewodniczący Rady Powiatu,
45. Wydział Architektury, Politechnika Białostocka,
46. Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości w Białymstoku,
47. Mazowiecka Spółka Gazownictwa Sp. o o.o., Oddział Zakład Gazowniczy Białystok,
48. PGE Zakład Energetyczny Białystok. S.A.,
49. Tomas Consulting S.A.,

50. Klaster Instytucji Otoczenia Biznesu,
51. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju,
52. Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych,
53. Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarządowych,
54. Federacja Organizacji Pozarządowych Miasta Białystok.

Podczas konsultacji, w których uczestniczyło ok. 60 osób, padało szereg pytań odnoszących się między innymi do następujących zagadnień związanych z:

- ❖ budową lotniska w Białymstoku,
- ❖ utworzeniem szybkich połączeń kolejowych z Warszawą,
- ❖ wykorzystaniem istniejącej infrastruktury kolejowej na kolej aglomeracyjną,
- ❖ atrakcyjnością inwestycyjną BOF,
- ❖ zaangażowaniem organizacji pozarządowych w proces realizacji projektów społecznych,
- ❖ zasadnością tworzenia Centrum Aktywizacji Społecznej oraz Centrum Wsparcia Osób Niepełnosprawnych,
- ❖ wzmocnieniem potencjału i bazy materialnej szkolnictwa zawodowego,
- ❖ zasadami rozstrzygania projektów w ramach ZIT (tryb konkursowy, pozakonkursowy),
- ❖ bezpieczeństwem narodowym,
- ❖ zatrudnieniem absolwentów szkół w lokalnych przedsiębiorstwach.

Podsumowania spotkania dokonał Tadeusz Truskolaski, Prezydent Miasta Białegostoku. Spotkanie zakończyło się zaproszeniem wszystkich do dalszych konsultacji, prowadzonych drogą elektroniczną pod adresem strategia@bof.org.pl do dnia 30.09.2014 r.

W okresie od 28.08.2014 r. do 30.09.2014 r. konsultacje społeczne kontynuowane były drogą elektroniczną. Na adres e-mail: strategia@bof.org.pl wpłynęło w sumie 31 pytań, wniosków i zastrzeżeń do projektu *Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020*, odnoszących się do następujących przedmiotowych zagadnień:

- ❖ zastrzeżenie do projektu zgłoszonego przez Miasto i Gminę Choroszcz odnoszące się do uzbrojenia terenu inwestycyjnego w Choroszczy (4,2 ha) wraz z przebudową drogi dojazdowej,
- ❖ wniosek o zagwarantowanie równego dostępu (w tym organizacji pozarządowych) do realizacji projektów w ramach ZIT dla Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego,
- ❖ wniosek o uwzględnienie w projekcie, z zakresu reintegracji społecznej potrzeb osób dotkniętych dziecięcym porażeniem mózgowym oraz mających uszkodzony ośrodkowy układ nerwowy, rozbudowy i remontu funkcjonującego w Białymstoku ośrodka dziennego pobytu dzieci i młodzieży z MPDz,
- ❖ wniosek o połączenie planowanej drogi rowerowej od ul. Ciołkowskiego w stronę Olmont traktem leśnym z planowaną drogą rowerową z Olmont do Hryniewicz,
- ❖ pytanie, czy po zatwierdzeniu przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju listy projektów do realizacji w ramach ZIT, gminy będą się mogły z nich wycofać i pieniądze przeznaczony na inne zadania w ramach Strategii ZIT BOF,

- ❖ wniosek o włączenie do listy projektów do realizacji w ramach ZIT projektu budowy drogi rowerowej na odcinku Czarna Białostocka – Horodnianka (granica gmin Czarna Białostocka – Wasilków) zgłoszona przez Nadleśnictwo Czarna Białostocka,
- ❖ pytanie, kiedy gminy BOF będą mogły rozpocząć realizowanie zgłoszonych przez siebie projektów,
- ❖ wniosek o powiązanie dróg rowerowych Białegostoku z obszarami leśnymi Puszczy Knyszyńskiej,
- ❖ wniosek o uwzględnienie w Strategii ZIT BOF branży turystycznej,
- ❖ zastrzeżenie, iż wewnątrznie sprzeczne jest rozwijanie i promowanie transportu zbiorowego w podbiałostockich gminach poprzez budowę dróg, z których korzystać będzie głównie transport indywidualny, co spotęguje zjawisko suburbanizacji, które w treści dokumentu zapisane jest jako jeden z problemów do rozwiązania,
- ❖ zastrzeżenie dotyczące braku w Strategii ZIT BOF kwestii związanej z rozwojem transportu kolejowego na terenie BOF.

Powyższe pytania skierowane zostały ze strony różnych aktorów lokalnych, wśród których znaleźli się:

1. Stowarzyszenie Federacja Zielonych w Białymstoku;
2. Federacja Organizacji Pozarządowych;
3. Podlaskie Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom z Porażaniem Mózgowym „Jasny Cel”;
4. Specjalistyczna Praktyka Lekarska Jerzy Juźwiuk;
5. Nadleśnictwo Czarna Białostocka;
6. Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych;
7. Fundacja Towarzystwo Ulepszania Świata;
8. Mieszkańcy Gminy Choroszcz;
9. Mieszkańcy Gminy Juchnowiec Kościelny;
10. Mieszkańcy Gminy Choroszcz.

Na wszystkie wyżej wymienione kwestie udzielone zostały pisemne odpowiedzi, jak również znaczna ich część została uwzględniona w końcowej wersji dokumentu Strategii ZIT BOF.

Oprócz konsultacji społecznych zorganizowanych zostało szereg spotkań roboczych oraz konferencja. W spotkaniach tych uczestniczyli eksperci, pracownicy wybranych departamentów urzędów miast i gmin, przedstawiciele organizacji pozarządowych, przedsiębiorcy, naukowcy oraz inni, istotni z punktu widzenia rozwoju BOF, lokalni aktorzy. Powyższe spotkania poświęcone były następującym zagadnieniom:

- ❖ konferencja – 29.10.2014 r. – prezentacja projektu Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020,
- ❖ spotkanie robocze – 07.08.2014 r. – prezentacja projektu Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020,
- ❖ spotkanie robocze – 28.10.2014 r. – prezentacja projektu Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020,
- ❖ spotkanie robocze – 12.12.2014 r. – Prezentacja ostatecznego projektu Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020,

- ❖ spotkanie robocze – 16.12.2014 r. – Kluczowe obszary wsparcia wraz z diagnozą grup docelowych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego; Możliwości realizacji działań związanych z aktywną integracją społeczną oraz potrzeb interesantów tych instytucji,
- ❖ spotkanie robocze – 18.12.2014 r. – Kształcenie zawodowe na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego,
- ❖ spotkanie robocze – 30.12.2014 – Atrakcyjność inwestycyjna Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego,
- ❖ spotkanie robocze – 29.01.2015 r. – Spotkanie poświęcone działaniom w ramach priorytetu inwestycyjnego 10iv (EFS),
- ❖ spotkanie robocze – 11.03.2015 r. – Atrakcyjność inwestycyjna Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego,
- ❖ spotkanie robocze – 28.05.2015 r. – omówienie projektu partnerskiego pt. *Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego i rowerowego w BOF*,
- ❖ spotkanie robocze – 18.06.2015 r. – omówienie projektu partnerskiego pt. *Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego i rowerowego w BOF*.

Podjęcie partycypacyjne istotne jest również na etapie wdrażania Strategii ZIT BOF. Podstawowymi grupami interesariuszy, które planuje się zaangażować w ten proces będą między innymi: lokalni liderzy, mieszkańcy BOF, radni gmin BOF, przedstawiciele administracji publicznej, przedstawiciele organizacji pozarządowych, przedstawiciele otoczenia biznesu, przedsiębiorcy, przedstawiciele uczelni wyższych oraz innych znaczących instytucji działających na terenie BOF. W celu zapewnienia transparentności i szerokiego zaangażowania lokalnych aktorów oraz pogłębienia włączenia społecznego w realizację Strategii ZIT BOF prowadzony będzie proces informowania i konsultacji społecznych. Planowane są m.in. następujące działania:

- ❖ promowanie partnerskiego podejścia do rozwoju Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez wskazywanie na znaczenie ZIT dla zwiększenia konkurencyjności wszystkich ośrodków wchodzących w skład BOF oraz dla poprawy jakości życia jej mieszkańców;
- ❖ upowszechnianie raportów dotyczących wdrażania Strategii ZIT BOF na stronie internetowej ZIT BOF (www.bof.org.pl) oraz na stronach internetowych wszystkich gmin członkowskich Stowarzyszenia;
- ❖ informowanie społeczności BOF o planowanych w ramach działalności ZIT BOF zintegrowanych projektach terytorialnych poprzez lokalne akcje promocyjne;
- ❖ informowanie o efektach tych projektów;
- ❖ monitorowanie i badanie opinii publicznej, włączenie badań opinii publicznej do procesu ewaluacji Strategii;
- ❖ spotkania lokalne o charakterze informacyjno-zapoznawczym, służące równocześnie budowaniu relacji;
- ❖ pozyskiwanie propozycji rozwiązań i pomysłów dotyczących zintegrowanych inwestycji terytorialnych w trakcie akcji promocyjnych i szkoleń dla beneficjentów.

11. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Białymstoku po analizie wniosku, złożonego przez Stowarzyszenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w sierpniu 2014 r. oraz uważankach o których mowa w art. 46 ust. 2 *Ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* z dn. 3 października 2008r. (Dz.U. z 2013 r., poz. 1235 j.t. z późn. zm.) stwierdził brak przesłanek do przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii ZIT BOF (pismo nr WOOS-I.410.3.14.2014.EC z dnia 4 września 2014 r.).

Strategia ZIT BOF jako dokument operacyjny w stosunku do RPOWP 2014-2020 posiada analogiczną do RPOWP 2014-2020 matrycę logiczną interwencji, w zakresie spójności celów tematycznych, priorytetów inwestycyjnych oraz wskaźników produktu i rezultatu. W myśl reguł ustanowionych przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, ZIT nie może wykraczać poza RPO, a jedynie wskazywać potencjał rozwiązań komplementarnych. W stosunku do RPOWP 2014-2020 została już przeprowadzona strategiczna ocena oddziaływania na środowisko, w ramach której sporządzono prognozę oddziaływania na środowisko.

W związku z powyższym dla projektu dokumentu Strategii ZIT BOF nie przeprowadzono procesu strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

12. Informacje o sytuacji finansowej gmin BOF w latach 2011-2013

Tabela 60. Podstawowe informacje o sytuacji finansowej gmin wchodzących w skład BOF w 2011 r.

Jednostka terytorialna	Dochody ogółem	Dochody własne	Relacja dochodów własnych do dochodów ogółem	Wydatki ogółem	Wydatki majątkowe	Wynik budżetu	Wynik budżetu operacyjny	Kwota długu	Wskaźnik zadłużenia	Wydatki na obsługę długu
	w zł	w zł	w %	w zł	w zł	w zł	w zł	w zł	w %	w zł
Białystok	1 272 000 479	676 845 608	53,2	1 469 292 154	433 842 623	-197 291 675	30 892 926	621 663 578	48,9	22 892 163
Choroszcz	32 387 364	18 466 127	57,0	32 482 945	6 957 619	-95 581	2 426 255	11 980 790	37,0	462 915
Czarna Białostocka	33 123 987	12 181 769	36,8	34 316 671	10 849 116	-1 192 684	2 742 999	12 546 889	37,9	553 447
Dobrzyniewo Duże	25 415 869	13 563 974	53,4	26 660 149	8 717 018	-1 244 279	4 050 217	8 836 600	34,8	438 836
Juchnowiec Kościelny	41 108 221	25 398 956	61,8	39 863 329	9 488 135	1 244 892	7 109 330	8 833 911	21,5	251 726
Łapy	56 116 691	20 551 728	36,6	55 977 572	9 341 545	139 118	3 034 655	26 556 395	47,3	1 426 763
Supraśl	34 159 798	19 986 020	58,5	33 066 342	10 932 697	1 093 456	5 809 875	7 286 303	21,3	388 980
Turośń Kościelna	16 515 118	9 013 749	54,6	15 395 747	3 768 722	1 119 371	1 724 877	5 968 770	36,1	159 205
Wasilków	33 528 533	20 560 420	61,3	37 605 071	7 752 169	-4 076 537	-216 909	7 242 800	21,6	273 599
Zabłudów	23 238 216	12 240 479	52,7	25 854 545	4 744 875	-2 616 329	-153 398	10 224 366	44,0	438 309

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl oraz Wieloletniej prognozy finansowej jednostek samorządu terytorialnego www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/finanse-publiczne/budzety-jednostek-samorzadu-terytorialnego/sprawozdania-budzetowe, wrzesień 2014 r.

Tabela 61. Podstawowe informacje o sytuacji finansowej gmin wchodzących w skład BOF w 2012 r.

Jednostka terytorialna	Dochody ogółem	Dochody własne	Relacja dochodów własnych do dochodów ogółem	Wydatki ogółem	Wydatki majątkowe	Wynik budżetu	Wynik budżetu operacyjny	Kwota długu	Wskaźnik zadłużenia	Wydatki na obsługę długu
	w zł	w zł	w %	w zł	w zł	w zł	w zł	w zł	w %	w zł
Białystok	1 463 821 460	766 057 991	52,3	1 517 481 703	398 644 583	-53 660 243	35 373 426	701 408 999	47,9	35 935 759
Choroszcz	31 554 276	17 601 857	55,8	33 131 665	6 036 652	-1 577 389	1 489 902	12 925 564	41,0	607 417
Czarna Białostocka	30 783 115	11 367 154	36,9	30 676 584	6 825 290	106 531	3 132 739	10 393 538	33,8	689 563
Dobrzyniewo Duże	25 366 436	11 424 766	45,0	25 539 204	5 355 534	-172 768	1 913 877	10 384 171	40,9	473 342
Juchnowiec Kościelny	41 450 510	25 095 740	60,5	40 676 941	9 272 102	773 569	6 825 403	9 499 653	22,9	462 593
Łapy	54 848 980	19 990 435	36,4	56 012 450	7 184 683	-1 163 470	2 866 484	27 351 237	49,9	1 656 032
Supraśl	31 361 460	20 532 444	65,5	28 832 765	4 352 829	2 528 695	6 008 736	5 734 652	18,3	365 984
Turośń Kościelna	17 400 813	9 333 312	53,6	16 455 308	3 690 055	945 505	2 155 008	4 703 649	27,0	219 185
Wasilków	35 088 060	21 962 755	62,6	34 644 495	3 120 092	443 565	2 259 440	7 222 847	20,6	410 550
Zabłudów	23 849 989	13 140 813	55,1	22 845 921	1 372 687	1 004 068	1 381 396	8 836 477	37,1	559 561

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl oraz Wieloletniej prognozy finansowej jednostek samorządu terytorialnego www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/finanse-publiczne/budzety-jednostek-samorządu-terytorialnego/sprawozdania-budżetowe, wrzesień 2014 r.

Tabela 62. Podstawowe informacje o sytuacji finansowej gmin wchodzących w skład BOF w 2013 r.

Jednostka terytorialna	Dochody ogółem	Dochody własne	Relacja dochodów własnych do dochodów ogółem	Wydatki ogółem	Wydatki majątkowe	Wynik budżetu	Wynik budżetu operacyjny	Kwota długu	Wskaźnik zadłużenia	Wydatki na obsługę długu
	w zł	w zł	w %	w zł	w zł	w zł	w zł	w zł	w %	w zł
Białystok	1 375 332 635	752 943 501	54,7	1 440 271 617	309 851 973	-64 938 982	87 557 895	757 322 955	55,1	29 800 202
Choroszcz	33 150 424	20 357 506	61,4	31 381 575	3 275 626	1 768 849	2 581 216	11 583 319	34,9	472 331
Czarna Białostocka	30 242 989	13 578 689	44,9	28 684 014	4 756 295	1 558 975	5 412 415	9 261 379	30,6	398 390
Dobrzyniewo Duże	23 907 392	10 983 143	45,9	23 410 771	2 850 378	496 621	2 363 616	9 837 346	41,1	404 579
Juchnowiec Kościelny	41 922 355	24 170 790	57,7	43 624 258	11 080 848	-1 701 903	8 312 730	8 896 284	21,2	392 228
Łapy	62 997 202	23 072 350	36,6	66 991 394	14 778 509	-3 994 191	4 832 039	31 482 974	50,0	1 392 582
Supraśl	37 438 625	25 350 759	67,7	34 090 963	8 008 696	3 347 662	6 373 117	6 069 001	16,2	221 829
Turośń Kościelna	16 609 525	8 432 741	50,8	15 828 148	993 692	781 377	195 471	3 716 255	22,4	221 000
Wasilków	34 917 603	22 565 073	64,6	36 775 651	3 761 417	-1 858 048	1 485 990	8 078 747	23,1	329 040
Zabłudów	23 778 214	12 826 820	53,9	23 724 529	1 318 828	53 685	952 675	7 816 000	32,9	446 000

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl oraz Wieloletniej prognozy finansowej jednostek samorządu terytorialnego www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/finanse-publiczne/budzety-jednostek-samorzadu-terytorialnego/sprawozdania-budzetowe, wrzesień 2014 r.

Tabela 63. Podstawowe informacje o sytuacji finansowej na 1 mieszkańca gmin wchodzących w skład BOF w 2011 r.

Jednostka terytorialna	Dochody ogółem	Dochody własne	Wydatki ogółem	Wydatki majątkowe	Wynik budżetu	Wynik budżetu operacyjny	Kwota długu	Wydatki na obsługę długu
	w zł na 1 mieszkańca							
Białystok	4 322	2 300	4 993	1 474	-670	105	2 112	78
Choroszcz	2 293	1 307	2 299	493	-7	172	848	33
Czarna Białostocka	2 797	1 029	2 898	916	-101	232	1 060	47
Dobrzyniewo Duże	2 967	1 584	3 113	1 018	-145	473	1 032	51
Juchnowiec Kościelny	2 767	1 709	2 683	639	84	478	595	17
Łapy	2 470	905	2 464	411	6	134	1 169	63
Supraśl	2 453	1 435	2 375	785	79	417	523	28
Turośń Kościelna	2 832	1 546	2 640	646	192	296	1 023	27
Wasilków	2 281	1 399	2 558	527	-277	-15	493	19
Zabłudów	2 550	1 343	2 837	521	-287	-17	1 122	48

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl oraz Wieloletniej prognozy finansowej jednostek samorządu terytorialnego www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/finanse-publiczne/budzety-jednostek-samorzadu-terytorialnego/sprawozdania-budzetowe, wrzesień 2014 r.

Tabela 64. Podstawowe informacje o sytuacji finansowej na 1 mieszkańca gmin wchodzących w skład BOF w 2012 r.

Jednostka terytorialna	Dochody ogółem	Dochody własne	Wydatki ogółem	Wydatki majątkowe	Wynik budżetu	Wynik budżetu operacyjny	Kwota długu	Wydatki na obsługę długu
	w zł na 1 mieszkańca							
Białystok	4 963	2 598	5 145	1 352	-182	120	2 378	122
Choroszcz	2 206	1 231	2 316	422	-110	104	904	42
Czarna Białostocka	2 605	962	2 596	578	9	265	880	58
Dobrzyniewo Duże	2 943	1 326	2 963	621	-20	222	1 205	55
Juchnowiec Kościelny	2 755	1 668	2 703	616	51	454	631	31
Łapy	2 418	881	2 470	317	-51	126	1 206	73
Supraśl	2 216	1 451	2 038	308	179	425	405	26
Turośń Kościelna	2 953	1 584	2 793	626	160	366	798	37
Wasilków	2 348	1 470	2 318	209	30	151	483	27
Zabłudów	2 604	1 435	2 495	150	110	151	965	61

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl oraz Wieloletniej prognozy finansowej jednostek samorządu terytorialnego www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/finanse-publiczne/budzety-jednostek-samorzadu-terytorialnego/sprawozdania-budzetowe, wrzesień 2014 r.

Tabela 65. Podstawowe informacje o sytuacji finansowej na 1 mieszkańca gmin wchodzących w skład BOF w 2013 r.

Jednostka terytorialna	Dochody ogółem	Dochody własne	Wydatki ogółem	Wydatki majątkowe	Wynik budżetu	Wynik budżetu operacyjny	Kwota długu	Wydatki na obsługę długu
	w zł na 1 mieszkańca							
Białystok	4 658	2 550	4 878	1 049	-220	297	2 565	101
Choroszcz	2 286	1 404	2 164	226	122	178	799	33
Czarna Białostocka	2 571	1 154	2 438	404	133	460	787	34
Dobrzyniewo Duże	2 749	1 263	2 692	328	57	272	1 131	47
Juchnowiec Kościelny	2 741	1 581	2 853	725	-111	544	582	26
Łapy	2 799	1 025	2 976	657	-177	215	1 399	62
Supraśl	2 610	1 768	2 377	558	233	444	423	15
Turośń Kościelna	2 792	1 418	2 661	167	131	33	625	37
Wasilków	2 300	1 486	2 422	248	-122	98	532	22
Zabłudów	2 592	1 398	2 586	144	6	104	852	49

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl oraz Wieloletniej prognozy finansowej jednostek samorządu terytorialnego www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/finanse-publiczne/budzety-jednostek-samorzadu-terytorialnego/sprawozdania-budzetowe, wrzesień 2014 r.

Tabela 66. Dynamika podstawowych informacji o sytuacji finansowej gmin wchodzących w skład BOF w latach 2011-2013

Jednostka terytorialna	Wskaźnik dynamiki dochodów ogółem		Wskaźnik dynamiki dochodów własnych		Wskaźnik dynamiki wydatków ogółem		Wskaźnik dynamiki wydatków majątkowych		Wskaźnik dynamiki wydatków kwoty długu		Wskaźnik dynamiki wydatków na obsługę długu	
	2012 r. w stosunku do 2011 r.	2013 r. w stosunku do 2012 r.	2012 r. w stosunku do 2011 r.	2013 r. w stosunku do 2012 r.	2012 r. w stosunku do 2011 r.	2013 r. w stosunku do 2012 r.	2012 r. w stosunku do 2011 r.	2013 r. w stosunku do 2012 r.	2012 r. w stosunku do 2011 r.	2013 r. w stosunku do 2012 r.	2012 r. w stosunku do 2011 r.	2013 r. w stosunku do 2012 r.
	w %											
Białystok	115,1	94,0	113,2	98,3	103,3	94,9	91,9	77,7	112,8	108,0	157,0	82,9
Choroszcz	97,4	105,1	95,3	115,7	102,0	94,7	86,8	54,3	107,9	89,6	131,2	77,8
Czarna Białostocka	92,9	98,2	93,3	119,5	89,4	93,5	62,9	69,7	82,8	89,1	124,6	57,8
Dobrzyniewo Duże	99,8	94,2	84,2	96,1	95,8	91,7	61,4	53,2	117,5	94,7	107,9	85,5
Juchnowiec Kościelny	100,8	101,1	98,8	96,3	102,0	107,2	97,7	119,5	107,5	93,6	183,8	84,8
Łapy	97,7	114,9	97,3	115,4	100,1	119,6	76,9	205,7	103,0	115,1	116,1	84,1
Supraśl	91,8	119,4	102,7	123,5	87,2	118,2	39,8	184,0	78,7	105,8	94,1	60,6
Turośl Kościelna	105,4	95,5	103,5	90,4	106,9	96,2	97,9	26,9	78,8	79,0	137,7	100,8
Wasilków	104,7	99,5	106,8	102,7	92,1	106,2	40,2	120,6	99,7	111,8	150,1	80,1
Zabłudów	102,6	99,7	107,4	97,6	88,4	103,8	28,9	96,1	86,4	88,5	127,7	79,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, www.stat.gov.pl oraz Wieloletniej prognozy finansowej jednostek samorządu terytorialnego www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/finanse-publiczne/budzety-jednostek-samorzadu-terytorialnego/sprawozdania-budzetowe, wrzesień 2014 r.

13. Załączniki

13.1. Lista projektów zgłoszonych do dofinansowania w ramach instrumentu ZIT w trybie pozakonkursowym

Lp.	Wnioskodawca	Projekt/Zakres	Fundusz/PI	Szacowany koszt	Dofinansowanie	Wkład krajowy	
				(w PLN)	(w PLN)	(w PLN)	
CEL 1. ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA							
DZIAŁANIE 1.2. STWORZENIE SIECI TERENÓW INWESTYCYJNYCH							
P1.1.	Białystok	Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w Białymstoku	EFRR/3a	49 268 500	37 010 060	12 258 440	
P1.2.	Łapy	Projekt zintegrowany: Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w Łapach	EFRR/3a	15 300 000	12 489 050	2 810 950	
			EFRR/7b	w tym			
			EFRR/3a	8 940 000	8 493 000	447 000	
			EFRR/7b	6 360 000	3 996 050	2 363 950	
P1.3.	Supraśl	Projekt zintegrowany: Poprawa dostępności do terenów inwestycyjnych przy ul. Kodeksu Supraskiego w Supraślu	EFRR/3a	4 000 000	3 400 000	600 000	
			EFRR/7b	w tym			
			EFRR/3a	1 910 600	1 815 070	95 530	
			EFRR/7b	2 089 400	1 584 930	504 470	
P1.4.	Zabłudów	Projekt zintegrowany: Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w Zabłudowie	EFRR/3a	1 990 000	1 691 500	298 500	
			EFRR/7b	w tym			
			EFRR/3a	1 077 000	1 023 150	53 850	
			EFRR/7b	913 000	668 350	244 650	
RAZEM Działanie 1.2.				70 558 500	54 590 610	15 967 890	
RAZEM CEL 1.				70 558 500	54 590 610	15 967 890	
CEL 2. KOMPETENCJE DO PRACY							
DZIAŁANIE 2.5. ROZWÓJ KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO DZIECI I MŁODZIEŻY							
PODDZIAŁANIE 2.5.2. ROZWÓJ INFRASTRUKTURY INSTYTUCJI POPULARYZUJĄCYCH NAUKĘ I INNOWACJE							
P2.1	Białystok	Laboratorium Młodego Mistrza i Odkrywcy w Białymstoku	EFRR/10a	18 729 410	15 920 000	2 809 410	
RAZEM Poddziałanie 2.5.2.				18 729 410	15 920 000	2 809 410	
RAZEM CEL 2.				18 729 410	15 920 000	2 809 410	

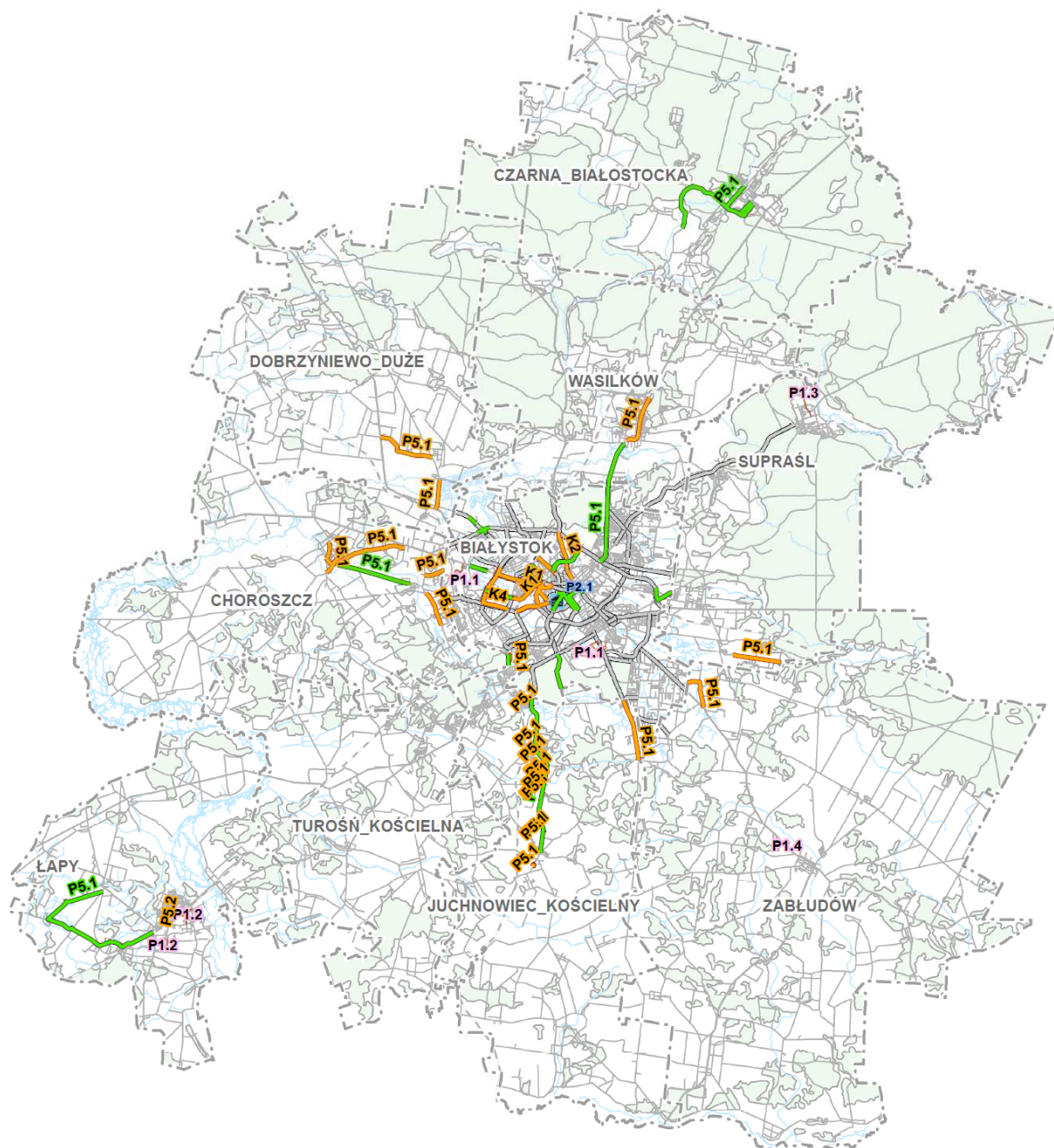
Lp.	Wnioskodawca	Projekt/Zakres	Fundusz/PI	Szacowany koszt	Dofinansowanie	Wkład krajowy	
				(w PLN)	(w PLN)	(w PLN)	
CEL 5. GOSPODARKA NISKOEMISYJNA I OCHRONA ŚRODOWISKA							
DZIAŁANIE 5.1. NISKOEMISYJNY PUBLICZNY TRANSPORT MIEJSKI I NIEMOTORYZOWANY							
PODDZIAŁANIE 5.1.1. ROZWÓJ NISKOEMISYJNEGO TRANSPORTU ZBIOROWEGO I ROWEROWEGO W BOF							
P5.1	Gminy BOF	Projekt partnerski: Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego i rowerowego w BOF	Gmina Białystok	EFRR/4e	41 420 000	30 597 650	10 822 350
			Gmina Choroszcz		15 462 800	13 143 380	2 319 420
			Gmina Czarna Białostocka		4 000 000	3 400 000	600 000
			Gmina Dobrzyniewo Duże		6 716 000	5 708 600	1 007 400
			Gmina Juchnowiec Kościelny		12 700 000	10 795 000	1 905 000
			Gmina Łapy		2 400 000	2 040 000	360 000
			Gmina Supraśl		4 100 000	3 485 000	615 000
			Gmina Wasilków		10 500 000	8 925 000	1 575 000
			Gmina Zabłudów		5 000 000	3 400 000	1 600 000
P5.2	Łapy	Utworzenie centrum przesiadkowego w Łapach (dworzec i teren PKS)	EFRR/4e	7 100 000	6 035 000	1 065 000	
RAZEM Poddziałanie 5.1.1.				109 398 800	87 529 630	21 869 170	
RAZEM Działanie 5.1.				109 398 800	87 529 630	21 869 170	
DZIAŁANIE 5.2. POPRAWA EFEKTYWNOŚCI ENERGETYCZNEJ I OGRANICZANIE EMISJI ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA							
PODDZIAŁANIE 5.2.1. WZROST EFEKTYWNOŚCI GOSPODAROWANIA ENERGIĄ W ZAKRESIE OŚWIETLENIA ULICZNEGO							
P5.3	Czarna Białostocka	Realizacja planu gospodarki niskoemisyjnej na terenie gminy Czarna Białostocka	EFRR/4e	2 400 000	2 040 000	360 000	
P5.4	Zabłudów	Realizacja planu gospodarki niskoemisyjnej na terenie gminy Zabłudów	EFRR/4e	1 900 000	1 615 000	285 000	
RAZEM Poddziałanie 5.2.1.				4 300 000	3 655 000	645 000	
PODDZIAŁANIE 5.2.5. MODERNIZACJA INDYWIDUALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII CIEPLNEJ LUB ELEKTRYCZNEJ							
P5.5	Białystok	Modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej w Białymstoku	EFRR/4e	8 000 000	6 800 000	1 200 000	
P5.6	Czarna Białostocka	Modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej w gminie Czarna Białostocka	EFRR/4e	2 000 000	1 700 000	300 000	
P5.7	Dobrzyniewo Duże	Modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej w gminie Dobrzyniewo Duże	EFRR/4e	2 600 000	2 210 000	390 000	
P5.8	Juchnowiec Kościelny	Modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej w gminie Juchnowiec Kościelny	EFRR/4e	2 500 000	2 125 000	375 000	
P5.9	Supraśl	Modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej w gminie Supraśl	EFRR/4e	1 100 000	935 000	165 000	
P5.10	Turośl Kościelna	Modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej w gminie Turośl Kościelna	EFRR/4e	6 500 000	5 525 000	975 000	
P5.11	Wasilków	Modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej w gminie Wasilków	EFRR/4e	1 000 000	850 000	150 000	
RAZEM Poddziałanie 5.2.5.				23 700 000	20 145 000	3 555 000	
RAZEM Działanie 5.2.				28 000 000	23 800 000	4 200 000	
RAZEM CEL 5.				137 398 800	111 329 630	26 069 170	

Źródło: Opracowanie własne.

W przypadku, gdy projekty zidentyfikowane i zapisane na liście projektów przeznaczonych na dofinansowanie w trybie pozakonkursowym w Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020 w ramach instrumentu ZIT w RPOWP 2014-2020 nie będą wyczerpywały alokacji ZIT, przewiduje się realizację dodatkowych projektów w trybie pozakonkursowym i konkursowym.

13.2. Lokalizacja projektów planowanych do realizacji w formule ZIT

Wersja elektroniczna mapy z podziałem na kategorie przedsięwzięć (warstwy mapy) jest dostępna pod adresem: <http://www.gisbialystok.pl/imap/?gmap=gp18>

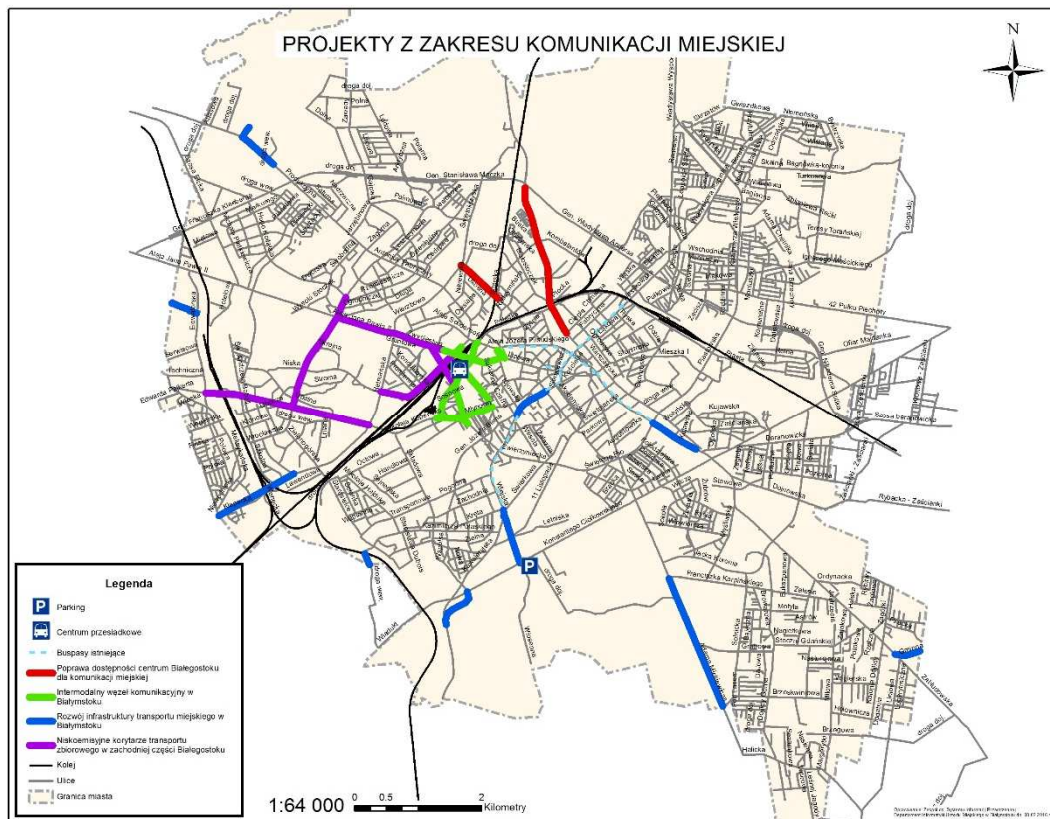
Źródło: Opracowano przez Zespół ds. Systemu Informacji Przestrzennej, Departament Informatyki Urzędu Miejskiego w Białymstoku dn. 01.10.2015 r.

13.3. Lista projektów komplementarnych zgłoszonych do dofinansowania w ramach POIiŚ 2014-2020 oraz POPW 2014-2020 w trybie pozakonkursowym

Lp.	Ranga	PI	Wnioskodawca	Projekt/Zakres	Źródło finansowania	Szacowany koszt (PLN)	Lata realizacji
CEL 5. GOSPODARKA NISKOEMISYJNA I OCHRONA ŚRODOWISKA							
PODDZIAŁANIE 5.1.2. ZRÓWNOWAŻONY TRANSPORT MIEJSKI W BIAŁYMSTOKU							
1.	1.	4e	Białystok	Intermodalny węzeł komunikacyjny w Białymstoku (centrum przesiadkowe wraz z korytarzami publicznego transportu zbiorowego)	POPW	155 000 000	2018 - 2020
2.	2.	4e	Białystok	Poprawa dostępności centrum Białegostoku dla komunikacji miejskiej	POPW	116 000 000	2016 - 2019
3.	3.	4e	Białystok	Rozwój infrastruktury transportu miejskiego w Białymstoku	POPW	133 000 000	2017 - 2020
4.	4. (rezerwowo)	4e	Białystok	Niskoemisyjne korytarze transportu zbiorowego w zachodniej części Białegostoku	POPW	91 000 000	2019 - 2022
PODDZIAŁANIE 5.2.4. MODERNIZACJA I ROZBUDOWA SYSTEMU SIECI CIEPLNYCH							
5.	1.	4.v.	MPEC S. z o.o.	Przebudowa sieci ciepłowniczej w Białymstoku w celu zmniejszenia strat energii – etap II	POIiŚ	62 640 000	2016 - 2020
6.	2.	4.vi.	MPEC S. z o.o.	Budowa sieci ciepłowniczych w celu podłączenia nowych odbiorców oraz zwiększenia produkcji ciepła w kogeneracji	POIiŚ	3 075 000	2016 - 2017

Należy podkreślić, iż inwestycje w zakresie gospodarki niskoemisyjnej i ochrony środowiska muszą wynikać z planu gospodarki niskoemisyjnej dla danego obszaru. W związku z tym projekty komplementarne wskazane w niniejszej części Strategii ZIT BOF mają charakter warunkowy i realizowane będą pod warunkiem potwierdzenia ich zasadności w PGN. W przypadku konieczności zmiany w tym zakresie (wynikającej z opracowanych PGN) konieczne będzie podjęcie negocjacji z IZ KPO, w celu identyfikacji projektów komplementarnych do Strategii ZIT BOF wynikających z planu gospodarki niskoemisyjnej dla danego obszaru. W takim przypadku konieczna będzie również aktualizacja Strategii ZIT BOF w trybie przewidzianym w Statucie Stowarzyszenia Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego.

Mapa 32. Projekty z zakresu komunikacji miejskiej

Źródło: Opracowanie własne Urzędu Miejskiego w Białymstoku, Departament Informatyki.

1. INTERMODALNY WĘZŁ KOMUNIKACYJNY W BIAŁYMSTOKU (CENTRUM PRZESIADKOWE WRAZ Z KORYTARZAMI PUBLICZNEGO TRANSPORTU ZBIOROWEGO) – Projekt realizowany ze środków POPW 2014-2020

Cel strategiczny Strategii ZIT BOF

CEL STRATEGICZNY 5. GOSPODARKA NISKOEMISYJNA I OCHRONA ŚRODOWISKA

Działanie i poddziałanie Strategii ZIT BOF

DZIAŁANIE 5.1 NISKOEMISYJNY PUBLICZNY TRANSPORT MIEJSKI I NIEZMOTORYZOWANY

PODDZIAŁANIE 5.1.2. ZRÓWNOWAŻONY TRANSPORT MIEJSKI W BIAŁYMSTOKU

Lider projektu

Miasto Białystok

Status projektu nadany przez Związek ZIT

Podstawowy

Typ beneficjentów

- ❖ miasta wojewódzkie, w tym w porozumieniu z jednostkami samorządu terytorialnego zlokalizowanymi na obszarze funkcjonalnym miasta wojewódzkiego Polski Wschodniej lub obszarze realizacji ZIT miasta wojewódzkiego/innymi podmiotami;
- ❖ związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego zlokalizowanych na obszarze funkcjonalnym miasta wojewódzkiego Polski Wschodniej lub obszarze realizacji ZIT miasta wojewódzkiego Polski Wschodniej, w skład których wchodzi miasto wojewódzkie.

Opis projektu

Zakres tematyczny

Projekt przewiduje rozwój wysokiej jakości, przyjaznego dla środowiska zrównoważonego transportu miejskiego, zintegrowanego z komunikacją kolejową i regionalną autobusową. Zaplanowano budowę i przebudowę niezbędnej infrastruktury na potrzeby komunikacji miejskiej (tunel, skrzyżowania, ulice) oraz utworzenie centrum przesiadkowego w bezpośrednim sąsiedztwie dworca PKS i PKP i oraz uruchomienie szybkich połączeń pomiędzy dworcem przesiadkowym, a innymi częściami miasta poprzez uprzywilejowanie autobusów w ruchu, np. dalsza rozbudowa sieci buspasów. Ponadto w ramach projektu planowany jest zakup niskoemisyjnego taboru. Zakupiony tabor będzie spełniał normy emisji spalin co najmniej Euro VI.

Zakres przestrzenny projektu

Gminy Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego

Kompleksowy charakter projektu

Rezultatem projektu będzie zwiększenie mobilności mieszkańców BOF oraz wzrost wykorzystania transportu miejskiego w Białymstoku i jego obszarze funkcjonalnym.

Projekt jest odpowiedzią na problemy zidentyfikowane w Strategii ZIT BOF, którymi są:

- ❖ brak przyjaznego dla pasażerów centrum przesiadkowego umożliwiającego łatwe przemieszczenie się pomiędzy różnymi formami transportu (kolej, komunikacja regionalna, komunikacja miejska, rower),
- ❖ brak szybkich połączeń transportu miejskiego pomiędzy centrum przesiadkowym a centrum miasta i innymi częściami Białegostoku,
- ❖ wzrost zatłoczenia motoryzacyjnego centrum Białegostoku,
- ❖ proces suburbanizacji Białegostoku, skutkujący znacznym wzrostem wykorzystania transportu indywidualnego w dojazdach do pracy, szkoły i przedszkola, do rdzenia BOF.

Realizacja projektu przyczyni się do rozwiązania nie tylko powyższych problemów, ale także dzięki niemu zostanie rozwiązany problem braku przyjaznego dla pasażerów centrum przesiadkowego.

Strategiczny wpływ na rozwój BOF

Realizacja działania 5.1 Strategii ZI BOF ma na celu stworzenie atrakcyjnej oferty przewozowej, tak aby mieszkańcy rezygnowali z transportu indywidualnego na korzyść miejskiego transportu zbiorowego. Nowoczesna infrastruktura transportowa jest jednym z czynników wpływających na jakość życia, zwiększenie mobilności przestrzennej mieszkańców, możliwości rozwojowe, atrakcyjność oraz wizerunek obszaru. Dodatkowo wpływać będzie na wzrost dostępności do rynku pracy, nauki i usług.

Zgodności projektu z Planem Gospodarki Niskoemisyjnej

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Białegostoku i gmin: Choroszcz, Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Łapy, Supraśl, Wasilków, Zabłudów do roku 2020 został opracowany w czerwcu 2015 r. i zawiera odniesienie do zrównoważonej mobilności miejskiej, która w sposób kompleksowy opisana jest w dokumencie *Studium Transportowe Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego*.

W zakresie terenu Miasta Białegostoku, w dniu 7 grudnia 2015 r. dokument został przyjęty przez Radę Miasta Białystok.

Projekt został ujęty w PGN pod pozycją BIA030.

Budżet projektu

Szacunkowy koszt całkowity w mln PLN	155,00 mln PLN
Szacunkowy koszt kwalifikowalny mln PLN	147,64 mln PLN
Szacunkowa kwota dofinansowania w mln PLN	125,49 mln PLN

Okres realizacji 2018 - 2020

2. POPRAWA DOSTĘPNOŚCI CENTRUM BIAŁEGOSTOKU DLA KOMUNIKACJI MIEJSKIEJ - Projekt realizowany ze środków POPW 2014-2020

Cel strategiczny Strategii ZIT BOF

CEL STRATEGICZNY 5. GOSPODARKA NISKOEMISYJNA I OCHRONA ŚRODOWISKA

Działanie i poddziałanie Strategii ZIT BOF

DZIAŁANIE 5.1 NISKOEMISYJNY PUBLICZNY TRANSPORT MIEJSKI I NIEZMOTORYZOWANY

PODDZIAŁANIE 5.1.2. ZRÓWNOWAŻONY TRANSPORT MIEJSKI W BIAŁYMSTOKU

Lider projektu

Miasto Białystok

Status projektu nadany przez Związek ZIT

Podstawowy

Typ beneficjentów

- ❖ miasta wojewódzkie, w tym w porozumieniu z jednostkami samorządu terytorialnego zlokalizowanymi na obszarze funkcjonalnym miasta wojewódzkiego Polski Wschodniej lub obszarze realizacji ZIT miasta wojewódzkiego/innymi podmiotami,
- ❖ związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego zlokalizowanych na obszarze funkcjonalnym miasta wojewódzkiego Polski Wschodniej lub obszarze realizacji ZIT miasta wojewódzkiego Polski Wschodniej, w skład których wchodzi miasto wojewódzkie.

Opis projektu

Zakres tematyczny

Głównym celem projektu jest rozwój niskoemisyjnego transportu publicznego dostosowanego do potrzeb mieszkańców, w tym osób niepełnosprawnych. Projekt zakłada rozbudowę zrównoważonego systemu transportowego w Białymstoku oraz poprawę mobilności mieszkańców Białegostoku i jego obszaru funkcjonalnego. W ramach projektu zostaną zbudowane/przebudowane ulice, z uwzględnieniem elementów mających na celu uprzywilejowanie autobusów w ruchu oraz upłynnienie ruchu autobusowego na obszarach objętych największym zatłoczeniem motoryzacyjnym. Ponadto w ramach projektu planowany jest zakup niskoemisyjnego taboru. Zakupiony tabor będzie spełniał normy emisji spalin co najmniej Euro VI.

Zakres przestrzenny projektu

Gminy Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego

Kompleksowy charakter projektu

Realizacja przedmiotowego projektu zwiększy mobilność zawodową i przestrzenną mieszkańców obszaru funkcjonalnego i Białegostoku, a tym samym wpłynie na poprawę dostępności rynków pracy, nauki i usług. Ponadto ułatwienia i priorytety dla autobusów komunikacji miejskiej wpłyną korzystnie na komunikację zarówno mieszkańców Białegostoku, jak i innych osób podróżujących po stolicy Podlasia. Dodatkowo projekt przyczyni się do poprawy stanu środowiska naturalnego, w szczególności do redukcji emisji zanieczyszczeń oraz rozwoju zrównoważonego układu urbanistycznego Białegostoku.

Strategiczny wpływ na rozwój BOF

Niniejszy projekt jest odpowiedzią na problemy zidentyfikowane w Strategii ZIT BOF, którymi są:

- ❖ brak szybkich połączeń transportu miejskiego pomiędzy centrum przesiadkowym a centrum miasta i innymi częściami Białegostoku,
- ❖ wzrost zatłoczenia motoryzacyjnego centrum Białegostoku,
- ❖ proces suburbanizacji Białegostoku, skutkujący znacznym wzrostem wykorzystania transportu indywidualnego w dojazdach do pracy, szkoły i przedszkola do rdzenia BOF.

Realizacja niniejszego projektu przyczyni się do rozwiązania powyższych problemów, przede wszystkim do podniesienia jakości i konkurencyjności transportu miejskiego w stosunku do transportu indywidualnego, co z kolei przełoży się na zwiększenie udziału efektywnego i przyjaznego środowiska publicznego transportu zbiorowego w obsłudze Białegostoku i obszaru funkcjonalnego.

Zgodności projektu z Planem Gospodarki Niskoemisyjnej

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Białegostoku i gmin: Choroszcz, Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Łapy, Supraśl, Wasilków, Zabłudów do roku 2020 został opracowany w czerwcu 2015 r. i zawiera odniesienie do zrównoważonej mobilności miejskiej, która w sposób kompleksowy opisana jest w dokumencie *Studium Transportowe Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego*.

W zakresie terenu Miasta Białegostoku, w dniu 7 grudnia 2015 r. dokument został przyjęty przez Radę Miasta Białystok.

Projekt został ujęty w PGN pod pozycją BIA028.

Budżet projektu

Szacunkowy koszt całkowity w mln PLN	116,00 mln PLN
Szacunkowy koszt kwalifikowalny mln PLN	108,64 mln PLN
Szacunkowa kwota dofinansowania w mln PLN	92,34 mln PLN

Okres realizacji 2016-2019

3. ROZWÓJ INFRASTRUKTURY TRANSPORTU MIEJSKIEGO W BIAŁYMSTOKU – Projekt realizowany ze środków POPW 2014-2020

Cel strategiczny Strategii ZIT BOF

CEL STRATEGICZNY 5. GOSPODARKA NISKOEMISYJNA I OCHRONA ŚRODOWISKA

Działanie i poddziałanie Strategii ZIT BOF

DZIAŁANIE 5.1 NISKOEMISYJNY PUBLICZNY TRANSPORT MIEJSKI I NIEZMOTORYZOWANY

PODDZIAŁANIE 5.1.2. ZRÓWNOWAŻONY TRANSPORT MIEJSKI W BIAŁYMSTOKU

Lider projektu

Miasto Białystok

Status projektu nadany przez Związek ZIT

Podstawowy

Typ beneficjentów

- ❖ miasta wojewódzkie, w tym w porozumieniu z jednostkami samorządu terytorialnego zlokalizowanymi na obszarze funkcjonalnym miasta wojewódzkiego Polski Wschodniej lub obszarze realizacji ZIT miasta wojewódzkiego/innymi podmiotami,
- ❖ związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego zlokalizowanych na obszarze funkcjonalnym miasta wojewódzkiego Polski Wschodniej lub obszarze realizacji ZIT miasta wojewódzkiego Polski Wschodniej, w skład których wchodzi miasto wojewódzkie.

Opis projektu

Zakres tematyczny

Głównym celem projektu jest usprawnienie funkcjonowania systemu transportowego w centrum Białegostoku w celu zmniejszenia zatłoczenia motoryzacyjnego centrum miasta oraz zwiększenie udziału przyjaznego środowiska transportu publicznego w obsłudze Białegostoku i jego obszaru funkcjonalnego. Ponadto projekt ma na celu stworzenie atrakcyjnej oferty przewozowej, tak aby mieszkańcy zarówno Białegostoku, jak i gmin ościennych rezygnowali z transportu indywidualnego na korzyść miejskiego transportu zbiorowego podczas odbywania podróży. Ponadto w ramach projektu planowany jest zakup niskoemisyjnego taboru. Zakupiony tabor będzie spełniał normę emisji spalin co najmniej Euro VI.

Zakres przestrzenny projektu

Gminy Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego

Kompleksowy charakter projektu

Realizacja niniejszego przedsięwzięcia wpłynie na poprawę jakości i atrakcyjności transportu miejskiego. Dzięki realizacji zadań zaplanowanych w projekcie nastąpi skrócenie czasu podróży komunikacją miejską oraz upłynnienie ruchu, w szczególności autobusów, w obszarach objętych kongestią. Ponadto projekt umożliwi uruchomienie nowych połączeń na terenie gmin ościennych i zwiększenie zasięgu oddziaływania komunikacji miejskiej. W ramach projektu planowany jest zakup niskoemisyjnego taboru.

Strategiczny wpływ na rozwój BOF

Niniejszy projekt jest odpowiedzią na problemy zidentyfikowane w Strategii ZIT BOF, którymi są :

- ❖ niedostatecznie rozwinięty transport zbiorowy na drogach dojazdowych ze strefy zewnętrznej do rdzenia BOF, skutkujący koniecznością korzystania z transportu indywidualnego,
- ❖ brak szybkich połączeń transportu miejskiego pomiędzy centrum przesiadkowym a centrum miasta i innymi częściami Białegostoku,
- ❖ wzrost zatłoczenia motoryzacyjnego centrum Białegostoku,
- ❖ proces suburbanizacji Białegostoku, skutkujący znacznym wzrostem wykorzystania transportu indywidualnego w dojazdach do pracy, szkoły i przedszkola do rdzenia BOF.

Realizacja niniejszego projektu łącznie z projektem „Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego i rowerowego w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym”, przyczyni się do rozwiązania powyższych problemów.

Zgodności projektu z Planem Gospodarki Niskoemisyjnej

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Białegostoku i gmin: Choroszcz, Czarna Białostocka, Dobryniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Łapy, Supraśl, Wasilków, Zabłudów do roku 2020 został opracowany w czerwcu 2015 r. i zawiera odniesienie do zrównoważonej mobilności miejskiej, która w sposób kompleksowy opisana jest w dokumencie *Studium Transportowe Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego*.

W zakresie terenu Miasta Białegostoku, w dniu 7 grudnia 2015 r. dokument został przyjęty przez Radę Miasta Białystok.

Projekt został ujęty w PGN pod pozycją BIA027.

Budżet projektu

Szacunkowy koszt całkowity w mln PLN 133,00 mln PLN

Szacunkowy koszt kwalifikowalny mln PLN 125,64 mln PLN

Szacunkowa kwota dofinansowania w mln PLN 106,79 mln PLN

Okres realizacji 2017-2020

4. NISKOEMISYJNE KORYTARZE TRANSPORTU ZBIOROWEGO W ZACHODNIEJ CZĘŚCI BIAŁEGOSTOKU - Projekt realizowany ze środków POPW 2014-2020

Cel strategiczny Strategii ZIT BOF

CEL STRATEGICZNY 5. GOSPODARKA NISKOEMISYJNA I OCHRONA ŚRODOWISKA

Działanie i poddziałanie Strategii ZIT BOF

DZIAŁANIE 5.1 NISKOEMISYJNY PUBLICZNY TRANSPORT MIEJSKI I NIEZMOTORYZOWANY

PODDZIAŁANIE 5.1.2. ZRÓWNOWAŻONY TRANSPORT MIEJSKI W BIAŁYMSTOKU

Lider projektu

Miasto Białystok

Status projektu nadany przez Związek ZIT

Rezerwowy

Typ beneficjentów

- ❖ miasta wojewódzkie, w tym w porozumieniu z jednostkami samorządu terytorialnego zlokalizowanymi na obszarze funkcjonalnym miasta wojewódzkiego Polski Wschodniej lub obszarze realizacji ZIT miasta wojewódzkiego/innymi podmiotami;
- ❖ związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego zlokalizowanych na obszarze funkcjonalnym miasta wojewódzkiego Polski Wschodniej lub obszarze realizacji ZIT miasta wojewódzkiego Polski Wschodniej, w skład których wchodzi miasto wojewódzkie.

Opis projektu

Zakres tematyczny

Głównym celem projektu jest poprawa mobilności mieszkańców Białegostoku i jego obszaru funkcjonalnego poprzez podniesienie komfortu podróżowania i tworzenie bezpośrednich połączeń pomiędzy osiedlami („sypialniami”) zlokalizowanymi w zachodniej części miasta a centrum i centrami przesiadkowymi. Przewidziane do realizacji działania mają na celu dalsze priorytetowe uwzględnienie autobusów w ruchu.

Wstępnie zakłada się, że dzięki realizacji projektu nastąpi większa integracja transportu kolejowego z komunikacją miejską. Projekt jest zintegrowany z planami PKP dotyczącymi przebudowy przystanków na terenie miasta, a tym samym większej dostępności kolei dla pasażerów. W ramach projektu zakładane jest zintegrowanie jednego nowoutworzonego/przeniesionego przystanku kolejowego z pozostałą częścią miasta za pośrednictwem komunikacji miejskiej.

W ramach projektu zakłada się poprawę infrastruktury komunikacji miejskiej na wyznaczonych odcinkach dróg, a w szczególności poprawę infrastruktury przystankowej oraz uprzywilejowanie autobusów w stosunku do komunikacji indywidualnej poprzez między innymi wydzielenie oddzielnych pasów ruchu. Jako element projektu przewiduje się także zakup niskoemisyjnego taboru. Zakupiony tabor będzie spełniał normy emisji spalin co najmniej Euro VI.

Zakres przestrzenny projektu

Gminy Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego

Kompleksowy charakter projektu

Realizacja projektu przyczyni się do podniesienia poziomu efektywności funkcjonowania układów transportowych Białegostoku i jego obszaru funkcjonalnego, poprawy jakości świadczonych usług transportu miejskiego, a tym samym wzrostu jego znaczenia na ww. obszarze. Dodatkowo przedmiotowe przedsięwzięcie wpłynie na zwiększenie mobilności zawodowej i przestrzennej mieszkańców, a tym samym na poprawę dostępności do rynków pracy, nauki i usług. Co więcej zakup taboru niskoemisyjnego wpłynie na poprawę komfortu podróżowania pasażerów komunikacji zbiorowej oraz stanu środowiska naturalnego, w szczególności przyczyni się do redukcji emisji zanieczyszczeń w mieście.

Strategiczny wpływ na rozwój BOF

Niniejszy projekt jest odpowiedzią na problemy zidentyfikowane w Strategii ZIT BOF, którymi są:

- ❖ brak szybkich połączeń transportu miejskiego pomiędzy centrum przesiadkowym a centrum miasta i innymi częściami Białegostoku,
- ❖ wzrost zatłoczenia motoryzacyjnego centrum Białegostoku,
- ❖ proces suburbanizacji Białegostoku, skutkujący znacznym wzrostem wykorzystania transportu indywidualnego w dojazdach do pracy, szkoły i przedszkola do rdzenia BOF.

Zgodności projektu z Planem Gospodarki Niskoemisyjnej

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Białegostoku i gmin: Choroszcz, Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Łapy, Supraśl, Wasilków, Zabłudów do roku 2020 został opracowany w czerwcu 2015 r. i zawiera odniesienie do zrównoważonej mobilności miejskiej, która w sposób kompleksowy opisana jest w dokumencie *Studium Transportowe Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego*.

W zakresie terenu Miasta Białegostoku, w dniu 7 grudnia 2015 r. dokument został przyjęty przez Radę Miasta Białostok.

Projekt został ujęty w PGN pod pozycją BIA029.

Budżet projektu

Szacunkowy koszt całkowity w mln PLN	91,00 mln PLN
Szacunkowy koszt kwalifikowalny mln PLN	83,64 mln PLN
Szacunkowa kwota dofinansowania w mln PLN	71,09 mln PLN

Okres realizacji 2019-2022

5. PRZEBUDOWA SIECI CIEPŁOWNICZEJ W BIAŁYMSTOKU W CELU ZMNIEJSZENIA STRAT ENERGII – ETAP II – Projekt realizowany ze środków POIiŚ 2014-2020

Cel strategiczny Strategii ZIT BOF

CEL STRATEGICZNY 5. GOSPODARKA NISKOEMISYJNA I OCHRONA ŚRODOWISKA

Działanie i poddziałanie Strategii ZIT BOF

DZIAŁANIE 5.2 POPRAWA EFEKTYWNOŚCI ENERGETYCZNEJ I OGRANICZANIE EMISJI ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA

PODDZIAŁANIE 5.2.4. MODERNIZACJA I ROZBUDOWA SYSTEMU SIECI CIEPLNYCH

Lider projektu

Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

Status projektu nadany przez Związek ZIT

Podstawowy

Typ beneficjentów

- ❖ jednostki samorządu terytorialnego (w tym ich związki i porozumienia) oraz działające w ich imieniu jednostki organizacyjne (w szczególności dla miast wojewódzkich i ich obszarów funkcjonalnych),
- ❖ przedsiębiorcy, a także podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego nie będących przedsiębiorcami.

Opis projektu

Zakres tematyczny

Celem projektu jest przebudowa i modernizacja 36 odcinków sieci wchodzących w skład systemu ciepłowniczego miasta Białegostoku o łącznej długości 21 467 m poprzez wymianę sieci kanałowej na sieć wykonaną w technologii rur preizolowanych.

Zakres przestrzenny projektu

Białystok

Kompleksowy charakter projektu

Projekt przyczyni się do zwiększenia efektywności energetycznej, jak również poprawy jakości powietrza poprzez zmniejszenie awaryjności systemu, a tym samym ograniczenia strat ciepła i spadku zużycia wody, co prowadzić będzie do ograniczenia poziomu kosztów eksploatacyjnych. Dodatkowo projekt przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa dostaw ciepła oraz zmniejszenia zużycia energii pierwotnej. W wyniku realizacji projektu zostaną osiągnięte następujące cele:

- ❖ poprawa bezpieczeństwa i niezawodności systemu ciepłowniczego,
- ❖ zmniejszenie zużycia energii pierwotnej szacunkowo o 1 713,1 toe rocznie,
- ❖ zwiększenie efektywności energetycznej i ograniczenia strat przesyłu,
- ❖ ograniczenie emisji gazów cieplarnianych o 4855 t CO₂ rocznie.

Strategiczny wpływ na rozwój BOF

Niniejszy projekt jest odpowiedzią na problemy zidentyfikowane w Strategii ZIT BOF, którymi są: nadmierne zużycie energii pierwotnej w sektorze mieszkaniowym i budynkach użyteczności, nadmierna emisja zanieczyszczeń, zbyt wysokie koszty funkcjonowania instytucji publicznych i gospodarstw domowych.

Zgodności projektu z Planem Gospodarki Niskoemisyjnej

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Białegostoku i gmin: Choroszcz, Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Łapy, Supraśl, Wasilków, Zabłudów do roku 2020 – dokument został opracowany.

W zakresie terenu Miasta Białegostoku, w dniu 7 grudnia 2015 r. dokument został przyjęty przez Radę Miasta Białystok.

Budżet projektu**Szacunkowy koszt** 62,64 mln PLN**całkowity w mln PLN****Szacunkowy koszt** 50,93 mln PLN**kwalifikowalny mln PLN****Szacunkowa kwota** 38,20 mln PLN, nie więcej jednak niż przewidziana kwota alokacji
dofinansowania w mln PLN (pomoc publiczna, poziom dofinansowania 75% kosztów kwalifiko-
wanych)**Okres realizacji** 2016-2020

6. BUDOWA SIECI CIEPŁOWNICZYCH W CELU PODŁĄCZENIA NOWYCH ODBIORCÓW ORAZ ZWIĘKSZENIA PRODUKCJI CIEPŁA W KOGENERACJI – Projekt realizowany ze środków POIiŚ 2014-2020

Cel strategiczny Strategii ZIT BOF

CEL STRATEGICZNY 5. GOSPODARKA NISKOEMISYJNA I OCHRONA ŚRODOWISKA

Działanie i poddziałanie Strategii ZIT BOF

DZIAŁANIE 5.2. POPRAWA EFEKTYWNOŚCI ENERGETYCZNEJ I OGRANICZANIE EMISJI ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA

PODDZIAŁANIE 5.2.4. MODERNIZACJA I ROZBUDOWA SYSTEMU SIECI CIEPLNYCH

Lider projektu

Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

Status projektu nadany przez Związek ZIT

Podstawowy

Typ beneficjentów

- ❖ jednostki samorządu terytorialnego (w tym ich związki i porozumienia) oraz działające w ich imieniu jednostki organizacyjne (w szczególności dla miast wojewódzkich i ich obszarów funkcjonalnych),
- ❖ przedsiębiorcy, a także podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego nie będących przedsiębiorcami.

Opis projektu

Zakres tematyczny

Projekt polega na wybudowaniu elementów infrastruktury ciepłowniczej umożliwiających podłączenie podłączeniu do miejskiego systemu ciepłowniczego nowych odbiorców i stworzenie możliwości zasilania nowych obszarów na terenie miasta Białystoku.

W ramach inwestycji zostaną wykonane sieci ciepłownicze w technologii preizolowanej w rejonach ulic: Hetmańskiej, Sybiraków, Wasilkowskiej i Węglowej oraz Jurowieckiej.

Zakres przestrzenny projektu

Białystok

Kompleksowy charakter projektu

Projekt przyczyni się do zwiększenia udziału ciepła wytworzonego w kogeneracji i umożliwi tym samym wzrost ilości wytworzonej energii elektrycznej w skojarzeniu. Przyczyni się to do zmniejszenia zużycia energii pierwotnej, gdyż skojarzone wytwarzanie ciepła i energii elektrycznej jest bardziej efektywne od wytwarzania rozdzielonego. Ponadto projekt przyczyni się do poprawy jakości powietrza poprzez zmniejszenie emisji pyłowo - gazowych. Ponadto w źródle kogeneracyjnym około 50 % energii wytwarzane będzie w oparciu o kotły biomasowe a więc spełniające kryteria OZE.

W wyniku realizacji projektu zostaną osiągnięte następujące cele:

- ❖ rozbudowa systemu ciepłowniczego umożliwiająca podłączenie nowych odbiorców do systemu ciepłowniczego w którym powyżej 76 % ciepła jest wytwarzane w kogeneracji, co umożliwi korzystanie przez odbiorców z tego rodzaju ciepła i zwiększy jego udział,
- ❖ wyprodukowanie dodatkowo 4 285,7 MWh energii elektrycznej w kogeneracji,
- ❖ ograniczenie emisji gazów cieplarnianych o 2183,41 t CO₂ rocznie w porównaniu do produkcji rozdzielonej.

Strategiczny wpływ na rozwój BOF

Niniejszy projekt jest odpowiedzią na problemy zidentyfikowane w Strategii ZIT BOF, którymi są: nadmierne zużycie energii pierwotnej w sektorze mieszkaniowym i budynkach użyteczności, nadmierna emisja zanieczyszczeń, zbyt wysokie koszty funkcjonowania instytucji publicznych i gospodarstw domowych.

**Zgodności projektu
z Planem Gospodarki
Niskoemisyjnej**

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Białegostoku i gmin: Choroszcz, Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Łapy, Supraśl, Wasilków, Zabłudów do roku 2020 – dokument został opracowany.

W zakresie terenu Miasta Białegostoku, w dniu 7 grudnia 2015 r. dokument został przyjęty przez Radę Miasta Białystok.

Budżet projektu

Szacunkowy koszt 3,075 mln PLN

całkowity w mln PLN

Szacunkowy koszt 2,5 mln PLN

kwalifikowalny mln PLN

Szacunkowa kwota 1,875 mln PLN (pomoc publiczna, poziom dofinansowania 75%
dofinansowania w mln PLN kosztów kwalifikowanych)

Okres realizacji 2016-2017

13.4. Lista projektów przewidzianych do udziału w konkursach w ramach RPOWP 2014-2020 (spoza ZIT), programów krajowych POIiŚ 2014-2020 oraz POPW 2014-2020 oraz innych środków

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne nie będą stanowiły jedynej formy finansowania przedsięwzięć prorozwojowych obszaru BOF w perspektywie 2014-2020. Dla osiągnięcia zdefiniowanej misji BOF, konieczna będzie realizacja zadań finansowanych z innych źródeł zewnętrznych oraz w ramach środków własnych gmin tworzących BOF. Poniżej przedstawiona została lista projektów finansowanych spoza ZIT o znaczeniu istotnym dla całego obszaru funkcjonalnego, wpisujących się w założenia Strategii ZIT BOF oraz przyczyniająca się do realizacji jej celów. Projekty te będą realizowane zarówno z RPOWP 2014-2020, jak i z programów krajowych POIiŚ 2014-2020 oraz POPW 2014-2020 na zasadach określonych w danym programie lub innych dostępnych źródłach. Poniższe zestawienie należy traktować jako listę otwartą. Możliwe jest jej uzupełnienie/modyfikacja na etapie wdrażania Strategii ZIT BOF.

Lp.	PI	Wnioskodawca	Projekt/Zakres	Źródło finansowania	Szacowany koszt (PLN)	Lata realizacji
CEL 3. DOSTĘPNOŚĆ DO KULTURY						
1.	nie dotyczy	Białystok	Budowa Muzeum Pamięci Sybiru – etap I	budżet państwa oraz środki własne	32 520 000	2016 - 2018
2.	6c	Białystok	Budowa Muzeum Pamięci Sybiru – etap II	POIiŚ	15 000 000	po 2018
3.	6c	Białystok	Adaptacja budynku dawnej elektrowni przy ul. Elektrycznej 13 na potrzeby Galerii Arsenał w Białymstoku – etap I	POIiŚ/RPOWP/ budżet państwa/ środki własne	20 000 000	2017 - 2019
4.	6c	Białystok	Adaptacja budynku dawnej elektrowni przy ul. Elektrycznej 13 na potrzeby Galerii Arsenał w Białymstoku – etap II	POIiŚ/RPOWP/ budżet państwa/ środki własne	20 000 000	2017 - 2019
CEL 5. GOSPODARKA NISKOEMISYJNA I OCHRONA ŚRODOWISKA						
5.	4c	Białystok	Termomodernizacja budynków szkół i przedszkoli w Białymstoku	RPOWP	53 160 000	2015 - 2020
6.	4c		Termomodernizacja budynku biurowego Urzędu Miejskiego w Białymstoku przy ul. Słonimskiej 2/2	RPOWP	750 000	2017 - 2018
7.	4c		Termomodernizacja budynków przychodni lekarskich w Białymstoku	RPOWP	1 500 000	2014 - 2017
8.	4c		Termomodernizacja budynków mieszkalnych w Białymstoku	RPOWP	3 500 000	2014 - 2017
9.	4iii	Gminy BOF	Kompleksowa modernizacja energetyczna wielorodzinnych budynków mieszkalnych (spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe)	POIiŚ	32 849 139	2016-2020

Lp.	PI	Wnioskodawca	Projekt/Zakres	Źródło finansowania	Szacowany koszt (PLN)	Lata realizacji
CEL 6. DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA						
Drogi w Białymstoku i drogi wojewódzkie na terenie BOF						
10.	7b	Białystok	Poprawa dostępności komunikacyjnej miasta Białegostoku od strony Warszawy (droga krajowa wylotowa z Białegostoku- dojazd do S8) Przebudowa DK 8 na odcinku od granicy miasta Białystok do węzła Porosły (DK8) oraz przebudowa DW 676 na odcinku od skrzyżowania al. Jana Pawła II z ul. Narodowych Sił Zbrojnych w Białymstoku (DW 676/DW 669) do węzła Porosły (DK8) – wyprowadzenie ruchu w kierunku S8	POPW	100 000 000	2017 - 2018
11.	7b	Białystok	Budowa Trasy Niepodległości w Białymstoku – połączenie południowej części Białegostoku i obszaru funkcjonalnego z siecią dróg krajowych i TEN-T Budowa DW 669 w Białymstoku na odcinku od skrzyżowania al. Jana Pawła II z ul. Narodowych Sił Zbrojnych (DW 676/DW 669) do ul. Ciołkowskiego (DW 678)	POPW	295 000 000	2016 - 2019
12.	7b	Województwo Podlaskie / PZDW	Przebudowa DW 678 na odcinku Kleosin - Markowszczyzna	POPW/ RPOWP	150 000 000	2016 - 2018
13.	7b	Województwo Podlaskie / PZDW	Przebudowa DW 682 na odcinku Markowszczyzna – Łapy	POPW/ RPOWP	210 000 000	2017 - 2019
14.	7b	Województwo Podlaskie / PZDW	Przebudowa DW 682 i 681 na odcinku Łapy – Roszki-Wodźki	POPW/ RPOWP	81 000 000	2018 - 2019
15.	7b	Województwo Podlaskie / PZDW	Przebudowa DW 676 na odcinku granica miasta Białystok - Supraśl	POPW/ RPOWP	130 000 000	2016 - 2018
16.	7b	Białystok	Przebudowa ul. K. Ciołkowskiego w Białymstoku – etap II (przebudowa drogi wojewódzkiej 678 zapewniającej połączenie z siecią TEN-T) Przebudowa DW 678 w Białymstoku na odcinku od skrzyżowania ul. Ciołkowskiego z ul. Mickiewicza do skrzyżowania ul. Ciołkowskiego z ul. Sulika (DK 65)	POPW	105 000 000	2016 - 2018
17.	7b	Województwo Podlaskie / PZDW	Przebudowa DW 685 na odcinku Zabłudów (DK 19) – granica gminy Zabłudów	POPW/ RPOWP	36 000 000	2016 - 2017
18.	7b	Białystok	Przebudowa ulic leżących w ciągu drogi wojewódzkiej nr 675 i 676 w Białymstoku	RPOWP/ inne	54 000 000	2016 - 2022
Drogi krajowe na terenie BOF						
19.	7b	GDDKiA	Budowa drogi krajowej nr 8 od węzła Białystok Zachód (Choroszcz), poprzez węzeł Dobrzyniewo, do węzła Sochonie	PoliŚ	500 000 000	2016-2020
20.	7b	GDDKiA	Budowa południowej obwodnicy Białegostoku (w ciągu drogi S19)	PoliŚ	2 000 000 000	2016-2020
Transport lotniczy						
21.	nie dotyczy	Białystok	Budowa lotniska publicznego o ograniczonej certyfikacji w Białymstoku	środki własne	40 000 000	2016 - 2017

Źródło: Opracowanie własne.

13.5. Plan finansowy działań i poddziałań realizowanych w ramach ZIT

Wyszczególnienie	Fundusz	Kategoria regionu	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Wkład UE (w EUR)	Wkład krajowy (w EUR)	Finansowanie ogółem (w EUR)	Stopa współfinansowania
1	2	3	4	5	6	7	8 = 6+7	9
Cel 1. ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA								
Działanie 1.2. Stworzenie sieci terenów inwestycyjnych	EFRR	Region słabiej rozwinięty	CT 3, CT 7	PI 3a/ PI 7b	13 716 234	4 012 032	17 728 266	0,774
Poddziałanie 1.2.1. Uzbrojenie terenów inwestycyjnych	EFRR	Region słabiej rozwinięty	CT 3	PI 3a	12 146 051	3 229 854	15 375 905	0,790
Poddziałanie 1.2.2. Zapewnienie dostępności terenów inwestycyjnych	EFRR	Region słabiej rozwinięty	CT 7	PI 7b	1 570 183	782 178	2 352 361	0,667
Cel 2. KOMPETENCJE DO PRACY								
Działanie 2.1. Rozwój potencjału kształcenia zawodowego i ustawicznego	EFRR	Region słabiej rozwinięty	CT 10	PI 10a	13 939 699	2 459 947	16 399 646	0,850
Poddziałanie 2.1.2. Rozwój infrastruktury szkolnictwa zawodowego i ustawicznego	EFRR	Region słabiej rozwinięty	CT 10	PI 10a	13 939 699	2 459 947	16 399 646	0,850
Działanie 2.2. Stworzenie Centrum Kompetencji BOF	EFS	Region słabiej rozwinięty	CT 10	PI 10iv	4 271 357	753 769	5 025 126	0,850
Działanie 2.4. Rozwój wychowania przedszkolnego	EFRR/ EFS	Region słabiej rozwinięty	CT 10	PI 10 i/ PI 10a	6 334 109	1 117 784	7 451 893	0,850
Poddziałanie 2.4.1. Podniesienie jakości edukacji przedszkolnej	EFS	Region słabiej rozwinięty	CT 10	PI 10i	1 554 888	274 392	1 829 280	0,850
Poddziałanie 2.4.2. Rozwój infrastruktury wychowania przedszkolnego	EFRR	Region słabiej rozwinięty	CT 10	PI 10a	4 779 221	843 392	5 622 613	0,850
Działanie 2.5. Rozwój kształcenia ogólnego dzieci i młodzieży	EFRR	Region słabiej rozwinięty	CT 10	PI 10a	4 000 000	705 882	4 705 882	0,850
Poddziałanie 2.5.2. Rozwój infrastruktury instytucji popularyzujących naukę i innowacje	EFRR	Region słabiej rozwinięty	CT 10	PI 10a	4 000 000	705 882	4 705 882	0,850
Cel 4. AKTYWNA INTEGRACJA SPOŁECZNA								
Działanie 4.2. Zwiększenie dostępu do usług społecznych	EFS	Region słabiej rozwinięty	CT 9	PI 9iv	2 989 950	527 638	3 517 588	0,850
Działanie 4.3. Rozwój infrastruktury poprawiającej integrację społeczną	EFRR	Region słabiej rozwinięty	CT 9	PI 9a	2 776 382	489 950	3 266 332	0,850
Cel 5. GOSPODARKA NISKOEMISYJNA I OCHRONA ŚRODOWISKA								
Działanie 5.1. Niskoemisyjny publiczny transport miejski i niezmotoryzowany	EFRR	Region słabiej rozwinięty	CT 4	PI 4e	21 992 369	5 494 766	27 487 135	0,800

Wyszczególnienie	Fundusz	Kategoria regionu	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Wkład UE (w EUR)	Wkład krajowy (w EUR)	Finansowanie ogółem (w EUR)	Stopa współfinansowania
1	2	3	4	5	6	7	8 = 6+7	9
Poddziałanie 5.1.1. Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego i rowerowego w BOF	EFRR	Region słabiej rozwinięty	CT 4	PI 4e	21 992 369	5 494 766	27 487 135	0,800
Działanie 5.2. Poprawa efektywności energetycznej i ograniczanie zanieczyszczeń powietrza	EFRR	Region słabiej rozwinięty	CT 4	PI 4e	5 979 900	1 055 276	7 035 176	0,850
Poddziałanie 5.2.1. Wzrost efektywności gospodarowania energią w zakresie oświetlenia ulicznego	EFRR	Region słabiej rozwinięty	CT 4	PI 4e	918 342	162 060	1 080 402	0,850
Poddziałanie 5.2.5. Modernizacja indywidualnych źródeł energii ciepłej lub elektrycznej	EFRR	Region słabiej rozwinięty	CT 4	PI 4e	5 061 558	893 216	5 954 774	0,850
RAZEM EFRR					67 183 805	15 061 245	82 245 050	0,817
RAZEM EFS					8 816 195	1 555 799	10 371 994	0,850
RAZEM EFRR oraz EFS					76 000 000	16 617 044	92 617 044	0,821

Uwaga: W tabeli przyjęto kurs przeliczenia PLN na EUR na poziomie 1 EUR = 3,98 PLN.

Źródło: Opracowanie własne.

Alokacja środków na ZIT z EFRR i EFS

Fundusz	Oś priorytetowa RPOWP	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Szacunkowa alokacja (w EUR)
EFRR	I	CT 3	PI 3a	12 146 051
EFRR	IV	CT 7	PI 7b	1 570 183
EFRR	V	CT 4	PI 4e	27 972 269
EFS	VII	CT 9	PI 9iv	2 989 950
EFRR	VIII	CT 9	PI 9a	2 776 382
EFS	III	CT 10	PI 10i	1 554 888
EFS	III	CT 10	PI 10iv	4 271 357
EFRR	VIII	CT 10	PI 10a	22 718 920
RAZEM EFRR + EFS				76 000 000

Źródło: Opracowanie własne.

Alokacja środków na ZIT z EFRR

Fundusz	Oś priorytetowa RPOWP	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Szacunkowa alokacja (w EUR)
EFRR	I	CT 3	PI 3a	12 146 051
EFRR	IV	CT 7	PI 7b	1 570 183
EFRR	V	CT 4	PI 4e	27 972 269
EFRR	VIII	CT 9	PI 9a	2 776 382
EFRR	VIII	CT 10	PI 10a	22 718 920
RAZEM EFRR				67 183 805

Źródło: Opracowanie własne.

Alokacja środków na ZIT z EFS

Fundusz	Oś priorytetowa RPOWP	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Szacunkowa alokacja (w EUR)
EFS	VII	CT 9	PI 9iv	2 989 950
EFS	III	CT 10	PI 10i	1 554 888
EFS	III	CT 10	PI 10iv	4 271 357
RAZEM EFS				8 816 195

Źródło: Opracowanie własne.

13.6. Matryca logiczna strategii inwestycyjnej Strategii ZIT BOF oraz korespondujących działań i poddziałań ZIT BOF w ramach RPOWP 2014-2020

Cel ZIT	Działania/ Poddziałania ZIT	Oś priorytetowa RPOWP	Cel tematyczny UE	Priorytet Inwestycyjny UE	Fundusz	Wsparcie UE na ZIT (w EUR)	Środki własne na dofinansowanie (w EUR)	Udział wsparcia UE na ZIT w alokacji danego PI w RPOWP 2014-2020 (w %)
Cel 1. Atrakcyjność inwestycyjna	Poddziaływanie 1.2.1. Uzbrojenie terenów inwestycyjnych	I	3	3a	EFRR	12 146 051	3 229 855	23,1
	Poddziaływanie 1.2.2. Zapewnienie dostępności terenów inwestycyjnych	IV	7	7b	EFRR	1 570 183	782 178	1,0
Cel 2. Kompetencje do pracy	Poddziaływanie 2.1.2. Rozwój infrastruktury szkolnictwa zawodowego i ustawicznego	VIII	10	10a	EFRR	13 939 699	2 459 947	38,3
	Działanie 2.2. Stworzenie Centrum Kompetencji BOF	III		10iv	EFS	4 271 357	753 769	7,1
	Poddziaływanie 2.4.1. Podniesienie jakości edukacji przedszkolnej	III		10i	EFS	1 554 888	274 392	3,9
	Poddziaływanie 2.4.2. Rozwój infrastruktury wychowania przedszkolnego	VIII		10a	EFRR	4 779 221	843 392	13,1
	Poddziaływanie 2.5.2. Rozwój infrastruktury instytucji popularyzujących naukę i innowacje	VIII		10a	EFRR	4 000 000	705 882	11,0
Cel 4. Aktywna integracja społeczna	Działanie 4.2. Zwiększenie dostępu do usług społecznych	VII	9	9iv	EFS	2 989 950	527 638	27,2
	Działanie 4.3. Rozwój infrastruktury poprawiającej integrację społeczną	VIII		9a	EFRR	2 776 382	489 950	6,9
Cel 5. Gospodarka niskoemisyjna i ochrona środowiska	Poddziaływanie 5.1.1. Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego i rowerowego w BOF	V	4	4e	EFRR	21 992 369	5 494 766	73,3
	Poddziaływanie 5.2.1. Wzrost efektywności gospodarowania energią w zakresie oświetlenia ulicznego	V		4e	EFRR	918 342	162 060	3,1

Poddziałanie 5.2.5. Modernizacja indywidualnych źródeł energii ciepłej lub elektrycznej	V	4e	EFRR	5 061 558	893 216	16,9
RAZEM EFRR				67 183 805		
RAZEM EFS				8 816 195		

Źródło: Opracowanie własne.

13.7. Matryca Problemy/Potencjały–Działania–Projekty (JASPERS)

Skonstruowana matryca logiczna pozwala na graficzne powiązanie problemów i potencjałów (zidentyfikowanych w części diagnostycznej oraz w analizie SWOT) z celami, działaniami i poddziałaniami Strategii ZIT BOF. Narzędzie to umożliwia dokonanie oceny rzeczywistej skuteczności zaplanowanej interwencji oraz ukazanie wpływu poszczególnych działań i poddziałań na rozwiązanie zidentyfikowanych problemów oraz wzmocnienie zidentyfikowanych potencjałów. Pozwala również na wskazanie obszarów, w których dane przedsięwzięcie strategiczne cechuje się najwyższym stopniem zgodności.

Nr	Problemy/Potencjały	Cele, działania i poddziałania Strategii ZIT BOF																											
		C1.		C2.				C3.	C4.				C5.					C6.		C7.									
		D1.1.	D1.2.		D2.1.		D2.2.	D2.3.	D2.4.		D2.5.		D3.1.	D4.1.	D4.2.	D4.3.	D5.1.		D5.2.			D5.3.	D6.1.	D6.2.	D7.1.	D7.2.			
	P1.2.1.	P1.2.2.	P2.1.1.	P2.1.2.			P2.4.1.	P2.4.2.	P2.5.1.	P2.5.2.					P5.1.1.	P5.1.2.	P5.2.1.	P5.2.2.	P5.2.3.	P5.2.4.	P5.2.5.								
Problem 27	Pogarszający się stan techniczny sieci ciepłych																												
Problem 28	Niedostatecznie rozwinięta sieć infrastruktury gazowej																												
Problem 29	Niedostatecznie rozwinięta sieć infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, spowodowana m.in. rozproszaniem sieci osiedleńczej																												
Problem 30	Nadmierny ruch tranzytowy przebiegający przez rdzeń BOF																												
Problem 31	Niska dostępność komunikacyjna BOF i jego strefy zewnętrznej																												
Problem 32	Brak lotniska lokalnego pozwalającego na włączenie BOF do międzynarodowego systemu transportu powietrznego																												
Problem 33	Brak zinstytucjonalizowania współpracy w zakresie planowania i wdrażania działań prorozwojowych w BOF																												
Potencjał 1	Korzystne położenie BOF w ciągu europejskiego korytarza transportowego między Europą Zachodnią i Wschodnią																												
Potencjał 2	Wysoki potencjał ludnościowy																												
Potencjał 3	Załączki sektorów rozwojowych																												
Potencjał 4	Istnienie potencjału do tworzenia atrakcyjnych terenów inwestycyjnych																												
Potencjał 5	Potencjał naukowy do rozwoju inteligentnych specjalizacji																												
Potencjał 6	Dość dobrze rozwinięta istniejąca sieć szlaków drogowych																												
Potencjał 7	Duży potencjał produkcji energii odnawialnej																												
Potencjał 8	Dobra jakość i różnorodność usług ekosystemalnych																												
Potencjał 9	Dynamicznie poprawiający się stan infrastruktury materialnej																												
Potencjał 10	Wysoki stopień wyposażenia w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną rdzenia BOF – miasta Białostok.																												
Potencjał 11	Duży potencjał predyspozycji i zdolności poznawczych tkwiący w dzieciach i młodzieży zamieszkałej w strefie BOF																												
Potencjał 12	Istniejąca sieć kształcenia na wszystkich poziomach																												
Potencjał 13	Duży potencjał kulturowy regionu																												
Potencjał 14	Zróżnicowana i szeroka oferta kulturalna																												

Znaczenie wpływu działań i poddziałań na zidentyfikowane problemy i potencjały

- Bardzo pozytywne
- Pozytywne
- Neutralne
- Negatywne
- Bardzo negatywne

13.8. Kryteria i parametry wstępnej selekcji projektów służącej opracowaniu listy projektów strategicznych zgłoszonych do IZ RPOWP

Cel 1: Atrakcyjność inwestycyjna						
Działanie 1.2. Stworzenie sieci terenów inwestycyjnych						
Obszar kryteriów	Kryterium	Maksymalna liczba parametrów	Waga	Opis parametru	Czy projekt ma wpływ na parametr?	
					Tak (1 pkt)	Nie (0 pkt)
1. Zgodność z politykami horyzontalnymi	1.1. Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji	3	10	Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw		
				Wzrost nakładów brutto na środki trwałe w sektorze prywatnym		
				Wzrost nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach		
2. Zgodność z RPOWP 2014-2020	2.1. Zgodność z przesłankami i celami Priorytetu Inwestycyjnego 3a	5	10	Pobudzanie przedsiębiorczości w społeczeństwie		
				Budowanie oferty inwestycyjnej sprzyjającej wzrostowi inwestycji gospodarczych		
				Poprawa dostępności terenów inwestycyjnych		
				Promocja gospodarcza (inwestycyjna)		
				Wzrost dostępności transportowej		
	2.2. Zgodność z przewidywanymi efektami realizacji Priorytetu Inwestycyjnego 3a	6	20	Uporządkowanie i przygotowanie terenów inwestycyjnych w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych		
				Przeprowadzenie prac studyjno-konceptyjnych w celu uzbrojenia terenów inwestycyjnych		
				Przeprowadzenie badań geotechnicznych w celu uzbrojenia terenów inwestycyjnych		
				Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w media		
				Budowa lub modernizacja wewnętrznego układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego		
				Udział wydatków na wewnętrzną infrastrukturę komunikacyjną stanowi mniejszą część budżetu projektu		
	2.3. Zgodność z preferencjami wsparcia w Priorytecie Inwestycyjnym 3a	3	10	Wykorzystanie pod inwestycję terenów zdegradowanych lub miejskich nieużytków wymagających rewitalizacji		
				Planowany do uzbrojenia teren inwestycyjny jest położony w pobliżu inwestycji transportowych (drogi szybkiego ruchu, linii kolejowych)		
			-10	Przygotowanie projektu zostało poprzedzone analizą zapotrzebowania firm poszukujących lokalizacji dla prowadzenia działalności w obszarze BOF		
				W obszarze realizacji projektu istnieją dostępne, niewykorzystane uzbrojone tereny inwestycyjne		
3. Zgodność ze Strategią ZIT BOF	3.1. Zgodność z celami rozwojowymi określonymi w Strategii	7	10	Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej BOF		
				Poprawa warunków prowadzenia i rozwoju działalności gospodarczej na terenie BOF		

				Poprawa dostępności komunikacyjnej BOF		
				Wspólna promocja terenów inwestycyjnych BOF		
				Wsparcie inwestorów i procesów inwestycyjnych od strony procedur administracyjnych w BOF		
			5	Szacowany wskaźnik udziału powierzchni wykorzystanych przez przedsiębiorców terenów w stosunku do powierzchni uzbrojonych terenów inwestycyjnych równy 100%		
			0	Szacowany wskaźnik udziału powierzchni wykorzystanych przez przedsiębiorców terenów w stosunku do powierzchni uzbrojonych terenów inwestycyjnych mniejszy niż 100%		
			5	Szacowane wykorzystanie uzbrojonej infrastruktury przez mikro, małe i średnie firmy		
			0	Szacowane wykorzystanie uzbrojonej infrastruktury przez duże firmy		
	3.2. Partnerstwo, komplementarność, projekt zintegrowany	6	20	Projekt realizowany z partnerem strategicznym np. z gminą, powiatem, przedsiębiorstwem, IOB, NGO.		
				Szacuje się wkład finansowy partnera strategicznego do projektu		
				Projekt jest powiązany z innymi projektami dotyczącymi uzbrojenia terenów inwestycyjnych na obszarze BOF		
				Projekt jest powiązany z innymi projektami zrealizowanymi (bądź będącymi w trakcie realizacji) na obszarze BOF, dotyczącymi podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej BOF		
				Projekt powiązany z Celem 2 dotyczącym podnoszenia kompetencji do pracy mieszkańców BOF		
				Projekt powiązany z Celem 6 dotyczącym zwiększenia dostępności komunikacyjnej BOF		
	3.3. Siła oddziaływania	3	10	Wzrost liczby inwestycji zlokalizowanych na terenach inwestycyjnych BOF		
				Wzrost zainteresowania inwestorów zagranicznych lokowaniem inwestycji na terenie BOF		
				Wzrost liczby miejsc pracy na terenie BOF		

Cel 2: Kompetencje do pracy

Działanie 2.1. Rozwój potencjału kształcenia zawodowego

Obszar kryteriów	Kryterium	Maksymalna liczba parametrów	Waga	Opis parametru	Czy projekt ma wpływ na parametr?	
					Tak (1 pkt)	Nie (0 pkt)
1. Zgodność z politykami horyzontalnymi	1.1. Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji	3	10	Wzrost wskaźnika zdawalności egzaminów zawodowych w zasadniczych szkołach zawodowych		
				Wzrost wskaźnika zdawalności egzaminów zawodowych w technikalach		
				Wzrost odsetka studiujących na kierunkach przyrodniczych i technicznych		
	2.1. Zgodność z przesłankami i celami	6	10	Podniesienie atrakcyjności i elastyczności kształcenia zawodowego		

2. Zgodność z RPOWP 2014-2020	Priorytetu Inwestycyjnego 10a			Podniesienie atrakcyjności i elastyczności kształcenia ustawicznego		
				Dostosowanie infrastruktury kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy		
				Upowszechnianie szkoleń praktycznych		
				Zwiększenie potencjału szkół zawodowych		
				Wzrost jakości wyposażenia techniczno-dydaktycznego		
	2.2. Zgodność z przewidywanymi efektami realizacji Priorytetu Inwestycyjnego 10a	5	20	Wzrost liczby absolwentów szkół zawodowych posiadających kwalifikacje zgodne z potrzebami rynku pracy		
				Spadek liczby uczniów przedwcześnie kończących naukę		
				Zwiększenie wskaźnika zatrudnienia absolwentów szkół zawodowych		
				Wzrost zainteresowania naukami ścisłymi		
				Możliwość realizacji podstawy programowej kształcenia w zawodach		
	2.3. Zgodność z preferencjami wsparcia w Priorytecie Inwestycyjnym 10a	4	10	Dostosowanie infrastruktury kształcenia zawodowego do potrzeb specjalizacji regionu		
				Dostosowanie jakości kształcenia zawodowego do potrzeb specjalizacji regionu		
				Zwiększenie podaży wyspecjalizowanych kadr w zakresie specjalizacji regionu		
				Przygotowanie projektu zostało poprzedzone analizą wykonalności i trwałości finansowej uwzględniającej trendy demograficzne i sytuację na regionalnym rynku pracy		
3. Zgodność ze Strategią ZIT BOF	3.1. Zgodność z celami rozwojowymi określonymi w Strategii	7	20	Podniesienie kompetencji do pracy mieszkańców BOF		
				Poprawa warunków nauczania zawodów w BOF		
				Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej BOF		
				Podniesienie jakości kształcenia zawodowego poprzez współpracę z pracodawcami		
				Podniesienie jakości kształcenia zawodowego poprzez współpracę z uczelniami wyższymi		
				Podniesienie jakości kształcenia zawodowego poprzez współpracę z instytucjami rynku pracy		
				Promocja kształcenia zawodowego m.in. wśród uczniów szkół gimnazjalnych, rodziców		
	3.2. Partnerstwo, komplementarność, projekt zintegrowany	6	20	Projekt realizowany z partnerem strategicznym np. z gminą, powiatem, przedsiębiorstwem, IOB, NGO.		
				Szacuje się wkład finansowy partnera strategicznego do projektu		
				Projekt jest powiązany z innymi projektami dotyczącymi rozwoju kompetencji zawodowych mieszkańców BOF		
			Projekt jest komplementarny z innymi poddziałaniami realizowanymi w ramach priorytetu inwestycyjnego 10iv			

				Projekt jest powiązany z innymi projektami zrealizowanymi (bądź będącymi w trakcie realizacji) na obszarze BOF, dotyczącymi podniesienia kompetencji zawodowych mieszkańców BOF		
				Projekt komplementarny z Celem 1 związanym z podnoszeniem atrakcyjności inwestycyjnej BOF		
	3.3. Siła oddziaływania	4	10	Poprawa sytuacji na rynku pracy w BOF		
Zwiększenie zainteresowania kształceniem zawodowym w BOF						
Zwiększenie dynamiki rozwoju gospodarczego BOF						
Wzrost zainteresowania inwestorów lokowaniem inwestycji na terenie BOF						
Cel 5: Gospodarka niskoemisyjna i ochrona środowiska						
Działanie 5.1. Niskoemisyjny publiczny transport miejski i niezmotoryzowany						
Działanie 5.2. Poprawa efektywności energetycznej i ograniczanie emisji zanieczyszczeń powietrza						
Obszar kryteriów	Kryterium	Maksymalna liczba parametrów	Waga	Opis parametru	Czy projekt ma wpływ na parametr?	
					Tak (1 pkt)	Nie (0 pkt)
1. Zgodność z politykami horyzontalnymi	1.2. Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywnej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej	3	10	Zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza		
				Ograniczenie emisji CO ₂		
				Zmniejszenie zjawiska kongestii		
2. Zgodność z RPOWP 2014-2020	2.1. Zgodność z przesłankami i celami Priorytetu Inwestycyjnego 4e	7	10	Zwiększenie dostępności niskoemisyjnego transportu miejskiego		
				Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej		
				Promowanie "czystego" transportu w miastach i ich obszarach funkcjonalnych		
				Przeciwdziałanie zmianom klimatu		
				Promocja gospodarki niskoemisyjnej		
				Poprawa warunków ruchu dla transportu publicznego		
				Realizacja działań na rzecz integracji i komplementarności różnych rodzajów transportu		
	2.2. Zgodność z przewidywanymi efektami realizacji Priorytetu Inwestycyjnego 4e	6	20	Poprawa stanu jakości powietrza		
				Podniesienie jakości życia mieszkańców		
				Zwiększenie świadomości społecznej w zakresie oszczędnego i efektywnego wykorzystania energii		
2.3. Zgodność z preferencjami wsparcia w Priorytecie Inwestycyjnym 4e	3	10	Wzrost liczby pasażerów korzystających z transportu publicznego w zamian transportu indywidualnego			
			Poprawa warunków ruchu rowerowego i pieszego			
			Udział wydatków na inwestycje w drogi lokalne lub regionalne stanowi mniejszą część budżetu projektu			
			Projekt jest zgodny z planami gospodarki niskoemisyjnej gmin BOF			
				Realizacja projektu przyczyni się do skrócenia czasu podróży na funkcjonujących trasach komunikacji miejskiej		

				Realizacja projektu przyczyni się do upłynnienia ruchu i zmniejszenia emisji zanieczyszczeń na obszarach objętych kongestią		
3. Zgodność ze Strategią ZIT BOF	3.1. Zgodność z celami rozwojowymi określonymi w Strategii	9	20	Zwiększenie mobilności mieszkańców BOF		
				Rozwój niskoemisyjnego publicznego transportu zbiorowego		
				Rozwój transportu rowerowego		
				Integrowanie i tworzenie warunków do komplementarności różnych rodzajów transportu w BOF		
				Wykorzystanie możliwości inteligentnych systemów transportowych (ITS) w BOF		
				Rozbudowa systemu rowerów publicznych na terenie całego BOF		
				Wdrożenie programów oszczędnego gospodarowania energią w zakresie oświetlenia ulicznego na terenie BOF		
				Zastosowanie inteligentnych systemów zarządzania oświetleniem ulicznym w BOF		
				Modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej w gminach BOF.		
	3.2. Partnerstwo, komplementarność, projekt zintegrowany	5	20	Projekt realizowany z partnerem strategicznym np. z gminą, powiatem, przedsiębiorstwem		
				Szacuje się wkład finansowy partnera strategicznego do projektu		
				Projekt jest powiązany z innymi projektami dotyczącymi gospodarki niskoemisyjnej i ochrony środowiska na obszarze BOF		
				Projekt jest powiązany z innymi projektami zrealizowanymi (bądź będącymi w trakcie realizacji) na obszarze BOF, dotyczącymi gospodarki niskoemisyjnej i ochrony środowiska		
	3.3. Siła oddziaływania	4	10	Poprawa stanu środowiska przyrodniczego		
				Poprawa zdrowia mieszkańców BOF		
Umocnienie korzystnego wizerunku BOF						
Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego						

13.9. Kryteria oceny projektów w trybie pozakonkursowym

13.9.1. Kryteria zgodności ze Strategią ZIT BOF do oceny formalno-merytorycznej projektów pozakonkursowych ubiegających się o dofinansowanie w ramach RPOWP 2014-2020 (dotyczą Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego)

Kryteria merytoryczne dopuszczające ogólne (obligatoryjne) – poszczególne kryteria uznaje się za spełnione w przypadku, gdy odpowiedzi na wszystkie szczegółowe pytania opisujące wymogi kryterium są twierdzące (z wyjątkiem sytuacji, gdy dane kryterium/pytanie szczegółowe nie dotyczy danego typu projektu)

Lp.	Nazwa kryterium	Opis kryterium	Ocena
1.	Zgodność z celami rozwojowymi określonymi w Strategii ZIT BOF**	Wymogi kryterium: Czy projekt realizuje cele Strategii ZIT BOF? Czy projekt wynika ze zdiagnozowanych potrzeb i jest odpowiedzią na główne i istotne problemy określone w Strategii ZIT BOF?	TAK/NIE
2.	Poprawność doboru wskaźników uwzględnionych w Strategii ZIT BOF**	Wymogi kryterium: Czy Wnioskodawca dokonał prawidłowego doboru wskaźników, tj. czy wskazane przez Wnioskodawcę wskaźniki są zgodne ze wskaźnikami dedykowanymi dla danego Działania/Poddziałania w Strategii ZIT BOF oraz czy są adekwatne dla danego typu projektu? Czy projekt przyczynia się do osiągnięcia wskaźników monitoringu określonych w Strategii ZIT BOF?	TAK/NIE

**kryterium/pytanie cząstkowe do oceny przez pracowników IP ZIT BOF

13.9.2. Kryteria wyboru projektów – priorytet inwestycyjny 3a (tryb pozakonkursowy w ramach ZIT) – stworzenie trenów inwestycyjnych

Załącznik do uchwały Nr 36/2015
 Komitetu Monitorującego Regionalny
 Program Operacyjny Województwa
 Podlaskiego na lata 2014-2020
 z dnia 29 października 2015 r.

- ❖ Działanie 1.4 Promocja przedsiębiorczości oraz podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa
- ❖ Poddziałanie 1.4.2. Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej BOF (tryb pozakonkursowy) oraz projekty pozakonkursowe zintegrowane w zakresie PI 3a i PI 7b, tj.:
- ❖ Poddziałanie 1.4.2. Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej BOF i Poddziałanie 4.1.2. Dostępność terenów inwestycyjnych w BOF

Kryteria merytoryczne dopuszczające szczególne – poszczególne kryteria uznaje się za spełnione w przypadku, gdy odpowiedzi na wszystkie szczegółowe pytania opisujące wymogi kryterium są twierdzące (z wyjątkiem sytuacji gdy dane kryterium/pytanie szczegółowe nie dotyczy danego typu projektu)

Lp.	Nazwa kryterium	Opis kryterium	Ocena
1.	Zgodność z przeznaczeniem terenu	Wymogi kryterium: Czy tereny inwestycyjne będą przeznaczone pod działalność gospodarczą z wyłączeniem mieszkalnictwa? Czy plan inwestycyjny Wnioskodawcy jest zgodny z przeznaczeniem terenu, tj. z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego lub decyzją o warunkach zabudowy?	TAK/NIE
2.	Stan formalno-prawny (nie dotyczy przypadku, gdy projekt przewiduje w swoim zakresie zakup gruntu)	Wymogi kryterium: Czy udokumentowano prawo do dysponowania nieruchomością/własność gruntu?	TAK/NIE/NIE DOTYCZY
3.	Stan formalno-prawny (dotyczy zakupu gruntu w celu stworzenia/rozszerzenia terenów pod inwestycje)	Wymogi kryterium: Czy planowane nabycie gruntu jest wysoce uprawdopodobnione?	TAK/NIE/NIE DOTYCZY
4.	Zdiagnozowane zapotrzebowanie zagospodarowania terenów inwestycyjnych	Wymogi kryterium: Czy przed przygotowaniem projektu przeprowadzona została analiza zapotrzebowania firm poszukujących lokalizacji dla prowadzenia działalności na terenie BOF?	TAK/NIE/NIE DOTYCZY

		<p>Czy z przeprowadzonej przez Wnioskodawcę analizy wynika, że przygotowywane tereny inwestycyjne nie powielają dostępnej infrastruktury (nie dotyczy przypadku, w którym limit dostępnej powierzchni nie zaspokaja aktualnego lub prognozowanego popytu)?</p> <p>Czy z analizy wynika, że powierzchnia przygotowanych terenów jest zgodna z prognozowanym popytem?</p>	
5.	Zapewnienie dostępu do terenów inwestycyjnych*	<p>Wymogi kryterium:</p> <p>Czy zapewniony został/zostanie właściwy dostęp komunikacyjny do terenów inwestycyjnych, tj. przedstawienie w dokumentacji aplikacyjnej skomunikowania terenu z istniejącą siecią transportową (kolejową lub drogową)?</p> <p>Czy Wnioskodawca zapewnił w dokumentacji aplikacyjnej, że najpóźniej do czasu rzeczowego zakończenia realizacji projektu teren inwestycyjny zostanie udostępniony komunikacyjnie? (jeśli dotyczy)</p>	TAK/NIE/NIE DOTYCZY
6.	Odpowiednia jakość i kompleksowość planowanej infrastruktury*	<p>Wymogi kryterium:</p> <p>Czy parametry techniczne tworzonej infrastruktury umożliwiają wykorzystanie produktów projektu zgodnie z ich przeznaczeniem (w tym np. odpowiednia nośność drogi, odpowiednia przepustowość kanalizacji, kanalizacja ma parametry odpowiednie do odbioru zanieczyszczeń przemysłowych, wodociąg posiada parametry odpowiednie do wykorzystania zgodnie z założeniami projektu, linie energetyczne mają odpowiednią moc itp.)?</p> <p>Czy zaplanowana inwestycja umożliwi uzyskać teren inwestycyjny uzbrojony w zakresie niezbędnym dla realizacji wszystkich założeń wynikających z planu inwestycyjnego Wnioskodawcy?</p> <p>Jeżeli na terenie przeznaczonym pod inwestycję zidentyfikowano przeszkody mogące wpłynąć na zagrożenie realizacji celów projektu (w tym np. infrastruktura podziemna biegnąca przez teren, zagrożenie powodziowe, zagrożenie obsunięć terenu, duże różnice poziomu terenu, linia energetyczna napowietrzna itp.), to czy przedstawiono sposób ich usunięcia i/lub udowodniono brak negatywnego wpływu na atrakcyjność terenu inwestycyjnego?</p>	TAK/NIE

* kryterium/pytanie cząstkowe do oceny przez ekspertów zewnętrznych

13.9.3. Kryteria wyboru projektów – priorytet inwestycyjny 4e (tryb pozakonkursowe w ramach ZIT) - zrównoważona mobilność miejska

Załącznik do uchwały Nr 37/2015
 Komitetu Monitorującego Regionalny
 Program Operacyjny Województwa
 Podlaskiego na lata 2014-2020
 z dnia 29 października 2015 r.

- ❖ Działanie 5.4 Strategii niskoemisyjne
 - ❖ Poddziałanie 5.4.2. Strategii niskoemisyjne BOF
- Typ projektu – zrównoważona mobilność miejska

Kryteria merytoryczne dopuszczające szczególne – poszczególne kryteria uznaje się za spełnione w przypadku, gdy odpowiedzi na wszystkie szczegółowe pytania opisujące wymogi kryterium są twierdzące (z wyjątkiem sytuacji gdy dane kryterium/pytanie szczegółowe nie dotyczy danego typu projektu)

Lp.	Nazwa kryterium	Opis kryterium	Ocena
1.	Projekt przyczynia się do poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz bezpieczeństwo pasażerów*	Wymogi kryterium: Czy Wnioskodawca uwzględnił w projekcie działania przyczyniające się do poprawy bezpieczeństwa drogowego? Czy Wnioskodawca uwzględnił w projekcie działania przyczyniające się do poprawy bezpieczeństwa pasażerów?	TAK/NIE
2.	Pozytywny wpływ projektu na osoby z niepełnosprawnościami lub osoby z ograniczoną możliwością poruszania się	Wymogi kryterium: Czy Wnioskodawca uwzględnił w projekcie działania dotyczące dostosowania taboru do potrzeb osób z niepełnosprawnościami lub osób z ograniczoną możliwością poruszania się?	TAK/NIE
3.	Komplementarność projektu z innymi przedsięwzięciami	Wymogi kryterium: Czy wykazano w jaki sposób projekt jest powiązany z innymi przedsięwzięciami wskazującymi na komplementarność działań planowanych w projekcie z innymi, aktualnymi bądź planowanymi przedsięwzięciami z dziedziny transportu? Projekt zostanie zweryfikowany pod kątem komplementarności z inwestycjami z zakresu transportu miejskiego bądź innych gałęzi transportu (komplementarność międzygałęziowa): zrealizowanymi od 2004 r., realizowanymi aktualnie bądź planowanymi do realizacji w perspektywie 2014-2020.	TAK/NIE
4.	Adaptacja do zmian klimatu*	Wymogi kryterium: Czy w projekcie uwzględniono rozwiązania dostosowujące miejsca lokalizacji przystanków, zajezdni, węzłów przesiadkowych, dworców intermodalnych, itp. do warunków: okresowego wysokiego nasłonecznienia (np. zacielenie w sposób sztuczny – zadaszenia, bądź w sposób naturalny – nasadzenia roślinności itp.), opadów deszczu i śniegu, a także podmuchów wiatru?	TAK/NIE/ NIE DOTYCZY

5.	Zgodność z planem gospodarki niskoemisyjnej * / Zgodność z założeniami zrównoważonej mobilności miejskiej*	<p>Wymogi kryterium: Czy inwestycja wynika z opracowanego i przyjętego planu gospodarki niskoemisyjnej dla obszaru realizacji projektu? Czy projekt wpływa na zwiększenie konkurencyjności miejskiego transportu publicznego względem transportu indywidualnego? <i>Komunikat nr COM(2013)913 final Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Wspólne dążenia do osiągnięcia konkurencyjnej i zasobooszczędnej mobilności w miastach”, Załącznik: Koncepcja dotycząca planów mobilności w miastach zgodnej z zasadami zrównoważonego rozwoju określa założenia zrównoważonej mobilności miejskiej.</i> Beneficjenci zobligowani są do opracowania dokumentów uwzględniających założenia zrównoważonej mobilności miejskiej, zgodnie z ww. <i>Komunikatem</i>. Rolę takich dokumentów mogą pełnić: Strategia ZIT, plan gospodarki niskoemisyjnej, zrównoważony plan rozwoju transportu miejskiego, studium uwarunkowań transportowych obszaru miejskiego/aglomeracyjnego, etc.</p>	TAK/NIE
6.	Kompleksowy charakter projektu	<p>Wymogi kryterium: Czy projekt realizuje cel jakim jest rozwój transportu publicznego w sposób kompleksowy tj. spełnia wszystkie kryteria celowościowe określone w dokumencie pt. <i>Zrównoważona intermodalna mobilność miejska (PI 4e), Postanowienia Umowy Partnerstwa, Dokument wykonawczy:</i> 1) Szersze wykorzystanie bardziej efektywnego transportu publicznego oraz niezmotywowanego indywidualnego 2) Zmniejszenie wykorzystania samochodów osobowych 3) Lepsza integracja gałęzi transportu 4) Niższa emisja zanieczyszczeń powietrza, hałasu oraz niższe zatłoczenie 5) Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego? Czy wartość wydatków kwalifikowalnych dotyczących infrastruktury drogowej nie nadającej priorytetu w ruchu transportowi publicznemu w strukturze kosztów kwalifikowalnych wynosi poniżej 50%? Zgodnie z zapisami RPOWP na lata 2014-2020 inwestycje w drogi lokalne lub regionalne mogą być finansowane jedynie, jako niezbędny i uzupełniający element projektu dotyczącego systemu zrównoważonej mobilności miejskiej. Samodzielne projekty dotyczące wyłącznie infrastruktury drogowej nie będą akceptowane w ramach PI 4e. Infrastruktura drogowa może być finansowana wyłącznie jako element kompleksowego projektu i jedynie wówczas, gdy przyczynia się do rozwoju zrównoważonej mobilności miejskiej (np. zmiana organizacji ruchu w celu likwidacji kongestii), o ile nie ma innego sposobu osiągnięcia tego celu, zgodnie z dokumentem <i>„Zrównoważona intermodalna mobilność miejska (PI 4e), Postanowienia Umowy Partnerstwa, Dokument wykonawczy.</i></p>	TAK/NIE
7.	Tabor autobusowy (jeśli dotyczy)*	<p>Wymogi kryterium: Czy zaplanowano zakup nowego taboru autobusowego spełniającego normę emisji spalin co najmniej Euro VI? Czy w projekcie przeprowadzono analizę dotyczącą efektywności zakupu autobusów o alternatywnych systemach napędowych (elektrycznych, hybrydowych, biopaliwa, napędzanych wodorem itp.)?</p>	TAK/NIE/NIE DOTYCZY
8.	Wpływ projektu na spadek emisji gazów cieplarnianych*	<p>Wymogi kryterium: Czy w wyniku realizacji projektu nastąpi spadek emisji gazów cieplarnianych z transportu osób w ujęciu oraz czy zmniejszy się adekwatny względny wskaźnik emisji gazów cieplarnianych?</p>	TAK/NIE
9.	Zwiększenie dostępności i zasięgu komunikacji publicznej (nie dotyczy dróg rowerowych) *	<p>Wymogi kryterium: Czy w wyniku realizacji projektu nastąpi zwiększenie dostępności i zasięgu komunikacji publicznej? Kryterium to ma pozwolić na ocenę wpływu realizacji projektu na ograniczenie uciążliwości związanych z ruchem kołowym, poprzez dostosowanie przebiegu tras do potrzeb grupy docelowej, zwiększenia długości linii autobusowych i stworzenia połączeń strefa miejska – strefa podmiejska (zwiększenie zasięgu komunikacyjnego).</p>	TAK/NIE/NIE DOTYCZY

10.	Wpływ projektu na zwiększenie potoku pasażerskiego (nie dotyczy dróg rowerowych)	Wymogi kryterium: Czy projekt zakłada wzrost ilości osób podróżujących transportem zbiorowym w stosunku do wariantu bezinwestycyjnego?	TAK/NIE/NIE DOTYCZY
11.	Zastosowanie rozwiązań z zakresu Inteligentnych Systemów Transportowych*(jeśli dotyczy)	Wymogi kryterium: Czy Wnioskodawca zakłada zastosowanie rozwiązań z zakresu ITS w projekcie, tj. np.: inwestycje z zakresu sygnalizacji drogowej - sterowanie ruchem, systemów planowania podróży, inteligentnych systemów biletowych, komunikacji pojazd-pojazd i pojazd-infrastruktura (spełnieniem warunku jest również włączenie infrastruktury/taboru w istniejący system)?	TAK/NIE/NIE DOTYCZY

* kryterium/pytanie cząstkowe do oceny przez ekspertów zewnętrznych

13.9.4. Kryteria wyboru projektów – priorytet inwestycyjny 4e (tryb pozakonkursowe w ramach ZIT) - montaż/instalacja efektywnego energetycznie oświetlenia

Załącznik do uchwały Nr 38/2015
 Komitetu Monitorującego Regionalny
 Program Operacyjny Województwa
 Podlaskiego na lata 2014-2020
 z dnia 29 października 2015 r.

- ❖ Działanie 5.4 Strategie niskoemisyjne
 - ❖ Poddziałanie 5.4.2. Strategie niskoemisyjne BOF
- Typ projektu - montaż/instalacja efektywnego energetycznie oświetlenia

Kryteria merytoryczne dopuszczające szczególne – poszczególne kryteria uznaje się za spełnione w przypadku, gdy odpowiedzi na wszystkie szczegółowe pytania opisujące wymogi kryterium są twierdzące (z wyjątkiem sytuacji gdy dane kryterium/pytanie szczegółowe nie dotyczy danego typu projektu)

Lp.	Nazwa kryterium	Opis kryterium	Ocena
1.	Zgodność z planem gospodarki niskoemisyjnej *	Wymogi kryterium: Czy inwestycja wynika z opracowanego i przyjętego planu gospodarki niskoemisyjnej dla obszaru realizacji projektu?	TAK/NIE
2.	Wpływ projektu na spadek emisji gazów cieplarnianych*	Wymogi kryterium: Czy w wyniku realizacji projektu nastąpi spadek emisji gazów cieplarnianych na poziomie określonym we wniosku o dofinansowanie projektu?	TAK/NIE
3.	Poprawa efektywności energetycznej*	Wymogi kryterium: Czy w wyniku realizacji projektu nastąpi poprawa efektywności energetycznej o min. 50% w odniesieniu do stanu początkowego na poziomie określonym we wniosku o dofinansowanie projektu?	TAK/NIE
4.	Efektywność technologiczna i ekologiczna przyjętych w projekcie rozwiązań w zakresie produkcji i wykorzystania energii *	Wymogi kryterium: Czy Wnioskodawca zakłada wykorzystanie w projekcie technologii o wysokiej sprawności zarówno w kontekście efektywności energetycznej, jak i zdolności do eliminacji zanieczyszczeń (np. technologii spełniających kryteria BAT)?	TAK/NIE
5.	Uwzględnienie w projekcie możliwości podłączenia mocy wytwórczych wykorzystujących odnawialne źródła energii*	Wymogi kryterium: Czy Wnioskodawca uwzględnił w projekcie możliwości podłączenia mocy wytwórczych wykorzystujących odnawialne źródła energii, o ile są one ekonomicznie i ekologicznie uzasadnione?	TAK/NIE

6.	Właściwy stopień wykorzystania potencjału redukcji zużycia energii dla układu *	Wymogi kryterium: Czy połączono w projekcie możliwe i ekonomicznie uzasadnione działania związane z poprawą efektywności wykorzystania energii oraz zastosowano rozwiązania służące efektywnemu zarządzaniu oświetleniem w celu poprawy efektywności?	TAK/NIE
----	--	---	---------

* kryterium/pytanie częściowe do oceny przez ekspertów zewnętrznych

13.9.5. Kryteria wyboru projektów – priorytet inwestycyjny 4e (tryb pozakonkursowe w ramach ZIT) - modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej

Załącznik do uchwały Nr 39/2015
 Komitetu Monitorującego Regionalny
 Program Operacyjny Województwa
 Podlaskiego na lata 2014-2020
 z dnia 29 października 2015 r.

- ❖ Działanie 5.4 Strategii niskoemisyjne
- ❖ Poddziałanie 5.4.2. Strategii niskoemisyjne BOF

Typ projektu – modernizacja indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej oraz budowa mikroinstalacji prosumenckich wykorzystujących odnawialne źródła energii w gospodarstwach indywidualnych

Kryteria merytoryczne dopuszczające szczególne – poszczególne kryteria uznaje się za spełnione w przypadku, gdy odpowiedzi na wszystkie szczegółowe pytania opisujące wymogi kryterium są twierdzące (z wyjątkiem sytuacji gdy dane kryterium/pytanie szczegółowe nie dotyczy danego typu projektu)

Lp.	Nazwa kryterium	Opis kryterium	Ocena
1.	Zgodność projektu z dyrektywami w zakresie efektywności energetycznej*	Wymogi kryterium: Czy inwestycja będzie realizowana z zachowaniem wymogów określonych w dyrektywie: 2006/32/WE oraz 2012/27/WE? Czy w przypadku wymiany indywidualnych źródeł ciepła istnieje uzasadniona pilna potrzeba lub prowadzi ona do zwiększenia efektywności energetycznej?	TAK/NIE
2.	Zgodność z planem gospodarki niskoemisyjnej oraz programem ochrony powietrza*	Wymogi kryterium: Czy inwestycja wynika z opracowanego i przyjętego planu gospodarki niskoemisyjnej dla obszaru realizacji projektu? Czy inwestycja jest zgodna z programem ochrony powietrza dla aglomeracji białostockiej (jeśli dotyczy)?	TAK/NIE/NIE DOTYCZY
3.	Wpływ projektu na spadek emisji gazów cieplarnianych* (dotyczy modernizacji indywidualnych źródeł ciepła)	Wymogi kryterium: Czy w odniesieniu do istniejących instalacji w modernizowanym budynku, wymiana źródeł ciepła przyniesie znaczące (co najmniej 30%) zmniejszenie emisji CO ₂ ? Warunkiem spełnienia kryterium jest wybór odpowiedniego wskaźnika do monitorowania.	TAK/NIE/NIE DOTYCZY

4.	Wpływ projektu na spadek emisji gazów cieplarnianych* (dotyczy budowy nowych mikroinstalacji)	Wymogi kryterium: Czy wykazano, że wybrany wariant realizacji projektu jest optymalny ze względu na kosztową efektywność redukcji emisji CO ₂ ?	TAK/NIE/NIE DOTYCZY
5.	Poprawa efektywności energetycznej*	Wymogi kryterium: Czy w wyniku realizacji projektu nastąpi poprawa efektywności energetycznej w odniesieniu do stanu początkowego na poziomie określonym we wniosku o dofinansowanie projektu? (dotyczy modernizacji indywidualnych źródeł ciepła) Czy wykazano, że wybrany wariant realizacji projektu jest optymalny ze względu na kosztowy aspekt poprawy efektywności energetycznej? (dotyczy budowy nowych mikroinstalacji) Czy projekt zakłada instalację indywidualnych źródeł ciepła w budynkach, w których nastąpi zwiększenie efektywności energetycznej i ograniczy zapotrzebowanie na energię w tych budynkach?	TAK/NIE/NIE DOTYCZY
7.	Efektywność technologiczna i ekologiczna przyjętych w projekcie rozwiązań w zakresie produkcji i wykorzystania energii *	Wymogi kryterium: Czy Wnioskodawca zakłada wykorzystanie w projekcie technologii innowacyjnych, o wysokiej sprawności zarówno w kontekście efektywności energetycznej, jak i zdolności do eliminacji zanieczyszczeń?	TAK/NIE
8.	Koordinacja zakresu projektu dotyczącego wymiany źródeł ciepła z planami rozwoju sieci ciepłowniczej dla danego obszaru*	Wymogi kryterium: Czy w przypadku projektów dotyczących wymiany źródeł ciepła Wnioskodawca przeprowadził analizę możliwości przyłączenia budynku/-ów objętych projektem do sieci ciepłowniczej? Czy projekt uwzględnia konieczność podłączenia do sieci ciepłowniczej, jeżeli istnieje taka możliwość? W przypadku wymiany indywidualnego źródła ciepła realizacja inwestycji może być wspierana jedynie w sytuacji, gdy podłączenie do sieci ciepłowniczej na danym obszarze nie jest uzasadnione ekonomicznie, w szczególności Wnioskodawca powinien zweryfikować czy nieruchomość, której dotyczy projekt znajduje się w zasięgu oddziaływania planu rozwoju sieci ciepłowniczej.	TAK/NIE
9.	Uwarunkowania prawne w zakresie ekoprojektu - dla projektów dotyczących wymiany urządzeń do ogrzewania* (dotyczy modernizacji indywidualnych źródeł ciepła)	Wymogi kryterium: Czy projekt dotyczący wymiany urządzeń do ogrzewania, charakteryzuje się obowiązującym od końca 2020 roku minimalnym poziomem efektywności energetycznej i normami emisji zanieczyszczeń, które zostały określone w środkach wykonawczych do Dyrektywy 2009/125/WE z dnia 21 października 2009?	TAK/NIE/NIE DOTYCZY
10.	Zgodność z normą PN EN 303-5:2012 - dotyczy projektów zakładających zakup indywidualnego urządzenia grzewczego na paliwa stałe*	Wymogi kryterium: Czy w przypadku projektów, w których zaplanowano zakup urządzeń grzewczych wykorzystujących paliwa stałe, urządzenia te spełniają wymagania co najmniej klasy 5 normy PN EN 303-5:2012?	TAK/NIE/NIE DOTYCZY
11.	Audyt energetyczny ex ante i ex post* (dotyczy modernizacji indywidualnych źródeł ciepła)	Wymogi kryterium: Czy Wnioskodawca dołączył do wniosku o dofinansowanie audyt energetyczny określający koszty kwalifikowalne (optymalny zakres działań) przedmiotowego projektu? Czy Wnioskodawca zobowiązał się i potwierdził adekwatnym wskaźnikiem przedłożenie najpóźniej wraz ze złożeniem końcowej płatności audytu ex post, potwierdzającego osiągnięcie zamierzonych rezultatów?	TAK/NIE/NIE DOTYCZY
12.	Negatywne efekty ekologiczne	Wymogi kryterium: Czy przewidywana inwestycja nie dotyczy kotłów spalających węgiel?	TAK/NIE

* kryterium/pytanie cząstkowe do oceny przez ekspertów zewnętrznych

13.9.6. Propozycje kryteriów wyboru projektów – priorytet inwestycyjny 10a (tryb pozakonkursowe w ramach ZIT) - infrastruktura instytucji popularyzujących naukę i innowacje

- ❖ Działanie 8.2 Uzupełnienie deficytów w zakresie infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej
- ❖ Poddziałanie 8.2.2 Infrastruktura edukacyjna na obszarze Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego

Laboratorium Młodego Mistrza i Odkrywcy w Białymstoku

Kryteria merytoryczne dopuszczające szczególne – poszczególne kryteria uznaje się za spełnione w przypadku, gdy odpowiedzi na wszystkie szczegółowe pytania opisujące wymogi kryterium są twierdzące (z wyjątkiem sytuacji gdy dane kryterium/pytanie szczegółowe nie dotyczy danego typu projektu)

Lp.	Nazwa kryterium	Opis kryterium	Ocena
1.	Zasadność realizacji projektu*	<p>Wymogi kryterium:</p> <p>Czy Wnioskodawca przedstawił w projekcie diagnozę rzeczywistych potrzeb oraz deficytów w obszarze interwencji, w szczególności z uwzględnieniem analizy pod kątem trendów demograficznych celem zapewnienia długoterminowej efektywności kosztowej realizowanego przedsięwzięcia? (Wszystkie projekty realizowane w ramach PI 10a, a w szczególności budowa nowej infrastruktury musi uwzględniać trendy demograficzne zachodzące na danym obszarze w celu zachowania równowagi pomiędzy lepszym dostępem do edukacji a długoterminową opłacalnością takiej inwestycji.)</p> <p>Czy przedstawiona przez Wnioskodawcę analiza popytu dokonana na podstawie realistycznych szacunków oraz w zgodzie z głównymi tendencjami demograficznymi i rozwojem sytuacji w danym sektorze uzasadnia zapotrzebowanie na projekt oraz ogólny potencjał infrastruktury projektu?</p> <p>Czy z przeprowadzonej przez Wnioskodawcę analizy wynika, że zapewni on wykonalność i trwałość finansową przedsięwzięcia?</p>	TAK/NIE
2.	Trafność i adekwatność planowanych działań*	<p>Wymogi kryterium:</p> <p>Czy projekt wpływa na kształtowanie postaw kreatywnych i inicjatywnych na wszystkich etapach edukacji?</p>	TAK/NIE
		<p>Czy zastosowane urządzenia/technologie przyczynią się do pobudzania zainteresowania uczniów przedmiotami matematyczno-przyrodniczymi?</p>	TAK/NIE
		<p>Czy Wnioskodawca w inwestycji planuje wykorzystanie nowoczesnych (ponadstandardowych) rozwiązań technologicznych, innowacji, środków minimalizujących koszty utrzymania i wpływu na środowisko i krajobraz?</p>	TAK/NIE
3.	Zgodność z celem szczegółowym priorytetu inwestycyjnego 10a RPOWP 2014-2020	<p>Wymogi kryterium:</p> <p>Czy projekt przyczyni się do częstszego wyboru ścieżki edukacyjnej związanej z naukami ścisłymi, zaś w dłuższej perspektywie do zwiększenia liczby studentów na tych kierunkach (czy Wnioskodawca przedstawił plan współpracy z uczelniami)?</p>	TAK/NIE

4.	Innowacyjność projektu*	Wymogi kryterium: Czy infrastruktura i narzędzia przygotowane w ramach projektu stworzą adekwatne środowisko do aktywnego, samosterownego uczenia się i rozwoju, sprzyjające twórczemu myśleniu, eksperymentowaniu, przełamywaniu szablonowych schematów komunikowania się i postępowania, w tym wpływ na rozwój innowacji w gospodarce (potencjał dla innowacji np. wpływ na tworzenie warunków do podjęcia/rozwoju współpracy sektora edukacji z sektorem gospodarki)?	TAK/NIE
5.	Pozytywny wpływ projektu na osoby z niepełnosprawnościami lub osoby z ograniczoną możliwością poruszania się	Wymogi kryterium: Czy Wnioskodawca uwzględnił w projekcie informacje dotyczące dostosowania infrastruktury oraz wyposażenia do potrzeb osób z niepełnosprawnościami lub osób z ograniczoną możliwością poruszania się? (Wszystkie projekty wspierane w ramach PI 10a muszą uwzględniać dostosowanie infrastruktury oraz wyposażenia do potrzeb osób niepełnosprawnych.)	TAK/NIE
6.	Zasadność budowy nowego obiektu	Wymogi kryterium: Czy w przypadku budowy nowego obiektu, Wnioskodawca udokumentował brak możliwości wykorzystania, adaptacji istniejących budynków?	TAK/NIE/ NIE DOTY- CZY
7.	Zgodność z celami rozwojowymi określonymi w Strategii ZIT BOF **	Wymogi kryterium: Czy projekt realizuje cele Strategii ZIT BOF w zakresie PI 10a <i>Inwestycje w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej?</i> Czy projekt wynika ze zdiagnozowanych potrzeb i jest odpowiedzią na główne i istotne problemy określone w Strategii ZIT BOF?	TAK/NIE
8.	Poprawność doboru wskaźników uwzględnionych w Strategii ZIT BOF **	Wymogi kryterium: Czy projekt przyczynia się do osiągnięcia wskaźników monitoringu określonych w Strategii ZIT BOF?	TAK/NIE

* kryterium/pytanie cząstkowe do oceny przez ekspertów zewnętrznych

** kryterium/pytanie cząstkowe do oceny przez pracowników IP ZIT BOF

13.10. Propozycje kryteriów oceny projektów w trybie konkursowym (projekty zintegrowane)

13.10.1. Propozycje kryteriów oceny zgodności ze Strategią ZIT BOF do oceny formalno-merytorycznej projektów ubiegających się o dofinansowanie w ramach RPOWP 2014-2020

Kryteria formalno-merytoryczne obligatoryjne - poszczególne kryteria uznaje się za spełnione w przypadku, gdy odpowiedzi na wszystkie szczegółowe pytania opisujące wymogi kryterium są twierdzące (z wyjątkiem sytuacji gdy dane kryterium/pytanie szczegółowe nie dotyczy danego typu projektu)

Lp.	Nazwa kryterium	Opis kryterium	Ocena
1.	Zgodność z celami rozwojowymi określonymi w Strategii ZIT BOF**	Wymogi kryterium: Czy projekt realizuje cele Strategii ZIT BOF? Czy projekt wynika ze zdiagnozowanych potrzeb i jest odpowiedzią na główne i istotne problemy określone w Strategii ZIT BOF?	TAK/NIE
2.	Poprawność doboru wskaźników uwzględnionych w Strategii ZIT BOF**	Wymogi kryterium: Czy Wnioskodawca dokonał prawidłowego doboru wskaźników, tj. czy wskazane przez Wnioskodawcę wskaźniki są zgodne ze wskaźnikami dedykowanymi dla danego Działania/Poddziałania w Strategii ZIT BOF oraz czy są adekwatne dla danego typu projektu? Czy projekt przyczynia się do osiągnięcia wskaźników monitoringu określonych w Strategii ZIT BOF?	TAK/NIE
3.	Zintegrowany charakter przedsięwzięcia**	Wymogi kryterium: Czy projekt ma charakter zintegrowany czyli czy obejmuje interwencję właściwą dla dwóch różnych priorytetów inwestycyjnych? Czy wykazano dodatkowy efekt wynikający z zaplanowania wspólnych działań w formie projektu zintegrowanego?	TAK/NIE

**kryterium/pytanie częściowe do oceny przez pracowników IP ZIT BOF

13.10.2. Propozycje kryteriów wyboru projektów zintegrowanych –priorytet inwestycyjny 9iv (tryb konkursowy w ramach ZIT) oraz priorytet inwestycyjny 9a (tryb konkursowy w ramach ZIT)

- ❖ Działanie 7.2 Rozwój usług społecznych
- ❖ Poddziałanie 7.2.2 Rozwój usług społecznych w ramach BOF
- ❖ Działanie 8.4 Infrastruktura społeczna
- ❖ Poddziałanie 8.4.2 Infrastruktura usług socjalnych w obszarze BOF

Typ projektu zintegrowanego: Usługi opiekuńcze i asystenckie oraz mieszkalnictwo wspomagane

Kryteria merytoryczne dopuszczające szczególne – poszczególne kryteria uznaje się za spełnione w przypadku, gdy odpowiedzi na wszystkie szczegółowe pytania opisujące wymogi kryterium są twierdzące (z wyjątkiem sytuacji gdy dane kryterium/pytanie szczegółowe nie dotyczy danego typu projektu)

Lp.	Nazwa kryterium	Opis kryterium	Ocena
1.	Zapotrzebowanie na usługi społeczne*	Wymogi kryterium: Czy działania w projekcie obejmują swoim zasięgiem obszar, w ramach którego zostały zdefiniowane deficyty w zakresie dostępności do poszczególnych rodzajów usług, z uwzględnieniem zidentyfikowanych problemów i potrzeb? Badane jest powiązanie analizy przeprowadzonej przez beneficjenta z dokumentami szczebla regionalnego określonymi w dokumentacji konkursowej.	TAK/NIE
2.	Zakres wsparcia	Wymogi kryterium: Czy planowane przez Wnioskodawcę wsparcie dla rozwoju usług jest zgodne z Wytocznymi w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020?	TAK/NIE
3.	Personel zaangażowany w realizację zadań merytorycznych w projekcie posiada kwalifikacje i doświadczenie zawodowe w obszarze, którego dotyczy projekt, tj. pomoc społeczna*	Wymogi kryterium: Czy w realizację zadań merytorycznych w projekcie zaangażowany będzie personel posiadający kwalifikacje i doświadczenie zawodowe, w obszarze, którego dotyczy projekt? Wykwalifikowana i doświadczona kadra realizująca zadania merytoryczne w projekcie pozwoli zagwarantować profesjonalne wsparcie ostatecznym odbiorcom projektu.	TAK/NIE
4.	Zintegrowany charakter	Wymogi kryterium: Czy inwestycje w zakresie infrastruktury społecznej realizowane ze środków EFRR służą realizacji celów dotyczących włączenia społecznego i walki z ubóstwem?	TAK/NIE

5.	Kompleksowy charakter projektu*	<p>Wymogi kryterium:</p> <p>Czy projekt zakłada długoterminowe oddziaływanie o charakterze profilaktycznym, terapeutycznym lub edukacyjnym, interwencyjnym jednocześnie oraz zabezpieczenie miejsc świadczenia pomocy o charakterze dziennym i/lub całodobowym (ośrodki, placówki, mieszkania wspomagane, itp.)?</p> <p>Czy projekt zakłada kompleksowe wsparcie rozumiane jako całościowe działania we wszystkich sferach życia grup, czy społeczności a nie jedynie przeciwdziałanie dysfunkcjonalności tej grupy?</p>	TAK/NIE
6.	Zgodność projektu z założeniami europejskich zasad przejścia z opieki instytucjonalnej do usług świadczonych w lokalnej społeczności*	<p>Wymogi kryterium:</p> <p>Czy projekt spełnia zasady deinstytucjonalizacji usług społecznych?</p> <p>Deinstytucjonalizacja usług rozumiana jest jako proces przejścia od usług świadczonych w formach instytucjonalnych do usług świadczonych na poziomie lokalnym, wymagający z jednej strony rozwoju usług świadczonych na poziomie lokalnych społeczności, z drugiej – stopniowej eliminacji usług świadczonych w formach instytucjonalnych. Integralnym elementem deinstytucjonalizacji usług jest profilaktyka, która obejmuje różnorodne rodzaje wsparcia, mające zapobiegać umieszczeniu osób w formach instytucjonalnych, a w przypadku dzieci zapobiegać rozdzieleniu dziecka z rodziną i umieszczeniu pod opieką zastępczą.</p>	TAK/NIE
7.	Trwałość projektu*	<p>Wymogi kryterium:</p> <p>Czy Wnioskodawca dokonał analizy zagrożeń dotyczących utrzymania trwałości projektu i czy zaplanował odpowiednie działanie w przypadku ich wystąpienia?</p> <p>Czy z przedstawionych przez Wnioskodawcę dokumentów wynika, że cele projektu zostaną utrzymane po zakończeniu jego realizacji oraz że projekt nie będzie poddany znaczącym modyfikacjom?</p> <p>Czy Wnioskodawca zobowiązuje się do zachowania trwałości planowanych przedsięwzięć dotyczących zapewniania dostępu do usług zgodnie z zakresem trwałości wynikającym z Wytocznych w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach EFRR, EFS oraz FS na lata 2014-2020 oraz Wytocznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020?</p>	TAK/NIE
8.	Grupa docelowa projektu	<p>Wymogi kryterium:</p> <p>Czy Wnioskodawca zapewnia preferencje wyboru osób lub rodzin korzystających z Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020 (PO PŻ), a zakres wsparcia dla tych osób lub rodzin stanowi uzupełnienie działań, które dana osoba lub rodzina otrzymała lub otrzymuje z PO PŻ w ramach działań towarzyszących?</p> <p>Czy Wnioskodawca zapewnia preferencje dla osób z niepełnosprawnościami lub osób niesamodzielnych, których dochód nie przekracza 150% właściwego kryterium dochodowego (na osobę samotnie gospodarującą lub na osobę w rodzinie), o którym mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej?</p>	TAK/NIE

*kryterium/pytanie cząstkowe do dodatkowej oceny przez ekspertów zewnętrznych

Kryteria merytoryczne szczegółowe (Kryteria różnicujące) – warunkiem weryfikacji zgodności projektu z kryteriami punktowymi jest spełnienie wszystkich kryteriów merytorycznych dopuszczających

Lp.	Nazwa kryterium	Opis kryterium	Maksymalna ilość punktów
1.	Rewitalizacyjny charakter projektu **/*	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie, czy projekt wynika z programu rewitalizacji: 10 pkt. – jest projektem rewitalizacyjnym w rozumieniu <i>Wytucznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020</i>, 5 pkt. – ma charakter rewitalizacyjny jednak dla obszaru nie opracowano programu rewitalizacji, 0 pkt. – nie ma charakteru rewitalizacyjnego i nie wynika z programu rewitalizacji, Pojęcie „programu rewitalizacji” definiowane jest zgodnie z <i>Wytucznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020</i>.</p>	10
2.	Efektywność docierania do grup defaworyzowanych**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie zdolność projektu do wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem spośród całej, zidentyfikowanej na obszarze oddziaływania projektu grupy docelowej osób zagrożonych wykluczeniem. Punkty przyznawane będą w zależności od wartości wskaźnika (liczba osób objęta projektem/liczebność grupy docelowej wg diagnozy przeprowadzonej przez Wnioskodawcę): do 5% włącznie - 0 pkt., powyżej 5% do 10% włącznie - 10 pkt., powyżej 10% do 15% włącznie - 15 pkt., powyżej 15% - 20 pkt., projekty dotyczące mieszkalnictwa wspomaganego - 20 pkt.</p>	20
3.	Zasięg oddziaływania projektu**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie zasięg oddziaływania projektu. Preferowane są projekty o zasięgu oddziaływania w większej liczbie gmin na terenie BOF. Pod pojęciem zasięgu oddziaływania należy rozumieć wpływ operacji na dany obszar: projekt swoim zasięgiem obejmuje tylko jedną gminę BOF – 3 pkt., projekt swoim zasięgiem obejmuje co najmniej 5 gmin BOF – 6 pkt., projekt swoim zasięgiem obejmuje cały teren BOF – 9 pkt.</p>	9
4.	Efektywność kosztowa utrzymania 1 potencjalnego użytkownika miejsca świadczenia usług społecznych**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie koszt utrzymania 1 potencjalnego użytkownika miejsca świadczenia usługi społecznej w ramach objętej wsparciem infrastruktury obliczony jako iloraz wnioskowanej kwoty dofinansowania (na usługi o charakterze terapeutycznym lub edukacyjnym i interwencyjnym) i szacowanej liczby osób objętych ulepszonymi usługami społecznymi. Punktacja w ramach kryterium będzie przyznawana wg następujących zasad: nr rankingowy każdego projektu na liście ułożonej według wielkości efektywności kosztowej dzielony będzie przez liczbę projektów. W przypadku, gdy wynik zawiera się w przedziale: 0 – 0,25 włącznie - projekt otrzymuje 12 punktów, powyżej 0,25 – 0,5 włącznie - projekt otrzymuje 9 punktów, powyżej 0,5 – 0,75 włącznie - projekt otrzymuje 6 punktów,</p>	12

		<p>powyżej 0,75 – 1 - projekt otrzymuje 3 punkty.</p> <p>Rezultatem w tym działaniu będzie liczba osób objęta ulepszonymi usługami społecznymi.</p> <p>Wskazana liczba punktów ulega podwojeniu, w przypadku projektów skierowanych wyłącznie lub głównie do osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi, przy czym maksymalna możliwa liczba punktów wynosi 12.</p>	
5.	Publiczny koszt utworzenia nowego miejsca świadczenia usługi społecznej**	<p>Ocena kryterium:</p> <p>Ocenie podlegać będzie koszt utworzenia miejsca świadczenia usługi społecznej w ramach objętej wsparciem infrastruktury obliczony jako iloraz wnioskowanej kwoty dofinansowania w ramach EFRR i liczby utworzonych nowych miejsc świadczenia usługi społecznej.</p> <p>Punktacja w ramach kryterium będzie przyznawana wg następujących zasad: nr rankingowy każdego projektu na liście złożonej według wielkości efektywności kosztowej dzielony będzie przez liczbę projektów. W przypadku, gdy wynik zawiera się w przedziale:</p> <p>0 – 0,25 włącznie - projekt otrzymuje 12 punktów; powyżej 0,25 – 0,5 włącznie - projekt otrzymuje 9 punktów, powyżej 0,5 – 0,75 włącznie - projekt otrzymuje 6 punktów, powyżej 0,75 – 1 - projekt otrzymuje 3 punkty.</p>	12
6.	Objęcie wsparciem osób z niepełnosprawnościami**	<p>Ocena kryterium:</p> <p>Ocenie podlegać będzie, w jakim stopniu wsparciem w ramach projektu obejmowane będą: osoby o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, osoby z niepełnosprawnościami sprzężonymi, osoby z niepełnosprawnością intelektualną lub osoby z zaburzeniami psychicznymi:</p> <p>projekt nie przewiduje wsparcia ww. osób lub osoby te stanowią do 20% - 0 pkt., ww. osoby stanowią powyżej 20% do 30% uczestników projektu - 3 pkt., ww. osoby stanowią powyżej 30% do 40% uczestników projektu - 4 pkt., ww. osoby stanowią powyżej 40% do 50% uczestników projektu - 5 pkt., ww. osoby stanowią powyżej 50% do 60% uczestników projektu - 6 pkt., ww. osoby stanowią powyżej 60% do 70% uczestników projektu - 7 pkt., ww. osoby stanowią powyżej 70% do 80% uczestników projektu - 8 pkt., ww. osoby stanowią powyżej 80% do 90% uczestników projektu - 9 pkt., ww. osoby stanowią powyżej 90% uczestników projektu - 10 pkt.</p> <p>Punkty nie podlegają sumowaniu. W ramach oceny nie jest wymagane uzyskanie minimum punktowego. Przyznanie 0 pkt. nie eliminuje projektu z oceny.</p>	10
7.	Partnerski charakter projektu**	<p>Ocena kryterium:</p> <p>Ocenie podlegać będzie, czy projekt realizowany będzie w partnerstwie pomiędzy jednostką samorządu terytorialnego lub jej jednostką organizacyjną z podmiotami sektora pozarządowego, w tym podmiotami ekonomii społecznej? Kryterium zostanie zweryfikowane na podstawie treści wniosku o dofinansowanie projektu.</p>	8
8.	Projekt zapewnia zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami w ramach personelu projektu**	<p>Ocena kryterium:</p> <p>Ocenie podlegać będzie, czy projekt zapewnia się zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami w ramach personelu projektu.</p>	3

		Niepełnosprawność jest zjawiskiem, które może prowadzić do wykluczenia społecznego, dlatego tak istotne znaczenie ma aktywne wspieranie osób z niepełnosprawnościami. Zastosowanie kryterium przyczyni się do realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Kryterium zostanie zweryfikowane na podstawie treści wniosku o dofinansowanie projektu.	
9.	Innowacyjność projektu**	Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie, czy projekt zakłada wykorzystanie co najmniej jednego z pozytywnie zwalidowanych produktów finalnych (w całości) wypracowanych w ramach projektów innowacyjnych realizowanych w obszarze integracji społecznej w ramach PO KL w perspektywie finansowej 2007-2013: tak – 10 pkt., nie – 0 pkt.	10
10.	Wpływ projektu na rozwój gospodarczo-społeczny (siła oddziaływania)**	Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie wpływ efektów realizacji projektu na rozwój gospodarczy i społeczny regionu, przy uwzględnieniu zrównoważonego rozwoju w wymiarze metropolitalnym, tj.: – stwierdzenie wysokiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF - 6 pkt. – stwierdzenie umiarkowanego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF - 3 pkt. – stwierdzenie niskiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF -1 pkt. Wpływ projektu na rozwój gospodarczo-społeczny będzie badany na podstawie relatywnego stopnia realizacji czynników wpływających na kształtowanie się wskaźników strategicznych na podstawie poniższego wzoru: $W_k = \frac{S_k}{S_{max}} \cdot 100\%$, jeżeli wskaźnik strategiczny jest stymulantą, $W_k = \frac{S_{min}}{S_k} \cdot 100\%$, jeżeli wskaźnik strategiczny jest destymulantą, gdzie: W_k – wskaźnik k-tego projektu ocenianego w konkursie, k – numer projektu ocenianego w konkursie, S_k – wskaźnik oceniający wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy, S_{max} – najwyższa wartość wskaźnika oceniającego wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy, spośród wszystkich projektów złożonych w danym konkursie ($S_{max} = \max\{S_i\}, i = 1, 2, \dots, k$), S_{min} – najniższa wartość wskaźnika oceniającego wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy, badana na podstawie wszystkich projektów złożonych w danym konkursie ($S_{min} = \min\{S_i\}, i = 1, 2, \dots, k$). Punktacja będzie przyznawana na podstawie wskaźnika W_k w następujący sposób: 40% i mniej – stwierdzenie niskiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF Powyżej 40% do 80% włącznie – stwierdzenie umiarkowanego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF Powyżej 80% – stwierdzenie wysokiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF. Wskaźnik oceniający wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy będzie ustalany indywidualnie dla każdego konkursu i szczegółowo opisywany w jego Regulaminie.	6
RAZEM			100

**/* kryterium/pytanie cząstkowe do oceny przez pracowników IP ZIT BOF oraz ekspertów zewnętrznych

** kryterium/pytanie cząstkowe do oceny przez pracowników IP ZIT BOF

13.10.3. Propozycje kryteriów wyboru projektów zintegrowanych –priorytet inwestycyjny 9iv (tryb konkursowy w ramach ZIT) oraz priorytet inwestycyjny 9a (tryb konkursowy w ramach ZIT)

- ❖ Działanie 7.2 Rozwój usług społecznych
- ❖ Poddziałanie 7.2.2 Rozwój usług społecznych w ramach BOF
- ❖ Działanie 8.4 Infrastruktura społeczna
- ❖ Poddziałanie 8.4.2 Infrastruktura usług socjalnych w obszarze BOF
- ❖ Typ projektu zintegrowanego: Usługi wsparcia rodziny i pieczy zastępczej

Kryteria merytoryczne dopuszczające szczególne – poszczególne kryteria uznaje się za spełnione w przypadku, gdy odpowiedzi na wszystkie szczegółowe pytania opisujące wymogi kryterium są twierdzące (z wyjątkiem sytuacji gdy dane kryterium/pytanie szczegółowe nie dotyczy danego typu projektu)

Lp.	Nazwa kryterium	Opis kryterium	Ocena
1.	Zapotrzebowanie na usługi społeczne*	Wymogi kryterium: Czy działania w projekcie obejmują swoim zasięgiem obszar, w ramach którego zostały zdefiniowane deficyty w zakresie dostępności do poszczególnych rodzajów usług z uwzględnieniem zidentyfikowanych problemów i potrzeb? Badane jest powiązanie analizy przeprowadzonej przez beneficjenta z dokumentami szczebla regionalnego określonymi w dokumentacji konkursowej.	TAK/NIE
2.	Zakres wsparcia	Wymogi kryterium: Czy planowane przez Wnioskodawcę wsparcie dla rozwoju usług jest zgodne z Wytocznymi w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020?	TAK/NIE
3.	Personel zaangażowany w realizację zadań merytorycznych w projekcie posiada kwalifikacje i doświadczenie zawodowe w obszarze, którego dotyczy projekt, tj. pomoc społeczna, piecza zastępcza*	Wymogi kryterium: Czy w realizację zadań merytorycznych w projekcie zaangażowany będzie personel posiadający kwalifikacje i doświadczenie zawodowe, w obszarze, którego dotyczy projekt? Wykwalifikowana i doświadczona kadra realizująca zadania merytoryczne w projekcie pozwoli zagwarantować profesjonalne wsparcie ostatecznym odbiorcom projektu.	TAK/NIE

4.	Zintegrowany charakter	Wymogi kryterium: Czy inwestycje w zakresie infrastruktury społecznej realizowane ze środków EFRR służą realizacji celów dotyczących włączenia społecznego i walki z ubóstwem?	TAK/NIE
5.	Kompleksowy charakter projektu*	Wymogi kryterium: Czy projekt zakłada długoterminowe oddziaływanie o charakterze profilaktycznym, terapeutycznym lub edukacyjnym, interwencyjnym jednocześnie oraz zabezpieczenie miejsc świadczenia pomocy o charakterze dziennym i/lub całodobowym (ośrodki, placówki, mieszkania wspomagane, itp.)? Czy projekt zakłada kompleksowe wsparcie rozumiane jako całościowe działania we wszystkich sferach życia grup, czy społeczności a nie jedynie przeciwdziałanie dysfunkcjonalności tej grupy?	TAK/NIE
6.	Zgodność projektu z założeniami europejskich zasad przejścia z opieki instytucjonalnej do usług świadczonych w lokalnej społeczności*	Wymogi kryterium: Czy projekt spełnia zasady deinstytucjonalizacji usług społecznych? Deinstytucjonalizacja usług rozumiana jest jako proces przejścia od usług świadczonych w formach instytucjonalnych do usług świadczonych na poziomie lokalnym, wymagający z jednej strony rozwoju usług świadczonych na poziomie lokalnych społeczności, z drugiej – stopniowej eliminacji usług świadczonych w formach instytucjonalnych. Integralnym elementem deinstytucjonalizacji usług jest profilaktyka, która obejmuje różnorodne rodzaje wsparcia, mające zapobiegać umieszczeniu osób w formach instytucjonalnych, a w przypadku dzieci zapobiegać rozdzielaniu dziecka z rodziną i umieszczeniu pod opieką zastępczą. W przypadku systemu pieczy zastępczej deinstytucjonalizacja wiąże się ponadto ze stopniowym przekształceniem placówek opiekuńczo-wychowawczych w instytucje małe o charakterze domowym, a także ograniczeniem pieczy instytucjonalnej poprzez rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej (rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka).	TAK/NIE
7.	Trwałość projektu*	Wymogi kryterium: Czy Wnioskodawca dokonał analizy zagrożeń dotyczących utrzymania trwałości projektu i czy zaplanował odpowiednie działanie w przypadku ich wystąpienia? Czy z przedstawionych przez Wnioskodawcę dokumentów wynika, że cele projektu zostaną utrzymane po zakończeniu jego realizacji oraz że projekt nie będzie poddany znaczącym modyfikacjom? Czy Wnioskodawca zobowiązuje się do zachowania trwałości planowanych przedsięwzięć dotyczących zapewnienia dostępu do usług zgodnie z zakresem trwałości wynikającym z Wytocznych w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach EFRR, EFS oraz FS na lata 2014-2020 oraz Wytocznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020?	TAK/NIE
8.	Grupa docelowa projektu	Wymogi kryterium: Czy Wnioskodawca zapewnia preferencje wyboru osób lub rodzin korzystających z Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020 (PO PŻ), a zakres wsparcia dla tych osób lub rodzin stanowi uzupełnienie działań, które dana osoba lub rodzina otrzymała lub otrzymuje z PO PŻ w ramach działań towarzyszących?	TAK/NIE

* kryterium/pytanie cząstkowe do dodatkowej oceny przez ekspertów zewnętrznych

Kryteria merytoryczne szczegółowe (Kryteria różnicujące) – warunkiem weryfikacji zgodności projektu z kryteriami punktowymi jest spełnienie wszystkich kryteriów merytorycznych dopuszczających

Lp.	Nazwa kryterium	Opis kryterium	Maksymalna ilość punktów
1.	Rewitalizacyjny charakter projektu **/*	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie, czy projekt wynika z programu rewitalizacji: jest projektem rewitalizacyjnym w rozumieniu <i>Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020</i> - 10 pkt, ma charakter rewitalizacyjny jednak dla obszaru nie opracowano programu rewitalizacji - 5 pkt, nie ma charakteru rewitalizacyjnego i nie wynika z programu rewitalizacji - 0 pkt. Pojęcie „programu rewitalizacji” definiowane jest zgodnie z <i>Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020</i>.</p>	10
2.	Efektywność docierania do grup defaworyzowanych**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie zdolność projektu do wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem spośród całej, zidentyfikowanej na obszarze oddziaływania projektu grupy docelowej osób zagrożonych wykluczeniem. Punkty przyznawane będą w zależności od wartości wskaźnika (liczba osób objęta projektem/liczebność grupy docelowej wg diagnozy): do 5% włącznie - 0 pkt., powyżej 5% do 10% włącznie - 10 pkt., powyżej 10% do 15% włącznie - 15 pkt., powyżej 15% - 20 pkt.</p>	20
3.	Zasięg oddziaływania projektu**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie zasięg oddziaływania projektu. Preferowane są projekty o zasięgu oddziaływania w większej liczbie gmin na terenie BOF. Pod pojęciem zasięgu oddziaływania należy rozumieć wpływ operacji na dany obszar: projekt swoim zasięgiem obejmuje tylko jedną gminę BOF – 3 pkt., projekt swoim zasięgiem obejmuje co najmniej 5 gmin BOF – 6 pkt., projekt swoim zasięgiem obejmuje cały teren BOF – 9 pkt.</p>	9
4.	Efektywność kosztowa utrzymania 1 potencjalnego użytkownika miejsca świadczenia usług społecznych**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie koszt utrzymania 1 potencjalnego użytkownika miejsca świadczenia usługi społecznej w ramach objętej wsparciem infrastruktury obliczony jako iloraz wnioskowanej kwoty dofinansowania (na usługi o charakterze terapeutycznym lub edukacyjnym i interwencyjnym) i szacowanej liczby osób objętych ulepszonymi usługami społecznymi. Punktacja w ramach kryterium będzie przyznawana wg następujących zasad: nr rankingowy każdego projektu na liście ułożonej według wielkości efektywności kosztowej dzielony będzie przez liczbę projektów. W przypadku, gdy wynik zawiera się w przedziale: 0 – 0,25 włącznie - projekt otrzymuje 12 punktów; powyżej 0,25 – 0,5 włącznie - projekt otrzymuje 9 punktów, powyżej 0,5 – 0,75 włącznie - projekt otrzymuje 6 punktów, powyżej 0,75 – 1 - projekt otrzymuje 3 punkty. Rezultatem w tym działaniu będzie liczba osób objęta ulepszonymi usługami społecznymi.</p>	12

5.	Publiczny koszt utworzenia nowego miejsca świadczenia usługi społecznej**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie koszt utworzenia miejsca świadczenia usługi społecznej w ramach objętej wsparciem infrastruktury obliczony jako iloraz wnioskowanej kwoty dofinansowania w ramach EFRR i liczby utworzonych nowych miejsc świadczenia usługi społecznej. Punktacja w ramach kryterium będzie przyznawana wg następujących zasad: nr rankingowy każdego projektu na liście ułożonej według wielkości efektywności kosztowej dzielony będzie przez liczbę projektów. W przypadku, gdy wynik zawiera się w przedziale: 0 – 0,25 włącznie - projekt otrzymuje 12 punktów; powyżej 0,25 – 0,5 włącznie - projekt otrzymuje 9 punktów, powyżej 0,5 – 0,75 włącznie - projekt otrzymuje 6 punktów, powyżej 0,75 – 1 - projekt otrzymuje 3 punkty.</p>	12
6.	Partnerski charakter projektu**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie, czy projekt realizowany będzie w partnerstwie pomiędzy jednostką samorządu terytorialnego lub jej jednostką organizacyjną z podmiotami sektora pozarządowego, w tym podmiotami ekonomii społecznej? Kryterium zostanie zweryfikowane na podstawie treści wniosku o dofinansowanie projektu.</p>	12
7.	Projekt zapewnia zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami w ramach personelu projektu**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie, czy projekt zapewnia się zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami w ramach personelu projektu? Niepełnosprawność jest zjawiskiem, które może prowadzić do wykluczenia społecznego, dlatego tak istotne znaczenie ma aktywne wspieranie osób z niepełnosprawnościami. Zastosowanie kryterium przyczyni się do realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Kryterium zostanie zweryfikowane na podstawie treści wniosku o dofinansowanie projektu.</p>	5
8.	Innowacyjność projektu**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie, czy projekt zakłada wykorzystanie co najmniej jednego z pozytywnie zwalidowanych produktów finalnych (w całości) wypracowanych w ramach projektów innowacyjnych realizowanych w obszarze integracji społecznej w ramach PO KL perspektywie finansowej 2007-2013: nie – 0 pkt., tak – 10 pkt.</p>	10
9.	Wpływ projektu na rozwój gospodarczo-społeczny (siła oddziaływania)**	<p>Ocenie podlegać będzie wpływ efektów realizacji projektu na rozwój gospodarczy i społeczny regionu, przy uwzględnieniu zrównoważonego rozwoju w wymiarze metropolitalnym, tj.:</p> <ul style="list-style-type: none"> stwierdzenie wysokiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF - 10 pkt. stwierdzenie umiarkowanego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF - 5 pkt. stwierdzenie niskiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF -1 pkt. <p>Wpływ projektu na rozwój gospodarczo-społeczny będzie badany na podstawie relatywnego stopnia realizacji czynników wpływających na kształtowanie się wskaźników strategicznych na podstawie poniższego wzoru:</p> $W_k = \frac{S_k}{S_{max}} \cdot 100\%, \text{ jeżeli wskaźnik strategiczny jest stymulantą,}$ $W_k = \frac{S_{min}}{S_k} \cdot 100\%, \text{ jeżeli wskaźnik strategiczny jest destymulantą,}$ <p>gdzie:</p> <ul style="list-style-type: none"> W_k – wskaźnik k-tego projektu ocenianego w konkursie, k – numer projektu ocenianego w konkursie, S_k – wskaźnik oceniający wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy, 	10

	<p> S_{max} – najwyższa wartość wskaźnika oceniającego wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy, spośród wszystkich projektów złożonych w danym konkursie ($S_{max} = \max\{S_i\}, i = 1, 2, \dots, k$), S_{min} – najniższa wartość wskaźnika oceniającego wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy, badana na podstawie wszystkich projektów złożonych w danym konkursie ($S_{min} = \min\{S_i\}, i = 1, 2, \dots, k$). Punktacja będzie przyznawana na podstawie wskaźnika W_k w następujący sposób: 40% i mniej – stwierdzenie niskiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF Powyżej 40% do 80% włącznie – stwierdzenie umiarkowanego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF Powyżej 80% – stwierdzenie wysokiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF. Wskaźnik oceniający wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy będzie ustalany indywidualnie dla każdego konkursu i szczegółowo opisywany w jego Regulaminie. </p>	
RAZEM		100

**/* kryterium/pytanie częściowe do oceny przez pracowników IP ZIT BOF oraz ekspertów zewnętrznych

** kryterium/pytanie częściowe do oceny przez pracowników IP ZIT BOF

13.10.4. Propozycje kryteriów wyboru projektów zintegrowanych – priorytet inwestycyjny 10i (tryb konkursowy w ramach ZIT) oraz priorytet inwestycyjny 10a (tryb konkursowy w ramach ZIT)

- ❖ Działanie 3.1.Kształcenie i edukacja
- ❖ Poddziałanie 3.1.3 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej w ramach BOF
- ❖ Działanie 8.2 Uzupelnienie deficytów w zakresie infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej
- ❖ Poddziałanie 8.2.2 Infrastruktura edukacyjna na obszarze BOF

Typ projektu zintegrowanego: Edukacja elementarna

Kryteria merytoryczne dopuszczające szczególne – poszczególne kryteria uznaje się za spełnione w przypadku, gdy odpowiedzi na wszystkie szczegółowe pytania opisujące wymogi kryterium są twierdzące (z wyjątkiem sytuacji gdy dane kryterium/pytanie szczegółowe nie dotyczy danego typu projektu)

Lp.	Nazwa kryterium	Opis kryterium	Ocena
1.	Zapotrzebowanie na usługi edukacji przedszkolnej	<p>Wymogi kryterium:</p> <p>Czy w przypadku projektów dotyczących tworzenia nowych miejsc wychowania przedszkolnego, Wnioskodawca przedstawił diagnozę potrzeb i deficytów w obszarze interwencji, z uwzględnieniem analizy pod kątem trendów demograficznych?</p> <p>Czy projekt zawiera analizę potrzeb i deficytów w obszarze edukacji przedszkolnej na terenie gminy na obszarze której realizowane jest wsparcie? Analiza powinna uwzględniać przynajmniej takie wskaźniki, jak:</p> <p>liczbę dostępnych miejsc dla dzieci w wieku 3-4 lat w placówkach przedszkolnych na terenie gminy w roku szkolnym poprzedzającym rok rozpoczęcia realizacji projektu,</p> <p>liczba urodzeń dzieci na danym obszarze w ostatnich 2 latach oraz trendy w tym zakresie,</p> <p>szacowaną brakującą liczbę miejsc w przedszkolach na moment rozpoczęcia realizacji projektu,</p> <p>szacowany trend w zakresie popytu na miejsca w ośrodkach wychowania przedszkolnego na terenie danej gminy (wzrostowy, stały, malejący) w perspektywie 3-letniej,</p> <p>procentowe upowszechnienie wychowania przedszkolnego dzieci w wieku 3-4 lat w danej gminie.</p>	TAK/NIE
2.	Trwałość utworzonego miejsca wychowania przedszkolnego	<p>Wymogi kryterium:</p> <p>Czy Wnioskodawca zobowiązuje się do zachowania trwałości utworzonych w ramach projektu miejsc wychowania przedszkolnego przez okres co najmniej 2 lat od daty zakończenia realizacji projektu?</p>	TAK/NIE
3.	Lokalizacja inwestycji w infrastrukturę przedszkolną	<p>Wymogi kryterium:</p> <p>Czy inwestycja realizowana będzie na obszarze gminy o niskim stopniu upowszechnienia wychowania przedszkolnego, tj. poniżej średniej dla BOF wg stanu na zakończony rok szkolny?</p>	TAK/NIE

Kryteria merytoryczne szczegółowe (Kryteria różnicujące) – warunkiem weryfikacji zgodności projektu z kryteriami punktowymi jest spełnienie wszystkich kryteriów merytorycznych dopuszczających

Lp.	Nazwa kryterium	Opis kryterium	Maksymalna ilość punktów
1.	Wpływ projektu na wzrost stopnia upowszechnienia edukacji przedszkolnej wśród dzieci 3-4 letnich**	<p>Ocena kryterium: Celem interwencji EFS jest zwiększenie dostępu do edukacji przedszkolnej przede wszystkim w przypadku dzieci z obszarów o największym deficycie w zakresie dostępności miejsc wychowania przedszkolnego. Kryterium zostanie uznane za spełnione, jeżeli stopień upowszechnienia wychowania przedszkolnego na obszarze interwencji na dzień 30 IX 2013 r. mieści się w jednym z poniższych przedziałów i jednocześnie przedstawiona przez Wnioskodawcę analiza potrzeb i deficytów w obszarze edukacji przedszkolnej wykazała trend wzrostowy lub stały w perspektywie 3-letniej w zakresie zapotrzebowania na miejsca wychowania przedszkolnego: stopień upowszechnienia niższy od średniej dla BOF o ponad 20 p.p., - 20 pkt. stopień upowszechnienia niższy od średniej dla BOF od 10 do 20 p.p., - 15 pkt. stopień upowszechnienia niższy od średniej dla BOF o mniej niż 10 p.p.- 10 pkt.</p>	20
2.	Projekt zapewnia równy dostęp do edukacji przedszkolnej**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie, czy w ośrodkach wychowania przedszkolnego objętych wsparciem w okresie trwałości projektu stosowane będą zapisy art.14 ust.5a ustawy o systemie oświaty (Dz.U. 1991 Nr 95 poz. 425 z późniejszymi zmianami): tak – 6 pkt., nie – 0 pkt.</p>	6
3.	Efektywność kosztowa pozyskania 1 potencjalnego użytkownika infrastruktury opieki nad dziećmi**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie publiczny koszt pozyskania 1 potencjalnego użytkownika infrastruktury przedszkolnej w ramach objętej wsparciem infrastruktury obliczony jako iloraz wnioskowanej kwoty dofinansowania i szacowanej liczby potencjalnych użytkowników. Punktacja w ramach kryterium będzie przyznawana wg następujących zasad: nr rankingowy każdego projektu na liście ułożonej według wielkości efektywności kosztowej dzielony będzie przez liczbę projektów. W przypadku, gdy wynik zawiera się w przedziale: 0 – 0,25 włącznie - projekt otrzymuje 16 punktów; powyżej 0,25 – 0,5 włącznie - projekt otrzymuje 12 punktów, powyżej 0,5 – 0,75 włącznie - projekt otrzymuje 8 punktów, powyżej 0,75 – 1 - projekt otrzymuje 4 punkty. Szacowana liczba potencjalnych użytkowników określona będzie we wniosku o dofinansowanie wskaźnikiem produktu „Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej”.</p>	16
4.	Publiczny koszt utworzenia nowego miejsca opieki**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie koszt utworzenia miejsca opieki przedszkolnej w ramach objętej wsparciem infrastruktury obliczony jako iloraz wnioskowanej kwoty dofinansowania i liczby utworzonych nowych miejsc opieki. Punktacja w ramach kryterium będzie przyznawana wg następujących zasad: nr rankingowy każdego projektu na liście ułożonej według wielkości efektywności kosztowej dzielony będzie przez liczbę projektów. W przypadku, gdy wynik zawiera się w przedziale: 0 – 0,25 włącznie - projekt otrzymuje 15 punktów; powyżej 0,25 – 0,5 włącznie - projekt otrzymuje 10 punktów,</p>	15

		powyżej 0,5 – 0,75 włącznie - projekt otrzymuje 5 punktów, powyżej 0,75 – 1 - projekt otrzymuje 0 punktów.	
5.	Niwelowanie różnic w dostępie do obiektów/pomocy edukacyjnych dla dzieci niepełnosprawnych**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będą wszelkie udogodnienia dla dzieci niepełnosprawnych: 10 pkt. - udogodnienia dla osób niepełnosprawnych wewnątrz budynku, jak i na zewnątrz (tj. windy, pochylnie, urządzenia na placu zabaw) wraz z przystosowaniem sprzętu dla niepełnosprawnych osób z różnym stopniem niepełnosprawności oraz dodatkowo projekt zakłada uwzględnienie w ofercie zajęć dedykowanych dzieciom z niepełnosprawnościami bądź uwzględnienie specjalnych potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami w formie i sposobie prowadzenia zajęć, 6 pkt. - udogodnienia dla osób niepełnosprawnych wewnątrz budynku jak i na zewnątrz (tj. windy, pochylnie, urządzenia na placu zabaw) wraz z przystosowaniem sprzętu dla niepełnosprawnych osób z różnym stopniem niepełnosprawności, 4 pkt. - dostosowanie wnętrza budynku do dzieci niepełnosprawnych wraz ze sprzętem dla dzieci niepełnosprawnych, 2 pkt. - zakup sprzętu przystosowanego dla dzieci z ograniczoną zdolnością ruchową oraz do potrzeb dzieci niedosłyszących, dzieci niedowidzących lub słabowidzących – informacja audiowizualna, 1 pkt. - zakup sprzętu przystosowanego dla osób z ograniczoną zdolnością ruchową lub do potrzeb dzieci niedosłyszących, dzieci niedowidzących, słabowidzących – informacja audiowizualna.</p>	10
6.	Kompleksowość projektu w zakresie ofert edukacyjnej**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie kompleksowość i wszechstronność usług świadczonych przez przedszkole, tj. ilość dodatkowych zajęć realizowanych w danej placówce oraz uwzględnienie w ich doborze zapisów SRWP, RIS3 i Strategii ZIT BOF: 8 pkt. - wykazano 3 dodatkowe zajęcia, 5 pkt. - wykazano 2 dodatkowe zajęcia, 2 pkt. - wykazano 1 dodatkowe zajęcia, 0 pkt. - brak dodatkowych zajęć. Wskazana liczba punktów ulega podwojeniu jeżeli zajęcia dodatkowe obejmują aspekty podnoszone w SRWP, RIS3 i Strategii ZIT jak pobudzanie kreatywności, przedsiębiorczości, inicjatywności.</p>	16
7.	Innowacyjność projektu **	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie, czy projekt zakłada wykorzystanie pozytywnie zwalidowanych produktów projektów innowacyjnych lub projektów współpracy ponadnarodowej zrealizowanych w latach 2007–2013 w ramach PO KL: tak – 6 pkt., nie – 0 pkt.</p>	6
8.	Wsparcie ośrodków wychowania przedszkolnego niekorzystających ze wsparcia w ramach PO KL**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie, czy projekt dotyczy ośrodków wychowania przedszkolnego, które nie były wspierane w ramach PO KL: tak - 5 pkt., nie – 0 pkt.</p>	5
9.	Wpływ projektu na rozwój gospodarczo-społeczny (siła oddziaływania)**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie wpływ efektów realizacji projektu na rozwój gospodarczy i społeczny regionu, przy uwzględnieniu zrównoważonego rozwoju w wymiarze metropolitalnym. Punkty będą przyznawane w następujący sposób: 6 pkt. – stwierdzenie wysokiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF, 3 pkt. – stwierdzenie umiarkowanego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF,</p>	6

	<p>1 pkt. – stwierdzenie niskiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF.</p> <p>Wpływ projektu na rozwój gospodarczo-społeczny będzie badany na podstawie relatywnego stopnia realizacji czynników wpływających na kształtowanie się wskaźników strategicznych na podstawie poniższego wzoru:</p> $W_k = \frac{S_k}{S_{max}} \cdot 100\%, \text{ jeżeli wskaźnik strategiczny jest stymulantą,}$ $W_k = \frac{S_{min}}{S_k} \cdot 100\%, \text{ jeżeli wskaźnik strategiczny jest destymulantą,}$ <p>gdzie:</p> <p>W_k – wskaźnik k-tego projektu ocenianego w konkursie, k – numer projektu ocenianego w konkursie, S_k – wskaźnik oceniający wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy, S_{max} – najwyższa wartość wskaźnika oceniającego wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy, spośród wszystkich projektów złożonych w danym konkursie ($S_{max} = \max\{S_i\}, i = 1, 2, \dots, k$), S_{min} – najniższa wartość wskaźnika oceniającego wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy, badana na podstawie wszystkich projektów złożonych w danym konkursie ($S_{min} = \min\{S_i\}, i = 1, 2, \dots, k$).</p> <p>Punktacja będzie przyznawana na podstawie wskaźnika W_k w następujący sposób:</p> <p>40% i mniej – stwierdzenie niskiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF Powyżej 40% do 80% włącznie – stwierdzenie umiarkowanego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF Powyżej 80% – stwierdzenie wysokiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF.</p> <p>Wskaźnik oceniający wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy będzie ustalany indywidualnie dla każdego konkursu i szczegółowo opisywany w jego Regulaminie.</p>	
RAZEM		100

** kryterium/pytanie cząstkowe do oceny przez pracowników IP ZIT BOF

13.10.5. Propozycje kryteriów wyboru projektów zintegrowanych – priorytet inwestycyjny 10iv (tryb konkursowy poza ZIT) oraz priorytet inwestycyjny 10a (tryb konkursowy w ramach ZIT)

- ❖ Działanie 3.3. Kształcenie zawodowe młodzieży na rzecz konkurencyjności podlaskiej gospodarki
 - ❖ Poddziałanie 3.3.1 Kształcenie zawodowe młodzieży na rzecz konkurencyjności podlaskiej gospodarki
 - ❖ Działanie 8.2 Uzupełnienie deficytów w zakresie infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej
 - ❖ Poddziałanie 8.2.2 Infrastruktura edukacyjna na obszarze Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego
- Typ projektu zintegrowanego: Kształcenie zawodowe

Kryteria merytoryczne dopuszczające szczególne – poszczególne kryteria uznaje się za spełnione w przypadku, gdy odpowiedzi na wszystkie szczegółowe pytania opisujące wymogi kryterium są twierdzące (z wyjątkiem sytuacji gdy dane kryterium/pytanie szczegółowe nie dotyczy danego typu projektu)

Lp.	Nazwa kryterium	Opis kryterium	Ocena
1.	Pozytywny wpływ projektu na dostosowanie infrastruktury kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy	Wymogi kryterium: Czy Wnioskodawca uwzględnił w projekcie informacje dotyczące dostosowania infrastruktury kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy?	TAK/NIE
2.	Projekt przyczynia się do podniesienia atrakcyjności i elastyczności kształcenia zawodowego	Wymogi kryterium: Czy Wnioskodawca uwzględnił w projekcie informacje dotyczące wpływu projektu na podniesienie atrakcyjności i elastyczności kształcenia zawodowego?	TAK/NIE
3.	Racjonalność planowanej inwestycji*	Wymogi kryterium: Czy przed przygotowaniem projektu przeprowadzona została analiza wykonalności i trwałości finansowej uwzględniająca trendy demograficzne i sytuację na regionalnym rynku pracy? Czy z przeprowadzonej przez Wnioskodawcę analizy wynika, że Wnioskodawca zapewni wykonalność i trwałość finansową przedsięwzięcia? Czy z analizy wynika, że przygotowywana inwestycja jest zgodna z prognozowanym zapotrzebowaniem?	TAK/NIE
4.	Współpraca z Centrum Kompetencji BOF**	Wymogi kryterium: Ocena kryterium: Czy Wnioskodawca deklaruje współpracę z Centrum Kompetencji BOF, która może przynieść efekty (ilościowe i jakościowe) we wzmacnianiu kształcenia zawodowego oraz jego dostosowaniu do potrzeb rynku pracy?	TAK/NIE

* kryterium/pytanie cząstkowe do dodatkowej oceny przez ekspertów zewnętrznych

** kryterium/pytanie cząstkowe do oceny przez pracowników IP ZIT BOF

Kryteria merytoryczne szczegółowe (Kryteria różnicujące) – warunkiem weryfikacji zgodności projektu z kryteriami punktowymi jest spełnienie wszystkich kryteriów formalnych

Lp.	Nazwa kryterium	Opis kryterium	Maksymalna ilość punktów
1.	Wpływ projektu na wzrost efektywności kształcenia zawodowego**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będą zastosowane w projekcie rozwiązania przyczyniające się do jak najbardziej efektywnej współpracy placówek oświatowych kształcących w zawodzie z pracodawcami: 15 pkt.- przygotowanie zawodowe uzyskane z wykorzystaniem laboratoriów/sal do praktycznej nauki zawodu z uzyskaniem gwarancji zatrudnienia pracodawcy, 10 pkt.-przygotowanie zawodowe uzyskane z wykorzystaniem laboratoriów/sal do praktycznej nauki zawodu wraz z przygotowaniem zawodowym u pracodawcy (praktyki), 5 pkt.- przygotowanie zawodowe w celu udostępnienia wiedzy praktycznej, z udziałem oddelegowanego przez pracodawcę pracownika lub eksperta pracującego w danym zawodzie, 2 pkt.- przygotowanie zawodowe uzyskane z wykorzystaniem laboratoriów/sal do praktycznej nauki zawodu</p>	15
2.	Poprawa dostępu do sal/laboratoriów praktycznej nauki zawodu /dostosowanie zakupionego sprzętu do praktycznej nauki zawodu dla osób niepełnosprawnych**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będą wszelkie udogodnienia, które pozwolą osobom niepełnosprawnym kształcić się w wybranym przez siebie zawodzie poparte analizą zasadności zastosowania danego rozwiązania: 10 pkt. - dostosowanie sal/laboratoriów do praktycznej nauki zawodu dla osób niepełnosprawnych wraz z dostosowaniem wyposażenia dla osób niepełnosprawnych, 7 pkt. - dostosowanie sal/laboratoriów do praktycznej nauki zawodu dla osób niepełnosprawnych, 5 pkt. - zakup wyposażenia przystosowanego dla osób z ograniczoną zdolnością ruchową oraz do potrzeb osób niedosłyszących, osób niedowidzących, słabo widzących, 3 pkt. - zakup wyposażenia przystosowanego dla osób z ograniczoną zdolnością ruchową lub do potrzeb osób niedosłyszących, osób niedowidzących, słabowidzących.</p>	10
3.	Zakres oferty edukacyjnej **/*	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie wykorzystanie wybudowanych/wyposażonych laboratoriów/sal w celu podniesienia jakości kształcenia zawodowego: 15 pkt. - inwestycja obejmuje przygotowanie laboratoriów/sal do nabycia nowych kwalifikacji dla czterech i więcej zawodów/specjalizacji, 10 pkt. - inwestycja obejmuje przygotowanie laboratoriów/sal do nabycia nowych kwalifikacji dla trzech zawodów/specjalizacji, 5 pkt. -inwestycja obejmuje przygotowanie laboratoriów/sal do nabycia nowych kwalifikacji dla dwóch zawodów/specjalizacji, 0 pkt. - inwestycja obejmuje przygotowanie laboratoriów/sali do nabycia nowych kwalifikacji dla jednego zawodu/specjalizacji.</p>	15
4.	Kompleksowość projektu**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie kompleksowość wykazanych w projekcie działań. Wymogiem bezwzględnym powiązanie inwestycji z działaniami właściwymi dla EFS, przy czym uzasadnienie interwencji w zakresie infrastruktury musi być powiązane z interwencją EFS. Punktacja przyznawana jest w zależności od zakresu projektu w części interwencji właściwej dla EFS: 20 pkt. - w zakresie interwencji właściwej dla EFS projekt obejmuje pełny zakres właściwy dla kompleksowego programu rozwojowego szkoły/placówki (pełny zakres typu projektu 2 w SZOOP RPOWP), 10 pkt. - w zakresie interwencji właściwej dla EFS projekt obejmuje pełny wybrane elementy właściwe dla kompleksowego programu rozwojowego szkoły/placówki (wybrane punkty z zakresu typu projektu 2 w SZOOP RPOWP), 0 pkt. - projekt dotyczy jedynie wąskiego fragmentu programu rozwojowego szkoły/placówki.</p>	20

5.	Dostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb regionalnej gospodarki **/*	Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie, czy wspierany kierunek kształcenia zawodowego wynika z zapotrzebowania regionalnej gospodarki: 5 pkt. – projekt jest związany bezpośrednio z obszarami specjalizacji regionalnych określonych w RIS3 właściwych dla tzw. Rdzenia specjalizacji, 5 pkt. - zapotrzebowanie na dany zawód uwzględniony w projekcie znajduje potwierdzenie w analizach dotyczących regionalnego rynku pracy (np. wykazany w dokumentach Wojewódzkiego Urzędu Pracy), 5 pkt. – projekt uwzględnia co najmniej 3 rekomendacje zawarte w RIS3 w odniesieniu do Działania: <i>Kształtowanie postaw przedsiębiorczych i kreatywnych na wszystkich etapach edukacji.</i> Punktacja podlega sumowaniu.	15
6.	Współpraca otoczeniem społeczno-gospodarczym**	Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie zakres aktywności szkoły/placówki w podejmowaniu współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym: 5 pkt. - Wnioskodawca prowadzi współpracę z pracodawcami, wykraczającą poza obowiązki wynikające z podstawy programowej przyjętej dla danego zawodu/grupy zawodów. Ocenie podlegać będzie forma, zakres tematyczny oraz wymiar czasowy prowadzonej przez placówkę współpracy z pracodawcami w związku z infrastrukturą powstałą w wyniku realizacji projektu, 3 pkt. – Wnioskodawca deklaruje współpracę ze szkołami wyższymi w zakresie wzmacniania kształcenia zawodowego w szczególności w zakresie: kształtowania kompetencji zawodowych uczniów i zwiększania ich zatrudnialności oraz kształcenia kompetencji niezbędnych z punktu widzenia potrzeb rynku pracy, 2 pkt. - Wnioskodawca deklaruje współpracę z instytucjami rynku pracy, która może przynieść efekty (ilościowe i jakościowe) we wzmacnianiu kształcenia zawodowego w szczególności w zakresie: kształtowania kompetencji zawodowych uczniów i zwiększania ich zatrudnialności oraz kształcenia kompetencji niezbędnych z punktu widzenia potrzeb rynku pracy. Punktacja podlega sumowaniu.	10
7.	Innowacyjność projektu **/*	Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie, czy infrastruktura i narzędzia przygotowane w ramach projektu stworzą adekwatne środowisko do aktywnego, samostereownego uczenia się i rozwoju, sprzyjające twórczemu myśleniu, eksperymentowaniu, przełamywaniu szablonowych schematów komunikowania się i postępowania, w tym wpływ na rozwój innowacji w gospodarce (potencjał dla innowacji, np. wpływ na tworzenie warunków do podjęcia/rozwoju współpracy sektora edukacji z sektorem gospodarki): 2 pkt. – innowacyjność w projekcie dotyczy programów nauczania, 2 pkt. – innowacyjność w projekcie dotyczy wykorzystania infrastruktury, wyposażenia lub wykorzystywanych technologii, 2 pkt. – innowacyjność w projekcie dotyczy kształcenia modułowego, 2 pkt. – w projekcie zakłada się wykorzystanie innowacyjnych praktyk wypracowanych w perspektywie finansowej 2007-2013. Punktacja podlega sumowaniu.	8
8.	Wpływ projektu na rozwój gospodarczo-społeczny (siła oddziaływania)**	Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie wpływ efektów realizacji projektu na rozwój gospodarczy i społeczny regionu, przy uwzględnieniu zrównoważonego rozwoju w wymiarze metropolitalnym. Punkty będą przyznawane w następujący sposób: 7 pkt. – stwierdzenie wysokiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF, 4 pkt. – stwierdzenie umiarkowanego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF, 1 pkt. – stwierdzenie niskiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF. Wpływ projektu na rozwój gospodarczo-społeczny będzie badany na podstawie relatywnego stopnia realizacji czynników wpływających na kształtowanie się wskaźników strategicznych na podstawie poniższego wzoru: $W_k = \frac{S_k}{S_{max}} \cdot 100\%, \text{ jeżeli wskaźnik strategiczny jest stymulantą,}$ $W_k = \frac{S_{min}}{S_k} \cdot 100\%, \text{ jeżeli wskaźnik strategiczny jest destymulantą,}$	7

	<p>gdzie:</p> <p>W_k – wskaźnik k-tego projektu ocenianego w konkursie, k – numer projektu ocenianego w konkursie, Sk – wskaźnik oceniający wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy, S_{max} – najwyższa wartość wskaźnika oceniającego wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy, spośród wszystkich projektów złożonych w danym konkursie ($S_{max} = \max\{S_i, i = 1, 2, \dots, k\}$), S_{min} – najniższa wartość wskaźnika oceniającego wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy, badana na podstawie wszystkich projektów złożonych w danym konkursie ($S_{min} = \min\{S_i, i = 1, 2, \dots, k\}$).</p> <p>Punktacja będzie przyznawana na podstawie wskaźnika W_k w następujący sposób: 40% i mniej – stwierdzenie niskiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF Powyżej 40% do 80% włącznie – stwierdzenie umiarkowanego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF Powyżej 80% – stwierdzenie wysokiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF.</p> <p>Wskaźnik oceniający wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy będzie ustalany indywidualnie dla każdego konkursu i szczegółowo opisywany w jego Regulaminie.</p>	
RAZEM		100

**/* kryterium/pytanie cząstkowe do oceny przez pracowników IP ZIT BOF oraz ekspertów zewnętrznych

** kryterium/pytanie cząstkowe do oceny przez pracowników IP ZIT BOF

13.11. Kryteria oceny projektów w trybie konkursowym

13.11.1. Kryteria wyboru projektów – priorytet inwestycyjny 10iv (tryb konkursowy w ramach ZIT)

Załącznik do uchwały Nr 44/2015
 Komitetu Monitorującego Regionalny
 Program Operacyjny Województwa
 Podlaskiego na lata 2014-2020
 z dnia 29 października 2015 r.

- ❖ Działanie 3.3. Kształcenie zawodowe młodzieży na rzecz konkurencyjności podlaskiej gospodarki (PI 10iv)
- ❖ Działanie 3.3.2 Stworzenie Centrum Kompetencji BOF

Kryteria dopuszczające szczególne – poszczególne kryteria uznaje się za spełnione w przypadku, gdy odpowiedzi na wszystkie szczegółowe pytania opisujące wymogi kryterium są twierdzące (z wyjątkiem sytuacji gdy dane kryterium/pytanie szczegółowe nie dotyczy danego typu projektu)

Lp.	Nazwa kryterium	Opis kryterium	Ocena
1.	Partnerski charakter projektu i zasięg jego oddziaływania**	Wymogi kryterium: Czy projekt realizowany będzie w partnerstwie międzysektorowym z organem prowadzącym szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe, funkcjonujące na terenie BOF?	TAK/NIE
2.	Kompleksowość wsparcia	Wymogi kryterium: Czy Wnioskodawca w ramach projektu uwzględnił zakres wsparcia obejmujący wszystkie z niżej wymienionych form: 1. Współpraca szkół i placówek z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym mająca na celu lepsze dostosowanie oferty kształcenia do rzeczywistych potrzeb regionalnego i lokalnych rynków pracy obejmująca co najmniej pięć z podanych (a-h) form: a. realizację kształcenia zawodowego praktycznego we współpracy z pracodawcami lub przedsiębiorcami w szkołach lub placówkach systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe, b. włączenie pracodawców lub przedsiębiorców w system egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe, c. tworzenie klas patronackich w szkołach, d. tworzenie nowej oferty edukacyjnej we współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym, e. modyfikacja programów nauczania na kierunkach istniejących, f. dodatkowe zajęcia specjalistyczne dla uczniów umożliwiające uzyskanie i uzupełnienie wiedzy i kwalifikacji zawodowych,	TAK/NIE

		<p>g. organizacja kursów przygotowawczych na studia we współpracy ze szkołami wyższymi,</p> <p>h. udział w zajęciach prowadzonych w szkole wyższej, w tym w zajęciach laboratoryjnych, kołach lub obozach naukowych (typ projektu nr 3 według SZOOP RPOWP na lata 2014-2020).</p> <p>2. Staże i praktyki dla uczniów, nauczycieli oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu realizowane u pracodawców (typ projektu nr 4 według SZOOP RPOWP na lata 2014-2020).</p> <p>3. Rozwój poradnictwa zawodowo-edukacyjnego, przy jednoczesnej współpracy z pracodawcami (typ projektu nr 5 według SZOOP RPOWP na lata 2014-2020).</p> <p>4. Wsparcie szkół/placówek kształcenia zawodowego w opracowaniu diagnozy ich potrzeb oraz programu wsparcia niezbędnych do przygotowania i realizacji przez szkołę programu rozwojowego uwzględniającego sytuację na regionalnym i lokalnych rynkach?</p>	
3.	Doświadczenie Partnerstwa	<p>Wymogi kryterium:</p> <p>Czy Wnioskodawca lub jego Partner posiada doświadczenie w realizacji minimum 2 projektów, w tym 1 innowacyjnego i 1 współpracy ponadnarodowej związanych z obszarem problemowym konkursu (szkolnictwo zawodowe, problematyka rynku pracy) zrealizowanych w latach 2007–2013 w ramach PO KL?</p>	TAK/NIE
4.	Trwałość projektu	<p>Wymogi kryterium:</p> <p>Czy Wnioskodawca dokonał analizy czynników ryzyka dotyczących utrzymania trwałości projektu i czy zaplanował odpowiednie działanie w przypadku ich wystąpienia?</p> <p>Czy z przedstawionych przez Wnioskodawcę dokumentów wynika, że cele projektu zostaną utrzymane po zakończeniu jego realizacji oraz że projekt nie będzie poddany znaczącym modyfikacjom?</p> <p>Czy Wnioskodawca zobowiązuje się do zachowania trwałości planowanych przedsięwzięć dotyczących zapewnienia dostępu do usług zgodnie z zakresem trwałości wynikającym z <i>Wytycznych w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach EFRR, EFS oraz FS na lata 2014-2020?</i></p>	TAK/NIE
5.	Zgodność z celami rozwojowymi określonymi w Strategii ZIT BOF **	<p>Wymogi kryterium:</p> <p>Czy projekt realizuje cele Strategii ZIT BOF w zakresie PI 10iv <i>Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami?</i></p> <p>Czy projekt wynika ze zdiagnozowanych potrzeb i jest odpowiedzią na główne i istotne problemy określone w Strategii ZIT BOF?</p>	TAK/NIE
6.	Poprawność doboru wskaźników uwzględnionych w Strategii ZIT BOF **	<p>Wymogi kryterium:</p> <p>Czy Wnioskodawca dokonał prawidłowego doboru wskaźników, tj. czy wskazane przez Wnioskodawcę wskaźniki są zgodne ze wskaźnikami dedykowanymi dla danego Działania/Poddziałania w Strategii ZIT BOF oraz czy są adekwatne dla danego typu projektu?</p> <p>Czy projekt przyczynia się do osiągnięcia wskaźników monitoringu określonych w Strategii ZIT BOF?</p>	TAK/NIE

** kryterium/pytanie częściowe do oceny przez pracowników IP ZIT BOF

Kryteria premiujące

Lp.	Nazwa kryterium	Opis kryterium	Maksymalna ilość punktów
1.	Doświadczenie Wnioskodawcy lub Partnera w realizacji projektów/przedsięwzięć współpracy szkół i placówek z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym **	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie, czy Wnioskodawca lub jego Partner posiada doświadczenie w realizacji projektów/przedsięwzięć współpracy szkół i placówek z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym (pierwsza forma wsparcia w kryterium dostępu nr 2). Wnioskodawca otrzyma punkty za kryterium premiujące, jeśli wykaże, że Partnerstwo realizowało łącznie: w ostatnich 5 latach projekty/przedsięwzięcia w co najmniej 3 formach wymienionych w punktach do a do h – 5 pkt., w ostatnich 5 latach projekty/przedsięwzięcia w co najmniej 5 formach wymienionych w punktach do a do h – 10 pkt. Liczba punktów za każdy spełniony element nie podlega sumowaniu.</p>	10
2.	Doświadczenie Wnioskodawcy lub Partnera w organizacji staży dla uczniów, nauczycieli oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu realizowanych u pracodawców **	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie, czy Wnioskodawca lub jego Partner posiada doświadczenie w organizacji staży dla uczniów, nauczycieli oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu realizowanych u pracodawców (druga forma wsparcia w kryterium dostępu nr 2) . Wnioskodawca otrzyma punkty za kryterium premiujące, jeśli wykaże, że Partnerstwo realizowało łącznie: w ostatnich 3 latach staże dla minimum 200 uczniów szkół zawodowych realizowane u pracodawców – 5 pkt., w ostatnich 3 latach staże dla minimum 50 nauczycieli lub instruktorów praktycznej nauki zawodu realizowane u pracodawców – 5 pkt. Liczba punktów za każdy spełniony element podlega sumowaniu.</p>	10
3.	Doświadczenie Wnioskodawcy lub Partnera w realizacji poradnictwa zawodowo-edukacyjnego**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie, czy Wnioskodawca lub jego Partner posiada doświadczenie w realizacji poradnictwa zawodowo-edukacyjnego (trzecia forma wsparcia w kryterium dostępu nr 2) . Wnioskodawca otrzyma punkty za kryterium premiujące, jeśli wykaże, że Partnerstwo realizowało łącznie: w ostatnich 3 latach usługi doradztwa zawodowego lub edukacyjnego dla minimum 500 osób – 5 pkt., w ostatnich 3 latach usługi doradztwa zawodowego lub edukacyjnego dla minimum 1000 osób – 10 pkt. Liczba punktów za każdy spełniony element nie podlega sumowaniu.</p>	10
4.	Doświadczenie Wnioskodawcy lub Partnera w realizacji badań lub analiz dotyczących województwa podlaskiego w zakresie rynku pracy i szkolnictwa zawodowego**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie, czy Wnioskodawca lub jego Partner posiada doświadczenie w realizacji badań lub analiz dotyczących województwa podlaskiego w zakresie rynku pracy i szkolnictwa zawodowego (czwarta forma wsparcia w kryterium dostępu nr 2) . Wnioskodawca otrzyma punkty za kryterium premiujące, jeśli wykaże, że Partnerstwo realizowało łącznie: w ostatnich 5 latach zrealizowało co najmniej 1 badanie/analizę dotyczącą rynku pracy w woj. podlaskim oraz co najmniej 1 badanie/analizę dotyczącą szkolnictwa zawodowego w woj. podlaskim - 5 pkt., w ostatnich 5 latach opracowywał programy rozwojowe dla co najmniej 10 szkół zawodowych z terenu woj. podlaskiego – 5 pkt. Liczba punktów za każdy spełniony element podlega sumowaniu.</p>	10

** kryterium/pytanie cząstkowe do oceny przez pracowników IP ZIT BOF

13.11.2. Propozycje kryteriów wyboru projektów – priorytet inwestycyjny 9iv (tryb konkursowy w ramach ZIT)

- ❖ Działanie 7.2 Rozwój usług społecznych (9iv)
- ❖ Poddziałanie 7.2.2 Rozwój usług społecznych w ramach BOF

Typ projektu: Usługi wsparcia rodziny i pieczy zastępczej

Kryteria dopuszczające szczególne – poszczególne kryteria uznaje się za spełnione w przypadku, gdy odpowiedzi na wszystkie szczegółowe pytania opisujące wymogi kryterium są twierdzące (z wyjątkiem sytuacji gdy dane kryterium/pytanie szczegółowe nie dotyczy danego typu projektu)

Lp.	Nazwa kryterium	Opis kryterium	Ocena
1.	Zapotrzebowanie na usługi społeczne	Wymogi kryterium: Czy działania w projekcie obejmują swoim zasięgiem obszar, w ramach którego zostały zdefiniowane deficyty w zakresie dostępności do poszczególnych rodzajów usług z uwzględnieniem zidentyfikowanych problemów i potrzeb? Badane jest powiązanie analizy przeprowadzonej przez beneficjenta z dokumentami szczebla regionalnego określonymi w dokumentacji konkursowej.	TAK/NIE
2.	Zakres wsparcia	Wymogi kryterium: Czy planowane przez Wnioskodawcę wsparcie dla rozwoju usług jest zgodne z Wytocznymi w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020?	TAK/NIE
3.	Personel zaangażowany w realizację zadań merytorycznych w projekcie posiada kwalifikacje i doświadczenie zawodowe w obszarze, którego dotyczy projekt, tj. pomoc społeczna, piecza zastępcza	Wymogi kryterium: Czy w realizację zadań merytorycznych w projekcie zaangażowany będzie personel posiadający kwalifikacje i doświadczenie zawodowe, w obszarze, którego dotyczy projekt? Wykwalifikowana i doświadczona kadra realizująca zadania merytoryczne w projekcie pozwoli zagwarantować profesjonalne wsparcie ostatecznym odbiorcom projektu.	TAK/NIE
4.	Kompleksowy charakter projektu	Wymogi kryterium: Czy projekt zakłada długoterminowe oddziaływanie o charakterze profilaktycznym, terapeutycznym lub edukacyjnym, interwencyjnym jednocześnie oraz zabezpieczenie miejsc świadczenia pomocy o charakterze dziennym i/lub całodobowym (poradnie, ośrodki, placówki, mieszkania wspomagane, itp.)? Czy projekt zakłada kompleksowe wsparcie rozumiane jako całościowe działania we wszystkich sferach życia grup, czy społeczności a nie jedynie przeciwdziałanie dysfunkcjonalności tej grupy?	TAK/NIE
5.	Zgodność projektu z założeniami europejskich zasad przejścia z opieki instytucjonalnej do usług	Wymogi kryterium: Czy projekt spełnia zasady deinstytucjonalizacji usług społecznych?	TAK/NIE

	świadczone w lokalnej społeczności	Deinstytucjonalizacja usług rozumiana jest jako proces przejścia z usług świadczonych w formach instytucjonalnych do usług świadczonych na poziomie lokalnym, wymagający z jednej strony rozwoju usług świadczonych na poziomie lokalnych społeczności, z drugiej – stopniowej eliminacji usług świadczonych w formach instytucjonalnych. Integralnym elementem deinstytucjonalizacji usług jest profilaktyka, która obejmuje różnorodne rodzaje wsparcia, mające zapobiegać umieszczeniu osób w formach instytucjonalnych, a w przypadku dzieci zapobiegać rozdzielaniu dziecka z rodziną i umieszczeniu pod opieką zastępczą. W przypadku systemu pieczy zastępczej deinstytucjonalizacja wiąże się ponadto ze stopniowym przekształceniem placówek opiekuńczo-wychowawczych w instytucje małe o charakterze domowym, a także ograniczeniem pieczy instytucjonalnej poprzez rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej (rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka).	
6.	Trwałość projektu	Wymogi kryterium: Czy Wnioskodawca dokonał analizy zagrożeń dotyczących utrzymania trwałości projektu i czy zaplanował odpowiednie działanie w przypadku ich wystąpienia? Czy z przedstawionych przez Wnioskodawcę dokumentów wynika, że cele projektu zostaną utrzymane po zakończeniu jego realizacji oraz że projekt nie będzie poddany znaczącym modyfikacjom? Czy Wnioskodawca zobowiązuje się do zachowania trwałości planowanych przedsięwzięć dotyczących zapewniania dostępu do usług zgodnie z zakresem trwałości wynikającym z Wytocznych w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach EFRR, EFS oraz FS na lata 2014-2020 oraz Wytocznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020?	TAK/NIE
7.	Grupa docelowa projektu	Wymogi kryterium: Czy Wnioskodawca zapewnia preferencje wyboru osób lub rodzin korzystających z Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020 (PO PŻ), a zakres wsparcia dla tych osób lub rodzin stanowi uzupełnienie działań, które dana osoba lub rodzina otrzymała lub otrzymuje z PO PŻ w ramach działań towarzyszących?	TAK/NIE
8.	Zgodność z celami rozwojowymi określonymi w Strategii ZIT BOF **	Wymogi kryterium: Czy projekt realizuje cele Strategii ZIT BOF w zakresie PI 9iv <i>Ułatwienie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym?</i> Czy projekt wynika ze zdiagnozowanych potrzeb i jest odpowiedzią na główne i istotne problemy określone w Strategii ZIT BOF?	TAK/NIE
9.	Poprawność doboru wskaźników uwzględnionych w Strategii ZIT BOF **	Wymogi kryterium: Czy Wnioskodawca dokonał prawidłowego doboru wskaźników, tj. czy wskazane przez Wnioskodawcę wskaźniki są zgodne ze wskaźnikami dedykowanymi dla danego Działania/Poddziałania w Strategii ZIT BOF oraz czy są adekwatne dla danego typu projektu? Czy projekt przyczynia się do osiągnięcia wskaźników monitoringu określonych w Strategii ZIT BOF?	TAK/NIE

** kryterium/pytanie cząstkowe do oceny przez pracowników IP ZIT BOF

Kryteria premiujące

Lp.	Nazwa kryterium	Opis kryterium	Maksymalna ilość punktów
1.	Zasięg oddziaływania projektu**	Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie zasięg oddziaływania projektu. Preferowane są projekty o zasięgu oddziaływania w większej liczbie gmin na terenie BOF. Pod pojęciem zasięgu oddziaływania należy rozumieć wpływ operacji na dany obszar: projekt swoim zasięgiem obejmuje tylko jedną gminę BOF – 3 pkt., projekt swoim zasięgiem obejmuje co najmniej 5 gmin BOF – 6 pkt., projekt swoim zasięgiem obejmuje cały teren BOF – 10 pkt.	10
2.	Szczególny charakter wsparcia**	Ocena kryterium: Ocenie podlegać, czy Wnioskodawca w ramach projektu planuje: działania skierowane do młodzieży uczącej się w wieku 15-19 lat zagrożonej wykluczeniem społecznym – 5 pkt., działania mające na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz wsparcie dla ofiar przemocy w rodzinie – 5 pkt. Punkty nie podlegają sumowaniu. W ramach oceny nie jest wymagane uzyskanie minimum punktowego.	10
3.	Partnerski charakter projektu**	Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie, czy projekt realizowany będzie w partnerstwie pomiędzy jednostką samorządu terytorialnego lub jej jednostką organizacyjną z podmiotami sektora pozarządowego, w tym podmiotami ekonomii społecznej? Kryterium zostanie zweryfikowane na podstawie treści wniosku o dofinansowanie projektu.	10
4.	Innowacyjność projektu**	Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie, czy projekt zakłada wykorzystanie co najmniej jednego z pozytywnie zwalidowanych produktów finalnych (w całości) wypracowanych w ramach projektów innowacyjnych realizowanych w obszarze integracji społecznej w ramach PO KL perspektywie finansowej 2007-2013: tak – 10 pkt., nie – 0 pkt.	10
5.	Rozwiązanie problemu dodatkowego wskazanego w Strategii ZIT BOF**	Ocena kryterium: Ocenie będzie podlegać, czy realizacja zgłaszanego projektu, poza bezpośrednim rozwiązaniem zidentyfikowanego w nim problemu (uznanego przez Wnioskodawcę za problem wiodący), przyczynia się do rozwiązywania innych problemów wskazanych w Strategii ZIT BOF: 10 pkt. - Wnioskodawca wykazał, że zgłaszany projekt przyczynia się do rozwiązania co najmniej dwóch problemów dodatkowych poza wskazanym problemem wiodącym, 5 pkt. - Wnioskodawca wykazał, że zgłaszany projekt przyczynia się do rozwiązania jednego problemu dodatkowego poza wskazanym problemem wiodącym, 0 pkt. - Wnioskodawca nie wykazał, że zgłaszany projekt przyczynia się do rozwiązania co najmniej jednego problemu dodatkowego poza wskazanym problemem wiodącym. Punkty w ramach kryterium nie podlegają sumowaniu.	10

6.	Wpływ projektu na rozwój gospodarczo-społeczny (siła oddziaływania)**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie wpływ efektów realizacji projektu na rozwój gospodarczy i społeczny regionu, przy uwzględnieniu zrównoważonego rozwoju w wymiarze metropolitalnym. Punkty będą przyznawane w następujący sposób: 10 pkt. – stwierdzenie wysokiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF, 5 pkt. – stwierdzenie umiarkowanego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF, 1 pkt. – stwierdzenie niskiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF. Wpływ projektu na rozwój gospodarczo-społeczny będzie badany na podstawie relatywnego stopnia realizacji czynników wpływających na kształtowanie się wskaźników strategicznych na podstawie poniższego wzoru: $W_k = \frac{S_k}{S_{max}} \cdot 100\%$, jeżeli wskaźnik strategiczny jest stymulantą, $W_k = \frac{S_{min}}{S_k} \cdot 100\%$, jeżeli wskaźnik strategiczny jest destymulantą, gdzie: <i>W_k</i> – wskaźnik k-tego projektu ocenianego w konkursie, <i>k</i> – numer projektu ocenianego w konkursie, <i>S_k</i> – wskaźnik oceniający wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy, <i>S_{max}</i> – najwyższa wartość wskaźnika oceniającego wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy, spośród wszystkich projektów złożonych w danym konkursie ($S_{max} = \max\{S_i\}$, $i = 1, 2, \dots, k$), <i>S_{min}</i> – najniższa wartość wskaźnika oceniającego wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy, badana na podstawie wszystkich projektów złożonych w danym konkursie ($S_{min} = \min\{S_i\}$, $i = 1, 2, \dots, k$). Punktacja będzie przyznawana na podstawie wskaźnika <i>W_k</i> w następujący sposób: 40% i mniej – stwierdzenie niskiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF Powyżej 40% do 80% włącznie – stwierdzenie umiarkowanego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF Powyżej 80% – stwierdzenie wysokiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF. Wskaźnik oceniający wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy będzie ustalany indywidualnie dla każdego konkursu i szczegółowo opisywany w jego Regulaminie.</p>	10
RAZEM		60	

** kryterium/pytanie cząstkowe do oceny przez pracowników IP ZIT BOF

- ❖ Działanie 7.2 Rozwój usług społecznych (9iv)
 - ❖ Poddziałanie 7.2.2 Rozwój usług społecznych w ramach BOF
- Typ projektu: Usługi opiekuńcze i asystenckie oraz mieszkalnictwo wspomagane

Kryteria dopuszczające szczególne – poszczególne kryteria uznaje się za spełnione w przypadku, gdy odpowiedzi na wszystkie szczegółowe pytania opisujące wymogi kryterium są twierdzące (z wyjątkiem sytuacji gdy dane kryterium/pytanie szczegółowe nie dotyczy danego typu projektu)

Lp.	Nazwa kryterium	Opis kryterium	Ocena
1.	Zapotrzebowanie na usługi społeczne	Wymogi kryterium: Czy działania w projekcie obejmują swoim zasięgiem obszar, w ramach którego zostały zdefiniowane deficyty w zakresie dostępności do poszczególnych rodzajów usług z uwzględnieniem zidentyfikowanych problemów i potrzeb? Badane jest powiązanie analizy przeprowadzonej przez beneficjenta z dokumentami szczebla regionalnego określonymi w dokumentacji konkursowej.	TAK/NIE
2.	Zakres wsparcia	Wymogi kryterium: Czy planowane przez Wnioskodawcę wsparcie dla rozwoju usług jest zgodne z Wytocznymi w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020?	TAK/NIE
3.	Personel zaangażowany w realizację zadań merytorycznych w projekcie posiada kwalifikacje i doświadczenie zawodowe w obszarze, którego dotyczy projekt, tj. pomoc społeczna	Wymogi kryterium: Czy w realizację zadań merytorycznych w projekcie zaangażowany będzie personel posiadający kwalifikacje i doświadczenie zawodowe, w obszarze, którego dotyczy projekt? Wykwalifikowana i doświadczona kadra realizująca zadania merytoryczne w projekcie pozwoli zagwarantować profesjonalne wsparcie ostatecznym odbiorcom projektu.	TAK/NIE
4.	Kompleksowy charakter projektu	Wymogi kryterium: Czy projekt zakłada długoterminowe oddziaływanie o charakterze profilaktycznym, terapeutycznym lub edukacyjnym, interwencyjnym jednocześnie oraz zabezpieczenie miejsc świadczenia pomocy o charakterze dziennym i/lub całodobowym (ośrodki, placówki, mieszkania wspomagane, itp.)? Czy projekt zakłada kompleksowe wsparcie rozumiane jako całościowe działania we wszystkich sferach życia grup, czy społeczności a nie jedynie przeciwdziałanie dysfunkcyjności tej grupy?	TAK/NIE

5.	Zgodność projektu z założeniami europejskich zasad przejścia z opieki instytucjonalnej do usług świadczonych w lokalnej społeczności	Wymogi kryterium: Czy projekt spełnia zasady deinstytucjonalizacji usług społecznych? Deinstytucjonalizacja usług rozumiana jest jako proces przejścia od usług świadczonych w formach instytucjonalnych do usług świadczonych na poziomie lokalnym, wymagający z jednej strony rozwoju usług świadczonych na poziomie lokalnych społeczności, z drugiej – stopniowej eliminacji usług świadczonych w formach instytucjonalnych. Integralnym elementem deinstytucjonalizacji usług jest profilaktyka, która obejmuje różnorodne rodzaje wsparcia, mające zapobiegać umieszczaniu osób w formach instytucjonalnych, a w przypadku dzieci zapobiegać rozdzieleniu dziecka z rodziną i umieszczeniu pod opieką zastępczą.	TAK/NIE
6.	Trwałość projektu	Wymogi kryterium: Czy Wnioskodawca dokonał analizy zagrożeń dotyczących utrzymania trwałości projektu i czy zaplanował odpowiednie działanie w przypadku ich wystąpienia? Czy z przedstawionych przez Wnioskodawcę dokumentów wynika, że cele projektu zostaną utrzymane po zakończeniu jego realizacji oraz że projekt nie będzie poddany znaczącym modyfikacjom? Czy Wnioskodawca zobowiązuje się do zachowania trwałości planowanych przedsięwzięć dotyczących zapewniania dostępu do usług zgodnie z zakresem trwałości wynikającym z Wytycznych w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach EFRR, EFS oraz FS na lata 2014-2020 oraz Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020?	TAK/NIE
7.	Grupa docelowa projektu	Wymogi kryterium: Czy Wnioskodawca zapewnia preferencje wyboru osób lub rodzin korzystających z Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020 (PO PŻ), a zakres wsparcia dla tych osób lub rodzin stanowi uzupełnienie działań, które dana osoba lub rodzina otrzymała lub otrzymuje z PO PŻ w ramach działań towarzyszących? Czy Wnioskodawca zapewnia preferencje dla osób z niepełnosprawnościami lub osób niesamodzielnych, których dochód nie przekracza 150% właściwego kryterium dochodowego (na osobę samotnie gospodarującą lub na osobę w rodzinie), o którym mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej?	TAK/NIE
8.	Zgodność z celami rozwojowymi określonymi w Strategii ZIT BOF **	Wymogi kryterium: Czy projekt realizuje cele Strategii ZIT BOF w zakresie PI 9iv <i>Ułatwienie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym</i> ? Czy projekt wynika ze zdiagnozowanych potrzeb i jest odpowiedzią na główne i istotne problemy określone w Strategii ZIT BOF?	TAK/NIE
9.	Poprawność doboru wskaźników uwzględnionych w Strategii ZIT BOF **	Wymogi kryterium: Czy Wnioskodawca dokonał prawidłowego doboru wskaźników, tj. czy wskazane przez Wnioskodawcę wskaźniki są zgodne ze wskaźnikami dedykowanymi dla danego Działania/Poddziałania w Strategii ZIT BOF oraz czy są adekwatne dla danego typu projektu? Czy projekt przyczynia się do osiągnięcia wskaźników monitoringu określonych w Strategii ZIT BOF?	TAK/NIE

** kryterium/pytanie cząstkowe do oceny przez pracowników IP ZIT BOF

Kryteria premiujące

Lp.	Nazwa kryterium	Opis kryterium	Maksymalna ilość punktów
1.	Zasięg oddziaływania projektu**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie zasięg oddziaływania projektu. Preferowane są projekty o zasięgu oddziaływania w większej liczbie gmin na terenie BOF. Pod pojęciem zasięgu oddziaływania należy rozumieć wpływ operacji na dany obszar: projekt swoim zasięgiem obejmuje tylko jedną gminę BOF – 3 pkt., projekt swoim zasięgiem obejmuje co najmniej 5 gmin BOF – 6 pkt., projekt swoim zasięgiem obejmuje cały teren BOF – 10 pkt.</p>	10
2.	Objęcie wsparciem osób z niepełnosprawnościami**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie, w jakim stopniu wsparciem w ramach projektu obejmowane będą: osoby o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, osoby z niepełnosprawnościami sprzężonymi, osoby z niepełnosprawnością intelektualną lub osoby z zaburzeniami psychicznymi: projekt nie przewiduje wsparcia ww. osób lub osoby te stanowią do 20% - 0 pkt., ww. osoby stanowią powyżej 20% do 30% uczestników projektu - 3 pkt., ww. osoby stanowią powyżej 30% do 40% uczestników projektu - 4 pkt., ww. osoby stanowią powyżej 40% do 50% uczestników projektu - 5 pkt., ww. osoby stanowią powyżej 50% do 60% uczestników projektu - 6 pkt., ww. osoby stanowią powyżej 60% do 70% uczestników projektu - 7 pkt., ww. osoby stanowią powyżej 70% do 80% uczestników projektu - 8 pkt., ww. osoby stanowią powyżej 80% do 90% uczestników projektu - 9 pkt., ww. osoby stanowią powyżej 90% uczestników projektu - 10 pkt. Punkty nie podlegają sumowaniu. W ramach oceny nie jest wymagane uzyskanie minimum punktowego.</p>	10
3.	Partnerski charakter projektu**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie, czy projekt realizowany będzie w partnerstwie pomiędzy jednostką samorządu terytorialnego lub jej jednostką organizacyjną z podmiotami sektora pozarządowego, w tym podmiotami ekonomii społecznej? Kryterium zostanie zweryfikowane na podstawie treści wniosku o dofinansowanie projektu.</p>	10
4.	Innowacyjność projektu**	<p>Ocena kryterium: Ocenie podlegać będzie, czy projekt zakłada wykorzystanie co najmniej jednego z pozytywnie zwalidowanych produktów finalnych (w całości) wypracowanych w ramach projektów innowacyjnych realizowanych w obszarze integracji społecznej: tak – 10 pkt., nie – 0 pkt.</p>	10
5.	Rozwiązanie problemu dodatkowego wskazanego w Strategii ZIT BOF**	<p>Ocena kryterium: Ocenie będzie podlegać, czy realizacja zgłaszanego projektu, poza bezpośrednim rozwiązaniem zidentyfikowanego w nim problemu (uznanego przez Wnioskodawcę za problem wiodący), przyczynia się do rozwiązywania innych problemów wskazanych w Strategii ZIT BOF: 10 pkt. - Wnioskodawca wykazał, że zgłaszany projekt przyczynia się do rozwiązania co najmniej dwóch problemów dodatkowych poza wskazanym problemem wiodącym,</p>	10

		<p>5 pkt. - Wnioskodawca wykazał, że zgłaszany projekt przyczynia się do rozwiązania jednego problemu dodatkowego poza wskazanym problemem wiodącym,</p> <p>0 pkt. - Wnioskodawca nie wykazał, że zgłaszany projekt przyczynia się do rozwiązania co najmniej jednego problemu dodatkowego poza wskazanym problemem wiodącym.</p> <p>Punkty w ramach kryterium nie podlegają sumowaniu.</p>	
6.	Wpływ projektu na rozwój gospodarczo-społeczny (siła oddziaływania)**	<p>Ocena kryterium:</p> <p>Ocenie podlegać będzie wpływ efektów realizacji projektu na rozwój gospodarczy i społeczny regionu, przy uwzględnieniu zrównoważonego rozwoju w wymiarze metropolitalnym. Punkty będą przyznawane w następujący sposób:</p> <p>10 pkt. – stwierdzenie wysokiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF,</p> <p>5 pkt. – stwierdzenie umiarkowanego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF,</p> <p>1 pkt. – stwierdzenie niskiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF.</p> <p>Wpływ projektu na rozwój gospodarczo-społeczny będzie badany na podstawie relatywnego stopnia realizacji czynników wpływających na kształtowanie się wskaźników strategicznych na podstawie poniższego wzoru:</p> $W_k = \frac{S_k}{S_{max}} \cdot 100\%, \text{ jeżeli wskaźnik strategiczny jest stymulantą,}$ $W_k = \frac{S_{min}}{S_k} \cdot 100\%, \text{ jeżeli wskaźnik strategiczny jest destymulantą,}$ <p>gdzie:</p> <p>W_k – wskaźnik k-tego projektu ocenianego w konkursie,</p> <p>k – numer projektu ocenianego w konkursie,</p> <p>S_k – wskaźnik oceniający wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy,</p> <p>S_{max} – najwyższa wartość wskaźnika oceniającego wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy, spośród wszystkich projektów złożonych w danym konkursie ($S_{max} = \max\{S_i\}, i = 1, 2, \dots, k$),</p> <p>$S_{min}$ – najniższa wartość wskaźnika oceniającego wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy, badana na podstawie wszystkich projektów złożonych w danym konkursie ($S_{min} = \min\{S_i\}, i = 1, 2, \dots, k$).</p> <p>Punktacja będzie przyznawana na podstawie wskaźnika W_k w następujący sposób:</p> <p>40% i mniej – stwierdzenie niskiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF</p> <p>Powyżej 40% do 80% włącznie – stwierdzenie umiarkowanego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF</p> <p>Powyżej 80% – stwierdzenie wysokiego wpływu na rozwój gospodarczo-społeczny BOF.</p> <p>Wskaźnik oceniający wpływ projektu na rozwój społeczno-gospodarczy będzie ustalany indywidualnie dla każdego konkursu i szczegółowo opisywany w jego Regulaminie.</p>	10
RAZEM			60

** kryterium/pytanie cząstkowe do oceny przez pracowników IP ZIT BOF

13.12. Metryki projektowych wskaźników produktu

Metryka wskaźnika

A. Dane podstawowe	
Nazwa wskaźnika	Liczba firm objętych badaniem potrzeb kompetencyjnych/luk kompetencyjnych BOF
Jednostka miary	sztuka
Rodzaj wskaźnika	Produkt
Powiązane wskaźniki	Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego (zespołów szkół zawodowych) współpracujących z pracodawcami w programie, objętych wsparciem w zakresie modernizacji oferty kształcenia oraz w zakresie wdrażania systemów jakości kształcenia
Priorytet Inwestycyjny	10 iv
Zakres interwencji	
B. Dane rozszerzone	
Definicja wskaźnika	Liczba firm, dla których zdiagnozowano potrzeby kompetencyjne.
Metoda pomiaru	Dane pozyskiwane bezpośrednio od beneficjentów (sprawozdania). Unikanie wielokrotnego liczenia tej samej firmy na poziomie projektu.
C. Informacje dodatkowe	
Informacje o dostępnych danych i wskaźnikach występujących w statystyce publicznej	Brak dostępnych danych w statystyce publicznej.
Uwagi interpretacyjne	Wskaźnik produktu odnoszący się do typu projektu 4 Poddziałania 3.3.2: Wsparcie szkół/placówek kształcenia zawodowego w opracowaniu diagnozy ich potrzeb oraz programu wsparcia niezbędnych do przygotowania i realizacji przez szkołę programu rozwojowego uwzględniającego sytuację na regionalnym i lokalnych rynkach. W ramach wskaźnika zliczane będą firmy biorące udział w badaniu luk kompetencyjnych w procesie diagnozy potrzeb kompetencyjnych firm (rynku pracy) dla poszczególnych zawodów celem opracowania trafnych programów rozwojowych szkół zawodowych oraz programu ich wsparcia.

Metryka wskaźnika

A. Dane podstawowe	
Nazwa wskaźnika	Liczba osób objętych doradztwem edukacyjno-zawodowym w zakresie luki kompetencyjnej BOF
Jednostka miary	osoba
Rodzaj wskaźnika	Produkt
Powiązane wskaźniki	
Priorytet Inwestycyjny	10 iv
Zakres interwencji	
B. Dane rozszerzone	
Definicja wskaźnika	Liczba uczniów i słuchaczy szkół/placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe, którzy skorzystali z doradztwa edukacyjno-zawodowego w zakresie luki kompetencyjnej BOF.
Metoda pomiaru	Dane pozyskiwane bezpośrednio od beneficjentów (sprawozdania).
C. Informacje dodatkowe	
Informacje o dostępnych danych i wskaźnikach występujących w statystyce publicznej	Brak dostępnych danych w statystyce publicznej.
Uwagi interpretacyjne	<p>Wskaźnik produktu odnoszący się do typu projektu 3 Poddziałania 3.3.2: Rozwój poradnictwa zawodowo-edukacyjnego uwzględniającego zdiagnozowane luki kompetencyjne, przy jednoczesnej współpracy z pracodawcami (ze wsparcia wyłączone są szkoły/placówki kształcenia zawodowego realizujące poradnictwo zawodowo-edukacyjne będące integralną częścią kompleksowych programów rozwojowych finansowanych w ramach poddziałania 3.3.1 RPOWP 2014-2020).</p> <p>W ramach tego wskaźnika monitorowane będzie doradztwo zawodowo-edukacyjne realizowane we współpracy z pracodawcami uwzględniające luki kompetencyjne zdiagnozowane na poziomie całego BOF oraz regionu dla branż, ze szczególnym uwzględnieniem inteligentnych specjalizacji regionu. Dlatego też w ramach wskaźnika mierzone będą usługi związane z doradztwem edukacyjno-zawodowym o charakterze popytowym - związane z potrzebami pracodawców - uzupełniające w stosunku do poradnictwa realizowanego w ramach programów rozwojowych poszczególnych szkół w odpowiedzi na specyficzne oraz indywidualne potrzeby uczniów zdiagnozowane na poziomie programu rozwojowego danej szkoły.</p>

Metryka wskaźnika

A. Dane podstawowe	
Nazwa wskaźnika	Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego (zespołów szkół zawodowych) współpracujących z pracodawcami w programie, objętych wsparciem w zakresie modernizacji oferty kształcenia oraz w zakresie wdrażania systemów jakości kształcenia
Jednostka miary	sztuka
Rodzaj wskaźnika	Produkt
Powiązane wskaźniki	Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego Liczba firm objętych badaniem potrzeb kompetencyjnych/luk kompetencyjnych BOF
Priorytet Inwestycyjny	10 iv
Zakres interwencji	
B. Dane rozszerzone	
Definicja wskaźnika	Liczba szkół i placówek, które zmodernizowały ofertę edukacyjną oraz wdrożyły systemy jakości kształcenia w efekcie i poprzez współpracę z pracodawcami.
Metoda pomiaru	Dane pozyskiwane bezpośrednio od beneficjentów (sprawozdania). Zmodernizowana oferta kształcenia (nowe lub skorygowane programy nauczania uwzględniające potrzeby pracodawców oraz praktyczną naukę zawodu pod potrzeby pracodawców i realizowaną w firmach a także wyposażenie związane z nowymi programami) oraz systemy jakości uwzględniające współpracę z pracodawcami w zakresie kształcenia praktycznego oraz określania wymagań dla kształcenia zawodowego, itp. , będą weryfikowane na reprezentatywnej próbie szkół objętych wsparciem w ramach RPOWP 2014-2020 do 6 miesięcy po zakończeniu projektu w ramach wizyt monitoringu przez pracowników Instytucji Zarządzającej RPOWP.
C. Informacje dodatkowe	
Informacje o dostępnych danych i wskaźnikach występujących w statystyce publicznej	Brak dostępnych danych w statystyce publicznej.
Uwagi interpretacyjne	Wskaźnik produktu odnoszący się do typu projektu 1 Poddziałania 3.3.2:Rozwój współpracy szkół zawodowych z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym w celu lepszego dostosowania oferty kształcenia do rzeczywistych potrzeb regionalnego i lokalnych rynków pracy.

Metryka wskaźnika

A. Dane podstawowe	
Nazwa wskaźnika	Liczba osób objętych wsparciem w zakresie walidacji i/lub certyfikacji kompetencji
Jednostka miary	osoba
Rodzaj wskaźnika	Produkt
Powiązane wskaźniki	
Priorytet Inwestycyjny	10 iv
Zakres interwencji	
B. Dane rozszerzone	
Definicja wskaźnika	Liczba osób, które zostały objęte wsparciem pozwalającym na potwierdzenie kwalifikacji zawodowych dla całego zawodu, kwalifikacji lub zadań zawodowych nabytych w drodze formalnej lub nieformalnej.
Metoda pomiaru	Dane pozyskiwane bezpośrednio od beneficjentów (sprawozdania). Wskaźnik mierzy liczbę osób objętych wsparciem w zakresie walidacji i/lub certyfikacji kompetencji. W procesie agregowania danych zastosowany będzie mechanizm eliminowania powtarzających się osób, na podstawie nr PESEL.
C. Informacje dodatkowe	
Informacje o dostępnych danych i wskaźnikach występujących w statystyce publicznej	Brak dostępnych danych w statystyce publicznej.
Uwagi interpretacyjne	Wskaźnik produktu odnoszący się do typu projektu 1 Poddziałania 3.3.2:Rozwój współpracy szkół zawodowych z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym w celu lepszego dostosowania oferty kształcenia do rzeczywistych potrzeb regionalnego i lokalnych rynków pracy.

Metryka wskaźnika

A. Dane podstawowe	
Nazwa wskaźnika	Liczba osób objętych szkoleniem zawodowym w zakresie zdiagnozowanej luki kompetencyjnej BOF
Jednostka miary	osoba
Rodzaj wskaźnika	Produkt
Powiązane wskaźniki	Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia w programie
Priorytet Inwestycyjny	10 iv
Zakres interwencji	
B. Dane rozszerzone	
Definicja wskaźnika	Liczba osób objętych doskonaleniem umiejętności i kompetencji zawodowych poprzez udział w szkoleniach zawodowych w zakresie zdiagnozowanej luki kompetencyjnej BOF.
Metoda pomiaru	Wskaźnik agreguje wszystkie osoby objęte szkoleniami zawodowymi. W procesie agregowania danych zastosowany będzie mechanizm eliminowania powtarzających się osób, na podstawie nr PESEL.
C. Informacje dodatkowe	
Informacje o dostępnych danych i wskaźnikach występujących w statystyce publicznej	Brak dostępnych danych w statystyce publicznej.
Uwagi interpretacyjne	Wskaźnik produktu odnoszący się do typu projektu 1 Poddziałania 3.3.2: Rozwój współpracy szkół zawodowych z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym w celu lepszego dostosowania oferty kształcenia do rzeczywistych potrzeb regionalnego i lokalnych rynków pracy obejmującej między innymi dodatkowe zajęcia specjalistyczne dla uczniów umożliwiające uzyskanie i uzupełnienie wiedzy i kwalifikacji zawodowych.

Metryka wskaźnika

A. Dane podstawowe	
Nazwa wskaźnika	Długość nowych lub zmodernizowanych linii komunikacji miejskiej
Jednostka miary	Kilometr (km)
Rodzaj wskaźnika	Produkt
Powiązane wskaźniki	Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych. Pojemność zakupionego lub zmodernizowanego taboru pasażerskiego. Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego.
Priorytet Inwestycyjny	4e
Zakres interwencji	043 Infrastruktura na potrzeby czystego transportu miejskiego i jego promocja (w tym wyposażenie i tabor) 034 Inne drogi przebudowane lub zmodernizowane (autostrady, drogi krajowe, regionalne lub lokalne)
B. Dane rozszerzone	
Definicja wskaźnika	Długość wybudowanej lub przebudowanej drogi, po której przebiega lub będzie przebiegać linia komunikacji miejskiej.
Metoda pomiaru	Protokół odbioru, przebieg linii komunikacji miejskiej (rozkład jazdy).
C. Informacje dodatkowe	
Informacje o dostępnych danych i wskaźnikach występujących w statystyce publicznej	Brak danych dotyczących wskaźnika w statystyce publicznej.
Uwagi interpretacyjne	

Metryka wskaźnika

A. Dane podstawowe	
Nazwa wskaźnika	Liczba nowych/zmodernizowanych punktów w oświetleniu ulicznym
Jednostka miary	Sztuka (szt.)
Rodzaj wskaźnika	Produkt
Powiązane wskaźniki	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych
Priorytet Inwestycyjny	4e
Zakres interwencji	83 Działania w zakresie jakości powietrza
B. Dane rozszerzone	
Definicja wskaźnika	Wskaźnik mierzy liczbę nowych lub zmodernizowanych punktów w oświetleniu ulicznym, które przyczynią się do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych.
Metoda pomiaru	Weryfikacja wskaźnika dokonywana będzie w oparciu o protokół zdawczo-odbiorczy.
C. Informacje dodatkowe	
Informacje o dostępnych danych i wskaźnikach występujących w statystyce publicznej	Brak danych dotyczących wskaźnika w statystyce publicznej.
Uwagi interpretacyjne	

Metryka wskaźnika

A. Dane podstawowe	
Nazwa wskaźnika	Liczba gospodarstw domowych, w których zmodernizowano indywidualne źródła energii cieplnej lub elektrycznej
Jednostka miary	Gospodarstwo domowe (gosp.)
Rodzaj wskaźnika	Produkt
Powiązane wskaźniki	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych
Priorytet Inwestycyjny	4e
Zakres interwencji	83 Działania w zakresie jakości powietrza
B. Dane rozszerzone	
Definicja wskaźnika	Wskaźnik mierzy liczbę gospodarstw domowych, w których zmodernizowano indywidualne źródła energii cieplnej lub elektrycznej. Gospodarstwo domowe jest definiowane zgodnie z metodologią GUS jako <i>zespół osób zamieszkujących razem i wspólnie utrzymujących się. Osoby samotne utrzymujące się samodzielnie tworzą jednoosobowe gospodarstwa domowe</i> (www.stat.gov.pl).
Metoda pomiaru	Weryfikacja wskaźnika dokonywana będzie w oparciu o protokół zdawczo-odbiorczy.
C. Informacje dodatkowe	
Informacje o dostępnych danych i wskaźnikach występujących w statystyce publicznej	Brak danych dotyczących wskaźnika w statystyce publicznej.
Uwagi interpretacyjne	

14. Spis map

Mapa 1.	Białostocki Obszar Funkcjonalny	12
Mapa 2.	Położenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego w regionie	14
Mapa 3.	Zmiana liczby ludności w gminach BOF w 2012 roku w stosunku do 2006 roku	16
Mapa 4.	Schemat układu drogowego na obszarze BOF	52
Mapa 5.	Istniejąca sieć dróg krajowych i wojewódzkich wraz z planowanymi projektami drogowymi w latach 2014-2020 na terenie Białegostoku	53
Mapa 6.	Liczba pojazdów ciężarowych na drogach BOF	55
Mapa 7.	Czasowa dostępność drogowa i kolejowa Białegostoku do innych miejscowości w Polsce, które mają lotniska	59
Mapa 8.	Emisja liniowa pyłu zawieszonego PM10 z terenu strefy aglomeracja białostocka w 2012 r...62	
Mapa 9.	Emisja powierzchniowa pyłu zawieszonego PM10 z terenu strefy aglomeracja białostocka w 2012 r.	62
Mapa 10.	Układ komunikacyjny w ramach BOF* (sieć transportu miejskiego oraz PKP)	68
Mapa 11.	Mapa przystanków o największym obciążeniu	72
Mapa 12.	Zasięg linii komunikacyjnych Białostockiej Komunikacji Miejskiej poza granicami Białegostoku	78
Mapa 13.	Podział Białegostoku na strefy o zróżnicowanej polityce transportowej.....	80
Mapa 14.	Docelowy układ Korytarzy Autobusu Wysokiej Jakości (KAWJ).....	81
Mapa 15.	Korytarze Autobusu Wysokiej Jakości – plan na 2015 rok	82
Mapa 16.	Proponowane lokalizacje węzłów przesiadkowych	83
Mapa 17.	Ruch pasażerski w zachodniej części Białegostoku	84
Mapa 18.	Dane o liczbie podróży w poszczególnych rejonach miasta.....	85
Mapa 19.	Więźba ruchu pasażerskiego na terenie Białegostoku	85
Mapa 20.	Etapowanie realizacji tras dróg rowerowych w Białymstoku	90
Mapa 21.	Zużycie i wykorzystanie gazu ziemnego w Polsce w 2010 r.....	97
Mapa 22.	Infrastruktura techniczna systemu gazowniczego w województwie podlaskim.....	99
Mapa 23.	Kluczowe oczyszczalnie ścieków na terenie BOF.....	112
Mapa 24.	Przedszkola w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym w 2012 r.....	116
Mapa 25.	Zespoły szkół zawodowych w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym w 2014 r.....	121
Mapa 26.	Gminy na obszarze których powstaną potencjalne tereny inwestycyjne	160
Mapa 27.	Gminy objęte interwencją w zakresie podnoszenia kompetencji i kwalifikacji.....	161
Mapa 28.	Gminy objęte interwencją w zakresie niskoemisyjnego publicznego transportu miejskiego i niezmotoryzowanego.....	162
Mapa 29.	Gminy objęte interwencją w zakresie poprawy efektywności energetycznej i ograniczenia zanieczyszczeń powietrza	163
Mapa 30.	Gminy objęte interwencją w zakresie modernizacji indywidualnych źródeł energii cieplnej lub elektrycznej.....	163
Mapa 31.	Gminy objęte interwencją w zakresie poprawy spójności społecznej.....	165
Mapa 32.	Projekty z zakresu komunikacji miejskiej.....	287

15. Spis tabel

Tabela 1.	Powierzchnia BOF w 2012 roku	13
Tabela 2.	Ludność BOF w 2012 roku	15
Tabela 3.	Struktura mieszkańców BOF, województwa podlaskiego oraz Polski według ekonomicznych grup wieku w 2012 roku	19
Tabela 4.	Dynamika liczby mieszkańców BOF, województwa podlaskiego oraz Polski według ekonomicznych grup wieku w 2012 roku, w stosunku do 2005 roku	19
Tabela 5.	Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w gminach BOF w latach 2005-2012	20
Tabela 6.	Migracje ludności BOF w latach 2005-2012	21
Tabela 7.	Struktura podmiotów gospodarczych według sekcji w BOF, województwie podlaskim i Polsce w 2012 roku	24
Tabela 8.	Struktura dominujących podmiotów gospodarczych BOF w 2012 roku	25
Tabela 9.	Liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w BOF, województwie podlaskim i w Polsce w latach 2009-2012	26
Tabela 10.	Pracujący w BOF, województwie podlaskim i Polsce w latach 2005-2012	45
Tabela 11.	Wskaźnik bezrobocia w gminach Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, w BOF, województwie podlaskim i w Polsce w latach 2005-2012 (w %)	48
Tabela 12.	Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie podlaskim, powiecie białostockim oraz w Polsce w latach 2005-2012	49
Tabela 13.	Charakterystyka miejskiej sieci ciepłej w Białymstoku	65
Tabela 14.	Parametry funkcjonowania Białostockiej Komunikacji Miejskiej w 2012 r. w porównaniu z systemami transportu publicznego w innych miastach o średniej wielkości w Polsce	69
Tabela 15.	Potrzeby parkingowe przyjeżdżających do centrum w dni robocze i weekendy	73
Tabela 16.	Funkcjonowanie komunikacji autobusowej regularnej w BOF (wg stanu na 2015 r.)	76
Tabela 17.	Długość linii komunikacji miejskiej (w km) na terenie gmin BOF oraz dzienna liczba par kursów w 2013 roku	77
Tabela 18.	Drogi rowerowe w BOF, województwie podlaskim i w Polsce w latach 2011-2012	89
Tabela 19.	Gęstość sieci rozdzielczej gazowej w Polsce, województwie podlaskim i gminach BOF w 2005 i 2012 roku	100
Tabela 20.	Zużycie wody w Polsce, województwie podlaskim i gminach BOF w 2005 i 2012 roku	103
Tabela 21.	Struktura zużycia wody w Polsce, województwie podlaskim i gminach BOF w 2005 i 2012 roku	103
Tabela 22.	Gęstość sieci wodociągowej w Polsce, województwie podlaskim i gminach BOF w 2005 i 2012 roku	105
Tabela 23.	Ujęcia wody na terenie BOF oraz ich wydajność	106
Tabela 24.	Gęstość sieci kanalizacyjnych w Polsce, województwie podlaskim i gminach BOF w 2005 i 2012 roku	109
Tabela 25.	Liczba przemysłowych i komunalnych oczyszczalni ścieków w Polsce, województwie podlaskim i gminach BOF w 2005 i 2012 roku	110
Tabela 26.	Kluczowe oczyszczalnie na terenie BOF	111
Tabela 27.	Udział dzieci w wieku 3-4 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w gminach BOF w latach 2005-2012	116
Tabela 28.	Liczba szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (ze specjalnymi) oraz uczniów w BOF, województwie podlaskim i Polsce w 2005 i 2012 roku	118
Tabela 29.	Liczba gimnazjów dla dzieci i młodzieży (ze specjalnymi) oraz uczniów w BOF, województwie podlaskim i Polsce w 2005 i 2012 roku	118

Tabela 30.	Uczniowie szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży bez specjalnych przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów w BOF, województwie podlaskim i Polsce w latach 2007-2012.....	118
Tabela 31.	Uczniowie gimnazjów dla dzieci i młodzieży bez specjalnych przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów w BOF, województwie podlaskim i Polsce w latach 2007-2012.....	119
Tabela 32.	Zespoły szkół zawodowych w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym (stan na 25.10.2013 r.)	120
Tabela 33.	Ogólna liczba nauczycieli zatrudnionych w szkołach ponadgimnazjalnych w przeliczeniu na etaty według stopni awansu zawodowego.....	125
Tabela 34.	Liczba instytucji kultury na obszarze BOF, w województwie podlaskim i Polsce w 2009 i 2012 roku.....	128
Tabela 35.	Widzowie w teatrach i instytucjach muzycznych na obszarze BOF oraz w województwie podlaskim i Polsce w latach 2009, 2011-2012	129
Tabela 36.	Imprezy i uczestnicy imprez organizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na obszarze BOF oraz w województwie podlaskim i Polsce w latach 2005, 2007, 2009, 2011-2012.....	129
Tabela 37.	Liczba zwiedzających muzea łącznie z oddziałami na obszarze BOF oraz w województwie podlaskim i Polsce w latach 2009-2012.....	130
Tabela 38.	Zasięg ubóstwa w województwie podlaskim w latach 2005-2012.....	132
Tabela 39.	Zasięg ubóstwa w Polsce według województw w 2005 i 2012 roku	133
Tabela 40.	Osoby niepełnosprawne bezrobotne według poziomu wykształcenia w 2012 roku (stan na koniec roku).....	135
Tabela 41.	Zadania finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w Białymstoku i powiecie białostockim w 2011 i 2012 roku	136
Tabela 42.	Wartość wskaźnika deprywacji lokalnej w latach 2009-2013 i prognoza na 2014 rok	139
Tabela 43.	Osoby w gospodarstwach domowych korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w latach 2008-2012.....	139
Tabela 44.	Rodziny korzystające z pomocy społecznej według przyczyny w gminach BOF w 2013 roku..	140
Tabela 45.	Liczba funkcjonujących organizacji pozarządowych na obszarze BOF oraz kategorie ich działalności w 2012 roku.....	141
Tabela 46.	Instytucje niezbędne do utworzenia na terenie BOF w latach 2015-2020.....	142
Tabela 47.	Zestawienie danych o dzieciach umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej w przedziale wiekowym 0-12	143
Tabela 48.	Potrzeby i rekomendacje dotyczące pomocy społecznej zdefiniowane przez gminy z obszaru BOF oraz wnioski z aktualizowanych strategii gminnych.....	145
Tabela 49.	Potrzeby w sferze wsparcia osób niepełnosprawnych oraz kierunki działań wynikające z aktualnie realizowanych strategii rozwiązywania problemów społecznych.....	146
Tabela 50.	Wyniki analizy TOWS/SWOT	156
Tabela 51.	Struktura celów, działań i poddziałań w ramach Strategii ZIT BOF	168
Tabela 52.	Tryb wyboru projektów Strategii ZIT BOF w poszczególnych Priorytetach Inwestycyjnych	241
Tabela 53.	Obszary kryteriów oceny projektów pozakonkursowych	244
Tabela 54.	Kategorie projektów	246
Tabela 55.	Ranking projektów rekomendowanych do wyboru jako priorytetowe	246
Tabela 56.	Spójność Strategii ZIT BOF z dokumentami strategicznymi i planistycznymi.....	252
Tabela 57.	Lista wskaźników rezultatu bezpośredniego (RB), wskaźników produktu (P) oraz projektowych wskaźników produktu (PP) na poziomie projektów realizowanych w formule ZIT.....	261

Tabela 58.	Lista wskaźników rezultatu strategicznego (RS)/rezultatu długoterminowego (long term) określonych w RPOWP 2014-2020 dla działań, w które wpisują się działania realizowane w formule ZIT	264
Tabela 59.	Lista wybranych wskaźników monitorowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego	267
Tabela 60.	Podstawowe informacje o sytuacji finansowej gmin wchodzących w skład BOF w 2011 r.	275
Tabela 61.	Podstawowe informacje o sytuacji finansowej gmin wchodzących w skład BOF w 2012 r.	276
Tabela 62.	Podstawowe informacje o sytuacji finansowej gmin wchodzących w skład BOF w 2013 r.	277
Tabela 63.	Podstawowe informacje o sytuacji finansowej na 1 mieszkańca gmin wchodzących w skład BOF w 2011 r.	278
Tabela 64.	Podstawowe informacje o sytuacji finansowej na 1 mieszkańca gmin wchodzących w skład BOF w 2012 r.	279
Tabela 65.	Podstawowe informacje o sytuacji finansowej na 1 mieszkańca gmin wchodzących w skład BOF w 2013 r.	280
Tabela 66.	Dynamika podstawowych informacji o sytuacji finansowej gmin wchodzących w skład BOF w latach 2011-2013.....	281

16. Spis rysunków

Rysunek 1.	Ludność BOF w latach 2005-2012.....	17
Rysunek 2.	Gęstość zaludnienia w Polsce, województwie podlaskim, w gminach BOF i w BOF w 2005 i 2012 roku (osoby/km ²).....	18
Rysunek 3.	Gęstość zaludnienia w miastach wojewódzkich w Polsce w 2005 i 2012 roku (osoby/km ²) ..	18
Rysunek 4.	Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w BOF, województwie podlaskim i Polsce w latach 2005-2012.....	20
Rysunek 5.	Saldo migracji w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców w Polsce, województwie podlaskim i gminach BOF w 2005 i 2012 roku	21
Rysunek 6.	Saldo migracji w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców w miastach wojewódzkich w Polsce w 2005 i 2012 roku	22
Rysunek 7.	Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w BOF i województwie podlaskim w latach 2009-2012.....	23
Rysunek 8.	Liczba podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego (jednostek gospodarczych na 10 tys. mieszkańców) w województwach w Polsce w 2005 i 2012 roku	28
Rysunek 9.	Kapitał zagraniczny w zł na jednego mieszkańca w wieku produkcyjnym w wybranych powiatach grodzkich w Polsce w 2011 roku	28
Rysunek 10.	Produkcja sprzedana przemysłu w podmiotach o liczbie pracujących powyżej 9 (w tys. zł na jednego mieszkańca) w wybranych powiatach w Polsce w 2005 i 2012 roku.....	29
Rysunek 11.	Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach (w tys. zł na mieszkańca) w wybranych powiatach w Polsce w 2008 i 2012 roku.....	30
Rysunek 12.	Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach (w zł na mieszkańca) w wybranych powiatach grodzkich w Polsce w 2008 i 2012 roku.....	30
Rysunek 13.	Studenci szkół wyższych na 10 tysięcy mieszkańców w Polsce i w podregionie białostockim w 2005 i 2012 roku	31
Rysunek 14.	Dynamika liczby studentów szkół wyższych ogółem i według typów szkół w podregionie białostockim i w Polsce w 2012 roku w porównaniu do 2005 roku.....	32
Rysunek 15.	Absolwenci szkół wyższych na 10 tysięcy mieszkańców według kierunków studiów w podregionie białostockim i w Polsce w 2012 roku	32
Rysunek 16.	Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem w gminach BOF w 2012 roku	42
Rysunek 17.	Liczba jednostek prowadzących działalność badawczo-rozwojową w województwach w Polsce w 2012 i 2005 roku	33
Rysunek 18.	Udział nakładów na działalność B+R w % PKB w województwach w Polsce w 2011 i 2005 r.	34
Rysunek 19.	Nakłady na działalność innowacyjną przypadające na jedno przedsiębiorstwo przemysłowe oraz z sektora usług, które poniosło nakłady na tego typu działalność według województw w 2012 r. (ceny bieżące).....	35
Rysunek 20.	Liczba pracujących ogółem na 1000 mieszkańców w miastach wojewódzkich i w BOF w 2005 i 2012 roku	46
Rysunek 21.	Relacja liczby pracujących ogółem (w osobach na 1000 mieszkańców) w gminach BOF w stosunku do średniej BOF (w %) w 2005 i 2012 roku.....	47
Rysunek 22.	Struktura ludności aktywnej zawodowo według wykształcenia w województwach w Polsce w 2012 roku	48
Rysunek 23.	Stopa bezrobocia w wybranych powiatach grodzkich w Polsce w 2005 i 2012 roku	49

Rysunek 24.	Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100) w wybranych powiatach grodzkich w Polsce w 2012 roku	50
Rysunek 25.	Emisja zanieczyszczeń gazowych w t/km ² w wybranych powiatach grodzkich w Polsce w 2005 i 2012 roku	63
Rysunek 26.	Emisja zanieczyszczeń pyłowych w t/km ² w wybranych powiatach grodzkich w Polsce w 2005 i 2012 roku	64
Rysunek 27.	Strefa płatnego parkowania w Białymstoku.....	73
Rysunek 28.	Drogi rowerowe w km na 10 tys. mieszkańców w 12 miastach Unii Metropolii Polskich w 2012 roku	89
Rysunek 29.	Drogi rowerowe w km na 10 tys. km ² w 12 miastach Unii Metropolii Polskich w 2012 roku	90
Rysunek 30.	Produkcja energii elektrycznej (w MWh na 1000 mieszkańców) w województwach w Polsce w 2005 i 2012 roku	92
Rysunek 31.	Zużycie energii elektrycznej (w MWh na 1000 mieszkańców) w województwach w Polsce w 2005 i 2012 roku	93
Rysunek 32.	Struktura zużycia energii elektrycznej w województwach w Polsce w 2012 roku	93
Rysunek 33.	Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem w województwach w Polsce w 2005 i 2012 roku	95
Rysunek 34.	Struktura zużycia gazu ziemnego w Polsce w TJ wg województw w 2012 roku	98
Rysunek 35.	Korzystający z sieci gazowej w % ogółu ludności w Polsce, województwie podlaskim i gminach BOF w 2005 i 2012 roku	100
Rysunek 36.	Korzystający z sieci wodociągowych w % ogółu ludności w Polsce, województwie podlaskim i gminach BOF w 2005 i 2012 roku	104
Rysunek 37.	Korzystający z sieci kanalizacyjnych w % ogółu ludności w Polsce, województwie podlaskim i gminach BOF w 2005 i 2012 roku	108
Rysunek 38.	Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności w Polsce, województwie podlaskim i gminach BOF w 2005 i 2012 roku.....	110
Rysunek 39.	Liczba dzieci w wieku 3-6 lat w Białymstoku w latach 2004-2013 oraz prognozy na lata 2015, 2020, 2025.....	114
Rysunek 40.	Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego w gminach BOF w latach 2011-2013	115
Rysunek 41.	Miejsce realizacji praktycznej nauki zawodu w roku szkolnym 2013/2014	121
Rysunek 42.	Stan współpracy pracodawców ze szkołami zawodowymi.....	123
Rysunek 43.	Powody podjęcia pracy w zawodzie innym niż wyuczony	123
Rysunek 44.	Zmieniające się proporcje w kształceniu ogólnym i zawodowym na przestrzeni 10 lat – w roku szkolnym 2003/2004 i 2013/2014.....	126
Rysunek 45.	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (EU-SILC) w Polsce według województw w 2005 i 2011 roku	134
Rysunek 46.	Procentowy udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem w wybranych powiatach grodzkich w Polsce w 2006 i 2012 roku.....	134
Rysunek 47.	Schemat celów rozwojowych oraz działań i poddziałań Strategii ZIT BOF	170
Rysunek 48.	Miejsce działań realizowanych w ramach Strategii ZIT BOF w RPOWP	171
Rysunek 49.	Model rozwoju kształcenia zawodowego w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym.....	181
Rysunek 50.	Model rozwoju wychowania przedszkolnego w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym	195
Rysunek 51.	Uproszczony schemat ewaluacji.....	258
Rysunek 52.	Uproszczony schemat monitoringu z wdrażania Strategii ZIT BOF.....	266